349.498
T11.1
v.1

PREFAȚĂ

Vizând mai 'nainte de toate o expunere simplă, clară și metodică a elementelor dreptului civil, ceeace mi s'a părut necesar față de atâtea opere de erudițiune apărute la noi, dinadins am evitat pe cât posibil citările bibliografice, de autori și jurisprudență.

Cum însă scopul acestei lucrări este formarea facultăței raționale, desvoltarea spiritului de interpret al unor texte de legi pozitive, n'am renunțat la orice desfășurare a semnalatelor elemente și am reprodus pe rând, pe cât posibil, acele texte de legi, dându-le adesea cuvântul, cu riziculd de îngreunare a stilului, de a cărui simplicitate extremă de altfel m'am ferit în interesul favorizării unei inițiații proprii a cercetătorului.

Dar fiind convins că rolul unei opere de învățământ este mai puțin de a zice totul, ceeace de altmintreli ar fi imposibil, decât de a da numai direcțiunea generală în cercetări, lăsând și câmp liber neexplorat pentru formațiunea proprie, n'am urmărit acea desfășurare de principii până în ultimele-i consecințe, căutând în mod sistematic a fi incomplect.

Opera de față, prin urmare, destinată a fi pur didactică, m'a îndemnat, pe lângă celelalte însușiri recunoscute

necesare unor asemenea lucrări, pe care cred că nu le-am nesocotit, a fi lipsit de erudiţie, a aveà un stil uneori mai greu şi a fi în mod metodic incomplect: atâtea calităţi, între altele, indispensabile, după mine, operilor de această natură.

Iată în ce condiţiuni cutez a mă recomandà binevoitoarei atenţiuni a publicului care uneori consideră semnalatele calităţi ca defecte.

Este însă o datorie a mea de a recunoaşte că m'am hotărît a urmări arătata cale, neîndoindu-mă că cititorii mei vor găsì o comentare aprofundată în excelentul tractat bine cunoscut al d-lui Profesor Alexandrescu.

Nu îmi mai rămâne decât a rugà pe public să fie îndulgent cu privire la erorile, trimiterile neexacte, omisiunile chiar, ce s'au strecurat în prezenta lucrare, greşeli pe care încerc să le semnalez în erata ce urmează, întrucât mi s'au părut de natură a nu putea fi îndreptate uşor de cititorii singuri.

ADIŢIUNI ŞI CORECŢIUNI

Pagina : 5, rândul 26, în loc de : ? citiţi : *!*
„ 42, rândul 15, în loc de : din ce în, citiţi: *din ce in ce.*
„ 75, nota 1, rândul 3, în loc de: S'au, citiţi : *sau.*
„ 77, nota 1, rândul 3, în loc de : No. 13, citiţi : *No. 15.*
„ 94, rândul ultim, în loc de : liberării, citiţi : *liberei.*
„ 95, nota 1, în loc de : Car..., citiţi : *l. 15 Martie 1849.*
„ 96, rândul 26, în loc de : legilor, citiţi : *faptelor.*
„ 107, nota 5, în loc de : imobiliare, citiţi : *mobiliare.*
„ 113, rândul 22, în loc de : art. 773, citiţi : *art. 1773.*
„ 116, nota 2, rândul ultim, în loc de : p. IV, citiţi : *p. VI.*
„ 121, rândul 19, în loc de : afirmat, citiţi *: afirmativ.*
„ 134, înainte de a se trece la naturalizare, s'a omis : modul de a se „*...dobândi de îndată exercitarea drepturilor politice, prin un vot al corpurilor legiuitoare*“ de către : „*Românul din orice stat...*“, conform art. 9 din Constit., ceeace s'a considerat ca eficace şi cu privire la copiii născuţi înainte de recunoaşterea autorului lor.
„ 134, rândul 33, în loc de : art. 16 Constit., citiţi : *art. 16 c. civ.*
„ 168, rândul 17, după cuvântul : legitimă, în loc de : , citiţi : *?*
„ 168, nota 2, în loc de : p. 112, citiţi : *p. 153.*
„ 172, rândul 31, în loc de : art. 43 c. pen., citiţi : *art. 284 c. pen. şi 43 c. proc. pen.*
„ 179, rândul 20, în loc de : 77 jud. oc., citiţi : *65 jud. oc.*
„ 191, rândul 7, în loc de : p. 142, citiţi : *p. 188.*
„ 213, rândul 16, în loc de : urmăririle, citiţi : *urmările.*
„ 223, rândul ultim, în loc de ; §§ 5—24, citiţi : *§§ 13—19.*
„ 230, rândul 19, în loc de : art. 13, citiţi : *art. 131.*
„ 238, rândul 28, în loc de : art. 15, citiţi : *art. 5.*
„ 244, rândul 29, în loc de : art. 131, citiţi : *art. 130.*
„ 252, rândul 5, în loc de : neconfirmărei, citiţi : *neconformărei*
„ 255, rândul 5, în loc de : No. 9, citiţi : *No. 2.*
„ 260, nota 3, în loc de : p. 22, citiţi : *No. 2.*
„ 271, rândul 21, după cuvântul : celebrare, citiţi : *ele lipsind.*
„ 273, nota 2, în loc de : nota 3, citiţi : *nota 1.*
„ 276, rândurile : 3, 4, în loc de : în competinţă, citiţi : *incompetenţă.*
„ 276, nota 3, rândul 3, în loc de : No. 453, citiţi : *No. 444.*
„ 277, rândul 5, în loc de : art. 174, citiţi : *art. 164.*

Pagina 279, nota 4, în loc de: No. 458, citiţi: *No. 449.*
„ 281, rândul 9, în loc de: § cit. III, citiţi: *§ 111 c. Calim.*
„ 282, nota 4, rândul 2, în loc de: 450, citiţi: *441.*
„ 285, rândul 30, în loc de: putere, citiţi: *putare.*
„ 290, rândul 20, în loc de: art. 134 citiţi: *art. 184.*
„ 294, rândul 22, în loc de: art. 177, citiţi: *art. 178.*
„ 316, nota 4, în loc de: nota 4, citiţi: *p. 306 nota 3.*
„ 324, nota 2, în loc de: nota 2, citiţi: *nota 4.*
„ 327, rândul 9, în loc de: decide, citiţi: *deci de.*
„ 328, rândul 30, în loc de: art. 936, citiţi: *art. 937.*
„ 330. nota 1, rândul 1, în loc de: 227, citiţi: *217.*
„ 331, nota 1, rândul 9, în loc de: autorizaţiunea expresă, citiţi: *autorizaţiunea expresă ulterioară.*
„ 337, nota 1, de adăogat: *formulă suprimată în 1900.*
„ 346, nota 1, în loc de: No. 335, citiţi: *No. 355.*
„ 347, nota 1, în loc de: No. 354, citiţi: *534.*
„ 350, notă, rândul 1, în loc de: art. 213, citiţi: *art. 212.*
„ 351, rândul 24, în loc de: art. 211, citiţi: *art. 212.*
„ 355, nota 1, în loc de No. 176/1, citiţi: *No. 287.*
„ 359, nota 2, în loc de: nota preced. 2, citiţi: *nota preced. 4.*
„ 359, nota 3, în loc de: No. 549, citiţi: *No. 550.*
„ 360, nota 1, în loc de: No. 184, citiţi: *No. 643.*
„ 360, nota 3, în loc de: No. 190, citiţi: *No. 650.*
„ 370, rândul 1, citiţi: *art. 332 pr. civ.*
„ 373, rândul 28, în loc de: art. 176, citiţi: *art. 276.*
„ 380, nota 4, în loc de: § 1569, citiţi: *§ 1570.*
„ 387, notele 1, 2, în loc de: No. 417/III, 417/II, citiţi: *No. 717, 718.*
„ 424, rândul 6, în loc de: recunoaştere, citiţi *nerecunoaştere.*
„ 426, rândul 6, citiţi: *art. 693 pr. civ.*
„ 435, rândul 5, în loc de: art. 1198, citiţi: *art. 1197.*
„ 459, nota 2, în loc de: art. 3, citiţi: *art. 311.*
„ 460, nota 1, în loc de: art. 3, citiţi: *art. 6.*
„ 468, rândul 33, în loc de: a abrogat art. 320—322, citiţi: *a modificat art. 320 şi abrogat art. 321, 322.*
„ 477, rândul 18, în loc de: art. 331, citiţi: *art. 381.*
„ 478, rândul 24, în loc de: art. 540, citiţi: *art. 540 urm.*
„ 482, rândul 4, în loc de: 658, citiţi: *558.*
„ 506, rândul 25, citiţi: *art. 117 pr. civ.*
„ 510, nota 1, în loc de: art. 37, citiţi: *art. 38.*
„ 510, nota 2, citiţi: *No. 946 bis.*
„ 528, nota 1, în loc de: art. 581, citiţi: *art. 815.*
„ 531, nota 1, citiţi: *art. 682 urm. pr. civ.*
„ 552, nota 1, în loc de: No. 1044/III, citiţi: *No. 1035.*
„ 566, nota 2, în loc de: p. 496 No. 2009, citiţi: *p. 564 No. 1109.*
„ 568, rândul 37, în loc de: art. 453, citiţi: *art. 452.*
„ 574, nota 1, în loc de: No. 211/III, citiţi: *No. 1111.*
„ 575, nota 1, în loc de: 2022, citiţi: *1122.*
„ 729, citiţi cuvântul Concediu, din rândul 32, după cuvintele: *Comunităţi religioase şi înaintea cuvântului Concepţie.*

Cât despre erorile de trimitere relativ la texte de dr. roman şi decizii de jurisprudenţă ce se vor fi strecurat, cititorul singur le va putea îndrepta prin izvorul semnalat al acestor dispoziţiuni şi hotărîri.

TABLĂ ANALITICĂ DE MATERII

Pag.

INTRODUCERE 1

Capitolul I. — Despre drept în general 1
Capitolul II. — Istoria pe scurt a dreptului român 28

TITLU PRELIMINAR.

Despre efectele şi aplicarea legilor în genere 75
Capitolul I. — Despre confecţiunea, promulgarea, publicarea şi abrogarea legilor 76
Capitolul II. — Despre efectele legilor 85
Capitolul III. — Despre aplicarea legilor. 115

CARTEA I.

Despre persoane 119

TITLUL I.—*Despre drepturile civile şi despre naturalizare* 125

Capitolul I. — Despre bucurarea de drepturile civile şi despre naturalizaţiune 126
Capitolul II. — Despre perderea drepturilor civile prin perderea calităţei de Român 138

TITLUL II. — *Despre actele stărei civile* 147

Capitolul I. — Dispoziţiuni generale 148
Capitolul II. — Despre actele de naştere. 164
Capitolul III. — Despre actele de căsătorie. 171

Pag.

Capitolul IV. — Despre actele de încetare din vieaţă 171
Capitolul V. — Despre actele stărei civile privitoare la militarii ce se găsesc afară de teritoriul român, sau pe teritoriul român, în timp de resbel sau de turburări 175

TITLUL III. — *Despre domiciliu* 178

TITLUL IV. — *Despre absenţi, adică cei cari lipsesc dela locul lor* 193

Capitolul I. — Despre absenţa prezumată 194
Capitolul II. — Despre declaraţiunea absenţei 197
Capitolul III. — Despre efectele absenţei 200
Secţiunea I. — Despre efectele absenţei în privinţa averei ce absentul posedă în ziua dispărerei sale (lipsirei sale) 200
Secţiunea II. — Despre efectele absenţei în privirea drepturilor eventuale cari se pot cuveni absentului 217
Capitolul IV. — Despre priveghierea copiilor minori ai tatălui care a dispărut 220

TITLUL V. — *Despre căsătorie* 224

Capitolul I. — Despre însuşirile şi condiţiunile necesari spre a se... putea săvârşi căsătoria 226
Capitolul II. — Despre formalităţile relative la celebrarea căsătoriei. 240
Capitolul III. — Despre opoziţiuni la căsătorie 250
Capitolul IV. — Despre cereri de nulitate a căsătoriei 264
Capitolul V. — Despre obligaţiunile ce izvorăsc din căsătorie . . 301
Capitolul VI. — Despre drepturile şi datoriile respective ale soţilor . 315
Capitolul VII. — Despre desfacerea căsătoriei 344
Capitolul VIII. — Despre a doua căsătorie 344

TITLUL VI. — *Despre despărţenie* 346

Capitolul I. — Despre cauzele despărţeniei 347
Capitolul II. — Despre despărţenia pentru cauză determinată . . 354
Secţiunea I. — Despre formalităţile despărţirei pentru cauză determinată 354
Secţiunea II. — Despre măsurile provizorii, ce se pot lua în urma cererei de despărţenie pentru cauză determinată 376
Secţiunea III. — Despre cauzele de respingere a cererei de despărţenie pentru cauză determinată 380

Pag.

Capitolul III. — Despre despărţenia prin consimţimânt mutual . 383
Capitolul IV. — Despre efectele despărţeniei 395

TITLUL VII. — *Despre paternitate şi despre filiaţiune* . . . 412

Capitolul I. — Despre filiaţiunea copiilor legitimi născuţi sau concepuţi în căsătorie 412
Capitolul II. — Despre dovedirea filiaţiunei copiilor legitimi . . 429
Capitolul III. — Despre copiii naturali 440
Secţiunea I. — Despre legitimarea copiilor naturali 441

TITLUL VIII. — *Despre adopţiune* 455

Capitolul I. 455
Secţiunea I. — Adopţiunea şi efectele sale 456
Secţiunea II. — Despre formele adopţiunei 467

TITLUL IX. — *Despre puterea părintească* 470

TITLUL X. — *Despre minoritate, despre tutelă şi despre emancipaţiune* 488

Capitolul I. — Despre minoritate 489
Capitolul II. — Despre tutelă 489
Secţiunea I. — Tutela tatălui şi a mamei. 490
Secţiunea II. — Despre tutela numită de tatăl sau mama. . . . 496
Secţiunea III. — Despre tutela ascendenţilor 499
Secţiunea IV. — Despre tutela aleasă de către consiliul de familie . 500
Secţiunea V. — Despre cauzele care apără de tutelă 509
Secţiunea VI. — Despre necapacitatea, excluziunea şi destituirea din tutelă 514
Secţiunea VII. — Despre administraţiunea tutorilor 518
Secţiunea VIII. — Despre socotelile tutelei 535
Capitolul III. — Despre emancipaţiune 541

TITLUL XI. — *Despre majoritate, despre interdicţiune şi despre consiliul judiciar.* 556

Capitolul I. — Despre majoritate 556
Capitolul II. — Despre interdicţiune 558
Capitolul III. — Despre consiliile judiciare 572

CARTEA II.

Pag.

Despre bunuri şi despre osebitele modificaţiuni ale proprietăţii.

TITLUL I. — *Despre distincţiunea bunurilor* 577

Capitolul I. — Despre imobili. 580
Capitolul II. — Despre mobili 589
Capitolul III. — Despre bunuri în raportul lor cu cei ce le posed . 592

TITLUL II. — *Despre proprietate* 598

Capitolul I. — Despre dreptul de accesiune asupra celor produse de lucru 602
Capitolul II. — Despre dreptul de accesiune asupra celor unite şi incorporate de lucru 609
Secţiunea I. — Despre dreptul de accesiune relativ la lucrurile imobile 609
Secţiunea II. — Despre dreptul de accesiune relativ la lucrurile mişcătoare 625

TITLUL III. — *Despre uzufruct, despre uz şi despre abitaţiune.* 633

Capitolul I. — Despre uzufruct 634
Secţiunea I. — Despre drepturile uzufructuarului. 640
Secţiunea II. — Despre obligaţiunile uzufructuarului 660
Secţiunea III. — Despre stingerea uzufructului. 668
Capitolul II. — Despre uz şi abitaţiune 672

TITLUL IV. — *Despre servitudini*. 674

Capitolul I. — Despre servitudini ce se nasc din situaţiunea locurilor. 676
Capitolul II. — Despre servitudini stabilite de lege 684
Secţiunea I. — Despre zidul şi şanţul comun 686
Secţiunea II. — Despre distanţa şi lucrările intermediare cerute pentru oarecare construcţiuni 697
Secţiunea III. — Despre vederea în proprietatea vecinului . . . 698
Secţiunea IV. — Despre picătura străşinilor. 700
Secţiunea V. — Despre dreptul de trecere 701
Capitolul III. — Despre servitudinele stabilite prin faptul omului . 703
Secţiunea I. — Despre osebite feluri de servituţi ce se pot stabili asupra bunurilor 703
Secţiunea II. — Despre modul cu care se stabilesc servituţile . . 705
Secţiunea III. — Despre drepturile proprietarului fondului cărui se cuvine servitutea 709
Secţiunea IV. — Despre modul stingerei servituţilor. 710

INTRODUCERE

CAPITOLUL I.

Despre drept în general.

Korkounov: Cours de théorie générale du Droit. (Bibliothèque internationale de droit public: Tchernoff). — École historique et droit naturel avec la bibliographie y contenue (Revue trimestrielle de droit civil tome I, p. 805.)— Eschbach: Introduction générale à l'étude du droit. — Thon, Rechtsnorm. und subjectives Recht. — Bierling, Critik der juristischen Grundbegriffe. — M. Jean Cruet: La vie du droit et l'impuissance des lois.

§ I. Definiţiuni.

A. Definiţiunea dreptului.

Instit. Lib. I, tit. I, De justitia et jure, pr. § I, 3, pr. De enc., IV, 13; pr. § 1 şi 2, De repl., IV, 14.—Cicero De finib., V, 23.—Gaius IV, §§ 116, 126, 127, 128.—Pravila Matei Basarab, glava II.—C. Andr. Donici art. 2, Cap. I.

1. Omul, ca tot ce există, este menit a-şi realizà fiinţa: ceeace fiind de natură a se desfăşurà în dauna aceleiaşi activităţi a semenilor săi şi reciproc pe când caracterul de eminentă sociabilitate al oamenilor le impune viaţa împreună, importă [1]) a face posibil acea realizare a fiinţei omeneşti prin traiu în societate. Aducerea la îndeplinire a acestei stări de lucruri constitue

1) De aci se poate vedeà că dreptul este un produs necesar al cerinţelor sociale.

tocmai rezultatul ce, pe cale de reglementare a urmării oamenilor între ei, caută să atingă dreptul în înţelesul său obiectiv, care, prin urmare se poate definì:

Reglementarea urmării oamenilor între ei în spre realizarea fiinţei lor prin traiu social.

Dreptul în această accepţiune a sa, implică, după cum se poate vedeà, o acţiune de *îndreptare* şi anume: a libertăţii oamenilor în raporturile lor sociale, de unde chiar expresiunile: *drept, droit, diritto, derecho, Recht, right, regt...*

2. Realizarea semnalată a fiinţei omeneşti presupunând pe om într'o stare de desfăşurare a facultăţilor sale limitată numai prin producerea aceleiaşi energii din partea semenilor săi şi reciproc, o împuternicire a lui faţă de aceştia şi invers în acea manifestare de activitate, se impune [1]), împuternicire ce constituie dreptul în înţelesul său subiectiv care dar se poate definì:

Autoritatea omului în desfăşurarea facultăţilor sale faţă de semenii săi şi reciproc spre realizarea fiinţei lui prin traiu social.

Ideii dreptului în această accepţiune a sa, corespunde noţiunea datoriei şi anume: de a respectà dreptul în cestiune.

3. Atât în vederea reglementării urmărei oamenilor (drept obiectiv) cât şi în acea a autorităţii lor faţă de semeni (drept subiectiv) în spre scopul arătat:

a) Se procede la *descoperirea de principii determinatori şi la coordonarea lor sistematică;*

b) *Se cercetează mijloace de aplicare a regulilor de urmare la cazurile variate ce rezultă din conflicturi în raporturile sociale.*

Şi atunci este vorba de: *drept ca ştiinţă şi ca artă.*

4. Din aceste patru înţelesuri ce se pot da cuvântului drept, cel de al doilea şi anume: dreptul în înţelesul subiectiv, este fundamental. In adevăr, atât reglementarea urmării oamenilor între ei (drept în înţelesul obiectiv), cât descoperirea şi coordonarea sistematică de principii determinatorii (drept ca ştiinţă), precum şi cercetarea de mijloace de aplicare a regulelor de urmare la cazurile variate ce rezultă din conflicturi în raporturile sociale (drept

---

1) Ceeace înseamnă iarăşi că dreptul este de necesitate socială.

ca artă), toate n'au ca scop, decât a garantà autoritatea omului în desfăşurarea facultăţilor sale faţă de semenii săi şi reciproc, (drept în înţelesul subiectiv).

5. Ce este dreptatea? *Este conformarea omului, scopului dreptului* şi este de natură a se atinge evitându-se de o parte vătămarea altora, dând de altă parte fiecăruia ce-i aparţine. Omul ce procede astfel se numeşte *drept*, iar actele lui spre acest sfârşit: de *dreptate*.

6. Ce este echitatea? *Adeverirea îndelungată a ideii dreptului desfăşoară perceperea justului şi injustului, gustul pentru drept, educaţiunea în sensul lui*, de unde sentimentul numit de *echitate*.

Echitatea presupunând: percepţiunea, gustul, sentimentul dreptăţii, pare că adevăratul drept să nu poată fi de natură a o violà, să nu se poată concepe decât conform ei: ceeace a părut într'atât normal, că echitatea a fost adesea confundată cu ideia cea mai înaltă a dreptului. Acest raţionament este exact, dar, de fapt, imperfecţiunea oamenilor, relativitatea concepţiunilor lor, schimbarea noţiunilor omeneşti după epoci, diverse alte împrejurări,... precum şi evoluţiunea socială fiind date, se poate întâmplà ca conservaţiunea socială să facă necesară atingerea de către drept a echităţii formate de mult într'un sens oareşcare şi de natură poate a se modificà ea însăşi cu timpul. Astfel, execuţiunea unei convenţiuni va puteà în zilele noastre conduce la rezultate în acelaş timp contrarii echităţii şi conforme dreptului întru cât de exemplu: realizarea întreagă a principiului libertăţii de a contractà este, în societăţi moderne, încă de conservare socială pe când poate fi jignitoare a individualităţii unor oameni demni de interes, de compătimire.

7. Dreptul faţă de ştiinţele-i auxiliare—Ştiinţa dreptului care face parte din casa ştiinţelor sociale, formează cu acestea un întreg al cărui scop este cel al dreptului dejà arătat; dar, pe când economia politică şi morala se ocupă, în spre acest scop: prima de fenomenele de producţiune, de activitatea sistematică a omului de a satisface trebuinţele lui cu bunuri externe; a doua de modul cum individul trebue să ajungă la o perfectă adaptare la mediul social din care face parte, dreptul, funcţiune de organizaţiune socială externă, se ocupă, în spre acelaş rezultat, de fenomenele de

conservare socială, reglementând prin legături externe voinţa oamenilor, de unde: limitarea sferelor de putere ale individualităţii omeneşti. Toate aceste ştiinţe sociale au dar, ca punct de plecare şi ca scop, cu alte cuvinte ca principiu: pe om; dar, pe când economia politică se ocupă de faptele omului în punctul de vedere al folositorului, morala de aceleaşi fapte în punctul de privire al binelui şi răului (ceeace coprinde, pe lângă preceptele care reglementează urmarea oamenilor faţă de semenii săi, şi pe acelea care regulează purtarea omului faţă de Dumnezeu şi el însuşi), dreptul nu se ocupă decât de fapte care presupun raporturi sociale, adică: dela om la semeni şi numai de acelea care interesează conservaţiunea socială. (Imprejurare ce nu împiedică ca legi zise de pur interes particular independente de ordinea publică, să facă parte din drept, căci din punctul de vedere general, orice regulă de urmare interesează societatea, pe când de altmintreli ordinea publică ea însăşi cere până la o oareşcare limită cel puţin, libertatea absolută a oamenilor în desfăşurarea fiinţei lor, deci: legi interpretative, de pur interes particular).

B. **Definiţiunea legei.**

Adickes, zur Lehre von den Rechtsquellen. — Ihering, der Kampf ums Recht.—Schwanert, Gesetz und Gewohnheit. Sturm, der Kampf des Gesetzes mit der Rechtsgewohnheit.—De la loi, du droit, de la justice (Th. Derôme): Rev. crit., t. 27, p. 121 etc.—Des lois: Thémis, t. 2, p. 180 etc.—La loi. Essai sur la Théorie de l'autorité dans la démocratie: Maxime Leroy 1908.—Étude sur le fondement de la loi: M. Deslandres 1908.

L. 2 Dig. De legibus 1, 3.—Pravila Matei Basarab, glava 3.—C. Calimach, § 1.—Einführungsgesetz, art. 2.

8. Legi sunt regulile de urmare a căror totalitate constituie dreptul în înţelesul său objectiv.

9. Aceste reguli sunt inevitabile prin aceea că se impun ca şi legile naturale.

In adevăr, violarea posibilă a legilor sociale care se adresează unor fiinţe libere, aşează în afară de domeniul manifestaţiunilor sociale, fapt care înseamnă că o condiţiune necesară (urmare socială) pentru ca legile de care ne ocupăm să fie inevitabile prin aceea că se impun lipseşte, după cum şi legile naturale încetează de a deveni inevitabile prin acea că se impun îndată ce lipsesc oareşcare pre-

supuneri, aşà: legea căderii corpurilor lipsind presupunerea aflărei în sfera de atracţiune a pământului. De altmintreli şi legile naturale pot fi împiedicate: aşà, aceiaşi lege a căderii corpurilor prin reţinerea corpului ce trebue să cadă.

10. Legile trebue să emane dela autoritatea învestită în stat cu funcţiunea de a legiferà.

De aci rezultă că regulile de urmare stabilite de verce autoritate chiar publică, însă alta decât cea legislativă în afară de o delegaţiune din partea acesteia, n'ar constitui legi; aşà ar fi în statul nostru reguli de urmare care n'ar fi fost votate de Cameră şi Senat şi sancţionate de şeful Statului, ci ar emanà sau dela vreo autoritate particulară ca un corp privat ce reglementează, sau dela o autoritate chiar publică însă care n'ar aveà puterea de a face legi: ca regele lucrând singur şi din propria-i autoritate.

11. Legile sunt stabilite pentru toţi.—Ceeace Romanii exprimau prin cuvintele: *„Lex est commune præceptum“* şi legiuitorul Calimach prin termenii: *„Legea este o regulă obştească“*.

Aceasta vreà să zică că legea trebue să aibă un caracter de generalitate, adică să se aplice tutulor persoanelor ce cad în previsiunile ei şi să ceară supunere dela toţi oamenii cari compun societatea unde ea este destinată a se aplicà. Prin urmare, orice regulă de urmare personală, adică: destinată a se aplicà unei persoane oareşcare determinate numai în consideraţiunea individualităţii ei, n'ar constitui o lege în sensul propriu al termenului şi aceasta chiar în cazul când o astfel de regulă ar fi stabilită de către autoritatea legislativă? Acest caracter distinge legea de sentinţa judecătorului care nu este de natură a se aplicà decât cazului special cu ocaziunea căruia ea a intervenit, persoanelor care au fost judecate.

12. Legile sunt stabilite în permanenţă adică cu durată stabilă, trebuind să rămână în aceiaşi stare în mod constant şi în afară de orce determinaţiune a numărului actelor sau faptelor ce trebue să cârmuiască.

Deci, orice deciziune a unei autorităţi oareşcare fiind de natură a pierde raţiunea sa de a fi un eveniment întâmplându-se, un fapt, un act determinat fiind reglementat, n'ar fi o lege în sensul propriu al cuvântului, dar un act de administraţiune: ca o deciziune de concediu acordată unui funcţionar şi aceasta chiar dacă o asemenea hotărîre ar emanà dela autoritatea legislativă şi ar cere

sumisiune tutulor, exemplu: o deciziune de autorizaţiune de împrumut votată de Cameră şi Senat şi sancţionată de Rege.

13. Legile sunt de fire obligatorii, ceeace înseamnă că obligă la supunere pe toţi oamenii compunând societatea pe care ele trebue să cârmuiască.

In prezenţa legii, individul nu este liber de a se considerà, după cum crede de cuviinţă, obligat ori nu, nici chiar după cum interesele i-ar dictà, dar este obligat chiar în contra voinţei sale în calitate de fiinţă a societăţii ca făcând parte din corpul social şi aceasta pentru ca scopul urmărit de tot, de întreaga societate să poată fi atins; prin urmare, orice regulă de urmare, chiar generală şi stabilită în permanenţă de autoritatea legiuitoare, dar care n'ar fi obligatorie în sensul arătat, lăsând pe oameni liberi de a se supune sau nu prin aceea că nu se adresează decât forului lor interior, adică conştiinţei, nu e o lege. Aceasta însă nu împiedecă legile de a fi interpretative, dar atunci totul poartă asupra caracterului de a interpretà.

14. Legile trebue să fie sancţionate pe cale de constrângere exterioară, materială sau: diferite mijloace exterioare de constrângere sunt întrebuinţate de fapt pentru a asigurà respectul lor.

De ex.: măsuri preventive sunt luate în interesul ordinei publice, pedepse sunt pronunţate în contra celor ce violează legile, tot ce e făcut în violaţiunea unei legi este considerat caşi cum n'ar fi existat, ca atins de un viţiu oareşcare (inexistenţă, nulitate). Deci, o regulă de urmare chiar generală şi stabilită în permanenţă şi cu titlu obligatoriu de autoritatea legiuitoare, n'ar fi în realitate o lege socială în sensul propriu al termenului de n'ar fi însoţită de o sancţiune positivă şi aceasta, de oarece în lipsa unei asemenea sancţiuni, caracterul obligatoriu el însuşi al regulei de urmare în cestiune ar fi lipsit de eficacitate. Acest caracter al legilor sociale le distinge de regulele moralei care sunt şi ele obligatorii pentru cine ţine a adaptà individualitatea sa mediului social unde träieşte, dar care fără sancţiune positivă n'au decât una morală, ca: remuşcări de conştiinţă, teamă de pedepse viitoare, dispreţ public, etc.

15. Legile trebue să fi fost aduse în modul cuvenit

la cunoştinţa celor interesaţi, adică trebue să fi fost publicate.

Modul publicării depinde de diversele organizaţiuni sociale şi-l vom studià la noi. Cât despre dovada că această formalitate a fost îndeplinită, ea nu se administrează conform regulelor de drept comun, ci se cere ca cel însărcinat cu aplicarea legilor să le cunoască întru cât sunt de aplicat afară de cazurile când împrejurări ar împiedica cunoaşterea lor deşi publicate şi atunci publicaţiunea va trebui să fie dovedită de partea interesată, ex.: e vorba de legi străine, cel ce le invoacă va trebui să arate că legile în cestiune există în ţara căror aparţin, unde au fost publicate, ceeace va rezultà din prezentarea foilor oficiale a culegerei de legi ce le conţine, a altor documente: judecăţi, cărţi ştiinţifice, raporturi de cunoscători experţi, martori, etc. Deci, orice regulă de urmare care ar îndeplinì toate celelalte condiţiuni precizate dar n'ar satisface formalităţei publicaţiunii, n'ar fi o lege cel puţin perfectă.

§ II. Clasificaţiuni.

A. Clasificaţiunea dreptului.

Inst. tit. I §, 4, tit. II; 1. D. de just. t, 1, l. 36, D. de leg. t. 3; C. Andr. Donici art. 9, cap. I.

Neuner: Wesen und Arten der Privatrechtverhältnisse.

16. Dreptul se poate clasificà:

a) In punctul de vedere *al modului de a-l concepe* cu privire la atingerea scopului ce urmăreşte şi la *natura obiectului* asupra cărui poartă, în drept natural, ideal şi pozitiv, drept referitor la propria persoană şi la alte fiinţe: fie persoane determinate, fie lucruri;

b) In punctul de privire *al modului cum se află stabilit,* în drept obicinuelnic sau nescris şi drept formulat sau scris, drept codificat şi necodificat;

c) Relativ la *raporturile sociale ce cârmueşte* şi a căror expresiune este, în drept naţional sau intern, internaţional sau extern, civil şi al ginţilor.

17. *a* 1) **Despre dreptul naţional sau ideal şi dreptul pozitiv.** — După cum înţelegem dreptul, aşà cum ar trebuì să fie pentru ca scopul urmărit de el să fie atins pe deplin, sau astfel cum de fapt există în diferitele societăţi omeneşti, avem : dreptul natural sau ideal şi dreptul pozitiv, ceeace face ca acesta să fie menit a se apropià pe cât posibil de cel dintâiu, a tinde în spre identificare cu el.

18. Dreptul natural.—După noi, dreptul natural a fost în mod inexact definit: „...un droit *universel* et *immuable*", source de toutes les lois positives... la *raison* naturelle en tant qu'elle gouverne les hommes, (art. 1. Titre Prélim. Proj. C. Fr.), fiind dat că dreptul, emanaţiune omenească, presupunând pe om astfel cum e: imperfect şi supus transformărilor, şi concepţiunea ideală a dreptului (operă omenească) nu poate ea însăşi să fie decât imperfectă, relativă, de natură a se schimbà, a se modificà, a varià; de asemenea şi acea raţiune naturală. Definiţiunea aceasta a art. de mai sus este imbibată de vechea teorie a unui oareşcare drept numit din secolul al XVII cu Hugo Grotius: *natural.* Bazele acestei teorii erau dejà stabilite de creştinii romani, de glosatori şi mai cu seamă de canonişti după cari: drept natural însemnà drept divin, trimis de Dumnezeu; ea a cârmuit gândirea omenească în mod complect din secolul al XVI şi a fost combătută la începutul secolului al XIX cu succes de Hegel în Evoluţionizmul său şi de Savigny.

Sunt autori cari confundă dreptul natural cu morala, dându-i ca fundament preceptele: „*honeste vivere, alterum non lædere, suum cuique tribuere*", „*ca viaţa omului să fie cinstită, pe nimeni să nu vatăme şi lucrul străin să-l dea al cui este*" (art. 9, Cap. I, C. Andr. Donici).

Alţii înţeleg prin drept natural „*... jus naturale..., quod natura omnia animalia docuit*".

Mai sunt spirite care luând ca punct de plecare aceiaşi raţiune naturală despre care am vorbit, sfârşesc prin a confundà dreptul natural cu acel drept comun tutulor popoarelor care se numeşte al ginţilor şi pe care-l vom examinà mai târziu „*quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes populos perœque custoditur, vocaturque jus gentium, quasi quo jure omnes gentes utuntur... sed naturalia quidem jura*

quæ apud omnes gentes peraeque servantur semper firma atque immutabilia permanent". Ce se observă mai înainte de toate este că din definiţiunile tuturor autorilor reiese caracterul de universalitate şi de imutabilitate al dreptului natural. De asemenea Sophocle care vorbeşte de ἄγραπτα μἀσφαλῆ Θεῶν νόμιμα (Antigona 452). Cicerone care zice: „*Vera lex, naturæ congruens neque erit alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia post hac*". (De republica, III, 22). Montesquieu, care pare a face aluzie la o justiţie preexistentă, (Esprit des lois I cap. I); Kant care se gândeşte la o lege universală către care se tinde (fundament al metafizicei moravurilor); Planiol (Traité élémentaire de droit civil, vol. I, p. 2) care înţelege prin drept natural: „*un petit nombre de maximes fondées sur l'équité et le bon sens qui s'imposent au législateur lui-même... la règle suprême de la législation...*" şi dă ca exemple de principii de drept natural: siguranţa vieţei şi libertăţii oamenilor, protecţiunea muncei lor şi a bunurilor ce le aparţin, represiunea abaterilor periculoase ordinei morale şi sociale; recunoaşterea soţilor şi părinţilor de drepturi şi datorii reciproce. Este nevoie să repetăm că universalitatea, imutabilitatea par de neînţeles pentru spiritul omenesc, pentru instituţiunile oamenilor? Şi de ce n'ar fi astfel şi în ceeace priveşte preceptele de drept natural? In adevăr, s'a cunoscut asasinatul bătrânilor, fetelor, sclavagiul: instituţiuni care există şi astăzi (aşà la Toda din India); se poate concepe o muncă colectivă; ordinea socială şi morală pot să difere după ţări şi epoci; s'au văzut şi există încă şi azi societăţi omeneşti unde instituţiunea căsătoriei cu rudenia ce decurge dintr'ânsa nu sunt cunoscute! Nu pare dar a există decât realizarea fiinţei omeneşti prin traiu social, scop de urmărit după mediul în care se trăieşte, care poate servì de punct de sprijin pentruca să se înţeleagă un drept ideal şi tocmai acesta constituieşte dreptul natural.

19. Dreptul pozitiv.—Societăţile omeneşti pentru a aduce la realizare apropierea de un drept ideal, tendinţa în sp e o identificare cu el, au stabilit în interiorul lor autorităţi numite legiuitoare care intervin pentru a ordona [1]) oamenilor oareşcare acţiuni, a le interzice sau permite altele, asigurând supunerea la

1) De unde termenul jus dela jubere, jussus.

aceste precepte pe cale de constrângere exterioară, de unde principii vizând reglementarea raporturilor sociale şi asigurarea respectului lor prin constrângere materială [1]), pe când necesitatea vieţei sociale şi a perpetuării ei, a produs şi desfăşoară încă acele reguli de urmare care fără a fi formulate în mod expres, se introduc prin usagiu. Astfel dreptul în acelaş timp rezultat şi condiţiune a vieţei sociale pare a atârnà în mod necesar de aceasta şi în adevăr, ca ea, există din timpii cei mai depărtaţi şi aceasta în profitul unor grupuri independente de oameni, triburi, popoare, naţiuni. Este dar natural a se vizà prin cuvântul drept întrebuinţat în concreto, dreptul reprezentând cutare sau cutare alte cerinţe sociale, dreptul unei epoci, unui popor oareşcare ; aşa, se va zice mai rar drept numai, dar fie drept civil, penal, constituţional, după cum va corespunde unor raporturi de viaţă socială private, publice, fie drept vechiu, intermediar, modern, actual, după epocele ce cârmuesc; fie drept român, german, francez, după cum aparţine naţiunilor : române, germane, franceze. Istoria însă ne arată diversele grupuri de oameni mărindu-se în număr, naţiunile crescând, oareşcare state conduse de interese comune unindu-se spre a forma confederaţiuni, pe urmă state federative, principii reunind grupuri întregi de state şi având tendinţa a grupà astfel împrejurul lor omenirea întreagă... şi ca urmare... legislaţiuni federale, continentale, coloniale, internaţionale... sau în rezumat: extensiunea de viaţă în profitul unui corp social tot mai vast, care devine din ce în ce mai conştient de existenţa sa, atrage cu sine până la o măsură oareşcare o independenţă crescândă a dreptului faţă de diversele grupuri sociale de oameni, deci, o tendinţă parţială cel puţin ca dreptul să nu mai atârne decât de viaţa socială a omului în general.

Tot în spre scopul arătat de unde: conservare şi progres, societăţile omeneşti acordă membrilor ce le compun, faţă de semenii lor acele autorităţi, atribute care fiindu-le astfel recunoscute şi permiţându-le de a îndeplinì oareşcare acte determinate, constituesc dreptul în înţelesul său subiectiv astfel cum a existat la diverse epoci şi se manifestă şi astăzi în diferite ţări. Ca exemple de ase-

1) Intru cât aceste principii sunt astfel determinate, e vorba de drepturi determinatorii, întru cât respectul lor e asigurat, de drepturi sanctionatorii.

menea atribute se pot da: puterea părintească ce permite tatălui de a impune voinţa sa copiilor săi în interesul educaţiunii lor, dreptul de proprietate graţie căruia proprietarul poate în principiu, face din avutul său ce-i place cu înlăturarea orcărei alte persoane; dreptul de ipotecă prin mijlocirea căruia creditorul ipotecar poate urmări bunul ipotecat lui şi provocà vinderea acestuia pentru a fi plătit cu preferinţă asupra preţului obţinut; dreptul de a dispune cu titlu oneros sau gratuit care face ca titularii de drepturi să le poată transmite altor persoane, fie în schimbul unui echivalent sau într'un spirit de liberalitate; drepturile politice care învestesc pe cetăţenii unui stat cu o porţiune mai mult sau mai puţin întinsă a puterii publice în acel stat. Iar ca element corespunzător necesar acestor atribute găsim: datoria impusă tutulor celorlalţi membrii sociali şi anume de a le respectà în persoana titularilor lor: corelaţiune atât de strânsă încât face să apară această datorie ca părtaşă din acele atribute, ca constituind una din feţele lor, astfel că în absenţa ei, şi acelea să înceteze de a mai aveà o existenţă reală: ceeace face: că orice datorie corelativă unui drept să fie însoţită de o sancţiune determinată fără de care acesta n'ar fi de cât iluzoriu. Astfel, dreptul de proprietate ar fi lipsit de existenţă reală, iluzoriu, de n'ar aveà ca corelativ datoria tutulor celorlalţi oameni de a se abţine dela orice acţiune având ca scop a împiedecà pe titularul său de a-l exercità, dacă această datorie care îi este corelativă n'ar fi însoţită de o sancţiune determinată, de exemplu: dacă titularul unui drept de proprietate n'ar aveà mijloacele de a se menţine în realitate în posesiunea bunului său, dacă n'ar puteà să intenteze acţiunea în revendicaţiune, toate acestea pentru ca prin asigurarea respectului dreptului său din partea tutulor celorlalţi oameni, să poată ajunge a-l exercità în mod exclusiv.

In spre acelaş scop autoritatea legislativă în societăţile omeneşti descoperă [1]) reguli de urmare care convin mediului social în vederea căruia legiferează şi le stabileşte [2]) pentruca pe cale de constrângere externă să poată ajunge a legà [3]) voinţa oamenilor limitând astfel sferele de putere ale individualităţii lor: toate aceste în interesul conservării sociale, al menţinerii ordinei în so-

1) alege.
2) Setzen gesetzt
3) „ligare“

cietate şi pentru a protege libertatea fiecărui prin faptul fixărei limitelor în interiorul cărora oamenii: fiinţe sociale să-şi desfăşoare activitatea lor.

20. *a* 2) **Despre dreptul referitor la propria persoană sau la alte fiinţe: fie persoane ori lucruri.**—După cum este vorba de ocrotirea persoanei omului, abstracţiune făcându-se de raporturi anumite cu alte persoane determinate sau referitoare la alte fiinţe sau lucruri desemnate, ori este cestiune de autorităţi conferite omului faţă de semenii săi cu determinarea acestora sau relativ la bunuri exterioare, avem: dreptul referitor la propria persoană şi cel referitor la alte fiinţe: fie persoane ori lucruri.

21. Drept referitor la propria persoană.—Persoana omului fiind pur ătoare a drepturilor, pe când principiul şi scopul dreptului este omul, importă înainte de toate a-i asigura existenţa: deci viaţa fizică, intelectuală, morală ceeace coprinde: libertatea, cinstea. In spre acest sfârşit, societăţile omeneşti acordă atribute oamenilor faţă de semenii lor, care atribute constituesc: dreptul de care ne ocupăm; aşà: dreptul la vieaţă, la libertate.

22. Drept referitor la alte fiinţe şi anume: la persoane determinate: adică: drept personal, în virtutea căruia o desfăşurare de activitate a unei persoane se impune altei persoane determinate sau e pusă la dispoziţiunea altei persoane: ceeace realizează societăţile omeneşti prin drepturile de familie (puterea părintească, maritală, tutelară: în realitate oficii) obligaţiunile (cu obiect de a da, a face, a nu face).

23. Drept referitor la alte fiinţe şi anume: lucruri: adică drept real în virtutea cărui o persoană 'şi poate desfăşurà activitatea sa într'un sens oareşcare asupra unui lucru faţă de semenii săi; ceeace realizează societăţile omeneşti prin drepturi ca: cel de proprietate, uzufruct, moştenire, rezultând din posesiune.

24. *b* 1) **Despre dreptul obicinuelnic sau nescris şi dreptul formulat sau scris.**—Dreptul formulat sau scris este cel expres, promulgat de legiuitor chiar verbal numai, dreptul obicinuelnic este cel neformulat de legiuitor dar practicat numai cu convingerea de conformitate cu dreptatea, chiar dacă s'ar aflà redactat în scris[1]).

3) „Ex non scripto jus venit quod usus comprobavit Nam diuturni mores consensu utentium comprobavit legem, imitantur“ (Instit. l. 1, t. II, § 9): „Că o pravilă se păzeşte şi obiceiul vechiu al unei ţări însă aprobăluit.“ (art. 11, cap.

25. Asupra acestor definiţiuni ale dreptului obicinuielnic şi formulat se pot observà următoarele:

1. A fi aprobat de legiuitor pe cale de toleranţă, graţie tăcerii ce păstrează, nu poate constituì un caracter distinctiv al dreptului obicinuielnic, căci de s'ar admite aceasta, nu s'ar puteà concepe drept obicinuelnic unde nu există autoritate legislativă, pe când tocmai în societăţile omeneşti lipsite de asemenea autoritate, dreptul obicinuielnic este de cea mai mare importanţă cum singur este chiemat a cârmuì toate raporturile sociale.

2. Nu faptul de a fi redactat sau nu face ca dreptul să fie formulat sau obicinuelnic ci împrejurarea de a fi fost formulat sau practicat numai cu convingerea de conformitate cu dreptatea. Astfel s'a văzut în societăţi de organizaţiune primitivă sau pe timpuri de anarchie, autorităţi legislative formulând numai prin graiu reguli de urmare: cari au constituit desigur un drept formulat cu toate că nu vor fi fost niciodată redactate. De asemenea, o totalitate de reguli de urmare practicate numai cu convingerea de conformitate cu dreptatea, fără a fi fost formulate de vreo autoritate, poate să se afle redactată, şi aceasta nu o va împedecà de a formà un drept obicinuelnic, aşà: vechiul drept obicinuelnic al Franţei redactat în execuţiunea ordonanţei din 1453. De acì rezultă că expresiunile: drept scris şi nescris întrebuinţate pentru a desemnà dreptul formulat şi obicinuelnic sunt: improprii, neexacte, vicioase, de natură a da naştere la confuziuni, ele ne vin din timpul republicelor romane unde dreptul obicinuelnic: *consuetudo majorum* erà într'adevăr nescris şi nu se păstrà decât în memoria oamenilor, cum se scria rar la acea epocă, pe când dreptul formulat: lex, erà gravat pe tablete de marmoră sau bronz ce se conservau în Tabularium la Capitol; sunt autori care cred că cuvântul *lex* îşi trage chiar origina dela: *ce se citeşte.*

3. Dreptul obicinuelnic nu diferă de dreptul formulat decât în privinţa modului de stabilire, de formare, fiind dat că dreptul obici-

I. C. A. Donici): „In lipsa unei legi potrivite se cuvine a se urmà pământescul obiceiu carele, în curgere de mulţi ani de obşte păzindu-se şi între judecători cercându-se s'au întărit şi cu chipul acesta au dobândit putere legiuită (§ 13 C. Cal.)". „O dreptare care fără publicarisire din obicinuinţă s'a statornicit şi prin tăcută primire a prea înaltei ocârmuiri au dobândit pravilicească putere în curgere de mulţi ani păzindu-se cu tăcută primire a orăşenilor" (Anaf. boierilor 1819) = (definiţiunea din Pandecte).

nuelnic se stabileşte, se formează pe cale de uzagii trecute în moravurile particularilor şi urmate de acesta în transacţiunile lor sau pe cale de deciziuni judecătoreşti care se succed în acelaş sens, pe când dreptul formulat se stabileşte, se formează pe cale de declaraţiune de voinţă a autorităţii legislative. Ni se pare că sistemul de a distinge aceste două specii de drepturi după izvoarele lor este bun de respins, cel puţin întru cât cuvântul izvor este luat în sensul său propriu; în adevăr, singurul izvor al oricărui drept nu e decât voinţa generală ce rezidă în conştiinţa socială, cât despre rest nu poate să concerne decât modul de realizaţiune al acestei voinţe generale, care după organizaţiunea socială poate aveà loc sau pe cale de obiceiuri practicate cu convingerea de conformitate faţă de justiţie sau pe cale de declaraţiune de voinţă a autorităţii legislative care reprezintă tocmai aceiaşi voinţă generală în atribuţiunea ei de a descoperì reguli de urmare. Deci, faptul că dreptul obicinuelnic este foarte abondent în societăţile primitive în comparaţiune cu societăţile moderne, nu rezultă decât dintr'o deosebire de organizare socială, de unde, căi de formaţiune distincte ale dreptului; aşà dar nu poate fi vorba de o schimbare, modificare a izvorului el însuşi al dreptului, care, încă odată nu poate fi, în sensul său propriu, decât voinţa generală rezidând în conştiinţa socială.

26. Odinioară dreptul obicinuelnic erà foarte abundent în ţările noastre şi obiceiul aveà putere de lege [1]). Acum tot dreptul român este formulat, cât despre obiceiurile pământeşti chiar cele mai constante, ele nu mai au putere de lege prin ele însele dar numai în cazurile în care ele s'ar găsì consacrate în mod expres de o lege positivă.

Iată în rezumat, starea actuală a obiceiului la noi:

a) Obiceiurile contrarii legilor n'au nicio eficacite; de unde rezultă că autorităţile judecătoreşti nu pot şi nu trebue să le iea în seamă;

b) Obiceiurile care nu sunt contrarii legilor n'au putere de lege prin ele însele, dar pot servì ca elemente de apreciere în materie de interpretare a legilor sau a intenţiunilor părţilor contractante;

1) „Obiceiul pământului prefăcându-se, .. se împotriveà însăşi pravilelor". (Introd. C. Car.). De aceea C. Calimach n'a reprodus art. 10 al C. Austr.: „Auf Gewohnheiten kann nur in den Fällen, in welchen sich ein Gesetz darauf beruh', Rücksicht genommen werden .."

c) Obiceiurile consacrate printr'o lege pozitivă n'au putere de lege decât prin autoritatea legei care le consacră, exemple: uzul sau obiceiul locului consacrat prin art. 529, 532 c. civ. („*usage constant des propriétaires*", „*usage du pays ou,.. coutume des propriétaires*" în art. cor. 590 şi 593 C. N.); „*Obiceiul obştesc*" consacrat prin art. 600 c. civ. („usages constants et reconnus" art. 663 C. N.); „*Obiceiurile constante şi recunoscute*" consacrate de art. 607 c. civ. (de asemenea art. cor. 671 C. N.); „*Obiceiurile particulare*" consacrate de art. 610 c. civ. (ca de art. cor. 674 C. N.). La noi, caşi în alte ţări, există o totalitate de reguli de urmare care se formează pe nesimţite alături de legislaţiunea formulată; este vorba de rezultatul deciziunilor judecătoreşti care se succed şi formează astfel jurisprudenţa [1]). Sunt autori cari văd în această jurisprudenţă un drept obicinuelnic. Este adevărat, jurisprudenţa produce, de fapt, efectele unei legi cu privire la raporturile sociale, şi consideraţiunea că ea poate varià, nu face decât a reamintì asemănarea ei cu dreptul obicinuelnic care variază şi el. Dar, în realitate totalitatea regulelor de urmare ce formează jurisprudenţa n'are toate caracterele dreptului, căci mai înainte de toate nu rezultă din voinţa generală dar din acea a unei autorităţi (Tribunal, Curte), care nu reprezintă acea voinţă generală cum nu e învestită cu atribuţiunea de a legiferà. Cât despre particularii cari se supun ei, o fac mai mult în mod forţat, în vedere de rezultate practice [2]).

27. Organizaţiunea centralizatoare a diferitelor mari state moderne a căror raporturi între ele devin din ce în ce mai apropiate şi frequente, pare a fi făcut necesar pretutindeni aproape transformarea dreptului obişnuelnic: drept schimbător, nesigur, fără unitate, contradictoriu, obscur, în drept formulat: drept fix, sigur, precis, caracterizat prin unitatea lui.

Se poate susţine că dreptul obişnuelnic fiind supus adeziunii autorităţilor judecătoreşti şi putând să se modifice zilnic pentru a se conformà la noui trebuinţe, este de natură a se adaptà în mod

1) Se mai înţelege prin jurisprudenţă: cunoaşterea legilor şi arta de a le aplicà: „Jurisprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia justi atque injusti scienţia. (Instit. l. 1, t. 1, § 1).

2) Afară de aceste consideraţiuni, violaţiunea unei reguli de jurisprudenţă formate, nu este de natură a atrage casarea ca violaţiunea unei legi.

mai perfect cerinţelor sociale decât dreptul formulat care este inflexibil şi nu se poate modificà decât cu ajutorul intervenţiei autorităţilor administrative, adesea greu de obţinut [1]). Dar în schimb câte desavantagii inerente dreptului obişnuelnic în prezenţa organizaţiunii sociale moderne? Şi pe urmă, autorităţile legislative care au ajuns a funcţionà în permanenţă în diferitele state moderne, n'ar puteà ele să parvie a se conformà în ceeace priveşte atribuţiunile lor, cerinţelor sociale, modificând dreptul formulat în consecinţă? Şi chiar dacă am admite că aceste autorităţi legiuitoare n'ar reuşì a da dreptului formulat toată supleţa dreptului obişnuelnic, celelalte avantagii ale dreptului formulat nu l-ar face preferabil?

Cu toate acestea sunt state moderne a căror raporturi sociale sunt cârmuite în mod aproape exclusiv de dreptul obişnuelnic; altele unde acest drept este important. Astfel regatul Marei Britanii, unde în dreptul public ca în dreptul privat, alături de un mare număr de legi privitoare la aceleaşi materii, obiceiul joacă un rol de căpetenie; regatul Ungariei unde se menţine încă vechiul drept obişnuelnic care se află însă modificat prin diverse legi speciale; Franţa unde, în afară de codul civil care consacră, ca la noi [2]) destul de des, usagiile locale, obiceiul este foarte important în materie de proprietate funciară şi usagiile generale şi locale în materie comercială, ca în Italia, au asupra multor puncte putere de lege.

28. *b* 2) **Despre dreptul codificat şi necodificat.** — Drepturile obişnuelnice şi formulate sau părţi din acestea referitoare la oareşcare materii pot, fiind redactate, să fie conţinute într'o colecţiune unică sau să se găsească distribuite în diverse dispoziţiuni de reguli de urmare; în primul caz, aceste drepturi se pot numì codificate, în al doilea caz necodificate.

Astfel: dreptul obişnuelnic francez se poate numì necodificat chiar după redacţiunea sa [3]) înainte de a fi făcut obiectul unei

1) Vezi: M. Planiol, op. cit., t. I, p. 5, No. 13.

2) No. 26.

3) In executarea ordonanţei din Montilz-les-Tours (17 Aprilie 1453, sub Carol VII), care n'a fost realizată decât târziu; şi în adevăr, după treizeci ani statele generale din Tours cer execuţiunea sa şi prima „Coutume“ redactată fu acea dela Ponthieu; cât despre cea dela Paris, ea nu fu redactată decât în 1510.

culegeri unice, şi codificat din momentul apariţiunii adunării: Coutumier général, întrucât se află conţinut într'însa [1]); drepturile formulate francez şi român ar puteà să se numească necodificate, cât timp n'ar fi făcut în toate dispoziţiunile lor, obiectul unei culegeri generale şi unice şi codificate, cu începere dela apariţiunea codurilor generale întrucât s'ar află conţinute în aceste colecţiuni. Legislaţiunea regală franceză de asemenea nu s'ar puteà numì codificată decât din momentul apariţiunii culegerilor numite: recueils d'ordonnances [2]).

29. Se mai înţelege încă prin codificat sau necodificat, dreptul formulat sau o parte din el privitoare la o materie, după cum se află conţinut într'o lege sau printr'o lege unică sau se află distribuit în diverse legi.

Astfel: dreptul formulat al Angliei şi al Ungariei se poate numì necodificat, fiind distribuit în diverse legi, pe când legislaţiunile civile, comerciale, penale ale Franţei şi ale României, se pot numì codificate întrucât sunt conţinute în legi sau prin legi unice formând codurile civile [3]), comerciale, penale.

Codificaţiunea dar, se poate definì: *O culegere de dispoziţiuni legislative, formând un sistem complect de legislaţiune cel puţin asupra unor oareşcare materii.*

Codificaţiunea dreptului, rezultat al unificării sale, cu această unificare ce caracterizà dreptul formulat, ca acest drept formulat el însuşi: par toate a se impune fiind dată organizarea socială modernă, organizare centralizatrice în mari state cu raporturi varii şi frecuente între ele.

---

1) Este vorba de: Coutumier général de Bourdot de Richebourg (1724), care fără să coprindă tot dreptul obişnuelnic, conţine totuşi o mare parte dintr'însul.

2) Şi anume: Marea colecţiune întitulată: „Ordonnances des rois de France de la troisième race" numită şi: Collection du Louvre, începută în 1723 şi mergând până în 1514; colecţiunea numită Recueil d'Isambert, intitulată Recueil général des anciennes lois francaises, destinată a coprinde tot dreptul obişnuelnic francez, adică dela începutul său până în 1789. Niciuna din aceste culegeri nu e complectă.

3) De exemplu: codul Napoleon din 1804, constitue reuniunea ulterioară prin legea din 30 Ventôse a anului XII, a celor 36 legi, decretate în mod succesiv şi trebuind să formeze: legislaţiunea civilă, a Francezilor, iar în specie codificaţiunea ar consistà în faptul că cele 36 legi în cestiune au fost conţinute printr'o lege unică.

Savigny a criticat sistemul de codificare ca imobilizând dreptul şi împiedecând desvoltarea sa istorică, perfecţionarea sa succesivă pe cale de liberă interpretare [1]); consideraţiunile care au de scop a face să reiasă preferinţa ce trebueşte avută pentru dreptul formulat [2]), sunt de natură a fi opuse şi acestei critici.

30. *c* 1) **Despre dreptul naţional sau intern şi internaţional sau extern.** — Dreptul care reglementează raporturile sociale în interiorul unui stat se chiamă: drept naţional sau intern al acelui stat, astfel, dreptul naţional sau intern român, francez, german,... care reglementează raporturile sociale în interiorul statului: român, francez, german; dreptul care reglementează raporturi între state, ori a cărei reglementare este de natură a pune în joc suveranitatea sau legislaţiunea diverselor state unele faţă de celelalte, se numeşte internaţional sau extern, astfel, dreptul care ar reglementă raporturile între Franţa şi România sau a cărei reglementare ar fi de natură a pune în joc suveranitatea sau legislaţiunea unuia din aceste state faţă de celalt.

Clasificarea dreptului în naţional sau intern şi internaţional sau extern, depinzând de caracterul intern sau extern al raporturilor sociale de cârmuit, o dispoziţiune legislativă poate fi în acelaş timp de drept naţional sau intern şi de drept internaţional sau extern, ceeace se va întâmplà oridecâteori ea va cârmui în acelaş timp raporturi sociale de caracter intern şi extern, şi anume: acea dispoziţiune legislativă va fi de drept naţional sau intern întru cât va reglementà raporturile interne ale unui stat şi de drept internaţional sau extern întru cât va reglementà raporturi de legislaţiune, suveranitate între două sau mai multe state; într'un cuvânt raporturi externe sau internaţionale.

Dreptul naţional sau intern şi internaţional sau extern se subdivide fiecare: în public şi privat [3]).

31. 1) **Dreptul naţional sau intern public.** — Intru cât re-

---

1) Vezi Savigny: „Vom Beruf unserer Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft, Berlin 1814; Journal de jurisprudence historique, Berlin 1815.

2) No. 27.

3) Această clasificare a dreptului, în public şi privat, este foarte veche: astfel Ulpian: „Publicum jus est quod ad statum rei Romanæ spectat; privatum quod ad singulorum utilitatem: sunt enim quædam publice utilia, quædam privatim“ (Dig. lib. I, lit. 1, urm. I, § 2).

glementarea dreptului naţional sau intern concerne acte de interes general făcute în virtutea unei delegaţiuni de suveranitate sau priveşte statul ori întreaga organizaţiune socială căreia acest drept aparţine, el se numeşte public. Astfel, dreptul constituţional care determină constituţiunea şi atribuţiunile statului reglementându-le; dreptul administrativ care determină pe cale de reglementare raporturile între stat şi particulari; dreptul penal care, în interesul general, pedepseşte în numele statului ce reprezintă societatea, fapte de natură a pune în pericol organizarea socială.

32. 2) **Dreptul naţional sau intern privat.** — Intru cât reglementarea dreptului naţional sau intern concerne raporturi dela particular, la particular, acest drept se chiamă privat; astfel, dreptul civil [1]) care cârmuieşte familia, proprietatea individuală, succesiunea şi majoritatea contractelor de natură a intervenì între particulari; dreptul comercial, care nu reglementează decât raporturile particularilor relativ la comerţul ce fac, actele lor de comerţ; procedura civilă care determină regulele de urmat de către particulari pentru a face să valoreze drepturile lor în justiţie şi a le apără.

Procedura civilă ca dreptul comercial, nu sunt decât ramuri speciale ale dreptului civil (drept privat) adică: conţinând în sensul larg al termenilor, totalitatea regulelor de drept privat.

33. 3) **Dreptul internaţional sau extern public.** — Intru cât dreptul internaţional sau extern vizează interese de ordin general ale statului a căror raporturi reglementează, se numeşte public, astfel, totalitatea regulelor în resbel de urmat de către anumite state beligerante, regulele conţinute în tractate de pace, alianţă, comerţ.... intervenite între două sau mai multe state.

In lipsa unei autorităţi superioare capabile de a face să se respecte de diferite state principiile de drept internaţional chemate a cârmuì raporturile lor, acest drept n'are altă sancţiune materială decât forţa întrebuinţată de statul care s'ar crede atins în drepturile sale.

34. 4) **Dreptul internaţional sau extern privat.** — Intru cât dreptul internaţional sau extern nu vizează decât interesele par-

---

1) In sensul modern al termenilor, adică: însemnând drept privat în opoziţiune cu drept public.

ticulare ale naţionalilor aparţinând diferitelor state a căror raporturi reglementează, se numeşte privat; astfel, totalitatea regulelor de aplicat pentru a determinà dacă un individ aparţine cutărei sau cutărei alte naţiuni, pentru a se parvenì să să indice între legile mai multor state pe aceea care trebue să se aplice la un caz particular oareşcare. Exemplu: un german- moare în România lăsând bunuri; ce legi vor reglementà succesiunea sa, legile germane, legi naţionale ale defunctului sau legile româneşti care aparţin ţărei unde sunt aşezate bunurile?

Cum clasificarea dreptului în public şi privat depinde de caracterul public sau privat al raporturilor sociale de cârmuit, o dispoziţiune legilslativă poate fi în acelaş timp de drept public şi de drept privat, ceeace se va întâmplà oridecâteori ea va cârmuì în acelaş timp raporturi sociale de caracter public şi privat şi anume: această dispoziţiune legislativă, va fi de drept public întru cât va reglementà raporturi publice şi de drept privat, întru cât va reglementà raporturi de drept privat. Astfel dispoziţiunile legislative în materie de căsătorie, ipotecă, care sunt de drept privat întru cât reglementează interese particulare, ca: căsătoria persoanelor, împrumutul între particulari, şi de drept public, întru cât prescriu oareşcare măsuri într'un interes general, întru cât fac să instrumenteze oareşcare persoane, ca: ofiţerii stărei civile, judecătorii, cari funcţionează în virtutea unei delegaţiuni de suveranitate. O dispoziţiune de drept civil va puteà însă fi în acelaş timp şi de drept public în alt sens. Ceeace se va întâmplà anume oridecâteori, chiar fără a cârmuì raporturi publice, ea va interesà în mod direct conservaţiunea socială. Voiu să fac aluziune la dispoziţiunile care interesând ordinea socială, nu pot fi violate pe cale de înţelegere între particulari şi care pentru acest motiv se numesc de ordine publică iar totalitatea lor câte odată, drept public, ca de exemplu: dispoziţiunile prohibitive în materie de căsătorie, de exerciţiu de putere părintească, maritală, etc. Este nevoie de a reamintì că toate regulele de drept — deci şi dispoziţiunile de drept particular oricare ar fi el — sunt neapărat prin natura lor, în totdeauna şi fără escepţiune de drept public, în sensul că ele trebuesc toate să intereseze într'un mod mai mult sau mai puţin depărtat conservaţiunea socială, fiind dat că ideia dreptului ea însăşi

nu s'ar puteà concepe în afară de domeniul acestei conservaţiuni [1]).

35. *c* 2) **Despre dreptul civil şi dreptul ginţilor.** — Se înţelege prin drept civil orice drept propriu unui popor în opoziţiune cu dreptul ginţilor comun tuturor popoarelor. Astfel dreptul de a dobândì imobile rurale în România se poate numì un drept civil, în sensul că nu aparţine decât Românilor, în opoziţiune cu celelalte drepturi private în general cari aparţin străinilor ca Românilor [2]) şi care formează dreptul ginţilor în acest sens al termenelor.

Acest sens al cuvintelor: drept civil şi drept al ginţilor este cel mai vechiu. Astfel, Romanii numeau: *jus civile* atât dreptul lor propriu (jus quiritium, ca dreptul de proprietate quiritară), drept care le erà aplicat în mod exclusiv cât şi acelaş drept al altor popoare, ca de exemplu: acel al Bithynienilor, Galaţilor, cari formau cetăţi independente cu autonomie de legislaţiune, în opoziţiune cu *jus gentium* = drept al ginţilor, în sensul de: drept comun tuturor ginţilor, tuturor popoarelor: *„Quod quisque populus ipse sibi jus constituit, id vocatur jus civile quasi jus proprium ipsius civitatis“* în opoziţiune cu dreptul *„quo omnes gentes utuntur“* [3]). Mai târziu numai acest sens al cuvintelor fu modificat şi anume: de când dreptul roman devenì dreptul unui întreg imperiu, cuvintele *jus civile* se întrebuinţară, şi aceasta mai cu deosebire în timpul evului mediu, pentru a desemnà dreptul roman; pe urmă, pentru a desemnà dreptul privat în opoziţiune cu dreptul public, expresiune modernă pe care o cunoaştem dejà [4]); cât despre cuvintele *jus gentium,* începură a desemnà, cu stabilirea unor raporturi mai frequente şi durabile între state, câte odată, dreptul între ginte, popoare, state, adică dreptul între naţiuni, internaţional [5]).

Progresele civilizaţiunii par a fi adus mai pretutindeni înlo-

1) Comp.: No. 7. *Neue Staatslehre* (Viena), de unde rezultă că caracterul public, în acest sens, al oricărei dispoziţiuni de drept, dobândeşte cu desvoltarea socială o importanţă crescândă.

2) La noi ca în Italia, străinii se bucură de aceleaşi drepturi civile caşi naţionalii.

3) Gaius: Instit. I, 1.

4) No. 31—34.

5) No. 33 şi 34.

cuirea lentă şi succesivă a dreptului civil prin dreptul ginţilor. In adevăr, raporturile de bună înţelegere între cetăţenii diverselor state, vieaţa în comun a supuşilor unor naţiuni diferite... au împins în general către necesitatea de a aplică legislaţiunile, instituţiunile juridice ale acelor state, ale acelor naţiuni la toţi indivizii oricare ar fi naţionalitatea lor, deci străinilor, ca naţionalilor.

Astfel, dreptul vechilor naţiuni le erà propriu, adică destinat a se aplică numai naţiunei căreia aparţineà, cât despre celelalte popoare, despre străini, erau consideraţi ca în afară de cercul vieţei sociale, ca inemici, pe urmă încetul cu încetul, acest drept începe — fiind date relaţiunile din ce în ce mai frequente intervenite între diversele popoare — a devenì comun tuturor popoarelor. Astfel, la Romani dreptul quiritar erà la început destinat a se aplicà în mod exclusiv poporului roman; dar, mai târziu, acest drept se întinde din ce în ce mai mult la diferite popoare, fie pe cale de dobândire de cetăţenie, fie pe cale de colonizaţiune,... sau prin stabilirea unui număr crescând de instituţiuni juridice şi în profitul străinilor, după modelul instituţiunilor romane,... până ce dreptul roman sfârşì prin a devenì un drept comun întregului imperiu. De asemenea în Franţa unde drepturile civile, care odinioară erau mult mai numeroase, devin din ce în ce mai rare, pe când acces e dat la ele străinilor pe cale de autorizare de fixare a domiciliului. Toate acestea când există legislaţiuni de state moderne ca legislaţiunile română, italiană, care vor ca străinii să se bucure de toate drepturile private ca naţionalii.

Această transformaţiune cărei succedă o importanţă crescândă a caracterului public al oricărei dispoziţiuni de drept [1]) pare a fi fost — fiind date raporturile din ce în ce mai frequente între state — precursorul formaţiunii unui drept între naţiuni, numit internaţionl.

B. Clasificaţiunea legei.

36. Legile, elemente ale dreptului, sunt înainte de toate, susceptibile de aceiaşi clasificaţiune caşì dreptul el însuşi, clasificaţiune pe care am studiat-o până acì şi la care n'avem decât a trimite prin urmare şi relativ la lege.

1) Ceeace am constat deja.

37. Legile în primul rând pot a se mai divide:

a) *In punctul de vedere al ierarchiei*, în legi: *constituționale, ordinare și acte ale puterii reglementare;*

b) In punctul de privire al *modului de manifestare al autorității publice de unde ele emană*, în legi: *imperative, prohibitive, facultative și penale;*

c) Relativ la *scopul urmărit față de legislațiunea ce găsesc intrând în vigoare,* în legi: *modificative și interpretative;*

d) După *durata lor*, în legi: *timporare și perpetue.*

38. *a)* **Legi constituționale, ordinare și acte ale puterii reglementare.** — Orice lege fundamentală stabilind organizațiunea dreptului public, este o lege constituțională în opoziție cu orice altă lege lipsită de acest caracter care se poate numi ordinară.

Sunt țări unde legile constituționale: reguli fundamentale de urmare, nu pot — după exemplul legilor ordinare — să fie opera unei puteri legiuitoare ordinare, dar unei puteri speciale chiemate a face asemenea legi, putere numită constituantă. Astfel la noi, puterea constituantă este alcătuită de noui adunări legiuitoare special convocate și deliberând împreună, două treimi cel puțin din toți membrii ce le compun trebuind să fie prezenți și deciziunile neputându-se luà decât cu majoritate de două treimi (art. 128 Constit., 1 Iulie 1866, după Constit. Belgiană din 1835). In Franța, diferența între puterea legiuitoare ordinară și puterea constituantă nu consistă decât în modul de a votà și anume: pe când legile ordinare se votează de cele două adunări legiuitoare lucrând separat, legile constituționale nu pot a se votà decât de cele două camere reunite în Adunare națională (art. 8, L. Constit. fr. 25 Febr. 1875), ceeace ar alcătuì puterea constituantă. In alte țări nu există putere constituantă specială, sau a parte, astfel în Anglia, unde legile constituționale sunt votate ca legile ordinare.

39. O regulă de urmare întrunind condițiunile cerute legilor, chiar de ar emanà dela orice altă autoritate publică decât cea legiuitoare, este o lege, dar numai întru cât ar fi astfel impusă în virtutea unei delegațiuni a puterii legiuitoare, astfel regulele de urmare numite: acte ale puterii reglementare, ca: decretele generale, regulamentele de administrațiune publică.

Aceste acte ale puterii reglementare constituiesc adevărate legi; în adevăr, ele se bucură de toate caracterele legilor și anume:

de generalitatea dispoziţiunilor ce coprind, de reglementarea viitorului printr'însele, de forţă obligatorie, de sancţiune penală... Cât despre caracterul de a emană dela autoritatea legiuitoare, de asemenea-l au căci autorităţile publice cari le impun: şeful puterii executive, prefecţii,... lucrează, cum am arătat, în virtutea unei delegaţiuni a puterii legiuitoare. De aci conchidem că şi autoritatea judecătorească ar puteà impune asemenea acte, care autoritate dealtmintreli nu constitue decât o ramură a celei executive. Şi în adevăr, caşi faţă de puterea executivă, ideia delegaţiunii din partea autorităţii legiuitoare, înlătură verio violare a principiului separării puterilor în stat, pe când un curent modern tinde spre independenţa crescândă a puterii judiciare în opera ei de interpretare, ca de necesitate socială.

40. Legile astfel prezentate sunt subordonate în sensul urmat. Astfel cele constituţionale: fundamentale, sunt menite a servì de bază legilor ordinare încât se poate zice că se reproduc prin acestea; de unde rezultă că o lege ordinară contrară unei legi constituţionale, violând o asemenea lege, adică: o lege anticonstituţională ar puteà să fie considerată ca nefiind o adevărată lege întrucât în însuşirea ei de regulă socială ar fi lipsită de un sprijin esenţial: acel al bazelor organizării sociale stabilite tocmai prin legile constituţionale [1]). Actele puterii reglementare ca legi, îşi trag la rândul lor toată vigoarea din legislaţiunea ordinară, cum autorităţile publice dela care emană, lucrează în virtutea unei delegaţiuni a puterii legiuitoare. Aceasta este adevărat şi cu privire la decretele generale susţinute de legislaţiunea ordinară caşi relativ

1) S'a susţinut că la noi caşi în Franţa, nulitatea legilor anticonstituţionale n'ar puteà să aibă loc fiind dat că puterea judecătorească din ţara noastră n'are dreptul de a aprecià constituţionalitatea legilor ca în majoritatea ţărilor Anglo-Saxone, în lipsa unei autorităţi cu această cădere, după exemplul Senatului Conservator din vechea Franţă, al înaltei Curţi federale din Statele-Unite,... aşà că şi la noi ca în Franţa n'ar existà de cât un mijloc de a evità legi neconstituţionale şi anume: în Franţa cererea din partea şefului statului a unei noui deliberări a Camerelor, iar la noi, refuzul de sancţiune din partea regelui care participă la puterea legiuitoare. Orice s'ar zice însă în punctul de privire al rigoarei principiilor, legile anticonstituţionale, lipsite de bază, de sprijin, nu sunt în sensul adevărat al cuvântului legi, ceeace face ca aplicarea lor de către autoritatea judecătorească care e ţinută a realizà numai adevărate legi nu se poate înţelege.

la reglementele de administraţiune publică, întrucât acestea se sprijinesc pe primele, cari la rândul lor îşi trag toată puterea după cum am arătat, din legislaţiunea ordinară. Cât despre reglementele emanând dela orice altă autoritate, fie chiar publică, decât cea legiuitoare şi în afară de verio delegaţiune din partea acesteia, ele n'ar constitui legi cum le-ar lipsì un caracter esenţial al legii, şi anume: de a emanà în definitiv în mod direct sau indirect dela autoritatea legiuitoare. De aceea orice act al puterii reglementare contrariu legislaţiunii ordinare oricare ar violà o dispoziţiune din această legislaţiune, ca: decretele ilegale, reglementele de administraţiune publică violând decretele generale, n'ar puteà să fie considerat ca o lege.

41. *b*) **Legi imperative, proibitive, facultative, penale** [1]).— Orice dispoziţiune prin care legiuitorul ordonă un fapt, constitue o lege imperativă: aşà dispoziţiunile legislative în materie de asigurare, instrucţiune obligatorie, impozite, serviciu militar,.. etc.

Orice dispoziţiune prin care legiuitorul interzice un fapt constitue o lege proibitivă, exemple: dispoziţiunile legislative cari interzic străinilor de a aveà cârciumi în comunele rurale (legea din 1873, art. 8), de a dobândì imobile rurale în România (art. 7, § 5, Constit.).

Orice dispoziţiune prin care legiuitorul fără să ordone sau interzică un fapt se mărgineşte a stabilì reguli de care oricine se poate servì, constitue o lege facultativă sau permisivă; astfel, majoritatea dispoziţiunilor legislative, ca: în materie de căsătorie, testament, contracte...

Orice dispoziţiune prin care legiuitorul pedepseşte pentru un fapt oareşcare determinat, constitue o lege penală, aşà: dispoziţiunile codicelui penal.

Legile penale servesc de sancţiune celor imperative şi proibitive asigurând observaţiunea lor. Penale în sensul larg al cuvântului se pot numì dar şi legi cari în afară de cea mai mică ideie de exerciţiu al funcţiunii sociale propriu zise de a pedepsì, ating mai mult sau mai puţin o manifestaţiune individuală; aşà sunt

1) „Legibus virtus haec est; imperare, vetare, permitere, punire, (l. 7, Dig. de legib. 1, 3); „Puterea pravilelor este spre a porunci cele bune, a opri cele rele şi a înfrânà cu pedepse pe cei vinovaţi“ (C A. Donici, § 5, Cap. V).

legile care servesc de sancţiune regulelor de urmare de drept privat şi de caracter imperativ sau proibitiv, ca cele care declară acte, contracte proibite nule, inexistente,... care pronunţă decăderi pentru îndeplinire de acte interzise sau nerealizare de fapte ordonate.

42. *c*) **Legi modificative şi interpretative.** — Legile, rezultate ale cerinţelor sociale, de natură a corespunde dar unor noui trebuinţe ale societăţilor căror sunt destinate a se aplică, sunt menite, fiind dată evoluţia continuă, a tinde spre o abrogare cel puţin parţială, o modificare a legislaţiunii ce găsesc în vigoare care corespunde unei stări sociale trecute; astfel sunt legile în general cari se pot prin urmare numì modificative Totuşi câteodată e necesar, nu de a modificà ci numai de a interpretà, de a explicà o lege în vigoare care convine încă mediului ei social, de a-i fixà sensul şi domeniul de aplicare; şi întrucât o lege ar urmări un asemenea scop s'ar numì interpretativă sau declarativă; aşà la noi, legile din 9 Fevruarie 1879, 1 Martie 1881, etc...

43. *d*) **Legi perpetue şi timporare.**—Orice dispoziţiune legislativă a cărei durată nu este limitată de mai înainte de legiuitorul ce o stabileşte, se numeşte perpetuă[1]); astfel, majoritatea legilor. Orice dispoziţiune legislativă stabilită pe o perioadă oareşcare determinată: unul, doi,.. zece.... douăzeci ani, se numeşte timporară; aşà vechile legi în materie de impozite[2]), multe dispoziţiuni legislative actuale în materie fiscală şi financiară, legile transitorii prin natură timporarii întrucât ele au ca scop de a menajeà transiţiunea dela o lege veche la una nouă şi oareşcare legi

---

1) Bine înţeles, după cum se vede, nu în mod absolut cum orice lege nu poate durà decât corespunzând cerinţelor sociale care se schimbă.

2) Se ştie că în societăţile de odinioară, atribuţiunile statelor erau prea restrânse pe când acestea aveau domenii private întinse, averi considerabile, astfel că cu veniturile proprii le erà posibil de a subvenì trebuinţelor publice. Dar împrejurări anormale ca: starea de resbel, o calamitate oareşcare,... au făcut necesar de timpuriu recursul la ajutoare (subsidii), daruri, impozite,... având ca scop de a ajutà momentan statele în situaţiunea grea în care se aflau; atâtea măsuri la început timporare care nu întârziară a se îndreptà spre perpetuitate fiind dată diminuţiunea progresivă a domeniului privat al statelor, supresiunea vechilor drepturi şi mai cu deosebire extensiunea cea mare a atribuţiunilor statului.

penale ca acelea cari au de scop a înăbuşi o răscoală, a restabili ordinea, toate de natură a fi votate mai cu deosebire în împrejurări anormale: de anarchie, revoluţiune socială.... Se pot considerà la noi ca timporare legile din 27 Aprilie, 1877 şi 19 Fevruarie 1880, etc.

§ III. Despre izvoarele dreptului şi ale legilor.

44. Izvor al unui lucru în sensul larg al cuvântului înseamnă orice fapt care dă naştere, care produce acel lucru, deci: orişice, fiind dat, produce cevà faţă de noi, constitue pentru noi un izvor al obiectului produs.

Prin urmare, tot ce fiind dat, aduce la iveală un drept, o lege pentru noi, constitue faţă de noi un izvor al acelui drept al acelei legi; astfel documentele după care o veche legislaţiune poate fi studiată, sau textele de lege graţie căror o legiuire actuală este pusă la dispoziţia noastră spre a fi explicată, ar constituì izvoare ale acestor legislaţiuni întru cât graţie faptelor de redacţiune ce le-a dat naştere, ele au ajuns la cunoştinţa noastră, ceeace înseamnă că au fost produse, creiate cu privire la noi; de asemenea voinţa legiuitorului şi obiceiul pământesc ar fi izvoare: prima al dreptului formulat, al doilea al dreptului obicinuelnic, cum graţie lor aceste drepturi se stabilesc pentru membrii sociali. In acest înţeles chrisoavele, anaforalele, Codul Caragea, Calimach, Codul Napoleon aşà cum a fost introdus la noi, ceeace Camera şi Senatul au formulat, obiceiul pământului, toate pot fie considerate ca izvoare în ceeace priveşte vechiul sau actualul drept al nostru, dreptul formulat sau obicinuelnic român.

45. Izvor al unui lucru în sensul propriu al termenului nu poate însemnà decât faptul primordial care dă naştere, care produce acel lucru; deci, faptul primitiv cel dintâiu, cel mai vechiu care se poate concepe şi percepe ca producând ceva cu privire la noi, constitue pentru noi un izvor în sensul propriu al lucrului produs.

Prin urmare faptul primordial, primitiv, cel mai vechiu care se poate concepe şi percepe ca producând un drept, o lege relativ la noi, constitue faţă de noi un izvor în sensul propriu al acestui

drept, al acestei legi, aşà, unicul izvor propriu zis al oricărui drept, al oricărei legi, nu poate fi decât voinţa colectivităţii omeneşti căreia aparţine acel drept, acea lege, voinţă care rezidă în conştiinţa colectivităţii în cestiune de ea însăşi ca atare, ca corp social. In adevăr, orice popor, orice naţiune întru cât trăiesc ca atari şi vor să trăiască astfel, se manifestă în această direcţiune în sensul conservării lor, de unde organizaţiune externă a cărei una din funcţiuni e formată prin drept, lege.

Rămâne dar bine stabilit că unicul izvor propriu zis al oricărui drept, al oricărei legi este voinţa generală care rezidă în conştiinţa socială; cât despre documente, legislaţiuni, texte de legi, declaraţiuni de voinţă ale legiuitorului, obiceiuri şi altele de acest fel, nu sunt în realitate decât mijloace care fac să parvie la cunoştinţa noastră dreptul, legile, care le stabilesc în societate (Comp. No. 25). Acelaş lucru în ceeace priveşte vechile legiuri de unde s'au format altele noui, ca dreptul roman, bază a multor legiuri moderne; în adevăr, aceste vechi legiuiri nu constituesc izvoare în sensul propriu al legiuirilor noui căror ele servesc de bază, cum ele însele nu sunt decât realizări, rezultate ale aceleiaşi voinţe generale şi nu servesc decât ca model unor noui realizări, unor noui rezultate de acelaş fel care constituesc nouile legiuiri în cestiune al căror izvor propriu zis, încă odată, nu poate fi decât aceiaşi voinţă generală care rezidă în conştiinţa socială.

CAPITOLUL II.

Istoria pe scurt a dreptului român.

D. Alexandrescu: „Originile legislaţiunii Române". (Introd. la Explicaţiunea dreptului civil).— C. Dissescu: „Originele dreptului român". — P. Negulescu: „Studiile istoriei dreptului român".

46. Cum dreptul ţărilor noastre s'a modificat, transformat fără de încetare după popoarele care le-au locuit, schimbările ce s'au produs în organizaţiunea lor politică şi administrativă, am ţinut în seamă toate aceste împrejurări pentru a-i divide istoria. In adevăr, când ţările acestea constituiau vechea Dacie, dreptul lor era cel dac; cucerirea şi colonizarea lui Trajan aduseră su-

perpunerea dreptului roman, iar invaziunile secolelor III—XI dominaţiunea într'ânsele a legislaţiunilor barbare; în secolul XVI Muntenia şi Moldova constituindu-se în State prin absorbţiunea vechilor banate, nu întârziară de a aveà culegerile lor speciale de legi, cunoscute sub numele de pravile; în fine, cu constituirea Statului Român din secolul XIX, rezultat al uniunei moldo-muntene, am dobândit codicele civil Român, aplicabil întregei ţări precum şi celelalte coduri şi opere de unificare legislativă.

47. Istoria dreptului român se poate divide în două mari perioade:

A) Dreptul român anterior Codului Civil actual, din timpii cei mai depărtaţi până la 1 Decemvrie 1865, când a intrat în vigoare acest codice;

B) Codul Civil actual, dela 1 Decemvrie 1865 până în zilele noastre.

A) Dreptul român anterior Codicelui Civil actual.

48. Această perioadă spre diferenţă cu următoarea de imitaţiune a legislaţiunei franceze [1]), coprinde, în mare parte [2]), adevăratul drept al ţărilor noastre astfel cum s'a transmis din generaţiune în generaţiune, astfel cum s'a format în calitatea sa de funcţiune externă, ca consecinţă a desfăşurării societăţei căreia aparţinea, ca rezultat al organizaţiunii sale.

Ea se poate divide la rândul ei în două părţi şi anume:

I. *Drepturile popoarelor care au locuit ţările noastre;*

II. *Dreptul român întru cât se manifestă pe cale de pravile.*

I. Dreptul popoarelor care au locuit în ţările noastre

din timpii cei mai depărtaţi până la începutul pravilelor (adică în Moldova până la începutul secolului XV sub Alexandru-cel-Bun 1401—1433 şi în Muntenia până în spre jum. secolului XVII 1640—1652 sub Matei Basarab.

49. In decursul acestei părţi a primei noastre mari perioade, se găsesc în ţările noastre drepturi ale unor diferite popoare în-

1) Cu toate că această imitaţiune începe dejà, după cum vom arătà: spre sfârşitul primei perioade.

2) Cum nici în această primă perioadă n'a lipsit cu totul imitaţiunea, ceeace vom vedea.

tr'o fază de desfăşurare a organizării lor sociale externe, dar modificate prin diverse împrejurări, influenţe de mijloc, raporturi cu străinătatea, relaţiuni cu vecinătatea, etc. Aceste drepturi s'au stabilit sub formă de obiceiuri care vor tinde, cu toate acestea a dispare în mod progresiv în profitul unei legiuri formulate [1]).

50. Această primă parte se divide, după influenţa pe care diferite popoare ce s'au succedat au exercitat, în punctul de privire al expresiunii dreptului, în trei perioade şi anume: *perioada dacă* până la anul 106 d. Ch., epoca cuceririi Daciei de Romani; *perioada romană* dela anul 106 d. Ch. până la anul 270 d. Ch. sub Aurelian, data părăsirii Daciei de Romani; şi *perioada Barbarilor* dela anul 270, epocă a invaziunii Barbarilor în Dacia până la începutul secolului XV în Moldova şi mijlocul secolului XVII în Muntenia, adică până la începutul pravilei.

a) *Perioada dacică*
(până la 106 d. Chr.):

51. În această perioadă ţările noastre erau locuite de Daci [2]), popor împărţit în triburi [3]) care la rândul lor se compuneau de asociaţiuni de mai multe familii.

Naţiunea Dacilor pare a nu fi avut culegeri de legi [4]), aşà

---

1) Evoluţiune ce caracterizà istoria oricărei organizări sociale; în adevăr, societăţile primitive în stare rudimentară, cu relaţiuni simple şi rare între membrii lor, se pot mulţumi cu obiceiul. Cu progresul însă al civilizaţiunii nevoile cresc, autorităţile se constitue, iar dreptul formulat devine o necesitate.

2) După Strabo (VII, 13—14) Geţii locuiau Muntenia de astăzi şi o parte a Moldovei, şi Dacii se stabilise în Transilvania şi Temeşvar; pare însă că aceste două rase formau aceiaşi naţiune (Dion Cassius, 67, 6) sau erau cel puţin unite prin legături foarte strânse de rudenie, de amiciţie (Strabo loc. cit., Dion Cassius 51, 2. — Pliniu Hist. Nat., IV, 25 etc.).

3) Vezi: Ptolom., Geogr. 8, 1, 2, 4. Cf. Herod. V, 5. Gr. Tocilescu: „Dacia înainte de Romani" p. 609—611. Aceste triburi se unirà în timpul lui Cezar pentru a nu mai formà decât un singur grup şi mai târziu statul astfel constituit se împărţeà în mai multe regate (Strabo, VII, 3, 11).

4) „Ce fel de pravile au fost în Dacia în vremurile vechi, este neştiut pentru tăcerea istoricilor." (Dimitrie Cantemir: Descrierea Moldovei, Cap. IX, legile ţării).

că, fiind dată neştiinţa ce domneşte pretutindeni cu privire la vechiul drept dacic, se poate presupune numai că el se află în aceiaş fază caşi drepturile celorlalte popoare ale acestor timpuri, deci: că voinţa Domnului [1]) în mânele căruia se aflau concentrate toate puterile [2]) şi dreptul natural, constituiau singurele legi ale Daciei care, dealtmintreli ca pretutindeni în această epocă depărtată, nu puteau, în mare parte, să se manifesteze decât sub formă de obiceiuri [3]).

Obiceiurile Dacilor aveau un caracter religios, cum la ei ca la toate popoarele în stare de formaţiune, religiunea constituià un element esenţial al vieţei sociale [4]). Forma statului dacic erà monarhia absolută fără adunări şi de un caracter militar şi aristocratic[5]). Dacii cunoşteau instituţiunea nobleţii şi a sclavagiului [6]). Ei practicau poligamia [7]); căsătoria lor aveà ca fundament cumpărarea femeei: proprietate a bărbatului [8]); organizaţiunea familiei lor erà patriarchală şi proprietatea la ei colectivă.

b) *Perioada romană*

(dela 106 d. Chr. pânăla 270 d. Chr.):

52. In anul 106 d. Chr., împăratul roman Traian cucerind Dacia şi colonizând-o în urmă cu locuitori din imperiul său [9]),

---

1) „Quod principis placuit habet legis vigorem.“

2) Poporul erà nevoit să se supună, fără nicio restricţiune, regilor, domnitorilor, fiind dată organizaţiunea politică.

3) „Insă dintru asemănarea obiceiului de pela celelalte popoare barbare, putem să presupunem cum că voia Domnului şi dreptul firesc au avut putere caşi o lege scrisă.“ (D. Cant. l. c.)

4) Vezi: Paul Negulescu. Op. cit. p. 28 urm.

5) Vezi: Hérac. Pont. Cap. 38.—Strabo, VII 3, 4, 13, 14.—Herod. V, 5.—Iordan, „De rebus geticis.“

6) Pileaţi, Taraboşti = nobili în opoziţie cu Comaţii, Capilaţii = roturieri (Vezi Bessel: „De rebus geticis“).

7) şi 8): Arrian, III, 594.—Solinus 10, 3; mai târziu însă monogamie. Herod., V, 12. — Justin 323.

9) „Trajanus victa Dacia ex toto orbe romano infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas“ (Eutrop. VIII, 6).

introduse pe această cale acolo şi legile romane [1]): Cum însă toţi Dacii n'au putut dispare deodată din vechia lor patrie [2]), dreptul, obiceiurile lor s'au menţinut probabil acolo alături de nouile legi romane fiind până la un oareşcare punct tolerate, poate chiar autorizate de cuceritori [3]). Se poate dar afirmà că primul drept al nostru: care ne tragem origina din fuziunea dacilor cu romanii, a fost constituit de legile romane introduse în Dacia şi vechiul drept dacic care se păstrà acì.

Care obiceiuri, instituţiuni ale dacilor se păstrară în Dacia alături de nouile legi romane? Care fură limitele acestor drepturi? Nu se poate răspunde la aceste întrebări decât în mod general. Dacia fiind de acì înainte [4]) provincie romană şi ţară de colonizaţiune [5]), romanii procedează relativ la ea şi cu privire la legislaţiune aproape după aceleaşi principii ca în celelalte colonii [6]); anume: alături de un mare număr de modificări făcute dreptului peregrinilor [7]), menţinură în acelaşi timp şi în mare parte acest vechiu drept obicinuelnic şi instituţiunile lui: de câte ori nouile legi romane nu erau suficiente, în toate cazurile în care nu erà vorba de colonişti romani, de drept de cetăţenie, fiind dat că obiceiurile

---

1) „Insă după aceea cu biruirea craiului Decebal de împăratul Nerva Trajan, s'au gonit popoarele dace din Dacia, şi ţara s'a făcut ţinut romanesc, umplându-se cu popoare romaneşti". „Şi au primit şi legile romaneşti dela locuitorii ei cei noui". (Dim. Cant. eod loc.).

2) Mulţi din ei fură, desigur, reţinuţi de interese de prim ordin: de familie, de patrimoniu, de subsistenţă,.. poate de diverse relaţiuni de prietenie, de rudenie sau de oareşcare sentimente ca iubirea pentru ţara care i-a văzut născându-se. Denumiri de câteva triburi dacice ale acestei perioade romane au parvenit până la noi. (Vezi: Ptolom. 3, 8, 3 şi inscr., C. I, l, III, 8060, 7633, 8074).

3) Romanii au păstrat sau respectat în totdeauna obiceiurile şi instituţiunile popoarelor cucerite, întru cât li s'au părut bune (Vezi: Ulpian, Dig. l. 3, de legib. 32—34).

4) Anume din anul 106 d. Ch., cum am arătat.

5) Si anume: ultima, de unde probabilitate cu atât mai mare că mijloacele de colonizare întrebuinţate cu privire la ea se bazau pe vechi reguli de mult stabilite şi întrebuinţate în decursul unei întregi ere de opere de acest fel.

6) Vezi: Gaius, III, 122, I, 185. Ulp. Fg., IX, 18; Tit. Liv., XIV, 17, 18.

7) Cic. Verr. I, 45, 46, 115, 118; II, 13, 33; Gaius, I, 6.

Romei aveau un caracter cu totul subsidiar alături de obiceiurile locale [1]). Această stare legislativă dură în ţările dacice atât timp cât se menţinù acì dominaţiunea romană [2]).

c) *Perioada barbarilor.*

(dela 270 d. Ch până la începutul secolului al XV in Moldova şi jumătatea secolului XVII în Muntenia):

53. Spre finele secolului al III-lea al erei creştine, încercările de invaziune din partea barbarilor în Dacia deveniră atât de amenin ţătoare în cât împăratul roman Aurelian *sfârşì prin a părăsi această* provincie [3]). Cu începere dela această epocă nenumărate horde de barbari [4]) se răspândiră în aceste ţări delăsate introducând într'însele în acelaş timp dreptul, obiceiurile, legile şi instituţiunile lor. Toată această legislaţiune a barbarilor găsì aci vechiul drept dacic păstrat şi legile romane care formau, cum ştim şi în proporţiunile arătate, dreptul Daciei colonie romană [5]).

Noua legislaţiune a barbarilor nu înlocui în mod absolut vechiul drept dacic şi legile romane, dar le influenţă în mare parte în sensul unei modificări. Afară de aceasta, vechiul drept dacic şi legile romane influenţară la rândul lor drepturile, obiceiurile, legile, instituţiunile barbarilor, astfel că toate aceste legiuiri ajunseră pânăla un oareşcare punct la o adevărată fuziune.

Se poate dar zice: că dreptul ţărilor noastre la acea perioadă a barbarilor coprindea: vechiul drept dacic păstrat şi legile romane în stare de fuziune astfel cum exprimau dreptul Da-

1) „De quibus causis scriptis legibus non utimur, id custodiri oportet, quod moribus et con uetudine inductum est: et si qua in re hoc deficeret, tunc quod proximum et consequens, ei est: si nec id quidem appareat tunc jus, quo urbs Roma utitur, servari oportet“ (Iulianus, Dig., I, 3 de legib. 32). „Cum de consuetudine civitatis, vel provinciæ confidere quis videtur, primum quidem illud explorandum arbitror, an etiam contradictio aliquando judicio consuetudo firmata sit.“ (Dig. eod. loc., 34).

2) şi 3) „... Iară după ce a fost ea (Dacia) golită de locuitorii săi prin năpădirile barbarilor, şi împăraţii Ţarigradului văzându-se siliţi a o părăsì, purtând grije numai pentru dânşii“.. (Dim. Cant., eod. loc)...

4) Avari, Huni, Goţi, Unguri, Tătari, Slavi, Bulgari, Slavoni.

5) Vezi: prez. lucr. No. 52.

ciei provincie romană, mai mult: nouile drepturi, legi, obiceiuri, instituţiuni ale barbarilor; toate aceste legiuri în limitele pe care şi le impuseră prin influenţa lor reciprocă.

54. Drepturile căror popoare barbare fură introduse în Dacia în decursul acestei perioade? Care legi romane, instituţiuni şi obiceiuri dace în stare de fuziune se găseau în prezenţa nouilor drepturi ale barbarilor? Cum şi în ce limite se aplicau noile drepturi ale barbarilor în prezenţa vechilor obiceiuri şi legi dace şi romane? Care fu influenţa reciprocă a acestor drepturi, în ce mod şi în ce măsură avù loc fuziunea lor? Atâtea întrebări la care nu se poate răspunde decât în mod vag [1]), general, mai cu seamă într'o lucrare de natura prezentei.

Toate popoarele barbare care au intrat în Dacia pentru a se stabili într'ânsa, cel puţin în mod timporar, au adus cu ei acolo obiceiurile, legile, instituţiunile lor [2]), astfel: Goţii şi mai cu deosebire Slavii în general [3]). Cu toată origina neo-latină a poporului din Dacia al cărui caracter erà înainte de toate roman [4]) şi cu toate că limba sa numită a Daco-Romanilor fu de origină latină ceeace ar fi trebuit să contribuie la introducerea legiuirei lui Justinian [5]) în Dacia, Bazilicalele fură introduse acolo [6]) probabil

1) In adevăr, o mare neştiinţă domneşte încă relativ la această perioadă cu privire la datele, instituţiunile şi evenimentele istorice chiar cele mai importante.

2) Cât în ceeace priveşte celelalte popoare barbare care au trecut numai prin Dacia, este evident că drepturile lor n'au putut prinde rădăcină acolo.

3) Raporturile între poporul din Dacia şi Slavii fură foarte frequente, erau în mare parte relaţiuni de vecinătate, de vieaţă în comun şi de amiciţie; mai mult decât atât, cu Bulgarii acest popor constituì chiar un stat unic şi a parte (679 şi 1186 p. Ch.)

4) „...abia după ce descendenţii coloniilor romane, amestecaţi cu locuitorii vechei Dacii, începură a formà staturi din care sunt cunoscute acelea ale lui Bârlad şi a şefilor Gelu, Menumorad, Glad sau Vlad, Basarab, Cordova şi alţii..“ (Magazinul judecătoresc 1855 p. 323). După cum se vede, este mai înainte de toate vorba de descendenţii coloniilor romane.

5) „Rudenia ce există între limba Daco-Romanilor sau Românilor şi limba latină, ar fi trebuit să înlesnească în aceste pământuri introducerea legii justinianee“. (Mag. jud. eod. loc.).

6) „..Şi atunci se serviră mai lesne cu Basilicalele decât cu dreptul Justinianeu.. erà mai mult decât probabil că legile bisericeşti ale Bizanţiului fură introduse în pământurile noastre şi cu chipul acesta cunoştinţa Bazilicalelor se împrăştia mai mult decât acea a dreptului roman. (Mag. jud. eod. loc.).

graţie influenţei Bizanţiului [1]), a bisericei din Orient dela împăratul Constantin [2]) şi a clerului în general care posedà aproape singur toată instrucţiunea superioară în acea epocă[3]); în orice caz şi orice s'ar zice, această legiuire nu puteà să fie necunoscută în Dacia [4]).

Cât despre limitele în care toate aceste legiuiri se aplicau, despre influenţa lor reciprocă şi fuziunea între ele, se poate zice:

a) Fiind dat principiul personalităţii legilor practicat de barbari, legile, drepturile, obiceiurile, instituţiunile acestora, nu se aplicau, la început cel puţin, decât lor: popoare ce le adusese şi introdusese, pe când celelalte legi, drepturi, instituţiuni şi obiceiuri găsite, au continuat a se aplicà în principiu vechilor Daci şi coloni romani [5]).

b) Alături de influenţa acestor nouă drepturi introduse [6]), toate drepturile în general (împreună cu cele introduse de barbari), fiind dat că se manifestau sub formă de obiceiuri locale: legiuire-lentă, de natură a pătrunde în conştiinţa poporului pentru a se adaptà scopului societăţii după trebuinţele ei, n'au întârziat a se

---

1) „Bizanţiul fu încă multă vreme centrul civilizaţiei... Bizanţiul se ţineà în tot timpul de pretenţiile sale asupra ţărilor noastre". (Mag. jud. eod. loc).

2) „Şi mai cu seamă sub raportul spiritual, Dacia, dela împăratul Constantin încoace, se supusese bisericei răsăritului, personalul clerului bisericesc veneà de acolo în ţara românească... care (ţările noastre) se considerau cel puţin cu numele, ca supuse bisericei Orientului". (Mag. jud. eod. loc.).

3) „Dar fiindcă numai preoţii erau în stare de a aveà atunci toată ştiinţa..." (Mag. jud. eod. loc).

4) „Către aceasta şi chiar de nu ne-am puteà încredinţà că Bazilicalele erau introduse formal în ţările noastre, tot putem crede că erau cel puţin cunoscute; pentrucă Daco-Romanii dincolo de malul drept al Dunării, fiind mai mult sub stăpânirea împăraţilor Bizantini erau supuşi legilor împărăteşti (Bazilicale); şi prin urmare acestea nu puteau rămâne necunoscute compatrioţilor lor din ceastălaltă parte a Dunării". (Mag. jud. eod. loc.).

5) „...Dar considerând... obiceiul barbarilor de a lăsà supuşilor să se bucure de instituţiunile lor, nu e .. de mirare că Daco-Romanii se serveau de Bazilice..., precum şi Galii sau Galo-Romanii din Galia se cârmuiau de legile lor romane cu toate că erau stăpâniţi de Franci; pentrucă aceştia lăsând supuşilor instituţiunile naţionale, obiceiurile germane, nu se amestecau decât la judec. Francilor". (E. C.).

6) Influenţă relativ slabă într'un punct de vedere general: „Considerând repedea strămutare a lor (barbarilor), din dominaţiunea acestor pământuri". M. j. eod. loc.); de unde predominare cu atât mai accentuată a principiului personalităţii legilor.

influenţà în mod reciproc, a se fuzionà complectându-se în acelaş timp şi dovada o constituiesc obiceiurile şi instituţiunile slave, care strâns unite cu viaţa naţională a românilor au intrat curând în vechiul nostru drept public şi privat [1]). Drepturile slave au influenţat pe cale de obiceiuri dreptul privat român mai cu deosebire relativ la : organizaţiunea familiei bazată pe ideia comunităţii [2]) şi unei supuneri absolute a femeei bărbatului[3]), relativ la succesiune[4]) majoritate [5]), donaţiuni, legaturi, adopţiune şi forma lor [6]).

c) In orice caz şi oricare ar fi neştiinţa cu privire la această perioadă a istoriei dreptului român, nu trebueşte uitată confuziunea legilor care domneà atunci, de unde: cum vom arătà chiar acum, necesitate de a intervenì pe cale de culegeri legislative.

II. Dreptul român întru cât se manifestă pe cale de pravile.

55. Această epocă se caracterizà prin faptul: că autoritatea constituită în ţările noastre, conformându-se cerinţelor societăţii ce înaintà pe calea civilizaţiunii, intervine în spre adunarea în culegeri de dispoziţiuni legiuitoare de natură a se aplicà acì pentru a se conferì legii certitudine şi fixitate. Aceste culegeri se numeau : pravile, dar alături de ele vechiul obiceiu pământesc se menţinu ; el perdu însă din ce în ce mai mult influenţa sa faţă de tot ce se poate numì legiuire formulată.

După importanţa şi eficacitatea pravilelor, această parte a istoriei dreptului român se poate divide în trei perioade, şi anume:

1) *Prime încercări în sensul pravilelor:* dela începutul secol.

---

1) Sub influenţa slavă şi anume graţie constituirii imperiului Bulgaro-Român, s'a format dreptul public român, cât despre dreptul nostru privat, partea sa obicinuelnică este de provenienţă slavă. (Disescu, op. cit. p. 11. 15 urm.).

2) De unde necesitatea ca şeful de familie să obţie consimţimântul descendenţilor spre a puteà înstrăina.

3) Femeia nu puteà contractà în afară de intervenţiunea bărbatului.

4) Numai fii succedau, fetele n'aveau dreptul decât a fi înzestrate. Zadruga erà : comunitatea casei slave în virtutea căreia erezii rămâneau vecinic în indiviziune după moartea autorului lor : instituţie care a pătruns şi în vechiul drept român cu aceiaş ideie a comunităţii de familie ca bază.

5) Care în vechiul nostru drept ca la slavi nu începeà decât la 24 ani.

6) Arch. istor. p. 85 urm.—Cu privire la căsăt., celebr. lor, condiţii de capacit. a soţilor (Disescu op. cit. p. 34 urm.).

XV în Moldova şi jumătatea secol. XVII în Muntenia până la 1711: începutul erei zise: a Fanarioţilor.

2) *Desuetudinea pravilelor:* dela 1711 la 1776 în Muntenia şi dela aceiaş dată până la 1804 în Moldova.

3) *Reluarea pravilelor:* dela 1776 în Muntenia şi 1804 în Moldova până la 1 Decemvrie 1865: începutul erei codului civil.

1) Prime încercări în sensul pravilelor.
(Secol. XV şi XVII, 1711)

56. In spre începutul secolului XV, dreptul ţărilor noastre devenì atât de nesigur, confus, ceeace împiedecà regulata funcţionare a justiţiei [1]) că: Alexandru cel Bun [2]) domnul Moldovei ordonă de a se adunà, pentru uzagiul poporului său, într'o culegere oareşcare legi ale Bazilicalelor; un rezumat al acestora constituì prima *legiuire codificată* a Moldovei [3]).

Alături de această nouă legiuire numită: *Pravila lui Alexandru cel Bun sau Voevod,* care cu celelalte culegeri de acest gen [4]) şi

1) Această stare de lucruri există dejà de mult şi deveneà din ce în ce mai rea şi periculoasă. „..Au început apoi (adică dela părăsirea Daciei de Romani) şi legile Româneşti între Daci până într'atât a se strică şi a se schimbà, încât după descălecarea cea norocoasă a lui Dragoş, mai că nu ştiau judecătorii să judece drept". (Dim. Cantemir, eod. loc.).

2) Primul legiuitor al Moldovei (v.: Prefaţa codului Calimach).

3) „Şi pentru aceea, Alexandru, voind să vindece rana aceasta, au primit dela împăratul Ţarigradului şi legile greceşti cari erau coprinse în cărţile lui Balsamon. Şi din cărţile acele preà lungi, au scos numai aceeace este acum legea Moldaviei" (Dim. Cantemir eod. loc.),—„..Alexandru Voevod domnind la anii 1401 şi înţelegând nevoia întrebuinţărei pravilelor, au cerut pravilele împărăteşti dela Aftocratorii Paleologi, care îi au trimis Bazilicalele şi dintr'aceste alegând câte au socotit trebuincioase şi potrivite vremilor de atunci, şi în limba pământească tălmăcindu-le, au alcătuit o carte pravilicească".

Anaforaua Boerilor către domn din Noemvrie 1819: (Uricariul t. IV p. 207). Acesta (Alexandru) au adunat din Bazilicale legiuirile civile. (Prefaţă la codul Calimach).

4) Se cunosc încă ca făcând parte din această perioadă legislativă a Moldovei, o culegere a monastirei Putna din 1578 şi două alte codice ale mitropoliilor de Suceava (1618) şi Bistriţa (1636). Se crede însă că aceste culegeri nu erau scrise în Româneşte ca pravila lui Alexandru cel Bun, dar în slavoneşte, limbă oficială la acea epocă.

ca acestea erà departe de a prevede chiar toate principalele relaţiuni sociale şi trebuià la fiecare pas să găsească complectarea sa în canoanele bisericei şi Basilicale [1]), obiceiul pământesc jucà principalul rol [2]).

Se poate dar afirmà că dela începutul secolului XV până la jumătatea secolului XVII: perioada pravilei lui Alexandru cel Bun, relaţiunile sociale în Moldova erau cârmuite de obiceiu alături de care legiuirea codificată (adică pravila lui Alexandru cel Bun şi altele) în stare de formaţiune şi trebuind a se complectà cu ajutorul canoanelor bisericei şi legiuirii bizantine, nu jucà încă decât un rol secundar şi neînsemnat [3]).

Nu trebueşte însă uitat că dreptul sub această formă constituià manifestarea unei stări de desvoltare care în mod progresiv şi pe cale de adaptare după nevoi se perfecţionà continuu prin faptul că tindeà cel puţin, spre complectarea codului cu ajutorul obiceiului pământesc şi oarecăror legiuiri de popoare vecine [4]).

57. Obiceiul pământesc pătrunsese atât de adânc în moravurile poporului nostru [5]) încât două secole după începutul codificării şi anume: în spre mijlocul secolului XVII, legiuirea formulată nu prinsese încă rădăcini în Moldova. Lipsa de fixitate şi de certitudine a dreptului sub această formă continuând a produce rezultate din ce în ce mai dezastroase [6]), domnul Moldovei Vasile Lupu ordonă culegerea tuturor legilor scrise şi nescrise care formau

---

1) Compilaţiunea lui Vasile cel Mare a legiuirii bizantine, publicată de fiul său, Leon Filosoful (906—911). Cea mai renumită culegere de legi după institutele lui Justinian.

2) „Insă obiceiurile nu le-au putut smînti, precum la moştenire în scaun, la obiceiul dieţilor şi la împărţirea acareturilor de moştenire". (Dim. Cant eod. loc.)

3) „La Moldoveni s'au făcut două legi, una scrisă, iar alta nescrisă care se poate zice ivireà sau apucareà neamului... în limba noastră obiceiu". (Dim. Cant. eod. loc.).

4) „Care (adică Bazilicalele, deci şi pravila lui Alexandru cel Bun), apoi s'au adăogit cu altele, pe care Moldovenii au urzit, iar parte dela învecinate naţii au împrumutat şi care împământenindu-se sub nume de obiceiu, au luat putere ligislativă şi lucrătoare". (Pref. c. Cal.).

5) Ceeace reeşià şi din limbagiul întrebuinţat: „fiecare neam pe pământ are osebit obiceiu". (Dim. Cant. eod. loc.).

6) „Insă pentru că aceste obiceiuri nefiind scrise, de multe ori le călcà şi le schimonoseà judecătorii cei strâmbi". (Dim. Cant. eod. loc.),

legiuirea Moldovei din acea epocă [1]), operă efectuată care a dat ca rezultat pravila lui Vasile Lupu, publicată în 1646 şi destinată a constitui legiuirea ţărei de atunci înainte [2]).

Această pravilă conţinând vechià legiuire scrisă alături de o parte din dreptul obicinuelnic [3]), coprindeà legile constitutive ale pravilei lui Alexandru cel Bun, deci un rezumat al compilaţiunii lui Vasile cel Mare, complectat prin culegeri extrase din aceiaşi legiuire [4]).

Pravila lui Vasile Lupu numită şi a lui *Vasile Arnăutul, Albanezul Voevod* sau *Carte Românească de Invăţătură* [5]), constitui un adevărat cod împărţit în patruzeci capitole şi conţinând: dispoziţiuni de drept canonic, penal, legi privitoare la cultura pământului ; cât despre dispoziţiunile de drept civil, ele se găseau într'însul

---

1) „...pentru aceea, Vasile Albanitul, care a fost domn în Moldova în veacul trecut, au pus oameni binecuvântaţi şi pricepuţi la legi de au adunat la un loc toate legile ţării, cele scrise şi cele nescrise...". (Dim. Cant. eod. loc.).

2) „...făcând dintre dânsele (adică din legi scrise şi nescrise) o carte osebită de legi care şi până în ziua de astăzi este pentru judecătorii Moldovei aţa dreptăţii după care judecă drept". (Dim. Cant. eod. loc.). — „.. au tipărit (adică, Vasile Lupu) la 1646 (în tipografia bisericii Trei-Ierarchi din Iaşi) cartea sa de legi prin unul Evstraţie ce erà pe atunci Vel-Logofăt, iar legea lui Vasile Lupu a rămas domnitoare, şi după această lege, judecătorii urmăreau pricinele până la începutul veacului trecut, precum Cantemir scrie trăind în acea vreme" (Hrisovul domnului Calimach).—„...care (adică pravila lui Vasile Lupu) la anul 1644 s'au publicat în limba naţională". (Prefaţa codului Calimach).

3) Ceeace reiese din cuvintele de mai sus: „...au adunat la un loc toate legile ţării, cele scrise şi cele nescrise..." şi din termenii ce urmează şi asupra căror vom reveni: „...această carte (adică pravila lui Vasile Lupu) coprindeà mai ales legi penale cu adăogirea obiceiurilor pământului". (Hrisovul lui Calimach); sunt însă autori cari susţin că această pravilă nu încercase a reproduce obiceiul (V. Paul Negulescu: Studiu de Istoria dreptului român, p. 17).

4) „Două veacuri mai apoi (adică pela mijlocul secolului XVII) Vasile Voevod numit Arnăutul (sau albanezul) culegând tot din Bazilice ca din nişte izvoare, precum se vede depe inscripţia cărţii sale şi adăogând către legile lui Alexandru Voevod..." (Hrisovul domnului Calimach). Această pravilă s'a lăsat a fi inspirată şi de comentatorul Aristene. „...pregătit domnul Basile B. B. din aceste mijloace, (adică legiuirea anterioară, bizantină... etc... v. supra) au urzit o codică de legi..." (Prefaţa la C. Cal.).

5) „Dela pravilele împărăteşti şi dela alte judeţe cu zisa şi toată cheltuiala a lui Vasile Voevodul şi domnul ţărei Moldovei din multe scripturi tălmăcită din limba elenească în limba românească, în tiparul domnesc, s'au tipărit în monăstirea Trei-Svetitele în Iaşi, dela Hristos 1646".

în foarte mic număr, referindu-se abià la relaţiuni agricole şi învoieli de asemenea natură; familie, rudenie, căsătorie, raporturi între soţi, divorţ, la care se mai pot adăogà câteva legi asupra moştenirilor şi obligaţiunilor [1]).

58. Şi Muntenia sufereà de mult din cauza lipsei de fixitate şi certitudine a obiceiului pământesc care în aplicarea sa dăduse rezultate dăunătoare, ceeace determină pe domnitorul ei Matei Basarab de a ordonà, pela sfârşitul primei jumătăţi a secolului XVII, o codificare efectuată şi terminată în 1640.

Această primă culegere legislativă a Munteniei numită: *Pravila mică a lui Matei Vodă Basarab*, încercare timidă de codificare, erà scrisă în slavoneşte şi nu fu tradusă în româneşte decât mai târziu de călugărul Mihai Moxalia. Ea fu tipărită la mânăstirea Govora şi conţineà de abià, între altele, un număr foarte restrâns de dispoziţiuni legiuitoare cu privire numai la relaţiunile sociale cele mai importante.

Se poate dar zice că dela 1640 la 1652, scurtă perioadă în decursul căreià pravila mică a lui Matei Basarab fu în vigoare, raporturile sociale în Muntenia, erau în realitate aproape în mod exclusiv cârmuite de vechiul obiceiu pământesc.

59. Nici o schimbare aproape neproducându-se în Muntenia ca urmare a precedentei codificări, acelaş domnitor, Matei Basarab, ordonă tipărirea unei alte culegeri de legi destinată a se adaptà în spre scopul urmărit, aceasta mai cu deosebire fiind dat că raporturile sociale se îmmulţeau şi desvoltau necontenit la noi.

Acest nou cod destinat a constitui pentru viitor legiuirea Munteniei [2]) fu terminat în 1652 [3]) şi numit: *Pravila cea Mare a lui*

---

1) Această carte coprinde mai ales legi penale şi plugăreşti (leges rusticæ) cu adăogirea obiceiurilor pământului, iar din legile civile, ea foarte puţine coprinde şi anume câte erau trebuitoare în acea vreme". (Chrisovul domnului Calimach).

2) Şi, aşà cu multă userdie şi îndemnare, o am scos-o din întunerec la lumină şi cu bună voie a luminatului şi blagoslovitului meu domn, Io Matfeiu Basarab şi cu tot sfatul Măriei Sale, cu blagoslovenia părintelui meu Paisie patriarchul Ierusalimului şi cu îndemnarea a doui fraţi iubitori de Dumnezeu şi tocmai slujitori ai oblastiei smereniei noastre, tipăritu-s'au ca să fie de folos tuturor de obşte ca o grădină plină de flori mirositoare ale raiului sau ca un vistiar de obşte bisericii". (Enciclica Mitropolitului Ştefan la începutul pravilei ce ne ocupă).

3) Şi tipărit la Târgovişte, vechià capitală a Munteniei în acelaş an în

Matei Basarab sau *Indreptarea legei* [1]). El cuprindeà vechea legiuire scrisă [2]) şi o parte din vechiul drept obicinuelnic coprinzând legile constitutive ale precedentei culegeri, complectate prin traducţiuni de legi greceşti şi un rezumat extras din codul lui Vasile cel Mare şi legile eclesiastice ale lui Aristin.

Pravila cea Mare a lui Matei Basarab erà împărţită în 417 capitole numite glave şi conţinea: în mare parte legi eclesiastice, de drept penal de procedură; cât despre dispoziţiuni legislative de drept civil, ele figurează într'însa în număr foarte restrâns şi ca în pravila lui Vasile Lupu se referă la familie, căsătorie, divorţ, rudenie, raporturi agricole; unele la: succesiuni, obligaţiuni, toate acestea alături de alte noţiuni generale cu privire la geografie, gramatică... [3]).

60. După cum ştim, pravilele lui Matei Basarab, caşi codul lui Vasile Lupu, conţineà un mare număr de reguli de drept canonic, ceeace dovedeşte că la acea epocă religiunea erà nervul esenţial al vieţii sociale; dar biserica românească, ramură a bisericii bizantine, nu puteà să se manifesteze decât graţie unor oarecari dispoziţiuni legislative de natura celor cari cârmuiau rapor-

---

imprimeria care se stabilise acolo a mânăstirei Govora, unde fusese fondată de Matei Basarab încă din 1634 cu ajutorul călugărului Meletie adus dinadins din Macedonia pentru acest scop.

1) „...cu Dumnezeu care are toată judecata archierească şi împărătească „de toate vinele preoţeşti şi mireneşti, pravilă a sfinţilor apostoli, acele 7 so- „boare şi toate cele neamestnice, lângă acestea şi ale sf. Dascăli a lumii Va- „silie Vel, Timothei, Nikita, Nicolae, teologia dumnezeieştilor bogoslovi, scrise „mai înainte şi tocmite cu porunca şi învăţătura Blagocestivului Impărat Kyr „Ion Comninul, de cuvântătorul Diacon al marei biserici a lui Dumnezeu şi „păzitori de pravile Kyr Alexie Aristin, iar acum de întâiu prepus (adică tradus) „tot despre elineşte pe limba românească cu nevoinţa şi userdia şi cu toată „cheltuiala a Preà Sf. de Hristos Kyr Stefan cu mila lui Dumnezeu Mitropolitul „Târgovişte, exarhul plaiului şi a toată Ungro-Vlahia în Târgovişte, în tipografia „preà luminatului meu domn, Io Voevod Basarab în Sf. Mitropolie, Martie în 20, „Vleat 7160, adică 1652 dela Hristos".

2) Adică dreptul bizantin şi tot ce se află în precedenta pravilă, cum vom arătà.

3) De ex.: asupra celor 24 litere greceşti... şi inventatorilor, asupra celor mai mare archipelaguri (§ 315), asupra munţilor celor mai înalţi (§ 316); ...acest sistem de a tratà astfel la olaltă obiecte aparţinând unor materii atât de deosebite, caracterizà adesea opera acelor timpuri, ceeace explică cum un manual de legi puteà să aibă titlul de: „Carte de Învăţătură".

turile eclesiastice ale Bizanţiului, şi fiind dată marea influenţă pe care biserica din Orient continuă a exercită asupra religiunii românești [1]), dreptul român: deci şi cel coprins în pravilele care ne ocupă, nu puteà fi decât dreptul bizantin; de altmintreli, aceste pravile fusese traduse în românește după originalele greceşti şi slavone [2]), ceeace nu le-a împedecat de a fi contribuit a răspândì cultura românească restabilind usagiul limbei noastre înaintea instanţelor judecătoreşti [3]).

Pravila cea mare a lui Matei Basarab caşì acea a lui Vasile Lupu erà incomplectă mai cu deosebire în ceeace priveşte raporturile de pur drept privat; în adevăr, dacă cea dintâiu nu coprindeà decât aproape: numai legi de drept canonic, cea de a doua conţineà mai cu deosebire dispoziţiuni legiuitoare de drept penal şi rural, toate acestea pe când raporturile private în afară de cele privitoare la înţelegerile agricole, continuând a devenì din ce în mai importante, frecuente şi în acelaş timp independente de instituţiunea externă a ideei religioase, reclamau imperios o reglementare specială fiind dată desfăşurarea organizării sociale.

Cu toate aceste defecte şi lipsa de sistem în distribuţiunea materiilor cari caracterizau pravilele lui Matei Basarab şi Vasile Lupu, dar mai cu deosebire pe cea dintâi, aceste două pravile au fost foarte folositoare, căci au contribuit mult, — cu toate că mai târziu căzură în desuetudine — la îndrumarea dreptului spre certitudine şi fixitate: calităţi indispensabile lui în orice societate civilizată.

Bine înţeles că şi în cursul acestor perioade ale pravilelor

---

1) Toate instituţiunile eclesiastice românești erau perpetuu în relaţiune cu patriarchatul din Constantinopol şi supuse ca acesta dreptului bizantin care aplicat în România a dat adesea naştere unor regimuri absolut identice celor din Bizanţ, ex.: în ceeace priveşte bunurile mânăstireşti. (Disesescu, op. cit. pag. 29).

2) După cum ştim, elementul slav a contribuit mult la răspândirea culturii bizantine în România, şi dovada reiese din acele vechi pravile deja cunoscute, şi anume: ale mânăstirilor Putna (1578) şi Bistriţa (1636) şi a mitropoliei din Suceava (1618), vechi culegeri de legi lucrate după modelul legislaţiunii eclesiastice bizantine cunoscută sub numele de: „nomo canoane“ şi scrise în slavoneşte: limbă oficială înaintea domnitorilor Matei Basarab şi Vasile Lupu.

3) In adevăr, dela jumătatea secol. XV (la congresul din Florenţa 1439) limba românească fusese înlocuită prin cea slavonă.

lui Matei Basarab în Muntenia şi Vasile Lupu în Moldova [1]), legiuirea formulată fiind incomplectă, mai cu deosebire în ceeace priveşte raporturile de drept privat, tot obiceiul pământesc jucà un rol important şi supletiv în acelaş timp [2]).

Se poate dar zice că în aceste perioade legiuirea ţărilor româneşti coprindeà: canoanele bisericii, pravilele ţării, dispoziţiunile legiuitoare ale culegerilor imperiale din Bizanţ şi obiceiul pământesc [3]) [4]).

Pravilele lui Matei Basarab în Muntenia şi Vasile Lupu în Moldova fură în vigoare până în secolul al XVIII

2) Desuetudinea pravilelor.

(Dela 1711 la 1776 în Muntenia şi 1804 în Moldova)

61. Starea legiuirii ţărilor noastre în secolul al XVIII — cu toate că pravilele, după cum ştim, au contribuit mult la îndrumarea dreptului spre fixitate şi certitudine şi că a se depărtà de

1) In adevăr, atunci nu erau decât pravila cea mare a lui Matei Basarab în Muntenia şi aceea a lui Vasile Lupu în Moldova, ca legiuiri importante special destinate acestor ţări, fiind dat că prima absorbise şi eclipsase, după cum ştim, cu desăvârşire mica pravilă a aceluiaş domnitor care de altmintreli n'a constituit niciodată o legiuire codificată de prima importanţă; cât despre codul lui Alexandru cel Bun, el căzuse dejà în desuetudine: „De atunci au lipsit cu desăvârşire codul lui Alexandru cel Bun, ca unul ce n'au ajuns a fi tipărit". (Hrisovul Domnului Calimach). Nu trebueşte însă uitat că legile constitutive ale pravilei lui Alexandru cel Bun se aflau în pravila lui Vasile Lupu.

2) De exemplu: în materie de succesiuni şi obligaţiuni, asupra căror pravilele erau foarte incomplecte.

3) Ceeace rezultă din fragmentul următor: „Ţara Românească având din vechime canoane pentru cele în parte dreptăţi ale locuitorilor săi, ale sale nescrise şi nedesluşite obiceiuri şi ale condicei sale puţine şi nedesăvârşite pravile în scris, cari şi nefiind destoinice nu puteau cumpăni, nici drept a îndreptà dreptatea fiecăruia, de aceea şi erà silită a năzuì la pravilele împărăteşti ale Romanilor, şi a se slujì cu toate aceste pravile fără deosebire. Aşà dar, uluindu-se în trei întocmiri de pravile, adică, a obiceiurilor, a condicei şi a Romanilor, urma..." (Porunca Domnului de punere în lucrare a legiuirii Caragea, ediţia Brăiloiu, pag. 199).

4) In această perioadă se observă — spre diferenţă cu ceeace se întâmpla în perioada pravilei lui Alexandru cel Bun — tendinţa mereu crescândă a obiceiului pământesc de a devenì un drept supletiv.

ele pare contrariu acestui scop—prezentă în acelaş timp două fenomene în aparenţă contradictorii şi anume: desuetudinea pravilelor şi o impulsiune spre fixitate şi certitudine a dreptului: toate acestea, în orce caz, în detrimentul dreptului tradiţional şi spre a favoriza introducerea pe cale de imitaţiune a unor legiuiri străine: rezultat la care a contribuit mult o oarecare influenţă politică.

In adevăr, diversele specii de legiuiri care constituiau dreptul nostru din acea epocă [1]), contradictorii între ele asupra multor puncte: deci, de natură a dà naştere unei adevărate confuziuni în aplicaţiunea lor [2]), în prezenţa faptului că pravilele erau insuficiente [3]) şi se complectau, cum am arătat, fără de încetare cu ajutorul obiceiurilor pământeşti şi rămăşiţelor legiuirii formulate, toate acestea atraseră în mod silit desuetudinea pravilelor [4]) care satisfăceau din ce în ce mai puţin cerinţele unei societăţi ce înaintă spre progres [5]).

Dreptul român în această stare de formaţiune pe care am semnalat-o chiar acum, se depărtà necontenit dela forma obişnuelnică, ceeace însemnà în acelaş timp şi aceasta pare curios la

---

1) Şi anume, după cum ştim, canoanele, obiceiurile generale şi locale, pravilele ţărei, codurile şi legile bizantine,.. (Vezi: p. preced. Şi legiuirea Caragea loc. cit.).

2) „..Căci obiceiurile, adesea se împotriveau pravilelor romane, şi acestea „iarăşi şi unele fiind pricinuitoare de două tâlcuiri, şi altele cu totul împotrivitoare între ele, surpau una pe alta, în cât dreptăţile tuturor mădularilor po„liticeştii Obläduiri, căzând neîncetat în amestecuri şi învălueli de multe cuvân„tări împotrivitoare, apururea erau în primejdie, ca cum ar înnotà în noenuri „de ape turbure ce se tălăzuesc de multe vânturi împotrivitoare". (Porunca; Legea Caragea).

3) „..Ale condici sale puţine şi nedesăvârşite pravile înscris, care şi ne„fiind destoinice nu puteau cumpăni, nici drept a îndreptà dreptatea fiecărui". „(Porunca: Legea Caragea). Insă nouă împrejurări, în care păsă popoarele, şi „cărora în parte au urmat şi Moldova, au arătat neîndestulătoare întinderea ve„c.ilor legiuiri", (Introd. c. Calim.).

4) Pravila lui Vasile Lupu nu mai fusese editată de ani de zile şi devenise foarte rară (v.: Chrisovul lui Calimach pentru publicarea codului civil) de asemenea în ceeace priveşte pravila cea mare a lui Matei Basarab (Porunca Leg. Car.).

5) Nu trebuieşte uitat că aceste pravile conţineau mai cu deosebire dispoziţiuni de drept canonic.

prima vedere [1]), o depărtare dela dreptul tradiţional. In adevăr, sub influenţa bisericii din Orient şi a domniei Fanarioţilor care începù în 1711, legiuirea scrisă a Bizanţiului se aplică din ce în ce mai mult în ţările româneşti fiind dată desuetudinea pravilelor. Şi iată dreptul nostru îndrumându-se spre certitudine şi fixitate: calităţi de acì înainte necesare dreptului, cu preţul perderii caracterului său naţional conservat mult timp, şi anume: graţie imitaţiunii unei legiuiri străine [2]).

Se poate dar zice că în această perioadă de desuetudine a pravilelor numită epoca Fanarioţilor, legiuirea ţărilor româneşti ajunsese prin extrema-i varietate [3]) la o adevărată confuziune în aplicarea ei: stare agravată prin regimul de corupţiune al Fanarioţilor [4]); pravilele insuficiente căzuseră în desuetudine, dar sub influenţa bisericei din Orient şi a guvernului, legile bizantine şi anume: Novelele anterioare ale lui Justinian, ale lui Leon şi altor împăraţi

1) Fiind dat că dreptul tradiţional îşi găseà expresiunea în pravilele româneşti.

2) Trebueşte observat, cu toate acestea, că legiuirea bizantină, după cum ştim, nu erà cel puţin cu totul străină în ţările noastre, dar, că: din contră ea erà bine cunoscută la noi prin elementul slav şi chiar aplicată, pe când: dreptul naţional român erà el însuş, în parte, de origină bizantină (V. Disescu op. cit., p. 60); cu toate acestea, introducerea unei atari legiuiri nu puteà constitui în realitate decât o imitaţiune în ceeace priveşte reglementarea raporturilor sociale şi anume: întrucât tendinţa spre adaptarea perfectă a legilor după necesităţile locale şi de rasă ar fi fost sacrificată: şi tocmai o asemenea adaptare nu puteà decât să se deosebească de o imitaţiune oricare ar fi ea, parţială chiar, ruptură bruscă cu tradiţiunea.

3) Numai dreptul obicinuelnic varià după localitate şi se transformà zilnic.

4) „...şi în cele de pe urmă nici se îndreptau, ci se abăteau de pe voinţa „celor mai meşteşugăriţi în vicleşuguri, care tot la o pricină puneau înainte „când obiceiul, când condica ţării, când pravilele împărăteşti, de pe plăcerea „lor". (Porunca L. Car.). „Când cârmuirea ţării căzù în mâna domnilor Greci, „legile după zicerea lui Anachars, ajunseră a fi ca mreaja paingului în care „muştele mici se prindeau, iar cele mari o spărgeau Atunci, logofătul cel mare „hotăra cum voià şi cum erà disposat şi dacă jeluitorul apelà la Divan, Di„vanul sub preşedinţa Domnului ce nu cunoşteà nici limba, nici obiceiul ţărei, „hotărà caşi logofătul şi jeluitorul nu câştiga alta de cât un adaos de chel„tueli şi de pierdere de vreme. El se înturnà acasă cu lacrimile în ochi şi cu „tărfăloagele în sân, rămânându-i speranţa (acest dar din cutia pandorei) că la „Domnul viitor îşi va căpătà dreptatea, căci e de luat seamă că pricinele se„mănau cu pânza Penelopei: ele nu se mai curmau, ci se încurcau, mergeau „şi se înviau din Domn în Domn, şi pre Domni îi schimbà des mazilia sau „streangul". (Const. Negruzzi, Precuvântarea codului Andr. Donici).

bizantini, Codul lui Basile cel Mare [1]), Institutele lui Teofil Antikirsor şi Manualul lui Harmenopulos [2]) găsiră un teren de aplicaţiune din ce în ce mai vast [3]).

Această aplicaţiune a unei legiuiri formulate în prezenţa faptului că obiceiul pierdea din ce în ce mai mult importanţa sa, constituià desigur un progres în mare parte, rezultat alin fluenţei domniei Fanarioţilor care nu fu binefăcătoare decât în acest punct de privire şi anume: întrucât a favorizat aplicaţiunea legiuirii bizantine; dar din nenorocire, această legiuire erà străină, de unde: ruptură cu tradiţiunea.

Cu toată aplicaţiunea legiuirii bizantine, starea de confuziune în aplicarea legilor durà mereu şi părea a cere în mod imperios, în lipsa unui drept formulat conform tradiţiunei şi întru cât permiteà evoluţiunea socială, o culegere de legi fie străine dar adaptate întrucâtva după trebuinţele poporului.

3. Reluarea pravilelor.

(dela 1776 în Muntenia şi 1804 în Moldova la 1 Decembrie 1865).

62. Marea varietate de legiuiri ce caracterizà, cum am constatat, ţările noastre în secolul XVIII, a împins dela început, cel puţin spre încercări parţiale de uniformizare legislativă; dispoziţiuni conţinute în documente de ale acestui secol tind, către un atare scop, aşa de exemplu: oarecare decrete domneşti intervenite cu ocaziunea unei serii de procese [4]). Dar lipsa de certitudine, de fixitate şi de preciziune a legiuirii noastre din secolul al XVIII-lea, starea de confuziune şi de corupţiune a acestei epoci în materie

1) Adică o prescurtare numai a acestui cod.

2) Culegere extrasă, fiind date trebuinţele sociale, din legile imperiale prea lungi şi confuze.

3) Pentru a cunoaşte în detaliu toate legiuirile care cârmuiau la acea epocă ţările noastre, vezi chrisovul lui Sc. Calimach şi Anaforaua boierilor în Uricariul lui Codrescu, V. IV, p. 208 şi 303.

4) Exemplu: sobornicescul chrisov din 1785 încă obligatoriu în 1839 când fu modificat de Adunarea naţională. Dispoziţiunile decretelor de acest fel erau extrase din codul lui Basile cel Mare şi Novele, şi aveau ca scop de a lămuri în cazuri grele dreptul, uniformizându-l. (V. chrisovul lui Sc. Calimach). Asupra decretului de mai sus, vezi Colecţia Pastia, p. 170 urm.).

de aplicaţiune a legilor, cereau mai mult decât încercări de asemenea natură şi anume : o codificare metodică a legei de aplicat, legi pe cât posibil adaptate cerinţelor sociale.

Mai multe încercări de acest fel n'au izbutit, altele cu toate că au dat ca rezultat adevărate coduri, n'au atins decât în parte şi în mod imperfect scopul urmărit.

63. Un oarecare Mihai Fotino pregăteà în spre a şeaptea decadă a secolului al XVIII-lea în Muntenia, în urma poruncei domnitorului Mihail Racoviţă o codificare, de unde un cod terminat şi promulgat în 1765 [1]). Această culegere de legi numită pravila lui Mihail Racoviţă n'a fost însă niciodată aplicată [2]).

64. Spre finele secolului al XVIII-lea — pe când, de altmintreli, legiuirea formulată câştigase teren în dauna obiceiului pământesc — starea de desvoltare a dreptului în ţările româneşti se caracterizà printr'un antagonism crescând între legiuirea bizantină, drept formulat care se aplicà la noi şi dreptul obicinuelnic tradiţional ; necesitatea de a concilià aceste două manifestări ale dreptului determină pe Alexandru Ipsilante în Muntenia şi Grigore Ghica în Moldova de a procede la încercări de codificare care dădură ca rezultat în Muntenia, pravila lui Alexandru Ipsilante şi în Moldova, pravila lui Grigore Ghica.

Aceste două pravile erau nişte rezumate imperfecte ale Basilicalelor şi unor obiceiuri foarte vechi. Pentru redacţiunea lor serviră mai cu deosebire culegeri speciale ulterioare de legi greceşti şi anume pentru pravila lui Alexandru Ipsilante scrisă ea însăşi în greceşte [3]) manualul lui Harmenopulos [4]). Ele reuşiseră să atingă, în mod parţial cel puţin, scopul urmărit, adică concilierea dreptului bizantin cu obiceiul pământesc tradiţional, ceeace însemnà în orice caz, fiind dat că acest din urmă fusese sacrificat decâtva timp pe cale de imitaţiune în profitul celei d'întâiu, a acordà o importanţă mai mare vechilor principiii tradiţionale. Şi aceasta nu puteà decât să favorizeze tendinţa spre o adaptare mai perfectă a legilor

1) Vezi decretul de promulgaţiune al acestei pravile din 1765.

2) Probabil din cauza căderei acestui domnitor. Asupra acestei pravili, v. Paul Negulescu, op. cit. p. 9, nota 2, în fine şi p. 18.

3) Ea nu fu tradusă în româneşte decât în 1841 de C. Brăiloiu.

4) Asupra acestui cod, v. pres. lucr. p. 31 urm.

mediului social [1]). Culegerile de legi ce ne ocupă se asemănau mult; ele conţineau prea puţine dispoziţiuni de drept civil şi mai cu deosebire legi privitoare la organizaţiunea publică, la procedură [2]). Pravila lui Grigore Ghica nu fu niciodată aplicată în Moldova cât despre aceea a lui Alexandru Ipsilante ea fu obligatorie dela 1786 data promulgărei sale la 1817, când trebuì să cedeze locul unei legiuiri mai complecte [3]).

65. Incercările de codificare nefiind reuşite în Moldova [4]) şi lipsa de legi adaptate în mod serios după cerinţele sociale devenind din ce în ce mai simţitoare, domnul Alexandru Moruzi însărcină spre începutul secolului al XIX pe Toma Carra, cu pregătirea unui cod [5]). Modul curios de a lucrà al acestuia pentru a-şi îndeplinì sarcina [6]), nu poate să se explice decât prin forma particulară sub care se manifestă dreptul Moldovei la acea epocă. In adevăr, el fu obligat a recurge în opera-i de compilare legislativă nu numai la manualul lui Harmenopulos [7]), dar şi la Bazilicale în general, la alte legi greceşti şi anume, între alte culegeri şi la institutele lui Theophil Antikirsor, şi toate acestea, mai cu deosebire spre *a ajunge a apucà obiceiul pământesc:* ceeace poate fi considerat oarecum ca o renaştere a dreptului obişnuelnic [8])

1) V. prez. lucr. eod. loc.

2) Pravila lui Alexandru Ipsilante erà întitulată: „Pravilicească Condică a Domnului Alexandru Ion Ipsilanti Voevod". Ca legile de organizare publică ale Munteniei această pravilă coprindeà mai cu deosebire dispoziţiuni de drept administrativ şi de organizare judecătorească ; în ceeace priveşte dreptul privat pur, conţineà dispoziţiuni foarte scurte, incomplecte şi nesuficiente asupra organizării familiei (raporturi între soţi, părinţi şi copii), unor măsuri de protecţiune pentru incapabili (tutelă), intereselor pecuniare ale soţilor (zestre) transmisiunei bunurilor mortis cauza (succesiune, testament), unor oarecare contracte (vânzare, împrumut).

3) Şi anume: codului Calimach.

4) Nu trebueşte uitat că pravila lui Grigore Ghica, nu fu nici măcar aplicată.

5) Civil şi penal în acelaş timp.

6) Fiind dat ordinul domnitorului şi celelalte împrejurări ale epocii.

7) Care începe a pierde din importanţa ce avusese sub domnia Fanarioţilor.

8) Toate acestea reies din decretul de mai sus unde se poate ceti că în timpii domnitorului Moruzi, Bazilicalele (textul de drept roman), dedeau mai mult obiceiul pământesc decât comentariile (autori greci, ca: Harmenopulos), deci, porunca compilării în cestiune.

tradiţional, neglijat, după cum ştim, în pravile mai vechi [1]). Toma Carra se puse la lucru, în 1804 termină traducerea în greceşte modern a celor şease prime cărţi din manualul lui Harmenopulos [2]) şi în Aprilie 1806 terminase o primă parte: despre persoane, a pravilii sale, dar puţin timp în urmă muri aşà că opera sa de codificare nu fu continuată.

66. Culegerile de legi deveniră atât de necesare în Moldova că: simpli particulari încercară a conferi certitudine, fixitate, preciziune dreptului prin codificare; acţiune care de două ori nu isbutise pe cale oficială [3]).

67. Intre alţii, în anul 1814 jurisconsultul Andronache Donici, publică în româneşte [4]) o culegere de dispoziţiuni legiuitoare întitulată: *„Adunare coprinzătoare în scurt de cărţile împărăteştilor pravile“* [5]) destinată Moldovei. Această întitulare indică suficient conţinutul codului care erà o prescurtare de legi bizantine vizând mai înainte de toate un scop practic şi anume: o ameliorare în materie de aplicaţiune a legilor, de distribuţiune a justiţii în lipsa unei bune codificări oficiale. Codul erà redactat sub formă de repertoriu de jurisprudenţă cu trimiteri la dreptul roman şi la Bazilicale. Această metodă facilită, în parte cel puţin, atingerea scopului urmărit. In adevăr, judecătorii căror, înainte de toate, se adresà lucrarea construită în punctul lor de privire, se deprinseră graţie ei de a decide după lege; şi astfel Donici acest jurisconsult strict observator al legilor parvenì, în parte cel puţin, a face să se înlocuiască în Moldova reaua voinţă, voinţa capricioasă, interesată, întunecată,... favorurile — răni sângerânde ale corpului social — printr'o aplicaţiune imparţială a legilor [6]), lucru ce

1) Nevoia de a recurge la legiuiri de origină străină pentru a ajunge la apucarea obiceiului pământesc (ivirea neamului), arată în mod îndestulător gradul până la care se nesocotise tradiţiunea în materie legiuitoare prin faptul de a se imità legiuiri străine.

2) Pare că în spre acest scop fu dată mai întâiu lui Toma Carra porunca cunoscută a domnitorului Alexandru Moruzi.

3) Şi anume în sec. XVIII din partea lui Ghica şi în acel al XIX din partea lui Moruzi, după cum ştim.

4) Primă lucrare de acest gen scrisă dela început în româneşte.

5) Tipărită în acelaş an la laşi la imprimeria sfintei mitropolii.

6) Precuvântarea lui C. Negruzzi: ediţie din 1858 a cod. Donici.

fu înlesnit prin faptul că opera lui Donici nu întârzia a obţine un caracter oficial cum fu imprimată cu autorizaţiunea domnului, aşà că poate fi considerat ca o culegere de adevărate legi. Acest cod, primă culegere legiuitoare special redactată pentru Moldova, care fu aplicată în mod serios, conţineà dispoziţiuni de drept privat pur şi oarecare de procedură [1]); el fu obligatoriu în Moldova până în 1817 [2]) când fu înlocuit printr'o culegere oficială mai complectă [3]).

67 *bis.* Codurile Ipsilante în Muntenia şi Donici în Moldova, nu putură atinge decât în parte şi în mod încă imperfect scopul urmărit. In adevăr, ele fiind incomplecte [4]), legile bizantine le serveau de drept subsidiar; dar acestea, mai cu seamă cum erau redactate în limbi străine (elineşte, latineşte) pricinuiau erori, abuzuri în aplicarea lor: de unde, nevoie crescândă de o codificare complectă [5]).

68. In spre a doua decadă a secolului XIX, Ion Caragea, domn al Munteniei, însărcină pe demnitarii Atanasie Christopulo şi Nestor, iar Scarlat Calimach domnul Moldovei pe jurisconsulţii Anania Cuzanos şi Flechtenmacher cu pregătirea de coduri pentru ţările lor [6]); lucrările acestor demnitari şi jurisconsulţi dădură ca rezultat, în Moldova, codul Scarlat Calimach sau „civil şi politic“ apărut în 1816 în greceşte [7]), tipărit în 1817 şi publicat la aceeaş

1) Asupra acestor anume: primele şeapte titluri şi ultimele două.

2) Adică trei ani, cum nu fu publicat decât în 1814 cu excepţie însă a Basarabiei unde rămase obligatoriu.

3) Şi anume: codul Scarlat Calimach.

4) Ce reiese şi din termenii cunoscuţi: „... au arătat neîndestulătoare întinderea vechilor legiuiri...“ (Prefaţa codului Calimach), „... şi al condicilor sale puţine şi nedesăvârşite pravile în scris...“ (Porunca de aplicare a legiuirii Caragea).

5) Situaţie care determină pe: „Boierii ţării ca într'o obştească adunare, să găsească cu cale a culege din cărţile împărăteşti cele mai folositoare părţi care unindu-se cu obiceiul pământului, să formeze o condică de legi îmbunătăţită“. (Disescu, op. cit., p. 63).

6) „... am întocmit aceste pravili ale domniei mele...“ (Porunca Caragea); „... încât mai târziu în epoca noastră, au îndemnat pe Domnul Scarlat Calimach a rândui alcătuirea unei sistematice codici civile...“ (Prefaţa Calimach).

7) „Astfel s'au desăvârşit acest al nostru cod politicesc, alcătuit mai întâiu în obişnuita aici în ţară limbă „nouă Elinească...“ (chrisovul de publ. al cod. Cal.). „...nefiind (leg. Cal.) publicată în limba patriei...“ (Pref. c. Cal).

dată [1]) iar în Muntenia, codul Ioan Caragea sau legiuirea Caragea apărut de asemenea în greceşte şi devenit obligatoriu în 1818 [2]).

Aceste două coduri erau destinate înainte de toate a complectà codificările Munteniei şi Moldovei, dar pe când se întrebuinţaseră în Moldova în lucrările codului Calimach toate mijloacele proprii a atinge un astfel de rezultat, în Muntenia pregătindu-se codul Caragea se încercase mai cu deosebire complectarea lucrărilor pe care se bazà codul Ipsilante. In adevăr, legiuitorul Calimach a luat în seamă nu numai toate legiuirile anterioare obligatorii la acea epocă: caşi obiceiul pământesc, etc., dar pe lângă nevoile sociale în general care l-au condus în totdeauna, el n'a nesocotit noile cerinţe în raporturile dintre oameni, fiind dată evoluţiunea societăţii şi împins, în mare parte, de aceste consideraţiuni, s'a inspirat şi de legiuiri străine ale unor popoare vecine: ultimă stare legislativă corespunzătoare unei civilizaţiuni mai înaintate [3]); cât despre legiuitorul Caragea, el căută, înainte de toate, a se folosì pecât posibil şi anume cu mai multă fidelitate decât codul Ipsilante de manualul lui Harmenopulos, izvor principal, după cum ştim, şi al acestuia. Nu este dar de mirare că codul Calimach a fost o operă mai complectà şi mai perfectà decât codul Caragea.

Legiuitorul Calimach inspirat de institutele lui Justinian s'a servit în opera sa de codificare de Bazilicale [4]), Novele [5]) şi codul austriac din 1811 care-i fu mai cu deosebire folositor pentru modificările legislative, pentru noile dispoziţiuni de legiuire devenite

---

1) „... Ce s'au publicat la anul 1817, şi a căreia putere s'au legiuit de organicul regulament, până la îndeplinirea ce s'au socotit de cuviinţă a se aduce la această codică de către o înadinsă comisie întrupată spre asemenea scop, după alegerea generalei obişnuite adunări din trecuta convocaţie." (Pref. Cal.).

2) Decret din 1817.

3) Decret de promulgare al codului Calimach.

4) „Incepând dar lucrul, l-am şi săvârşit... având de temeiu Bazilicalele „care la începutul veacului al XV s'au adus la noi"... (Op. cit.).

5) „Fiind însă că din Bazilicale lipsesc nu numai capituri şi titluri, ci „cărţi întregi desfiinţate de timp cu mai multe alte bune şi frumoase scrieri ale „anticităţii precum se cunoaşte de către filosofi, am îndeplinit lipsele, culegând „din Novele". (Op. cit.).

necesare [1]); el mai avù recurs la obiceiurile ţării; adesea la cele mai vechi şi la decretele domnitorilor anteriori ([2] şi [3]).

Codul Calimach este prima culegere de legi din Moldova care tinde ca toate raporturile sociale ale timpului să fie luate în consideraţiune în punctul de vedere al acţiunii legiuitoare [4]); dar aceasta, nu fără să se ţină în seamă importanţa lor: în adevăr, raporturile private părând legiuitorului Calimach cele mai importante, fiind date cerinţele sociale, el se mărgineşte pentru moment în opera ce ne ocupă a adunà în mod cât de complect posibil, numai dispoziţiuni de pur drept privat [5]).

Se poate dar zice că codul Calimach este o culegere de legi aproape complectă şi relativ bună, căci constitue rezultatul unor lucrări care se apropie mult, fiind date, mai cu deosebire, epoca sa şi tendinţa generală de atunci de a se imità legiuirile străine[6]), de o adevărată operă de legiuire care nu se poate bazà ca atare decât pe descoperirea de reguli de urmare adaptându-se mijlocului social cărui ele sunt destinate [7]).

---

1) Aşà: la tutelă şi curatelă: „la cap. IV part. I despre epitropie şi cu„ratorie, văzând că scopul Bazilicalelor şi a tutulor legilor celor drepte stă în „educarea orfanilor şi siguripsirea averilor lor, am socotit de cuviinţă a schimbà „modurile despre aceste, adunând mijloace din nouă codice europieneşti". (c. „austr.) găsindu-se aceasta mai siguripsitoare şi mai de interesul orfanilor". (op. cit.).

2) „Apoi, ş'au mai adăugit la locurile cuvenite şi obiceiurile pământului... „asemenea s'au adoptat şi deslegările... făcute în restimpuri de predecesorii „noştri prin chrisoave domneşti". (op. cit.).

3) Şi aceste nu fură decât principalele izvoare, căci acest legiuitor avù recurs la alte legiuiri. „...Şi celelalte cărţi de legi de care s'au slujit şi luminaţii „Domni predecesori" (op. cit.).

4) „Am mai găsit de cuviinţă a adăugi unele legi trebuitoare şi despre „materii neobişnuite bătrânilor încât ele erau lor necunoscute, şi alte iarăş „despre pricini ce se tratează altfel în vremile noastre: precum despre alcă„tuiri între autori şi tipografi, despre concursul creditorilor, etc.., acest depe „urmă caz nu-i nici cum lămurit în Bazilicale şi în celelalte cărţi ale noastre „de lege". (op. cit.).

5) „...Pentru că am găsit de cuviinţă a alcătui mai întâiu un cod civil, „ca unul ce este mai de trebuinţă decât celelalte părţi ale legislaţiei". (op. cit.): e de observat că codul Calimach nu conţine nici o dispoziţiune de drept public.

6) Tendinţă care din nenorocire creşteà.

7) Rezultă din spiritul întregului decret de promulgare al legiuirii Calimach că acesta nu este o simplă operă de compilaţiune.

Legiuitorul Caragea în ardoarea-i de a complectà opera de compilaţie sau mai bine zis de imitaţie a lui Alexandru Ipsilante, se depărtă fără voie şi luare în seamă, pare-se, de scopul pe care acest legiuitor îl urmărise, după cum ştim, anume: de conciliarea dreptului obişnuelnic cu legiuirea formulată [1]); iar o lucrare de-asemenea natură de sigur că nu puteà da ca rezultat o operă de adevărată legiuire [2]). Legiuitorul Caragea împărţi dispoziţiunile sale după modelul Institutelor lui Justinian, el coprinse toate raporturile de drept privat care la epoca sa păreau a cere o intervenţie legislativă, dar reglementând încà în mod foarte incomplect.

Codul Caragea tradus în româneşte în 1818 data promulgării şi publicării sale [3]), şi codul Calimach tradus în româneşte numai în 1831 [4]) fură obligatorii: primul în Muntenia şi al doilea în Moldova până la 1 Decemvrie 1865, data intrării în vigoare a codului civil actual [5]).

69. Codurile Caragea şi Calimach care, în punctul de privire al regulării raporturilor private reprezintă ultimul stadiu al legiuirii ţărilor noastre înainte de codul civil actual, au fost mo-

---

1) Şi aceasta cu toate că legiuitorul Caragea a ţinut în seamă întrucâtva obiceiul ţărei. (Buzdugan: Du mariage des Roumains (Préf. 1900).

2) Cu toate acestea nu trebuie să se creadă că legiuitorul Caragea n'a făcut decât să reproducă manualul lui Harmenopulos pe cale de imitare a codului Ipsilante; în adevăr, până la un oarecare grad el a lucrat ca adevărat legiuitor recurgând la obiceiu şi alte legi vechi, ceeace reiese din pasagiul: „Aceste dar fără orânduială strămutări ale dreptăţii voind Domnia mea a le „osteia,... cu adâncă chibzuire am socotit, ce fel de întocmire de pravili se „cuvine, şi câte sunt spre deplin îndestule la cea de acum politicească oblă„duire a ţării româneşti". Şi aşà primind... unele din cele vechi, iar altele în„dreptând, şi cele mai multe adaugând"... (Porunca Leg. Car.); dar toate acestea au fost realizate într'o slabă măsură.

3) Decret din 1817.

4) Şi apoi tradus în acea (limbă) pământească"... (Decret citat mai sus); şi anume: sub guvernul provizoriu al generalului Kiselef, el avù în întreg trei ediţii: 1831, 1851 şi 1862.

5) Aceste noţiuni generale asupra codurilor Caragea şi Calimach sunt suficiente pentru moment; mai târziu interpretând codul civil, un studiu mai în detaliu al acestor legislaţiuni va fi necesar pentru a se puteà ajunge la cunoaşterea dreptului civil actual.

dificate de diverse legi [1]), ordonanţe domneşti [2]), regulamente speciale, circulări ministeriale [3]).

Se pot cită ca legi de acest fel, cele din 1840 privitoare la tutelă, din 1849 asupra dreptului de preferinţă [4]) în materie de vânzare, din 1755 şi 1856 relativ la liberarea sclavilor [5]).

70. Cu toate că legiuirile Caragea şi Calimach nu conţineau decât dispoziţiuni de drept privat [6]), ele dădură o impulsiune spre complectarea acestei codificări ce se află realizată în ele, spre întinderea ei la alte ramuri ale dreptului: rezultat care de altmintreli nu erà în afară de intenţiunea acestor legiuitori ei înşişi [7]).

71. Astfel în anul 1832 Rusia dorind — în interesul menţinerii echilibrului european şi poate şi cu scopul de a întinde influenţa sa în spre occidentul Europei — o bună reglementare a raporturilor publice şi private în ţările noastre, le impuse un regulament numit organic [8]) al cărui scop erà nu numai de a organizà [9]) prin dispoziţiuni de drept public aceste ţări în punctul de privire al constituirii lor în state, dar şi de a complectà prin dispoziţiuni de drept privat legiuirile Caragea şi Calimach. Nu numai aceste rezultate fură atinse în Muntenia şi Moldova prin regulamentul rus, dar, ce de altmintreli erà de asemenea dorit [10]), o extensiune a reglementării generale la alte ramuri ale dreptului

---

1) „Osebite legiuiri".

2) „Ofise domneşti".

3) Şi anume: „ale departamentului dreptăţii".

4) Adică: de protimis.

5) Brăiloiu C. N. 1865, p. 431 urm.

6) Cele mai importante pentru ele, după cum ştim.

7) „...Incât se atinge de celelalte părţi ale legislaţii ce au relaţii cu legea „civilă, precum instrucţiunile judecătoreşti, codul penal şi codul poliţienesc, şi „aceste le vom lucrà după modul cuviincios, de ne va dărui Dumnezeu linişte „netulburată, izbândă şi înlesnire la vremile de faţă, ca să fie sistema noastră „legislativă desăvârşită şi plină. Iar de nu, tot vom lăsà motiv luminaţilor Domni, „celor ce după noi li se va încredinţà cârmuirea acestei de Dumnezeu păzite „ţări, ca să desăvârşească lucrul nostru, aducând obladuiţilor lor o mare bine-„facere... etc...". (Decret Calimach). — Aceeaş intenţie reiese din documentele Caragea.

8) Regulamentul organic.

9) De unde numele de organic.

10) Şi anume chiar de legiuitorii Caragea şi Calimach ei înşişi.

decât dreptul privat fu de asemenea realizată acolo graţie lui; în adevăr, alături de dispoziţiuni legislative care pentru prima dată introduc actele stării civile la noi, publicitatea în materie de transmisiune de drepturi reale, în afară de legi privitoare la străini..., se găsesc reunite în această ordonanţă, reguli ce par necesare organizării justiţii, procedurii în materie civilă, penală şi comercială.

72. Afară de numeroasele decrete, ordonanţe şi alte documente tinzând spre o complectare a legiuirii, se pot semnalà în ţările noastre ca codificări importante încă, codul comercial, traducţiune a codului de comerţ francez, promulgat în Muntenia în 1839 şi în Moldova în 1864 [1]; codul penal al Moldovei preparat sub domnia lui Ioniţă Sturdza şi publicat în 1826 [2]. Codul penal al prinţului Ştirbei sancţionat în 1850 şi obligatoriu din 1852; codul procurorilor [3]) din Moldova dela 22 Martie 1862 care cu prima parte a codului penal semnalat mai sus din 1862 şi art. 279—410 al regulamentului organic al Moldovei reunea toate regulele de procedură penală aplicabile în Moldova la acea epocă şi în Muntenia: procedura codului criminal [4]), operă a adunării generale [5]) promulgată la 5 Decembrie 1850 şi obligatorie dela 1 Ianuarie 1852, dată de când codul de procedură penală actual intră în vigoare. Alături de toate aceste culegeri şi legi, nu trebuieşte uitată vechia legislaţiune canonică care, conţinută în diverse dispoziţiuni, continua mereu a reglementà raporturile sociale ale timpului în Muntenia şi Moldova [6]).

§ II. Codicele civil actual *(dela 1 Decembrie 1865).*

73. Dividem acest paragraf în două părţi şi anume: o primă parte consacrată istoricului introducerii codicelui civil actual în ţările noastre; o a doua parte conţinând expunerea principiilor pe care se bazează acest codice.

1) Vezi: legea din 10 Decemvrie 1864.
2) Cod care avù mai multe ediţii ultima fiind din 1858.
3) Chiar aşà numit.
4) „Procedura condicii criminaliceşti".
5) Numită: divanul obştesc.
6) Şi se aplicà chiar aşà cum se află formulată în pravila lui Matei Basarab.

A. Istoricul introducerii codului civil actual în ţările noastre.

74. Am văzut că dreptul nostru anterior codicelui civil actual aveà ca baze atât principii de legiuiri bizantino-romane şi ca atare erà conţinut mai cu deosebire în legi scrise, cât şi de acele de drept slavonesc şi atunci se manifestà în mare parte sub formă de obiceiu pământesc. S'a mai putut afirmà încă, că acest drept al ţărilor noastre astfel constituit evoluţionà fără de încetare dela forma nescrisă în spre aceea a formulării, dar aceasta în detrimentul caracterului său naţional, căci, în punctul de privire al ideii, esenţei dreptului, degenerà destul de repede în un drept de imitaţiune al legiuirilor bizantine. Această degenerare devenì mai accentuată când pela sfârşitul primei jumătăţi a ultimului secol am început a imità legislaţiunea franceză introducând la noi noul cod de comerţ şi codul penal [1]); în adevăr, legiuirea bizantină servise cel puţin de bază vechiului drept român care erà întrucâtva un derivat al ei, pe când legislaţiunea franceză se formase departe de nevoile poporului nostru, fiind străină moravurilor noastre, vieţii noastre naţionale. O asemenea stare de lucruri — cel puţin abstracţiune făcându-se de influenţa nivelatoare a civilizaţiunii pretutindeni în stare de progres — de natură a introduce în ţările româneşti stabilirea unui drept în întregul său [2]) artificial, fără bază socială, ameninţà de a se agravà mai cu deosebire spre a doua jumătate a secolului XIX, epocă şi la noi de entuziasm general chiar nesocotit pentru tot ce priveà cea mai mică ideie de unire în manifestarea vieţii poporului [3]). Uniunea administrativă urmase ca consecinţă uniunii politice [4]), trebuià ajuns cu orice preţ la re-

1) Vezi mai sus.

2) Fapt realizat în parte prin introducerea noului cod de comerţ şi codului penal.

3) L'origine, la religion, les usages et la conformité de langue des habitants dans ces deux principautés, ainsi que le besoin mutuel, contiennent, dès le principe, les éléments d'une union intime qui a été entravée et retardée par des circonstances fortuites et secondaires. Les avantages et les conséquences salutaires résultant de la réunion de ces deux peuples ne sauraient être révoqués en doute. (art. 425 règl. org. de Moldavie).

4) Elemente de fuziune între Munteni şi Moldoveni se găseau deja în regulamentul organic graţie unei uniformităţi de administraţiune în Muntenia şi Moldova.

alizarea unificării legislative [1]) şi aceasta cu rizicul chiar de a sacrifica tot în profitul unei imitări legislative servile [2]).

75. In aceste împrejurări şi conform tendinţelor indicate şi spiritului general, domnul Alexandru Ion I. Cuza crezând momentul oportun pentru a se puteà realizà unificarea legislaţiunii civile în ţările româneşti, invità printr'un mesagiu din 11 lulie 1864 [3]) consiliul de stat să pregătească un proiect de legislaţiune civilă aplicabil în acelaş timp Munteniei şi Moldovei [4]). Acest mesagiu vizà pecât cu putinţă o operă de adevărată legislaţie, căci, deosebit de sfatul ce da de a luà ca model în lucrările legiuitoare de efectuat codul italian [5]), el recomandà în acelaş scop de a lăsà la o

1) L'identité de législation étant un des moyens les plus efficaces pour consommer cette réunion morale, une commission mixte sera nommée par le gouvernement des deux principautés, à l'effet de refondre en un seul et même corps de lois moldo-valaques, le code civil et pénal des deux pays, en tant que les hospodars trouveront la chose exécutoire, en y apportant les modifications et changements qui seraient reconnus indispensables, et en y ajoutant tous les cas non prévus. (art. 426 op. cit.). — Toate acestea pe când art. 427—430 stabilesc principii de unificare în materie de avantagii comerciale, de privilegii, de dobândire de bunuri mobiliare şi imobiliare, de extradiţie, de raporturi de bună vecinătate la graniţă, de monedă: „Sunt privite ca legi de interes general". (art. 34 Conv. dela Paris 1858). Ea (comisiunea centrală) va revizui regulamentele organice precum şi codicele civile, criminale, de comerţ şi de procedură, astfel încât afară din legile curat de interes local, să nu mai fie în viitor decât unul şi acelaş corp de legislaţie, care să se execute în ambele principate (art. 35, al. 2, op. cit.).—Convenţia dela Paris vizà de asemenea unitatea legislativă ca: „le maintien et l'amélioration de l'union des douanes, des postes, du télégraphe, la fixation du prix monétaire et les diverses matières d'utilité publique communes aux deux principautés" (art. 34 op. cit.).

2) In ţările germane, uniunea economică a precedat cu mai mulţi ani pe cea politică şi administrativă; cât despre codul german dela 1900 aplicabil întregului imperiu, el nu deveni obligatoriu decât treizeci ani aproape după constituirea imperiului german: este evident că în asemenea condiţiuni raporturile sociale în Germania au avut timp de a se coace pentru unificarea legislativă astfel că legiuitorul german să le poată formulà, stabili rezultanta lor, să găsească expresiunea nevoilor sociale, ceeace înseamnă: să legifereze în sensul propiu al cuvântului.

3) No. 809.

4) „Consiliul nostru de stat este invitat a se ocupà cu elaborarea proiec-„tului de lege civilă". (mesagiu sus citat).

5) „...Spre acest sfârşit va aveà în vedere codica italiană ce i se va tri-„mite de ministerul nostru de justiţie"... (eod. loc.); la acea epocă codul italian

parte articolele acestui codice care n'ar fi de natură a se adaptà nevoilor ţării, dar de a formulà în mod special alte articole care cu toate că n'ar există în codul italian, ar corespunde nevoilor locale [1]). Cu toate aceste prescripţiuni, consiliul de stat, ca urmare a deciziunii prezidentului său C. Bosian, preferă codul civil francez aceluiaş cod italian şi în loc de a încercà în scurtul spaţiu de timp de care dispuneà de a legiferà în sensul propriu al cuvântului, se mulţumì, în afară de câteva inovaţiuni mai toate defectuoase şi formule pe icì pe colo rămase fidele vechilor legiuiri, tradiţiunii, a copià codul civil francez aproape în întreg, cu escepţiunea unor materii modificate pe baza legislaţiunii ipotecare belgiane şi a câtorva articole reproducând dispoziţiunile proiectului codului civil italian ; iată noul proiect de legislaţiune civilă română.

Consiliul de stat în virtutea mesagiului despre care am vorbit, începù la 10 Octomvrie 1864 prin a distribuì materiile de formulat între membrii săi, şi anume : trei grupuri de materii fură formulate. Unul coprinzând : principiile legii (titlul preliminar), persoanele (cartea I), bunurile şi diferitele modificări ale proprietăţii (cartea II), privilegiile şi ipotecile (titlul XVIII cartea III) ; expropriaţiunea forţată (titlul XIX cartea III) ; un al doilea conţinând : succesiunile, donaţiunile, obligaţiunile în general (titlurile I — III cartea III) ; un al treilea compus din contracte în particular : contract de căsătorie, vânzare, schimb, locaţiune, societate, împrumut, contracte aleatorii, mandat, cauţiune, transacţiune, constrângere corporală, amanet, prescripţiune (titlurile IV şi urm... cartea III). Primul grup fu încredinţat consilierilor de stat Alexandru Papadopol Calimach şi Ion Strat ; al doilea consilierului de stat Gh. Vernescu avocat şi al treilea consilierilor de stat Alexandru Creţescu fost prim prezident al Curţii de Casaţie, şi George Apostoleanu avocat. Membrii comisiunii se puseră la lucru fără întârziere procedând în modul arătat [2]) astfel că în spaţiul de 45 zile dela 10 Octomvrie

---

nu erà încă decât în stare de proiect, el nu fu promulgat decât la 25 Iunie 1865 la Florenţa şi nu devenì obligatoriu decât la 1 Ianuarie 1866.

1) „...Şi va extrage dintr'însa articolele ce n'ar fi potrivite cu trebuinţele „ţării noastre, va formulà altele pentru materii care sunt cu totul locale şi pentru „care nici nu vor fi dispoziţiuni în acea codică, şi va alcătuì cu modul acesta „o codică civilă"... (eod. loc.).

2) V.: mai sus.

1864 data distribuirii materiilor şi anume: la 26 Noemvrie al aceluiaşi an, lucrarea care trebuià să constituie noul cod român erà terminată şi chiar sancţionată.

Codul nostru civil fu decretat [1]), promulgat şi publicat la 4 Decemvrie 1864 [2]) şi nu trebuià să fie obligatoriu în virtutea art. său 1913 [3]) decât la 1 Iulie 1865; dar, un decret din 30 Iunie 1865 prelungì acest termen până la 1 Decemvrie 1865 dată de când noul codice intră în vigoare [4]).

---

1) El ca legislaţiune nu e dar decât opera unui decret fără intervenţiunea adunărilor legiuitoare, astfel că se poate întrebà cineva dacă faţă de principiul separaţiunii puterilor fiind dat că condiţiunea esenţială a oricării legi este de a emanà dela puterea legiuitoare (v.: pr. lucrare), dispoziţiunile legislative ale codului civil care, ca atare nu sunt deçât rezultate ale unui act al puterii executive, sunt adevărate legi? Pare că un răspuns afirmativ la această cestiune se impune: în adevăr, codul nostru civil fu decretat conform condiţiunilor al. 2 art. 18 ale statutului lege din 1864; ori, după această lege constituţională decretele aveau putere de lege „până la convocarea nouei adunări“ : convocare ce tocmai nu avusese loc când fu decretat codul civil; cu alte cuvinte: decretul codului intervenise la o epocă în care şeful puterii executive în urma loviturii de stat din 2 Mai 1864 reuneà în mâinele sale toate puterile, deci şi pe acea de a legiferà. Pentru concilierea principiilor se poate zice că: în afară de ideia unei excepţiuni, dispoziţiunile legislative ale codului civil cu toate că rezultau ca atare dintr'un simplu act al puterii executive—nu constituiau mai puţin adevărate legi, fiind dat că puterea legiuitoare la acea epocă aparţinea şefului statului care o primise pe cale de delegaţiune dela legiuitor conform constituţiunii din 1864.

2) V.: monitorul oficial cu aceeaş dată: de când ar fi trebuit să fie pus în lucrare (Gaius I, 7, § 8, 8 I de guvernat, 1, 2).

3) „Acest codice civil se va pune în lucrare la 1 Iulie anul 1865“. Fixarea acestei date erà necesară cel puţin: în lipsă, după cum vom vedeà, a unui alt text stabilind momentul de când orice dispoziţiune legislativă în general va fi obligatorie. Dar, acest termen de mai mult de seaşe luni se impuneà deasemenea fiind dat: că aplicaţiunea noului cod se bază pe o nouă organizare a justiţii care nu erà încă realizată, pe noi reguli de procedură care nu erau încă decât în stare de proiecte; că judecătorii ca publicul în general aveau nevoie de a studià, de a cunoaşte această nouă legislaţiune diferită de cea veche şi care adesea o rupeà în mod brusc cu tradiţiunea. (comp. l. 2, § 15 c. de vet. ienucl. 1, 17).

4) Iată art. 1 de amânare al decretului din 30 Iunie 1865 publicat la 2 Iulie 1865: „Punerea în lucrare a noului codice civil, Alexandru Ion I, este amânată până la 1 Decemvrie „viitor“. Această nouă amânare părea indispensabilă reorganizarea judecătorească nefiind realizată şi noile legi de procedură neputând să fie aplicate încă la 1 Iulie 1865. Dar, erà vorba de a se şti dacă

76. Unificarea legislativă se realiză şi în ceeace priveşte celelalte ramuri ale dreptului, astfel: la 6 Iulie 1859 fu decretat primul cod penal militar conţinând: „Arătarea greşelilor contra disciplinii militare, dreptul de a le pedepsì şi fixarea pedepselor“ [1]);

decretul din 30 Iunie 1865 simplu act al puterii executive aveà puterea de a amânà aplicaţiunea de dispoziţiuni legislative cum erà acelea ale codului în cestiune? Şi în caz de răspuns negativ rezultà că codul civil ar fi fost obligatoriu dela 1 Iulie 1865 conform art. său 1913 şi ca urmare: tot ce se decisese dela 1 Iulie la 1 Decemvrie 1865 în baza decretului dela 30 Iunie 1865 după legile vechi, trebuià să fie considerat ca nul şi neavenit, soluţiune gravă, fiind dat că supunerea decretului din 30 Iunie 1865 a fost generală! In adevăr, de o parte a amânà aplicarea unei legi ca a suspendà efectele ei sau a o abrogà, înseamnă: a legiferà: acţiune ce nu poate emanà decât dela puterea legiuitoare; de altă parte, convocarea noilor adunări avusese loc la 30 Iunie 1865: data decretului ce ne ocupă, astfel că nu mai puteà să fie cestiune în specie de al. 2 art. 18 al statutului din 1864, de unde pare să rezulte că decretul din 30 Iunie 1865 erà lipsit de orice putere de lege şi că amânarea conţinută într'însul a fost de nul efect. (Soluţiune susţinută în 1869 la trib. Ilfov în afacerea Obrenovici de Huniady). Această soluţie ar fi justă în lipsa art. 3 modificativ al statutului din 1864: „In cazul în care guvernul ar fi obligat de a luà măsuri de urgenţă care cer concursul adunării elective şi al senatului pe când aceste adunări nu sunt deschise, ministerul va trebuì să supună motivele şi rezultatele acestei măsuri la prima convocaţiune“. Or, decretul din 30 Iunie 1865 conţineà: „amânarea în cestiune: măsură de urgenţă“ el intervenise la o epoçă când adunările nu erau deschise şi guvernul avusese grijă de a comunicà adunărilor dela prima lor convocaţie amânarea motivată a aplicării codului civil la: 1 Dec. 1865 (v.: mesagiul de deschidere al corpurilor legiuitoare din 1865). In orice caz maxima: „error communis“ pare de natură a acoperì ceeace a fost decis după legile vechi, maximă căreia s'ar puteà opune: „nemo censetur ignorare legem“. Cât despre tribunal, el înlăturând toate celelalte consideraţiuni, găsì că amânarea conţinută în decretul din 1865 erà legală, constituţională ca conformă intenţiunii legiuitorului codului civil: că dispoziţiunile acestuia să nu fie obligatorii decât după realizarea reorganizării judiciare şi putinţa aplicării noilor legi de procedură; în adevăr, rezultă din hotărîrea sa că legiuitorul codului civil nefiind în măsură de a ştì: la ce epocă reorganizarea judiciară va fi realizată, noile legi de procedură obligatorii pentru ca aplicarea codului civil să fie posibilă, nu puteà să aibă altă intenţie decât de a lăsà deplină putere autorităţilor executive de a amânà aplicarea codului civil în cazul în care: la 1 Iulie 1865 această aplicare ar fi imposibilă, noua ordine a lucrurilor nefiind încă stabilită. Cu alte cuvinte, ar fi fost vorba de o delegare tacită de a legiferà, dată puterii executive de puterea legiuitoare, care de altmintreli, după cum ştim, nu erà ea însăş decât autoritatea executivă având putere de a legiferà.

1) Decr. Alex. I. Cuza, No. 28, 6 Iulie 1859; monit. of. No. 80, 12 Iulie acelaş an.

la 30 Octomvrie 1864 fu promulgat şi publicat un cod penal aplicabil Munteniei şi Moldovei care nu devenì obligatoriu decât la 1 Maiu 1865; acest cod modificat e şi azi în vigoare [1]); legea din 10 Decemvrie 1864 declară aplicabil şi Moldovei [2]) un prim cod de comerţ al Munteniei dejà semnalat [3]); la 2 Decemvrie 1864 fu promulgat şi aplicat codul de procedură penală aplicabil întregii ţări care devenì obligatoriu la 30 Aprilie 1865 [4]); înfine în 1865, fu introdus la noi un cod de procedură civilă promulgat la 11 Septemvrie şi obligatoriu cu începere dela 1 Decemvrie acelaş an [5]).

B. Expunerea principiilor pe care se bazează codul civil român.

77. Codul civil se poate definì:

totalitatea preceptelor cu privire la *principiile* de drept *privat comun*, în opoziţiune cu:

codurile: constituţional, penal... conţinând precepte asupra principiilor de drept *public;*

codurile: de procedură civilă şi penală compuse din formule vizând *aplicarea* tutulor acestor principii;

codurile de comerţ şi de procedură comercială având ca obiect principii de drept privat *special* sau *aplicarea* lor: şi anume pe acelea relative la comercianţi.

78. Acest cod fiind reproducerea aproape absolută în românește de o jumătate de secol şi în afară de orice discuţiune serioasă a codului Napoleon [6]), a legii ipotecare belgiane din 1851 şi a câtorva formule ale codului italian din 1865, principiile sale nu pot fi puse în evidenţă cu preciziune cum dispoziţiunile sale nu pot fi bine înţelese şi explicate decât după dobândirea unor no-

1) Monit. Of. 30 Oct. 1864 şi art. 400 c. pen.

2) De astădată a fost nevoie de o lege pentru a ajunge la un asemenea rezultat.

3) V. No. 72.

4) Decr. 2 Dec. 1864, Monit. Of. acelaş an, No. 269.

5) Decr. de promulg. al cod. civ. Monit. Of. 11 Sept. 1865 No. 200.

6) Astfel cum fu promulgat la 3 Sept. 1807 şi modificat în virtutea de legi noi până la epoca reproducerii sale de legiuitorul român.

ţiuni cel puţin asupra acestor legislaţiuni reproduse. De asemenea, cum o legiuire veche, ceeace e cazul pentru codul civil român, nu poate fi bine apreciată decât cu condiţiunea de a ţine în seamă sistemele legislative cele mai moderne[1]), expunerea de principii cel puţin a unei legislaţiuni cât de recente meritând a servì de model oricărui legiuitor, se impune[2]).

Toate aceste consideraţiuni ne determină a studià principiile generale pe care se bazează codul civil român în modul următor:

O primă parte va fi consacrată introducerii codurilor Napoleon, italian şi legii ipotecare belgiane în Franţa, Italia, Belgia; într'o a doua parte vom expune principiile generale ale codului civil român care — afară de uşoare deosebiri — sunt acele ale legislaţiunilor: franceză, italiană şi belgiană; o a treia va aveà ca obiect compararea tuturor acelor principii legislative generale cu acelea ale noului cod civil german şi a metodei acestuia faţă de aceea a legiuitorului nostru; înfine, o a patra parte va fi privitoare la modificările cele mai importante şi urgente ale dispoziţiunilor codicelui civil român ce par a se impune ca urmare a precedentelor observaţiuni.

I. Introducerea codurilor Napoleon, italian şi legii ipotecare belgiane în Franţa, Italia şi Belgia.

79. In afară de ordonanţele regale aplicabile, întrucât înregistrate de toate parlamentele, întregii ţări şi de legislaţiunea intermediară care erà uniformă, dreptul Franţei anterior codului Napoleon, obişnuelnic la nord şi formulat[3]) la sud, aveà două mari defecte: extrema-i şi infinita-i varietate şi incertitudinea sa, astfel că constituià un adevărat haos de legislaţiuni, defecte agravate mai mult, prin uniformitatea unor ordonanţe regale şi a dreptu-

1) Cât despre nevoile sociale în ele însele, ele interesează mai cu deosebire pe acei cari vor să facă operă de legiferare iar nu numai de teorie legislativă.

2) Nefiind vorba de a se face acì studii de legislaţiune comparată.

3) Care consistă în dreptul roman modificat prin obiceiuri locale şi jurisprudenţa parlamentelor.

lui intermediar [1]). Această stare de lucruri făcea într'atât necesară unificarea dreptului, că constituţiunea din 13- 14 Sept 1791 se pronunţă: „Il sera fait un code de lois civiles communes à tout le royaume", de unde: mai multe încercări sub convenţiune şi directoriu în acest sens până ce Bonaparte, prim consul, reuşi înfine a da Franţei şi uniformitatea legislativă atât de dorită.

O deciziune a consulilor din 12 August 1800 instituì o comisiune însărcinată de a elaborà un proiect de codice civil. După patru luni de muncă, această comisiune termină proiectul care fu imprimat în lanuarie 1801, comunicat autorităţilor judecătoreşti care trimiseră observaţiunile lor — şi retras odată de dinaintea corpului legislativ din cauza respingerii primei sale legi de către această adunare în urma unui vot defavorabil al tribunatului — el sfârşì prin a fi transformat în lege conform Constituţiunii din 22 frimaire anul VIII, modificată în ceeace priveşte compunerea tribunatului şi atribuţiunile sale de legea din 16 thermidor anul X. Până acì nu se făcuse decât a se transformà în legi decretate şi promulgate în mod succesiv cele 36 proiecte de legi care constituiau proiectul codului civil, mai rămăsese încă a se reunì toate aceste legi într'un singur corp, ceeace fu realizat pe cale de serie unică de articole în executarea legii din 21 Martie 1804 pentru a da ca rezultat codul civil francez.

Acest cod fu stabilit pe principiile combinate ale vechii legiuiri franceze şi anume ale dreptului obişnuelnic, ale dreptului roman în vigoare, ale legilor revoluţionare, ale jurisprudenţii vechilor parlamente şi ale dreptului canonic.

80. Italia, înainte de 1865, erà cârmuită de cel puţin şease legislaţiuni deosebite. Dar unificarea politică dela 1859 la 1861 nu întârzià a atrage nevoia de uniformitate legislativă, de unde: mai multe proiecte de legislaţiune civilă din care unele nu isbutiră şi altele fură câtvà timp supuse la diferite modificaţiuni. Două decrete din 24 Decemvrie 1859 şi 25 Fevruarie 1860, instituiră o comisiune însărcinată de a redactà un proiect de codice civil, de unde proiectul Cassini terminat în acelaş an şi prezentat fără succes la camera deputaţilor şi la senat în zilele de 19 şi 20 lu-

1) Şi anume din cauza dificultăţilor ce se ivise de a fixà limitele acestor legiuiri şi ale dreptului ce rămâneà.

nie 1860. Un al doilea proiect Miglieti prezentat la 9 Ianuarie 1862 la senat avù aceeaş soartă din cauza căderii dela putere a autorului său şi a urmaşului acestuia care-l primise sub rezervă de modificări. Un al treilea proiect Pisanelli fu depus la senat în zilele de 15 şi 28 Noemvrie 1863; după ce fu examinat de o comisiune a senatului special instituită şi refăcut aproape în întreg dar pe baza aceloraşi principii, el devenì proiectul numit al comisiunii senatului. Infine, în executarea legii de unificare legislativă a regatului din 1864, un ultim proiect, rezultat al unei revizuiri a precedentului, preparat de o comisiune specială însărcinată de a redactà un proiect de codice civil, fu adoptat în întreg după oarecare modificaţiuni de către ministrul de justiţie Vacca pentru a constituì codul civil al Italiei.

Acest cod promulgat la Florenţa la 25 Iunie 1865 şi obligatoriu dela 1 Iunie 1866, nu e decât o imitaţiune a codului Napoleon cu schimbare de metodă până la un oarecare punct în ceeace priveşte expunerea materiilor şi câtevà modificări bazate fie pe tradiţiune ori pe experienţă din aplicarea codului Napoleon, sau pe nevoile sociale.

81. Cât despre legea ipotecară belgiană din 16 Decemvrie 1851, ea constitue modificarea cea mai importantă a legislaţiunii franceze în Belgia. In adevăr, Belgia despărţindu-se de Olanda în 1830, deci înaintea introducerii în această din urmă ţară a codului neerlandez, păstră cu codurile sale franceze şi codul Napoleon. Dar în 1851 modifică pe acesta în materie de privilegii şi ipoteci înlocuind art. sale 2092—2203 titlul VIII Cartea III prin o lege ipotecară din 16 Decemvrie 1851 de care ne vom ocupà studiând regimul privilegiilor şi ipotecilor în România.

II. Principiile generale ale codului civil român.

82. Codul civil român ca codul Napoleon şi italian, conţine un titlu preliminar[1]) şi trei cărţi[2]). Titlul preliminar, „Despre

1) Diviziune deosebită neformând titlu în codul italian.

2) Tot ce vom spune cu privire la diviziunea materii codului civil român nu e relativ decât la ediţiunea oficială care se deosebeşte cum vom vedeà de adevăratul text: manuscript original astfel cum se află la archivele ministerului justiţii.

efectele şi aplicaţiunea legilor în genere [1])" coprinde art. 1 la 5 [2]). Cartea I intitulată ca aceleaşi cărţi din codul Napoleon şi italian „Despre persoane", se divide ca acele ale acestora în unsprezece titluri cu art. 6—460 [3]). Cartea II cu acelaş titlu ca aceeaş carte a codului Napoleon: „Despre bunuri şi despre osebitele modificaţiuni ale proprietăţii" [4]), se compune dintr'un număr egal de titluri [5]) şi anume patru şi art. 461—643 [6]). Cartea III întitulată tot astfel în codul Napoleon [7]): Despre diferite moduri prin care se dobândeşte proprietatea", are caşi în acest din urmă, douăzeci titluri [8]), cu art. 644—1914 [9]). Intreg codul nostru civil coprinde dar, ca codul Napoleon: treizeci şi şease titluri [10]) ale căror întitulări se numesc rubrici [11]) divizate, dacă e nevoie, în capitole care se divid în secţiuni şi acestea în paragrafe [12]). El conţine 1914 articole ale căror diviziuni se chiamă aliniate [13]).

Noul cod german coprinde 5 cărţi şi o lege introductivă: Einführungsgesetz. Fiecare din aceste părţi se compune din

---

1) „De la „publication des effets..." în c. Nap. şi„ Dispositions sur la publication, l'interprétation et l'application"... în c. it.

2) Adică: un art. mai puţin decât titlul preliminar al c. Nap. care conţine art. 1—6 şi şeapte art. mai puţin decât prima diviziune coresp. a ç. it., care coprinde art. 1—12.

3) Ceeace face 55 art. mai puţin decât Cartea I, a c. Nap. (art. 7—515) şi 49 mai puţin ca aceeaş carte a c. it. (art. 1—405).

4) „Des biens, de la propriété et de ses modifications": în c. it.

5) De asemenea în c. it.

6) Cartea II a manuscriptului original coprinde art. 471—653; c. Nap. art. 516—710; codul italian art. 406—709.

7) „Des manières d'acquérir et de transmettre la propriété et les autres droits sur les choses", în c. it.

8) Cartea III a c. it. are 27 titluri.

9) Această carte începe cu art. 653 în manuscriptul original; art. 711—2281 şi 710—2147 c. it.

10) Care corespund celor 36 legi franceze reunite ulterior pentru a formă c. Nap. (v. prez. lucr.).

11) Dela rubrum = roşu: întitulările vechilor cărţi fiind scrise cu cerneală roşie.

12) De asemenea în c. it.

13) Manuscriptul original conţine 1936 art., c. Nap. 2281 şi c. it. 2147 plus cele 12 art. ale primei sale diviziuni care formează o serie aparte. Cât despre celelalte deosebiri între ediţiunea oficială şi manuscriptul original, le vom semnalà cu ocaziunea interpretării diferitelor art.

mai multe secţiuni care la rândul lor conţin, dacă e nevoie, titluri din care unele cu subdiviziuni şi acestea se divid în paragrafe sau art. care adesea şi ele se subdivid. Cartea I: Parte generală: „Allgemeiner Teil“ coprinde şeapte secţiuni, §§ 1—240. Cartea II, Dreptul raporturilor de datorii, „Recht der Schuldverhältnisse“ conţine şeapte secţiuni, §§ 241—853. Cartea III: Dreptul lucrurilor, „Sachenrecht“ are nouă secţiuni, §§ 854—1296. Cartea IV, Dreptul de familie, „Familienrecht: cu trei secţiuni: §§ 1297—1921. Cartea V: Dreptul succesiunii, „Erbrecht“, nouă secţiuni: §§ 1922-2385. Legea introd., patru secţiuni: art. 1—889. Codul are dar 35 secţiuni şi 2385 paragrafe şi legea introductivă 4 secţiuni şi 268 art.

83. Punctul de plecare şi scopul dreptului fiind omul, fiinţă eminamente sociabilă care prin faptul că există pare destinat a se conservà şi perpetuà, orice societate, vericare ar fi tendinţele ei de socializare, presupune în mod necesar un oarecare respect al individualităţii omeneşti [1]). Dar cum societăţile omeneşti din zilele noastre se bazează mai mult sau mai puţin pe o desfăşurare pe cât posibil de liberă şi independentă a existenţii omului ca individ, e natural că drepturile lor, funcţiuni externe, să nu poată decât a secondà manifestările în acest sens ale membrilor cari le compun oridecâteori aceştia lucrând astfel nu se jignesc reciproc sau nu vatămă organizarea socială fără de care, omul fiinţă socială nu se poate concepe. Deacì principiile: libertăţii individuale, de a contractà, de egalitate a tutulor înaintea legii, de liberă circulaţiune a bunurilor,... instituţiuni ca, familia solid organizată şi protejată, proprietatea şi inviolabilitatea ei, principii şi instituţiuni care sprijinesc legislaţiunea civilă română ca codul Napoleon, cel italian şi alte legiuiri moderne.

Astfel: art. 1471 al c. civ. rom. ca art. 1780 c. N. şi 1628 c. it., interzice de a se „pune în serviciul altuia lucrările sale“, altfel, „decât pentru o întreprindere determinată sau pe un timp mărginit“, în interesul realizării principiului libertăţii individuale; art. 5, c. civ. rom., după exemplul art. 6 c. Nap. şi 12 c. it., interzice a se „... derogà prin convenţiuni sau dispoziţiuni particulare la

1) In adevăr, suprimarea complectă a acesteia ar atrage în mod forţat distrugerea societăţii însăşi care presupune fiinţe vieţuitoare desfăşurându-se pe cale de determinaţiune proprie.

legile care interesează ordinea publică şi bunele moravuri" şi numai la acestea, pentru a concilià principiul conservării sociale cu acel al libertăţii de a se contractà; codul civil rom. ca mai toate legiuirile moderne, dă în general aceleaşi drepturi străinilor ca naţionalilor, însărcinează autorităţile civile cu redactarea şi păstrarea actelor stării civile, tinde a stabilì perfectă egalitate între moştenitori, caută a evità instituţiunile contrarii spiritului democratic...: pentru ca individul, oricare ar fi naţionalitatea sa, credinţele sale religioase, rangul său în familie şi societate... să poată pe cât îi permit facultăţile-i naturale să iea parte la diferitele acte ale vieţii sociale; legiuitorul c. civ. rom. ca atâţi alţii, nu admite decât în mod escepţional stipulaţiunile de inalienabilitate pentru a favorizà aplicarea principiului liberii circulări a bunurilor şi face o deosebire între copiii legitimi şi cei născuţi în afară de căsătorie relativ la situaţiunea lor socială în spre conservarea familii: baza societăţii; sistemul legislativ român ca acel al multor ţări, adăposteşte pe individ de orice expropriaţiune alta decât pentru cauză de utilitate publică şi în schimbul unei drepte şi prealabile indemnităţi în consideraţiunea dreptului de proprietate individual şi a inviolabilităţii sale.

Dar codul nostru civil bazându-se pe tradiţiune sau pe vr'una din legislaţiunile ce reproduce, câteodată inovând, dă adesea soluţiuni deosebite, ceeace face că se apropie sau se depărtează de principiile semnalate.

Astfel: Art. 11, c. civ. rom. ca art. 3 c. it., se apropie faţă de art. 11, 726, 912 c. N. de principiul egalităţii înaintea legii; art. 855 c. civ. rom., ca art. 1016 c. it., este mai fidel decât art. 929, 930 c. N. principiului liberii circulări a bunurilor întrucât pare a voì să respecte înstrăinările consimţite de donatar, de asemenea art. 803 şi 1016 c. civ. rom. şi acest legiuitor în general în comparaţiune cu c. N. şi it. şi chiar cu vechile noastre legiuiri, întrucât e vorba de interzicerea totală a substituţiunilor şi absolută părţilor majore şi capabile de a atacà convenţiunile lor pentru cauză de leziune, de oarecare prescripţiuni după legea belgiană relative la publicitate şi specialitate în materie de ipotecă; de asemenea încă: legiuitorul codicelui nostru civil se apropie faţă cu c. Nap., it., Calimach şi majoritatea legislaţiunilor străine, de principiul egalităţii în detrimentul moralităţii în familie, întrucât acordă copilului

natural faţă de mumă aceleaşi drepturi ca unui copil legitim, nu stabileşte nici o deosebire între copiii naturali simpli de o parte şi copiii naturali adulterini sau incestuoşi de altă parte şi lucrează în sens contrariu neacordând nici un drept copilului natural faţă de tată. Astfel înfine, legiuitorul codului nostru civil se depărtează faţă cu c. N.[1]) şi chiar cu cel it. [2]), de spiritul democratic întrucât se mulţumeşte de a reglementà regimul dotal inaccesibil majorităţii populaţiunii [3]) fără să fi stabilit un regim de bunuri legal şi particular pentru căsătorie [4]), etc.

III. **Compararea tuturor acestor principii generale cu acelea ale codului civil german şi a metoadei acestuia cu acea a codului Napoleon.**

84. Legiuitorul codului civil german se distinge mai cu deosebire de legiuitorii codurilor: român, Napoleon şi italian ca de toţi acei ce au imitat pe aceştia, prin genul său de muncă, metoda sa, o oarecare tendinţă care presupune raporturile individuale mai mature pentru viaţa socială, pe când favorizează mai mult principiile generale semnalate mai sus.

a) *Genul de muncà al legiuitorului german.*

85. El iea în seamă în opera-i de legiferare, tot atât tradiţiunea [5]) ca spiritul juridic modern [6]) fără a nesocotì considera-

1) Care stabileşte un regìm legal bazat pe comunitatea bunurilor.

2) Care reglementează alături de regimul dotal pe acel al comunităţii bunurilor.

3) Şi de natură a lăsà indiferentă cu privire la interesele bărbatului pe femeia care poate a contribuit cel puţin în mod indirect la înavuţirea soţului ei.

4) De unde în lipsă de convenţiune: regim de drept comun, adică, separarea de bunuri întrucâtvà modificată mai mult din cauza obligaţiunilor decât în vederea intereselor pecuniare ale soţilor.

5) Adică dreptul roman aşà cum formà dreptul comun al ţării şi legiuirile diferitelor state din care se compunea imperiul german: drepturi a căror fuziune s'a urmărit prea mult după unii în dauna echităţii, bunului simţ, nevoilor economice (v. Raoul dela Grasserie. Trad. C. All. p. XXIX).

6) Legiuirile cele mai recente ca codul italian din 1865, codul federal elveţian al obligaţiunilor, codul spaniol din 1889 şi noile coduri ale Americei au fost luate în consideraţiune.

ţiunile impuse de nevoile economice şi sociale [1]), măsuri pe care legiuitorul c. Nap. şi legiuitorii care-l imită n'au luat, cel puţin în mod riguros, din cauza nelinişţei politice, sociale a timpului fiind vorba de cel d'intâiu şi caracterului de imitatori al acestor din urmă.

b) *Metoda legiuitorului german.*

86. Este aceea a deducţiunii riguroase în opoziţiune cu codul Napoleon şi preocupările sale practice, ceeace va dispensà adesea pe judecător de a recurge la analogie şi de a face operă de legiuitor neobligându-l, cel mult, decât de a trage consecinţe din principii dejà formulate şi aceasta chiar numai acolo unde aşà ceva nu va fi fost dejà făcut de legiuitor el însuşi [2]). Realizarea acestei metode întrucât vizează scopul oricărei legiuiri adevărate, complecte, a făcut necesar desvoltarea formulelor generale [3]), ordinea [4]), logica [5]).

c) *Tendinţele legiuitorului german bazate pe raporturi individuale mai mature pentru vieaţa socială.*

87. Legiuitorul codului civil german se manifestă în acest sens când sacrifică în parte intenţiunea părţilor contractante în profitul declaraţiunii formale de voinţă, întrucât pare a recu-

1) Al doilea proiect fu îngrijit de economişti, industriaşi şi comercianţi.

2) Ceeace pare a fi de natură să micşoreze importanţa jurisprudenţii ca izvor al dreptului cu toată puterea discreţionară mărită a judecătorului.

3) Astfel legiuitorul german începe prin a formulà într'o primă diviziune principiile generale privitoare la toate raporturile juridice pentru a nu le aplicà diferitelor materii ca: obligaţiunilor, lucrurilor, etc., decât mai târziu în diviziuni care urmează, în loc de a tratà laolaltă tot felul de drepturi şi de materii de natură diferită din care unele nu aparţin nici măcar domeniului legislaţiunii civile, ceeace face c. Nap.

4) Care se poate vedeà, în afară de cestiunea distribuţiunii materiilor, în analiza deosebitelor contracte.

5) In codul german nu s'a găsit decât o singură antinomie. Şi vom constatà mai târziu diversele modificaţiuni aduse formulelor c. Nap. în interesul acestei calităţi.

noaşte efectele declaraţiunii unilaterale de voinţă, admiţând existenţa de drepturi fără titular actual, neinterzicând în mod absolut cercetarea paternităţii, reglementând dreptul de a-şi face justiţie singur, admiţând interdicţiunea pentru beţie obişnuită... reguli, măsuri, ce presupun educaţiunea socială ajunsă la un oarecare grad de desvoltare.

d) *Observaţiune cu privire la principiile generale semnalate.*

88. Legiuitorul codului civil german le favorizează mai mult; în adevăr, numai în interesul principiilor libertăţii în general, egalităţii, echităţii, spiritului democratic, familii, proprietăţii... reglementează mai de aproape instituţiunea persoanelor juridice şi mandatului; organizează în mod serios tutela evitând măsuri de-ale c. Nap. care, în punctul de vedere al eficacităţii tutelii, constituesc negaţiunea sa [1]); creiază instituţiunea cesiunii datoriilor, admite în principiu stipulaţiunile şi promisiunile pentru alţii; asimilă plata cu compensaţiunea; dă o oarecare libertate minorilor şi interzişilor pentru a lua parte la actele stării civile; pare într'un cuvânt a tinde în atâtea chipuri să lărgească câmpul liberii acţiuni în societate. In spre acelaş sfârşit: asigură femeiei măritate o autonomie mai mare; organizează puterea părintească încă mai mult în interesul copiilor; dă drept fetei de a-şi reclama zestrea; stabileşte ca regim matrimonial legal o combinaţiune a separării de bunuri cu regimul fără comunitate; reglementează cu îngrijire contractul de serviciu şi muncă; dă un drept de succesiune soţului chiar faţă de erezii cei mai apropiaţi făcându-l moştenitor rezervatar; reglementează în mod particular posesiunea, acţiunea în revendicare şi petiţiunea de ereditate; individualizează imobilele în mod independent de persoana proprietarului lor; suprimă cu desăvârşire regimul ipotecilor oculte decizând că transcripţiunea singură va fi constitutivă, translativă, extinctivă... de orice drept real; admite purga de plin drept ca efect al transcripţiunii, făcând însă, din această formalitate un act de juridicţiune graţioasă pe care judecătorul îl poate refuza; uniformizează prescripţiunea bazată de acì înainte pe termene scurte; suprimă usucapiunea în materie imobiliară făcând să depindă tot de transcripţiune ori radiaţiune, etc.

1) Ca suspendarea prescripţiunii în profitul minorilor.

IV. **Despre modificările cele mai importante şi urgente la codul nostru civil care par a se impune ca urmare a precedentelor consideraţiuni.**

89. Toate formele de mai sus privitoare la codul civil german sunt de o primă importanţă pentru legiuirile tuturor popoarelor căci dau expresiunea dreptului la o naţiune din cele mai înaintate pe calea progresului, toate acestea neputând fi decât adevărate şi pentru legislaţiunea civilă română, în afară, bineînţeles, ca pretutindeni aiurea, de respectul datorit tradiţiunii, de luarea în consideraţiune a moravurilor, al caracterului rasei, a nevoilor economice şi sociale ale poporului şi a altor particularităţi ale neamului care se impun.

Principalele puncte în spre care trebue să se orienteze orice lucrare actuală de reformă legislativă civilă fiind astfel fixate şi sub rezerva de a revenì asupra acestei materii de atâtea ori în mod mai detaliat cu ocaziunea interpretării care va urmà dispoziţiunilor codului civil român, ne vom mărginì acì a examinà modificările cele mai importante de adus legislaţiunii noastre civile ce se impun de urgenţă.

90. Legiuitorul codului nostru civil ar trebuì în interesul moralităţii în familii să stabilească o dublă deosebire care nu există, între copii adulterini şi incestuoşi deoparte şi cei naturali simpli de altă parte; între copii legitimi şi cei născuţi în afară de căsătorie faţă de mumă, în sensul, după părerea mea, al sistemului francez şi italian de gradaţiune pentru ca productul adulterului şi incestului să fie aşezat într'o situaţiune de inferioritate în materie de filiaţiune în general şi ca filiaţiunea naturală să înceteze de a fi pusă, cu privire la mumă, pe un picior de perfectă egalitate cu acea legitimă.

91. Fiind dat faptul procreaţiunii şi legăturile de sânge, ar trebuì, într'un interes de utilitate socială şi de umanitate, admisă dovada pe cât posibil de liberă faţă de tată caşì de mumă a oricărei filiaţiuni — pentru motive de moralitate: filiaţiune alta decât cea adulterină şi incestuoasă — cu consecinţe restrânse însă relativ la filiaţiunea naturală întrucât n'ar fi vorba de o oarecare extensiune de efecte în caz de recunoaştere, act de voinţă, de admisiune. In ceeace priveşte cercetarea paternităţii naturale aşi recomandà ca model sistemul german al coabitaţiunii pe timpul perioadei legale a concepţii însă cu escepţiunea plurimum.

92. Pentru a satisface, în consideraţiunea nevoilor economice şi sociale, spiritul democratic, legislaţiunea civilă română ar trebuì să stabilească un regim matrimonial legal conform naturii căsătorii, tinzând a face comune, uniforme, interesele pecuniare ale soţilor, accesibil şi majorităţii populaţiunii, de exemplu : o comunitate de achiziţiuni alături de care soţii ar aveà la dispoziţiunea lor garanţiile de dotalitate pe care le-ar puteà în totdeauna stipulà dacă ar crede-o de cuviinţă. Pare folositor de a luà în consideraţiune cu privire la această reformă, evoluţia : legislaţiunilor, italiană şi germană.

93. Fiind date cerinţele sociale caşì respectul, garanţiile datorite libertăţii, egalităţii indivizilor, codul nostru civil ar trebuì să acorde o autonomie mai mare femeiei măritate şi să supună pe tată relativ la dreptul său de corecţiune, în toate cazurile, controlului autorităţii judecătoreşti.

94. In interesul echităţii şi respectului pentru intenţiunea, sentimentele de afecţiune ale omului, ar fi de dorit ca codul nostru civil să facă din soţ un erede rezervatar cu drepturi egale faţă de moştenitorii cei mai apropiaţi şi să limiteze vocaţiunea ereditară la gradul al şeaselea.

95. In interesul manifestării existenţii sociale a individualităţii omeneşti în general, al libertăţii şi garanţiei sale, legislaţiunea civilă română ar trebuì să complecteze sistemul său de dovadă a stării civile a persoanelor [1]) mai cu deosebire în punctul de vedere al măsurilor de publicitate faţă de terţi; să organizeze în mod serios şi pe baze mai solide în vederea unei eficacităţi întregi şi pline, instituţiunile de protecţiune ale incapabililor pentru a împedecà pe cât posibil ca aceştia să fie aşezaţi de fapt oarecum — ceeace se petrece actualmente — în afară de cercul activităţii sociale, şi a puteà astfel să facă a se evità măsurile restrictive care constituesc negaţiunea acestor instituţiuni ele însele; să reorganizeze proprietatea funciară şi desmembrările ei mai cu seamă în sensul individualizării precise a bunurilor şi a publicităţii, a uniformizării prescripţiei cu termene scurtate; să deà mai multă importanţă averii mobiliare fiind dată desvoltarea ei.

1) Cum dispoziţiunile având acest obiect priveau practica iar nu teoria dreptului civil ordinar, ele ar trebui să facă parte din codul de procedură civilă şi să fie explicate într'un tractat asupra acestei ramuri a dreptului.

96. Tot ce am spus până aci — şi vom revenì asupra acestor observări la timp — nu constitue, o repetăm, decât reforme, după mine, foarte urgente şi de primă importanţă, cât despre celelalte reforme ce se impun caşì relativ la acele observări generale dejà făcute, la cestiunea neconformităţii ediţiunii oficiale [1]): cu manuscriptul original, la nenumăratele erori, inconsecinţe, confuziuni, contradicţiuni care provin din faptul că s'a urmat mai multe legislaţiuni în acelaş timp lucrându-se în grabă [2]) ne vom ocupà la timp interpretând dispoziţiunile codicelui civil.

1) V. prez. lucr. şi George Nedelcu: „Textul autentic al codului civil român", 1905.

2) Legiuitorul codicelui nostru civil a inovat câteodată sau a urmat asupra unui sistem o legiuire oarecare fără a se conformà ei în întreg până la sfârşit: fie din inadvertenţă, fie sub influenţa altor legiuiri care şi ele îi serveau de model.

TITLU PRELIMINAR

Despre efectele şi aplicarea legilor în genere.

Parizot: „Publication, effets et application des lois en général". 1818.— Quinet: „Commentaire sur les trente trois premiers articles du code civil" 1819.—Proudhon: „Traité sur le titre préliminaire du code civil" 1859, 3 vol.—Imbert Th.: „Le portique du code: étude sur le titre préliminaire" 1860, 1 vol.—Folleville (de): „De la promulgation et de l'application des lois et décrets" 1876.

GENERALITĂŢI:

97. Legiuitorul codului nostru civil reproduce cu câteva modificări [1]) titlul preliminar al codului Napoleon tratând într'însul— cum arată întitularea lui — efectele şi aplicaţiunea legilor în general, deci: o parte a teoriei dreptului, legilor.

98. Critica ce se poate adresa acì acestui legiuitor cu privire la modul său de a procedà este—de n'ar existà imputarea că este incomplect chiar faţă de alte opere de legislaţiune [2])—de a statuà în fruntea unei culegeri de reguli speciale dreptului privat, asupra unor materii referitoare la principiile de drept în general sau interesând mai mult, de ar fi vorba de un punct de vedere particular, organizaţiunea statului, dreptul public. Dar, toate acestea se explică fiind dată importanţa ce se dedeà, mai cu deosebire la acea epocă de legislaţiune, raporturilor de drept privat [3]), de unde ca

1) Ca suprimarea art. 1 şi a al. I art. 3 c. N. şi al. III adaogat la art. nostru 2 conţinând formula: „locus regit actum" lăsată la o parte ca inutilă de legiuitorul c. N.; de asemenea cuvintele: „...S'au dispoziţiuni..." adăogate la art. nostru 5.

2) Comp.: codul Calimach § § 1—24; codul italian: dispoziţiuni generale: art. 1—12; anteproiectul lui Laurent art. 1—37 şi chiar c. Nap. art. 1—6.

3) V.: No. 68 prez. lucr.

exemplu: titlul preliminar mai complect al vechiului proiect francez, titlu redactat de Portalis şi intitulat: „Du droit et des lois en général“ precum şi introducţiunea codului Calimach, dispoziţiunile generale ale codului italian şi titlul preliminar al anteproiectului lui Laurent, pe când o legislaţiune civilă recentă şi anume: noul cod civil german, păstrează tăcerea asupra teorii legilor şi aplicării lor cum înţelege a abandonà aceste materii care aparţin dreptului public, ştiinţei.

99. Cu toate că acest titlu preliminar nu se ocupă de cât de efectele (art. 1 şi 2) legilor şi modul de a le aplicà (art. 3—5), dar, cum este vorba într'însul de date generale privitoare la teoria legilor, pe când am definit dejà legea[1]), vom interpretà dispoziţiunile sale studiând în acelaş timp: provenienţa legilor ca atare şi întrucât sunt învestite de o deplină eficacitate şi modul lor de a luà sfârşit, de unde diviziunile următoare: capitolul I: despre confecţiunea, promulgarea, publicarea şi abrogarea legilor; capitolul II: despre efectele legilor: art. 1 şi 2; capitolul III: despre aplicarea legilor: art. 3—5 [2]).

CAPITOLUL I.

Despre confecţiunea, promulgarea, publicarea şi abrogarea legilor.

„Berriat Saint-Prix: „Recherches sur les différents modes de publication des lois“ 1809, 1 vol.—„Favard de Langlade:“ Des principes relatifs à la publication des lois“ 1812. — Fauvel: „De la promulgation des lois et décrets“.— Vareilles-Sommières (de): „Promulgation et publication des lois et décrets“.

§ I. Despre confecţiunea legilor.

100. Definiţiune. Se poate numì confecţiune a legilor: *acţiunea de unde ele provin* ca atare, abstracţiune făcându-se de orice ideie privitoare la eficacitatea lor [3]), astfel că rezultatul acestei

1) V.: No. 8 urm. prez. lucr.

2) Vom aluneca cât de repede asupra tuturor acestor materii ca nefiind de pur drept privat de oarece interesează mai mult dreptul public, ştiinţa în general.

3) Eficacitate a cărui punct de pornire e însemnat prin promulgare şi publicare.

acţiuni ar fi de sigur: lege terminată, perfectă, însă numai *teoreticeşte* [1]).

101. Odinioară în România, ca pretutindeni aiurea [2]), legea erà ceeace domnitorul decideà [3]); dar acesta luase de timpuriu obiceiul de a nu legiferà de cât după consultarea prealabilă a celor mari ai ţării [4]). Din 1832 se începe a se luà din ce în ce mai mult în seamă principiul separării puterilor în stat [5]) de unde: distribuirea puterii legiuitoare (funcţiune aparte de cea executivă) între adunările reprezentative şi domn [6]).

102. Astăzi puterea legiuitoare aparţine la noi regelui şi celor două adunări: camera deputaţilor şi senatul [7]), anume: iniţiativa în materie de legiferare în principiu [8]) fiecăreia din aceste trei ramuri ale puterii legiuitoare [9]), discuţiunea şi votul dispoziţiunilor legiuitoare celor două adunări [10]) şi sancţiunea, adică: consimţimântul, adeziunea: definitive regelui [11]).

---

1) Căci într'un punct de vedere absolut o lege nu poate fi considerată ca perfectă decât după ce va fi fost adusă la cunoştinţa celor interesaţi (prez., lucr. No. 13).

2) La romani, legea a fost ceeace poporul, senatul, împăratul decideau, pretorii edictau, prudenţii răspundeau (Instit. l. t. II §§ 4—8).

3) „Quod principi placuit, legis vigorem habet" (Instit. loc. cit. § 6 şi l. 1 Pr. Dig. de constit. princ. 1, 4) (c. Caragea: art. 3 P. IV Cap. 3): aşà: c. Calim. n'a fost decât opera unui simplu decret de promulgare (1 Iulie 1817).

4) Ce se poate vedea din toate documentele vechilor domni referitoare la întocmiri de legi.

5) Anume a puterii legiuitoare de cea executivă care din urmă coprinde puterile: judiciară şi administrativă şi aceasta prin dispoziţiunile constituţionale ce urmează.

6) Starea stabilită de: regulamentul organic din 1832 (al Munteniei art. 46—49, al Moldovei art. 51 şi 52 cap, II); convenţiunea din Paris 1856 (art. 4—6) şi statutul ei desvoltător din 1864 (art. 2, 3 şi 18).

7) Art. 32 (al. I şi IV) constit. 1 Iulie 1866 modif. 13 Oct. 1879 şi 8 Iunie 1884.

8) Art. 33 al. I constit. cit.

9) „Totuş orice lege relativă la veniturile şi cheltuielile statului sau la „contingentul armatei, trebuie să fie votată mai întâiu de adunarea deputaţilor", (art. 33 cit. al. II).

10) Art. 32 constit. al. ult.

11) Art. 32 al. ult. şi 93 al. II şi III constit. a cărei formulă este: „..Cele „două adunări au adoptat şi noi sancţionăm". (Art. 1 Decr. 66) şi care poate fi şi refuzată (V.: ult. text.).

§ II. Despre promulgarea şi publicarea legilor.

103. Definiţiuni. Promulgarea: *atestaţiune* a şefului statului corpului social *de existenţa legii* cu ordin de a se executà: ce e destinat a conferì acesteia un caracter de autenticitate şi certitudine şi publicaţiunea: mijloc de a *aduce la cunoştinţa membrilor sociali* această atestaţiune cu legea ea însăş, fixează punctul de plecare al eficacităţii legilor în spre posibilitatea aplicării lor.

Aceste două acte nu sunt de cât două măsuri de procedură unică luându-şi raţiunea lor de a fi una dela alta şi tinzând spre acelaş scop: a face ca corpul social să fie conscient de existenţa legii, lege certă, autentică. In adevăr, fiind dată perfecţiunea în punctul de vedere teoretic a legii prin aceea că a fost în mod regulat întocmită [1]), pare că corpul social, cu toate acestea, nu e considerat ca conscient în realitate de existenţa acesteia, deci: necesitate de publicaţiune a textului ei şi de acì, mai înainte de toate, nevoia atestării acestui text care se numeşte promulgaţiune; dar aceasta fiind necesară, nu se poate face abstracţiune de eficacitatea ei şi cum eficacitatea în cestiune nu e realizabilă de cât graţie publicaţiunii, iată pe aceasta încă ca atare indispensabilă.

104. Efecte. Legea numai teoreticeşte perfectă prin regulata-i întocmire, devine prin promulgare: *executorie,* adică de caracter cert, autentic şi prin publicare: *obligatorie,* adică susceptibilă de a fi executată, ceeace nu putea aveà loc înainte ca ordinul de execuţare al promulgării să fie adus la cunoştinţa interesaţilor [2]).

105. Fiind vorba, pentru realizarea promulgării şi publicării a se face să parvină de fapt legea de promulgat şi publicat precum şi atestaţiunea despre certitudinea şi autenticitatea ei la cunoştinţa tutulor membrilor sociali, cum se va puteà aduce la îndeplinire aşà ceva? De oarece o notificare individuală fiecărui membru social este nerealizabilă, sistemul bazat pe presumpţia în

1) V.: No. 102.

2) Deşi legea nu se poate considera ca perfectă în mod absolut de cât din momentul publicării ei, promulgarea şi publicarea legilor apar ca acte de execuţiune aparţinând, după cum vom arăta, puterii executive spre diferenţă cu sancţiunea care cu toate că emană dela şeful puterii executive, e un act de legiferare.

virtutea căreia legea şi promulgarea ei sunt considerate cunoscute de toată lumea îndată ce o notificare colectivă privitoare la ele va fi putut parvenì la cunoştinţa tutulor, s'a impus ca satisfăcător [1]).

106. La noi, regele „...promulgă legile..." [2]) şi formula promulgării este: „Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul statului" [3]); cât despre publicaţiune, ea rezultă din inserţiunea legilor în „Monitorul Oficial" [4]).

Trebuieşte observat că n'avem nici un text, după exemplul art. 7 al legii franceze din 16 Iulie 1875 [5]), care să fixeze un termen dela votul definitiv al legii înăuntrul căruia aceasta să trebuiască a fi promulgată şi publicată.

107. Cu începere de când o lege promulgată şi înserată în „Monitorul Oficial" în România trebuieşte să fie considerată ca cunoscută acì de diverşii interesaţi?

Fiind dat că legiuitorul codului nostru civil n'a reprodus art. 1 c. N. care reglementează cestiunea şi că aiurea el nu o tratează [6]), pe când statuează asupra promulgării şi publicării, cineva ar puteà să fie îndemnat a crede că a înţeles ca legea să fie considerată cunoscută de toţi din momentul publicării ei, adică al inserţiunii sale în „Monitorul Oficial". Dar, cum această inserţiune prin

---

1) Prezumpţie care neapărat în mare parte va puteà să nu cadreze cu realitatea: o asemenea stare însă tinde să devie din ce în ce mai rară cu distribuţiunea culturii, fiind şi dat că indivizii cari au fost în posibilitate de a lua cunoştinţă de lege fără a o face, pot să fie acuzaţi de neglijenţă.

2) Art. 93, al. II const.

3) Art. 1, Decr. 1866.

4) Art. 1 in fine şi 2 Decr. 1866 şi art. 115 şi 126 constit.—La romani publicarea se făceà prin afipte în oraşe (L. 9 C. de legib., l, 14, L. 65, C. de decur., 10, 31. Nov. 66, capit. I); la noi în timpii vechi prin pristavi, sunetul tobelor şi trâmbiţelor; în Belgia, tot prin inserţiunea în Monitor; în Franţa, prin inserţiunea în buletinul legilor sau în jurnalul oficial şi în Italia, prin inserţiunea legii în culegerea oficială de legi şi decrete şi menţiunea acestei inserţiuni în gazeta oficială a regatului.

5) Acest text impune promulgarea înăuntrul unui termen de o lună sau trei zile dela transmiterea la guvern a legii definitiv adoptată după cum legea n'a fost sau va fi fost declarată urgentă prin vot expres al camerelor.

6) Un proiect din 1862 al unei prime comisiuni de redacţiune decidea că legile să nu poată fi aplicate decât după două luni dela promulgarea lor (art. 717), dispoziţiune care fu respinsă în 1864 de consiliul de stat; de atunci, după cât ştim, nu s'a revenit asupra cestiunii.

ea însăş şi în afară de o notificare oarecare putând fi efectivă care o priveşte, nu e de natură a aduce în realitate legea la cunoştinţa diverşilor interesaţi, s'ar puteà îndoì cineva asupra faptului că legiuitorul a înţeles să-i dea atâta importanţă mai cu deosebire că a suprimat art. 1 c. N.: consideraţiune ce împinge spre sistemul englez în virtutea căruia orice lege e considerată cunoscută îndată ce e perfectă: adică votată şi sancţionată. Dar atunci la ce servă promulgarea şi publicarea şi de ce le-a reglementat legiuitorul român? Astfel că cineva se vede obligat, pentru a evità acest cerc viţios, de a admite că legiuitorul a înţeles să lase această cestiune la aprecierea celor chemaţi a aplicà legile! Dar cum să se admită o asemenea putere de apreciere [1]) de unde poate rezultà o amânare în aplicaţiunea legilor pe când legiuitorul păstrează tăcerea asupra acestui punct, iar dispoziţiunile lui prin faptul singur că există, adică, că au fost în mod regulat votate, sancţionate, promulgate şi publicate, reclamă execuţiune fără întârziere? (Comp. Cas. fr. 22 juin 1891 D., 91. 1. 353. S., 91. 1. 289).

108. Dacă legiuitorul codului civil român a suprimat art. 1 c. N. fără a fixa cu începere de când în urma publicării ei o lege va trebuì să fie considerată cunoscută de diverşii interesaţi, codurile Caragea şi Calimach permit de a da o soluţiune acestei cestiuni cum ele o prevăd şi reglementează pe când se poate susţine că în lipsa unei abrogări exprese a vechii noastre legiuiri [2]), aceste coduri sunt şi astăzi în vigoare ca nefiind incompatibile cu legislaţiunea noastră actuală. De acì ar rezultà că, chiar azi, o lege nu va trebuì să fie considerată cunoscută în Bucureşti de toţi locuitorii decât după o zi liberă dela publicarea ei, în celelalte părţi ale ţării care constituesc Muntenia decât după acelaş termen de când va fi fost primită foaia oficială [3]) şi în Moldova decât trei

1) Care, cu toate acestea, ar trebuì să se primească în ipoteza aplicării unei legi române la un naţional ce rezidă în străinătate cum şi sistemul legislativ ce vom expune nu priveşte decât teritoriul român; dar în acest caz suveranitatea teritorială a legii, cel puţin, nu va mai fi în joc cum e vorba de a se aplicà o lege peste graniţă.

2) Vezi art. 1912 c. civ.

3) Obiceiu consacrat de codul Caragea şi în virtutea căruia foaia oficială se considerà primită după atâtea zile decâteori erà distanţă de şease ore dela locul redacţii foii oficiale la locul unde trebuià să fie primită. Se discută însă dacă trebuieşte înţeleasă această distanţă pe jos, călare sau cu trăsura. La romani legile nu erau obligatorii decât două luni după afişare (loc. cit.).

luni după publicarea sa, soluţiune tradiţională bine cunoscută la noi [1]).

Acest ultim sistem atinge suveranitatea legii, nu numai prin faptul că într'o parte a ţării [2]) aceleaşi legi vor fi executate mai de vreme sau mai târziu după distanţe, dar şi întrucât două provincii [3]) ale aceleeaş ţări sunt astfel supuse la reguli deosebite în materie de aplicaţiune a legilor, ceeace, de altmintreli, în practica lucrurilor nu s'a prezintat adesea cum mai toate legile noastre posterioare codului civil român au fixat ele însele epoca de când vor fi obligatorii în toată ţara, ce, după cum ştim, a făcut şi codul civil [4]).

109. In orice caz, ar fi de dorit ca legiuitorul nostru să stabilească pentru toate legile un termen unic dela data publicaţiunii lor înăuntrul căruia graţie unor notificări colective ele să fi putut parvenì la cunoştinţa tuturor locuitorilor ţării şi la expirarea căruia să fie considerate cunoscute de către toţi interesaţii ; aceasta, ţinându-se socoteală de organizarea socială modernă, de mijloacele de comunicaţiune mai perfecţionate şi de cerinţele epocii, lucru ce nu împiedecă deplina libertate a legiuitorului viitorului de a reglementà această cestiune cu privire la diversele-i dispoziţiuni după trebuinţele epocii [5]).

110. După cum se vede, scopul procedurii pe care am ex-

1) C. Calimach § 4.—In Franţa legile publicate prin inserţie în buletinul legilor nu sunt considerate cunoscute în departamentul Seinei decât o zi după promulgare şi în celelalte departamente decât după expirarea aceluiaş termen augmentat de atâtea zile decâteori sunt zece miriametri între oraşul unde va fi avut loc promulgarea şi capitala fiecărui departament (art. 1, c. N.); iar legile publicate prin inserţiune în „Monitorul Oficial“ nu sunt considerate cunoscute la Paris decât o zi liberă după promulgare şi pretutindeni aiurea în întinderea fiecărui arondisment o zi liberă după ce jurnalul oficial care le conţine va fi parvenit în capitala acelui arondisment (art. 2, al. 1, decr. 5 Noemvrie 1870). In Italia, legile nu devin obligatorii în tot regatul decât 15 zile după publicarea lor (art. 1, Disp. g-le) şi în Belgia decât a zecea zi după inserţiunea lor în Monitor (art. 3),

2) Şi anume: în Muntenia, căci numai acì spre diferenţă cu Moldova unde erà un termen unic, timpul varià după distanţă (v. No. 108).

3) Muntenia şi Moldova.

4) V. prez. lucr.

5) Comp : c. it. şi belg., art 2 şi 3.

pus'o în acest paragraf este de a aduce de fapt legea la cunoştinţa interesaţilor şi aceasta e obţinut prin publicarea pură şi simplă a singurului text al ei. In adevăr, legea este dejà ca atare autentică şi certă prin faptul că emană dela puterea legiuitoare: autoritate competinte, ceeace face că atestarea promulgaţiunii pare inutilă şi aceasta justificată la rigoare în punctul de vedere al principiului separării puterilor numai întrucât consistă în ordinul de execuţiune dat agenţilor subalterni. De aceea promulgaţiunea tinde oarecum a se contopì cu publicaţiunea textului de lege votat şi nu trebuieşte uitat că nu s'a deosebit în totdeauna promulgaţiunea de publicaţiune, distincţiunea între ele fiind poate rezultatul unui respect exagerat pentru principiul separării puterilor.

§ III. Despre abrogarea legilor.

111. Definiţiune. — A abrogà[1]) o lege este, *a o suprimà, a o desfiinţà*[2]).

Dar cum a desfiinţà o lege aduce o schimbare în reglementarea urmării oamenilor, fapt care echivalează cu a legiferà, abrogarea unei legi nu poate rezultà decât din legea ea însăş[3]) şi anume:

a) In mod expres. Când o nouă lege retrage printr'o dispoziţiune formală forţa obligatorie unei legi anterioare oarecare, acţiune care depinde, în punctul de privire al întinderii de eficacitate, de termenii întrebuinţaţi[4]).

b) In mod tacit. Când rezultatul de mai sus se impune ca urmare numai a incompatibilităţii între noua lege şi o lege anterioară[5]).

In acest caz, suprimarea eficacităţii acesteia este condiţiunea de existenţă a primei, cum legile în cestiune sunt contrarii una

1) Dela „ab" şi „rogare".

2) „... Abrogatur, id est, prior lex tollitur". (Ulpiani Regulae, I Delegib..." § 3.

3) Ierarchia legilor trebuieşte însă respectată (p. 1—18).

4) Aşà, art. 740 c. pr. civ. şi 398 c. pen.

5) „Lex posterior derogat priori", l. 4 D. de const. princ. l. 4; l. 80. D. de r. i. 50, 17. Adesea se formulează acest mod de abrogare prin termenii: „Legile anterioare sunt abrogate în toate dispoziţiunile lor care sunt contrarii prezentii legi". V. în ceeace priveşte ambele aceste moduri de abrogare, art. 5, c. it.

alteia şi, prin urmare, nu-şi pot primi execuţiune în acelaş timp, pe când, dacă noua lege n'ar fi preferată, ea şi-ar pierde raţiunea de a fi ca mai recentă, deci, considerată ca mai bună. Cât despre întinderea unei asemenea abrogaţiuni, este evident că numai dispoziţiunile incompatibile ale legii anterioare cu legea nouă vor fi abrogate, celelalte continuând a se aplică [1]). Toate acestea întrucât, în lipsă de intenţiune contrarie a legiuitorului putând fi dovedită, o soluţiune deosebită nu s'ar impune fiind date caracterele de generalitate şi specialitate ce ar distinge legile care se succed între ele, şi în adevăr, se poate înţelege ca o lege generală incompatibilă cu una specială anterioară să nu atingă pe aceasta cum nu e nimic mai natural decât ca o nouă regulă să existe alături de o veche excepţiune, iar texte din Digeste par a admite abrogarea legilor generale prin cele speciale, împrejurare ce presupune însă, credem, o incompatibilitate [2]).

112. Abrogarea unei legi neputând fi decât opera altei legi, nici o altă împrejurare decât intervenţiunea unei noi legi nu poate atrage desfiinţarea unei legi anterioare, prin urmare, nici luarea de sfârşit a stării de lucruri care cerea această lege, nici vreun obiceiu contrariu sau desuetudinea [3]). Şi în adevăr, nu se poate admite, fiind dat principiul separării puterilor, ca o lege: emanaţiune a puterii legiuitoare să nu fie executată de puterea executivă sau neexecutarea ei să fie măcar tolerată de aceasta fără ca ea să fi fost desfiinţată în urma unui act al puterii legiuitoare, ceeace ar avea loc dacă o lege ar puteà fi considerată ca

1) Posteriores leges ad priores pertinent nisi contrariae sint" (l. 28 Dig. De legib. I, 3) toate acestea neapărat întrucât contrarietatea nu priveşte chiar principiul pe care se bază legea anterioară, când în întreg ea e dărâmată ; cât despre dispoziţiunile ca consecinţe, ele vor cădeà cu legea pe când noul legiuitor va fi trebuit să voiască atingerea excepţiunilor (l. 41 D. de poen. 48, 19).

2) Legile mai iau sfârşit şi prin trecerea timpului pentru care ele au fost formulate, aşà legile tranzitorii.

3) La romani, unde se cunoşteà formula, „consuetudo pro lege custoditur" caşi la noi altădată, s'a văzut admiţându-se abrogarea tacită a legilor prin obiceiul contrariu (l. 32 D. de legib. I 1): şi dacă se pot enumărà în ţara noastră dispoziţiuni legislative căzute în desuetudine ca cele ce opresc doi fraţi a luà două surori, care prescriu formalităţi pentru foile dotale (c. Ips.),.. există acì şi o lege care n'a fost niciodată aplicată şi anume : acea din 12 Sept. 1864, asupra constrângerii corporale.

abrogată în urma ultimelor trei împrejurări, de unde nesiguranţă ori de câte ori ar fi vorba a se ştì care legi sunt obligatorii, cum este greu de apreciat de când lipsesc nevoile sociale corespunzătoare sau la ce moment desuetudinea este destul de lungă, obiceiul destul de accentuat în spre distrugerea unei legi, toate aceste când societăţile moderne având autorităţi legislative aproape permanente, o menţinere dăunătoare infinită a legilor nu este de temut. Cu toate acestea s'a susţinut luarea de sfârşit a legilor prin atingerea scopului pentru care vor fi fost edictate (cessante ratione legis cessat lex ipsa).

113. Legiuitorul codului nostru civil în art. 1912 care statuează: „Codicii Domnilor Calimach şi Caragea, şi orice alte legi civile anterioare, ordonanţele domneşti şi instrucţiunile ministeriale din ambe Principatele-Unite, sunt abrogate în tot ce nu este conform regulelor prescrise în prezintele codice", ca art. 603 c. pen. şi 743 pr. civ. şi multe alte legi şi în opoziţiune cu art. 7, al legii franceze din 30 ventôse anul XII [1]), nu opreşte efectele vechii legiuiri decât în măsura incompatibilităţii lor [2]) cu cele ale codului civil, atitudine care înseamnă că dispune în vederea unui rezultat ce s'ar fi produs chiar în caz de tăcere din parte-i ca urmare necesară a faptului acestei incompatibilităţi de unde, pare să reiasă inutilitatea art. 1912 ca a oricărei dispoziţiuni formulând abrogarea tacită.

Trebuieşte dar recunoscut că vechia legislaţiune obligatorie la epoca punerii în lucrare a codului civil actual, este şi azi în vigoare întrucât este compatibilă cu acest cod, că ea trebuieşte a umple lacunele acestuia jucând rolul de legiuire subsidiară, aşà toate legiuirile enumerate de sus citatul art. precum şi obiceiurile consacrate de dânsele [3]).

---

1) Care, în afară de dreptul intermediar, suprimă în mod expres toată legislaţiunea anterioară c. N. asupra materiilor tratate de acesta.

2) Termenii, „... ce nu este conform..." ai art. 1912 în înţelesul lor literal duc la soluţiuni absurde, cum oricine poate judecà.

3) Cu toate că legiuitorul păstrează tăcerea asupra legislaţiunii canonice şi disp. acesteia nu pot fi considerate decât ca abrogate întru cât ar fi incompatibile cu legiuirea actuală (în adevăr, ştim că abrogarea tacită rezultă din simpla incompatibilitate în afară de orice intenţiune exprimată a legiuit.). Şi aşà cevà pare neîndoielnic fiind dată noua ordine socială cu toate că cestiunea e discutată. (V. Bulet. Casaţiei 1900, p. 1309 urm. (Dreptul 74, 79, 80 No. 68, 25, 7).

Ca exemple de dispoziţiuni din vechia noastră legiuire care pot fi susţinute ca fiind încă astăzi în vigoare, am întâlnit (No. 108), un obiceiu consacrat de codul Caragea şi § 4 codul Calimach; s'ar puteà încă cità: §§ 761—769 şi 1179 urm. c. Cal., precum şi art. 8 c. Car.[1]) şi vom aveà ocaziunea de a mai găsì asemenea dispoziţiuni interpretând art. codului civil.

Uniformitatea lipseşte dar în parte legislaţiunii noastre civile de unde: dubiu în ceeace priveşte dispoziţiunile ei ce trebuiesc aplicate şi diverse alte greutăţi privitoare la ele în materie de interpretaţiune a lor. Cu alte cuvinte, toate neajunsurile inerente unei atare stări legislative, astfel că ar trebuì cât de curând complectată actuala noastră legislaţiune, pentru a se puteà fără rizic de critică, înlocuì art. 1912, printr'o dispoziţiune care abrogă în întreg vechia legislaţiune.

CAPITOLUL II.

Despre efectele legilor. art. 1 şi 2.

Berner: „Wirkungskreis der Strafgesetze nach Zeit, Raum und Personen" Berlin, 1853.

GENERALITĂŢI.

114. Legiuitorul codului nostru caşi codul Napoleon [2]) şi legiuirile care l-au reprodus sau imitat[3]), nu înţelege sub acest titlu[4]) prin *efecte* ale legilor: rezultatele lor particulare ca atare, întrucât sunt cauze ale lor, rezultate necesarmente multiple şi varii după diversele legi de care ar fi vorba, dar voieşte să indicè prin aceşti termeni: *întinderea* în general a eficacităţii legilor, oricare ar fi aceasta într'un punct de vedere particular. Dar cum întinderea de eficacitate a unei legi presupune, întrucât ar fi determinată, limitarea acesteia: ce nu poate rezultà decât tot dintr'o lege, în-

1) V. „Dreptul" 1881—83 No. 62, 55, 65; „Bul. cas." 1872/80/83.
2) Titre préliminaire: art. 2, 3.
3) Aşà, codul italian „Dispositions... art. 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11„.
4) Art. 1 şi 2.

treagă, această materie se reduce la reglementarea unui conflict de legi de natură a se produce oridecâteori legi aparţinând unor diferite naţiuni sau epoci se întâlnesc pe câmpul lor de aplicaţiune.

115. Se vorbeşte adesea de: *efectele legilor cu privire la timpul ce cârmuiesc, la persoanele şi teritoriile asupra căror îşi exercită domnia;* ţinem a observà depe acum şi orice s'ar părea că voiesc textele, că fixarea limitelor timporare, teritoriale şi cu privire la indivizi a legilor, nu prezintă în ea însăşi dificultăţi cum decurge din ordinea naturală a lucrurilor, din principiile juridice cele mai elementare, nu e măcar nici de natură a produce, prin ea însăş, consecinţe importante; dar, că adevărata problemă de resolvit când e vorba de a determinà întinderea de efecte ale diferitelor legi în conflict, este de a aplicà aceste legi respectând individualitatea omenească în manifestările ei de existenţă socială şi aceasta, fără compromitere a conservării societăţii: cum legile ele însele n'ar puteà fi eficace în afară de aceste limite.

116. Vom tratà această materie în două paragrafe distincte şi anume: într'un § I sub denumirea de retroactivitatea legilor vom studià interpretând art. 1 c. civ., întinderea efectelor legilor între ele întrucât ar aparţine unor epoci diferite; într'un § II sub titlul de teorie a statutelor ne vom ocupà interpretând art. 2. c. civ. despre legi sub acelaş punct de privire dar întrucât ar aparţine la ţări deosebite.

§ I. Despre retroactivitatea legilor: (art. 1).

Vezi: broşura noastră: „Dissertation sur la notion de la rétroactivité des lois" şi le droit civil transitoire ou intertemporal cu bibliografia: Revue de droit civil 1908 p. 461 urm.

A. Teorie.

Art. 1 c. civ. statuează: *„Legea dispune numai pentru viitor: ea n'are putere retroactivă"*. [1]).

117. Acest art. ca art. 2 c. Nap. şi italian şi art. 4 codul civ. belgian opunând acţiunea legii de a dispune pentru viitor

1) L. 7 de leg. 1, 14.—L. 651 f. C. de dec. 10, 31.—C. 13 X de constit. 1, 2.

puterii sale retroactive şi afirmând relativ la cea d'intâiu ceeace neagă cu privire la a doua, pare a înţelege prin a retroactiva: contrariul faptului de a dispune pentru viitor; deci, a cârmui trecutul, ce de altmintreli este admis în general [1]).

Dar cum a cârmui trecutul este, în punctul de vedere real, o imposibilitate şi nu poate fi vorba acì de o ficţiune juridică căci este necesitate de a se pune la adăpost de o consecinţă ce ar puteà să se producă iar nu de a creà o situaţiune în vederea unui rezultat, oricine e îndemnat a se întrebà: de ce legiuitorul îşi dă în al. I în mod inutil osteneala de a constatà faptele, că: „*Legea dispune numai pentru viitor*"... că: „...*ea n'are putere retroactivă*"; fapte inerente legii, care n'ar putea fi altfel, mai cu seamă că: contrariul ar constituì o imposibilitate? Deasemenea dacă a retroactivà înseamnă a cârmuì trecutul deci o imposibilitate, cum se explică că oarecare texte şi documente legislative [2]), prezintă acest fapt ca o lucrare naturală pe când altele [3]) o evită şi că textele care o admit sunt de acord asupra limitelor timporare ale legilor cu textele care o înterzic [4]).

In orice caz dacă a retroactiva ar însemnà: a produce efecte înapoi, o asemenea acţiune s'ar află în mod natural exclusă fără cea mai mică dificultate în urma unei fixări exacte a limitelor timporare ale legilor şi anume legile vechi vor cârmuì singure actele îndeplinite sub domnia lor şi cele noi pe acelea încheiate cu începere dela intrarea lor în vigoare; cât despre acele consecinţe de acte juridice care ar putea să se producă singure sub domnia unei legi noi şi chiar în acest mod sub domnia mai multor legi noi, li se vor aplicà în mod distributiv legile în vigoare în momentul când reglementările lor sunt de natură a cere realizare; astfel că nu s'ar putea dovedì cauza atâtor discuţiuni asupra cestiunii retroactivităţii legilor.

1) Astfel § 7 c. Cal. (5 austr.) care poartă: „Legile nu au putere lucră„toare până a nu se publica; pentru aceea dar nu lucrează asupra faptelor ce „s'au săvârşit mai înainte, nici asupra driturilor ce s'au câştigat mai înainte de „publicare".

2) Moise: Cartea IV cap. 4 urm.—Ta Tsing Leu Lee: statutes of the penal code of China cartea I Sect. XLIII.—Menou VIII, 18 şi 108, etc.

3) Demosth. advers. Eubulid. VI 1330.—Thaetet: Platon p. 178 A, precum şi suscitatele texte romane.

4) Comp. Ta Tsing Leu Lee cu al doilea text roman sus citat.

Toate aceste considerațiuni apropiate de diferitele sisteme închipuite pentru a se evită aplicațiunea distributivă de mai sus și puse în prezența faptelor că: popoarele care au respectat individualitatea omenească au evitat de a retroactivà [1]), pe când cele conștiente înainte de toate de existența lor de grup, de corp social au retroactivat [2]), sunt de natură a da o altă orientație cercetărilor privitoare la noțiunea retroactivității legilor făcând anume să reiasă aceasta ca o acțiune interesând în mod excluziv individualitatea omenească în manifestațiunile ei, cu abstracțiune a oricărei idei de timp [3]). De altmintreli chiar diversele moduri de a concepe retroactivitatea îndeamnă în spre o atare soluțiune; astfel: în sistemul drepturilor dobândite unde se înțelege prin retroactivitate: *modificarea de drepturi dobândite;* deasemenea formula D-lui Planiol că: „la loi est rétroactive quand elle revient sur le passé soit pour *apprécier les conditions de légalité d'un acte,* soit pour *modifier ou supprimer les effets d'un droit dejà realisés;* iar D-l Alexandrescu (V. I p. 80) are grijă de a observa că: „...nimic nu se opune la aplicarea ei (adică a legii noi) în privința, faptelor juridice din trecut (ceeace nu poate însemnà a cârmui trecutul = imposibilitate) decât *răul* ce această aplicare imediată ar putea *să aducă cetățenilor*"... [4]). Și cum nu se pot admite punerea astfel la adăpost a manifestațiunilor individuale decât ele nefiind distructive ale ordinii sociale care susține pe om, mi se pare că retroactivitatea ar trebui să se definească:

O atingere prin aplicarea unei noi legi, a individualității omenești în manifestările ei de vieață socială.

118. Totul pare astfel a se reduce la o menajare în aplicarea de legi noi a individualității omenești în manifestările ei de existență socială, lucru care pare natural cum rațiunea de a fi ea însăș a legilor ar dispare în afară de faptul de a secundà această individualitate ca atare: sprijin al întregii noastre organizări sociale moderne. Dar cum o asemenea acțiune se impune în totdeauna în materie de aplicare de legi, fiind vorba de conflicte cu

1) Ca vechii greci, romani (v. preced. texte).

2) Ca vechii evrei, chinezi, indieni (v. preced. texte).

3) V. lucr. noastră citată.

4) Reamintesc § 7 c. Cal care oprește atingerea de fapte îndeplinite, de drepturi dobândite.

oricare altă lege şi nu numai cu o lege anterioară, acţiunea de a retroactivà pare a nu aveà nimic specific în sine şi a se confundà ca rezultat cu tot ce se poate numì o atingere a individualităţii omeneşti prin aplicarea unei legi oarecare.

119. Retroactivitatea legilor fiind astfel definită, nu mai rămâne decât a observà că art. 1 c. civ. stabileşte principiul neretroactivităţii, ceeace, la rigoare, n'aveà nici măcar nevoie de a fi formulat cum, după cele arătate, acţiunea de a retroactivà ar răpì chiar raţiunea de a fi a legilor noastre; aceasta, însă, nu trebuieşte să ne facă să scăpăm din vedere, cum omnipotenţa legiuitorului ordinar nu e susceptibilă de restricţiune decât din partea constituţiunii, că art. de faţă e de natură a se adresa numai judecătorului însărcinat cu aplicarea legilor [1]).

Şi dacă am presupune că o lege constituţională interzice de a retroactivà [2]), cine ar garantà că o altă constituţiune n'o să vină să dărâme ceeace fusese stabilit? cu toate că retroactivitatea în înţelesul ei adevărat suprimă până şi raţiunea de a fi a oricărei legiuiri, de unde rezultă că principiile generale ale dreptului împiedecă pe legiuitor el însuş a retroactivà, cel puţin într'o societate bazată pe drepturi individuale! Cu toate acestea, necesităţi practice par a cere câteodată atingerea individualităţii omeneşti, astfel că cinevà s'ar crede obligat a admite că: e bine ca legiuitorul să nu aibă mâinele legate în această materie! Mă grăbesc a observà că o atare atingere nu poate constituì decât o retroactivitate aparentă, căci, pentru ca să fie vorbă de o necesitate socială, trebuie ca manifestaţiunea individualităţii omeneşti de atins să nu fie de vieaţă socială, să se bazeze de ex.: pe legi anterioare rău adaptate sau care încetase de a fi corespunzătoare mediului social,... lucru care în orice caz prezintă inconveniente în apreciere, în controlare, pe când de cele mai multe ori societatea cere acţiune grabnică: ceeace face că în punctul de vedere legislativ este mai bine a se admite posibilitatea de retroactivare din partea legiuitorului [3]) [4]).

1) Cas. I. 98 Mart. 1893, p. 296; cas. II, 116, Sept. 3, 71 p. 216.

2) Aşà constituţiunile: franceză 5 fructidor anul III; norvegiană § 97; a Statelor Unite ale Americei de Nord, art. I, divis. 9 § 3.

3) Aceasta se admite în sist. roman: l. 21 c. ad. sct. Vell. 4, 29; l. 3 c. de pact. pign. 8, 34; l. 27, c. de fide instr. 4, 21.

4) Imi menţiu părerea şi metoda cu privire la retroactivitatea legilor cu

B. Aplicaţiuni.

I. Legi referitoare la statul şi capacitatea persoanelor.

120. Statul persoanelor însemnând situaţiunea lor în societate, capacitatea lor: o însuşire socială, ele pot fi schimbate, atinse prin legi noi necesare, ca urmare a evoluţiunii societăţii, fără ca să fie atingere a individualităţii omeneşti în manifestările ei şi anume: de vieaţă socială; deci: fără ca să poată fi vorba de retroactivitate. In adevăr, orice manifestare individuală ce ar tinde în spre menţinerea aşă cum a fost a situaţiunii, a însuşirii anterioare, devenite contrarie cerinţelor evoluţiunii sociale, n'ar putea fi de vieaţă socială, dar: antisocială, astfel că atingerea ei n'ar constituì o retroactivitate care nu înseamnă decât: atingere de individualitate omenească în manifestările ei de *vieaţă socială* [1]), ce duce la concluziunea că legile relative la statul şi capacitatea persoanelor şi, întrucât se referă la acestea chiar, nu sunt de natură a retroactiva şi pot fi aplicate din momentul ce vor fi devenit obligatorii în sensul că vor atrage modificare, răpire chiar imediată a statului, capacităţii persoanelor. Acest rezultat n'ar puteà să fie restrâns decât prin o manifestaţiune individuală de existenţă socială putând fi atinsă, situaţie pe care noul legiuitor german a părut a voì să evite în art. 153 al legii sale introductive statuând că: „Cel ce, la epoca puneriii în vigoare a codului civil n'a împlinit încă douăzeci şi unu ani, dar a fost declarat major sau a obţinut altfel situaţiunea unui major [2]), este asimilat unui major cu începere dela acea epocă“ [3]).

toată critica D-lui Emanoil Antonescu din Monit. Of. dela 13 Mai 1908 p. 1663, censură care mă surprinde fiind dat evoluţionismul ideilor (v. bibl.) şi mai cu deosebire natura ei categorică faţă de drept: infinit de dubii. Cât despre mine, cu toate că nu voi a nesocotì acea virtute primordială: dubiul ştiinţific, cutez a nu fi de aceleaşi păreri cu stimatul profesor, neconsiderând cestiunea retroactivităţii clară ca D-sa ci împreună cu F. Lassalle: „...*eine der schwierigsten und verwickeltesten*“ (Syst. der erworb. Rechte T. I p. 3) şi cu D-l Planiol: „...*un des points les plus mal elucidés du droit civil*„ (T. I No. 221). Deasemenea cer mii de scuze D-lui Antonescu de a continua a nu vorbì de teoria drepturilor dobândite care mi se pare că şi-a făcut traiul.

1) V.: definiţia retroact.

2) Ce presupune mai cu deosebire acte de voinţă.

3) Cas. II 32 apr.: 8/93 p. 384. comp. cas. I. 141 apr. 25/72 p. 133.

Astfel presupunându-se că conservaţiunea statului român cere ca un grup întreg de oameni naturalizaţi după legile în vigoare să înceteze imediat de a coprinde români şi că o lege formulează aşà ceva, această lege va puteà să fie aplicată de îndată făcând ca persoanele ce vizează să peardă imediat calitatea lor de români [1]) acelaş lucru şi cu atât mai mult în ceeace priveşte legile care cer oarecare formalităţi noi pentru menţinerea unei situaţiuni, unei calităţi sociale dobândite de mai înainte [2]).

Exemple:

a) Cu toate că în virtutea aplicării principiilor anexiunii, locuitorii Dobrogei au devenit români, şi cei ai Basarabiei ruşi, legiuitorii: român şi rus ar fi putut să răpească aceste naţionalităţi astfel dobândite sau cel puţin să subordone dobândirea lor unor condiţiuni oarecare dacă ar fi fost de interesul ţărilor lor, fără ca să li să poată imputà că au retroactivat; de asemenea în ceeace priveşte suprimarea vechilor drepturi şi instituţiuni feodale.

b) La 1 Decemvrie 1865, epoca intrării în vigoare a codului nostru civil, toate persoanele având mai mult de 21 ani şi mai puţin de 25 ani împliniţi care erau minori încă după vechia legiuire a ţărilor româneşti [3]), au devenit imediat majore în virtutea art. 342 c. civ., fără ca să se poată zice că o atare aplicaţiune a acestui nou text atrage retroactivitate; rezultatul invers s'ar fi produs dacă numitele persoane ar fi avut mai mult de 25 ani şi mai puţin de 30 ani de exemplu, iar codul ar fi fixat la această etate majoritatea.

c) Toţi acei care risipitori erau în tutelă sau curatelă după codurile Calimach [4]) şi Caragea [5]) şi deci loviţi de o incapacitate generală, au putut cere, cu începere dela 1 Decemvrie 1865, epocă a intrării în vigoare a codului civil actual, ca situaţiunea lor să fie reglementată de îndată conform art. 458 urm. ale acestui cod în sensul unei micşorări de incapacitate fără ca să se poată zice că această aplicaţiune a legii noi implică retroactivitate ;

---

1) In acest sens: legea prusiană de expatriare din 1874 întrucât dă drept statului de a lua cetăţenia preoţilor.

2) Sens contr. cas. II, 130 Sept. 6/72 p. 266.

3) C. Car. I p. cap. III. 1 ; c. Cal, § 33.

4) §§ 357, 361/2, 362, 375, 377.

5) P. I cap. 5

d) Un alt exemplu este dat de art. 154 al legii introductive la codul german în virtutea căruia trebuiau îndată ce codul erà intrat în vigoare, să devie majori toţi acei care emancipaţi sau ieşiţi de sub putere după c. civ. fr. şi legile badeze aveau 18 ani împliniţi la acea epocă, şi minori dacă nu aveau încă acea etate; de asemenea art. 153 al acestei legi întrucât face să cadă restricţiunile de capacitate ale vechiului drept.

e) Femeia măritată sub codurile Caragea şi Cal. şi-a văzut, îndată ce codul actual a intrat în vigoare, autonomia sa micşorată în acest sens că ea n'a mai putut de acì înainte să alieneze bunurile sale parafernale ca până acì în virtutea primelor două coduri [1]) fără autorizaţiunea bărbatului sau să steà în judecată şi chiar să continue o acţiune dejà începută fără acea autorizaţiune.

121. Ni se pare dar greu de a concepe: că, statul persoanelor constitue un fel de proprietate protejată prin acţiuni analoge cu acelea care proteg dreptul de proprietate pe bunurile materiale [2]); că atunci când el aparţine unei persoane, constitue pentru ea un drept dobândit pe care n'ar puteà să-l compromită aplicarea unei legi noi [3]) şi toate consecinţele ce sunt trase în materie de naturalizare, de validitate de căsătorie, de condiţiuni de adopţiune, de recunoaştere [4]). In adevăr, din două: una, orică evoluţiunea societăţii face necesară suprimarea calităţilor sociale ce rezultă din instituţiunile de mai sus, lucru ce o nouă lege realiză, şi atunci chiar dreptul de proprietate caşi însuşirile de: naţional, soţ, adoptat, recunoscut, nu vor mai puteà pretinde că există faţă de noua lege; sau că e vorba de o nouă lege care schimbă numai condiţiunile de dobândire ale tuturor acestor calităţi sociale [5]) şi atunci este evident că o atare lege nu va fi de natură a se aplicà decât acelora care n'au dobândit încă, cel mult acelora care sunt pe cale de a dobândì de oarece are ca scop de a reglementà o dobândire. Cât despre cei ce au dobândit dejà, legea nu-i priveşte şi nici n'are raţiune de a fi faţă de ei, cum pentru aceştia nu poate

1) Car. art. 46 p. III cap. 16. Cal. §§ 1659/60.

2) Baudry: Précis p. 29 No. 50.

3) Baudry: loc. cit.

4) Baudry: urmare.

5) Condiţiuni de naturalizaţiune, de validitate de căsătorie, de adopţiune, de recunoaştere (Baudry eod. loc.).

fi vorba de a dobândì căci ei au dobândit dejà, deci: obiectul de reglementare al noei legi (adică dobândirea) lipseşte şi în adevăr, dobândirea fiind dejà realizată, scopul ei fiind astfel atins, ea nu mai are raţiune de a fi ea însăş, ceeace face că nici reglementarea sa nu se mai înţelege şi cum pe de altă parte însuşirile sociale de mai sus decurgând din instituţiunile în cestiune nu vor fi în joc fiind dat că cad în afară de cercul de aplicare al noii legi în această ipoteză, e sigur că ele vor fi păstrate şi anume: în mod independent de tot ce ar puteà privì aplicaţiunea acestei noi legi [1]) Afară numai dacă această lege n'ar ţintì să revie asupra unor dobândiri dejà realizate în sensul de exemplu: al schimbării condiţiunilor de validitate, dar atunci va trebuì să se recurgă la o ficţiune, anume: să se considere acele dobândiri ca nefiind niciodată intervenite [2]) şi întrucât însuşirile ce decurg dintr'însele nu vor fi devenit antisociale, va fi retroactivitate fiindcă indivizi, vor fi atinşi în manifestări de existenţă socială, şi anume: fiind dat că ei vor fi individualizat vechia lege care trebuià să le servească pentru a puteà invocà zisele însuşiri sociale [3]).

II. Legi privitoare la actele juridice.

122. Orică ar fi vorba de condiţiunile lor de validitate, de forma lor, de efectele lor sau de modul de a le dovedì, în totdeauna legea în vigoare în momentul încheierii lor va trebuì să se aplice, căci, concluziunea — cum se presupune că situaţiunea care decurge dintr'însa şi se invoacă continuă a fi conformă organizării sociale — implică o manifestare de existenţă a omului în toate punctele acestea de vedere, o individualizare, dacă se poate vorbì astfel, a acestei legi în diversele sensuri arătate a cărei atingere ar constituì o retroactivitate, ce tocmai ar rezultà din aplicarea unei noi legi ulterioare [4]).

Exemple:

a) **Condiţiuni de validitate.** — Substituţiunile fideicomisare

1) Cas. I 273 Sept. 2782 p. 888 comp.: Planiol op. cit. 1 p. 167 No. 416.
2) Căci altfel, cum am arătat, legea nouă n'ar aveà raţiune de a fi.
3) Cas. I, 39. Febr. 3/70 p. 33; Cas. II, 9 Ian. 20/92 p 84.
4) Cas. I, 304, Oct. 29/76, p. 407.

devenite perfecte [1]) şi valabil încheiate sub § 781 c. Cal., vor continuà a fi valabile sub codul actual cu tot art. său 803 care le interzice; de asemenea convenţiunile matrimoniale încheiate la aceeaş epocă conform art. 1609 şi 1614 c. Cal., adică după celebrarea căsătorii, cu toate că codul civil interzice convenţiunile matrimoniale căsătoria fiind celebrată; deasemenea convenţiunile de transmisiune de drepturi reale susceptibile de ipotecă intervenite sub codurile Caragea şi Calimach şi valabile chiar faţă de terţi după aceste legiuiri prin simplul fapt al încheierii lor între părţile contractante cu toate că legiuirea actuală impune ca condiţiune de validitate în acest punct de vedere oarecare formalităţi de publicitate [2]).

b) **Forme.** — Adopţiunile făcute la biserică sub c. Cal. şi recunoaşterile, darurile, înzestrările făcute prin act sub semnătură privată la aceeaş epocă vor fi valabile conform regulii „tempus regit actum" chiar azi, pe când după legislaţiunea actuală, adopţiunea e un contract pur civil iar autenticitatea de esenţa recunoaşterilor, darurilor, înzestrărilor [3]).

c) **Efecte.** — Soţii divorţaţi sub c. Cal. s'ar fi putut recăsătorì chiar după intrarea în vigoare a codului actual conform art. 123 al primului cod cu tot art. 277 care interzice soţilor despărţiţi a se recăsătorì şi aceasta cu atât mai mult că ultimul text se ocupă de soţii *„care se vor despărţi..."* adică dela punerea în lucrare a codului ce-l conţine. Imobilele constituite zestre sub vechia legiuire şi întrucât sunt alienabile după aceasta, vor continuà a fi astfel cu toate că imobilele dotale sunt inalienabile după codul actual, fiind dat că această însuşire nu este impusă soţilor cum ei pot în mod liber stipulà alienabilitatea lor [4]). Locaţiunile perpetue stabilite după vechia legiuire sunt încă azi conservate de art. 1415 c. civ.; credem însă că în acest caz e vorba de un efect care, fiind desigur contrariu organizării sociale moderne bazate pe principiul liberării circulări a bunurilor, ar fi putut să fie suprimat

1) Adică prin moartea testatorului.

2) Art. 818, 1295, 1740, 1801/2 cod. civ. şi 722/3 c. pr. civ. — Cas. I, 94, Martie 7/80, p. 105.

3) Cas I, 306, Oct. 7/81, p. 724 şi Dec. 15/81, p. 936.

4) Ceeace exclude orice ideie de manifestare antisocială. (cas. I, 28 Ian. 25/91, p. 39).

fără ca să existe retroactivitate conform teorii noastre. O vânzare între majori încheiată sub cod. Caragea şi Calimach va puteà chiar azi să fie rescindată pentru cauză de leziune de jumătate din preţul ordinar conform acestor legiuiri [1]), cu toate că codul actual nu admite o asemenea cauză de reciziune. Soţii căsătoriţi sub vechia legiuire vor puteà chiar azi să modifice în mod valabil convenţiunile lor matrimoniale cu toate că aceasta este interzis de codul actual după celebrarea căsătorii; aceasta, pentru cei ce nu consideră o asemenea acţiune ca contrarie organizării sociale.

d) **Dovezi.** — O înzestrare făcută la epoca legiuirii Calimach va puteà încă azi să fie dovedită prin martori conf. § 1616 c. Cal., pe când după codul actual trebuieşte neapărat un înscris autentic; deasemenea pentru căsătoriile contractate sub vechia legiuire [2]).

123. Riguros vorbind, legile privitoare la condiţiunile de validitate ale actelor juridice, la formele lor, la efectele lor şi la modul lor de a fi dovedite, întrucât ar fi modificative în aceste diverse puncte de vedere, n'au nici măcar raţiune de a fi faţă de acte dejà constituite sub legi anterioare, modificate. In adevăr, un act fiind constituit dejà, nu mai poate fi vorba să i se fixeze condiţiunile de validitate, formele: ceeace ar urmări tocmai constituirea presupusă intervenită; acelaş lucru relativ la efectele actelor juridice şi modul lor de a fi dovedite, care în definitiv nu înseamnă decât acele acte ele însele constituite: *întrucât e vorba de realizarea lor.*

III. Legi interesând în mod direct organizarea socială.

124. Aceste legi trebuiesc să se aplice cu eficacitate deplină îndată ce vor fi obligatorii şi par de natură a nu puteà atrage retroactivitate în aplicarea lor fiind dat că drepturile individuale ele însele se bazează pe organizarea socială şi că orice manifestare a individualităţii omeneşti contrarie unor asemenea legi ar apare ca antisocială, a cărei atingere n'ar puteà prin urmare să constitue o retroactivitate; astfel: legile de procedură de urmat pentru a face

1) Car. P. III, c. I, art. 44 § 12; Cal. §§ 1422 şi 1251.

2) Cas. I, 283 Iunie 29/73. p, 126; 65 Febr. 28/83, p. 190; II, 21 Febr. 6/91 p. 239; I, 99, Martie 19/69, No. 136; 12 Ian. 15/82, p. 20.

să valoreze un drept, legile relative la căile de execuţiune forţată, legile penale,.,. relativ la care trebuie decis că cele în vigoare în momentul acţiunii vor trebuì să fie aplicate. Dar aceasta pentrucă şi întrucât un asemenea mod de a procedà nu loveşte o manifestare socială de existenţă a individualităţii omeneşti, de unde ar rezultà că în cazul contrariu toate aceste legi ele însele ar trebuì să fie restrânse în consecinţă în aplicarea lor pentru ca retroactivitatea să poată fi evitată[1]), aşà de exemplu când e vorba de a se aplicà noi legi penale.

125. In adevăr, o nouă lege penală care incriminează un fapt până atunci neincriminat sau agravează o pedeapsă pronunţată printr'o lege precedentă, nu se poate aplicà faptelor anterioare promulgării ei, fapte pe care orice individ a putut în mod liber să le comită sau să le comită în limitele vechii legi şi din contră o nouă lege penală favorabilă culpabilului trebuie să-i fie aplicată chiar dacă s'a comis faptul delictuos sub o altă lege mai severă, căci, numai în limitele acestei legi a momentului în care se procedează spre pedeapsă, desfăşurarea individualităţii sale ca aceea a tuturor celorlalţi membrii sociali poate fi restrânsă, pe când, a merge mai departe ar însemnà a atinge o manifestare care socialmente are dreptul de a se produce cum legea anterioară nu mai există, ceeace ar produce exact aceleaşi efecte ca, a retroactivà[2]). Un alt caz de retroactivitate a legilor interesând direct organizarea socială, îl dă în materie de execuţiune silită legea din 1864 asupra constrângerii corporale care trebuià să se aplice chiar legilor anterioare promulgării ei.

Exemple:

126. Legi de procedură. — In virtutea art. 739 c. de pr. civ. din 1865, procesele pendinte la promulgarea acestei legi înaintea tribunalelor şi curţilor... sau curţii de casaţie după legea din 1847, vor reîncepe înaintea tribunalelor de district competente pentru a fi judecate din nou după acest cod şi în virtutea art. 743 al aceluiaş cod, *„procesele pendinte la consistorii sau*

1) Fiind dat că individualitatea omului întrucât se manifestă socialmente este punctul de pornire al oricărei organizări sociale şi că aceasta nu poate decât să o secondeze.

2) Este de remarcat că aceste efecte sunt produse în specie prin aplicarea unei legi vechi anterioare.

la mitropolie ori episcopii în momentul punerii în lucrare a acestui codice şi codicelui civil, vor trece, cele dela consistorii la tribunale de întâia instanţă şi cele dela mitropolii sau episcopii la curţile apelative respective“ [1]). De asemenea acţiunile posesorii care după vechea legiuire erau de competinţa tribunalelor cu toate că vor fi fost intentate înaintea acestora în momentul promulgării noului cod de procedură, au trebuit să treacă la judecătoriile de pace competinte după noua lege [2]).

127. Legi relative la căile de execuţiune. — Toate convenţiunile şi sentinţele neexecutate intervenite sub vechea legiuire, au trebuit să fie executate după noile reguli ale codului de procedură civilă din 1865 [3]).

128. Legi penale. — Nici o infracţiune nu se va pedepsì, dacă pedepsele nu vor fi fost hotărîte înaintea săvârşirii sale. Infracţiunile săvârşite în timpul legiuirii celei vechi se vor pedepsì şi după acea legiuire, iar când pedepsele prevăzute prin legea de faţă vor fi mai uşoare, se va aplicà pedeapsa cea mai uşoară. Infracţiunile săvârşite sub codicele vechiu, dar neprevăzute de codicele actual, nu se mai pedepsesc. (Art. 2 c. pen. din 1864).

129. Tot ce am spus până acì se aplică de asemenea legilor politice, de poliţie, administrative, fiscale, constitutive de puteri în stat; dispoziţiunilor legiuitoare numite de ordine publică; într'un cuvânt tutulor legilor care au ca scop imediat şi direct organizarea socială în general [4]).

130. Legile care impun formalităţi pentru păstrarea de drepturi, se apropie de acele care interesează direct organizarea socială, de unde, aceleaşi reguli în materie de retroactivitate, astfel că *nu se poate zice că aceste legi retroactivează*, obligând persoane dejà titulare definitive de drepturi, după o lege anterioară, de a îndeplinì, chiar sub pedeapsă de decădere, formalităţi noi. In

1) Aceste art. au fost suprimate ca devenite inutile de legea modificativă a codului de procedură civilă din 1900.

2) Cas. I 386 Oct. 11, 69 p. 450, 158 Mai 8/87, p. 411, 157 Iun. 6/79. p. 478; 369 Iul. 5/74, p. 244; comp. cas. secţ. unit. 3 Mart. 1/79, p. 978; cas. II, 34, 22 Febr. 89, p. 240; 130 Apr. 19/93, p. 322; comp. cas. II, 51, 21 Mart. 89, p. 372.—Comp. Aix 18 Febr. 1886, S. 86, 2, 169, D., 87, 2, 97,

3) Comp. cas. I, 180, Mai 16/84; 293, Sept. 1/72, p. 218.

4) Craiova II, Oct. 7/92; dr. 66/92; c. Iaşi II, Mai 6/89, dr. 62/89.

adevăr, care ar fi manifestarea socială de individualitate atinsă în specie? Inacţiunea contrarie cerinţelor ordinii sociale, ordine care reclamă aceste formalităţi? Căci în adevăr, drepturile în cestiune nu sunt de loc atinse dacă formalităţile cerute se îndeplinesc. Şi pe urmă, dacă o nouă lege faţă de evoluţia socială care o impune, poate răpì drepturi fără ca să fie retroactivitate, cum s'a întâmplat de exemplu cu instituţiunile feudale [1]), de ce n'ar puteà, fiind dată aceeaş necesitate, să facă să depindă păstrarea acestor drepturi de oarecare condiţiuni atârnând dealtmintreli, la rândul lor de voinţa persoanelor care le sunt titulare? Orice manifestaţiune socială de existenţă individuală va trebuì însă să fie respectată, ceeace nu va aveà loc de exemplu în ipoteza în care, fără ca drepturile în cestiune să fie răpite ca urmare a unei necesităţi sociale şi cu toate că aceasta cere oarecare formalităţi pentru conservarea acelor drepturi, persoanele căror aceste formalităţi ar fi impuse s'ar aflà în imposibilitate de a le îndeplinì, de exemplu, termenul înăuntrul cărui ele ar trebuì să procedeze fiind prea scurt, neînsemnat poate şi-ar pierde astfel drepturi încă conforme organizării sociale.

Exemple:

131. Legiuitorul codului nostru civil nu retroactivează în art. 1815 când obligă pe femeile dejà măritate la epoca promulgării sale de a cere, în termenul de un an dela aceasta, inscripţiune pe imobilele bărbaţilor pentru asigurarea zestrilor conform regulelor ce prescrie, chiar admiţându-se că el impune această formalitate sub pedeapsă de decădere de toate drepturile; totul, orică ar fi vorba de conservarea drepturilor lor anterioare, sau, şi cu atât mai mult, dacă s'ar urmări prin acea formalitate dobândirea de noi drepturi [2]).

IV. Legi relative la dreptul de moştenire.

132. Ca toate dispoziţiunile legiuitoare, aceste legi nu pot decât să fie destinate a aveà eficacitate din momentul ce sunt obligatorii, cu atât mai mult că interesează în mod particular or-

1) V.: pr. lucr.

2) Cas. I 404, Dec. 15/81 p. 936; 391, Dec. 2/92, p. 1081.

ganizarea socială. Dar după cum se întâmplă cu celelalte legi şi chiar cu cele care interesează direct organizarea socială [1]), şi aceste legi trebuiesc de asemenea să fie restrânse în aplicarea lor oridecâteori aceasta ar fi de natură să atingă o manifestare socială de existenţă a individualităţii omeneşti, ce ar însemnà : a retroactivà şi ar puteà să se producă, anume, când s'ar aplicà astfel de legi la succesiuni dejà deschise sub vechi legi anterioare [2]).

133. Legi privitoare la devoluţiunea succesiunilor. — Aceste legi ar atinge întrucât ar răpì bunurile succesorale sau porţiuni din acestea unor persoane care vor fi succedat dejà în momentul intrării lor în vigoare, individualitatea acestora care se manifestase dejà la acea epocă în mod social căci o făcuse în conformitate cu vechile legi succesorale, legi care vor fi fost astfel individualizate în profitul lor prin ele; pe când un rezultat de asemenea natură n'ar puteà să se producă ca urmare a unei aplicări absolute de noi legi modificative a devoluţiunii succesorale succesiunilor deschise sub domnia acestora, căci, oricare ar fi acţiunea unor indivizi comptând pe vechile legi anterioare, ei nu vor fi putut să ajungă la o individualizare în profitul lor a acestora care vizează un mod de devoluţiune succesorală, deci o moştenire deschisă, acţiune chiar antisocială întrucât ar tinde a strică noua ordine a lucrurilor stabilită prin noile legi fără a se puteà bazà ea însăşi pe vechia ordine rezultând din legile anterioare, după cum am constatat. De unde ca rezultat, noile legi modificative ale devoluţiunii succesorale se vor aplicà tuturor succesiunilor nedeschise încă în momentul în care ele devin obligatorii, cât despre succesiunile dejà deschise la acea epocă, ele vor fi reglementate în acel punct de vedere prin legile anterioare [3]).

Exemple :

134. Astfel, fetele au trebuit să fie excluse chiar după intrarea în vigoare a codului civil actual dela succesiunea părintească deschisă sub codul Caragea, faţă de fraţii lor, singuri moştenitori dar obligaţi de-a le înzestrà în baza art. 17, partea IV,

---

1) Rezervăm pentru a le tratà la locul lor celelalte desvoltări ce se dau în general interpretării art. 1815.

2) Cas. I 862, 23 Oct. 90 p. 1142.

3) Cas. I, 30 Ian. 24/83 p. 52; 463 Dec. 20/72: p. 360.

cap. 3 al acestui codice, cu toate că codul civil actual chiamă pe fete împreună cu fraţii lor dându-le drepturi egale cu acele ale acestora.

135. Legi asupra raportului, rezervei şi câtimii disponibile. — Aceiaş formulă va trebui admisă şi cu privire la ele, adică vor trebui să se aplice legile în vigoare în momentul deschiderii succesiunii, de unde rezultă că, ceeace nu erà raportabil sub legile anterioare va devenì astfel dacă moştenirea se deschide sub noua lege care statuează în acest sens şi invers; deasemenea reducerea darurilor şi legaturilor se va face în limitele fixate prin noile legi şi acest mod de a aplicà noile legi nu va atinge întru nimic o individualitate oarecare în manifestările ei de vieaţă socială, nici măcar pe acea a donatarilor cari ar fi obligaţi a raportà sau a suferì reduceri, sau reduceri mai mari, căci dacă însuşirile de donatari ale acestor indivizi nu pot să le fie contestate în punctul de vedere social, acele de titulari ai aceloraşi drepturi faţă de erezi sau dc rezervatari trebuiesc deosebite şi nu pot fi sociale fiind contrarii legilor momentului deschiderii succesiunii, epocă când ele se aşează pe capul titularilor lor.

Exemple:

136. Art. 1914 c. civ. nu retroactivează obligând pe fata înzestrată sub codul Caragea, de a raportà zestrea sa pentru a venì la succesiunea părintească deschisă după promulgarea codului civil actual, şi aceasta cu toate că vechiul cod Caragea dispensà pe fată [1]) de raportul bunurilor primite cu acest titlu, toate acestea în afară de cea mai mică consideraţiune asupra intenţiunii tatălui care a constituit zestrea faţă de excluderea fiicei sale dela succesiunea sa prin legea anterioară [2]).

137. De asemenea persoana gratificată sub § 968 c. Cal. faţă de mai mult de patru fii cu jumătatea bunurilor defunctului în limitele acestui text de lege, nu se va puteà plânge de a fi atinsă într'o manifestaţiune socială a individualităţii sale printr'o reducere la sfertul aceloraşi bunuri conf. art. 841 c. civ. dacă succesiunea de care e vorba, se deschide sub acest cod [3]).

---

1) Aceasta fiind liberă de altmintreli de a păstra zestrea renunţând la succesiune.

2) Cas. secţ. II. Apr, 21/77, p. 42.

3) Sens contr. Buc. III, 15 lan., 25/90, dr. 15/90.

137 *bis.* La drept vorbind, legile relative la dreptul de moştenire n'au nici măcar raţiune de a fi faţă de succesiuni deschise dejà la epoca intrării lor în vigoare, fiind dat că ele n'ar aveà obiect în acele succesiuni cum urmăresc o reglementare cu privire la bunuri succesorale şi aceasta se află dejà realizată în ipoteza ce ne ocupă prin legi anterioare asupra materii. Dar, dacă asemenea legi ar tinde prin ele însele la o reglementare diferită cu privire la succesiuni deschise sub legi anterioare, ele s'ar îndrumà, dispunând astfel, în spre retroactivitate.

V. Legi relative la prescripţiuni.

138. Tot ce am stabilit cu privire la diferite legi studiate se aplică şi acestor legi.

Mai înainte de toate şi mai cu deosebire, cum diversele situaţiuni sociale bazate pe prescripţiune, fie ca achisitivă sau liberatorie, interesează în primul rând organizarea societăţii şi după exemplul celor ce au loc de altmintreli cu privire la orice activitate în vieaţa socială, legiuitorul, fiind date cerinţele evoluţiunii sociale, poate fără îndoială să iea la orice moment însuşirile de prescriptibile la oarecare bunuri ce le posedà după legi anterioare sau să confere aceste însuşiri la alte bunuri care erau lipsite de ele în virtutea de vechi legi şi asemenea dispoziţiuni legiuitoare ar fi de natură a se aplicà îndată.

139. Astfel art. 1844 c. civ. întru cât s'ar aplicà la lucruri care, — înainte de declaraţiunea prevăzută într'însul a legii având ca scop de a le lua caracterul lor de obiecte particulare: deci de a le face imprescriptibile, — se găseau în comerţ şi erau deci prescriptibile şi o dispoziţiune în sens contrariu ar fi de natură a se aplicà în acelaş mod, cazul prezentându-se, fapt întâmplat în ceeace priveşte toate bunurile care, neprescriptibile după vechea organizare socială au căzut în virtutea legilor actuale în domeniul de aplicaţiune al principiului general şi social în acelaş timp al prescripţiunii.

140. Afară de aceste consideraţiuni, mai trebuieşte stabilit deasemenea şi în ceeace priveşte aceste legi, că, fiind noi şi modificative de reguli anterioare asupra aceleiaşi materii, ele pierd,

ca atare, înainte de toate, raţiunea lor de a fi, obiectul lor, cu privire la prescripţiuni dejà îndeplinite în momentul promulgării lor, cum nu mai poate fi vorba de a reglementà un mod de dobândire: prescripţiunea, după ce aceasta s'a produs şi prin urmare nu mai este nevoie de ea; deasemenea nu trebuie uitat că un legiuitor lucrând prin el însuşi în sens contrariu ar retroactivà căci, ar atinge astfel o individualitate omenească în manifestările sociale de existenţă şi anume pe acea a persoanei care prescrisese adică individualizase astfel în profitul ei regule anterioare pentru a puteà invoca de exemplu: un drept de proprietate, calitate socială. Este de adăogat că totul trebue să fie dominat prin consideraţiuni relative la atingerea acelei individualităţi omeneşti de respectat.

Exemple:

141. Art. 1911 c. civ. statuând ca art. 2281 c. Nap. că: „Prescripţiunile începute la epoca publicării acestui codice, se vor regulà după legile cele vechi", statuează în mod inutil dacă are intenţiunea de a împiedicà în acest fel de a se retroactivà şi riscă în orice caz de a suspendà fără motiv aplicarea de legi noi asupra prescripţiunii, legi care cer poate grabnică executare într'un interes social. In adevăr, o aplicare imediată a noilor legi asupra prescripţiunii în ipoteza ce ne ocupă, n'ar atrage de loc retroactivitate întrucât n'ar întâlni decât intenţiunea de a prescrie după vechile legi şi chiar acţiuni în acest sens din partea unor indivizi cari vor fi început să prescrie sub acele legi anterioare, fiind dat că asemenea manifestări nu sunt, în orice caz, de existenţă socială în prezenţa noii ordine a lucrurilor stabilită prin noile legi. Dar, pe dealtăparte, acest art. neglijează de a pune la adăpost individualitatea omenească în manifestările ei sociale de existenţă şi anume: în ipoteza în care termenii de prescripţiune ai noilor legi fiind mai scurţi, persoane care vor fi început să prescrie sub vechile legi ar îndeplinì mai iute prescripţiunile lor dacă le ar fi început sub domnia noilor legi, căci, acele persoane ar fi astfel private de beneficiul rezultând pentru toată lumea ce posedă, din termeni mai scurţi ai noii ordine a lucrurilor: ceeace tocmai ar justificà al. II al art. 2281 c. N. care dispune: „Néanmoins les prescriptions alors commencées, et pour lesquelles il faudrait encore, suivant les anciennes lois, plus de trente ans à compter de

la même époque, seront accomplies par ce laps de trente ans“ : termenul cel mai lung al legiuitorului modern, astfel că, în această ipoteză, aplicarea legilor vechi ar apare chiar ca antisocială întru cât ar face să treacă peste acest termen maximum [1]).

142. Toate aceste observaţiuni justifică art. 169 al legii introductive a codului civil german în virtutea căruia : „Dispo-„ziţiunile codului civil asupra prescripţiunii se aplică drepturilor „născute încă neprescrise înainte de intrarea în vigoare a acestui „cod. Punctul de plecare, caşi suspensiunea şi interupţiunea pres-„cripţiunii se determină însă pentru timpul anterior intrării în vi-„goare a codului civil după legile de până acum“ [2]). Dacă timpul prescrierii după codul civil este mai scurt decât după legile de până acum, acest termen mai scurt este calculat cu începere dela intrarea în vigoare a codului civil [3]) ; dar dacă termenul mai lung al legilor anterioare expiră mai curând decât termenul mai scurt fixat de codul civil, prescripţiunea va fi îndeplinită prin expirarea acelui termen mai lung“ [4]).

VI Legi interpretative.

142-*bis.* Legile întrucât interpretă legi anterioare fixându-le sensul, câmpul de aplicare, nu sunt de natură a retroactivà căci, ca atare, ele fac corp *(una)* cu legile ce interpretă, al cărui sens, întindere fixează, astfel că se pot considerà ca aceste legi ele însele redactate cu mai multă preciziune şi claritate [5]).

In adevăr, pare că nici o manifestare socială a individualităţii omeneşti n'ar puteà să fie atinsă în urma unei aplicări a acestor legi : ca continuare a unor legi anterioare ce interpretă ; căci, dacă manifestarea individuală presupusă este conformă adevăratului sens al legilor de interpretat, ea este socială, dar acest sens rezultând

1) Comp. cas. 379, dec. 12/28, p. 1201.

2) Aceasta în spre respectul individualităţii omului.

3) Căci înainte de acest moment legiuitorul a avut în vedere situaţiuni de sub legile anterioare.

4) Cum legea nouă care urmăreşte o scurtare de termen nu poate, în mod raţional, a pricinuì o întârziere.

5) Cas. I, 82, Mart. 12/83, p. 272.

şi din legile interpretative, acestea nu o vor atinge, din contră o vor aprobà, iar dacă e contrarie acelui sens, ea va fi atinsă prin aplicarea legilor interpretative, dar aceasta nu va constituì o retroactivitate cum: manifestarea individuală în cestiune *nu va fi fost socială* întrucât se bazà *pe un sens falş al legii de interpretat.*

Cât despre cazurile terminate prin hotărîre, transacţiune,... cestiunea nu se pune în acelaş mod şi atingereà manifestărilor individuale care ar rezultà dintr'însele va puteà să constitue o retroactivitate de oarece aceste manifestări vor puteà să se sprijine pe situaţiuni sociale noi rezultând din hotărîre, transacţie,. dar pe dealtăparte legea interpretativă nu va fi de natură a atinge aceste situaţiuni sociale care rezultă tocmai dintr'o interpretare *dejà făcută* şi *terminată*, ceeace înseamnă că nu mai poate fi vorba de a interpretà, cu alte cuvinte, *că legea interpretativă nu mai are raţiune de a fi în specie.*

Exemple:

143. Astfel legea din 1885 asupra interpretării art. 291 c. pr. civ. a trebuit să se aplice tuturor proceselor netranşate încă în mod definitiv dela promulgarea acestui cod de procedură.

144. Tot ce am spus până acì se aplică de asemenea legilor numite: declarative, confirmative, recognitive... [1]).

Despre teoria statutelor.

Laîné: „Introduction au droit international privé".

145. Conflictul ce ne va ocupa prezentându-se odinioară — fiind dată raritatea relaţiunilor popoarelor între ele precum şi varietatea de legislaţiune la fiecare mai cu deosebire — între acele legi locale ale aceleeaşi ţări numite *statute* în opoziţiune cu celelalte legi generale aplicabile întregei ţări, se ivì obiceiul de a de-

1) Aceleaşi soluţiuni sunt date şi de legile romane; relativ la dispoziţiunile acestea însă sub forma de clauză tacită de retroactivare, Nov. 19. pr. c., 1 Nov. 143., l. 21 c. ad. sct. Vell. 4, 29; l. 15 § 5 c. de leg. her. 6, 58, l. un c. de contr. iud. 1, 53; l. 17 c. de fid. instr. 4, 21; Nov. 115, c. 1. In spre complectare, v. sus citata noastră broşură.

semnă prin termenul: *statute*, legile în punctul de vedere al conflictului lor. Se înţelegeà prin realitatea statutelor suveranitatea lor teritorială şi prin personalitatea lor, caracterul acestora de a atârnà înainte de toate de persoanele ţării, localităţii căror aparţineau.

146. Ca principiul neretroactivităţii în materie de conflict de legi aparţinând unor epoci diferite, teoria statutelor în caz de conflict între legi aparţinând la diferite grupuri sociale, izvorăşte din necesitatea de a recunoaşte individualitatea omului în manifestările ei sociale de existenţă în spre menajarea ei, respectându-se în acelaş timp organizarea socială a ţării unde ar fi vorba să se aplice o lege străină.

Astfel, precum fiind vorba de a aplica o lege nouă modificativă a devoluţiunii succesorale, cată a se lua în consideraţiune manifestările acelor care au individualizat în profitul lor vechile legi succesorale, ţinându-se în seamă cerinţele evoluţiunii sociale, când, de exemplu, succesiunea unui străin se va deschide într'o ţară oarecare, individualitatea omenească care reclamă recunoaştere ne va îndemnà a ne întrebà dacă nu este legea naţională sau de domiciliu a defunctului care va trebuì să cârmuiască acea succesiune? pe când legile ţării unde bunurile sunt aşezate se vor impune poate în interesul organizării sociale a acesteia!

147. După cum în diversele ţări a predominat interesul grupului sau organizarea socială ea însăş s'a găsit sprijin înainte de toate pe libera desfăşurare a individualităţii omeneşti pe care legile trebuiau prin urmare să secondeze, s'a căutat înclinare fie în spre aplicarea legilor teritoriului, fie în spre aceea a legilor naţionale sau ale domiciliului persoanelor interesate, de unde întreaga această evoluţiune dela realitatea legilor în spre personalitatea lor.

In adevăr, realitatea statutelor nu fu decât consecinţa necesară a activităţii desfăşurată de diferitele popoare — odinioară în stare nomadă — pentru a ajunge la o organizare durabilă şi stabilă, de unde: evoluţiune dela personalitatea legilor, pe care Barbarii o cunoşteau prea bine, în spre realitatea lor; dar, odată organizarea socială bine stabilită, nu mai puteà fi vorba decât de a o conserva şi atunci pare că s'a impus recunoaşterea individualităţii omeneşti bază nu numai a organizării sociale interne dar şi a grupurilor străine care de asemenea trebuiră respectate pentru propria securitate, de unde acea evoluţiune contrarie, adică: dela

realitatea la personalitatea legilor care caracterizează timpurile moderne. Regulile de curtoazie internaţională şi interesele reciproce ale naţiunilor care cer că fiecare din acestea să admită într'o măsură oarecare cel puţin aplicarea legilor străine pe teritoriul ei, se sprijinesc dar în realitate pe necesitatea de recunoaştere a individualităţii omeneşti: bază şi scop ale întregii organizări sociale.

148. Titlul preliminar al codului nostru dă, în art. său 2 ce reproduce cu oarecare modificări [1]) art. 3 al c. Nap., asupra teoriei statutelor formula:

„Numai imobilele aflătoare în coprinsul teritoriului României sunt supuse legilor române, chiar când ele se posedă de străini".

„Legile relative la starea civilă şi la capacitatea persoanelor, urmăresc pe Români chiar când ei îşi au reşedinţa în străinătate".

„Forma exterioară a actelor e supusă legilor ţării unde se face actul".

Acest text distinge trei specii de legi, şi anume: 1) Legi cârmuind bunurile sau de statut real; 2) Legi relative la starea civilă şi la capacitatea persoanelor sau de statut personal; 3) Legi reglementând forma actelor.

La aceste trei categorii mai rămâne de adăogat: legile de ordine socială în general.

Vom studià pe rând aceste legi:

1) şi 2) Legi cârmuind bunurile sau de statut real şi relative la persoane sau de statut personal.

149. Art. 2, al. I nu aplică principiul teritorialităţii legilor decât celor referitoare la imobile [2]), formulă din care rezultă în mod clar că cel puţin legile relative la bunurile imobiliare sunt de statut real în sistemul nostru legislativ, ceeace cată a coprinde, de sigur, pe cale de analogie, de identitate chiar şi legile străine cu privire la imobilele situate în ţările străine respective, extensiune

1) Şi anume: afară de câteva alte schimbări de redacţiune, nereproducerea al. I al art. 3 c. fr. relativ la legile de poliţie şi siguranţă şi formularea în al. III a regulei: „locus regit actum" trecută sub tăcere în art. cor. fr.

2) Buc. II, 167 Nov. 2/92; Dr. 76/92.

care, în afară de orice ideie de argument *pur* a contrario s'ar puteà trage chiar din textul de mai sus şi anume înţelegând că termenul: „*Numai...*“ adăogat de legiuitorul nostru poartă şi asupra expresiunilor: „*...aflătoare în coprinsul teritoriului României...*“‘ de unde ar rezultà că imobilele aflătoare în afară de teritoriul României nu cad sub aceeaş regulă cătând a fi supuse la rândul lor legilor ţării unde se află [1]).

Legile intrând în categoria aliniatului de mai sus sunt de sigur acele care au de scop reglementarea condiţiunilor juridice ale bunurilor imobiliare, regimul lor, acele care au de obiect drepturi imobiliare în general fie că ar fi vorba de naşterea lor în profitul unui titular oarecare [2]), de realizarea lor [3]), de desmembrarea lor [4]) sau de extincţiunea lor totală ori parţială.

150. Art. 2 c. civ., cum se vede, după exemplul art. 3 c. (N.) păstrează tăcerea relativ la legile privitoare la mobile [5]) astfel că s'ar puteà, fie: admite aceeaş soluţiune pentru ele caşi pentru cele referitoare la imobile, cum legile relative la mobile privesc şi ele bunurile faţă de legile relative la persoane; fie: ajunge a stabilì, pe cale de argument a contrario tras din al. I art. 2, contrariul pentru legile relative la mobile, adică: că în intenţiunea legiuitorului, aceste legi sunt de statut personal, mai cu seamă faţă de limitaţiunea la imobile care reiese din termenul: „Numai“... dacă, de astădată, am înţelege că el poartă înainte de toate asupra cuvântului: „...imobilele“... [6]).

151. Al. II al aceluiaş art. aplică legilor privitoare la persoane principiul personalităţii [7]); din acea formulă rezultă, dar, că legile referitoare la persoane sunt de statut personal după sistemul

---

1) Ilfov I, Mart. 20/86; Dr. 28/29.

2) Adică, de moduri de dobândire, de transmisiune.

3) Pe cale de execuţiune.

4) Servituţi, ipoteci.

5) In adevăr, nu se dedeà prea multă importanţă averii imobiliare la epoca c. N.

6) Ilfov secţ. vac. Aug. 27/87, Dr. 64/87; 1 Martie 20/89, dr. 28/89.

7) Termenul „*reşedinţă*“, întrebuinţat de acest aliniat, trebuieşte luat în sensul său cel mai larg, coprinzând şi pretutindeni unde cineva s'ar aflà chiar neavând simplă reşedinţă. (Art. 11 ante-pr. Laur. întrebuinţează cuvintele: „*partout où ils se trouvent*“), (cestiunea însă e controversată).

codului nostru [1]): ceeace coprinde pe cale de analogie, identitate chiar, şi legile străine cu privire la naţionalii străini [2]).

Trebuieşte înţeles prin legi privitoare la persoane în sensul acestui aliniat, toate acelea având ca obiect direct personalitatea omenească în toate punctele de vedere: fie vorba de naţionalitate, de majoritate, ori minoritate, de căsătorie, de raporturi de familie; astfel un român în străinătate va fi considerat ca minor, deci: incapabil dacă n'are încă etatea de 21 ani împliniţi [3]) chiar dacă după legea locului unde se află el ar fi dejà major; deasemenea el nu se va puteà căsătorì în mod valabil dacă n'are încă 18 ani [4]) cu toate că după legea ţării unde se află ar aveà etatea pentru a se căsătorì şi aceleaşi soluţiuni trebuiesc admise pentru străinii ce s'ar aflà în România [5]).

152. Acest sistem, simplu în aparenţă, este defectuos şi incomplect; de unde dificultăţi în aplicarea lui.

In adevăr, legiuitorul păstrând tăcerea asupra legilor relative la mobile, se poate conchide, cum am arătat, cu privire la ele tot aşà bine în sensul realităţii caşi în acel al personalităţii lor; dar, afară de aceste, sunt legi, şi: cele mai numeroase, care privesc în acelaş timp persoanele şi bunurile aşà că cinevà e obligat de a se întrebà dacă asemenea legi trebuiesc considerate ca de statut personal ori real fiind dat că aplicaţiunea simultaneă şi până la concurenţa aceloraşi limite a ambelor principii de realitate şi personalitate în acelaş timp, pare exclusă din momentul ce este vorba tocmai de un conflict asupra acestei materii.

---

1) Cas. I 395, dec. 16/86, p. 940).

2) Art. 11 ante-pr. face aplicarea aceluiaş principiu şi legilor străine în al. său II; cât despre art. 6, Disp. ale c. ital., el statuează pe cale de principii că „Starea şi capacitatea persoanelor sunt cârmuite de legile naţiunii căror, aparţin", (comp. cas. II 4, Mart. 24/92, p. 285; v., cas. II, 108 Nov. 18/83 pag. 415).

3) Art. 434.

4) Art. 127.

5) Intrucât ordinea socială în statul român n'ar fi în joc ca de ex.: dacă s'ar tolerà la noi poligamia, (v. şi c. Iaşi I 47, Oct. 13/90, dr. 57/91).

Despre modul cum s'a complectat sistemul codului.

153. Fiind dat că legile relative la mobile privesc şi ele bunuri spre diferenţă cu cele referitoare la persoane, s'a admis pe cale de identitate de motive că art. 2 al. I c. civ. le ar fi de asemenea aplicabil, de unde: principiul realităţii lor [1]), dar jurisprudenţa şi doctrina nu întârziară a restrânge aplicarea acestei reguli oridecâteori erà vorba de o transmisiune de bunuri mobiliare prin succesiune sau legat universal decizând că legea naţională sau a ultimului domiciliu al defunctului se va aplicà pentru reglementarea succesiunilor mobiliare şi aceasta bine înţeles faţă de necesitatea recunoaşterii individualităţii omeneşti pentru care legile nu sunt decât expresiunea [2]). De acì: în caz de succesiune mixtă, adică coprinzând bunuri mobiliare şi imobiliare în acelaş timp, posibilitate de nevoie a se aplicà legi aparţinând unor diferite ţări în acelaş timp anume: legea situaţiunii bunurilor pentru succesiunea la imobile şi cea a ultimului domiciliu al defunctului sau a naţionalităţii sale pentru succesiunea la mobile [3]).

Astfel, după acest sistem de complectare, ar fi de statut real în materie mobiliară legile relative la regimul general al proprietăţii mobiliare dintr'o ţară; la privilegiile asupra acesteia; la dobândirea ei prin prescripţiune.., şi de statut personal: legile devolutive de succesiune, reglementând rezerva şi cătimea disponibilă, cu toate că ar fi vorba de *bunuri* mobiliare. Cât despre doctrina modernă, ea pare a tinde în spre principiul personalităţii legilor şi a influenţat în acest sens un număr oarecare de opere de legiuire: aşà c. ital. art. 8 care poartă: „Succesiunile legitime şi testamentare..: sunt reglementate prin legea naţiunii celui a cărui moştenire este deschisă, oricare ar fi natura bunurilor şi ţara unde ele se află“ deasemenea art. 12 al. II ant. pr. care, fără a distinge între bunuri mobiliare şi imobiliare statuează: „Les successions déférées par la loi ou par la volonté de l'homme dépendent du statut personnel du défunt.“. Şi art. 13 al aceluiaş pr.: „Les biens meubles et

1) Cas. I 257, Iun. 9/71, p. 122.

2) Buc. II, 167, Nov. 2/92, Dr. 76/92.

3) Buc. I, 219, Dec. 11/92, Dr. 11/93; comp. trib. Iaşi I, Iul. 8, 86, Dr. 66/86.

immeubles sont régies par la loi nationale de celui à qui ils appartiennent".

154. Cât despre legile care privesc în acelaş timp persoanele şi bunurile, se cercetează dacă sunt mai mult referitoare la primele sau la ultimele, adică: dacă sunt persoane sau bunuri care constituesc obiectul lor principal pentru a le aplică fie principiul personalităţii, fie pe acel al realităţii, de unde: aplicarea ultimului principiu legilor de devoluţiune succesorală [1]), legilor care reglementează rezervà sau cătimea disponibilă, cum, se zice, că asemenea legi se preocupă în principal de soarta bunurilor şi numai în mod accesoriu de starea şi capacitatea persoanelor şi aplicarea primului principiu legilor relative la majoritate, minoritate, capacitate şi incapacitate, chiar dacă ar rezultà dintr'însele o reglementare a soartei bunurilor, cum pentru aceste legi inversul e adevărat.

155. In rezumat: teoria statutelor astfel cum este formulată de art. 2 al codului nostru, a dat naştere sistemului următor:

Realitate sau personalitate a legilor după cum acestea au de obiect principal bunuri sau persoane cu o tendinţă accentuată de a se considerà ca punct de plecare şi principiu general, personalitatea legilor. Personalitate a legilor relative la mobile considerate ca universalităţi, ceeace pare a constituì în acelaş timp o escepţie la prima regulă şi o aplicare a principiului general de personalitate în spre care se tinde şi realitate a legilor relative la mobile considerate în individualitatea lor, pentru care înversul celor observate pare adevărat. Aplicarea, fie a legi domiciliului persoanei interesate, fie a legii sale naţionale pentru a ajunge la realizarea principiului personalităţii.

156. Credem că organizarea socială modernă bazată pe individualitatea omenească în libera-i desfăşurare a facultăţilor sale şi pe raporturi din ce în ce mai frecuente între naţiuni şi indivizi aparţinând la diferite state, reclamă din ce în ce mai mult, stabilirea, ca principiu general, a personalităţii legilor neputând fi înlăturat decât în interesul organizării sociale a ţării în care ar trebuì să se aplice o lege străină; de această soluţiune pare a se apropià vechiul legiuitor al Moldovei întrucât decide: „Nemişcătoarele lucruri sunt supuse legilor locului unde se află; iară toate celelalte

1) Afară de ceeace s'a decis pentru mobile, bine înţeles.

se supun acelor legi, cărora este supusă persoana proprietarului lor“[1]).

Astfel ar trebuì să fie declarate de statut personal [2]) legile relative la bunuri în general ca legile privitoare la statul [3]) şi capacitatea persoanelor sau la raporturile lor de familie [4]), fie că ar fi vorba de mobile sau de imobile [5]), de universalitatea sau individualitatea acestora [6]). Cât despre realitatea legilor, ea n'ar trebuì să fie admisă decât numai dacă aşà ceva ar fi necesar menţinerii, conservării organizării sociale, ca de exemplu în cazul când o lege străină de aplicat ar fi contrarie bunelor moravuri sau ordinii publice, principiilor constitutive ale statului [7]).

Legile referitoare la imobile n'ar trebuì dar să fie considerate toate ca de statut real, căci aplicarea multora din ele nu pune în joc conservarea socială prin acest singur fapt că indivizibilitatea dreptului de suveranitate a statului cărui aceste legi ar aparţine ar fi atinsă, mai cu deosebire, fiind dată organizarea statelor de azi cu raporturi frecuente între ele [8]); astfel ar fi legile privitoare la ordinea succesorală, la cătimea drepturilor succesorale, la validitatea intrinsecă a dispoziţiunilor în materie imobiliară [9]), care toate ar trebuì să fie considerate ca de statut personal. Din contră par a interesà conservarea socială: legile relative la regimul general al proprietăţii imobiliare, ca cele privitoare la privilegii, la prescripţiuni, la servituţi, expropriaţiune... de imobile, tot ce ar puteà fi adevărat chiar în materie mobiliară întrucât organizarea socială a ţării unde mobilele se află aşezate ar fi în joc.

3) Legi relative la forma actelor.

Art. 2 al. III statuează: *„Forma exterioară a actelor e supusă legilor ţării unde se face actul“* [10]).

---

1) C. Cal. § 396.
2) Cas. I, 409, Oct. 27/69 p. 478, cu privire la succesiuni.
3) Comp. cas. I 337, Sept. 11/69, p. 412.
4) Comp. art. 11, 12 şi 13 ante-pr.; 6 şi 8 c. ital.
5) Art. 12, al. II şi art. 13 ante-pr.
6) Art. 12, al. II şi 13 ante-pr.; art. 7 c. ital.
7) Suceava, Nov. 7/91, dr. 75/91 şi c. Iaşi I, Dec. 5/91, dr. 13/92.
8) De unde compensare în profitul statului care şi-ar fi sacrificat suveranitatea graţie aceleeaşi întâmplări în alte state în avantajul naţionalilor săi.
9) Art. 12, al. II, ant. pr., art. 8 c. ital.
10) § 5, No. 3, c. Cal.; art. 9 c. ital.; art. 19 ant. pr., v. l. 6 D., XXI, 2; l. 2 C., VI, 32.

157. Această regulă formulată odinioară (pentru prima oară de Bartolus şi Dumoulin): „locus regit actum“, lăsată la o parte ca inutilă de formulat de legiuitorul c. N. şi declarând de statut real, legile relative la forma actelor, are aceeaş raţiune de a fi ca regulele conţinute în aliniatele precedente ale aceluiaş articol; în adevăr, dacă cinevà n'ar puteà contractà în mod valabil urmând formele prescrise de legea locului unde se află, ar fi adesea în imposibilitate de a încheià actele juridice pe care le are în vedere sau n'ar puteà să o facă decât cu greutate, cum formele prescrise prin legile domiciliului sau naţiunii căreia aparţine persoana în cestiune nu sunt, poate, cunoscute în ţara unde trebuieşte să se instrumenteze sau sunt necunoscute acolo de practicianii căror este nevoie să se adreseze; este deci tot individualitatea omenească în libera ei desfăşurare care serveşte de bază formulei de mai sus, formulă de interes comun pentru toate naţiunile în vederea supuşilor lor ce se află în ţări străine [1]).

Deasemenea regula ce ne ocupă n'ar puteà să fie înlăturată — fiind dată necesitatea de a recunoaşte individualitatea omenească — decât fie în interesul acesteia ea însăşi, fie în interesul organizării sociale, consideraţiuni care ar trebuì să se impue, de asemenea, cu privire la cestiunea caracterului facultativ sau obligatoriu al acestei reguli.

Exemple:

158. Astfel regula „locus regit actum“ nu s'ar aplicà când s'ar atinge printr'aceasta o lege naţională de ordine publică fie ea de statut personal ca dispoziţiile art. 1182 c. civ. sau de statut real ca dispoziţiunile legiuitoare în materie de transcripţiune, orică ar protege astfel un act făcut în frauda legii naţionale, manifestaţiune care ar fi contrarie ordinii sociale.

159. Din contra, această regulă s'ar aplicà tutulor actelor juridice chiar solemne numai după legea naţională precum şi actelor instrumentare, căci în toate aceste ipoteze individualitatea omenească reclamă liberă desfăşurare, pe când organizarea ţării: naţiune, domiciliu, nu pare în joc [2]).

---

1) Buc. III, 250, Nov. 12/87, dr. 6/88. Este de observat că deastădată, principiul teritorialităţii legilor serveşte la protecţiunea individualităţii omeneşti.

2) Cas. 18, Apr. 1865, 65, 1, 317, 65, 1, 342.

160. Deasemenea, tot în interesul individualităţii omeneşti în vederea liberii ei desfăşurări, ar trebui admis că regula: „locus regit actum“ nu e obligatorie în sensul că părţile contractante ar puteà recurge şi la legile naţionale întrucât individualitatea fiecăreia din ele n'ar fi atinsă, ceeace este stabilit de art. 9 c. ital. în virtutea căruia: „disponenţii sau contractanţii au libertatea de a urmà „formele fixate prin legile lor naţionale dacă acestea sunt comune „tutulor părţilor“. Iar art. 20 ant. pr., după ce a decis că regula „locus regit actum“ este obligatorie, statuează: „Toutefois, quant „il s'agit d'écrits sous seing privé dressés par une seule personne „ou par plusieurs ayant la même nationalité, les parties peuvent „suivre les formes prescrites par leur loi nationale“ [1]).

161. Din contra, pare de natură a atinge individualitatea omenească în libera-i desfăşurare regula: „locus regit actum“, întrucât ar aveà ca rezultat de a obligà pe naţionali a urmà forme mai puţin simple şi comode, ca art. 922 c. oland. când interzice naţionalilor Olandei de a întrebuinţà forma olografă obligându-i astfel a recurge la forma autentică a locului unde vor să instrumenteze [2]).

162. Legiuitorul nostru aplică regula: „locus regit actum“ în materie de acte de stare civilă (art. 34), de căsătorie (art. 152), de testament (art. 885), de ipotecă (art. 773, al. II).

4) Despre legile de ordine socială [3]).

163. Aceste dispoziţiuni legiuitoare sunt toate de natură reală, adică: obligă pe toţi cei ce se află pe teritoriul asupra căruia se întinde suveranitatea lor, chiar pe cei ce nu le cunosc sau sunt în mod întâmplător (în treacăt) pe acel teritoriu. In adevăr, cum aceste legi interesează în primul grad organizarea socială, a admite în spre restrângerea executărei lor aplicarea unor legi străine, ar însemnà din partea unui stat abdicarea cu privire la dreptul său de suveranitate, stare ce ar puteà să aibă ca rezultat o dezor-

1) Art. 885 c. civ. rom. — Cas. I, 425 Dec. 1/72, p. 338 Cas. II, 152 Mai 5/69; 439 Sept. 29/72; 76 Febr. 11/85, p. 134.

2) Buc. III, Apr. 26/73. Dr. 36/73.—Comp. cas. I, 425, Dec. 1/72, p. 338.

3) V. partea generală.

ganizare complectă a societăţii în detrimentul chiar al liberii, desfăşurări individuale care presupune înainte de toate o organizare socială solidă.

164. Principiul realităţii legilor de ordine socială este formulat de c. Nap. cu privire la legile de poliţie şi siguranţă [1]) în art 3 al. I, de codul ital. în vederea aceloraşi legi şi legilor penale în dispoziţiunile sale generale: art. 11 şi de ante-pr. în mod general în art. 26. Cât despre legiuitorul codicelui nostru civil — afară de consideraţiunile privitoare la legile relative la imobile a căror realitate, anume: stabilită prin art. 2 al. I este şi ea de natură a interesă dreptul de suveranitate al unui stat — el nu face nici o aplicaţiune analogă în titlul său preliminar a principiului realităţii legilor de ordine socială, dar, art. 3 al cod. nostru penal [2]) face o asemenea aplicaţiune cu privire la legile penale.

165. Trebuiesc să fie considerate ca legi de ordine socială:

a) Legile de drept public: constituţionale, politice, administrative, financiare, penale, de poliţie şi siguranţă, căci ele servesc de fundament organizării sociale.

b) Legile civile chiar, ca acelea care privesc ordinea publică şi bunele moravuri, precum şi orice altă lege întrucât aplicaţiunea anume a ei ar interesă în mod direct organizarea socială.

166. Cât despre art. 52 şi 92 ale Constituţii noastre şi urmările ce se trag din principiul exteritorialităţii, sunt mai mult temperamente părând necesare regulii de realitate a legilor de ordine socială decât escepţiuni în această materie. In adevăr, art. 52 şi 92 în cestiune constituesc ele însele baze fundamentale ale organizării sociale şi aplicarea principiului care se numeşte de exteritorialitate pare a interesă în primul rând conservaţiunea societăţii în calea ei spre progres, cum de fapt această aplicaţiune nu va aveà pe deoparte nici o urmare prejudiciabilă ordinei sociale, dar va înlesnì, pe dealtăparte, bunele raporturi între state a căror relaţiuni în general devin din ce în ce mai frecuente.

---

1) Comp. cas. II, 181 Sept. 13/76, p. 517.

2) Modificat prin legea din 15 Febr. 1894

CAPITOLUL III.

Despre aplicarea legilor. — Art. 3—5.

Crivelli: „Observations sur les dangers de l'interprétation des lois“ 1807.—Foucher: „De la législation en matière d'interprétation des lois en France“.—Tibaut: „Théorie de l'interprétation logique des lois“, 1837.—Coin Delisle: „Principes de l'interprétation des lois“, 1852.—Brocher: „Étude sur les principes généraux de l'interprétation des lois 1870“.—Bourgade: „Recueil des règles d'interprétation des lois“.

167. Numai prin executarea legilor este posibilă îndrumarea în spre scopul lor, adică, în spre acea situaţiune în raporturile oamenilor între ei, care face că pentru fiecare dintr'înşii rezultatele vieţii lor sociale să corespundă purtării lor în decursul acesteia, de unde, noţiunea justiţiei [1]). Importă dar mult ca executareà oricării reguli de urmare să fie pe cât posibil asigurată, iar tot ce dispune acest titlu preliminar în art. 3—5 nu este decât o consecinţă a acestei necesităţi.

168. Aşà art. 3: „*Judecătorul care va refuzà de a judecà sub cuvânt că legea nu prevede* [2]), *sau că este întunecată sau neîndestulătoare, va puteà fi urmărit ca culpabil de denegare de dreptate* [3])“.

In prezenţa acestui text de lege, reprodus după art. 4, c. N. judecătorul va fi obligat sub pedeapsa art. 152 c. pen., adică, a denegării de dreptate:

a) De a aplicà orice dispoziţiune legislativă clară şi precisă chiar de i-ar părea nedreaptă întrucât textul ei ar corespunde intenţiunii legiuitorului; în cazul contrar va aveà de descoperit acea intenţiune, de asemenea când legea e obscură.

b) De a recurge la argumentele de identitate, de analogie, a contrario,... legea fiind mută sau insuficientă, la lucrările preparatorii, tradiţiune, sensul legii fiind dubios.

Intr'un cuvânt, judecătorul va fi constrâns a judecà în tot-

1) Neapărat că într'o societate ideală o asemenea situaţiune ar există în mod independent de orice lege.

2) „Du silence... de la loi“ (art. cor. c. N.).

3) Art. 27 ante-pr.

deauna [1]) şi a decide în orice ipoteză recurgând de e trebuinţă la interpretare, graţie căreia îi va fi adesea posibil de a ajunge a fixà adevăratul sens, întindere a legii, toate acestea având ca bază echitatea şi în limitele principiilor generale ale dreptului şi spiritului legilor în general [2]).

168 *bis.* Deasemenea art. 4: *„Este oprit judecătorului de a se pronunţà în hotărîrile ce dă, prin cale de dispoziţiuni generale şi reglementare asupra cauzelor ce-i sunt supuse“* [3]), pentrucă puterea reglementară, atrăgând adevărată legiferare, în mâinele autorităţilor judecătoreşti — care nu trebuie să aibă iniţiativa hotărîrilor ce dau, ci să decidă numai asupra cazurilor practice ce se prezintă fără a puteà cârmuì viitorul sau a modificà ceeace au decis — ar însemnà sacrificarea principiului separării puterilor prin aceea că puterea judecătorească ar exercità atribuţiuni ce aparţin celei legiuitoare numai. Acest text interesează dar şi buna aplicare a legilor, rezultat parţial al exercitării satisfăcătoare a puterilor în stat [4]).

168 *ter.* Infine, art. 5 statuează: *„Nu se poate derogà prin convenţiuni sau dispoziţiuni particulare la legile care interesează ordinea publică şi bunele moravuri“* [5]).

Această dispoziţiune, reproducţiune a art. 6 c. N. tinde asemenea a asigurà executarea legilor care ar fi compromisă relativ la sus menţionatele legi dacă ar fi permis să se deroage lor graţie căror se menţine organizarea socială, bază a individualităţii

1) Deci nu va puteà declarà o pretenţie ca nefundată chiar dacă un sprijin legal i-ar lipsì, neapărat însă că în penal nu va puteà pedepsì dacă nu există o pedeapsă pronunţată de lege, dar atunci va absolvì ceeace nu este a refuzà de a se pronunţà, ci a judecà.

2) Buc. III 69, Mart. 22/84, Dr. 71/84; art. 3 disp. c. ital. Intrucât judecătorul judecă numai în limitele principiilor generale ale dr. şi condus de echitate el face operă de legiuitor, ceeace e contrariu principiului separării puterilor dar se impune în caz de lacună în legislaţie fiind dată împerfecţiunea oricărei opere omeneşti; cât despre sistemul referatului la puterea legiuitoare, el prezintă acelaş inconvenient fără a oferì garanţiile cuvenite, căci puterea legiuitoare neavând control poate abuzà, întârzià de a decide. (v. §§ 9, 10 şi 13 c. Cal., dar şi 11 c. Cal. precum L. 2, § 21 cod. Veteri jure enucleando), 1, 17 şi 318/65 reg. org. Mold. şi 330 reg. Munt. precum şi Caragea art. 3 p. IV, c. III).

3) § 16 c. Calimach. art. 28 ant.-pr. .

4) Art. 12 disp. g-le c. ital. şi 28 ant.-pr.

5) Cas. II 305, Sept. 26/79, p. 672.

omeneşti. Aşà că în definitiv în propriu-i interes aceasta 'şi vede restrânsă libertatea sa de acţiune[1]).

„*Nu se poate...*“: înseamnă o imposibilitate, deci lipsă de eficacitate şi prin urmare, nulitate a oricărui act făcut în violarea art. 5.

„*...sau dispoziţiuni particulare...*“: cuvinte adăogate de legiuitorul nostru, de unde în sistemul nostru legislativ clauzele derogatorii bunelor moravuri şi ordinii publice atrag nulitatea actelor unilaterale (ex.: unui testament) caşi pe aceea a oricărei convenţiuni.

„*... legile care interesează ordinea publică sau bunele moravuri*“: adică legile care interesează în primul rând organizarea socială sau obiceiurile în spre binele obştesc, în opoziţiune cu legile care interesează mai înainte de toate pe particulari a căror voinţă interpretă, numite şi interpretative, astfel sunt de ordine publică: legile de drept public; vor interesà în acelaş timp bunele moravuri cele care interzic poligamia şi ar fi interpretative cele care reglementează convenţiunile în general[2]).

169. Este dar necesar şi a interpretà legea pentru a puteà ajunge la o aplicare satisfăcătoare a ei, or interpretarea legilor înseamnă acţiunea intelectuală graţie căreia în spre aplicarea lor se urmăreşte cunoaşterea acestora *în conţinut adevărat şi deplin*, lucru care poate fi greu de realizat cum legile, operile oamenilor, pot fi în mod defectuos formulate, pe când litera lor nu e în stare a coprinde tot ce legiuitorul voieşte.

Astfel legiuitorul interpretă adesea printr'o lege posterioară sensul unei legi anterioare[3]), ceeace se numeşte o interpretare *autentică* şi ce poate aveà loc şi prin obiceiu numindu-se atunci interpretare *uzuală*[4]), iar ambele *legale*, producând efectele unor adevărate legi, dacă se admite că obiceiul poate modificà o lege, lucru care înseamnă că interpretarea trebuie urmată chiar dacă e greşită. Deasemenea judecătorul poate fi chemat a interpretà o lege în hotărîrea ce dă şi pe care după cum am arătat nu o poate refuzà, toate aceste interpretări numindu-se şi *publice* sau pe cale de *autoritate*.

1) Cas. II 305 Sept. 26/79 p. 672.
2) V. 8 No. 165.
3) L. 12, § 1 c. de leg. 1, 14.
4) L. 37. 138 dig. de leg. 1, 3.

Infine, orice particular, avocat în pledoarie, jurisconsult în cercetări, om de afaceri pentru treburile lui, orice individ pentru interesele sale întrucât o interpretare intervenită pe cale de autoritate nu se impune, poate în mod liber să fie adus la acea descoperire a conţinutului *întreg* şi *deplin* al unei legi şi atunci avem interpretarea numită *particulară* sau *doctrinală.*

170. Rolul interpretului este :

a) A descoperì conţinutul *adevărat* al legii, pentru care are ca mijloace, *textul* legii, adică, cuvintele conţinute într'însul, de unde o interpretare numită *gramaticală* dela care interpretul nu trebuie să se depărteze dacă litera legii este clară decât numai în cazul de formulă greşită ; dacă însă textul nu e clar şi precis, interpretul va trebui să recurgă la interpretarea *logică*[1]), adică la elementele de unde a pornit voinţa legiuitorului care sunt *izvoarele* la care a recurs el. Ex. : o lege anterioară al cărui sens va fi probabil şi cel al legii posterioare care purcede dintr'însa ; *lucrările* întreprinse în spre legiferare, de unde va ieşì poate la iveală intenţiunea legiuitorului ; *faptele* care au împins pe legiuitor a legiferà, de unde se va puteà poate apucà direcţia voinţii lui ; *alte dispoziţiuni* ale aceleiaşi legi în raport cu dispoziţiunea de interpretat sau chiar *alte legi* în *aceiaş situaţiune* precum şi *voinţa legiuitorului manifestată aiurea,* putând da adevăratul sens al legii ; *cerinţele sociale, raporturile vieţii* pe care se sprijină legea, *consecinţele ei* după cum ar fi interpretată într'un sens sau într'altul; *caracterul legiuitorului* precum şi *scopul* ce el a urmărit, cari, şi mai cu seamă ultimul, vor indicà interpretului calea ce a vrut să urmeze legiuitorul;

b) A descoperì conţinutul *deplin* al legii, sau graţie textului el însuş pe baza unui motiv *mai puternic* (argument a fortiori) ori în sprijinul unei situaţiuni *contrarii* (argument a contrario), consideraţiuni care duc la soluţiuni satisfăcătoare când sunt conforme principiilor de drept ; sau cu ajutorul *altor texte* de legi care statuează în cazuri *analoge* întinzându-le şi la ipoteza neprevăzută de legea de interpretat, de unde iarăş soluţiune satisfăcătoare dacă textele luate în ajutor nu sunt excepţiuni în afară de dreptul comun.

1) L. 57 D. h. t. l. 3. l. 6 § 1 D. de v. s. 50, 16. l. 19 d. ad. exh. 10, 4.

CARTEA I.

DESPRE PERSOANE.

De Vareilles-Sommières: „Les personnes morales, 1902. — F. Ferrara: Le persone giuridiche, 1907. — D. I, 5 de statu hominum. — T. I, 3: de jure personarum.

171. Inainte de a abordà titlul I al acestei cărţi se cade a dobândi noţiunea persoanei, obiect al acestui titlu.

Definiţiune: Persoană este *omul în punctul de vedere al vieţii sale juridice* adică: al manifestării de existenţă a sa relativ la reglementarea conducerii sale faţă de semeni, ceeace înseamnă: omul *întrucât are drepturi şi datorii* [1]). Omul în această stare joacă un rol anumit în societate şi se mai numeşte şi ca atare persoană [2]).

Cu toate că codul german întrebuinţează cuvântul om (Mensch) pentru persoană, noţiunea acesteia nu acoperă pe aceea a omului, cum cea de-a doua implică orice manifestare a finţii omeneşti conform menirii sale, pe·când cea d'întâiu coprinde numai manifestările omeneşti *recunoscute, reglementate,* numai pe acele căror legea le *conferă un caracter juridic.*

172. După cum este vorba de omul astfel în punctul de vedere al scopului *fiecărui individ în parte* sau cu privire la un ţel *depăşind limita aceasta peste aceea a individualităţii* omeneşti,

---

1) Codul Calimach § 26 No. 4.

2) La romani: persona, ce însemnase rolul actorului pe scenă: dela masca: persona ce puneà, numită astfel pentrucă făcea ca vocea lui să fie puternică, de unde şi numele: dela personabat. După codul Caragea: obraz.

vom aveà: ceeace impropriu se numeşte o persoană *naturală, reală, fizică* ori o persoană *morală civilă juridică* [1]).

A. Despre persoana naturală, reală sau fizică.

173. Definiţiune: Trebuieşte a se înţelege prin persoana astfel calificată: *individul omenesc întrucât autoritatea socială îl recunoaşte* cu privire la existenţa-i *juridică în limitele scopurilor sale proprii individuale.*

„...individul...“ : căci în afară de el intrăm în domeniul personalităţii zise morale.

„...omenesc...“ : în adevăr, animalele şi lucrurile nefiind susceptibile de a deveni subiecte active sau pasive de drepturi, nu pot constituì persoane [2]).

„...întrucât autoritatea socială îl recunoaşte: astfel în lipsa unei asemenea recunoaşteri, sclavii nu constituiau persoane [3]); deasemenea nu s'a putut vorbì de un drept anume, de răspundere pentru accident de muncă în afară de culpă decât după ce aceste manifestări omeneşti intrară în cadrurile reglementării legale.

„...cu privire la existenţa-i *juridică..“.:* adică: relativ la reglementarea urmării în raporturile sale cu semenii.

„...în limitele scopurilor sale proprii *individuale...“ :* cum acestea depăşite călcăm pe terenul personalităţii morale.

174. La noi, toate fiinţele omeneşti: bărbaţii ca femeile constituesc persoane; în Moldova dela legea din 1855 şi în Muntenia dela cea din 1856 care desfiinţară robia [4]).

175. Omul constitue persoana: dela naştere [5]) până la

1) Expresiuni improprii de oarece ambele aceste categorii de persoane nu se referă la omul în carne şi oase care interesează pe naturalist iar nu pe jurist, ci numai la manifestările de vieaţă socială ale omului, pe când amândouă presupun pe om recunoscut juridiceşte, de unde rezultă că prima categorie de calificări nu convine nici uneia din aceste persoane, iară a doua ambelor.

2) Se pot cità ca escepţiuni: însă numai aparente, la această regulă, ereditatea jacentă a art. 95 din c. nostru civ. precum şi fundaţia §§ 80 urm. c. germ.; în adevăr şi acì nu e vorba decât de: manifestări omeneşti.

3) L. 22 l. 32 D. der. i. 5017; aşà şi la noi înainte de desrobire.

4) §§ 27—29 c. Calim.

5) § 1 c. germ.

moarte cu condiţia bine înţeles de a naşte viu [1]). Cât despre viabilitate adică: aptitudinea la vieaţă, ea pare a fi suprimată de codul nostru civil în opera-i de reproducere, ca condiţie pentru constituirea de persoană [2]). De acì rezultă că oricare ar fi conformaţiunea unui copil născut viu, el după sistemul nostru legislativ va constituì o persoană [3]).

Cu toată tăcerea codului nostru civil asupra acestui punct, fiind însă dat că în mod raţional nu se poate admite ca un lucru să producă deplină eficacitate decât din momentul ce el însuş este desăvârşit, pare evident că numai o naştere complectă poate da ca rezultat începutul personalităţii [4]). Dar cu începere de când o naştere va trebuì să fie considerată ca desăvârşită? Dela separarea complectă a copilului de trupul mumei sau chiar de mai înainte, ex.: din momentul ce copilul a respirat, adică: a îndeplinit primul act al vieţii fisiologice? Şi cestiunea este importantă căci dacă copilul moare în intervalul dela prima respiraţiune la separarea complectă de trupul mumei, va fi dobândire de drepturi asupra lui, de unde transmiterea acestora la cei în drept, sau nu se va produce aşà ceva după cum dăm răspuns afirmat la a doua parte a întrebării sau la prima, căci într'un caz copilul va fi existat, în celălalt nu! Inclinăm în spre sistemul separării de trupul mumei al dreptului roman [5]) şi al tradiţiunii, celălalt sistem fisiologic fiind cu totul străin la noi.

In mod escepţional codul nostru civil ca c. Nap. ţine în seamă copilul conceput numai, conform adagiului: Infans conceptus pro nato habetur quoties de commodis ejus agitur, protejându-l pentru ca el să nu piardă născându-se mai târziu, ceeace ar fi dobândit dacă venea pe lume mai curând, în sensul că îi rezervă drepturi ce i s'ar fi cuvenit în această ipoteză [6]).

1) L. 3 c. de post. her inst. 6. 29.—L. 129 D.—dev. s. 5016.—Ceeace se va presupune în lipsă de dovadă contrarie conf. § 35 c. Calim.

2) Comp. art. 288, 654, 808 c. nostru civ. cu art. 314, 725, 906 c. N.

3) L. 14 D. h. t. 5; l. 12 § 1 D.—de lib. 28, 2.—L. 38 D. dev. şi 5016.

4) § 1, c. germ.

5) L. 3. c. de post. her. inst. 6, 29.—L. 12 pr. D. de lib. 28, 2.—L. 1 § 9 De unde cogn. 38, 8.

6) L 7 l. 26 D. h. t. 1, 5.—L. 3 D. Si pars her. 5, 4, l. 30 § 1 D. de a h. 29. 2.—L. 231 D. dev. 50, 16.—L. 48 § 5 D. de furt. 47, 2.—L. 8 D. quando dies 3. 6, 2.

B. Despre persoana morală, civilă sau juridică.

176. Definiţiune: Trebuieşte a se înţelege prin persoană astfel calificată: *omul întrucât autoritatea socială îl recunoaşte* cu privire *la existenţa-i juridică depăşind limitele individualităţii* sale.

Singura deosebire dar între persoana fizică şi morală este aceea dela individ la om, dela scopuri de-ale indivizilor la scopuri omeneşti în genere, depăşind pe cele d'întâiu. Nicăieri dar în realitate nu se poate dovedì cevà natural în opoziţiune cu veri-o ficţiune cum însă manifestările cu scop individual se confundă cu fiinţa omului pe când cele omeneşti în genere, o eclipsează, s'a văzut în primul caz o persoană reală care fiind căutată în al doilea caz: de unde creaţiunea ei pe cale de închipuire, s'a ajuns la deosebirea de: persoană reală, naturală, fizică şi persoană morală, civilă, juridică, fictivă. Şi opinia care pare a vedeà în persoana morală o masă de bunuri este de respins după credinţa mea [1]). în adevăr, nici o noţiune de drept nu stă în picioare în afară de ideia de raporturi între oameni, pe când noţiunea personalităţii morale nu e de natură să dispară neexistând bunuri, aşà în materie de: nume al persoanelor morale, de naştere şi stingere,... deasemenea în ceeace priveşte personalitatea morală *ouvrière* din legiuirea franceză care, fără patrimoniu, poate contractà, se poate obligà, poate pleda.

Ca exemple de persoane juridice se pot da: vechile universitates, corpora, colegia,... la noi: statul, comuna, societăţile comerciale.

177. S'ar părea că persoana juridică caşi cea fizică să fie în mod natural admisă de a se bucurà pe deplin de recunoaşterea ei, întrucât n'ar trece peste ceeace socialmente e permis fiind dat însă că tendinţele cu scopuri omeneşti generale, sociale,... întrucât implică perpetuitate, atrag imobilizări de bunuri,... sunt de natură prin ele însele a atinge manifestări de acelaş fel în spre organizarea, conservarea,... societăţii întregi: bază a omului, aşà: acţiunea statului, s'a restrâns de mai înainte recunoaşterea persoanii juridice de către autoritatea socială în sensul că existenţa ei a fost făcută

1) Planiol T IV p 262.

să depindă de adeziunea autorităţii publice oridecâteori nu ar fi fost vorba de Statul el însuşi în profitul cărui s'a stabilit tocmai aceasta [1]). Iar această adeziune în principiu, trebuie să rezulte dela lege.

Nu trebuieşte însă scăpată din vedere tendinţa modernă de a face persoana morală din ce în ce mai independentă de acea adeziune [2]).

178. Substratul oricărei persoane morale fiind: manifestarea fiinţei omeneşti *peste scopurile individuale,* tot ce cade în afară de această limită nu poate să aibă raport cu noţiunea personalităţii juridice, de unde natura *vinculată* a acesteia, astfel, persoana morală nu poate aveà drepturi de familie, ci numai drepturile de a dobândì, de a stà în judecată, de a contractà; ea nu poate aveà plăceri ci numai sarcini.

Există însă o tendinţă în virtutea căreia oridecâteori lipseşte sprijinul necesar personalităţii morale (fie absenţă de autorizare, fie sacrificarea caracterului de vinculare), se iau în consideraţiune membrii sociali: ut singuli.

179. Vechiul nostru drept recunoşteà personalitatea morală [3]) şi se ocupà de ea făcând-o să depindă de voinţa şi permisiunea Domnului [4]), puind-o sub supravegherea guvernului [5]). Se pot dà ca exemple de persoane morale ale vechiului nostru drept: mânăstirile şi bisericile, spitalele şi şcolile, asociaţiunile de comerţ şi corporaţiunile de meserii; colectivităţi ca: a săracilor; instituţiuni ca: cutia de mile;... precum şi multe alte aşezăminte fără autorizare, tolerate.

Codul nostru civil actual nu se ocupă de persoanele morale decât în art. 96 şi 817 în mod general, şi de oarecare din ele în art. 475—478, 559, 811, 817, 1308, 1706, 1753, 1786, 1845. Cât despre cuvintele: persoană morală, nu le întrebuinţează decât în primele două articole.

180. După cum raţiunea de a fi a persoanelor morale este

1) §§ 15 şi 43 Cal.

2) V.: jurispr. franceză şi legea din 2 Iunie 1865. — Comp. cas. I, 144, Maiu 4/81, p. 374.

3) §§ 40 şi 962 c. Calim., art. 5 c. II, p. III şi art. 24 c. III. IV, c. Caragea.

4) Degré, op. cit. p. 34.

5) § 43 c. Calim.

în legătură cu organizarea socială a ţării sau independentă de aceasta, ele se numesc publice sau private, aşà persoane morale publice ar fi: statul cu ramificările sale: districtul, comuna;... persoane morale private, societăţile comerciale.

181. Persoana morală neînsemnând decât tot omul recunoscut într'un punct de privire oarecare, trebuieşte decis că regulile codului relativ la persoane sunt aplicabile şi persoanelor morale întrucât natura lor permit aceasta şi nu s'ar fi stabilit reguli speciale pentru ele [1]).

182. Energia omului în spre o desfăşurare cât de perfectă a existenţei sale care rezidă la baza personalităţii, se îndreptează în sensuri particulare diverse după natura calităţilor a căror totalitate constitue fiinţa omenească despre care e vorba, dând astfel diferitelor persoane o situaţiune aparte în domeniul activităţii sociale adică: întrucât ele lucrează în sensul de a obligà sau de a se obligà, de unde, drepturi şi datorii. Această situaţiune se numeşte stat al persoanelor, acele calităţi care o determină, constitutive ale statului lor, iar aptitudinea de a obligà sau de a se obligà, capacitate; toate dând ca rezultat nişte avantajii, atribute prerogative care sub dublul lor aspect se numesc drepturi şi datorii.

Astfel persoanele ocupă situaţiuni deosebite în societate pe care le pot reclama şi face să valoreze după: sex, naştere, etate, stare mintală, naţionalitate, de unde: bărbaţi sau femei, copii legitimi sau naturali, majori sau minori, interzişi, prodigi [2]), naţionali sau străini; ele mai pot fi căsătorite sau celibatare şi acestea văduve sau divorţate şi vor fi numite capabile sau incapabile după cum vor fi sau nu vor fi apte de a lucrà în diversele lor direcţiuni în sensul de a obligà sau de a se obligà, de unde: capacitate sau incapacitate de a contractà, de a stà în judecată, de a se căsătorì, de a alege sau a fi ales în vreun corp privat sau politic, etc... Cât despre drepturile care vor rezultà deacì vor fi, civile sau politice, patrimoniale ori nu, după cum vor privì raporturi particulare sau publice, bunuri sau familia, astfel drepturile de a se

1) Lăsăm la o parte tot ce priveşte constituţiunea şi administraţiunea persoanelor morale ca nefiind de domeniul dreptului privat pur.

2) „Pentru Obraze": Part. I. c. Caragea.

căsătorì, de a se alege deputat, de a succedà, de a recunoaşte un copil natural.

TITLUL I.

Despre drepturile civile şi despre naturalizare.

183. Această rubrică înşeală asupra conţinutului titlului care nu se ocupă de drepturile civile decât relativ la persoanele căror pot aparţine. Şi pe lângă naturalizaţiune mai tratează şi despre alte moduri de a se dobândì naţionalitatea română, precum şi despre moduri de a o pierde, ceeace face că rubrica e în acelaş timp prea generală şi incomplectă.

184. Titlul de faţă pare a voì să determine persoane căror aparţin oarecare drepturi [1]) numite civile, în spre care scop s'ar zice că-şi dă osteneala de a indicà pe cei cari sunt sau devin români şi pe cei cari nu sunt sau nu pot devenì români [2]), trăgând din aceste împrejurări oarecare consecinţe [3]). Dar cum în punctul de vedere al drepturilor civile deosebirea între români şi străini nu este cel puţin de primă importanţă [4]), tendinţa principală a acestui titlu cată a vizà mai puţin împrejurarea că cinevà e sau nu învestit cu calitatea de român ca distincţiunea între români şi străini în ea însăş cu consecinţele ei [5]).

185. In acest titlu se pot distinge patru grupuri de articole şi anume: I) art. 6, 7 şi 11 care se ocupă de drepturile civile în ceeace priveşte cei ce au bucurarea lor; II) art. 8—10, 12, 16, 18, 19 al. II şi 20 al. II, care indicând diversele moduri de a devenì român arată persoanele considerate ca române; III) art. 17 19 al. I şi 20 al. I, care indică modurile de a pierde calitatea de român; IV) art. 13—15 care trag consecinţe particulare din împrejurările că cinevà este român ori străin.

---

1) Art. 6, 7, 11.
2) Art. 8—10, 12, 16—20.
3) Art. 13—15.
4) Cum străinii au în principiu aceleaşi drepturi caşi naţionalii.
5) Art. 13—15.

CAPITOLUL I.

Despre bucurarea de drepturile civile şi despre naturalizaţiuni.

186. Această rubrică este şi ea redactată în mod defectuos, căci legiuitorul nu se ocupă în capitolul de faţă numai de naturalizaţiune.

I. Despre drepturile civile în ceeace priveşte cei cari au bucurarea lor. (art. 6, 7 şi 11).

Art. 6 statuează: *„Exercitarea drepturilor civile nu depinde de calitatea de cetăţean care nu se poate dobândi şi păstrà decât conform art. 16 din această condică“.*

187. Acest text declarând exerciţiul drepturilor civile independente de calitatea de cetăţean pare a se ocupà de acele drepturi civile care se opun drepturilor politice, iar nu de drepturile civile stricto sensu, ce se opun drepturilor naturale.

Ceeace rezultă din articolul de faţă, este că toate drepturile civile sunt de natură a fi exercitate şi de necetăţeni, de unde în prezenţa art. 7 care poartă: *„Tot Românul se va bucurà de drepturile civile“* şi art. 11 care zice: *„Străinii se vor bucurà în deobşte în România de aceleaşi drepturi civile de care se bucură şi Românii, afară de cazurile unde legea ar fi hotărît altfel“,* trebuieşte conchis că formula noastră îmbrăţişează împreună cu toţi naţionalii români: cetăţeni (bărbaţi şi majori) şi necetăţeni (femei şi minori) şi pe toţi străinii, întrucât legiuitorul n'a decis altfel cu privire la aceştia.

In art. 6 înfine, fiind vorba de dobândireà şi păstrareà unor drepturi ce decurg din calitatea de cetăţean, iar art. 16 la care se trimite ocupându-se de dobândirea de naţionalitate care diferă de cetăţenie fără a tratà de altmintreli despre verio păstrare de drepturi, se vede că din eroare legiuitorul trimite la acest art. cum el probabil după exemplul c. N. în art. corespunzător (care se referă la Constituţie) a voit să trimită la art. 7 din Constituţie.

188. Cu toate că legiuitorul codului nostru civil nu pare a da importanţă distincţiunii între bucurare şi exerciţiu, ceeace rezultă chiar din art. 6 sus citat unde întrebuinţează desigur cuvântul exerciţiu în loc de bucurare, vom numì bucurare: aptitudinea legală de a devenì titular al unui drept civil, ce în principiu după sistemul nostru legislativ se cuvine oricui, naţional sau străin, cetăţean sau necetăţean, chiar minorilor; iar exerciţiu, aptitudinea de a întrebuinţà un drept civil, ce nu aparţine decât capabililor.

Bucurarea referindu-se la dobândirea drepturilor, iar exerciţiul la dobândirea întrebuinţării lui, conchidem:

a) Că cine n'are bucurarea unui drept civil nu poate aveà nici exerciţiul lui cum nu se poate concepe întrebuinţarea unui lucru de care cinevà nu e învestit, aşà: străinii la noi în materie de proprietate imobiliară rurală.

b) Că cinevà poate să aibă bucurarea unui drept civil fără să aibă exerciţiul lui căci se poate concepe învestirea fără aptitudinea de întrebuinţare, aşà: la noi toţi incapabilii, minorii, interzişii, femeile măritate, toţi cei căror legea le interzice oarecare acte [1]) întrucât este vorba de acele acte ca persoanele puse sub consiliul judiciar [2]); toate acestea neapărat în afară de o cale oarecare de urmat, de anumite condiţiuni de îndeplinit.

II. Despre cei ce sunt români şi diverse moduri de a devenì român. (art. 8, 10, 12, 16, 18, 19 al. II şi 20 al. II).

189. Cinevà după codul nostru civil, poate fi român prin origină, naştere, adică, poate naşte român (art. 8 al. III şi art. 10 al. I) şi poate devenì român numai după naştere şi anume: prin binefacerea sau beneficiul legii (art. 8 al. I şi II [azi abrogat prin art. 7 al Constit. modif.] şi 19 al. II), prin favoarea legii (art. 10 al. II, 18 şi 20 al. II), prin căsătorie (art. 12), prin naturalizare sau împământenire (art. 9, 16 şi 7 şi 8 Constit.) şi pe cale de anexiune de teritoriu.

1) Art. 950, al. IV.
2) Art. 445, 458.

a) *Despre români prin origină*
(art. 10 al. I şi 8 al. III).

190. Este român prin origină sau naştere: *tot copilul născut din Român...*" (art. 10 al. I) precum şi: „*Copii găsiţi pe teritoriul Român fără tată şi mamă cunoscuţi,..*" (art. 8 al. III).

1. Art. 10 al. I: „Tot copilul născut din român în ţară străină este român".

191. Acest text, cel puţin cu privire la părinţii români, consacră dreptul prin sânge (jus sanguinis) în virtutea căruia părinţii, cu vieaţa, transmit şi naţionalitatea lor copiilor, oricare ar fi locul de naştere al acestora.

Regula de faţă tradiţională la noi [1]) ca excluzivă a dreptului prin locul de naştere (jus soli) în virtutea căruia acesta e atributiv de naţionalitate, s'a menţinut astfel; şi în adevăr deabia sub. al. I şi II ale art. 8 legiuit. codului nostru civil pare a fi voit să facă o concesie dreptului prin locul de naştere, aliniate care de altmintreli se găsesc azi abrogate [2]).

191 *bis.* Textul ce ne ocupă este redactat în mod defectuos întrucât poartă pur şi simplu: „*...în ţară străină...*" într'adevăr, cum locul naşterii în legislaţiunea noastră nu influenţează întru nimic naţionalitatea, şi copilul născut din român *în România: tot prin dreptul sângelui* iar *întru nimic* ca născut în România va fi român, cu atât mai mult că naşterea în România îl va apropia de această ţară, ceeace ne determină a observà că legiuitorul ar fi trebuit să facă ca cuvintele de mai sus să fie precedate de termenul chiar, zicând: „*chiar în ţară străină...*" dacă n'ar fi preferit a întrebuinţà formule mai de principii sau mai complecte ca următoarele: „tot copilul născut din român... (fără indicare a locului de naştere) sau: „...în România ori în ţară străină..." ori: „*Tot copilul născut din român e român oricare ar fi locul de naştere*" [3]).

1) § 44 c. Calim.
2) In Franţa şi Italia se lasă loc şi dreptului după locul de naştere.
3) Art. 38, al. I, ante-pr.

192. Ce înţelege legiuitorul prin cuvintele: „... din *Român...*“ ? Neapărat că înţelege din părinţi români: tată şi mamă sau unul din ei.

Ce să decidem însă dacă tatăl şi muma sunt de naţionalităţi deosebite? Pentru copiii legitimi se admite că vor urmà naţionalitatea tatălui, conform tradiţiunii [1]) şi pe baza consideraţiunii că tatăl exercită puterea părintească în timpul căsătoriei [2]); pentru copiii naturali se decide că vor urmà naţionalitatea mumei deoarece după sistemul nostru legislativ sunt asimilaţi faţă de ea cu copiii legitimi, pe când raporturi cu privire la tată nu li se recunosc.

Ce să decidem când părinţii cari trebuie să transmită naţionalitatea au schimbat pe aceasta între concepţie şi naşterea copiilor lor? S'a zis că: cu privire la tată, naţionalitatea din momentul concepţiei cată a fi determinantă cum de atunci dejà copilul se deosebeşte de el, iar pentru mumă naţionalitatea din momentul naşterii, căci atunci copilul se separă numai de dânsa [3]). Dar cum se poate ca o calitate socială să se fixeze asupra unui ce neexistent în lipsa unei voinţe exprimate din partea legiuitorului în acest sens? De aci sistemul de a nu considerà decât momentul naşterii şi în ceeace priveşte tatăl ca deciziv, sistem de acord şi cu litera legii care vorbeşte de copilul *„născut...“*, dar cărui s'ar puteà opune adagiul: „Infans conceptus...“ socotit ca aplicabil cel puţin dacă ar fi vorba de dobândirea naţionalităţii române graţie lui, naţionalitate care nu poate fi considerată decât ca un avantajiu ...„de commodis ejus...“ [4]) aceasta şi pe baza consideraţiunii că cuvântul „născut“ ar fi luat într'un sens larg.

2. **Art. 8, al. III: „Copiii găsiţi pe teritoriul român fără tată şi mamă cunoscuţi, sunt români“.**

193. Acest text care pare a consacrà sistemul dreptului prin locul de naştere, nu e exclusiv faţă de acel al dreptului prin

1) Gaius, instit., I, § 89.

2) Ulp. Reg., V, De his qui in potestate sunt § 10.

3) Aceleaşi texte.

4) Afară numai dacă s'ar întinde adagiul şi în afară de avantajiile copilului şi atunci el socotindu-se aplicabil, va puteà înlătură naţionalitatea română intervenită după concepţiune.

sânge care-şi găseşte sprijinul în presupunerea că „copiii găsiţi pe teritoriul român...“ deşi „... fără tată şi mamă cunoscuţi...“ pentru a li se puteà atribuì naţionalitatea acestora, sunt născuţi din părinţi români, cum imensa majoritate a locuitorilor depe teritoriul român sunt români.

194. Observaţiune. Cât despre copiii născuţi oriunde din *străini*, legiuitorul n'are a se ocupà de ei, naţionalitatea lor cătând a fi stabilită prin legile naţiunii cărei aparţin părinţii lor sau prin acele ale ţării unde s'au născut. In orice caz, ar fi fost mai bine, dacă legiuitoru sub art. 10 al. I şi 8 al. III ar fi statuat pe cale de principii în sensul de a stabilì că părinţii transmit naţionalitatea lor copiilor, iar copiii fără părinţi cunoscuţi vor urmà naţionalitatea ţării unde vor fi găsiţi.

b) *Despre români prin binefacerea sau beneficiul legii*
(art. 8 al. I şi II şi 19 al. II).

195. Se poate numì binefacere sau beneficiu al legii în punctul de vedere al naţionalităţii: *conferirea dreptului de a reclamà însuşirea de român sau chiar această calitate acordată*, ceeace fac textele sus citate statuând:

„*Verice individ născut şi crescut în România până la ma-*
„*joritate şi care nu se va fi bucurat niciodată de vreo protec-*
„*ţiune străină, va puteà reclamà calitatea de Român în cursul*
„*unui an, după majoritate. Acei ce, aflându-se în condiţiunile de*
„*mai sus, vor fi devenit majori înainte de promulgarea acestui*
„*codice, vor aveà termen de un an dela promulgare pentru a*
„*reclamà calitatea de cetăţean Român*“ (art. 8 al. I şi II).

„*Devenind văduvă* (adică românca căsătorită cu un străin)
„(al. I) *ea va redobândì calitatea sa de Românca*“ (art. 19 al. II).

196. Binefacerea sau beneficiul art. 8 consistă după cum se poate vedeà, nu în acordarea însuşirei chiar de român, ci, în conferirea dreptului numai de a o reclamà în oarecare condiţiuni şi se sprijină, nu pe legătura de sânge ci pe relaţiuni faţă de ţara românească, prin urmare, este rezultatul unei înclinări în spre sistemul dreptului după loc.

Deşi al. I al art. 8 vorbeşte de calitatea de *Român*, iar al. II al

aceluiaş text de calitatea de *cetăţean Român*, în ambele aceste dispoziţiuni legiuitorul n'a putut vizà decât naţionalitatea, singură de natură a-l preocupà aci [1]).

197. Indivizii de care se ocupă art. 8 al. I şi II fiind străini până la reclamarea calităţii de român, legile lor naţionale sau de domiciliu iar nu legea română vor determinà epoca ajungerii lor la majoritate în spre calculul termenelor fixate de acest text.

198. Cât despre autoritatea competinte de a primì reclamaţiunile în virtutea textului de faţă, legiuitorul păstrând tăcerea, s'a atribuit de unii tribunalelor, de alţii administraţiei, fie după domiciliu, fie după reşedinţă.

199. Se admite că art. 8 al. I şi II a fost abrogat de § 2 *b* al art. 7 din Constit. noastră modificată la 1879.

În adevăr, acest text mai recent nu deschide *decât calea naturalizării* privilegiate aceloraşi indivizi îndeplinind două condiţiuni noi pe deasupra şi anume: că şi părinţii lor să fie stabiliţi în România şi să nu se fi bucurat de vreo protecţiune străină, de unde rezultă abrogarea art. 8 al. I şi II în mod tacit, adică ca incompatibil cu noua dispoziţiune. Ceeace pare evident, căci dacă numai pentru naturalizare şi se cer două condiţiuni mai mult, ele lipsind, cu atât mai mult o cale mai avantajoasă nu se va mai puteà aflà deschisă şi anume: beneficiul ce ne ocupă. La rigoare s'ar puteà găsì o conciliere între sus menţionatele texte adică, art. 8 al. I şi II putând fi considerat ca aplicabil în profitul celor cari se grăbesc a reclamà în termenul prescris pe când § 2 *b* art. 7 din Constit. ar rămâneà deschis în afară de acel termen. Nu trebuieşte însă uitat că legiuitorul nostru a modificat în 1879 constituţia cu intenţia de a răpì străinilor de rit necreştin (şi anume israeliţilor) accesul la art. 8 al. I şi II devenit liber în urma suprimării art. 9 c. c. ce i se impusese.

200. Binefacerea sau beneficiul art. 19 al. II consistă, după cum se poate vedeà, în acordarea însuşirei de român, o împrejurare întâmplându-se şi anume văduvia şi se sprijină pe sângele românesc care curge în vinele celei ce trebuie să devină româncă, sau mai bine să redevină astfel. Prin urmare, textul ce ne ocupă impune naţionalitatea românească cum n'o face să depindă în

1) Comp. art. 6 cu interpretarea lui.

ceeace priveşte dobândirea ei, de voinţa femeiei[1]); ce arată că legiuitorul numai sub imperiul necesităţii rezultând din natura căsătoriei, a decis în acelaş text al. I că, romînca care se va căsătorì urmează condiţiunea bărbatului"... şi într'adevăr, cauza căsătoriei dispărând prin văduvie el se grăbeşte a şterge şi efectele ei, declarând pe văduvă de drept iarăş de naţionalitatea română pe care o pierduse, deci: spiritul legiuitorului fiind acesta, dispoziţiunea ce ne ocupă cată să se aplice şi la aceleaşi căsătorii desfăcute prin divorţ.

„... *redobândi...*" : expresiune improprie cum nu se presupune că văduva dobândise vreodată însuşirea de romîncă pentru a o puteà redobândì, ci numai că o avusese.

201. Observaţiune : Binefacerea sau beneficiul legislaţiunii noastre civile relativ la naţionalitate seamănă cu acel al codului Napoleon şi în acelaş timp se distinge de el; seamănă cu el căci ca acesta dă un drept ori o situaţie dobândite (art. 19 al. II), spre diferenţă cu favoarea legii pe care o vom studià ce poate fi refuzată ; se distinge de el dacă se admite abrogarea art. 8 al. I şi II prin împrejurarea că nu se sprijină, spre diferenţă cu beneficiul din codul francez, decât pe dreptul prin sânge.

c) *Despre români prin favoarea legii*
(art. 10 al. II şi 20 al. II).

202. Se poate înţelege prin favoarea legii în ceeace priveşte naţionalitatea, o cale în spre dobândirea acesteia mai simplă şi uşoară decât cea ordinară a naturalizării deschisă unor persoane care îndeplinesc condiţiuni determinate.

Dacă favoarea legii în materie de naţionalitate se distinge de naturalizare prin simplicitatea ei, ea seamănă cu aceasta prin faptul că, caşi ea poate fi refuzată chiar condiţiunile legale fiind îndeplinite, ceeace o distinge de beneficiul sau binefacerea legii în aceeaş materie care după cum am arătat conferă situaţiuni de drept.

203. Ce condiţiuni trebuiesc îndeplinite pentru a aveà acces la favoarea legii? La această întrebare legiuitorul răspunde:

1) Ca în legislaţiunea franceză şi italiană.

„Tot copilul născut în ţară străină de un Român, care ar „fi pierdut calitatea de român...“ (art. 10, al. II). *„Românul, care „va fi pierdut calitatea sa de român..,“* (art. 18). *„Românul, care „fără autorizaţiunea guvernului va intrà în serviciul militar la „străini, sau se va alătură pe lângă vreo corporaţiune militară „străină...“* (art. 20 al. I).

Prin urmare, pentru ca cineva să aibă acces la favoarea legii trebuie *să fi fost român*, oricum ar fi pierdut această însuşire, (art. 20 al. I, arătând un mod de pierdere), chiar în mod voluntar prin naturalizare; sau să fie născut din părinţi cari au fost români; ceeace înseamnă că sângele românesc trebuie să curgă în vinele acelei persoane Se vede dar că favoarea aceasta a legii se sprijină şi ea pe dreptul prin sânge.

„... în ţară străină...“ (art. 10 al. II), formulă viţioasă căci împrejurarea aceleaşi naşteri în România n'ar împiedică raţionalmente o soluţiune identică, de unde rezultă că legiuitorul ar fi făcut mai bine de a nu menţionà locul naşterii, cum acesta tot nu e determinant în sistemul nostru legislativ, zicând de ex.: „Tot copilul născut din un român care...“: în specie dar argumentul a contrario n'ar prinde cum cade în conflict cu un principiu raţional.

„... va *redobândi*“... (acelaş text): expresiune improprie cum copilul despre a cărei acţiune este vorba, nu numai că nu va fi dobândit niciodată însuşirea de român, dar nici n'a avut-o vreodată.

204. Care este calea ce trebuieşte urmată pentru a puteà ajunge la dobândirea naţionalităţii române prin favoarea legii? La această întrebare legiuitorul răspunde:

„... *o va puteà redobândi* (calitatea de român) *întorcându-se „în România cu autorizaţiunea guvernului român, şi declarând „că voieşte a se aşezà în ţară, şi că renunţă la toate distinc- „ţiunile contrarii legilor române“* (art. 18).

„... va redobândì totdeauna acea calitate *îndeplinind forma- „litătile prescrise de art. 18* (art. 10 al. II).

„... *nu va puteà reintrà în România decât* **cu permisiunea „guvernului...** *nu o va puteà redobândì calitatea de român,* **decât conform art. 18...“**

Prin urmare, calea de urmat pentru a puteà ajunge la do-

bândirea naţionalităţii româneşti prin favoarea legii consistă în două fapte şi anume: intrarea în ţară însă cu autorizaţiunea sau permisiunea guvernului şi declaraţiunea voinţii de a se aşezà în ţară şi a renunţà la toate distincţiunile contrarii legilor române.

Aceste texte neocupându-se de persoane cărora ar fi interzis teritoriul României cel puţin în afară de ipoteza art. 20, autorizarea ce cer nu poate purtà, cum se pare, în realitate asupra intrării în ţară, ci vizează chiar dobândirea naţionalităţii, ceeace înseamnă că poate fi şi refuzată [1]), deci, autorizarea în cestiune, nu pare a fi altcevà decât un mijloc de reintegrare ce rezultă de altmintreli şi din tradiţiunea în Franţa al cărei cod am reprodus, unde se cereau în aplicarea textului corespunzător scrisori de reintegrare până la legea din 26 Iunie 1889 modificătoare în acest sens. Tot ce se potriveşte şi cu expresiunile textelor: „*...va puteà să redobândească...*“, „*... nu va puteà...*“, cât despre expresiunile: „*... o va redobândì în totdeauna...*“ ele figurează într'un articol care în ceeace priveşte formalităţile de urmat trimite la alt text de unde uşor se poate conchide că legiuitorul n'a cântărit cu multă minuţiozitate formula întrebuinţată. Autorizarea ce ne ocupă fiind o reintegrare, va fi necesară şi în ipoteza în care cel ce vreà să dobândească naţionalitatea românească se afla dejà în România şi atunci va purtà ca formă asupra *stabilirii neechivoce* în ţară, care va înlocuì intrarea într'însa.

Cât despre permisiunea art. 20 al. II, ea, după cum se poate vedeà, tot asupra reintrării poartă pe când legiuitorul trimiţând în urmă la întreg art. 18 (care cere autorizare), pare a mai prescrie pe deasupra şi acea autorizare ce echivalează cu o reintegrare care dealtmintreli, va fi considerată ca rezultând din permisiunea de mai sus. Aceasta întrucât nu s'ar susţine că din eroare art. 20 al. II trimite la art. 18 în loc de art. 16 după exemplul c. Nap. cu privire la art. coresp.

d) *Despre români prin naturalizare.*

(art. 16 Constit. abrogat de art. 7 Constit. modificată).

204 *bis.* Se poate înţelege prin naturalizare sau împământenire, calea ordinară deschisă străinilor pentru a puteà ajunge

1) Iar aceasta nu s'ar potrivì faţă de reintrare în lipsa unei interdicţiuni a teritoriului.

să dobândească calitatea de naţional al unei ţări, ceeace-i va asimilà *naturalilor* acelei ţări sau pământenilor ei, de unde numele de naturalizare, împământenire.

205. La noi această cale consistă într'o cerere din partea celui ce vreà să se naturalizeze adresată guvernului cu arătarea capitalului ce posedă, profesiunii sau meserii ce exercită şi a voinţii de a-şi stabilì domiciliul în România (art. 7, § 1 lit. *a* Constit.), iar: „naturalizarea nu se poate acordà decât prin lege şi în mod individual“ (art. 7 § 3 Constit.).

206. Cât despre condiţiunile ce trebuieşte un străin să îndeplinească pentru a aveà acces la această cale, ele sunt: a locuì în urma sus zisei cereri zece ani (stagiu) în ţară şi a dovedì prin faptele sale că este folositor ei, (art. 7, § 1, lit. b Constit.).

207. Naturalizarea având ca scop asimilarea cu naturalii ţării, efectele ei vor fi: că străinii în urma ei vor aveà nu numai bucurarea şi exercitarea tuturor drepturilor civile fără excepţiune (ceeace dealtmintreli au şi străinii în general), dar şi ale tuturor drepturilor politice fiind de sexul şi vârsta cuvenită, numai mitropoliţi şi episcopi eparchioţi nu vor pueà fi [1]). Efectele acestea nu se vor întinde la familie sau categorie [2]), ce face că actului de naturalizare îi lipseşte un caracter al legilor, generalitatea dispoziţiunilor.

208. Fiind date oarecare împrejurări care recomandă în mod deosebit pe străinii ce prin naturalizare vor să dobândească calitatea de român, legiuitorul le înlesneşte atingerea scopului urmărit dispensându-i de o condiţiune ce le ceruse şi anume de stagiu: de unde rezultă o naturalizare privilegiată, în acest sens se pronunţă art. 7, § 2 care statuează.

„Pot fi scutiţi de stagiu:

„a) *Acei cari vor fi adus în ţară industrii, invenţiuni utile sau talente distinse, sau cari vor fi fundat acì stabilimente mari de comerţ sau de industrie*“.

„b) *Acei cari, fiind născuţi şi crescuţi în România din părinţi stabiliţi în ţară, nu s'au bucurat nici unii, nici alţii, vreodată, de vreo protecţiune străină,*

---

1) Art. 2 l. 12 Decemvre, 1872.

2) Art 7 Constit. § 3: v. însă excepţiunea aceluiaş text § 2, lit. C.

c) *„Acei cari au servit sub drapel în timpul resbelului pentru Independenţă şi cari vor puteà fi naturalizaţi în mod colectiv, după propunerea guvernului, printr'o singură lege şi fără alte formalităţi“.*

După cum se poate vedeà aceste texte iau în consideraţiune împrejurări bazate fie pe servicii mari aduse ţării noastre ori pe merite însemnate dobândite faţă de ea (lit. *a* şi *c*), fie pe raporturi de prezenţă cu privire la teritoriu şi de supunere relativ la suveranitatea ei (lit. *b*.), consideraţiuni ultime care înseamnă o concesie dreptului prin loc.

209. Cât despre art. 9 c. civ. care statuează: *„Cei cari nu sunt de ritul creştin nu pot dobândì calitatea şi drepturile de cetăţean Român, decât cu condiţiunile prescrise la art. 16 din acest codice“,* el a fost abrogat prin art. 7 Constit. modif. în 13 Oct. 1879 care poartă: *„Diferenţa de credinţe religioase şi confesiuni nu constitue în România o piedică spre a dobândì drepturile civile şi politice şi a le exercità.* § 1. *Străinul fără osebire de religiune... poate dobândì împământenirea...“.*

c) *Despre români prin căsătorie.*
(art. 12).

210. *„Străina ce se va căsătorì cu un Român se consideră de Românca“,* aceasta ca rezultat al naturii căsătoriei care face o singură fiinţă din două, sub autoritatea unui şef care este bărbatul [1]); de unde conchidem că textul de faţă se impune în orice caz chiar în acel de minoritate a femeiei, evitarea lui trebuind a fi considerată ca contrarie ordinii sociale bazată pe instituţiunea căsătoriei aşà cum e alcătuită aceasta. Cât despre principiul libertăţii individuale, el nu pare a fi sacrificat cum nu se poate concepe în mediul nostru social decât că o femeie ce se măriţă voieşte să urmeze condiţiunile celui cu care îşi asociază existenţa.

211. Legiuitorul nedecizând nicăieri că femeia nu va puteà

1) „Boulay“: „Expunere de motive“. In virtutea unui vechiu obiceiu al ţării, străinul de rit creştin care se căsătoreà cu o pământeancă deveneà Român (Alexandrescu, op. cit. V, 1, p. 308; Dreptul din 1897, No. 1). Gaius Instit. I, 67.

avea altă naţionalitate decât soţul ei, nu va devenì românca străina al cărui soţ nu va fi devenit român decât în decursul căsătoriei; şi în adevăr, a decide că femeia va schimbà naţionalitatea oridecâteori o va face bărbatul ei, ar însemnà a sacrificà libertatea individuală în persoana femeiei căreia nu i se poate presupune de astădată în mod raţional şi social chiar, voinţa de a urmà pe bărbat până şi în manifestările lui de inconstanţă [1]) ale lui, pe când de altmintreli unitatea de fiinţă a ambilor soţi e o ficţiune care nu se poate concepe decât în limitele unor scopuri sociale.

212. Prin văduvie sau divorţ femeia ce ne ocupă, va redevenì străină? Nu, căci pentru o asemenea pierdere a naţionalităţii româneşti ar trebuì un text de lege care să o stabilească ca de ex. al. II art. 19 cu privire la ipoteza al. I al aceluiaş text.

d) *Despre români prin anexiune.*

213. Anexiunea unui teritoriu de către România va aveà ca efect de a înlocuì prin *aceasta*, ţară cuceritoare sau urmaşe [2]) pe ţara cucerită sau urmată faţă de locuitorii acelui teritoriu, deci: raporturile ce existau până acì între aceştia şi ultima, vor continuà deacì înainte între ei şi cea dintâiu, prin urmare: dacă naţionalii străini sau indivizii fără naţionalitate [3]) vor păstrà situaţiunea lor de mai înainte [4]), naturalii teritoriului de anexiune, adică originarii lui ceeace înseamnă: cei ce dobândise naţionalitatea ţării înlocuite prin naşterea pe ea precum şi cei ce o dobândise prin naturalizare, chiar stabiliţi în afară de teritoriul în cestiune, vor devenì români şi anume prin anexiune. Astfel naturalii dobrogeni deveniră români prin anexiune din momentul anexării Dobrogei de România, care din urmă cuceritoare luă locul Turciei cucerite faţă de ei [5]). Toate acestea neapărat sub rezerva modificărilor care pot intervenì pe cale de tractate internaţionale.

1) Ceeace ar puteà însemnà *schimbarea* de naţionalitate, cel puţin preà frecuentă.

2) Cum anexiunea poate aveà loc fie în urma unei cuceriri, fie în urma unui simplu tractat.

3) Ca evrei, supuşi legilor domiciliului.

4) Caşi sub ţara înlocuită.

5) Art. 3 L. din 9 Martie 1880. Cas. Bulet. 1901, p. 965 urm. şi 1890, p. 547.

CAPITOLUL II.

Despre pierderea drepturilor civile prin pierderea calităţii de român.

(art. 17, 19 al. I şi 20 al. I: caşi cum drepturile civile n'ar aparţine şi străinilor: comp. art. 11).

214. După cum se poate vedeà din textele sus citate, toate împrejurările dintr'însele care atrag pierderea calităţii de român se sprijinesc ca atare pe incompatibilitatea acesteia cu situaţiunea ce rezultă dintr'însele.

Vom studià pe rând cu legiuitorul aceste împrejurări.

215. Calitatea de român se pierde:

a) *Prin naturalizaţiune dobândită în ţară străină*" (art. 17 a): deoarece din această naturalizaţiune va decurge o naţionalitate străină incompatibilă cu cea română căci o aceeaş persoană nu poate aveà două patrii; iar cum legiuitorul presupune că cel ce va fi dobândit naţionalitatea străină a abdicat, fiind dată situaţiunea expusă, la cea română, se pronunţă în detrimentul acesteia.

De acì rezultă:

1. Că oridecâteori nu va fi *dobândire*, şi aceasta *desăvârşită* de naţionalitate străină, nu va puteà fi nici pierdere a celei române, cum incompatibilitatea semnalată nu va există, astfel în cazurile în care un român va fi obţinut în Franţa numai autorizaţiunea de a-şi fixà domiciliul pentru a se bucurà acolo de toate drepturile civile, sau chiar dacă el se va fi îndrumat chiar în spre naturalizare fără a merge până la sfârşit însă.

2. Că, chiar fiind naturalizare, în urma unui fapt voluntar nu va fi pierdere a naţionalităţii române, dacă dobândirea naţionalităţii străine n'a fost voită, aşà în ceeace priveşte românul care numai într'un scop de speculaţiuni fundează un stabiliment comercial, de industrie... într'o ţară unde acest fapt atrage naturalizare, cum nu se poate zice că acest român a abdicat la naţionalitatea sa.

216. Calitatea de român se pierde:

b) *„Prin primirea fără autorizaţiunea guvernului român a vre-unei funcţiuni publice, dela un guvern străin"* (art. 17 b). (Comp. art. 30 Constit.): deoarece această investitură a părut legiuitorului

incompatibilă cu calitatea de român cel puţin în lipsa unei autorizări în spre acest sfârşit din partea guvernului român.

„Prin primirea...“, căci numai în urma acesteia învestirea se realizează.

„...funcţiuni publice...“, adică: care implică delegaţiune cu privire la o porţiune a puterii suverane, şi într'adevăr numai acest caracter e prin natură incompatibil cu o naţionalitate străină (în specie cu cea română), aşà toate funcţiunile administrative, judecătoreşti, iar nu cele pe lângă veri-o instituţiune privată.

217. Calitatea de român se pierde:

c) *„Prin supunerea pentru oricât de puţin timp la vreo protecţiune străină“* [1]*)*; fapt considerat ca incompatibil cu naţionalitatea română mai cu seamă că constitui e un mijloc de a se sustrage legilor, îndatoririlor ţării... în detrimentul suveranităţii noastre naţionale; abuz încurajat, întreţinut şi de autorităţile consulare străine care îşi dedeau osteneală a recrutà protejaţi numiţi *sudiţi* cât de numeroşi în interesul măririi influenţei ţării lor şi a întinderii suveranităţii acesteia [2]).

218. *„Romănca care se va căsătorì cu un străin va urmà condiţiunii soţului său“*, (19): aceasta în virtutea principiului deja aplicat sub art. 12 la ipoteza căsătoriei unei străine cu un român, deci aceleaşi consecinţe.

„...va urmà..,“: din *această* urmare rezultă pentru femeia româncă pierderea naţionalităţii române, *dar numai atât,* cum conferirea naţionalităţii străine a soţului ei nu depinde de legiuitorul nostru ci de cel naţional al soţului; prin urmare, dacă acest legiuitor nu conferă femeiei naţionalitatea soţului, ea va rămâne fără naţionalitate! Ne întrebăm dacă legiuitorul codului nostru civil a putut voi aşà cevà? Credem însă că dacă nu, trebuià să statueze menţinând în vederea acestei ipoteze femeiei naţionalitatea românească [3]).

In orice caz, cum legiuitorul sub art. 19 statuează fără nici o restricţiune, trebuiesc trase toate consecinţele din pierderea naţionalităţii româneşti ce rezultă dintr'însul şi anume relativ la drepturi; astfel femeia pierzând calitatea de româncă conform sus cita-

1) Cas. Bul. 1895, p. 628 şi Dr. 1898, No. 37 şi 73.
2) V.: Regul. organ. al Munteniei art. 93 şi 94 şi al Moldovei art. 92.
3) Comp. art. modif. 19 c. civ. fr.

tului text, fie că va fi dobândit ori nu veri-o naţionalitate străină, nu va mai puteà dobândì imobile rurale în România [1]).

219. *„Românul, care fără autorizaţiunea guvernului, va intrà în serviciul militar la străini, sau se va alăturà pe lângă vreo corporaţiune militară străină, va pierde calitatea de Român“.* (Art. 20 al. I): fapte de unde rezultă cu atât mai mult incompatibilitate cu naţionalitatea română cum din ele poate decurge situaţia în baza căreia vor trebuì să se ridice armele în contra naţiunii române [2]).

„...va intrà...“: ce implică o acceptare voluntară, fie expresă: de ex. pe cale de angajament contractat, fie tacită, aşà: prin tăcerea păstrată în prezenţa unei înscrieri pe listele de recrutare; simple prestări de servicii prin urmare, în spre potolirea unei răscoale de ex..., în afară de orice manifestare de voinţă nu sunt dar suficiente.

„...în serviciul militar... pe lângă vreo corporaţiune...: ce presupune o forţă armată constituită.

220. Toate modurile de pierdere a naţionalităţii româneşti rezultând din precedentele texte se pot numì voluntare în sensul că constituesc rezultatul unei abdicări exprese sau presupuse, ce implică capacitatea celui ce voieşte în acest sens.

221. Ca mod de pierdere a naţionalităţii româneşti independent de voinţa celui ce o suferă se poate citì: desmembrarea unei porţiuni din teritoriul românesc pe cale de anexiune din partea unei ţări străine: şi anume cu privire la naturalii români ai teritoriului anexat, de unde: aceleaşi consideraţiuni caşì cele de sub No. 213; de astă dată în profitul ţării străine; aşà cevà s'a întâmplat cu naturalii români din Basarabia cari au pierdut calitatea lor de români în urma retrocedării acestei provincii Rusiei.

222. Cât despre drepturile civile, ele se pot pierde pe cale de pedeapsă, astfel: în puterea art. 384 c. civ. şi 268 c. pen., în urma degradării civice: art. 22 § 4 c. pen., a interdicţiunii legale, art. 13 şi 16 c. pen., în materie corecţională: art. 8 § 2 şi 27 c. p. Lăsăm însă această materie la o parte cum este de domeniul dreptului penal.

---

1) Comp. Curierul judiciar 1902 No. 1 cu nota D-lui prof. Alexandrescu.
2) V.: art. 66 c. pen. şi 197 c. just. milit.

Consecinţe particulare ale diferenţierii între români şi străini (art. 13—15).

223. Inainte de a interpretà aceste texte vom aruncà o privire asupra situaţiunii generale a străinilor în vechiul nostru drept şi sub legislaţiunea noastră actuală.

224. La baza vechiului nostru drept găsim toleranţa străinilor atât în punctul de vedere religios cât şi în acel al bucurării de drepturile civile. Escepţiunile la acest principiu apar ca indispensabile conservării neamului, astfel în contra pericolului turc se interzicea turcilor de a-şi stabilì domiciliul în România, de a dobândì acì imobile, de a face comerţ fără autorizaţiunea domnitorului altfel decât pe un timp determinat, de a-şi practicà religiunea în ţara noastră [1]) şi chiar de a intrà într'însa [2]); deasemenea erau incapabili străinii de a dobândì la noi avere nemişcătoare, naturalizaţiunea, iar ovreii de a se căsătorì cu creştine, de a adoptà creştini sau de a se da în adopţie lor, de a mărturisì în justiţie [3]); toate acestea pe lângă celelalte măsuri care loveau pe toţi străinii; înfine, măsuri speciale, şi cu drept cuvânt, erau luate contra sudiţilor cari puneau în pericol suveranitatea statului nostru după cum am arătat.

225. Această stare de lucruri cu progresul social care din ce în ce reducea importanţa religiei ca nerv al vieţei sociale şi întărea autoritatea statului român mai cu seamă în urma raporturilor prieteneşti cu state străine care deveneau din ce în ce mai frecuente, primì necesarmente modificări a căror tendinţă generală nu puteà fi de cât o depărtare dela escepţiunile semnalate. In acest sens intervine în 1832 Regulamentul organic care conferă străinilor de rit creştin dreptul de a dobândì imobile (art. 379) şi deschide acces la naturalizare care puteà să fie mare adică complectă şi mică sau cu efecte restrânse; cea d'intâiu numai fiind accesibilă străinilor. In 1840 intervine (15 Martie) o lege care dă străinilor ce pot devenì români (adică celor de rit creştin conform Regul.)

1) Vezi: capitulaţiile între anii 1391 şi 1529.

2) V.: Tractatul cu turcii din 1460.

3) C. Car. P. III cap. 16 § 2.—C. Calim. § 91 şi c. Andr. Donici § 11 cap. 22.

dreptul de a dobândi avere nemişcătoare pe când străinii din Brăila fără deosebire de religie graţie unei legi din 1 Mai 1836 aveau drept de a cumpăra cu oarecare condiţiuni locuri în acel oraş iar în Moldova evreii în orice oraş puteau cumpăra de mult case şi prăvălii. Legea din 19 August 1864 da în genere tutulor străinilor de rit creştinesc, ei îndeplinind oarecare condiţiuni, dreptul de a dobândi avere imobiliară în România: aceasta însă numai dacă şi ţara străinilor în cestiune da acelaş drept românilor. Infine, tractatul dela Paris din 1858 încheie această eră statuând: „Străinii din Moldova şi Muntenia de orice rit creştin se bucură toţi de toate drepturile politice“ (art. 46).

226. Actualmente, după cum ştim, străinii se bucură la noi de aceleaşi drepturi civile caşi românii [1]) iar *„diferenţa de credinţe religioase şi confesiuni nu constitue în România o piedecă spre a dobândi drepturile civile...“* sau naturalizaţiunea [2]).

Prin escepţie însă străinii nu pot dobândi imobile rurale situate în România [3]), ce pare a trebui să se aplice atât la acte de dobândire juridice între vii şi mortis causa, cât şi la transmisiuni prin succesiune ab intestat [4]); deasemenea străinii nu pot fi

---

1) Art. 6 şi 11.

2) Art. 7 al. I şi § I.

3) „Numai Românii, sau cei naturalizaţi Români pot dobândi imobile rurale în România“ (art. 7 § 5 Constit mod.): înţelegându-se prin imobile rurale, orice nemişcătoare (adică fie prin natură ori prin destinaţie precum şi prin obiectul la care se aplică) situate în comunele rurale sau târguşoare fie chiar clădiri, astfel: Alexandrescu op. citt. v. I p. 343; v. şi Dr. 1905 No. 19. Contra Dr. 1902 No. 39.

4) Intr'adevăr, cuvântul „dobândi...“ e general: deci desemnează orice mod de dobândire prin urmare: şi succesiunile ab intestat (art. 644 şi 645 c. civ.) (v.: Curierul jud. 1903 No. 32) pe când şi lucrările prepatatorii arată intenţiunea legiuitorului de a interzice şi acest mod de dobândire, comp. Monit. Of. No. 201 şed. 4 Sept. 1879 cu Monit. Of. No. 227 şed. 6 Oct. 1879; aşà Alexandrescu loc. cit. p. 339. O părere care exclude succesiunile ab intestat de sub interdicţia legiuitorului se bazează pe raţiunea legii cu privire la evrei (care de altmintreli nu stă astfel în picioare faţă de lucrările preparatorii), pe tradiţiune şi anume: legea din 1864 sus citată de altmintreli abrogată şi pe o împrejurare în decursul lucrărilor preparatorii şi anume: eliminarea cuvintelor: „...sub veri-ce titlu ar fi...“ conţinute într'un al doilea proiect asupra materiei ce ne ocupă (v.: P. Missir: „Proiectele conferenţii a patra... Bucureşti 1905 p. 113 urm. şi Dr. 1899 No. 21).

avocaţi la noi [1]), debitanţi de tutunuri [2]), ei nu vor puteà ţine cârciumi în sate, [3]), nu vor puteà fi farmacişti [4]).

Trecem acum la interpretarea art. 13—15.

227. Dacă art. 14 statuând: *„Românul va puteà fi tras înaintea unui tribunal român pentru obligaţiuni contractate de el în ţară străină, chiar cu un străin“*, fără a sustrage pe român dela judecătorii săi naturali, este de natură a cadrà cu regula competinţii că: debitorul se urmăreşte înaintea tribunalului domiciliului său, art. 13 cată a smulge pe străini dela judecătorii lor naturali violând sus menţionata regulă de competinţă întrucât decide: *„Străinul, chiar când n'ar aveà reşedinţa sa în România, va puteà fi tras înaintea tribunalelor române pentru îndeplinirea obligaţiunilor contractate de dânsul în România, sau în ţară străină cu un Român“*.

Acest ultim text escepţional, după cum se vede, şi nedrept, urmăreşte punerea la adăpost a românilor de autorităţile judecătoreşti străine care li se impun în ipoteza prevăzută conform regulii „Actor sequitur forum rei“, autorităţi poate rău dispuse pentru ei în profitul naţionalilor, poate rău organizate, putând da nişte rezultate iluzorii.

Apropierea, însă, între naţiuni precum şi de acelaş nivel egalizator al civilizaţiunii, micşorează zilnic justificarea neîncrederii pe care se sprijină art. 13: care dar în mod din ce în ce mai accentuat tinde a părea numai ca de natură să provoace represalii din partea ţărilor străine.

228. *„Străinul“*: deci orice străin, cum legea nu distinge, va puteà fi tras în judecată conform art. 13, deci: state, societăţi, consuli, ambasadori, .. străini ca orice simpli străini particulari, cel puţin întrucât este vorba de raporturi private de drept [5]).

229. *„...Chiar când n'ar aveà reşedinţa sa în România...“* expresiuni generale care coprind şi cazul în care străinul în cestiune nici în mod întâmplător nu se află în România în momentul procesului, ţară unde poate n'a fost niciodată.

---

1) L. 1864 constitutivă a corp. avoc.
2) L. monop. din 1864.
3) Art. 8 l. 1 Apr. 1873.
4) L. 22 Iunie 1893.
5) Alexandrescu loc. cit. p. 357 urm.

230. „...*Va puteà*...: ce înseamnă că e vorba de o facultate numai dată românilor în spre favorizarea lor, facultate de care pot să nu uzeze recurgând la tribunale străine. Ceeace va însemnà renunţare tacită la favoarea ce le acordă legea, renunţare putând fi şi expresă cum oricine, fiind bine înţeles major şi capabil, poate renunţà la avantajiile ce-i conferă legea şi cu atât mai mult, o renunţare tacită fiind admisă [1]).

231. „...*fi tras înaintea tribunalelor române*..", dar, înaintea căror tribunale române? In tăcerea legiuitorului trebuiesc aplicate regulile de drept comun ; aşà se va aplicà art. 58 pr. civ., adică se va recurge la tribunalul domiciliului sau reşedinţei dacă străinul este domiciliat sau şade în ţară [2]). Se va aplicà art. 897 c. com., afacerea fiind comercială. Ce se va decide însă în caz când nici o regulă de drept comun nu e aplicabilă? Intr'o asemenea ipoteză lipseşte orice sprijin afară de raţiunea legiuitorului sub art. 13, text care favorizând pe români pe cale de derogare exorbitantă face ca soluţiunea în virtutea căreia românul ar puteà în mod liber să-şi aleagă tribunalul, să nu pară excesivă, bine înţeles întrucât alegerea n'ar fi vexatorie [3]). Cât despre celelalte păreri emise, ele mi se par cu totul netemeinice, aşà, opinia care prescrie de a se recurge la tribunalul domiciliului reclamantului, totuşi, însă nici această soluţiune nu se depărtează de tendinţa de favorizare a art. 13.

232. „... *pentru îndeplinirea obligaţiunilor...*" de unde rezultă că numai în materie personală e aplicabil textul ce ne ocupă, rămânând în materie reală aplicabilă regula de drept comun care atribue competinţă tribunalului de situaţiune.

233. „...*contractate de dânsul...*" de unde ar părea să rezulte că atribuţiunea specială de competinţă a art. 13 nu priveşte obligaţiunile rezultând din quasi-contracte, delicte, quasi-delicte, lege, soluţiune ce nu se admite ca neraţională şi pe baza consideraţiunii că legiuitorul n'a vorbit decât de contracte pentrucă a statuat de eo quod plerumque fit, de unde rezultă că art. 13 îmbrăţişează materia personală în întregul ei [4]).

1) Dr. 1890 No. 6.
2) Dr. 1881, 45.
3) Dr. loc. cit. 6.
4) Alexandrescu loc. cit. p. 358 şi Dr. 1904 No. 28.

234. *„...în România sau în țară străină...“:* dacă în prima ipoteză atribuțiunea de competință a art. 13 își poate găsi un sprijin în considerațiunea că străinul obligându-se în România a acceptat poate în mod tacit a fi supus juridicțiunii tribunalelor românești, în a doua ipoteză regula art. nostru pare cu atât mai arbitrară, mai cu seamă oridecâteori obligațiunea contractată nu trebuiește nici măcar să fie executată în România, atunci când străinul ce se va vedeà acționat înaintea tribunalelor României n'a fost niciodată în această țară [1]).

235. *„.., cu un român...“*, fie prin origină fie naturalizat cum acesta e asimilat naturalilor, și chiar dacă ar fi domiciliat în străinătate căci legea nu distinge, pe când este suficientă calitatea de român. Fiind vorba de un contract intervenit trebuiește un raport direct față de român, ori o cesiune ulterioară în profitul acestuia e suficientă contractul fiind încheiat între străini? Litera legii pare a impune un răspuns afirmativ la prima întrebare, rațiunea ei însă și considerațiunea că legiuitorul a statuat: „de eo quod plerumque fit“, reclamă răspuns afirmativ la a doua întrebare [2]). Art. 13 poate el fi invocat de străini? Negativa pare a rezultà nu numai din litera legii dar și din rațiunea ei precum și din toată interpretarea noastră a textului ce ne ocupă. Lucrurile stând astfel nu se poate obiectà că din art. 13 reiese un drept civil stricto sensu al românilor dela care ar fi excluși străinii, cea ce e contrariu cu sistemul nostru legislativ de egalitate a străinilor și românilor? (art. 11). Nu trebuiește uitat că art. 11 încheie prin cuvintele: „afară de cazurile unde legea ar fi hotărît altfel“, ori, nu e adevărat că legea a hotărît altfel subt art. 13? Dealtmintreli, chiar dacă am da acces străinilor la art. 13 și situațiunea lor tot n'ar fi egală cu a românilor, căci ei în virtutea acestui text, pot fi privați de judecătorii lor naturali ceeace ar fi obiectul unei extensiuni, putând fi realizat și în profitul unor reclamanți tot străini [3]).

236. Cât despre art. 14 sus enunțat, el este departe de a

---

1) Așà că n'are nici cea mai mică legătură cu România.

2) Alexandrescu loc. cit. p. 355 și 356.

3) V. în sensul admiterei în profitul străinilor. Alexandrescu l. c. p. 355 și 356 și Dr. 1902 No. 52.

oferì o compensaţie străinilor faţă de români; în adevăr el permite urmărirea românilor înaintea judecătorilor lor naţionali cari nu sunt cei naturali faţă de străinul reclamant, ceeace înseamnă că oferă străinilor cevà care fără a constituì o favoare pentru ei, este natural cu privire la români.

237. Din principiul egalităţii străinilor cu românii în ceeace priveşte bucurarea de drepturile civile, rezultă competinţa conform dreptului comun a tribunalelor noastre de a judecà chiar în materie personală, diferendele între străini, soluţie şi de ordine socială care se opune ca într'o societate bine organizată, persoane să nu-şi poată găsì dreptatea sau ca nicăieri să nu poată fi judecate, mai cu seamă azi când raporturile între străinii de diverse naţionalităţi sunt aşà frecuente şi mijloacele de comunicaţie atât de perfecţionate [1]). Dealtmintreli părerea care admite pe străini de a invocà art. 13 implică această soluţiune.

238. Cât despre art. 15 care în sensul tradiţiunii [2]) ca măsură bazată pe neîncrederea faţă de străini şi în spre evitare de acţiuni vexatorii din partea lor, statuează: *„In orice materie, afară de cele comerciale, străinul reclamant, care nu va aveà imobile în România de o valoare suficientă pentru a asigurà plata cheltuielilor de judecată şi daunelor interese ce ar puteà rezultà din proces, va fi ţinut de a da cauţiune pentru plata acestora“*, el a fost desfiinţat cu ocaziunea revizuirii procedurii din 1900 ca urmare a aderării la convenţiunea dela Haga din partea României [3]).

1) V. C. jud. 1903. N'ar puteà fi nicăieri judecate în caz de declarare de necompetinţă, persoane fără naţionalitate ca evreii.

2) Şi anume: înainte se cereà înscris dela străini că se vor supune formelor sau hotărîrilor date.

3) Monit. Of. al nostru, 14 Maiu 1899 No. 34 bis. In orice caz lipsa unei abrogări expres formulată a art. 15 (cum legiuitorul care a revizuit procedura s'a mulţumit în spre acest sfârşit a desfiinţà dintr'ânsa art. referitoare la cauţiunea judicatum solvi) ar puteà face să se creadă că dela procedura revizuită încoace, art. 15 c. civ. singur a rămas pentru a cârmuì materia cauţiunii ce ne ocupă, prin urmare, că ea de atunci înainte este datorită de plin drept, iar nu numai în caz de cerere cum erà în virtutea art. procedurii desfiinţat.

TITLUL II.

Despre actele stărei civile.

239. Definiţiune. Se înţelege prin acte de stare civilă, *înscrisuri doveditoare ale statului*[1]) *persoanelor.*

„...înscrisuri" şi anume: *autentice* (art. 1171), ceeace în principiu, este, într'un interes de ordine socială, excluziv de orice alt mijloc de dovadă.

„...doveditoare" şi anume pe cale de constatare a unor *fapte* din care decurge starea civilă a persoanelor ca: naşterea, căsătoria, moartea, adopţiunea, recunoaşterile de copii naturali, hotărârile de divorţ: ce exclude faptele, în urma cărora statul persoanelor ar rămâne acelaş chiar în caz de modificare a capacităţii, ca: interdicţiunea, nominaţiunea de consiliu judiciar, emanciparea, retractarea acesteia...

Observaţiune. Titlul acesta nu se ocupă decât de constatarea celor trei mai principale fapte de unde decurge statul persoanelor şi anume: naşterea, punct de plecare al personalităţii; căsătoria: de unde stările de soţ, tată, mumă...; moartea, care pune capăt personalităţii; de unde: acte de naştere, de căsătorie, de deces.

240. In vechime, la noi, dovedirea stărei civile a persoanelor nu făceà obiectul nici unei reglementări. Regulamentul organic din 1832, cel dintâiu, organizează sistemul de dovadă prin acte anumite de stare civilă pe care le dă în competinţa autorităţii bisericeşti. Acest sistem însemnà un progres căci înlătură dovada testimonială puţin demnă de încredere, dar modul său de realizare prin intervenţiunea preoţimii noastre ortodoxe, lăsà mult de dorit, cum erà de natură a depărtà dela stabilirea stărei lor civile, pe persoanele care aparţinând unui cult străin, aveau scrupule de conştiinţă de a se adresà autorităţilor noastre bisericeşti [2]).

---

1) V. în ceeace priveşte definiţiunea statului No. 182.

2) Stare de lucruri justificativă a regulamentelor din 2 Iunie 1865 şi 3 Dec. 1866, care declară supuşi legilor privitoare la actele stărei civile pe toţi locuitorii teritoriului român fără osebire de naţionalitate sau religiune: art. 1 şi 2—10).

In curând, însă, şi acest inconvenient dispărù graţie constituţiunei noastre care în art. ei 22 declară: „*actele statului civil sunt de atribuţiunea autorităţii civile*“.

241. Legiuitorul codului nostru civil, după exemplul c. Nap., divide acest titlu în şease capitole, tratând pe rând: generalităţi asupra materiei, despre actele de naştere, de căsătorie, de deces, despre acte de stare civilă privitoare la oarecare persoane, despre rectificarea actelor stărei civile.

CAPITOLUL I.

Dispoziţiuni generale.

242. Acestea au ca scop stabilirea unor reguli comune actelor stărei civile, graţie căror, *conform intereselor sociale*, aceste acte, realizate *cu privire la autenticitatea* lor, să-şi atingă scopul, care este o dovadă a stărei civile a persoanelor pe cât posibil de perfectă. In spre acest sfârşit, dispoziţiunile de faţă reglementează: redactarea şi păstrarea actelor stărei civile, eficacitatea lor ca mijloace de dovadă, înlocuirea lor ca atare constituite când trebuinţa ar cere, fie cu privire la alte mijloace de dovadă, fie relativ la forma lor, sancţiunea în această materie nefiind uitată.

A. Despre redactarea şi păstrarea actelor stărei civile.

(art. 21—32, 35—40).

243. Ce persoane intervin în spre acest sfârşit? Acestea sunt: ofiţerul stărei civile, părţile, declaranţii sau comparanţii şi martorii.

a) *Despre ofiţerul stărei civile.*

244. Rolul de ofiţer al stărei civile îl are de îndeplinit în sistemul nostru legislativ, primarul[1]) sub controlul procurorului[2]).

1) Art. 51 l. 31 Iul. 1894 şi 86 l. 1 Mai, 1904.

2) Art. 39 c. civ.

Primarul însă poate delegà funcţiunile sale şi ajutorului său, sau unui consilier, iar în comunele urbane numeşte unul sau mai mulţi ofiţeri de-ai stărei civile [1]).

Funcţiunea ofiţerului stărei civile consistă în a constată fapte: ca naşterea [2]), decesul [3]), în a primì declaraţiuni despre asemenea fapte din care decurge starea civilă a persoanelor [4]), în a celebrà casătorii cu îndeplinirea tutulor formelor cerute de lege [5]) redactând acte despre toate acestea; el are de trecut în registre acte redactate de dânsul sau emanând dela alte autorităţi [6]), ceeace înseamnă: a ţine registre; este dator a liberà extracte după aceste registre şi a veghia ca toate acestea atât curente cât şi trecute să fie păstrate. Intr'un cuvânt ofiţerii stărei civile sunt constatatori şi păstrători în spre dovadă, a stărei civile a persoanelor, şi ca atari joacă rol de ofiţeri de poliţie judiciară sub ordinele procurorilor, căci depind de autoritatea judecătorească în grija căreia este dată starea civilă a persoanelor.

245. Misiunea de ofiţeri ai stărei civile fiind încredinţată unor autorităţi administrative chemate a funcţionà în interiorul unei circumscripţiuni anumite (comune), cată să se considere ca restrânsă pentru fiecare din ei, în aceleaşi limite, cu toată tăcerea legiuitorului; prin urmare, ofiţerii stărei civile nu vor puteà instrumentà decât în marginile comunei lor relativ la faptele petrecute înnăuntrul ei, dar oricare ar fi domiciliul persoanelor în joc; ceeace însemnà că: competinţa lor *este teritorială*. Astfel un ofiţer al stărei civile nu va puteà instrumentà decât în ceeace priveşte naşterile şi decesele ce au avut loc pe teritoriul comunei sale oricare ar fi domiciliul părinţilor sau persoanei decedate [7]).

In lipsa unui text măcar proibitiv numai, trebuieşte admisă validitatea actelor redactate de ofiţeri ai stărei civile pentru rudele lor cele mai apropiate, se admite însă că o calitate incompatibilă

1) Art. 3 Regul. pentru serviciul actelor stărei civile.
2) Art. 41.
3) Art. 64.
4) Art. 42, 64.
5) Art. 49, 61, 151.
6) Art. 35, 47, 72, 83 86, 180, 323.
7) Acest principiu însă face la căsătorie obiectul unor discuţiuni asupra căror vom insistà la timp.

cu acea de ofiţer al stărei civile ar împedecà o instrumentare valabilă, aşà în cazul când ofiţerul stărei civile instrumentează relativ la un act unde el însuş este parte, declarant ori martor.

b) *Despre părţi.*

246. Părţi se numesc persoanele a căror stare civilă este vorba să fie constatată în spre dovedire, astfel: vitorii soţi, fiind vorba de căsătorie.

De ordinar, părţile se prezintă în persoană înaintea ofiţerului stărei civile pentru a face să se redacteze actul care trebuie să constate şi să dovedească starea lor civilă; această prezentare, însă, în principiu, nu este obligatorie, şi în adevăr art. 23 statuează: „*In cazurile când părţile interesate nu vor fi obligate a se înfăţişà în persoană, ele vor puteà fi reprezentate de un procuratore cu procuraţiune specială şi autentică*". Or, în sistemul nostru legislativ prezentarea părţilor în persoană nu este obligatorie decât pentru căsătorie [1]) şi despărţenie [2]). In orice caz, părţile neprezentându-se în persoană când aceasta nu e obligatoriu, nu vor puteà fi reprezentaţi decât ....„*de un procuratore cu procuraţiune specială...*" adică anume dată pentru actul în cestiune [3]), „şi autentică", adică autentificată de tribunal [4]).

c) *Despre declaranţi sau comparanţi.*

247. Se numesc declaranţi sau comparanţi cei cari cunoscători de fapte din care decurge starea civilă a unor persoane, compar [5]) înaintea ofiţerului competinte al stărei civile pentru a declarà [6]) acele fapte faţă de el, aşà că acesta să fie în posibili-

1) V. art. 61 (modif. 1906).
2) V. art. 225, 246, 276.
3) Art. 1535.
4) Conform. art. 1171 şi legei din 1886 asupra autentificării actelor.
5) De unde numele de comparanţi.
6) De unde numele de declaranţi întrebuinţat de art. 21. Regul. 66.

tate de a le constată; astfel persoanele care au asistat la o naştere întrucât ar procedà în modul arătat [1]).

Scopul declaranţilor fiind de a aduce la cunoştinţa ofiţerului stărei civile fapte ştiute de dânşii, orice persoană în stare de a îndeplinì aşà ceva va puteà fi declarant; deci, şi femeile precum şi minorii, bineînţeles, întrucât aceştia au o maturitate de spirit suficientă pentru a aprecia însemnătatea actului ce îndeplinesc [2]).

Declaranţii îşi pot îndeplinì oficiul pe cale de procuraţiune [3]) care însă trebuie să fie specială şi autentică [4]).

d) *Despre martori.*

248. Martorii sunt persoane care prin prezenţa lor înaintea ofiţerului stărei civile au ca scop de a garantà o funcţionare regulată din partea acestuia şi corespunzătoare declaraţiunilor comparanţilor, precum şi a asigurà sinceritatea acestor declaraţiuni împreună cu identitatea celor care le-au făcut.

Singura condiţiune cerută pentru ca cinevà să poată fi martor la actele stărei civile este majoritatea, ceeace rezultă din art. 24 care statuează: *„Martorii produşi la actele stărei civile nu vor puteà fi decât în vârstă de 21 ani, cel puţin, rude sau străini, şi vor fi aleşi de persoanele interesate“*. Prin urmare, după legislaţiunea noastră şi femeile pot figurà ca martori la actele stărei civile precum şi persoanele de naţionalitate străină.

„Martorii nu vor puteà fi decât de 21 de ani, cel puţin...“ De ce această limită de vârstă fiind dat că declaranţii pot fi şi copii, iar în materie de drept comun cinevà poate fi martor dela 16 ani? Legiuitorul a crezut, se vede, necesară o etate care lasă a se presupune o maturitate de spirit deosebită cum este vorba de un rol de supraveghiere care cere o inteligenţă şi pricepere mai întinse.

„...rude...“ fie de ale părţilor, fie de ale ofiţerului stărei civile, cum legea nu distinge; în ceeace priveşte rudele părţilor

1) V. art. 42.
2) V. art. 25.
3) Art. 23.
4) Adică: investind forma autenticităţii.

admiterea lor se impunea; în adevăr, cine mai bine ca ele sunt în măsură de a cunoaşte întâmplările din familie de constatat, pe când interesele lor sunt în totdeauna opuse cu privire la acest fapt? Şi în adevăr, o rudă chiar la al 12-lea grad cu drepturi de moştenire nu va fi interesată ca o căsătorie a celui ce trebuie să moştenească ea şi din care ar puteà ieşì un copil ce o va înlăturà dela succesiune, să nu aibă loc, de unde garanţie din parte-i cu atât mai sigură? Cât despre rudele ofiţerului stărei civile, legiuitorul n'ar fi trebuit să le admită ca martori, fiind dat rolul lor de a garantà o funcţionare regulată, ceeace justifică teama că interesele comune ce-i leagă cu ofiţerul stărei civile să-i determine a acoperì fraudele acestuia.

...*„aleşi de persoanele interesate“*, în lipsa cărui fapt însă martorii se vor alege de ofiţerul stărei civile, cum intervenţia lor e necesară, iar ofiţerul stărei civile obligat a instrumentà fără întârziere.

e) *Reguli generale privitoare la redactarea propriu zisă a actelor stărei civile.*

249. Ofiţerii stărei civile în opera lor de redacţiune propriu zisă, care consistă în întocmirea de acte constatatoare a stărei civile a persoanelor, sunt ţinuţi a se conformà art. 21, 22, 25, 26 pe care le vom interpretà pe rând.

1. Art. 21. *„Actele stărei civile vor cuprinde anul, luna, ziua şi ora când ele s'au făcut, prenumele* (numele de botez) *familia, vârsta, profesiunea sau meseria şi domiciliul tutulor persoanelor înscrise în ele“*.

250. *„...anul, luna, ziua şi ora...“* adică: *data*, graţie căreia se va puteà verificà nu numai dacă persoane intervenite la act au întrunit însuşirile necesare [1]) dar şi dacă întocmirea a avut loc în termenii prescrişi de lege [2]), ce va servì în acelaş timp a indicà cu începere de când o stare s'a fixat asupra unei persoane în spre urmările ei [3]).

1) De ex. dacă martorii erau majori.

2) Aşà în ipotezele art. 41, 45, 323.

3) Fiind vorba de căsătorie, cu începere de când femeia a devenit soţie, deci incapabilă.

„...prenumele...“: în spre precizarea individualităţii persoanelor ce au luat parte la redactare pentru ca, trebuinţa cerând, să poată fi recunoscute.

2. Art. 22. *„Ofiţerii stărei civile nu vor puteà trece în aceste acte nici prin adnotaţiune nici prin alte adause oarecare, decât numai ceeace trebuie a fi declarat de persoanele ce se înfăţişează înaintea lor“*.

251. Căci numai în aceste limite în ochii legiuitorului, poate fi vorba de o întocmire de acte constatatoare cu privire la starea civilă, deci de rolul ofiţerului stărei civile, cum în lege este indicat cu îngrijire: „...ceeace trebuie a fi declarat“ înaintea acestuia. Aşà, vor aveà de trecut în actele ce redactează ofiţerii stărei civile ca trebuind a fi declarat de comparanţi: „familia, vârsta tutulor persoanelor înscrise în ele“ (art. 21), *„...ziua,* ora, locul naşterii“ (art. 43).

251 *bis.* Din art. 22 pare a rezultà dar că ofiţerii stărei civile nu vor puteà trece în actele ce redactează nici ceeace nu li s'a declarat, chiar dacă ar fi trebuit să li se declare; nici ceeace li s'a declarat fără ca să fi trebuit să li se declare; astfel ei n'ar puteà trece în actele ce redactează „vârsta persoanelor“ ce figurează, în ele „ziua, ora, locul naşterii...“, chiar dacă le cunosc, acestea nefiindu-le declarate; deasemenea nu vor puteà trece în acele acte chiar în caz de declarare, numele tatălui natural, împrejurarea că copilul este adulterin, incestuos, şi chiar indicaţii care n'ar aveà nici un inconvenient ca modul cum erà îmbrăcat copilul ce i s'a prezintat, precum şi de acelea folositoare ca ziua şi ora morţii [1]). Intr'adevăr, deoparte ofiţerii stărei civile întrucât nu constată în persoană fapte de unde decurge o stare civilă, nu sunt chemaţi decât a constatà în scris *ceeace li se declară*, de altă parte ei cad în afară de rolul lor întrucât ar consemnà în acte, ce nu trebuie să li se declare.

3. Art. 25. *„Ofiţerul stărei civile va citi părţilor înfăţişate sau procuratorilor lor precum şi martorilor actele, şi se va face menţiune despre îndeplinirea acestei formalităţi“*.

252. *„...va citi...“* Şi anume tutulor persoanelor ce vor fi figurat la un act, lucru care va permite o verificare în acelaş timp

1) Această cestiune însă este controversată, după cum vom arătà la timp.

de către toţi aceştia dacă redactarea este conformă declaraţiunii lor primite.

„...va face menţiune...“: şi anume în spre garantarea îndeplinirii formalităţii citirii, cum menţiunea falsă atrage pedepse grele [1]).

253. 4. Art. 26. *„Aceste acte* (adică ale stărei civile) *se vor subscrie de ofiţerul stărei civile, de persoanele înfăţişate înaintea lui şi de martori, sau se va menţionà cauza ce a poprit pe aceştia de a subscrie“.*

253 *bis.* Căci trebuieşte o dovadă despre manifestarea fiecărui din acei ce au figurat la act.

f) *Reguli generale privitoare la păstrarea actelor stărei civile.*

254. Pentru păstrarea actelor stărei civile ca dovezi în societate, legiuitorul în art. 27—32 şi 35 instituieşte registre publice ce trebuiesc să le conţină. Vom interpretà pe rând aceste texte:

1. Art. 27. *„Actele stărei civile vor fi înscrise în fiecare comună într'unul sau mai multe registre, ţinute în câte două exemplare“.*

255. Inscrierea obligatorie în registre, ceeace exclude pe aceea asupra unei simple file volante, are ca scop de a face să se evite rătăcirele, perderile de acte de stare civilă, cărora legea le acordă o importanţă deosebită şi cu drept cuvânt.

„...într'unul sau mai multe registre...“ şi anume: după cum este vorba de comunele rurale unde nu se trimite decât un registru sau de comunele urbane unde se trimit câte trei registre pentru naşteri, căsătorii şi decese de către ministerul de interne (v. art. 13 regul. 2 Iunie 1865 şi art. 5—7 regul. cit. 1866).

„...ţinute în câte două exemplare...“, deci şi acolo unde nu este decât un registru, aşà că fiecare act să fie trecut în acelaş timp în două registre deosebite, care fiind depuse în locuri diferite [2]) consultarea lor va fi înlesnită iar dispariţia actelor (d. ex. în urma

1) Art. 124. c. p.

2) Comp. art. 30.

unui incendiu) mai anevoioasă cum fiind distrus un local de depozit va rămâne celălalt, o distrucţie comună fiind mai rară.

2. Art. 28. *„Registrele vor fi numerotate, şnuruite şi parafate, pe fiecare pagină, de preşedintele tribunalului de întâia instanţă sau de judecătorul ce-l va înlocui“.*

256. Toate aceste formalităţi au de scop a face imposibilă adăugirea, sustragerea sau schimbarea de file fără urme.

3. Art. 29. *„Actele se vor înscrie pe registre în şir, fără loc gol; răsăturile şi indicaţiunile, notiţele, vor fi aprobate şi subscrise în acelaş mod ca şi textul actului“. „Nu se va puteà scrie nimic în prescurtare şi data nu se va scrie în ţifre ci în litere“.*

257. Toate acestea pentru a se evità adăugiri în corpul actelor depe registre şi în spre claritatea conţinutului lor.

4. Art. 30. *„Registrele se vor încheia de ofiţerul stărei civile la finitul fiecărui an şi până într'o lună, unul din cele două exemplare se va depune la arhivele comunei; iar celalt se va trimite la grefa tribunalului de întâia instanţă spre păstrare“.*

258. Legiuitorul prescrie, după cum am arătat deja, depozitarea în spre păstrare a registrelor stărei civile în două locuri deosebite, pentru a pune la adăpost pe cât posibil, actele ce ele conţin, de împrejurări care ar puteà pricinuì distrugerea lor [1]).

5. Art. 31: *„Procurele şi celelalte înscrisuri care trebuie să rămână anexate la actele stărei civile se vor depune, după ce se vor parafà de persoanele care le-au depus şi de ofiţerul stărei civile, la grefa tribunalului d'impreună cu registrele care trebuie să rămână în zisa grefă“.*

259. *„...şi celelalte înscrisuri...“*: aşà actele doveditoare de etate, de consimţimânt al ascendenţilor în materie de căsătorie.

„...după ce se vor parafà...“: pentru a nu se puteà susţine că au fost preschimbate.

„...la grefa tribunalului...“ iar nu la archiva comunei, căci locul ales a părut legiuitorului că oferă mai multă garanţie.

6. Art. 35: *„In toate cazurile când urmează a se face menţiune despre un act privitor la starea civilă pe marginea unui alt act dejà înscris în registre, acea menţiune se va face după*

1) Vezi art. 45 l. org. jud. 1890.

cererea părții interesate, de către ofițerul stărei civile pe registrele zilnice, sau pe acelea care vor fi fost depuse la archivele comunei, și de către grefierul tribunalului de întâia instanță pe registrele depuse la grefă. Spre acest sfârșit, ofițerul stărei civile va vesti, în termen de 3 zile despre mențiunea de el făcută, pe procurorul tribunalului respectiv care va priveghià ca mențiunea să se facă într'un mod uniform la ambele registre.

260. „*...când urmează a se face mențiune...*“: adică conform legii, și numai în aceste cazuri; așà la noi, fiind vorba de recunoașterea unui copil natural [1]), de anularea unei opoziții la căsătorie [2]), de rectificarea unui act al stărei civile [3]), fiind dat că oridecâteori printr'un act posterior s'ar modificà un altul anterior, așà cevà ar trebuì să aibă loc.

7. Art. 32: *Oricine are dreptul de a cere dela păstrătorii registrelor stărei civile extracte din acele registre*“.

261. Din acest text rezultă că registrele stărei civile sunt publice, nu în sensul că se pot consultà de oricine în mod liber, ceeace e de natură a compromite păstrarea lor care interesează societatea, dar pe cale de comunicațiune de extracte din ele, ce poate pretinde oricine. Legiuitorul cată dar a asigurà pe cât posibil publicitatea registrelor stărei civile, ce se impuneà fiind dată trebuința pe care o au membrii sociali în raporturile dintre dânșii de a-și cunoaște în mod respectiv statul.

„*Oricine...*“ fără a aveà nevoie să justifice de vreun interes.

„*...dela păstrătorii registrelor...*“ adică chiar ofițerul stărei civile pentru anul curent și primarul sau grefierul tribunalului pentru anii trecuți.

„*...extract din registre...*“ care va fi o copie de pe actul a cărei cunoaștere face trebuință.

1) Art. 48.
2) Art. 53.
3) Art. 86.

B. Despre eficacitatea actelor stărei civile ca mijloace de dovadă.

262. Actele stărei civile, ca orice act autentic [1]) şi anume: *„...Extractele* (de pe registre, adică *copiile lor) date conform registrelor şi legalizate de preşedintele tribunalului de întâia instanţă sau de judecătorul ce-l va înlocui,* **vor fi crezute, pecât timp ele nu vor fi atacate prin inscripţiune de fals“** (art. 32).

Extractele (de pe registre, adică *copiile* actelor stărei civile) *vor fi crezute...“* pe când art. 1188 statuează: *„Când originalul există, copia legalizată* **nu poate face credinţă decât despre ceeace se coprinde în original,** *înfăţişarea cărui se poate cere totdeauna“*. De ce această deosebire între copiile actelor stărei civile care *numai ele*, şi trebuiesc a fi crezute până la înscriere în fals şi copiile oricăror alte acte care nu pot face credinţă independent de originalul lor existent? Legiuitorul derogă astfel la dreptul comun în materie de forţă doveditoare a cópiilor fiind vorba de acte de stare civilă pentru a înlătură orice compromitere a păstrării eficace a registrelor stărei civile şi a caracterului lor public; şi în adevăr, dacă la orice moment s'ar puteà recurge la registrele stărei civile obţinând aducerea lor în altă localitate sau consultându-le pe loc pentru a se puteà vedeà: „...ceeace se coprinde în original...“ (art. 1188), ele s'ar puteà pierde lesne sau distruge repede înpiedecându-se în acelaş timp cei interesaţi de a lua cunoştinţă de conţinutul lor pe cale de liberare de extract. De aceea cuvintele: „...date conform registrelor...“ trebuiesc luate în sensul de *certificate* conform registrelor aşà că prezentarea acestora în spre verificarea conformităţii să fie exclusă, cel puţin, întrucât n'ar fi vorba de o examinare din partea autorităţii judecătoreşti fiind date două extracte contradictorii.

263. *„...pe cât timp ele nu vor fi atacate prin inscripţiune de fals...“*.

Cu toată generalitatea acestei dispoziţiuni, intenţiunea probabilă a legiuitorului, natura inscripţiunii de fals şi organizarea

1) Care „...are deplină credinţă în privirea oricărei persoane despre dispoziţiunile şi convenţiunile ce constată“ (art. 1173 al. I.)

acesteia în sistemul nostru legislativ impun următoarele restricţiuni:

a) Fiind dată intenţiunea probabilă a legiuitorului, nu va fi nevoie a recurge la procedura inscripţiunii de fals pentru a îndrepta rezultatele unei greşeli comise, situaţiune la care se poate uşor remedià dovedindu-se neconformitatea cu registrele a unui extract de pe ele, cu ajutorul altui extract conform lor, sub controlul autorităţii judecătoreşti.

b) Fiind dată natura inscripţiunii de fals [1]), nu se va puteà recurge la ea decât cu privire la enunţările registrelor şi extractelor a căror neconformitate cu adevărul sunt rezultatul unui fals din partea ofiţerului stărei civile, unei alterări de adevăr din parte-i, ceeace presupune că acesta prin propriile lui simţuri a constatat faptele care servesc de bază acelor enunţări [2]), aşà în ceeace priveşte data redactării, faptul el însuşi al compariţiei părţilor, declaranţilor, martorilor, ceeace s'a petrecut faţă cu el... Cât despre celelalte enunţări care nu implică o alterare a adevărului, deci un fals din partea ofiţerului stărei civile, ele nu vor puteà face obiectul unei proceduri în fals contra lui, cum fals din parte-i nu este, dar ele vor puteà fi combătute prin simpla probă contrarie în spre restabilirea adevărului, astfel oridecâteori este vorba de a se atacà exactitatea declaraţiunilor comparanţilor. Această deosebire între falsul ofiţerului stărei civile şi acel al oricărei alte persoane, se justifică prin încrederea ce inspiră cel d'intâiu ca funcţionar public pe când pedepse grele sunt pronunţate contra celor ce fac falsuri în acte publice, iar de acì rezultă că şi falsul ofiţerului stărei civile nu se poate atacà decât prin procedura înscrierii în fals, şi numai când a fost făcut în limitele funcţionării lui ca atare, ceeace lasă dar, în afară, enunţările pe care ofiţerul stărei civile nu trebuià să le facă, care dealtmintreli sunt ineficace caşì cele pe care declaranţii nu trebuiau să le facă.

c) Fiind dată organizarea procedurii de fals în sistemul nostru legislativ, ea nu poate purtà decât asupra falsului penal (intenţionat), cel mult asupra falsului civil (neintenţionat) întrucât el ar rezultà dintr'o sentinţă achitătoare în penal, în nici un caz însă o asemenea procedură nu va puteà însemna: o înscriere în fals

1) Dumoulin: Sur la coutume de Paris, tit. 1, § 8, No. 64.

2) „...quorum notitiam et sententiam habet propriis sensibus visu et auditu".

contra actului abstracţiune făcându-se de autorul ei, acesta d. ex. ne mai putându-se urmări (deoarece a murit, acţiunea s'a prescris); şi în adevăr, nicăieri legiuitorul nostru nu stabileşte o procedură ca aceea a art. 214 urm. c. pr. civ. fr.; dar cum cu greu s'ar puteà susţine că el ar fi putut admite cazuri în care adevărul ar fi imposibil de restabilit, ori cum ar fi, pare a trebui să se decidă că într'o ipoteză ca ultima, singurul mijloc în spre restabilirea adevărului este simpla probă contrarie: probă de natură a se întinde şi la cazul unei sentinţe achitătoare din care n'ar rezultà dovada falsului civil precum şi la acel al unei atari sentinţe din care ar rezultà acea dovadă dacă se admite că o asemenea sentinţă penală nu poate fi eficace în civil [1]).

C. **Despre înlocuirea actelor stărei civile ca atare constituite, trebuinţa cerând.**

264. Actele stărei civile astfel cum sunt instituite fiind menite a constituì, în ochii legiuitorului, o dovadă pe cât posibil de perfectă în interesul general al societăţii, sunt excluzive de orice alt mijloc de probaţiune a stării civile a persoanelor [2]); cum însă acest caracter exclusiv al actelor stărei civile aşà cum sunt organizate poate aveà, uneori, ca urmare imposibilitatea de a se dovedì starea civilă a persoaneler fără vina nimănui, ceeace e nedrept şi antisocial, legiuitorul în mod escepţional admite, trebuinţa cerând, înlocuirea actelor stărei civile astfel cum sunt alcătuite fie prin alte mijloace de probaţiune, fie cu privire la forma lor.

a) *Inlocuirea actelor stărei civile prin alte mijloace de probaţiune.*

265. Această acţiune este realizată prin art. 33 care statuează: *„Când nu vor fi existat registre, sau se vor fi pierdut, lipsa sau pierderea lor se va puteà dovedì atât prin dovezi înscris cât şi prin martori, şi în asemenea cazuri, căsătoriile, naşterile şi în-*

1) V. art. 162 urm. c. pr. civ.
2) Bul. Cas. 1901 p. 779.

cetările din viaţă se vor puteà dovedì atât prin registre şi înscrisuri de ale tatălui şi a mamei încetaţi din viaţă cât şi prin martori".

„Când nu vor fi existat registre..." : aşà la noi înainte de Regulamentul organic [1]) *„...sau se vor fi pierdut..."* ori distrus prin caz fortuit sau forţă majoră, ca foc, cutremur, potop...; în toate aceste cazuri dovada stărei persoanelor prin acte de stare civilă înscrise în registre conform legii fiind imposibilă fără vina nimănui, legiuitorul într'un interes social şi în virtutea echităţii, admite dovada acestei situaţiuni, fie prin înscris, fie prin martori pentru a puteà în siguranţă de cauză da acces la alte mijloace de probaţiune [2]) şi anume: la toate, enumărând pe cele de natură a se întâlnì, cum este cestiune de a se ajunge la o dovadă, cea regulată fiind exclusă. Ceeace nu înlătură, prin urmare, orice alte titluri decât registrele şi înscrisurile tatălui şi mumei încetaţi din viaţă singurele menţionate, deci nici aceleaşi registre şi înscrisuri ale părinţilor încă *în viaţă* care ultime însă vor trebuì luate în consideraţiune cu băgare de seamă cum se va puteà ca ele să fi fost preparate pentru trebuinţa cauzei, împrejurare ce face că legea le trece cu vederea.

Cât despre dovada prin martori, pare a trebuì, în virtutea art. 1198, să i se dea acces liber, deci şi probei prin prezumpţiuni, oridecâteori există imposibilitate din partea celui ce vreà să-şi dovedească astfel statul civil fără vina lui de a prezinta o dovadă scrisă, prin urmare şi când vor existà registre dar neregulate, lacerate şi chiar în caz de existenţă de registre regulat ţinute în aparenţă trecerea actului ce trebuià să servească de dovadă fiind însă omis.

Cu tot spiritul general al art. 33 în sensul înlocuirii dovezii prin acte de stare civilă înscrise în registre, legiuitorul în spre respectarea acestei dovezi care singură este normală, dă putere de apreciere instanţelor judecătoreşti în ceeace priveşte aplicarea textului ce ne ocupă (arg. cuvintele: „...se vor *puteà*...").

b) *Inlocuirea actelor stărei civile cu privire la forma lor.*

266. *„Orice act al stărei civile privitor la români sau la străini, făcut fiind el în ţară străină, va fi vrednic de credinţă,*

1) Şi chiar după el, pentru israeliţi: Bul. Cas. 1879 p. 784.
2) Bulet. Cas. 1896 p. 1327 şi 1897 p. 858.

dacă el se va fi făcut după formele păzite în aceea ţară" (art 34): conform regulei: *locus regit actum* la explicarea căreia trimitem[1]).

„*Orice act...*": de unde s'ar puteà conchide că în orice caz va fi nevoie de redactarea unui act în ţara străină în cestiune. Se admite însă că legea nu statuează decât „*...de eo quod plerumque fit...*" aşà că în interesul aplicării absolute a art. 34 prin nimic restrâns, se decide ca nu va fi nevoie de un act scris constatator în ţările unde un act nu este cerut: caz în care faptul de unde decurge starea civilă de care este vorba se va puteà proba numai prin dovada testimonială chiar simplă.

267. Agenţii diplomatici şi consulari români din străinătate având calitatea de ofiţeri ai stărei civile [2]), orice act al stărei civile privitor la români făcut în ţară străină va fi valabil dacă se va fi făcut conform citatei legi pentru reorganizarea ministerului de afaceri străine. Această cale însă n'ar puteà fi urmată pentru actele stărei civile privitoare şi la străini, faţă de care agenţii diplomatici şi consulari români nu sunt competenţi, caz în care va trebuì să se recurgă la autorităţile ţării străine [3]).

D. Despre sancţiunea precedentelor reguli privitoare la actele stărei civile.

268. In spre asigurarea respectului acestor reguli legiuitorul ia măsurile următoare:

269. „Art. 36. *Orice abatere din articolele precedente din partea funcţionarilor în ele arătate, va fi urmărită înaintea tribunalului de întâia instanţă şi pedepsită cu o amendă, care nu va puteà trece peste 100 lei...*".

„*Orice abatere din articolele precedente...*": ca, nedatarea, neprecizarea persoanelor ce intervin la act (art. 21), datarea în cifre, scrierea în prescurtare,... (art. 29 II): ceeace exclude abaterile

1) V.: No. 157—162 şi Dreptul 1903 No. 11.

2) Art. 23 l. 13 Febr. 1894 p. reorganizarea minist. af. străine.

3) Contra: Alexandrescu loc. cit. p. 191 care se bazează pe lipsa cuvintelor: „numai în privinţa românilor" din sus cit. art. 23, de unde: competinţa acelor agenţi şi între români şi străini.

dela art. următoare care reglementează diverse acte de stare civilă în particular.

„...*din partea funcţionarilor în ele arătate*...“ : ceeace coprinde nu numai pe ofiţerii stărei civile dar şi pe alţi funcţionari ca grefierul, întrucât e păstrător al registrelor stărei civile (art. 30), precum şi pe agenţii noştri diplomatici din străinătate cari deşi nu sunt arătaţi de art. precedente, sunt asimilaţi cu ofiţerii stărei civile. Cât despre magistraţii arătaţi şi ei în art. precedente (şi anume: art. 28, 32, 35), s'ar părea că trebuiesc deasemenea să cadă sub aceeaş regulă, cestiunea însă apare ca dubioasă fiind dat că regula noastră se poate considera ca incompatibilă cu art. 100 urm. l. org. jud. şi 305 urm. pr. civ. care organizează în mod particular situaţiunea persoanelor de care e vorba.

„...*înaintea tribunalului de întâia instanţă*...“ : care judecă în civil ceeace înseamnă că amenda de pronunţat e civilă, şi într'adevăr, dacă legiuitorul ar fi vizat o judecare în corecţional, ar fi spus-o ; de aci rezultă că prescripţiunea de 30 ani a materiei civile va fi aplicabilă acţiunii în urmărire şi obligaţiunii funcţionarului condamnat.

După cum se vede, legiuitorul nu recurge la sancţiunea nulităţii în textul ce interpretăm şi aceasta de oarece n'a vroit ca neregularităţi imputabile în imensa majoritate a cazurilor funcţionarilor publici numai, să cadă asupra unor particulari nevinovaţi în dauna constatării statului civil al persoanelor.

Art. 37. „*Veri-care depozitar al registrelor menţionate va fi supus acţiunii civile a părţii vătămate pentru alteraţiunile ce s'ar săvârşi în ele, rămânând însă acestuia, de va găsi de cuviinţă, dreptul de a se întoarce cu urmărire asupra adevăraţilor făptuitori a sus ziselor alteraţiuni*“.

Art. 38. „*Orice alteraţiune, oriče falşificare în actele stărei civile, orice înscriere a acestor acte, făcute pe vreo foaie liberă, şi nu în registrele destinate pentru ţinerea lor, va da drept părţilor interesate a-şi cere despăgubiri şi aceasta fără prejudiţiul pedepselor prescrise de codul penal*“.

270. Ambele aceste texte realizează cu privire la materia ce ne ocupă principiul despăgubirii celui daunat şi anume: cel d'întâiu din partea unor depozitari care au contravenit îndatoririi

lor de supraveghiere, păstrare [1]), cel de al doilea din partea unor persoane pentru propriile lor fapte [2]).

„*Veri-care depozitar...*“ deci atât ofiţerul stărei civile pentru registrele curente cât şi grefierul tribunalului împreună cu primarul pentru registrele anilor trecuţi.

„*de va găsi de cuviinţă...*“: în textul coresp. fr.: „...s'il y a lieu“. Şi în adevăr, poate că o urmărire contra „...adevăraţilor făptuitori...“ este exclusă, aşà oridecâteori alteraţiunile sunt rezultate ale unei forţe neinteligente.

„...*fără prejudiţiul pedepselor prescrise de codul penal*“: în ipoteza art. 38 depozitarii registrelor sunt dar şi penalmente responsabili [3]).

Este de observat că legiuitorul şi în aceste texte evită orice sancţiune pe cale de declarare de ineficace a registrelor alterate, el nu pronunţă nici măcar nulitatea actelor „...*făcute pe vreo foaie liberă...*“ aceasta pentru motivele deja arătate sub No. 269, în fine.

Art. 39. „*Procurorul tribunalului de întâia instanţa va verificà starea registrelor, când ele se vor depune la grefă; el va încheià proces-verbal sumariu despre a sa verificare, va arătà abaterile sau vinele comise de ofiţerul stărei civile, şi va cere osândirea sa la amendele prevăzute de lege*“.

Art. 40. „*Părţile interesate au dreptul de apelaţiune în contra hotărîrilor date de tribunalul de întâia instanţă asupra actelor stărei civile*“.

271. Aceste texte, după cum se vede, organizează procedura, graţie căreia sancţiunea despre care am tratat se poate realizà (art. 39) şi indică calea de urmat pentru a ajunge la o rectificare a neregularităţilor ce s'ar dovedì (40).

Aducerea la realizare a sancţiunei ce ne ocupă e încredinţată procurorului în întreg, în adevăr, el e însărcinat nu numai cu verificarea şi constatarea faptelor pedepsite dar şi cu obţinerea pedepselor care le loveşte, deci şi a altora decât amenzile de care singure se ocupă textul nostru [4]).

---

1) Art. 1599.

2) Art. 999.

3) Art. 123 urm. (modif. la 28 Maiu 1893) 161 şi 162, 203 şi 204 c. p.

4) Poate în vederea celor civile întrucât cad sub competinţa unei autorităţi care lucrează în penal.

Cât despre rectificările cuvenite ele nu intră în competința procurorilor, ci trebuiesc a fi obținute pe cale de hotărîri „date de tribunalul de întâia instanță asupra actelor stărei civile“ în cestiune, în contra căror hotărîri: „Părțile interesate au dreptul de apelațiune...“ (art. 40) [1]).

272. După ce legiuitorul în capitolul I a formulat dispoziținni de principii aplicabile la orice act de stare civilă, în capitolele următoare ale acestui titlu stabilește reguli particulare întrucât se referă fie la anumite acte de stare civilă (capit. II, III și IV), fie la anumite persoane și împrejurări (cap. V), fie la o materie oarecare (cap. VI).

Vom urmà pe legiuitor interpretând pe rând dispoziținnile acestor capitole.

CAPITOLUL II.

Despre actele de naștere.

273. Rubrica de față nu este complectă căci legiuitorul în acest capitol se ocupă și de alt act decât cel de naștere și anume sub art. 48, de actul de recunoaștere. In ceeace privește dispoziținnile referitoare la actele de naștere ale acestui capitol II, se pot distinge două grupuri de formule și anume: o primă categorie în vedere de condiținni obicinuite (art. 41—43) și o a doua relativă la împrejurări anormale (art. 44—47).

A. Reguli privitoare la actele de naștere.

274. Art. 41: „*Declarațiunea despre nașterea unui copil se va face la ofițerul stărei civile al locului...*“ [2]) Competința

1) Dealtmintreli în cas de omisiune depe registre a unui act al stărei civile, părțile interesate vor puteà urmări în penal și în daune pe ofițerul stărei civile culpabil, și în daune numai pe erezii lui, putând obține chiar dela autoritatea judecătorească să ordone facerea actului și înscrierea sa în registre.

2) Art. 10 Regul. 1866.

acestuia fiind teritorială [1]), oricare ar fi naţionalitatea, domiciliul ori reşedinţa părinţilor.

„*...în termen de trei zile după uşurarea femeiei*“ : ceeace înseamnă că ziua uşurării nu se numără adică, că zilele acestea trebuie să fie libere [2]) de unde rezultă că nici ziua când declaraţiunea de naştere se face nu se numără, aşà, o naştere având loc într'o Luni va puteà fi declarată până la sfârşitul zilei de Vineri ce urmează. Legiuitorul impune acest termen scurt pentru a împedicà introducerile frauduloase de străini în familii care sunt cu atât mai uşor de realizat cu cât se pretinde că a trecut timp mai lung dela naştere. lar după trecerea acestui termen, (fie că declaraţia va fi fost tardivă, fie că a fost făcută în termen dar ofiţerul stărei civile a lăsat să treacă acel termen fără a înscrie actul în registre), declaraţia de naştere sub pedeapsa art. 36 c. civ. nu se va mai puteà trece în registre decât printr'o hotărîre de rectificare, a tribunalului, care va ordonà înscrierea în registre [3]).

„*Copilul i se va înfăţişà*“...: Pentru ca ofiţerul stărei civile prin propriile-i simţuri să constate dacă el e nou născut aşà ca să pară declaraţia de naştere a lui în termen, deci să nu fie silit ofiţerul stărei civile a refuzà instrumentarea ; dacă e de sex bărbătesc sau femeiesc, ceeace este important pentru serviciul militar ; dacă este viu, căci fiind mort nu va fi loc la înscrierea pe registrele de naştere sau la naşteri, ci pe registrele de deces sau la decese, ofiţerul stărei civile neavând decât a constatà faptul că i s'a prezintat un prunc mort fără a ţine în seamă veri-o declaraţie a comparanţilor asupra faptului dacă copilul s'a născut viu ori mort.

„*La cas de împedecare de a se transportà copilul înaintea ofiţerului stărei civile, acesta va fi dator a merge însuş, fără vreo plată, la locuinţă, spre a constatà naşterea*“. Aşà, dacă din cauza timpului (ex. iarna) sau a debilităţii copilului, ducerea sa înaintea ofiţerului stărei civile i-ar pune vieaţa, chiar sănătatea numai în pericol.

Toate acestea fiind îndeplinite, ofiţerul stărei civile va liberà

---

1) V. No. 245 pr. lucr.
2) Art. 729 c. pr. civ.
3) Art. 84 c. civ. şi 23 din regul. 1866.

părţilor interesate buletinul de naştere, constatator de toate faptele şi declaraţiunile necesare pentru a se puteà celebrà botezul.

275. Art. 42. *„Naşterea copilului se va declarà de către tatăl său...“* şi anume: cel legitim, cu toate că legiuitorul n'a întrebuinţat cuvântul bărbat în loc de tată; şi în adevăr în sistemul nostru legislativ tatăl natural mai că nu este recunoscut; neapărat însă că acesta va puteà declara naşterea copilului său natural dacă va voì. Tatăl legitim este dar în primul rând obligat de a declarà naşterea copilului său, îndatorire pe care paternitatea îi o impune faţă de acesta şi de societate chiar dacă n'a asistat la naştere, cum legea nu distinge, dar în acest caz, după cum vom vedeà, obligaţiunea sa este lipsită de sancţiune.

„In lipsa acestuia, de către medici sau hirurgi, moaşe, sau de către orice alte persoane care vor fi fost faţă la naştere. Iar dacă mama nu va fi născut la domiciliul ei, această declaraţiune se va face şi de persoana acea la locuinţa căreia ea a născut“. Prin urmare, numai *„..în lipsa...* tatălui legitim, adică, dacă el nu există (femeia fiind nemăritată sau el fiind mort), ori dacă este în imposibilitate de a intervenì (el fiind absent sau lipsit de facultăţile intelectuale), persoanele enumărate sunt obligate de a declarà naşterea şi anume toate deopotrivă cum legea nu stabileşte nici o ierarhie între ele ca între toate acestea şi tatăl legitim [1]).

După cum se poate vedeà, în afară de tatăl legitim şi de persoana la locuinţa căreia a născut muma, legiuitorul obligă pe toate celelalte persoane a declarà naşterea în vederea faptului participării, asistenţei la naşterea de declarat.

Legiuitorul păstrează tăcerea în ceeace priveşte persoana mumei fiind dată imposibilitatea din parte-i de a se prezentà spre declarare înăuntrul scurtului termen de trei zile dela naştere în care trebuie să se declare aceasta.

275 *bis.* Cu tot numărul mare de persoane căror legiuitorul le impune de a declarà naşterea, ceeace pare a asigurà executarea acestei obligaţiuni, el o şi sancţionează în persoana acestora şi anume prin art. 276/I c. pen. [1]) care statuează: *„Veri-ce per-„soană care, asistând la o naştere de copil, nu va fi făcut de-*

1) V. însă Regul. 1866 art. 22.

„declarațiunea prescrisă de codicele civil, în timpul cerut de acea „lege, se va pedepsi cu închisoare dela 15 zile la 6 luni și cu „amendă dela 26 la 300 lei“.

„... asistând la naștere...“ : pedeapsa nu va puteà dar atinge pe tatăl sau pe persoana la locuința căreia a avut loc nașterea dacă aceștia n'au asistat la naștere, cu toate că și în acest caz ei sunt obligați de a declarà nașterea (art. 42), obligațiune care dar într'o asemenea ipoteză rămâne nesancționată. Cât de imperfectă ar părea o asemenea soluțiune, ea se impune cum textele penale nu se pot interpretà decât în mod restrictiv.

„... nu va fi făcut declarațiunea prescrisă de codicele civil...“ : neapărat *întrucât aceasta îi este impus,* ceeace exclude pe toate celelalte persoane în prezența tatălui [2]).

276. *„Actul de naștere se va redige îndată față cu doi martori“.*

„... se va redige...“, conform regulelor generale (cap. precedent) în materie de acte de stare civilă și celor particulare ce urmează.

„... îndată...“ : totul trebuind a fi gata într'un termen de trei zile dela naștere [3]).

„... față cu **doi** *martori...“ :* regulă particulară privitoare la actele de naștere.

277. In spre individualizarea cât de precisă a copilului al cărui act de naștere este vorba a se redactà precum și a persoanelor ce au a intervenì la redactarea actului de naștere, art. 43, cere oarecare indicațiuni ce trebuiește să conțină orice act de asemenea natură. Iată acest text:

„Actul de naștere va arătà cu deslușire ziua, ora, locul „nașterii, sexul copilului, prenumele ce i se va da la botez, pre„cum și numele de familie, profesiunea sau meseria și domici„liul tatălui, mamei și al martorilor“.

„... ziua, ora...“, adică: data, ceeace este important, căci grație acestei indicațiuni se va puteà calculà etatea persoanelor, se va puteà ști dacă sunt majore și capabile ori minore, deci incapabile.

---

1) Modif. prin l. din 17 Fevr, 1874.

2) In baza însă a art. 22, din Regul. 1866, se mai distinge încă o ierarhie după aceea a tatălui și anume: în profitul medicilor, hirurgilor, moașelor.

3) V. pres. lucr. No. 274.

„... *locul naşterii...*“ : indicaţie graţie căreia se va puteà controlà dacă ofiţerul stărei civile care a redactat actul de naştere a fost competent, fiind vorbà de a se determinà competenţa teritorială.

„... *sexul copilului...*“ : ceeace e de o primă însemnătate pentru serviciul militar la care sunt supuse numai persoanele de sex masculin.

„... *prenumele ce i se va dà dela botez...*“ : adică, numele de botez ce va primì.

„... *numele de familie, profesiunea sau meseria şi domiciliul...*“ : după cum se vede legiuitorul de astădată nu-şi dă osteneală în sensul unei individualizări cât de precise, în adevăr, el nu cere arătarea prenumelui şi vârstei persoanelor ce urmează.

„... *tatălui, mamei,...*“ : şi în adevăr, dacă legiuitorul nu puteà vizà acì pe tatăl natural nerecunoscându-l în sistemul său de legiferare, cum puteà face aluzie îndată după aceea şi la muma naturală cu toate că de obiceiu o asimilă cu cea legitimă, de acì pare a rezulta pentru muma naturală caşì pentru tatăl natural, nu numai că comparanţii nu sunt obligaţi a-i declarà numele [1]), dar şi că numele ei fiind declarat de aceştia : ofiţerul stărei civile nu trebuie să menţioneze această declaraţiune inutilă de altmintreli, cum rolul său se mărgineşte în a constatà numai ceeace trebuie să-i fie declarat [2]). (Cestiunea însă e controversată, v. Alexandrescu, loc. cit. p. 424/5).

278. Art. 44 : „*veri-cine va găsì un copil...*“ ipoteză particulară.

„... *nou născut...*“ : cum scopul legiuitorului este de a ajunge în acest caz la întocmirea unui act echivalent celui de naştere ; cu toate cuvintele acestea, se admite că acest text se aplică şi în ipoteza găsirei unui copil mai mare, care însă e încă incapabil de a da informaţiuni asupra proprii sale identităţi.

„... *va fi dator a-l încredinţà ofiţerului stărei civile îm-*
„*preună cu toate hainele şi obiectele găsite la copil şi a declarà*

1) O asemenea obligaţie însă. în orice caz, nu este sancţionată cum art. 276, al. I c. pen., nu se referă decât la declararea naşterii, (art. 42), iar nu şi la acea a numelui... tatălui şi mumei (art. 43).

2) Art. 22 şi pres. lucr. p. 112, No. 251.

„toate împrejurările timpului şi locul unde-l va fi găsit“ ; toate acestea în spre înlesnirea aflării identităţii lui [1]).

„... Ofiţerul stării civile va întocmi îndată proces-verbal „arătător de toate împrejurările, în care se va coprinde vârsta „copilului după aparinţă, sexul şi numele ce i se va da şi au- „toritatea civilă la care se va fi încredinţat“ : proces-verbal ce va servì de act de naştere copilului găsit. Şi într'adevăr, în spre păstrarea lui caşi a oricărui act de stare civilă, legiuitorul încheie :

„Acest proces-verbal se va trece în registre“.

278 *bis.* Art. 45 : *Dacă se naşte un copil pe un vas ro- „mân călătorind* (iar nu stând într'un port când se va recurge „la autorităţile locale sau agenţii diplomatici) *pe mare...“,* iată ipoteza particulară în care regulele ordinare pot fi inaplicabile, ceeace a determinat pe legiuitor a intervenì pentru a reglementà conform împrejurărilor. Legiuitorul nestatuând decât cu privire la călătoria pe mare, dispoziţiunile ce urmează nu sunt aplicabile în caz de călătorie pe un fluviu, rîu,... ca : Dunărea, Prutul, când de altmintreli şi împrejurările sunt de altă natură.

„... actul de naştere se va face“... : deci din oficiu.

„... în 23 de ore în prezenţa tatălui, dacă se va fi aflat „faţă, şi a doi martori...“ ; această grabă deosebită se justifică prin situaţiunea nesigură pe un element ca marea mai cu seamă la epoca redactării cod. Nap.

„... luaţi dintre ofiţerii vasului...“ : dacă vasul e de războiu.

„... sau în lipsă (dacă vasul nu e de răsboiu, ci de comerţ „d. ex.) *dintre oamenii echipagiului“.*

„Acest act se va redige de căpitanul, stăpânul sau patro- nul vasului“ : persoane care vor face oficiul de ofiţeri ai stării civile în ipoteza ce ne ocupă şi vor fi deci supuşi tutulor regulelor aplicabile ofiţerilor stării civile în general [2]).

---

1) Şi sub sancţiunea următoare : „asemenea se va pedepsì şi oricare „persoană care, găsind un prunc de curând născut, nu-l va da celor însărci- „naţi cu a lui luare şi căpătuire“... Nu va fi supus la pedeapsă acela care gă- „sind vre-un copil, va voì să se însărcineze cu creşterea lui, va fi însă dator „să deà asemenea înscris la institutul orfanilor sau la municipalitatea locală“ (art. 276 sus citat.. al. II şi III).

2) Deci şi art. 36 c. civ. şi 165 c. pen.

„... *Şi se va trece în rolul* (lista oficială) *persoanelor ce se „află pe vas...*“ [1]).

Art. 46. *„La cel d'intâiu port unde se va oprì vasul, de va „fi un port român, căpitanul, stăpânul sau patronul vasului, sau „oricine ar fi redijat actul de naştere*[2]) *este dator a depune „două còpii autentice după act la autoritatea portului“. Aceasta „va oprì o copie în cancelaria sa, iar cealaltă o va trimite ne- „întârziat Ministerului de Interne, care o va transmite autorităţii „comunale a domiciliului tatălui copilului născut sau de nu s'ar „cunoaşte tatăl, al mamei“. Autoritatea comunală va trece actul „îndată în registrul stărei sale civile*“, spre păstrare.

Art. 47. *„De va abordà vasul într'un port străin, căpita- „nul, stăpânul sau patronul vasului va trimite prin poşta locului „la Ministerul de Interne al Românieì o copie legalizată de pe „actul de naştere. Ministerul şi autoritatea comunală vor urmà „în acest caz după cum s'a prescris la articolul precedent“.*

B. **Despre actul de recunoaştere.**

278 *ter.* Art. 48 *„Actul de recunoaştere a unui copil...“* adică: actul prin care părinţii (tatăl sau mumă) mărturisesc paternitatea sau maternitatea copilului lor natural[3]) constituind, ca pentru copiii legitimi actul de naştere, dovada regulată a filiaţiunii naturale, stat civil, legiuitorul, presupunând că această mărturisire a intervenit după redactarea actului de naştere al copilului natural, statuează, ca şi relativ la actele de naştere, căsătorie, deces, în vederea păstrării lùi, continuând: *„...se va înscrie în registrele stărei civile cu data sa..,“* iar cum actul de recunoaştere dovedind filiaţiunea naturală complectează actul de naştere al copilului natural care nu dovedeşte decât faptul naşterii pe când pentru copilul legitim

1) Art. 10 al Regul. de navigaţie din 9 Aug. 1862.

2) Ceeace arată că legiuitorul, fiind date împrejurările excepţionale în vederea căror statuează, înţelege că cu orice preţ să se instrumenteze, chiar şi de alte persoane decât cele enumărate: aşà de ofiţerii vasului.

3) Dacă o asemenea mărturisire e recunoscută în sistemul nostru legislativ, ceeace vom examinà la timp.

actul de naştere singur constitue această dublă dovadă, textul nostru statuează mai departe: *...şi se va menţionà recunoaşterea în marginea actului de naştere, dacă există asemenea act*", pentru ca să se poată găsi împreună dovada naşterii şi a filiaţiunii copiilor naturali [1]).

Vom revenì asupra instituţiunii recunoaşterii la materia filiaţiunei unde este locul ei.

CAPITOLUL III.

Despre actele de căsătorie.

Vom interpretà articolele acestui capitol studiând totdeodată materia căsătoriei unde vom întâlnì dispoziţiuni a căror înţelegere este necesară pentru explicarea articolelor de faţă.

CAPITOLUL IV.

Despre actele de încetare din vieaţă.

279. Şi sub acest capitol se pot distinge dispoziţiuni privitoare la cazuri ordinare (art. 63—65) şi reguli relative la ipoteze particulare (art. 66—72); dar se mai pot deosebì măsuri luate de legiuitor pentru a împedicà, într'un interes de ordine socială, înmormântări precipitate pe lângă reglementarea actelor de încetare din viaţă, aşà că rubrica de faţă pare incomplectă.

280. Pentru a împiedicà înmormântări precipitate care sunt de natură a se realizà asupra unor persoane în vieaţă încă, a ascunde urme de crime, legiuitorul ia următoarele măsuri:

Art. 63. „*Nici o înmormântare nu se va face fără autori-*
„*zaţiune. Autorizaţiunea se dă de ofiţerul stărei civile, carele*
„*nu o va puteà eliberà până ce mai întâiu nu va merge însuş la*
„*locuinţa celui încetat din vieaţă, ca să se încredinţeze despre*

1) Aceleaşi consideraţiuni au determinat pe legiuitor de a tratà prin art. de faţă sub rubrica actelor de naştere, despre un act care în mod exclusiv priveşte filiaţiunea.

„moartea sa, şi până nu va trece 36 ore dela încetarea din vieaţă, „afară de cazurile prevăzute de regulamentele poliţieneşti“.

„In localităţile unde se vor fi aflând revizori de morţi, ofiţerul stărei civile 'i va luà cu dânsul pentru a face constatare“.

„Autorizaţiunea de înmormântare se va da fără plata de „vreo taxă“.

Art. 67. *„Când vor fi oarecari semne sau indiciuri de „moarte violentă sau alte împrejurări bănuitoare, mortul nu se va „puteà îngropà decât după încheierea unui proces-verbal de către „un funcţionar poliţienesc. faţă cu un medic sau chirurg, spre a „se constatà starea cadavrului, şi veri-cărei alte împrejurări rela- „tive la aceasta, precum şi orice informaţiuni ce se vor puteà „luà despre prenumele, numele, vârsta, profesiunea, locul naşterii „şi domiciliul acelui mort“.*

Cerinţele legiuitorului pentru scopul arătat sunt dar:

a) Autorizare de înmormântare din partea ofiţerului stărei civile fără de care nici o înmormântare nu va puteà aveà loc, autorizare care se va da fără plată de taxă; ofiţerul stărei civile competinte va fi acel al comunei unde se va fi întâmplat moartea (art. 10 Regul. 66). — Se admite că în caz de înmormântare înnainte de această autorizare, actul de naştere nu va puteà intervenì decât în urma unei hotărîri în rectificare (art. 84 civ. şi 23 Regul. cit.).

b) Un termen de 36 ore dela încetarea din vieaţă pentru ca acea autorizare să se poată da şi înmormântarea să poată aveà loc, afară de cazuri prevăzute de regulamente speciale (art. 5 şi 9 Regul. verif. morţilor 66).

c) Un proces-verbal poliţienesc de constatare a stării cadavrului şi celorlalte împrejurări ce au avut loc şi informaţiuni ce s'au putut luà pentru ca îngroparea să poată aveà loc, în caz de semne de moarte violentă sau alte împrejurări bănuitoare. (Comp. art. 43 c. pen.).

281. Decesul însemnând sfârşitul personalităţii omeneşti, cată a se puteà dovedì prin act de stare civilă, deaceea legiuitorul statuează: *„Actul de încetare din vieaţă* **va fi** *redactat de către „ofiţerul stărei civile...* (şi anume al comunei unde decesul a avut loc) (art. 64)“; *„Ofiţerul stărei civile* **va întocmì** *actul de încetare din vieaţă şi îl va trimite la locul unde încetatul din vieaţă va fi avut cel din urmă domiciliu, pentru a se*

înscrie în registre" (art. 66). „...**Se va redactà** *actul de încetare din vieață. Funcționarul stărei civile* **va expedià** *o copie după acea comunicațiune despre încetarea din vieață a acelei persoane la domiciliul său, de va fi cunoscut, și astă expeduire* **se va înscrie în registre**" (art. 68); „...*Spre a* **redigea** (ofițerul stărei civile) *actul de încetare din vieață*" (art. 69). „*In toate cazurile de moarte în închisori, nu se va face în registre nici o mențiune despre asemenea împrejurări și actele încetării din vieață* **se vor redactà** *numai după formele prescrise de art. 65*". „*Acest act* (de deces) **se va redigea** *de către căpitanul, stăpânul sau patronul vasului și se va înscrie pe rolul echipagiului* (art. 71). „*La cel d'intâiu port unde va intrà vasul, de va fi portul român, căpitanul, stăpânul sau patronul vasului, care* **a redigeat actul,** *va depune două copii încredințate de el, a actului de încetare din vieață, la autoritatea portului, care va urmà conform art. 46, iar de va intrà vasul într'un port străin se va urmà conform art. 47.*

282. Actul de deces, presupunând un deces constatat, legiuitorul în spre acest sfârșit dispune: „...*ofițerul stărei civile,... va merge însuș la locuința celui încetat din vieață, ca să se încredințeze despre moartea sa...*" „*In localitățile unde se vor fi aflând revizori de morți, ofițerul stărei civile 'i va luà cu dânsul pentru a face constatare*" (art. 63). „*Dacă încetarea din vieață a vreunei persoane s'a întâmplat în spitalele militare, civile, sau în orice alte stabilimente publice sau particulare, superiorii, directorii, administratorii și stăpânii acelor case vor fi datori a da de știre în 24 ore ofițerului stărei civile, care va merge îndată ca să se încredințeze de moartea acelei persoane...*" (art. 66). „*Când vor fi oarecare semne sau indiciuri de moarte violentă sau alte împrejurări bănuitoare, mortul nu se va puteà îngropà decât după încheierea unui proces-verbal.. spre a se constatà starea cadavrului*" (art. 67). „In caz de moarte în închisori se va încunoștiință îndată ofițerul stărei civile, de către îngrijitorul închisorei, *spre a merge acolo...*" (art. 69). In caz de moarte pe un vas român călătorind pe mare, moartea *se va constatà...*" (art. 71).

283. Actul de deces însemnând înscrisul doveditor al decesului unei persoane *anumite*, trebuiește să constate individuali-

tatea acelei persoane determinând-o în mod cât de precis, în spre posibilitatea de a se realizà aceasta, legiuitorul statuează: „Actul de încetare din vieaţă va fi redactat, după declaraţiunea a 2 martori; aceşti martori vor fi, de se va puteà, din cele mai de aproape rude sau vecini. Iar când cineva va murì afară din domiciliul său, persoana în locuinţa căreia a murit, d'impreună cu ruda sau alte persoane, vor servì de martori", toate acestea pentru ca ofiţerul stărei civile să fie informat în mod exact asupra individualităţii persoanei a cărei moarte este de constatat.

„...*va fi redactat...*" înainte de înmormântare şi în adevăr, ofiţerul stărei civile fiind chiemat a constatà moartea pentru a libera autorizarea de înmormântare, va cere în schimb informaţiunile necesare în spre redactarea actului de deces, iar înmormântarea fiind făcută înaintea autorizării în cestiune, actul de deces nu va mai puteà fi redactat decât în urma intervenţiunii unei hotărîri după cum ştim. (c. jud. 906/7).

„...*după declaraţiunea a 2 martori...*", iată nişte martori, deci persoane trebuind a aveà „...21 ani, cel puţin..." (art. 24), făcând oficiul de declaranţi în acelaş timp.

„...*din cele mai aproape rude sau vecini... persoana în locuinţa căreia a murit, d'impreună cu ruda...*": legiuitorul alege dar, pecât posibil persoane în măsură de a da cât de multe informaţiuni detaliate şi exacte asupra defunctului, pentru a i se puteà precizà individualitatea în actul de deces.

In spre acelaş scop legiuitorul mai stabileşte: „...*după* **declaraţiunile** *ce i se vor fi făcut şi după* **ştiinţele** *ce va fi luat, se vor ţineà în zisele spitale şi stabilimente, registre destinate spre a se înscrie acele* **declaraţiuni şi ştiinţe**" (art. 66); „...*precum şi* **orice informaţiuni ce se vor puteà lua despre prenumele, numele, vârsta, profesiunea, locul naşterii şi domiciliul acelui mort**" (art. 67). „*Funcţionarul poliţienesc va fi dator a trimite îndată ofiţerului stărei civile...* **toate ştiinţele** *arătate în procesul său verbal...*" (art. 68) şi anume: relativ la individualitatea mortului, iar nu la împrejurările morţii (comp. art. 70).

284. Acum, în spre stabilirea decesului unei persoane determinate în individualitatea ei: „Actul de încetare din vieaţă va coprinde prenumele, numele, vârsta, profesiunea şi domiciliul mortului; prenumele celuilalt soţ, dacă mortul erà căsătorit sau văduv;

prenumele, numele, vârsta, profesiunea şi domiciliul celor ce au declarat moartea, şi de sunt rude, gradul înrudirii. Acelaş act va mai coprinde, pe cât se va puteà ştì, prenumele, numele, profesiunea şi domiciliul părinţilor mortului şi locul naşterii sale" (art. 65). *„Funcţionarul poliţienesc va fi dator a trimite...* **toate ştiinţele... în conformitatea căruia se va redactà actul de încetare din vieaţă"** (art. 68 al. I). Iar când moartea a fost urmarea unei catastrofe, actul de deces trebuie să arate acea catastrofă, locul unde s'a întâmplat decesul şi dacă s'a găsit ori nu cadavrul (No. 4 Reg. 66). Infine, conform formularului No. 4 ce însoţeşte Regul. din 3 Decemvrie 66, actul de deces ar mai trebuì să coprindă ziua şi ora decesului, indicaţiune importantă căci în momentul decesului iea sfârşit personalitatea omului; deci, decedatul devine incapabil de a mai dobândì, şi moştenirea lui se deschide. Credem, cu toate acestea, că o asemenea indicaţiune trebuie să fie considerată ca inutilă deci ineficace conform art. 22, fiind dat că nici un text de lege nu o prescrie; cât despre Regul. sus citat, el nu poate aveà de efect a modificà legea. Dealtmintreli această soluţiune se poate justificà prin teama ce ar fi avut legiuitorul de a face să depindă momentul atât de important al morţii de declaraţiunea unor persoane, în afară de orice cercetări serioase şi libere la caz de trebuinţă.

CAPITOLUL V.

Despre actele stărei civile privitoare la militarii ce se găsesc afară de teritoriul român, sau pe teritoriul român, în timp de resbel sau de turburări.

285. Este suficient de a se cetì dispoziţiunile acestui capitol care, menţinând în principiu şi pentru ipotezele particulare ce prevede regulele ordinare în materie de redactare a actelor stărei civile (art. 73), reglementează în mod particular numai în vederea împrejurărilor deosebite ce presupune, aşà în ceeace priveşte autoritatea competinte (art. 74, 81, 82), asigurarea păstrărei actelor (art. 75, 76, 78, 83), termenul de declaraţiune (art. 77).

CAPITOLUL VI.

Despre rectificarea actelor stărei civile.

286. Orice act al stărei civile constituind *o dovadă sub o formă oarecare a unor fapte*, cată că *cu observarea acelei forme* să le arate în mod *suficient şi nimic mai mult, astfel cum ele s'au petrecut*. De unde, necesitatea *rectificării*, adică îndreptării acelor acte ale stărei civile care nu îndeplinesc sus enumăratele condiţiuni. Aşà, nu vor arătà în modul indicat faptele la care se referă, deci vor trebuì rectificate (şi cu atât mai mult că anularea acì apare ca contrarie ordinii sociale), actele stărei civile neînscrise în registre în termenul legal, cele care deşì înscrise sunt neregulate (lipsă de iscălituri, de martori suficienţi) sau au fost în urmă alterate, cele contrarii adevărului (s'a trecut ca de sex femeiesc un băiat), cele în care s'ar fi comis omisiuni (numele părinţilor legitimi) sau s'ar coprinde enunţări care n'ar fi trebuit să aibă loc (numele tatălui natural).

287. Rectificarea ce ne ocupă, *îndreptare* cu privire la actul de rectificat *aşà cum ar trebuì să fie,* constitue *o modificare* prin schimbări, adăogări, suprimări, reconstituiri, ale actului de rectificat, *aşà cum este, înscris în registrele stărei civile*, şi prin urmare ieşit din faza de redactare, deci din domeniul de competinţă al ofiţerului stărei civile. Deaceea, dacă ofiţerul stărei civile poate modificà un act al stărei civile în spre conformitate cu adevărul şi cu legea cât timp n'a devenit perfect prin înscriere în registre, el nu mai poate aşà ceva odată ce actul a fost înscris în registre, moment din care *justiţia civilă singură* va aveà cădere de a ordonà rectificarea [1]), sens în care statuează art. 84—86:

288. Art. 84. „*Când se va cere rectificarea unui act al stărei civile...*", ceeace înseamnă că rectificarea nu va puteà niciodată să aibă loc din oficiu, trebuind a fi cerută de părţile interesate, fie chiar moralmente numai, dar având conform dreptului comun un interes născut şi actual.

„*...tribunalul competent va judecà...*" şi anume tribunalul

1) Dreptul 1900, No. 54.

civil la a cărui grefă se vor fi depus registrele conform art. 30, întrucât reguli particulare n'ar indicà alt tribunal, aşà în caz de cerere incidentală pe lângă o cerere principală adresată unui tribunal deosebit, deasemenea în caz de ordonare, de rectificare în urma unei cereri deosebite privitoare la statul civil şi adresată altui tribunal, sau în urmă de intervenţie pentru îndreptarea aceloraşi erori strecurate în acte ce se află trecute în diferite registre, dacă un singur tribunal cată a statuà cu privire la toate actele.

„*Cu drept de apel...*“ : conform dreptului comun, apelul fiind de îndreptat la curtea de apel din resortul căreia face parte tribunalul chemat a ordonà rectificarea.

„... *ascultând concluziunile procurorului...*“ : fiind dată importanţa deciziunii de luat.

Procurorul având aci rolul de parte alăturată în instanţă, trebuieşte decis că nu este competinte a luà iniţiativa unei cereri în rectificare, aceasta, după cum am arătat, neputând aveà loc din oficiu ; şi în adevăr, o asemenea iniţiativă n'ar fi compatibilă cu situaţiunea de parte alăturată ce presupune o cerere pornind de aiurea [1]).

„Părţile interesate se vor chemà la judecată, de va fi trebuinţă“, chemare care se va face din oficiu, cum cel ce a luat iniţiativa cererii în rectificare n'are decât a se adresà în spre acest sfârşit la preşedintele tribunalului competent fără a aveà nevoie să citeze pe cineva.

289. Art. 85. „*Hotărîrea asupra rectificării nu va puteà „niciodată fi opusă părţilor interesate, care n'au făcut cerere, „sau care n'au fost chemate la judecată*“. Acest text aplică hotărîrilor în rectificare regula asupra autorităţii relative a lucrului judecat, de unde : „*Res inter alios judicata aliis neque nocere neque prodesse potest*“. Prin urmare, rectificarea ordonată de o hotărîre nu va fi opozabilă decât persoanelor care au luat parte în instanţa de unde a rezultat acea hotărîre aşà că faţă de orice alte persoane tot vechia stare civilă a actului nerectificat va rămâneà determinantă, iar dacă o hotărîre diferită ar fi intervenit faţă de una din

1) V. l. 22 Oct. 1877 şi art. 60 Regul. 24 Iunie 1865, din care ultim text rezultă în mod excepţional dreptul procurorului de a luà iniţiativa în materie de rectificare de acte de stare civilă.

acestea, pentru ea, o altă stare civilă și anume, acea rezultată din noua hotărîre, va fi decizivă, ceeace face că se va puteà vedeà o aceeaș persoană având stare civilă deosebită față de diverși indivizi (rudă cu cineva față de unul, străin cu aceeaș persoană față de altul), rezultat care nu se va puteà înlătură decât chemându-se la judecată toate părțile interesate conform prescripțiunii art. 84.

290. Art. 86. „*Hotărîrile asupra rectificării se vor trece „în registre de către funcționarul stărei civile, îndată ce i se vor „fi comunicat, și totdeodată se va face mențiune despre aceasta „pe marginea actului reformat*“.

„... *se vor trece în registre...*“, cum orice dovadă referitoare la starea civilă a persoanelor trebuiește păstrată în registre atunci când nu poate fi vorba de o alterare materială în spre rectificarea ordonată [1]).

„... *se va face mențiune despre aceasta pe marginea actului reformat*“, în spre stabilirea unității de dovadă.

TITLUL III.

Despre domiciliu.

Chavanne: „Du domicile 1863“.

291. Definițiune. Domiciliul: ficțiune în virtutea căreia *oricine* cată a fi considerat *ca de față în totdeauna undeva* în spre ușurarea realizării vieții juridice în societate, este sediul *legal, juridic* al persoanelor în spre deosebire cu orice alt sediu de fapt numai, ca reședința: sediu real ordinar, locuința: sediu real întâmplător al momentului [2]).

292. După cum instituțiunea domiciliului urmărește astfel ușurarea exercitării drepturilor politice sau civile, domiciliul se numește *politic* sau *civil*. Noi nu ne vom ocupà în această lucrare consacrată în mod excluziv dreptului privat pur, decât de domi-

1) Art. 19, 20 și formula 21 Regul. 66.

2) L. 203 D. de v. s. 50, 16; l. 7, c. h. t. 10, 40. Domiciliul nu însemnează dar, casa, cu toate că și legiuitorul întrebuințează câteodată cuvântul în acest sens (v. art. 861 c. civ., 15 Constit., 151 c. pen., 84 și 85 pr. pen.).

ciliul civil împreună cu legiuitorul codului civil în titlul de faţă care începe prin a statuà :

293. Art. 87. *„Domiciliul fiecărui român, încât priveşte „exercitarea drepturilor sale* **civile...**“

„... **fiecărui...**“, ceeace cadrează cu definiţiunea noastră: „... **oricine** *cată a fi considerat...*“

„... *exercitarea drepturilor sale civile...*“. Cum în principiu exercitarea drepturilor civile se poate îndeplinì *oriunde*, independent de veri-un loc de realizare anume, domiciliul n'are importanţă în acest punct de privire decât relativ la oarecare drepturi pentru care, în mod excepţional, cele spuse nu se potrivesc, fiind dat că aceste drepturi au fost localizate în ceeace priveşte exerciţiul lor, sau relativ la orice drept dar numai întrucât o atare localizare a exerciţiului său ar fi fost stabilită: aşà în ceeace priveşte drepturile de căsătorie, de adoptare, de emancipare, se impune domiciliul uneia din părţi (art. 151), al adoptatorului (318), al părinţilor (art. 422). Deasemenea, înmânarea citaţiunilor şi altor acte de procedură se face la domiciliul celui citat (art. 52, c. civ., 74, 137, 497 pr. civ.); tribunalul competinte este acel al domiciliului debitorului (art. 58, 60 pr. civ., 77 jud. oc.); plata se va face la domiciliul debitorelui (art. 1104 al. ult.). Astfel domiciliul mai este important întrucât determină locul de deschidere a tutelei [2]), al moştenirii (art. 95 c. civ. 63 pr. civ.), ş. a.

294. *Unde* trebuieşte considerat ca de faţă în totdeauna orice om în spre uşurarea realizării vieţii juridice în societate? Cu alte cuvinte, *unde* trebuieşte decis că se află sediul legal, juridic al diverselor persoane, sau unde este domiciliul lor?

Legiuitorul având ca normă de a considerà pe diferitele persoane pe cât posibil de faţă în totdeauna acolo unde şi în realitate cată a fi prezente în spre cadrarea ficţiunii ce creează cu adevărul, statuează în acest sens, fie cu privire *la generalitatea drepturilor şi obligaţiunilor oamenilor, fie cu privire la execuţiunea unui act juridic determinat* şi aceasta sau pe cale de *interpretare a voinţei oamenilor* sau în mod de *intervenţiune obligatorie,* de unde: domiciliul *ordinar, real, general* şi domiciliul de *elecţiune, special,* ambele putând fi *voluntare* sau *impuse de lege.*

2) C. jud. 1903, No. 24.

A. Despre domiciliul ordinar, real, general.

295. *a)* Art. 87. *„Domiciliul fiecărui român, cât privește exercitarea drepturilor sale civile,* **este acolo unde-şi are principala sa aşezare“**, pentrucă în acel loc fiind centrul intereselor sale pecuniare, de afecţiune, de familie, el se va află acolo şi *de faţă* de cele mai multe ori sau cel puţin *caşi de faţă* astfel că d. ex., să i se poată comunică un act de procedură în persoană sau printr'un terţiu [1]). Pentru aceleaşi motive legiuitorul mai departe statuează: *„Domiciliul unei persoane juridice este acolo unde „acea persoană juridică îşi are* **centrul administraţiunii sale“**, (art. 96 [2]), şi într'adevăr, în acel loc va fi şi centrul intereselor în spre scopul urmărit.

296. *b)* Art. 95. *„Domiciliul unei succesiuni este domiciliul cel din urmă al defunctului“*, şi aceasta oricare ar fi locul morţii, pentrucă unde erà ultimul domiciliu al defunctului iar nu unde acesta se va fi aflat în mod întâmplător când l'a surprins moartea, va fi totul organizat astfel caşi cum defunctul ar fi fost totdeauna de faţă până la ultima-i suflare, aşà că: la tribunalul acelui loc va fi mai avantagios pentru creditorii şi erezii defunctului înainte de împărţeală, a-şi îndreptà, cererile, precum şi pentru oricine are interes a reclamà în sensul executării dispoziţiunilor de ultimă voinţă până la judecata definitivă, de unde, în interesul unei uniformităţi în deciziuni: centralizare a urmăririlor înaintea unei instanţe mai în măsură decât oricare alta de a cunoaşte elementele necesare pentru a puteà judecà.

1. Despre domiciliul ordinar voluntar [3]).

297. Legiuitorul pe baza libertăţii individuale şi a presupunerii naturale că oricine, în propriu-i interes, nu se va da ca de faţă decât numai acolo unde de cele mai multe ori este prezent,

1) V. textele romane citate. Este o cestiune de apreciere de a se şti unde este *principala* aşezare a unei persoane care ar aveà de ex. mai multe aşezări: Bulet. 1883, p. 8.

2) Bulet. 1867, p. 759.

3) Domicilium voluntarium: l. 20, D. h. t. 50, 1.

permite oricui de a-şi stabili domiciliul unde va crede de cuviinţă: [1]) ceeace-l determină a reglementă:

298. Art. 88: „**Schimbarea** *de domiciliu...*“ : ce presupune pierderea unui domiciliu anterior şi implică prin urmare că cel ce vreà să dobândească un domiciliu aveà dejà unul.

„*...se operează prin locuinţa în fapt într'un alt loc...*“ *:* prima condiţiune cerută pentru dobândirea unui nou domiciliu şi anume acolo unde-şi va transportà cinevà locuinţa de fapt.

„*...unită cu intenţiunea de a-şi statornicì acolo principala aşezare...*“ *:* a doua condiţiune cerută *pe lângă* cea d'intâiu pentru dobândirea unui nou domiciliu.

După cum se vede, legiuitorul cere ambele aceste condiţiuni *reunite* pentru a aveà loc schimbare de domiciliu, prin urmare, numai una din ele fiind îndeplinită, nu va urma dobândire de nou domiciliu: de ex. locuind cinevà timp oricât de îndelungat alt undeva decât unde-i este domiciliul fără a aveà intenţiune de a-şi statornicì acolo principala aşezare sau având intenţiunea aceasta cu privire la un loc anumit fără a locuì acolo [2]).

Prin urmare, cu toată libertatea ce, în principiu, legiuitorul acordă oricui de a-şi schimbà domiciliul, simpla voinţă de a dobândì un nou domiciliu într'un anumit loc nu e suficientă, ci mai trebuie şi faptul de a locuì în acel loc împreună cu intenţiunea de a-şi statornicì acolo principala aşezare pentru ca dobândirea domiciliului nou în locul în cestiune să se realizeze.

299. Din toate cele expuse, rezultă că orice persoană care va voì să invoce dobândirea în profitu-i a unui nou domiciliu, va trebuì să dovedească nu în mod pur şi simplu că a voit aceasta, ci că a îndeplinit condiţiunile cerute de lege în spre acest sfârşit, şi anume: că locuieşte unde vreà să dobândească noul domiciliu şi că are intenţiune de a-şi statornicì acolo principala aşezare. Indeplinirea primei condiţiuni: locuinţa, fapt exterior, material, este

1) L. 71, § 2. D. de cond. et. dem. 35, 1.

2) Una singură însă din aceste condiţiuni şi anume intenţiunea fiind îndeplinită, este suficientă pentru păstrarea unui domiciliu dejà dobândit, pe când oricare din ele fiind singură îndeplinită poate să fie suficientă pentru dobândirea unui domiciliu de drept, aşà: intenţiunea pentru dobândirea domiciliului de către funcţionarul pe vieaţă (art. 91), locuinţa pentru dobândirea domiciliului de origină din partea copiilor ce se nasc.

lesne de dovedit, cât în ceeace priveşte dovada îndeplinirii condiţiunii a doua adică a intenţiunii existente de a-şi statorniçi principala aşezare acolo unde cinevà pretinde că a dobândit nou domiciliu, fapt intern de voinţă a omului mai greu de dovedit, legiuitorul statuează:

300. *a)* Art. 89 *„Dovada intenţiunii rezultă dinadins declaraţiune, făcută atât la autoritatea comunală a locului ce se părăseşte, cât şi la acea a locului unde şi-a strămutat domiciliul“ ;* dublă declaraţiune constituind o manifestare expresă a intenţiunii cuiva de a-şi statorniçi principala aşezare acolo unde vroieşte să-şi stabilească noul domiciliu.

„...**atât la** *autoritatea comunală a locului ce se părăseşte*, **cât şi la** *acea a locului unde şi-a strămutat domiciliul*“ *: de unde* rezultă că o declaraţiune în acest sens făcută numai la unul din aceste locuri nu este suficientă cel puţin singură ca dovadă certă [1]).

301. *b)* Art. 90 *„In lipsă de declaraţiune expresă dovada intenţiunii va depinde de împrejurări“.*

„In lipsă de declaraţiune expresă...“ : prevăzută de art. precedent: ceeace se va întâmplà de cele mai multe ori.

„...împrejurări“ : care se apreciază în mod suveran de instanţele de fond şi sunt foarte numeroase şi varii, aşà se pot da ca exemple: mutarea cu casa şi toată gospodăria, exerciţiul profesiunii, reşedinţa continuă, plata dărilor, primirea competinţei tribunalului, ş. a., la locul unde cinevà vrea să-şi stabilească noul domiciliu. (Cas. Bulet. 1899 p. 775).

2. Despre domiciliul ordinar legal [2]).
(art. 91—94).

302. Pe baza tot a acelei cadrări a ficţiunii ce ne ocupă cu realitatea şi a presupunerii de voinţă a oamenilor în acelaş sens menţionată, legiuitorul prin art. 91—94 conferă unor anumite

1) Dealtmintreli şi dubla declaraţiune putând fi frauduloasă nu atrage numaidecât intenţiunea de care este vorba, totul rămânând la aprecierea judecătorilor fondului.

2) Domicilium necessarium: l. 3, l. 4, l. 6 § 1, l. 17 § 11, l. 22 § 1, l. 23 § 1, l. 38 § 3. D. h. t. 50, 1; l. 5 D. de r. n. 23, 2; l. 65. D. de jud. 5, 1.

persoane un domiciliu determinat, dar impunându-l lor în acelaş timp.

303. Art. 92. *„Primirea unei funcţiuni pe vieaţă va trage după sine strămutarea nemijlocită a domiciliului funcţionarului în locul unde este chemat a exercità acea funcţiune.“ ;* pe când : *„Cetăţeanul chemat într'o funcţiune publică timporarie sau revocabilă, 'şi va păstrà domiciliul de mai 'nainte, de n'a manifestat o altă intenţiune“* (art. 91).

Legiuitorul considerând că funcţiunea pe vieaţă constitue ocupaţiunea *de căpetenie* a celui învestit cu ea, declară pe acesta *domiciliat de drept* acolo unde este chemat a exercità funcţiunea sa, cum *presupune că el se află de cele mai multe ori în acel loc.* Şi cum o situaţiune contrarie din parte-i este antisocială întrucât implică o călcare a datoriilor sale, legiuitorul neputând să o presupună nici măcar timp de o secundă de raţiune, îi *impune* acest domiciliu ca urmare a acceptării funcţiunii sale [1]). Cât despre funcţiunea, chiar publică, timporarie sau revocabilă, legiuitorul neconsiderând-o ca ocupaţiunea de căpetenie a celui învestit cu ea, păstrează acestuia domiciliul său de mai înainte în mod independent de locul unde este chemat a-şi exercità funcţiunea sa.

Importă dar de a deosebì funcţiunea : *„...pe vieaţă...“* de „...funcţiunea *„...publică, timporarie şi revocabilă...“*

Legiuitorul *opunând*, în spre o statuare *deosebită*, funcţiunea (neapărat publică) pe vieaţă celei timporarie sau revocabile, nu putea înţelege prin : *„...pe vieaţă...“* decât contrariul de ceeace înseamnă *„...timporariă... revocabilă...“* ; deci : *netimporariă şi nerevocabilă sau perpetuă şi irevocabilă,* de unde rezultă că prin funcţiune pe vieaţă trebuieşte să înţelegem pe cele *inamovibile :* adică conferite în mod absolut pe tot timpul vieţei de activitate socială [2]) fără a putea în mod arbitrariu fi retrase sau titularii lor transferaţi. Ca exemple de asemenea funcţiuni se pot da, acele ale consilierilor curţilor de apel şi casaţie, [3])

1) De unde rezultă că funcţionarul public în cestiune nu poate înlătura acest domiciliu chiar exprimându-şi voinţa în acest sens.

2) Adică până la limita vârstei când se impune retragerea.

3) V. şi noua lege a organizărei judiciare din 1909.

ale membrilor curţii de compturi [1]); acele de profesori titulari universitari [2]) ş. a.

Orice funcţiune, prin urmare, care nu va fi *în acelaş timp* perpetuă şi irevocabilă, nu va fi inamovibilă şi prin urmare nu va atrage pentru titularul ei conferire de domiciliu acolo unde ea trebuieşte exercitată, aşà: funcţiunile de prefect, perpetue dar revocabile; majoritatea funcţiunilor elective ca acele de: deputat, senator, consilier judeţean, comunal, irevocabile dar timporare.

„Primirea unei funcţiuni...“: prin urmare, din momentul primirii funcţiunii inamovibile, transferarea de domiciliu are loc; ceeace înseamnă că simpla nominaţiune la o atare funcţiune independent de acceptarea ei din partea titularului, nu atrage acel rezultat. De acì se poate vedeà că legiuitorul statuează bazându-se pe intenţiunea ce presupune acestuia în urma faptului că primeşte funcţiunea. Cât despre cestiunea de a se şti când un funcţionar a primit funcţiunea ce i s'a încredinţat, ea este de fapt; aşà oridecâteori funcţionarul numit trebuie să presteze jurământ, se admite că acceptarea va rezultà din prestarea acestui jurământ.

„...va atrage *după sine* **strămutare nemijlocită** *a domiciliului...*“, deci: *primirea singură* a funcţiunii va operà de drept: în virtutea legii, acea strămutare de domiciliu independent de orice alt fapt sau împrejurare, aşà chiar înainte ca funcţionarul în cestiune numit, să-şi fi stabilit locuinţa, să se fi dus măcar odată acolo unde este chemat a-şi exercità funcţiunea şi chiar dacă va fi murit înainte de a se fi putut duce acolo.

„...de n'a manifestat o altă intenţiune...“ [3]) (art. 91). Prin aceste cuvinte legiuitorul face aluziune la dobândirea voluntară a unui nou domiciliu, pentru care va fi dar nevoie de îndeplinirea condiţiunilor art. 88 şi anume din partea celui cu funcţiune timporară sau revocabilă.

Art. 93. *„Femeia măritată nu are alt domiciliu decât acela al bărbatului său. Minorele neemancipat va aveà domiciliul la părinţii sau tutorele său; majorele interzis va aveà pe al său la curatorele său“.*

1) L. 29 Ian. 1895 art. 4.

2) L. 24 Martie 1898.

3) Adică: *„Cetăţeanul chemat intr'o funcţiune... timporarie sau revocabilă...“*.

304. Femeia măritată nefăcând decât o fiinţă cu soţul ei şef al asociaţiunei conjugale, şi fiind „...*datoare să locuiască împreună cu bărbatul său, şi să-l urmeze ori în ce loc va găsi el de cuviinţă să-şi stabilească locuinţa sa; bărbatul...*“ *fiind „dator a o primi...*“ (art. 196), legiuitorul nici nu putea decât să presupună pe femeie în totdeauna de faţă acolo unde şi bărbatul ei este astfel presupus, ceeace l'a determinat de a-i impune domiciliul acestuia.

„...*nu are alt domiciliu...*“, ceeace înseamnă: *nu poate* aveà; de unde rezultă că *de drept*, prin simplul fapt al căsătoriei sau prin singura împrejurare de schimbare de domiciliu din partea bărbatului în timpul căsătoriei, femeia va dobândì domiciliul bărbatului, fără ca o declaraţiune contrarie de voinţă a femeiei, chiar de acord cu soţul ei, sau orice fapt al acesteia ca: părăsirea locuinţei soţului [1]), chiar în timpul instanţei de divorţ, să poată înlăturà acest rezultat; şi într'adevăr, dispoziţiunea ce interpretăm este de ordine socială, cum interesează în mod direct organizarea instituţiunei căsătoriei.

Cu toate acestea, se poate întâmplà, în mod excepţional, ca o femeie măritată să aibă alt domiciliu decât pe acel al bărbatului ei; aşà: femeia care exercitând un comerţ deosebit de acel al bărbatului, este domiciliată acolo unde se află principala ei aşezare; femeia al cărei bărbat fiind absent sau interzis legalmente, 'şi poate, în mod liber, alege domiciliu. Se mai poate, tot în mod excepţional, ca o femeie măritată să aibă un domiciliu comun cu soţul ei, fără a aveà domiciliul acestuia; aşà în caz de interdicţiune judiciară, când bărbatul va fi domiciliat la soţia sa dacă aceasta este tutoare, sau amândoi la o terţă persoană: tutore.

305. Minorele neemancipat având centrul intereselor lui la părinţi sau tutore, îngrijitori ai persoanei lui şi administratori ai bunurilor sale, pare cu totul indicat ca legiuitorul să-i impună domiciliul acestora, consecinţă dealtmintreli a autorităţii părinteşti şi tutelare [2]).

---

1) Cas. Bul. S. I, 1874.

2) Aceeaş soluţiune se admite pentru copiii naturali în ceeace priveşte

„Minorele neemancipat...“, cum cel emancipat devine prin-tr'aceasta liber în ceeace priveşte îngrijirea persoanei şi administraţiunea bunurilor sale, scăpând de orice autoritate părintească sau tutelară, de unde şi dreptul de a-şi alege un domiciliu propriu.

„...va aveà domiciliu la părinţi...“, domiciliu numit *de origină* care se capătă de drept prin naştere.

„...la părinţi **sau tutorele său...“**, de unde rezultă că oridecâteori chiar unul din părinţi numai, nu va mai există [1]), aşà că, să nu poată fi vorba de a „aveà domiciliul la *părinţi...*“ şi numai la părinte, minorele neemancipat va aveà domiciliul la tutorele său, cum acolo se va află centrul intereselor sale, şi aceasta ori că supravieţuitorul părinte va fi tutore [2]), ori că un terţiu va fi fost numit tutore, şi chiar dacă în acest caz supravieţuitorul părinte este chemat de a exercità puterea părintească asupra minorului care stă la el.

306. Interzisul atât legal cât şi judiciar având centrul intereselor sale la curatore sau tutore [3]) reprezentantul său, legiuitorul îi împune domiciliul acestuia, deci: după cum am arătat, bărbatului interzis, cu toate că soţul este şef al asociaţiunii conjugale, domiciliul femeiei, aceasta fiind tutoare a lui [4]), şi amândoror domiciliul unui terţiu dacă un al treilea este tutore. Prima soluţiune nu trebuieşte să pară curioasă cum bărbatul fiind interzis, autoritatea lui maritală poate fi considerată ca ridicată pe tot timpul interdicţiunii; aceeaş consideraţiune însă pare a trebuì să înlăture a doua soluţiune, cum în lipsa autorităţii maritale, nu se vede prin ce mecanism soţia ar ajunge să dobândească domiciliul tutorelui bărbatului ei. Persoana pusă sub consiliu judiciar (art. 445, 458 urm.) nu va aveà însă domiciliul său la consiliu cum legea nu o declară, şi nu se poate zice că centrul intereselor ei e acolo.

---

domiciliul mumei, cum ei faţă de aceasta sunt asimilaţi cu nişte copii legitimi; sau în ceeace priveşte domiciliul persoanei ce-i creşte sau stabilimentul care îi întreţine. Dar nu relativ la domiciliul tatălui, căci faţă de acesta nici un raport nu li se recunoaşte.

1) Caz în care se deschide tutela (art. 344).

2) Art. 344. Dr. 1893 No. 3.

3) Legiuitorul greşeşte dar când zice numai: „...curatorele său...“.

4) Art. 452.

Art. 94. *„Majorii cari servă sau lucrează obişnuit la altul vor avea acelaş domiciliu ca persoana pe care o servă sau la care lucrează când vor locui în acelaş loc“.*

307. Imprejurarea de a lucrà *obişnuit* la altul *locuind* şi cu acesta, face ca ocupaţiunea de căpetenie, exclusivă chiar, a celui ce se află în această situaţiune să fie serviciul semnalat, ca o asemenea persoană să fie mai totdeauna de faţă acolo unde serveşte astfel: ceeace a determinat desigur pe legiuitor de a o considerà ca în totdeauna prezentă în acel loc, deci de a-i impune domiciliul *acolo.*

Aceasta fiind baza raţională a legiuitorului, formula art. 94 este defectuoasă în două puncte de vedere şi anume:

1. Prin faptul că întrebuinţează cuvântul „Majori...“ când nu există nici un motiv de excluziune dela aceeaş regulă a minorilor, cel puţin întrucât o altă dispoziţiune legislativă n'ar aduce acest rezultat.

2. Intrucât impune indivizilor relativ la care statuează, *„...acelaş domiciliu ca persoana pe care o servă...“* iar nu *domiciliul la locul unde servesc, astfel:* ceeace 'şi are şi importanţa practică şi în adevăr, servitorii dela reşedinţa cuivà vor aveà domiciliul lor la această reşedinţă care poate fi deosebită de domiciliul stăpânului lor.

După cum se vede, o anumită stare de dependenţă determină pe legiuitor de a statuà în sensul arătat, de unde conchidem:

a) Că oridecâteori această stare de dependenţă va aveà loc textul nostru se va aplicà, aşà nu numai în ceeace priveşte persoanele ce se află într'o situaţiune de adevărată domesticitate, ca: rândaş, slujnică, bucătar,... dar şi relativ la cei ce îndeplinesc misiuni înalte ca: educatorii, precum şi la cei ce exercită o profesiune prin natura ei independentă ca: medic, avocat consultant,... ai casei [1]).

b) Că oridecâteori starea de dependenţă semnalată nu va aveà loc, nici art. ce interpretăm nu se va aplicà, aşà în ceeace priveşte persoanele care numai în mod întâmplător servesc pe cineva sau lucrează la cineva, ca un chelner luat la ocazii chiar

1) Dealtmintreli legiuitorul pare a fi vroit să însemne această nuanţă vorbind de acţiunile: *a servì* şi *a lucrà.*

locuind în condiţiunile prescrise de lege sau persoanele care lucrează chiar în mod obişnuit la altul, dar fără a locuì cu el, ca o spălătoreasă ce şeade deosebit cu casa, precum şi toţi cei care lucrează pentru dânşii ori unde ar locuì: ca arendaşii.

308. Conflict între art. 93 şi 94:

Unde va trebuì să considerăm ca domiciliaţi pe femeia măritată, pe minorele neemancipat şi pe majorele interzis, cari ar servì sau lucra în mod obişnuit la altul locuind şi la acesta, la bărbat ori tutore, conform art. 93 sau la locul unde servesc ori lucrează în virtutea art. 94? Se dă, cu drept cuvânt, precădere primului text ca bazându-se pe o cauză permanentă şi interesând în primul grad ordinea socială, pe când al doilea text se bazează pe o cauză întâmplătoare care dela un moment la altul poate lua sfârşit.

309. Observaţiune. — Din scopul urmărit prin instituţiunea domiciliului, uşurare în realizarea vieţii juridice, precum şi din întreaga economie şi literă a legii [1]), este indubitabil că legiuitorul ţine ca *nimeni să nu fie fără domiciliu ordinar* dar *că oricine să nu aibe decât un singur domiciliu* de această natură. De fapt însă se poate întâmplà ca persoane să nu aibă domiciliu cunoscut sau chiar să nu aibă de loc domiciliu în spre compromiterea scopului urmărit de legiuitor, aşà în ceeace priveşte copiii din părinţi necunoscuţi sau descendenţi ei înşişi nomazi dintr'un neam care a fost întotdeauna nomad [2]); deasemenea se poate întâmplà ca o persoană să aibă mai multe centruri de interese de aceeaş importanţă, aşà societăţi comerciale cu sucursale în deosebite locuri [3]),

310. Despre caracterele domiciliului ordinar:

După cum se vede, domiciliul ordinar este *unilateral* în ceeace priveşte dobândirea lui, *strict personal* faţă de cel cărui aparţine

---

1) Domiciliul *fiecărui* român „este unde-şi are *principala sa aşezare*“ (art. 87). „*Schimbarea* de domiciliu...“ (art. 88). „...unde şi-a *strămutat domiciliul*...“ (art. 89). „...şi va *păstrà domiciliul de mai înainte*...“ (art. 91) „...*strămutarea nemijlocită a domiciliului*...“ (art. 92). „...*alt domiciliu... domiciliul.. pe al său*...“ (art. 93). „...*acelaş domiciliu*...“ (art. 94). „*Domiciliul*...“ (art. 96).

2) L. 27, § 2, D. h. t. 50, 1.

3) L. 5, l. 6 § 2, l. 27, § 2, D. h. t 50 l.—§§ 7—11 ç. germ şi art. 157 l. germ. de Introd.—Comp. cas. fr. 24 Mai 1890, S. 90, I, 420 şi 30 Iunie 1891, 51, 479.

şi *general* relativ la raporturile de drept ale acestuia care depind de el.

a) Domiciliul ordinar este *unilateral* în ceeace priveşte dobândirea lui, cum el se dobândeşte (88) sau se conferă (92—94) în mod *independent* de veri-o terţă persoană *determinată* faţă de care aşà ceva ar aveà loc, de unde ca consecinţă, libera schimbare a lui permisă celui cărui aparţine (art. 88).

b) Domiciliul ordinar este *strict personal* faţă de cel cărui aparţine în sensul că, este strâns legat de persoana acesteia, aşà că nu se poate concepe în afară de ea, de unde ca urmare intransmisibilitatea lui la erezi.

c) Domiciliul ordinar este *general* relativ la raporturile de drept ale persoanei cărei aparţine, căci priveşte toate aceste raporturi în întregul lor iar nu numai unele din ele sau o afacere determinată, ceeace cată a atrage *unitatea* lui.

B. **Despre domiciliul electiv, special.**

311. Tot în spre favorizarea liberei şi socialei desfăşurări a existenţei juridice a oamenilor, legiuitorul le *permite* sau *impune alegerea* unui *domiciliu anumit* pentru *executarea unui act oarecare, unei convenţiuni determinate,* domiciliu care se numeşte *electiv* fiindcă *se alege* sau *special* cum se referă la *o afacere particulară.*

1. Despre domiciliul electiv voluntar.

311 *bis.* Oridecâte ori, în baza permisiunii ce dă legiuitorul, *se alege în mod liber* un domiciliu anumit pentru executarea unui act oarecare, unei convenţiuni determinate, acest domiciliu se numeşte electiv voluntar. La acest domiciliu numai, pare a face aluziune, art. 97 statuând: *„Când părţile sau una din ele îşi va alege, pentru executarea unui act, domiciliul în altă parte decât unde este domiciliul real... la domiciliul prevăzut prin zisul act...“* (cuvinte care par a exclude un domiciliu ales, impus de lege).

„Când părţile sau una din ele îşi va alege...“, prin conven-

ţiune, sau aceea chiar de a cărei executare este vorba, sau alta deosebită şi aceasta fie în mod expres, fie în mod tacit [1]) dar, chiar *verbal* cu toate că legiuitorul zice: *„...prevăzut prin zisul* **act...**“, căci act, după cum vom arătà îndată, înseamnă: *negotium juridicum* din care face parte elecţiunea de domiciliu, deci putând intervenì şi verbal, abstracţiune făcându-se de dificultatea dovezii. Aşà, când X domiciliat în laşi arendează o moşie a sa lui Y domiciliat în Turnu-Severin şi prin acelaş contract de arendare sau în urmă prin convenţiune deosebită sau verbal, pentru executarea contractului de arendă, arendaşul Y îşi alege domiciliul la laşi pentru ca proprietarul X la nevoie să nu fie obligat a alergà la tribunalul din Turnu-Severin al domiciliului lui Y, sau ambii, arendaşul Y şi proprietarul X îşi aleg domiciliul în Bucureşti pentru a nu fi siliţi la nevoie să meargă dela o extremitate a ţării la alta pentru a găsì tribunalul competent, acel al domiciliului defendorului.

„...*pentru* **executarea** *unui* **act...**“ adică, negotium juridicum dar nu înscris, instrumentum, căci numai primul este susceptibil de executare; iar cum: *aci*, se referă legiuitorul zicând mai la vale: „...prin *zisul* act...“, se vede că n'a înţeles a impune un înscris pentru alegerea de domiciliu, ceeace am arătat dejà.

„...în altă parte *decât unde este* **domiciliul real...**“, ce se va întâmplà de cele mai multe ori fără a se puteà induce de aci că legiuitorul a interzis alegerea de domiciliu la locul chiar unde este domiciliul ordinar al părţilor sau al unei din ele, mai cu seamă că aşà ceva poate fi folositor în spre stabilitatea domiciliului, cum cel ordinar nu este transmisibil prin ereditate ca cel electiv şi se poate schimbà după voinţă, cel electiv fiind obligatoriu între părţi.

2. Despre domiciliul electiv impus prin lege.

312, Oridecâteori legiuitorul impune alegerea unui domiciliu anumit pentru îndeplinirea unui act determinat, acest domiciliu se numeşte electiv *impus de lege*. Astfel legiuitorul obligă pe orice persoană în drept de a face opoziţiune la o căsătorie, să aleagă

1) Cestiunea însă este controversată, vezi Alexandrescu, l. cit. p. 480.

domiciliu la locul unde căsătoria urmează a se celebrà (art. 157) şi pe creditorul ipotecar să aleagă domiciliu în circumscripţiunea tribunalului unde se operează inscripţiunea ipotecii (art. 1781), domicilii elective ce sunt după cum se vede impuse de lege.

313. Caracterele domiciliului de elecţiune. — Dacă domiciliul ordinar este unilateral, strict personal şi general, de unde consecinţele arătate (p. 142 No. 310), domiciliul de elecţiune este *bilateral* în ceeace priveşte dobândirea lui şi *special* relativ la raporturile de drept ale persoanei cărei aparţine, ce depind de el.

a) Domiciliul de elecţiune este *bilateral* în ceeace priveşte dobândirea lui, căci ori că se alege în mod liber (art. 97) ori că se alege fiind impus de legiuitor (art. 157, 1781), aceasta are loc faţă de oarecare persoane determinate, ceeace i dă un caracter *convenţional*, *obligatoriu*, de unde ca urmări: imposibilitate de a fi schimbat în mod liber din partea celui cărui aparţine, adică fără consimţimântul persoanei faţă de care se va fi ales; transmisibilitate la erezi.

b) Domiciliul de elecţiune este *special* relativ la raporturile de drept ale persoanei cărei aparţin ce depind de el, şi în adevăr, el este ales pentru o afacere determinată în afară de care nu poate fi eficace, ce cată a atrage multiplicitatea lui la caz de nevoie în profitul aceleeaş persoane [1]).

314. *Despre modul de a se alege domiciliul.* Domiciliul se poate alege fie într'un loc anumit în mod pur şi simplu, la Buzău, la Bucureşti,... fie şi cu indicarea unei persoane la care să se afle stabilit: la Brăila la D-nul X. Str.... No..., în primul caz domiciliatul nu va puteà fi considerat ca de faţă întotdeauna decât în localitate, de unde *efecte restrânse;* în al doilea caz el va puteà fi considerat *astfel şi la un loc anumit:* locuinţa persoanei la care se va fi ales domiciliul, adevărat mandatar ce-l va reprezintà, de unde, aplicarea tutulor regulelor mandatului (art. 1532-1559) iar ca urmări, efecte cât de întinse posibile (v. însă Dr. 1881, No. 58).

315. *Despre efectele domiciliului ales.* Legiuitorul ne spune în această privinţă: „... *Citaţiunile, cererile şi urmăririle relative*

1) Trib. Iaşi, Curier jud. 1903, No. 55.

„la acel act se vor puteà face la domiciliul prevăzut prin zisul „act şi înaintea judecătorului acestui domiciliu [1]).

„... citaţiunile, cererile şi urmăririle", **deci toate actele de procedură privitoare la execuţiunea silită:** ce exclude pe cele referitoare la execuţiunea voluntară ca, plata.

„.. relative la acel **act...**", ce pare a înlătură hotărîrea în executarea actului acesta; observăm însă că hotărîrea de care e vorba nu este decât realizarea executării *convenţiunii ea însăşi.*

„... se vor **puteà** *face...*" : neapărat numai *de* persoana în interesul excluziv al căreia s'a făcut elecţiunea de domiciliu şi care prin urmare va puteà renunţà la avantajul conferit ei; dar, va *trebuì* să se facă *în contra* acestei persoane întrucât ea nu renunţă primind a fi urmărită şi în alt loc.

„... la domiciliul...", ceeace presupune o elecţiune făcută cu indicare de persoană, mandatar care acceptând în mod expres sau tacit (întrucât lucrează fără protestare) se îndatorează sub pedeapsă de despăgubiri a primì actele de procedură semnalate şi a le da cursul cuvenit.

„... şi înaintea judecătorului acestui domiciliu... : căci elecţiunea de domiciliu atribue competinţă autorităţii judecătoreşti a locului unde va fi fost făcută, ce rezultă şi din o elecţiune pur şi simplă fără indicaţiune de persoană [2]),

Iată efectele legale ale elecţiunii de domiciliu, fiind dat însă recunoaşterea din partea legiuitorului a principiului libertăţii individuale, interesaţii vor puteà modificà aceste efecte:

fie pe cale de restricţiune: de ex. stipulând *numai* atribuţiune de competinţă (ceeace va rezultà în mod tacit din alegere de domiciliu fără indicare de persoană); sau înlăturând numai pe aceasta, excluzând executarea hotărîrii ce ar puteà să intervină;

fie pe cale de lărgire: de ex. stipulând întinderea şi la executarea voluntară (plată).

Deci, textul care ne ocupă nu este decât interpretativ de voinţă.

---

1) Text aplicabil şi la domiciliul electiv impus prin lege cu toate că în prima sa parte pare a face aluzie numai la domiciliul electiv voluntar (No. 311).

2) C. Galaţi, Dr. 1890, No. 20.

TITLUL IV.

Despre absenţi, adică cei cari lipsesc dela locul lor.

Biret: Traité de l'absence et de ses effets.

316. Această rubrică şi împrejurarea că până aci (art. 87-97) legiuitorul s'a ocupat de persoane întrucât cată să se afle la locul lor, sunt de natură a ne face să credem că trebuieşte înţeles prin absenţi: cei cari lipsesc dela locul lor, pe când din conţinutul titlului de faţă rezultă, cel puţin că, singura lipsă a cuivà dela locul său nu este suficientă pentru a da loc la absenţă.

317. Definiţiune. Trebuieşte înţeles prin *absent* în sensul juridic al cuvântului, orice persoană *asupra existenţei căreia este nesiguranţă, ea fiind dispărută fără a mai da ştiri despre dânsa în mod obişnuit*, spre diferenţă cu neprezentul care deşi lipseşte de unde trebuià să fie, dela domiciliul sau chiar de oriunde puteà să fie, existenţa lui nu este nesigură cum el va fi dat ştiri despre dânsul în mod normal [1]), spre deosebire, cu orice persoană în aceleaşi condiţiuni din momentul ce se va fi stabilit moartea sa cum nu va mai fi dubiu asupra faptelor dacă ea trăieşte sau a murit.

318. Situaţiunea absenţei de care abià se ocupă legiuitorul roman [2]), erà de natură în vechia noastră legislaţiune Calimach a atrage prezumpţiune şi declaraţiune de moarte [3]).

319. In sistemul legislativ al codului nostru civil actual, după exemplul codului Napoleon, fără a se pune vreodată sfârşit situaţiunii de nesiguranţă asupra existenţei absentului [4]), care constitue absenţa, se ordonă măsuri în spre asigurarea gestiunii patrimoniului absentului acordându-se, fiind dată probabilitatea crescândă a morţii, drepturi cu atât mai întinse şi accentuate celor cari ar fi fost

1) Despre neprezenţi este vorba sub art. 730 al. II d. ex., cât despre absenţi v. C. jud. 1905, No. 80.

2) L. 22 § 1, D. de reb. auct. jud. 42, 5; l. 1 § 4, D. de Mun. 50, 4; l. 3 c. de post. 8, 50.

3) §§ 21, 24, 36, 276, 365 urm.

4) Neapărat întrucât nu se află că trăieşte sau că a murit.

titulari ai lor dacă absentul ar fi murit când a dispărut sau a dat ultimele ştiri despre el, cu cât va fi trecut timp mai mult dela aceste dispariţiuni sau aceste ultime ştiri, de unde, perioada absenţei prezumate (art. 98—100) şi perioada absenţei declarate (art. 101—105, 119), cu efectele ei şi anume: punerea în posesiune provizorie (art. 106—113, 116) şi punerea în posesiune definitivă (art. 114, 115, 117, 118).

CAPITOLUL I.

Despre absenţa prezumată.

320. Indată ce existenţa unei persoane devine dubioasă, ea cade în stare de prezumţiune de absenţă, numindu-se prezumată absentă; aşà când cinevà dispare fără a mai dà ştiri despre el nici măcar celor mai apropiaţi prin rudenie, afecţiune, lăsând interese în suferinţă, ce cu greu se poate admite că ar face dacă ar fi în vieaţă.

Lucrurile stând astfel, legiuitorul deocamdată n'are în vedere decât interesele persoanei căzute astfel în stare de prezumpţie de absenţă prescriind la caz de nevoie măsuri conservatorii cu privire la bunurile ei.

Această stare de prezumpţiune de absenţă iea sfârşit fie prin dovada parvenită despre existenţa sau decesul persoanei căzute într'însa, fie prin declaraţiunea de absenţă de care se ocupă capitolul următor.

321. Art. 98. **„De va fi trebuinţă** *a îngriji de administraţiunea totală, sau a unei părţi a averei lăsate de către o persoană care se presupune a fi absentă...*". Legiuitorul limitează astfel la cazul de trebuinţă intervenţiunea ce prescrie, cum voieşte să evite o divulgare ce n'ar fi indispensabilă a secretelor afacerilor presupusului absent.

...şi care n'are un împuternicit...", căci fiind un împuternicit, nu va fi trebuinţă de a îngriji de administraţiunea bunurilor, ce implică că el trebuie să fie învestit de puteri suficiente pentru administraţiunea tutulor bunurilor şi exclude cazurile: morţii, neglijenţei, renunţării sale, de unde rezultă că această a doua condi-

ţiune nu este formulată decât în spre aplicarea celei d'intâiu din care face parte [1]).

„...tribunalul de prima instanţă...“ : şi anume al ultimului domiciliu al persoanei presupuse absente: **care** e pârîtul, şi cum legea nu distinge: aceasta şi relativ la bunuri situate în circumscripţiunea altor tribunale, în spre economie şi unitate de procedură.

„...va luà...“ : după cum am arătat, întrucât trebuinţa cere şi în marginele ei.

„...dispoziţiunile cuvenite...“ : ce depind de împrejurări; astfel va puteà să fie necesitate de a arendà moşii, de a închiria case, de a semănà, recoltà, de a face reparaţiuni urgente.

„...după cererea...“ : intervenţiunea nu poate dar aveà loc din oficiu.

„părţilor interesate“. Cum e vorba de conservare de bunuri (interese materiale) şi legiuitorul nu restrânge formula, va trebuì înţeles prin părţi interesate toate acelea care au un interes *pecuniar* [2]), la conservarea bunurilor, fie chiar viitor şi eventual; astfel: soţul presupusului absent trăind din veniturile averii acestuia, creditorii lui chiar cu termen şi condiţionali al căror amanet este patrimoniul presupusului absent; moştenitorii prezumptivi ai presupusului absent putând fi chemaţi la moştenirea lui.

322. Art. 99. *„Tribunalul, după cererea părţii celei mai stăruitoare“ :* şi într'adevăr, ştim dejà că nimic, în această materie, nu se poate face din oficiu.

„...va însărcinà pe un curatore...“ : soluţiune ce interpretul găseà singur ca fiind permisă autorităţii judecătoreşti faţă de latitudinea ce-i dă legiuitorul în luarea măsurilor conservatorii relativ la interesele absentului [3]).

Dar legiuitorul continuă:

„spre a reprezentà pe cei presupuşi absenţi la **inventare, socoteli, împărţeli** şi **desfaceri** *la care s'ar afla interesaţi“ :* aşà că cinevà este în drept a se întrebà: de ce legiuitorul anume pentru aceste cazuri prescrie a se recurge la un curator: atunci când un

---

1) Cuvintele: „... n'are împuternicit...“, nu trebuiesc dar luate în sensul literal, ceeace ar coprinde pe împuternicitul special şi neglijent.

2) Simplele interese morale, de afecţiune sunt dar înlăturate.

3) V. dealtmintrelì art. 623 pr. civ.

asemenea mijloc este de natură a se întrebuința în orice afacere? Legiuitorul nostru statuează astfel reproducând art. 113 c. Nap., cu înlocuirea cuvântului „...*notaire*...“ din textul francez prin cuvântul: *curatore*, la noi neexistând notari. Dar legiuitorul francez cu drept cuvânt prescrie recurgerea la notar fiind date cunoștințele speciale ale acestuia în materii de „inventare, socoteli, împărțeli și desfaceri...“ : ceeace erà și necesar, pe când legiuitorul nostru n'aveà nici motiv de a recurge la curator care poate fi orice particular, nici nevoie de așà cevà: ce nu constitue decât o aplicare a art. 98. In lipsa prescrierii de a recurge la o persoană de o competință specială în diverse materii particulare, legiuitorul nostru ar fi făcut mai bine ca: ocupându-se de acel curator să impună autorității judecătorești de a intervenì pentru a-i precizà limitele puterilor, fiind vorba mai cu seamă de anumite afaceri ca îndeplinirea de acte de dispoziție.

323. Art. 100. „*Ministerul public este special însărcinat de a priveghià asupra intereselor persoanelor presupuse absente....*“: în calitatea sa de reprezentant al societății care este interesată ca situațiunea bunurilor presupușilor absenți să nu fie compromisă.

„...*special...*“ : cum acì nu este vorba nici de materie penală, nici de rolul de parte alăturată în instanță: căderi ordinare ale ministerului public.

„...*de a priveghià...*“ : ce coprinde și cererea de măsuri conservatorii (art. 98), care nu se pot luà din oficiu în caz de trebuință: așà bunurile presupusului absent fiind în suferință, fără ca părțile interesate să provoace acele măsuri conservatorii (art. 98) de oarece nu sunt asemenea părți sau neglije de a intervenì.

„...*și va luà cuvântul în toate cererile privitoare la dânsele...*“ : afaceri ce sunt prin urmare comunicabile ministerului public, care dar joacă acì un rol cunoscut în ceea ce-l privește și anume acel de parte alăturată în instanță în spre concluziuni.

324. Dispozițiunile acestui capitol autorizând intervențiune în afaceri străine, lucru de natură a compromite secrete personale, de familie, nu pot fi considerate decât ca excepționale, deci: de strictă interpetare, de unde se deduce că nu sunt aplicabile celor cari sunt neprezenți numai. Dealtmintreli existența acestora fiind neîndoielnică, faptul că ei lasă interesele lor în suferință nu merità în imensa majoritate a cazurilor a fi criticat?

CAPITOLUL II.

Despre declaraţiunea absenţei.

324 *bis.* Prelungirea situaţiunii de prezumpţie de absenţă făcând decesul presupusului absent tot mai probabil, a impus legiuitorului de a se gândi din ce în ce mai puţin la reîntoarcerea absentului, la ocrotirea intereselor lui ca până acum (art. 98—100), îndemnându-l de a avea tot mai mult în vedere pe persoanele cu drepturi subordonate morţii presupusului absent şi interesele lor. In spre acest sfârşit, dispoziţiunile capitolului de faţă, după un timp oarecare de prezumpţie de absenţă, autorizează constatarea judecătorească a acesteia pe cale de declaraţiune, reglementând-o.

Odată declaraţiunea de absenţă fiind intervenită, starea de prezumpţie de absenţă se schimbă în acea de declaraţiune de absenţă, ce face că absentul în joc, din presupus absent devine *declarat* absent.

Starea de declaraţiune de absenţă fără a atrage vreodată încetarea în punctul de vedere legal a îndoielilor asupra existenţei absentului, tinde în spre întărirea situaţiunii celor cari au drepturi subordonate morţii absentului, nescăpând însă niciodată cu totul din vedere pe absent. Această stare de natură a se prelungi la infinit în spre consolidarea efectelor ei, poate luà sfârşit prin reapariţiunea absentului sau dovada căpătată de decesul său.

Legiuitorul în spre cele semnalate statuează:

325. Art. 101. *„Când o persoană nu se va mai arătà la locul domiciliului său* sau *al reşedinţei sale...“ :* iată situaţiunea de prezumpţie de absenţă pe care o presupune legiuitorul pentru a statuà în consecinţă.

„...şi **nici a lăsat procură** *pentru administraţiunea averii sale, şi dacă* **în cursul de 4 ani** *nu va aveà nimeni ştiinţă despre dânsa, părţile interesate se vor puteà adresà cu cerere la tribunalul de prima instanţă spre a o declarà absentă“. „Iar, dacă va fi* **existând procură** *pentru administraţiunea averii sale, părţile interesate nu vor puteà cere a se declarà absenţa* **decât după 10 ani** *deplini de când a dispărut persoana sau dela primirea celor din urmă ştiinţe dela ea“.* Legiuitorul, după cum se vede,

cere un timp mai îndelungat de prezumpţie de absenţă pentru ca să se poată obţine declaraţia de absenţă când absentul a lăsat procură, căci această împrejurare este de natură a explică purtarea absentului, slăbind îndoielele asupra existenţei lui.

„...**procură pentru administraţiunea averii sale**,...“: adică procură generală privitoare la întreg patrimoniul, căci numai dintr'o asemenea procură lăsată care dă mijlocul de a se îngriji de toate bunurile absentului, se poate deduce în mod satisfăcător *intenţiunea* acestuia de a se ţine depărtat de centrul afacerilor sale; de unde rezultă că fără ca procura generală de peste zece ani să poată atrage întârziere mai mare decât termenul acesta *maxim* legal, procura generală pentru mai puţin decât zece ani va încetà de a mai pricinuì întârziere după expirarea termenului ei, pe când luareà de sfârşit a mandatului general independent de voinţa absentului nu va puteà împiedecà întârzierea legală (aşà în caz de renunţare a mandatarului, de moarte a lui) (v. art. 108): şi într'adevăr, din momentul expirării termenului procurii, neglijenţa absentului nu se mai explică, pe când ea continuă a se explică în caz de renunţare sau moarte a mandatarului, fapte pe care nu le cunoaşte absentul.

„...*şi dacă în cursul de 4 ani nu va* **aveà** *nimeni ştiinţă despre dânsa..*“ „...*decât după 10 ani...* **dela primirea** *celor din urmă ştiinţe dela ea...*“; litera legii ne indică, după cum se vede, ca punct de plecare al acestor termene legale: *primirea* ştirilor, pe când raţional pare a fi: a pornì dejà dela *emiterea* lor, cum imediat după aceasta, existenţa persoanei dispărute va fi devenit nesigură. Cât despre cazul dispariţiunii fără ştiri ulterioare dela absent, neapărat că punctul de plecare al termenelor de mai sus va fi chiar dispariţiunea (arg. şi cuv. „...de când a dispărut“).

„...**părţile interesate** *se vor puteà adresà cu cerere...*“ „...**părţile interesate** *nu vor puteà cere...*“: după cum se vede, declaraţiunea de absenţă va trebuì să fie cerută, iar cum nu există acţiune fără interes, ea nu va puteà fi cerută decât de **părţile interesate.** Care vor fi acì **părţile interesate?** Neapărat, toţi cei ce vor fi în măsură de a profità de urmările declaraţiunii de absenţă. Or; cum declaraţiunea de absenţă: constatare judecătorească a acesteia, este punctul de pornire al unei depărtări succesive dela ocrotirea intereselor absentului în spre o îndrumare din ce în ce mai accentuată către măsuri în interesul *celor cari au drepturi*

subordonate morţii absentului, aceştia vor trebui să fie consideraţi ca **părţi interesate** în materia ce ne ocupă; aşà: *erezii prezumptivi din ziua dispariţiunii sau ultimelor ştiri ale absentului, donatarii şi legatarii săi, nudul proprietar al bunurilor asupra căror absentul aveà un drept de uzufruct, soţul absentului* întruçât i s'ar cuveni prin contract de căsătorie drepturi subordonate morţii consortelui său. Nu vor fi însă niciodată părţi interesate în materie de cerere de declaraţiune de absenţă: creditorii, interesaţi în sensul menţinerii unităţii patrimoniului în numele absentului cu care au contractat şi ministerul public al cărui rol social este ocrotirea intereselor absentului dela care este vorba a se depărtà în urma declaraţiunii de absenţă.

„...la tribunalul de prima instanţă...“ : şi anume al ultimului domiciliu al absentului sau al ultimei reşedinţe a sa.

326. Cât despre art. 102 — 105, ele organizând procedura de urmat în materie de cerere de declarare de absenţă, impun formalităţi: fie în spre asigurarea de către autoritatea judecătorească că există într'adevăr prezumpţie de absenţă în condiţiune de a atrage constatarea ei: aşà art. 102 şi 103; fie cu scopul de a încunoştiinţà pe cât posibil pe absent despre tot ce se prepară în contra intereselor sale, pentru ca el să poată intervenì spre împiedecare: astfel art. 104—105.

327. Art. 102. *„Spre a constatà absenţa, tribunalul, după înscrisuri şi dovezi produse, va ordonà a se face* **o cercetare...“**

Art. 103. *„Tribunalul statuând asupra cererii va aveà în privire* **motivele** *absenţii şi* **cauzele** *care au putut să împiedece de a aveà ştiinţă despre persoana presupusă absentă...“ :* toate acestea pentru ca autoritatea judecătorească să se poată convinge că: este stare de absenţă fiind îndeplinite şi condiţiunile de durată ale art. 101; de unde rezultă că în lipsa unei atari convingeri tribunalul va puteà respinge cererea de declarare de absenţă chiar fără nici o cercetare conf. art. 102 dacă găseşte motive, cauze (art. 103) suficiente graţie căror se poate explicà purtarea persoanei a cărei declaraţiune de absenţă se cere.

„...în fiinţa procurorului...“ : care în calitatea lui de reprezentant al intereselor absentului, va aveà de făcut tot ce-i va stà în putere spre a împiedeca veri-o falsă convingere din partea autorităţii judecătoreşti.

„...în ocolul domiciliului...“: căci acì fiind centrul intereselor absentului, se vor găsì toate elementele necesare pentru a lămurì autoritatea judecătorească: caz relativ şi la reşedinţa deosebită de domiciliu; de aceea textul încheie: *„...şi acel al reşedinţei de vor fi osebite“*.

328. Art. 104. *„Indată ce se va da o hotărîre..., procurorul* (apărătorul intereselor absentului) *va trimite copie după dânsa ministerului justiţii spre a se publica prin „Monitorul Oficial“*, publicare graţie căreia se va puteà realizà cu multă probabilitate de succes încunoştinţarea absentului despre cele ce s'au petrecut cu privire la el.

„...pregătitoare...“: adică care admite ancheta [1]).

„...definitivă...“: care declară absenţa.

Art. 105. *„Hotărîrea declaraţiunii de absenţă nu se va da decât un an după hotărîrea care a ordonat cercetarea...“*: amânare în vederea intereselor absentului, care dela un moment la altul poate da semn de vieaţă, ce prelungeşte la 5 sau 11 ani perioada de prezumpţiune de absenţă [2]).

CAPITOLUL III.

Despre efectele absenţei.

329. Rubrica de faţă pare a indicà că sub acest capitol legiuitorul se va ocupà de efectele oricărei stări de absenţă, prezumată numai şi declarată. Şi într'adevăr, dacă într'o primă secţiune capitolul nostru tratează despre urmările absenţei declarate, într'o adoua secţiune el prezintă rezultate ale stării de absenţă în ea însăş de natură a limità acele urmări.

SECŢIUNEA I-a.

Despre efectele absenţei în privinţa averii ce absentul posedà în ziua dispărerii sale (lipsirii sale).

330. Cu toată generalitatea acestei rubrici, legiuitorul sub secţiunea de faţă nu se ocupă decât de efectele absenţei declarate

1) S. 78, 1, 452.—D. P. 78 1, 422.—D. P. 78, 2, 62.

2) Comp. art. 101.

spre diferenţă cu capitolul I al aceluiaş titlu, care a tratat despre urmările absenţei prezumate şi cu secţiunea următoare care se va sprijini pe efecte de ale absenţei în general în ea însăş.

331. Ştim că declaraţiunea de absenţă, fără a face ca legiuitorul să scape vre-odată din vedere pe absent, este punctul de plecare al unei faze în spre întărirea treptată a situaţiunii celor cari au drepturi subordonate morţii absentului: ce se va realizà prin trimiterea în posesiune (art. 115 şi art. 119) provizorie: art. 106—113, 116 şi pe urmă definitivă: art. 114, 117 şi 118.

A. Despre trimiterea în posesiune provizorie.

332. In urma declaraţiunii de absenţă reîntoarcerea absentului devenind puţin probabilă, pe când măsurile capitolului I nu sunt de natură a se aplicà la infinit, legiuitorul începe în interesul tuturor prin a autorizà a se stabilì deocamdată *în mod provizoriu* ce sar fi stabilit în mod definitiv dacă absentul ar fi murit în ziua dispariţiunii sale sau a ultimelor sale ştiri. Or, dacă aşà cevà s'ar fi întâmplat, ar fi fost cestiunea de a se trimite în posesiunea bunurilor absentului ca titulari definitivi, cei cari au drepturi subordonate morţii lui întâmplată la acea epocă. Ei bine! legiuitorul dispune trimiterea acestor persoane în posesiunea acelor bunuri ale absentului care le-ar fi revenit dacă acesta ar fi murit, dar numai *în mod provizoriu*, adică sub rezerva tutulor drepturilor absentului în caz de reîntoarcere a acestuia. Şi în adevăr, se puteà găsì păstrători mai buni pentru asemenea avut decât aceste persoane căror el aparţine cu mare probabilitate sau va aparţine odată?

In spre acest sfârşit statuează art. 106—113.

333. Art. 106. *„Dacă absentul nu va fi lăsat procură pentru administrarea averii sale, atunci acei cari ar fi fost moştenitorii săi, în ziua când el a dispărut* (s'a făcut nevăzut) *sau când s'a primit cele din urmă ştiinţe dela dânsul* (moştenitorii prezumptivi) *vor puteà cere, în virtutea hotărîrii judecătoreşti definitive prin care s'ar fi declarat absenţa, punerea lor în posesiune provizorie pe averea ce absentul aveà în ziua pornirii sale, sau a primirii celor din urmă ştiinţe dela dânsul...“*

Art. 107. *„Dacă absentul va fi lăsat procură, atunci moştenitorii săi prezumptivi nu vor puteà cere dela tribunaluri punerea lor în posesiune provizorie decât după 10 ani deplini de când el a dispărut, sau dela primirea celor din urmă ştiinţe dela el“.*

După cum se vede, aceste texte autorizà măsura semnalată a punerii în posesiune provizorie.

„Dacă absentul nu va fi lăsat procură...“ „Dacă absentul va fi lăsat procură...“ Caşi cum trimiterea în posesiune provizorie ar fi subordonată acestor condiţiuni iar nu *declaraţiunea* de absenţă *care singură depinde* de condiţiunile art. 101, pe când trimiterea în posesiunea provizorie nu este decât *o urmare a acesteia*, ceeace dealtmintreli rezultă şi din textul art. 106 şi anume din cuvintele: *„...în virtutea hotărîrii judecătoreşti definitive, prin care se va fi declarat absenţa...“* pe când art. 107 din contra nici măcar nu pomeneşte cel puţin în acelaş timp de declaraţiunea absenţei ca art. coresp. c. N. 121. Această redactare viţioasă este rămăşiţa unui vechiu sistem al proiectului primitiv al c. Nap., în virtutea căruia procura generală nu întârzia declaraţiunea absenţei, ci numai punerea în posesiune provizorie.

„...Acei cari ar fi fost moştenitorii săi, în ziua când el a dispărut (s'a făcut nevăzut) *sau când s'a primit cele din urmă ştiinţe dela dânsul* (moştenitorii prezumptivi)...“

„...Moştenitorii săi prezumptivi...“ Prin urmare, nu vor puteà cere trimiterea în posesiune provizorie decât cei cari ar fi moştenit (fie ab intestat, fie prin testament, deci şi legatarii) pe absent dacă acesta mureà în realitate în momentul dispariţiunii sale sau al ultimelor ştiri date de dânsul, iar nu cei cari l'ar moştenì astfel dacă el ar murì în momentul când are loc trimiterea în posesiune provizorie. Căci, se poate întâmplà să nu fie aceleaşi persoane care ar aveà drept la moştenire într'o ipoteză sau în alta, aşà: dacă persoana care ar fi moştenit la epoca dispariţiunii sau ultimelor ştiri, a murit în intervalul până la punerea în posesiune provizorie fără a lăsà urmaşi cu acelaş drept în acest moment spre a înlătură pe alte rude, ex.: un văr primar din partea mumei mort dela dispariţie sau ultime ştiri, lăsând rude nechemate la moştenirea absentului, în prezenţa unui văr dealdoilea din partea tatălui, chemat dacă absentul n'ar fi murit decât când se cere pu-

nerea în posesiune provizorie; ací dacă s'ar trimite în posesiune provizorie cei cari ar fi moştenit dacă absentul mureà când este vorba a se realizà această măsură, ea ar aveà loc în persoana vărului al doilea din partea tatălui, cea mai apropiată rudă în acest moment; dar cum trebuiesc să se trimită în posesiune provizorie cei cari ar fi moştenit dacă absentul murià în ziua dispariţiunii sale sau ultimelor sale ştiri, aceasta se va realizà în persoana erezilor vărului primar din partea mumei, căci aşà ar fi fost situaţiunea dacă absentul mureà într'adevăr când a dispărut sau a dat ultime ştiri. Nu numai aceste persoane însă au drepturi subordonate morţii absentului ceeace ştim dejà (No. 325), deaceea legiuitorul sub art. 109 statuează: *„După ce moştenitorii prezumptivi vor fi fost puşi în stăpânirea provizorie, testamentul, dacă va existà, se va deschide după cererea părţilor interesate sau a procurorului tribunalului, şi legatarii, donatarii, precum şi toţi aceia cari aveau asupra averii absentului, drepturi subordonate morţii absentului, le vor puteà exercità provizoriu...*": îndreptăţiri ce înseamnă realizarea trimiterii în posesiune şi în profitul acestora, care va aveà loc prin intervenţiunea moştenitorilor prezumptivi, succesori universali, pe cale de liberare, sau chiar în mod direct prin autoritatea judecătorească, dacă moştenitorii prezumptivi nu vor cere punerea în posesiune, cum toţi cei cari au drepturi subordonate morţii absentului pot cere declaraţiunea absenţei, deci şi măsurile constituind urmările ei.

...„Vor puteà cere...“, ...„nu vor puteà cere dela tribunaluri...“: Punerea în posesiune provizorie nu se acordă dar din oficiu ci se cere dela autoritatea judecătorească caşi declaraţiunea de absenţă, dar cum *ea este urmarea acesteia*, poate fi cerută îndată ce aceasta a avut loc, chiar în acelaş timp cu declaraţiunea de absenţă şi *trebuieşte* acordată dacă absenţa se declară; neapărat toate acestea înaintea aceluiaş tribunal, adică cel competent pentru declaraţiunea absenţei. Cât despre art. 108 care statuează: *„Tot astfel se va urmà şi când termenul procurii ar expirà şi, în asemenea caz, se va procede la administrarea averii absentului potrivit regulelor statornicite prin capitolul I din acest titlu“*, el: deşi continuare a art, 107, dealtmintreli, caşi acesta, nu poate vizà decât întârzierea *declaraţiunii de absenţă* (v. No. 333).

„...pe averea ce absentul **aveà** *în ziua pornirii sale, sau a*

primirii celor din urmă ştiinţe dela dânsul...", formulă ce exclude averea ieşită din patrimoniul absentului la acea epocă chiar prin dar, deci şi veri-o acţiune în raport sau reducţiune: care de altfel presupun deschiderea într'adevăr a succesiunii, nerealizată în specie, cum, nu se ştie dacă absentul trăieşte sau a murit. De altfel legiuitorul nedistingând, *orice avere* ce făceà parte din patrimoniul absentului va fi obiectul punerii în posesiune provizorie: deci şi drepturile condiţionale.

Cât despre restul dispoziţiunilor de faţă, ele reglementează situaţiunea trimişilor în posesiune provizorie, asigurând drepturile absentului pentru cazul reîntoarcerii lui.

a) *Reglementarea situaţiunii trimişilor în posesiune provizorie.*
Art. 110, 112 şi 113.

334. Art. 110. „*Posesiunea provizorie nu va fi considerată decât ca un* **depozit...**", soluţiune care nu poate însemnà decât că trimişii în posesiune provizorie nu posedă decât pentru absent şi în interesul său, deci cu titlu precar faţă de el: de unde excludere a oricărei prescripţiuni în contra lui. Şi în realitate, legiuitorul nu se puteà gândì la un adevărat depozit cum acordă, ce vom arătà, acestor trimişi în posesiune drepturi pe cari nu le au depozitarii: ca cele de administraţie, de a fi remuneraţi; de acì se vede că, ce domină pe legiuitor şi în această perioadă este ideia reîntoarcerii absentului.

„... *Care va da celor ce a dobândit-o* **dreptul de a administrà** *averea absentului...*" adică de a îndeplinì toate actele de conservare ale bunurilor acestuia ca: orice reparaţiuni, arendări şi închirieri pe 5 ani cel mult [1]), primiri în plată contra chitanţă de capitaluri datorite absentului, orice plasamente de capitaluri de ale absentului, reînoiri de inscripţiuni ipotecare, întreruperi de prescripţiuni [2]). Cât despre dreptul de a stà în judecată al trimişilor în posesiune provizorie, legiuitorul statuează, (art. 119): „*După darea*

1) Art. 427, 534, 1268, 1269, 1419: deci şi plăţi de datorii intra vires însă numai, cum e vorba de un simplu posesor precar.

2) Acte care fiind valabil îndeplinite sunt opozabile absentului.

hotărîrii prin care s'a declarat absența, veri-cine ar aveà drepturi contra absentului nu le va puteà exercità decât **în contra celor ce vor fi fost puşi în posesiunea** *averii lui, sau în contra celor ce vor fi având administrațiunea legală* [1]), formulă care cu toate că fiind redactată astfel, s'ar zice că nu autoriză decât rolul de apărător în persoana trimişilor în posesiune provizorie, implică credem şi rolul de reclamanți al acestora chiar în materie imobiliară şi petitorie; într'adevăr, a puteà exercità o acțiune *în contra cuivà* este o expresiune care în limbajul curent adesea vizează rolul întreg de a stà în judecată, deci şi ca reclamant al ambelor părți. Soluțiune care de altmintreli cade de acord şi cu alte texte relative la dreptul de a stà în judecată al administratorilor averii altuia ca art. 408, 428, 1242, texte *restrictive* şi de indicație preciză ce e drept. Situație ultimă însă, care cată a fi înlăturată în materie de trimitere în posesiune provizorie, unde se tinde la o stare de lucruri ca aceea ce ar fi avut loc dacă absentul mureà în ziua dispariținii sale sau a ultimelor sale ştiri [2]).

335. Cu toată tendința aceasta generală, art. 113 statuează: *„Cei cari se folosesc de averea absentului numai în virtutea punerii în posesiune provizorie,* **nu vor puteà înstrăinà, nici ipotecà** *averea lui cea nemişcătoare“ ;* aceasta, fiind dat, că legiuitorul se gândeşte mai înainte de toate la absent, care, revenind, să-şi poată găsì averea păstrată astfel cum o lăsase.

„nu vor puteà înstrăinà (cu titlu oneros sau gratuit) *nici*

---

1) Ultimele cuvinte au fost din nebăgare de seamă reproduse după art. cor. al c. N., ele neputând găsì aplicare la noi unde nu se recunoaşte regimul comunității legale la care se referă.

2) Cestiunea însă este controversată, unii autori fiind de părere că trimişii în posesiune provizorie n'ar fi în drept de a intentà decât acțiunile mobiliare şi posesorii cel mult, cu autorizațiunea justiții pe cele imobiliare petitorii. Cât despre responsabilitatea trimişilor în posesiune provizorie va fi aceea de drept comun a oricăror administratori-comptabili (art. 1540), art. 715 neputându-se intinde acì cum *el* reglementează situațiunea unei persoane care-şi administrează propria-i avere, iar nu pe aceea a altuia ca trimişii de cari ne ocupăm: ce nu vor aveà, prin urmare, fiind mai mulți, a divide între ei *decât administrațiunea* averii proporțional cu drepturile lor şi nu vor fi ținuți de datoriile absentului decât intra vires succesionis (v. însă Alexandrescu p. 507 urm.) precum nici de drepturile de mutațiune, succesiunea absentului nefiind deschisă.

ipotecă...“ în nici un caz cum legea nu distinge: deci nici atunci când aşà cevà ar fi necesar păstrării bunurilor [1]) şi în adevăr, legiuitorul nostru nu reproduce măcar al. II art. 75 din legea ipotecară belgiană, text care cu îndeplinirea unor formalităţi, permite ipotecarea bunurilor absentului în perioada trimeterii în posesiune provizorie.

„...*averea lui cea* **nemişcătoare**...“, acelaş lucru va trebui însă admis şi în ceeace priveşte averea mişcătoare întrucât n'ar fi vorba de o vânzare: act de administraţiune; într'adevăr, legiuitorul statuează: tribunalul *va ordonà, în caz de trebuinţă*, vânzarea averii întregi mişcătoare sau a unei părţi dintr'ânsa... (art. 111 al. II). Ceeace implică, că în afară de aceste împrejurări averea mişcătoare nu se poate înstrăină în faza trimeterii în posesiune provizorie [2]).

Pentru aceleaşi motive şi fiind dat că legiuitorul nu acordă trimişilor în posesiune provizorie decât administraţiunea bunurilor absentului, trebuieşte întinsă soluţiunea art. 113 la orice alte acte de dispoziţiune; aşà nu numai la constituiri de servituţi sau orice alte drepturi care sunt şi ele înstrăinări, dar şi la acceptări sau repudieri de moşteniri, transacţiuni, compromisuri, acte care caşi înstrăinările şi ipotecile nu vor fi opozabile absentului reîntors ca îndeplinite în afară de mandatul conferit trimişilor în posesiune provizorie.

336. Art 112. „*Cei cari, în puterea punerii lor în posesiune provizorie sau a administraţiunii legale* [3]) *se vor fi folosit de averea absentului nu vor fi datori a întoarce absentului decât a cincea parte din venit, dacă existenţa lui va fi dovedită înainte de 15 ani deplini din ziua când el a dispărut, şi a zecea parte când existenţa lui se va dovedì după 15 ani deplini. Veniturile vor fi în întregime ale moştenitorilor prezumptivi, când au trecut 30 ani deplini dela ziua declaraţiunii absenţei sau 100 ani dela ziua naşterii absentului*“. Textul de faţă acordă trimişilor în posesiune provizorie drepturi asupra veniturilor bunurilor absen-

1) Alexandrescu p. 503.

2) Cestiunea însă este controversată (V. Alexandrescu l. cit. p. 504).

3) Cuvinte reproduse iarăş din nebăgare de seamă caşi sub art. 119 (v. No. 334 nota 3).

tului pe care ei le administrează şi de care se folosesc, cu atât mai întinse cu cât absenţa va fi fost mai îndelungată, aceasta nu numai ca remunerare a funcţiunii lor de administratori, care ar fi prea exagerată după cum se poate aprecià, dar şi pentru a îndemnà, într'un interes social, pe nişte persoane cărora cu o probabilitate mereu crescândă aparţin în mod definitiv bunurile de care e vorba, de a cere trimiterea în posesiune provizorie, punându-i în acelaş timp la adăpost de o restituţiune de venituri care ar puteà devenì ruinătoare pentru ei. Şi într'adevăr, nu după durata gestiunii ci *după acea a absenţei* întinde legiuitorul drepturile trimişilor în posesiune provizorie asupra veniturilor.

„...**în puterea punerii lor în posesiune provizorie...** *se vor fi folosit...*“ ce exclude veniturile anterioare punerii în posesiune provizorie, dela dispariţie, care toate dar şi în întreg, vor revenì absentului.

„..din venit...“, *„..veniturile vor fi..“*: ce înseamnă, venit *net* mai puţin cheltueli, ca cele de reparaţiuni, de exploatare, ca dările...

„..30 ani..“ **dela ziua declaraţiunii absenţei sau 100 ani dela ziua naşterii absentului...“** curgere de termen care dând drept la punerea în posesiune definitivă (art. 114), trebuieşte presupus că aceasta nu va fi fost cerută, ce nu este probabil, pentru ca atribuţiunea veniturilor în cestiune să aibă loc în profitul unor trimişi în posesiune provizorie numai.

b) *Asigurarea drepturilor absentului pentru cazul reîntoarcerii sale.*

337. In spre acest sfârşit, legiuitorul impune trimişilor în posesiune provizorie *„..,de a da seamă absentului, când s'ar arătà, sau se va probà existenţa sa...“* (art. 110) îndatorându-i până acì *„...de a da cauţiune despre buna lor administrare...“* (art. 106, 109), de *„..a stărui pentru facerea inventarului averii mişcătoare şi a înscrisurilor absentului în fiinţa procurorului tribunalului de prima instanţă...“* (art. 111/I), de a procedà, tribunalul ordonând, la *„...vânzarea averii întregi mişcătoare sau a unei părţi dintr'ânsa...“* (art. 111/II), această vânzare fiind efectuată, de a ca-

pitalizà *„...atât preţul ei cât şi veniturile... în bani sau în pământ...“* (art. 111/II); în fine, pentru propria siguranţă a trimişilor în posesiune provizorie, legiuitorul le propune *„...orânduirea unui expert care să revizuiască averea nemişcătoare şi să descrie starea ei printr'un proces-verbal, care se va aprobà de tribunal în prezenţa procurorului, cheltuelile..., fiind în sarcina averii absentului...“* (art. 111/III).

338. *Despre obligaţiunea trimişilor în posesiune provizorie de a da seamă absentului: „...*de a da seamă absentului, când s'ar arătà, sau se va probà existenţa sa...“ (art. 110) şi anume: de administraţiunea lor ca orice administrator al averii altuia, restituind pe lângă capital, veniturile conform art. 112 şi sub răspunderea arătată [1]).

Să examinăm pe rând îndatoririle impuse trimişilor în posesiune provizorie până la executarea obligaţiunii lor de a da seamă de administraţiune.

339. α. *„...Cu îndatorire... de a da cauţiune despre buna lor administrare..* “ (art. 106) *„...cu îndatorire... de a da cauţiune...“* (art. 109), adică a procurà obligaţiunea unei terţe persoane de a răspunde de buna lor administrare. Cum însă această situaţiune n'are de scop decât asigurarea drepturilor absentului, trebuieşte decis că, dacă cauţiunea cerută s'ar puteà înlocuì prin alte garanţii echivalente ca amanetul (art. 1676), ipoteca, depunerea unei valori suficiente... şi dacă orice garanţie ar puteà lipsì, fiind vorba de un trimis în posesiune care nu se poate considerà ca veri-odată insolvabil, astfel statul, niciodată însă nu s'ar puteà aplica art. 542 şi 543, rămânând ca, în caz de imposibilitate de a se da veri-o garanţie, punerea în posesiune să fie refuzată pentru a nu fi acordată decât celor chemaţi în urmă, întrucât ei înşişi oferă garanţii şi la sfârşit statului [2]). Cauţiunea ce ne ocupă fiind impusă de lege, deci legală, va trebuì să satisfacă prescripţiunilor art. 1659, 1660 [3]).

340. β. *„Ceice vor fi dovedit punerea în posesiune provizorie, vor fi datori a stăruì pentru facerea inventarului averii mişcătoare şi a înscrisurilor absentului în fiinţa procurorului tri-*

1) No. 334. Nota 4.

2) Cestiunea însă este controversată, unii autori susţinând aplicarea art. 542 şi 543.

3) Comp. art. 1675.

bunalului de prima instanţă" (art. 111 al. I). Acest inventar va servì pentru stabilirea naturii şi numărului obiectelor mişcătoare din patrimoniul absentului, care vor trebuì remise lui, el întorcându-se. Măsura de faţă se explică cu atât mai mult acì unde legiuitorul cere cauţiunea cum el prescrie inventariul şi unor administratori pe cari nu-i supune la cauţiune [1]). Cât despre intervenţiunea procurorului, ea are loc în interesul absentului şi anume pentru a împiedeca redactarea unui inventar neregulat, nefidel, neexact.

341. γ. *„Tribunalul va ordonà, în caz de trebuinţă, vânzarea averii întregi mişcătoare sau a unei părţi dintr'însa...“* (art. 111 al. II), avere care poate cu timpul pierde din valoare, aşà că o bună păstrare cere înlocuirea acesteia cu preţul ei în bani care va produce dobânzi fiind plasat.

„...în caz de trebuinţă...“, aşà, dacă este ameninţare de stricare, peire, ce vor aprecià instanţele judecătoreşti, fixând în consecinţă şi formele vânzării.

342. δ. *„In caz de vânzare, atât preţul ei cât şi veniturile se vor capitalizà în bani sau în pământ“* (art. 111 al. II), pentru a fi făcute remuneratorii conform menirii sumelor de bani ce nu poate decât corespunde unei bune păstrări în interesul absentului.

„...în bani...“: plasări cu dobânzi.

„...în pământ...“: plasări în cumpărări de moşii.

Legiuitorul înţelegând neapărat că trimişii în posesiune provizorie să plaseze cât de curând şi în modul cel mai avantagios, totul petrecându-se de altmintreli sub supraveghierea autorităţii judecătoreşti [2]).

Atât inventarul cât şi vânzarea mişcătoarelor fiind efectuate în interesul păstrării averii absentului, trebuieşte decis că cheltuiala ce vor atrage va fi în sarcina acesteia, cu atât mai mult că aşà ceva este stabilit de aliniatul următor care reglementează o măsură în interesul trimişilor în posesiunea provizorie.

343. ε. *„Cei ce vor fi dobândit punerea în posesiune provizorie vor puteà, pentru propria lor siguranţă, cere dela tribunal, orânduirea unui expert care să revizuiască averea nemişcătoare şi să descrie starea ei printr'un proces-verbal, care se va aprobà*

1) Aşà: tutorelui.

2) Acelaş al. la început.

de tribunal în prezența procurorului; cheltuielile acestei lucrări vor fi în sarcina averii absentului" (ar. 111/III).

Grație descrierii prescrise a stării imobilelor, se va ști în ce stare vor fi fost găsite de trimișii în posesiune provizorie pentru ca restituirea eventuală să poată avea loc în consecință, ce va dispensa de a se dovedi în mod ulterior și poate după trecerea unui timp îndelungat acea stare a imobilelor. Cât despre prezumpția art. 1432, ea nu se poate aplicà acì cum prezumpțiile legale sunt de strictă interpretare pe când sprijinul unei îndatoriri de remitere într'o stare oarecare lipsește în cazul de față, trimișii primind mai în totdeauna averea în stare de a fi îngrijită [1]).

344. Posesiunea provizorie a bunurilor absentului menită a se transformà într'una definitivă, poate lua sfârșit mai înainte, fie numai cu privire la posesori, fie în mod absolut.

Luarea de sfârșit a posesiunii provizorii înainte ca ea să devină definitivă cu privire la posesori. Oridecâteori cei în persoana cărora se va fi realizat posesiunea provizorie nu vor reprezentà adevăratele persoane cu drepturi subordonate morții absentului în momentul dispariții sale sau ultimelor știri dela el, adevăratele persoane având această calitate îi vor puteà înlătura printr'o petițiune a acelei posesiuni în profitul lor asupra bunurilor absentului, de unde încetarea administrațiunii celor d'intâiu, pentru a face loc administrațiunii acestora, și deci obligațiunea acelora de a restituì ultimilor împreună cu bunurile absentului și veniturile pe care nu le vor fi dobândit, conform art. 112 [2]). Această acțiune în petițiune a posesiunii eredității se prescrie prin 30 ani (art. 1890) dela trimiterea în posesiune provizorie afară de excepțiunea art. 118.

Luarea de sfârșit a posesiunii provizorii înainte ca ea să devină definitivă, în mod absolut. Aceasta se poate întâmplà prin dobândirea dovezii că absentul trăiește sau că a murit.

a) *Se dovedește că absentul trăiește.* „*Dacă absentul re-*

---

1) Cestiunea însă este controversată cum unii autori propun aplicarea art. 1432.

2) Intr'adevăr, persoanele cu drepturi subordonate aparente *vor fi administrat* crezând poate că bunurile le revin atunci când restituirea tutulor veniturilor percepute îi va puteà ruina. Și dealtmintreli, permițând persoanelor cu drepturi adevărat subordonate de a reclamà veniturile în întregime, li s'ar recunoaște drepturi mai întinse decât absentului el însuș care revine.

vine, sau dacă se dovedeşte existenţa lui în timpul punerii în posesiune provizorie, efectele hotărîrii prin care s'a declarat absenţa vor înceta, însă fără prejudiţiul dacă va fi trebuinţă, a măsurilor conservatorii prescrise de capitolul I din acest titlu pentru administrarea averii" (art. 116).

„*Dacă absentul revine...*": el 'şi va reluà bunurile împreună cu porţiunea de venituri din trecut ce i s'ar datorà conform art. 112.

„*...dacă se dovedeşte existenţa lui...*" întrucât el nu revine, va fi nevoie de a se îngriji averea lui până ce se prezintă, ceeace reglementează textul, pentru ca el s'o găsească împreună cu veniturile ce-i aparţin.

Toate acestea fiind dat că posesiunea provizorie încetează ca efect al hotărîrii ce a declarat absenţa, cum starea de dubiu asupra existenţei absentului a luat sfârşit.

b) *Se dovedeşte că absentul a murit:* în acest caz (art. 115): „*Moştenirea absentului va fi deschisă din ziua morţii lui, dove-*„*dită în folosul moştenitorilor celor mai apropiaţi în ziua morţii,* „*şi cei cari se vor fi folosit de averea absentului vor fi datori* „*a o restituì acestora cu rezerva veniturilor ce li se cuvine lor,* „*în virtutea art. 112*".

Dacă se dovedeşte că decesul a avut loc chiar în ziua dispariţiunii absentului sau a ultimelor sale ştiri, persoanele cu drepturi subordonate morţii lui la această epocă, care vor aveà posesiunea, vor fi fost şi urmaşii adevăraţi; dacă se dovedeşte însă că decesul a avut loc mai târziu, aceiaşi posesori fiind şi urmaşii din ziua decesului, tot ei din acest moment vor trebuì să fie consideraţi ca titulari definitivi, dar, dacă urmaşii din ziua decesului vor fi alţii [1]), aceştia fiind succesorii adevăraţi, vor puteà intentà acţiunea în petiţiune de ereditate contra celor d'intâiu, timp de 30 ani (art. 1890) dela epoca decesului.

„*...cu rezervà veniturilor...*": căci posesorii au drept de a fi remuneraţi cum ei au administrat, deasemenea ei au crezut că bunurile le vor revenì în mod definitiv, pe când o restituire întreagă a veniturilor ar puteà să-i ruineze, consideraţiuni caşi faţă de absentul ce revine.

---

1) V. No. 333.

B. Despre trimiterea în posesiune definitivă.

345. Cu cât trece timp mai îndelungat dela declaraţiunea absenţei, dispărutul continuând a tăceà, cu atât moartea sa devine mai probabilă. Deaceea legiuitorul după trecerea unui termen oarecare, dela acea epocă, statuează în sensul întăririi aproape absolute a situaţiunii posesorilor provizorii cari vor devenì definitivi, de unde şi ridicarea măsurilor de asigurare luate în interesul absentului.

a) *Termenele în urma cărora legiuitorul intervine în sensul arătat.*

Art. 114. *„Dacă absenţa se va prelungì 30 ani, din ziua „punerii în posesiune provizorie, sau dacă se vor fi împlinit 100 „de ani deplini dela naşterea absentului...“ :* trecerea unor asemenea termene făcând ca decesul dispărutului să apară ca cevà aproape sigur.

„...din ziua punerii în posesiune...“ : adică a declaraţiunii de absenţă pe care legiuitorul o confundă cu efectul ei, punere în posesiune provizorie care de altmintreli de ordinar se va cere în acelaş timp cu declaraţiunea de absenţă [2]).

„...100 de ani deplini dela naştere...“ : când declaraţiunea de absenţă nefiind pronunţată, ea intervenind, va puteà îndată aveà ca efect trimiterea în posesiune definitivă, care însă ca urmare a declaraţiunii de absenţă o presupune neapărat pe aceasta.

b) *Despre întărirea situaţiunii posesorilor provizorii.*

„...toţi cei îndrituiţi vor puteà cere dela tribunalul de I-a „instanţă, împărţeala averii absentului şi punerea în posesiune de„finitivă...“, (art. 114).

---

1) V. No. 333.

2) Cestiunea însă este controversată : v. Baudry Précis... p. 214. No. 376. Dealtmintreli, părerea în spre care înclinăm fiind admisă, se va puteà înţelege (ce însă nu se va întâmplà), ca posesiunea definitivă să aibă loc fără a se fi trecut prin cea provizorie, dacă aceasta nu va fi fost cerută.

„...toţi cei îndrituiţi...“ : de ordinar, posesorii provizorii; se poate însă întâmplà ca posesiunea provizorie să nu fi fost cerută sau fiind cerută să fi fost acordată unor persoane cu drepturi subordonate numai *aparente* şi în aceste ipoteze, cei îndrituiţi nu vor fi fost niciodată posesori provizorii.

„...vor puteà cere...“ : ce, după cum cei îndrituiţi sunt înşişi posesori provizorii sau nu, va aveà ca rezultat întărirea provizoratului în definitivat, fie asupra aceloraşi persoane, fie asupra unor persoane cari nu vor fi posedat niciodată. Se vede dar că faza aceasta a posesiunii definitive nu poate aveà loc prin singurul efect al legii.

„...dela tribunalui de I-a instanţă...“ : adică, acela care va fi declarat absenţa al cărei efect se cere.

„...împărţeala averii absentului...“: ce ne arată că legiuitorul consideră pe posesorii definitivi ca proprietari ai bunurilor absentului, de unde în principiu, toate urmăririle, în ceeace priveşte raporturile între ei şi faţă de terţele persoane.

„...punerea în posesiune **definitivă...“** : căci este ultima, făcând pe posesori proprietari cel puţin faţă de terţele persoane.

Cu toate că posesiunea ce ne ocupă se numeşte definitivă, ea nu consistă în întărirea absolută a posesiunii provizorii studiate şi într'adevăr, art. 11 statuează: *„dacă absentul se iveşte, sau „dacă existenţa lui este dovedită, chiar şi după punerea în stă- „pânire definitivă,* **el 'şi va primì averea...“** : ce înseamnă că faţă de absentul revenit, trimişii în posesiune definitivă chiar, nu mai sunt proprietari, dar cum vor fi fost proprietari faţă de toată lumea până la reapariţia absentului, textul continuă: *„...în starea „în care s'ar găsì, precum şi preţul lucrurilor înstrăinate din ea, „sau cele cumpărate cu preţul averii celei vândute, fără a puteà „urmări acea avere, dacă va fi trecut la o a treia persoană*[1])...“

„...în starea în care se va găsì...“ : adică, chiar oricât de deteriorată sau afectată de orice drepturi reale ca uzufruct, servituţi, ipotecă,... fără a aveà drept la despăgubire, dar va trebuì să despăgubească pe posesorii definitivi, cari vor fi îmbunătăţit, căci textul de faţă numai în avantajul acestora a fost formulat.

---

1) De altfel se admite ca trămişii definitivi nu sunt ţinuţi decât intra vires de plata datoriilor.

„...precum şi preţul lucrurilor înstrăinate din ea, sau cele „cumpărate cu preţul averii celei vândute...“: valori cari vor fi înlocuit pe cele ieşite, constituind averea în starea în care se găseşte la revenirea absentului; aceeaş soluţiune în ceeece priveşte creanţele unor asemenea contra valori.

„...fără a puteà urmări acea avere, dacă va fi trecut la o „a treia persoană...“: căci înstrăinarea realizată de posesorii definitivi, proprietari faţă de toată lumea până la revenirea absentului, este inatacabilă, ce va aveà loc şi în caz de alienaţiuni gratuite, în urma cărora negăsindu-se contra-valoare în patrimoniul absentului, acesta nu va aveà drept la nici o despăgubire întrucât posesorii definitivi nu vor fi realizat veri-un profit, căci în acest caz, ca oricine, nu se vor puteà îmbogăţi în dauna altuia; aşà oridecâteori posesorii definitivi vor fi dăruit din averea absentului ceeace altfel ar fi dăruit din propria lor avere.

Cât despre veniturile percepute de posesorii definitivi, legea dispensă pe aceştia de a le restituì întrucât nu-i îndatorează de a o face. Şi într'adevăr, cum ar fi putut legiuitorul să oblige nişte proprietari a restituì veniturile bunurilor ce le aparţin?

In rezumat se poate zice că absentul faţă de posesorii definitivi, va aveà drept la tot ce găseşte în limitele profitului acestora dar fără a le puteà pricinuì cea mai mică pagubă.

c) *Despre ridicarea măsurilor de asigurare luate în interesul absentului.*

Cu toate că legiuitorul nici în faza trimiterii în posesiune definitivă nu uită cu desăvârşire pe absent, de unde: drepturile la restituire arătate, însă cum 30 sau 100 ani trecuţi dela declararea absenţei ori naştere fără ştiri dela dânsul, arată decesul său aproape ca o certitudine, legiuitorul statuează: *„Dacă absenţa se va prelungì 30 ani, din ziua punerii în posesiune provizorie, sau dacă se vor fi împlinit 100 de ani deplini dela naşterea absentului*, **cauţiunile date se vor ridicà...“** adică cele prescrise de art. 106 şi 109, şi prin urmare şi garanţiile ce le ar înlocuì [1])

1) V. No. 339.

şi aceasta cum legea nu distinge, în mod desăvârşit, adică pentru trecut caşi pentru viitor şi prin singurul efect al legii termenele cerute fiind expirate, chiar înainte de a se fi reclamat punerea în posesiune definitivă, căci aşà cevà neputându-se cere de cauţiuni, legiuitorul a voit ca liberarea lor, ce devine raţională, să nu depindă de cei în drept a cere trimiterea în posesiune definitivă. Şi într'adevăr, la ce bun toate acele garanţii odată ce posesiunea definitivă cată să intervină cu efectele ei de a se reduce drepturile absentului la ceeace va rămâne din patrimoniul său?

346. Posesiunea definitivă a bunurilor absentului menită a durà la infinit, absentul neapărând, sau moartea lui nefiind dovedită, cum sistemul nostru legislativ nu cunoaşte veri-o prezumţie de deces, poate, caşi posesiunea provizorie, luà sfârşit fie numai cu privire la posesori, fie în mod absolut.

Luarea de sfârşit a posesiunii definitive numai cu privire la posesori. Oridecâteori cei în persoana cărora se va fi realizat posesiunea definitivă nu vor reprezentà adevăratele persoane cu drepturi subordonate morţei absentului în momentul dispariţii sale sau ultimelor ştiri dela el, adevăratele persoane având această calitate îi vor puteà înlăturà printr'o petiţiune a acelei posesiuni în profitul lor asupra bunurilor absentului. de unde încetarea situaţiunii celor d'intâiu pentru a face loc drepturilor acestora, şi deci, obligaţiunea acelora de a restituì ultimilor, bunurile *rămase* ale absentului [1]). Şi să nu se zică că acţiunea în petiţiune a posesiunii bunurilor absentului prescriptibilă prin 30 ani dela punerea în posesiune provizorie, va fi necesarmente prescrisă din momentul ce poate aveà loc trimiterea în posesiune definitivă care nu se obţine decât 30 ani dela declararea absenţei; şi într'adevăr, chiar dacă am presupune trimiterea în posesiune provizorie ordonată odată cu pronunţarea declaraţiunii de absenţă, prescrierea acţiunii în petiţiune a posesiunii bunurilor absentului va puteà fi suspendată, întreruptă, iar afară de acestea, trimiterea în posesiune definitivă va fi putut să aibă loc chiar înainte de 30 ani dela declararea absenţii şi anume când vor fi trecut 100 ani dela naşterea absentului. In fine, art. 118 într'un caz anumit stabileşte

1) Şi nimic mai mult, caşi posesorii definitivi faţă de absentul el însuş ce ar reapare (art. 117).

chiar punerea în definitivă posesiune ca punct de plecare al prescrierii acţiunii în petiţiune a posesiunii bunurilor absentului.

Iată acest text:

„Copiii şi descendenţii în linie dreaptă ai absentului pot asemenea, în termen de 30 ani dela punerea în definitivă stăpânire, cere restituirea averii absentului după cum s'a zis în art. precedent.

„...Copiii şi descendenţii...“ persoane care, în majoritatea cazurilor nu vor fi neglijate pentru ca acest text să fie aplicabil.

„... în termen de 30 ani...“ : prescripţie care va puteà fi suspendată în caz de minoritate a acestor descendenţi cu tot art. 1894 care nu înseamnă decât că regulele titlului ce-l coprinde nu vor fi aplicabile decât numai când regule particulare nu există, ceeace e cazul pentru materia ce ne ocupă. (Nu e dar vorba de o simplă decădere cum s'a încercat a se susţine).

„...dela punerea în definitivă stăpânire...“ pe când punctul de plecare de obiceiu este punerea în posesiune provizorie, şi în această deosebire consistă tocmai privilegiul copiilor şi descendenţilor absentului.

„...după cum s'a zis în art. precedent“ : ce nu trebuie să ne facă să credem că situaţiunea este identică cu aceea a precedentului text, şi într'adevăr în acel text e vorba de absentul el însuş, care pune capăt stării de nesiguranţă asupra existenţii lui prin faptul că se iveşte, acì e cestiune de continuarea acelei stări de nesiguranţă; atară de aceasta, absentul poate în totdeauna reclama averea sa rămasă, pe când copiii şi descendenţii lui numai timp de 30 ani dela punerea în posesiune definitivă.

Luarea de sfârşit în mod absolut a posesiunii definitive, aceasta se poate întâmplà prin dobândirea dovezii că absentul trăieşte sau că a murit.

a) *Se dovedeşte că absentul trăieşte:* el revenind sau ivindu-se, or existenţa lui dovedindu-se; în aceste cazuri se va aplicà art. 117 pe care l-am explicat, text care tocmai în vederea acestor ipoteze statuează: ipoteze care atrag încetarea posesiunii definitive cum starea de dubiu asupra existenţii absentului va fi luat sfârşit.

b) *Se dovedeşte că absentul a murit:* în acest caz se va aplicà art. 115, de unde toate distincţiunile şi soluţiunile expuse

cu ocaziunea interpretării acestui text [1]) adaptate de astădată stării de posesiune definitivă, deci cu deosebire că urmaşii absentului vor trebui să se mulţumească, ceeace ar fi fost cazul şi pentru acesta, cu ce vor găsi din patrimoniul absentului fără drept la venituri.

SECŢIUNEA II-a.

Despre efectele absenţei în privirea drepturilor eventuale cari se pot cuveni absentului.

347. Sub această secţiune, după cum se poate vedeà şi din generalitatea termenilor întrebuinţaţi, legiuitorul se ocupă de „...efectele absenţei..." independent de constatarea ei judecătorească, efecte care vor aveà de rezultat a limità urmările acestei constatări pe cale de declaraţiune de absenţă şi anume, cu privire la drepturile „...eventuale (adică nedeschise) cari se pot cuveni absentului".

348. „*Veri-cine va reclamà un drept deschis, unei persoane, a cărei existenţă nu va fi recunoscută, este dator* **a dovedì că acea persoană există în timpul când dreptul s'a deschis** *pentru dânsa...*" (art. 120): cum numai cei ce există pot dobândì (art. 654, 808): or, tocmai aşà cevà neputându-se realizà cu privire la drepturile deschise absentului, a cărei existenţă *este dubioasă,* posesiunea persoanelor cu drepturi subordonate morţii acestuia (efect al declaraţiunii de absenţă) nu se va puteà întinde asupra acelor drepturi ci numai asupra drepturilor deschise dejà în profitul absentului la epoca disparaţiunii sale sau a ultimelor ştiri date de dânsul. Trimişii în posesiunea bunurilor absentului vor fi dar, în calitatea lor, învestiţi de toate drepturile acestuia chiar cu termen sau condiţionale, deschise la o epocă când existenţa lui erà încă sigură, dar nu vor aveà nici unul din drepturile în cestiune care nu s'ar fi deschis decât la o epocă când existenţa absentului erà dejà dubioasă, chiar dacă nu va fi intervenit încă declaraţiunea de absenţă. Aşà: posesiunea trimişilor va coprindè succesiunile ab intestat şi testamentare deschise încă înainte de dispariţiunea absen-

1) No. 344/b.

tului sau de ultimele sale ştiri, veniturile rentelor viagere devenite exigibile înainte de această epocă, dar nu va coprinde aceleaş succesiuni şi venituri deschise sau devenite exigibile după epoca semnalată.

Dar dacă aceste drepturi calificate de: „...*eventuale*...“ nu se pot cuveni trimişilor în posesiune, cui cată ele a fi atribuite? Art. 121 răspunde în ceeace priveşte succesiunile: „*Dacă se va deschide o moştenire, care s'ar cuveni unui individ, a căruia existenţă nu este cunoscută* [1]*), ea se va da numai acelora cu cari individul s'ar fi găsit în drept de a concurà, sau acelora ce aveau drept de a o dobândì în lipsa-i*“: ce înseamnă că legiuitorul, caşi în materie de trimitere în posesiune, statuează în sensul situaţiunii care ar fi avut loc dacă absentul murea când a dispărut sau în momentul ultimelor sale ştiri; şi într'adevăr, fiind vorba de drepturi dejà deschise absentului la acea epocă, ele se vor fi fixat pe capul său aşà că ceeace ar fi transmis urmaşilor săi, dacă murea, va trece trimişilor în posesiune, pe când fiind în joc drepturi eventuale: adică deschise numai după ce existenţa absentului va fi devenit dubioasă, nimic nu se va fi putut fixà pe capul absentului în spre transmitere la urmaşi, deci: la trimişii în posesiune, ceeace face că drepturile în cestiune vor revenì în întregime celor ce le ar fi avut dacă absentul nu există şi anume: „...acelora cu cari individul s'ar fi găsit în drept de a concurà...“ al căror drept nu va mai fi micşorat absentul lipsind, precum şi: „...acelora ce aveau drept de a o dobândì (succesiunea) în lipsă-i“: cari nu vor mai fi excluşi cum absentul nu se prezintă.

349. Fiind dat că drepturile eventuale de care se ocupă legiuitorul nu se află fixate ca drepturile deschise în momentul dispariţii, asupra persoanei absentului, deci că nu poate fi vorba de păstrarea lor, pentru acesta, ca de păstrarea acestora, legiuitorul, spre diferenţă cu ceeace statuează relativ la acele drepturi deschise, nedând posesorilor lor decât un titlu precar faţă de absent şi neacordându-le decât o cătime din venituri ca punct de plecare, şi aceasta cerând garanţii (art. 106, 109, 111), face din persoanele cărora atribue drepturile eventuale în lipsa absentului, pro-

1) Expresiuni care arată că legiuitorul a vizat absenţa în general, abstracţiune făcând de declaraţiunea ei.

prietari putând prescrie contra lui şi câştigând şi toate veniturile percepute. Textele ce statuează în acest sens sunt art. 122 şi 123 care poartă: *„Dispoziţiile cuprinse în precedentele două art. îşi vor aveà puterea lor, fără prejudiţiul acţiunilor, prin care se cere o moştenire sau alte drepturi ce se vor cuveni absentului ori reprezentanţilor săi, şi nu se vor pierde decât după trecerea termenului statornicit pentru prescripţiune“. „Pe cât timp absentul nu se va arătà, sau acţiunile nu se vor exercità în numele său, cei ce vor fi primit moştenirea, vor dobândì în deplină proprietate veniturile luate de dânşii cu bună credinţă“.*

Art. 121. *„Dacă se va deschide o moştenire...“:* putându-se înţelege şi testamentară fiind dat art. 120, şi în acest caz soluţiunea va profità eredelui legitim ce ar existà.

„...ea se va da **numai** *acelora...“:* deci, *în orice caz,* cum legea nu distinge; veri-ce trimitere în posesiune conform art. 106 urm. va fi dar *exclusă, oricare ar fi împrejurările,* prin urmare chiar dacă persoanele căror art. 121 atribue drepturile eventuale, ar fi respectat ceeace s'ar fi cuvenit absentului: şi într'adevăr, principiile expuse se opun în mod absolut ca trimiterea în posesiune să coprindă acele drepturi eventuale.

„...cu cari individul s'ar fi găsit în drept de a concurà...“: coerezi sau colegatari.

„...acelora ce aveau drept de a dobândì în lipsă-i“: erezi în gradul următor substituiţi.

Art. 122. *„Dispoziţiile coprinse în precedentele două art. şi vor aveà puterea lor“:* de unde, persoanele căror se atribue drepturile eventuale ce s'ar fi cuvenit absentului sunt depline titulare ale lor, însă: „...fără prejudiciul acţiunilor, prin care se cere o moştenire sau alte drepturi ce se vor cuvenì absentului ori reprezentanţilor săi...“; de acì rezultă că înstrăinările consimţite de acele persoane vor cădeà faţă de aceste acţiuni, drepturile lor aflându-se rezolvite, ei fiind în urma acestei intervenţiuni consideraţi caşi cum n'ar fi fost niciodată proprietari; spre diferenţă cu ce se întâmplă faţă de trimişii în posesiune definitivă (art. 117) [1]). Cât despre actele de administraţiune, ele se menţiu.

1) Cestiunea însă nu e considerată ca trebuind să primească un răspuns absolut făcându-se distincţiuni în profitul unor interese deosebite, recurgându-se la buna credinţă a dobânditorilor (Dr. 1902 No. 22.—C. jud. 1903 No. 49).

„...după trecerea termenului statornicit pentru prescripţiune“: fie 30 ani fiind vorba de acţiunea în petiţiune de ereditate (art. 700, 1890) dela punerea în posesiune a celor ce posed ca erezi, fie 10—20 ani ori îndată, fiind vorba de acţiunea în revendicare contra unor dobânditori de bună credinţă (art. 1895, 1909), fie prin 5 ani fiind vorba de veniturile unei rente viagere ce reclamă absentul (art. 1907).

CAPITOLUL IV.

Despre privegherea copiilor minori ai tatălui care a dispărut.

350. După cum se vede, rubrica de faţă anunţă numai reglementarea ipotezii dispariţiunii tatălui şi într'adevăr, legiuitorul în acest capitol nu se ocupă decât de cazul acestei dispariţiuni, iar nu şi de acel al dispariţiunii mumei, poate, de oarece, în acest ultim caz, legiuitorului i s'a părut cu totul natural ca tatăl să continue cași în prezenţa mumei a-şi exercită puterea părintească şi aceasta cu atât mai mult că acordă exerciţiul acestei puteri, tatăl dispărând, mumei, care nu-l are în prezenţa tatălui.

„...*care a dispărut...*“ : cuvinte prin care legiuitorul nu poate înţelege simpla neprezenţă fiind dat locul ce ocupă acest capitol şi economia întreagă a tuturor dispoziţiunilor asupra materiei, dar care par a fi destinate să coprindă orice stadiu al absenţei cum legiuitorul nu distinge; se admite însă, fiind daţi termenii: *dispărut, dispărând* ce se întrebuinţează şi limitarea ce rezultă din formula (art. 125): „...mai înainte de a se declară absenţa..,“ că legiuitorul în capitolul de faţă n'a statuat decât în vederea stadiului de prezumpţiune de absenţă.

Interpretând articolele acestui capitol, vom cercetà şi cazurile neprevăzute de legiuitor, dându-le soluţiuni pe cale de analogie faţă cu cele statuate şi prin mijlocul de deducţiuni din principiile generale asupra materiei şi ale dreptului.

351. Art. 124. „*Dacă tatăl dispărut a lăsat copii minori făcuţi cu soţia sa înaintea plecării sale...*“. Din cei doi tovarăşi:

tatăl şi muma, ambii în mod egal învestiţi cu puterea părintească, tatăl, soţul şef dispărând, nu poate rămâne decât ca muma să exercite puterea părintească ce are şi pe care o exercită până aci tatăl în interesul unităţii de direcţiune; deaceea şi legiuitorul statuează continuând: „...*mama va aveà privigherea asupra lor şi va exercità toate drepturile bărbatului* (care sunt şi ale ei, mai puţin exerciţiul lor, trăind bărbatul şi fiind de faţă) *în privinţa educaţiunii* **şi a administraţiunii averii lor**". De unde rezultă că: muma dispărând, legiuitorul nu poate aveà altă intenţiune decât ca tatăl să continue a exercità puterea părintească caşi în trecut. Aceste soluţiuni par a se impune şi în caz de moarte a unuia din soţi, când însă se deschide tutela, pentru motivele pe care le vom arătà studiând această instituţiune. Legiuitorul dar, cu toate că nu consideră pe absent ca mort în momentul dispariţiunii sale sau ultimelor ştiri date de el, statuează în sensul care pare raţional şi pentru cazul decesului său.

„...*Şi va exercità toate drepturile bărbatului în privinţa educaţiunii...*", aşà ea va aveà de consimţit la căsătoria copiilor minori ai ei (art. 131), îi va puteà emancipà (art. 422), va puteà exercità asupra lor dreptul de corecţiune, neapărat însă, cu temperamentul art. 335, căci în realitate femeia nu exercită *drepturile bărbatului* ci ale ei proprii care sunt şi ale bărbatului şi prin urmare, după modul cum îi este dat ei să le exercite, pe când nu s'ar înţelege ca exerciţiul drepturilor femeiei să fie mai întins, bărbatul ei fiind absent. In spre exercitarea tuturor acestor drepturi muma va aveà „...*privegherea asupra...*" copiilor putându-le impune a nu părăsì casa părintească fără voia ei (art. 328).

„...*şi va exercità toate drepturile bărbatului în privinţa administraţiunii averii lor...*" ; aci legiuitorul acordă mumei exerciţiul dreptului de administrare legală pe care sub art. 343 îl conferă tatălui, şi după cum se vede, nu-i impune în spre acest sfârşit nici o autorizaţiune ca sub art. 204 (pe acea a tribunalului) când este vorba ca ea să steà în judecată sau să contracteze; şi într'adevăr, o asemenea măsură ar fi de natură a împedecà orice administraţiune bună. Dar dacă muma va aveà astfel exerciţiul administraţiunii legale, cată să aibă şi tot ce atârnă de acest exerciţiu, deci şi uzufructul legal al art. 338, menit a servì de compensaţie faţă de sarcinele administraţiunii, cu toate că acest text pare

a da în timpul căsătoriei numai tatălui uzufructul legal în cestiune [1]).

352. Art. 125. „*Dacă mama va fi încetat din viață când tatăl a dispărut, sau dacă ea ar muri mai înainte de a se declara absența la tribunal...*“, așà că tutela să fie deschisă în profitul tatălui (art. 344) care cade sau a căzut în stare de prezumpție de absență numai: ce preocupă pe legiuitor. Cum în sistemul nostru legislativ absentul neconsiderându-se ca mort, legiuitorul iea cu toate acestea măsuri caşi cum ar fi murit, însă ținând în seamă faptul că el poate revenì, este natural ca textul nostru să continue: „*... privegherea copiilor se va încredința de către consiliul de familie la ascendenții cei mai apropiați, și în lipsa lor, unui tutore provizoriu*“. Şi într'adevăr, aceasta înseamnă o tutelă în profitul ascendenților, altor rude sau unui străin, caşi cum absentul ar fi murit, tutelă însă *provizorie*, căci absentul neconsiderându-se ca mort se poate întoarce dintr'un moment într'altul. Dar legiuitorul după cuvintele: „*Dacă mama va fi încetat din viață...*“ „continuă imediat“: „*în timpul de șease luni din ziua când tatăl a dispărut...*“, ceeace este reproducerea ideii din codul Napoleon exprimată: „Six mois après la disparition du père...“, (art. cor. 142) şi poartă deci asupra soluțiunii ce dă legiuitorul, de unde rezultă că tutela provizorie a articolului ce interpretăm nu poate aveà loc decât cel puțin șease luni după dispariținea tatălui tutore, aceasta pentru a se evità amestecul prea grăbit în treburile absentului. Aceeaş soluțiune se va aplicà pe cale de analogie şi în virtutea aceloraşi principii ale sistemului nostru legislativ, oridecâteori tutela se va fi deschis astfel în profitul mumei ce cade sau a căzut în stare de prezumție de absență.

„*...mai înainte de a se declarà absența...*“, căci odată absența fiind declarată deschizându-se exercițiul tutulor drepturilor depinzând de decesul absentului, va fi loc la deschiderea unei tutele, neapărat tot provizorii cum niciodată absentul nu e considerat ca mort, dar conform regulelor ordinare, şi anume: fără a fi nevoie de a se respectà termenul de șease luni al art. 125, de a se numì ascendenții tutori de consiliul de familie, aceştia fiind *în virtutea* legii învestiți de calitatea de tutori (art. 352).

---

1) Pe baza însă, mai cu deosebire, a acestui text, se refuză mumei de către unii în cazul expus uzufructul legal.

Ce vor deveni însă copiii şi bunurile lor în decursul perioadei de şease luni impusă de art. 125? Se propune încredinţarea copiilor rudelor, prietenilor precum şi măsurile conservatorii ale art. 98—100.

Art. 126. „*Tot astfel se va urmà şi în cazul când unul din soţi, dispărând ar fi lăsat copiii minori din altă căsătorie*", ceeace legiuitorul n'aveà nevoie să spună cum această ipoteză nu este decât acea a art. precedent, *părinte tutore care dispare;* cât despre împrejurarea că acesta s'a recăsătorit, oricine poate vedeà, că nu e de natură a impune veri-o modificare a soluţiunii art. 125.

353. In materie de absenţă, în sistemul nostru legislativ totul se poate reduce dar la: o îndoială asupra existenţei cuivà; de unde, fără a se considerà absentul ca mort vreodată, se iau măsuri caşi cum aşà cevà s'ar fi întâmplat, însă în mod provizoriu numai, absentul putându-se reîntoarce.

Călăuziţi de aceste norme, vom puteà găsi soluţiuni juste în afară de o reglementare sau de o prevedere exprese din partea legiuitorului.

Aşà sub rezerva drepturilor absentului care poate revenì, situaţiunea trebuind a fi reglementată caşi cum el ar fi murit, va trebuì să se admită, că absentul va puteà să fie reprezentat (art. 664 urm.), că nu trebuieşte numărat fiind erede rezervatar (art. 841), dar că, el fiind căsătorit, căsătoria lui nu va puteà fi considerată ca desfăcută, nici soţia absentului ca ridicată din incapacitatea ei de femeie măritată, căci aceste situaţiuni nu sunt de natură a fi provizorii în vederea posibilităţii de reîntoarcere a absentului. Cum însă existenţa absentului e dubioasă, nici anularea unei alte căsătorii contractată de soţia absentului, nici acea a veriunui act făcut de aceasta fără autorizarea lui nu vor puteà aveà loc, înainte de a existà dovadă că absentul trăieşte.

354. Cazurile de absenţă devenind, cu toată frecuenţa împrejurărilor nenorocite, din ce în ce mai rare şi dispoziţiunile legislaţiunii noastre civile relative la această materie cu termenele lor lungi tot mai puţin susceptibile de a găsì deplină aplicaţiune, fiind dată mai cu deosebire facilitatea progresândă a mijloacelor de comunicaţiune, pare a se recomandà revenirea la sistemul german al prezumpţii şi declaraţii de deces cu termene relativ scurte (§ 5—24 c. civ. german),

TITLUL V.

Despre căsătorie.

Unger: „Die Ehe in ihrer welthistorischen Entwickelung", 1850. Westermark: „Origine du mariage dans l'éspèce humaine 1898". Allemand: Traité du mariage et de ses effets, 1853.

355. Definiţiune. Se poate numì căsătorie, acel contract intervenit între două persoane de sex deosebit, care are de scop a stabilì între ele o asociaţiune recunoscută de lege, graţie căreia complectându-se una pe alta, să se poată ajutà în mod reciproc în spre suportarea sarcinelor vieţii şi să se poată perpetuà pe cale de fundaţiune a familiei născând prunci şi crescându-i [1]).

a) Căsătoria este un *contract* şi anume *solemn*, adică, pentru existenţa şi validitatea căruia se cere îndeplinirea unor formalităţi (forma dat esse rei), din care face parte acordul de voinţe *libere* ale viitorilor soţi în *momentul celebrării căsătoriei:* formalitate ce exclude validitatea promisiunilor de căsătorie, contracte care puteau fi obligatorii în vechia noastră legislaţiune [2]).

b) Căsătoria este un contract *civil,* adică: de competenţa excluzivă a autorităţilor civile întrucât este recunoscută de legislaţiunea noastră [3]).

---

1) L. 1. D. de rit. nupt. 23, 2. § 1 T. de patr. pot. l. 9. C. Caragea art. 1 p. III c. 16. C. Calimach § 63.

2) §§ 83 şi 85 c. Calimach. V. şi Pravila Mat. Basar. glava 173. c. Car. p. III c. 15. C. Cal. §§ 65 urm. Intervenirea unor asemenea făgăduieli urmată de neţinerea lor, poate, însă, şi azi, ca orice fapt păgubitor, da loc la o acţiune în daune pe baza art. 998. (Dreptul 1883, No. 13 şi 1905, No. 17) comp. Bruxelles, 7 Nov. 1906, Pas. 1907, 2. 289).

3) Inaintea codului nostru actual căsătoria erà un contract religios, adică de competinţa autorităţilor bisericeşti, stare ce erà de natură a atinge convingerile religioase ale persoanelor care nu aparţineau cultului ortodox. S'a discutat cestiunea dacă în prezenţa art. 22 al. II al Constit. din 66, care pare a declarà obligatorie benedicţiunea religioasă pentru căsătorie, aceasta n'ar trebuì să fie considerată şi azi ca un contract mixt, adică civil şi religios în acelaş timp. Controversa de faţă însă se poate considerà acum ca aproape stinsă, fiind dat că mai toţi, pe baza lucrărilor preparatorii ale constituantei, convin a recunoaşte, caracterul facultativ al benedicţiunii religioase cerute de Constituţie. (V. Alexan-

c) Căsătoria este un contract intervenit între *două persoane:* ce exclude intervenirea ei între mai multe persoane, cum organizarea noastră socială nu permite fiecărui om de a se află în stare de căsătorie decât cu o singură persoană în acelaş timp.

d) Căsătoria intervine între două persoane *de sex deosebit* (art. 127), ce exclude căsătoria între persoane de acelaş sex sau faţă de persoane al căror sex nu este în mod suficient caracterizat, lucru ce se înţelege dela sine.

e) Căsătoria stabileşte între bărbat şi femeie o asociaţiune în principiu *indisolubilă*: caracter indispensabil mai cu deosebire pentru îndeplinirea îndatoririi creşterii copiilor, care cere timp îndelungat.

f) Căsătoria având ca scop stabilirea acelei stări de complectare între bărbat şi femeie însă în spre atingere *de rezultate multiple*, unul singur din acestea fiind de urmărit, face căsătoria raţională în afară de orice alte împrejurări, aşà chiar dacă unele ţeluri ale ei ar fi excluse, ca procreaţiunea, de ex.: soţii fiind prea înaintaţi în vârstă, sau sprijinul reciproc, fiind vorba de o căsătorie in extremis [1]), care poate aveà de scop legitimarea de copii.

g) Căsătoria urmăreşte *ajutorul reciproc* între soţi pentru suportarea sarcinelor vieţii, de unde obligaţiuni de această natură între dânşii (art. 194—196).

h) Căsătoria stabileşte o stare între persoane de natură a face să nască prunci din ele: *de acì raporturi între persoane ce nasc unele din altele* care constituesc *rudenia legitimă în linie directă* [2]) şi raporturi între persoane ce nasc dintr'un autor comun, care constituesc *rudenia legitimă în linie colaterală* [3]), ra-

---

drescu, l. cit., p. 536), benedicţiune însă care în nici un caz nu poate precedà celebrarea civilă pentru impedecarea căsătoriilor numai religioase contrarii ordinei sociale. (v. art. 166, c. pen.), (comp. Montpellier, 31 Oct., 1907, gaz. trib. 4 Dec. 1907).

1) V. art. 50 al proiectului legii D-lui A. A. Bădărău din 1906 modificativ al titlului căsătoriei.

2) Seria de rude care formează linia fiind directă se numeşte „suitoare" cu privire la autori şi „scoborîtoare" cu privire la posteritate.

3) C. Calim. §§ 48 urm. Rudenia se măsoară după numărul generaţiunilor (al naşterilor) ce constituesc grade mergând până la autorul comun în linie colaterală; aşà tatăl şi fiul vor fi la gradul I, bunicul şi nepotul de fiu la

porturi a căror totalitate în ceeace priveşte persoanele astfel înrudite, formează *familia* şi care au ca urmare: împedecări, incapacităţi (art. 143 urm.), îndatoriri (art. 187—193, 357, 360, 373), drepturi (aceleaşi texte, art. 436, 659 urm.).

i) Căsătoria are de scop creşterea din partea părinţilor a copiilor ce vor naşte dintr'însa, ce de altmintreli este de natură a isvorî şi din simplul fapt al procreaţiunii; de acì obligaţiuni în spre acest sfârşit impuse părinţilor (art. 185 şi 186), autorităţi conferite lor (art. 325 urm. [1]).

CAPITOLUL I.

Despre însuşirile şi condiţiunile necesare spre a se puteà săvârşì căsătoria.

356. Ca orice contract şi căsătoria presupune îndeplinirea unor condiţiuni cerute pentru constituirea ei, condiţiuni: fie comune oricărui contract, fie proprii faţă de scopul ce urmăreşte, de importanţa ei ca fundament al societăţii.

Vom urmà pe legiuitor pentru a studià aceste condiţiuni:

---

gradul II, fraţii la gradul II, unchii cu nepoţii la gradul III, verii primari la gradul IV, etc.... Tatăl împreună cu toate rudele lui formează rudenia paternă a unei persoane, iar mama cu toate rudele ei pe cea maternă. Când o persoană e rudă cu alta cu privire la tată şi mumă, ea este rudă a ei paternă şi maternă în acelaş timp: aşà doui fraţi din acelaş tată şi aceeaş mumă. După imagina rudenii legitime, cum soţii sunt destinaţi a formà una şi aceeaş fiinţă, se recunosc între fiecare soţ şi rudele celuilalt, aceleaşi raporturi de rudenie care există faţă de acesta, ce constitue alianţa cu aceleaşi grade şi linii ca şi rudenia; aşà tatăl soţiei va fi şi al meu (socru) în linie directă suitoare la gradul I; fratele ei şi al meu (cumnat) în linie colaterală la gradul II etc.... aceasta excluzând orice raport recunoscut între rudele fiecărui soţ. Alianţei însă nu se acordă decât efecte mai restrânse ca ale rudeniei după cum vom vedeà. Faţă de această rudenie numită legitimă: operă a legii şi a naturii în acelaş timp, se distinge rudenia naturală operă a naturii numai, cea civilă sau fictivă rezultând din adopţiune, operă în mod excluziv a legii (art. 309 urm.) care recunoaşte şi o rudenie spirituală (art. 145).

1) Autoritatea părintească şi dreptul de a succedà nu sunt acordate aliaţilor.

a) *Insuşirea etăţii*
(art. 127 şi 128).

356 *bis.* Art. 127. „*Nu este iertat bărbatului înainte de 18 „ani şi femeiei înainte de 15 ani să se căsătorească*“ [1]) : de oarece numai dela această vârstă înainte legiuitorul îi consideră ca puberi, adică apţi, fiind dată desfăşurarea lor fizică, pentru casătorie [2]).

După cum se vede, legiuitorul consacră în acest text sistemul pubertăţii legale înlăturând astfel necesitatea unor cercetări asupra indivizilor, mijloace nepractice şi contrarie moralităţii. Cum însă necorespunderea pubertăţii legale cu cea reală este cu atât mai posibilă, cu cât cea d'intâiu este fixată la o vârstă mai fragedă, atunci când şi maturitatea minţii şi a sufletului ce vine mai târziu decât aceea a corpului, sunt de o primă importanţă pentru căsătorie, ar fi fost mai bine să se fi fixat epoca pubertăţii legale la o etate mai înaintată şi anume: cel puţin la 18 ani pentru femei şi 21 ani pentru bărbaţi. Nu trebuieşte însă scăpat din vedere că pubertatea depinde de rasă, de climă..., şi că la noi înainte, fetele se puteau căsători la 12 ani şi băieţii la 14 ani.

„*...înainte de 18 ani... înainte de 15 ani...*“, ideia că o etate înseamnă că cineva o are, îndeamnă a cere etăţile în cestiune *împlinite;* tradiţiunea însă [3]) faţă de nereproducerea cuvântului: „...révolus...“ al art. cor. din c. Nap., pare a ne îndreptà în spre soluţiunea că *intrarea* în al 18-lea sau al 15-lea an ar fi suficientă, ceeace ar însemnà posibilitatea de a se căsătorì îndată ce 17 şi 14 ani sunt împliniţi, cum din acest moment se merge pe 18 şi 15 ani [4]).

357. Interzicerea art. 127 însă nu este absolută; în adevăr, art. 128 statuează:

„*Numai Domnul poate da dispense de vârstă pentru motive grave*“.

---

1) Instit., Pr., De nuptiis l. 10; l. 4 Dig. De ritu nupt. 23, 2; l. 3 c. 5, 60. Prav. Mateiu Bas. gl. 230 c. Calimach, § 70.

2) Legiuitorul face o deosebire între bărbat şi femeie, cum femeile, de ordinar, se desvoltă mai repede decât bărbaţii.

3) Vezi pe lângă celelalte legiuiri citate codul Andr. Donici, cap. 35 § 10.

4) Vezi C. jud. 1896 No. 13, Dreptul 1896 No. 7. Bulet. 1897 p. 1133 şi Dreptul 1897 No. 62 şi 68.

„Numai Domnul...“: ceeace exclude orice altă autoritate de a procedà astfel.

„...poate da...“: totul depinzând de aprecierea lui.

„...pentru motive grave“: astfel că, căsătoria împiedecată să apară ca un inconvenient mai mare decât faptul încheierii ei, aşà în caz de însărcinare a femeiei pentru a se evita o naştere în afară de căsătorie, atunci când de fapt femeia a dovedit că e puberă în contra sistemului legal; de asemenea în caz de necesitate de a se da fetei un protector al vieţii şi onoarei sale ca la noi înainte, pe timpul pericolului turcesc.

358. Cu toate că, cu cât disproporţia de vârstă între soţi e mai mare cu atât va fi mai greu pentru ei a-şi găsì unul într'altul complectarea impusă de natură în spre scopurile căsătoriei şi cu cât o persoană este mai înaintată în vârstă cu atât va fi mai puţin aptă pentru această instituţiune, cum legea nu cere alte condiţiuni privitoare la etate decât cele expuse, trebuieşte decis că acestea fiind îndeplinite, nimic nu se va opune ca o căsătorie să fie în mod valabil contractată între persoane de o diferenţă de vârstă oricât de mare, între persoane oricât de înaintate în vârstă. Şi într'adevăr, cel puţin ajutorul reciproc va fi de urmărit prin asemenea căsătorii.

b) *Condiţiunea consimţimântului viitorilor soţi.* (art. 129).

358 *bis. „Nu este căsătorie, când nu este consimţimânt“* [1]), căci lipsa consimţimântului soţilor însemnând neexistenţa factorului: acord de voinţă, care formează contractele [2]), nu va puteà fi nici o căsătorie care şi ea este un contract; aşà în caz de consimţimânt aparent numai, fie că ar fi existat sau nu simulaţiune; în caz de lipsă a facultăţilor intelectuale provenită din orice cauze, ca nebunia, beţia... în momentul celebrării căsătoriei [3]).

1) L. 2 Dig. de ritu nupt. 23, 2.

2) Art. 948 al. 2.

3) Nebunia prin ea însăş nu constitue dar o cauză de împiedecare a căsătoriei ca pubertatea, aşà că trebuieşte a se decide că un nebun poate contractà în mod valabil o căsătorie într'un interval de luciditate de spirit. In orice caz.

c) *Condiţiunea lipsei unei căsătorii anterioare.*
(art. 130).

359. „*Nu este iertat a trece în a doua căsătorie fără ca cea d'intâiu să fie desfăcută*“. Căci, dacă aşà ceva n'ar fi interzis, s'ar tolera practica bigamii sau poligamii, contrarie moravurilor noastre, ordinii sociale [1]). Acest text fiind dar de ordine publică, exclude respectarea la noi a oricărei înţelegeri, legi chiar cu privire la străini căror ele ar aparţine.

„...*a trece...*“: ceeace înseamnă că numai *celebrarea* unei căsătorii ce atrage bigamie sau poligamie este interzisă, aşà că celebrările de asemenea căsătorii în ţară străină de toleranţă faţă de ele, le pun la adăpost de orice consecinţă a interdicţiunii din legislaţiunea noastră.

„...*să fie desfăcută...*“: de unde rezultă că, în principiu, orice căsătorie anterioară fiind desfăcută, se poate întotdeauna contracta o nouă căsătorie.

d) *Condiţiunea consimţimântului unor persoane sub autoritatea cărora se află cel sau cei ce vor să se căsătorească.*
(art. 131—133 (modific. prin l. din 1906) art. 139 şi art. 141 (modif. prin aceeaş lege).

360. „*Băiatul precum şi fata, cari nu au vârsta încă de douăzeci şi unu ani împliniţi nu se pot căsători fără consimţimântul tatălui şi al mamei. La caz de desbinare între tată şi mamă, consimţimântul tatălui este deajuns*“ (art. 131). *Dacă tatăl sau mama a murit, sau dacă unul din ei se găseşte în neputinţă de a manifesta voinţa sa, sau dacă reşedinţa sa este necunoscută, consimţimântul celuilalt este deajuns pentru săvâr-*

---

fiind date: maturitatea de spirit deosebită ce presupune căsătoria, sarcinele la care ea supune şi care trebuiesc apreciate şi cântărite, interesul social de a nu se perpetuà rasa nebunilor, este de dorit ca sanitatea de spirit ca şi pubertatea să constitue o condiţiune necesară pentru a se puteà săvârşi căsătoria.

1) Aceste fapte constituiau şi sunt chiar şi azi delicte penale (Prav. Mat. Bas. Cap. 273.—C. Andr. Donici cap. 30. — C. Calimach § 89. — Codul Penal actual art. 271), vezi Dreptul 1898 No. 69.

şirea căsătoriei" (art. 132). *Dacă tatăl şi mama sunt morţi, sau dacă se găsesc în neputinţă de a manifestà voinţa lor, atunci bunul şi buna despre tată şi în lipsa lor, bunul şi buna despre mamă, ţin locul acestora". „Dacă este desbinare, aceasta va fi considerată ca consimţimânt". „In lipsà şi de buni, minorii nu se pot căsătorì decât cu consimţimântul tutorelui"* (art. 133). *„Copilul natural care va fi pierdut pe mama sa, sau a cărui mamă se va aflà în neputinţă de a manifestà dorinţa sa, nu se va puteà căsătorì înainte de vârsta de douăzeci şi unu ani împliniţi fără consimţimântul tutorelui său"* (art. 141) [1]).

Legiuitorul deşi nu cere pentru căsătorie, în punctul de vedere al vârstei decât pubertatea pe care o fixează înainte de majoritate [2]), aşà că permite minorilor de a se căsătorì, le impune însă lor în spre acest sfârşit, consimţimântul unor persoane sub a căror autoritate îi aşează [3]), după cum se poate vedeà din precedentele texte [4]).

361. Părinţii fiind protectorii naturali ai copiilor lor cari se află sub a lor autoritate, este cu totul indicat ca ei să aibă a consimţì la căsătoria copiilor lor minori (art. 13 al. I) [5]). Dar cum bărbatul este capul asociaţiunii conjugale având *singur* şi exerciţiul puterii părinteşti (art. 327): **La caz de dezbinare** *între tată şi mamă,* **consimţimântul tatălui este de ajuns** (art. 131/II), ceeace presupune *consultarea mumei.* Soluţiune de altmintreli conformă precedentului aliniat care cere: *„...consimţimântul...* **şi al mamei"** [6]).

---

1) C. Carageà, p. III, c. 16.—C. Calimach § 73 şi urm.

2) Art. 127, 342.

3) Ce dovedeşte că legiuitorul luând în seamă interesele familiei şi ale societăţii, nu nesocoteşte cu desăvârşire maturitatea minţii necesară căsătoriei.

4) Aceleaşi texte înainte de modificarea din 1906 (care a avut de scop favorizarea căsătoriilor în spre înlăturarea concubinagiilor tot mai numeroase) cereau consimţimântul despre care este vorba *până la 25* de ani pentru băieţi (art. 131 al. I) şi copiii naturali (art. 141) (vezi şi art. 142 abrogat); iar art. 134—138 şi 140 abrogate astăzi, organizau un întreg sistem în virtutea căruia se impuneà persoanelor pentru a se puteà căsătorì, la orice vârstă, sfatul ascendenţilor.

5) Şi aceasta, oricare ar fi împrejurările, deci chiar în cazul când ei s'ar afla divorţaţi.

6) Prin urmare, dacă mama singură consimte, în niciun caz căsătoria nu poate aveà loc.

362. Neputându-se obţine consimţimântul unuia din părinţi[1]), recursul la acel al celuilalt părinte, deci şi al mamei, se impune (art. 132), oricare ar fi împrejurările [2]) cum el rămâne singurul protector natural în *primul rând* şi în stare de a intervenì, după cum se presupune.

363. Lipsind ambii protectori naturali din primul rând [3]), nu rămâneà legiuitorului decât a recurge la buni, protectori în al doilea rând, destinaţi a ţine locul celor d'intâiu (art. 133 al. I), iar în lipsă şi a bunilor, intenţiunea legiuitorului nu puteà fi decât: să se recurgă la străbuni, protectori în rândul următor ţinând loc bunilor, ş. a. m. d. [4]). Legiuitorul nostru însă în sus citatul text nu recurge ca c. Nap. în art. cor. 150, la buni şi bune fără a distinge, ci mai întâiu la: „*...bunul şi buna despre tată şi în lipsa lor...*“ numai la: „*...bunul şi buna despre mamă...*“, deci în sistemul nostru legislativ în lipsă de părinţi, vor aveà de consimţit la căsătorie, întâiu tatăl şi muma tatălui şi numai în lipsa ambilor, tatăl şi muma mamei, ş. a. m. d.

Bunii *ţinând locul părinţilor* în ceeace priveşte dreptul de a consimţì la căsătoria copiilor minori (art. 133 al. I în fine), şi exerciţiul acestui drept pare a trebuì să fie acelaş în mâinele bunilor, deci avizul bunului preponderent ca al tatălui. Aliniatul următor însă al acestui art. statuează: *dacă este* **desbinare, aceasta** *va fi considerată* **ca consimţimânt**“, de unde ar rezultà că şi consimţimântul bunei numai este suficient, bunul fiind consultat. Această ultimă soluţiune însă pare dubioasă cum aliniatul II al art. 133 este reproducerea, poate din inadvertenţă, a al. II art. 150 c. Nap. care statuează în vederea desbinării *între linii*, ipoteză ce nu poate aveà loc în sistemul nostru legislativ unde nu se recurge la ambele linii deodată.

---

1) Aceasta se poate întâmplà şi în afară de ipoteza morţii unui părinte, aşà în caz de nebunie a lui (fără intervale lucide), de absenţă. Legiuitorul din 1906 în spre facilitarea căsătoriilor mai adaogă: „*...sau dacă reşedinţa sa este necunoscută...*“, ca în ipoteza de neputinţă de obţinere a consimţimântului.

2) Prin urmare, chiar dacă ar fi vorba de mumă, care recăsătorindu-se va fi pierdut tutela (347); în adevăr, recăsătoria mumei nu-i iea rolul de primă protectoare rămasă a copiilor ei, cât despre consimţimânt, el este dat în exerciţiul autorităţii paterne care e independentă de cea tutelară.

3) Ei fiind morţi sau în neputinţă de a consimţì (absenţi, nebuni).

4) De altmintreli cuvântul: buni în sensul său larg coprinde şi străbunii·

364. In fine, lipsind ascendenţii, protectori naturali, legiuitorul recurge la consimţimântul tutorelui (art. 133 al. III) [1]), uitând cazul minorului în curatelă, fiind emancipat.

365. Cât despre copilul natural minor, singurul său protector firesc recunoscut de lege fiind muma [2]), ea va avea de consimţit la căsătoria lui (ce presupune art. 141), iar în lipsa mamei [3]) cum copilul natural n'are alte rude faţă de lege, legiuitorul recurge la consimţimântul „...*tutorelui* său" (art. 141), neapărat un tutore ad-hoc numit de tribunal [4]). Inainte de modificarea din 1906, legiuitorul cerea copilului natural consimţimântul tutorelui până la 25 ani fără deosebire de băieţi şi fete.

366. *Când* trebuieşte dat de către ascendenţi sau tutore consimţimântul la căsătoria copiilor minori?

Acest consimţimând însemnând *învrednicirea* viitorilor soţi cari au *în mod liber* să consimtă a se căsători *în momentul celebrării căsătoriei* [5]), trebuieşte neapărat să fie dat *în acest moment al celebrării căsătoriei* ceeace exclude atât darea lui prin anticipaţie, caz în care poate să fie retras până la celebrarea căsătoriei şi trebuie să fie înlocuit prin consimţimântul persoanei următoare în drept de a-l da, dacă cel ce l-a dat a căzut în imposibilitate de a-l menţine [6]); cât şi darea lui tardivă care n'ar puteà valora decât ca o ratificare ulterioară (art. 165) [7]).

---

1) Aliniatul de faţă a fost adăogat la art. 133 de legiuitorul din 1906 în schimbul abrogării art. 142 care în aceeaş ipoteză dar până la 25 ani pentru băieţi, cerea consimţimântul consiliului de familie; aceasta în spre înlesnirea căsătoriilor, avizul unui consiliu deliberant fiind mai greu de obţinut decât acel al unei singure persoane: agent de execuţiune; modificarea prezentă înlătură la noi controversa asupra cestiunii de a se şti dacă refuzul de a consimţi la căsătorie din partea consiliului de familie poate fi atacat înaintea tribunalelor conform art. 638 pr. De altmintreli, o singură persoană faţă de răspundere, e o garanţie.

2) Vezi art. 308, 337.

3) Ea aflându-se în neputinţă de a consimţi.

4) Conform art. 693 pr. civ., adică după avizul consiliului de familie. Ne întrebăm însă care va fi acesta pentru un copil natural? O adunare de prieteni ai mumei? Nişte nepăsători?

5) Vezi No. 355.

6) A murit, a devenit absent, nebun...

7) De altfel acest consimţimânt poate fi şi refuzat fără motiv arătat şi viitorii soţi nu vor avea nici un recurs contra unei atari deciziuni cum e vorba

367. *Formele consimţimântului ascendenţilor sau tutorelui sunt:*

1. Autenticitatea [1]), ce rezultă din art. 59 care statuează: „*Actul* **autentic** *despre consimţimântul tatălui, mamei, moşului (bunului) şi moaşei (bunei) sau, în lipsă-le, despre consimţimântul familiei*“ (de citit dela modificarea din 1906: despre consimţimântul *tutorelui)*, neapărat, aceasta întrucât cei ce au de consimţit astfel nu se prezintă în persoană la celebrare pentru a da din gură consimţimântul cerut de lege.

2. Specialitatea, care trebuie să rezulte şi din indicarea, *persoanei cu care* se autorizâ căsătoria, ceeace reiese tot din art. 59 care continuă: „*...va coprinde prenumele, numele, profesiunea şi domiciliul* **viitorilor soţi** (deci şi ale celui cu care se autorizâ căsătoria iar nu numai ale soţului ce se autorizâ) *şi a tutulor acelora ce vor fi luat parte la acest act, precum şi gradul înrudirii lor*“. De altmintreli în lipsa acestei specialităţi, consimţimântul ce ne ocupă şi-ar pierde raţiunea lui de a fi.

368. Cât despre art. 139, el sancţionează dispoziţiunile ce impun consimţimântul ascendenţilor [2]) statuând: „*Ofiţerul stărei civile care va fi celebrat căsătoria băieţilor sau a fetelor neajunşi încă în vârsta prescrisă la art. 131, fără consimţimântul persoanelor îndrituite a-l da după art. 131, 132 şi 133, va fi pedepsit, după cererea persoanelor interesate sau a ministerului public, conform art. 162, din codicele penale*“.

e) *Insuşirea lipsei de înrudire prea apropiată.*
(Art. 143—148).

369. Consideraţiuni de ordine fiziologică şi morală au determinat pe legiuitor a oprì căsătoria între rude prin sânge prea

---

de a se exercità printr'însa *o autoritate* de protecţiune. Vezi însă c. Caragea, p. I c. 3, c. Calim. §§ 77 şi 78 şi c. civ. germ. §§ 1304 şi 1308 care admit intervenţiunea altor autorităţi în această materie. Vezi şi c. Lyon 23 Ianuarie 1907. D. 1908, 2, 73.

1) Adică primirea şi redactarea conform legii autentificării actelor.

2) Intr'adevăr, aliniatul III care impune consimţimântul tutorelui a fost adăogat de legiuitorul din 1906 după cum am arătat.

apropiate, iar ultimele consideraţiuni l-au îndemnat a interzice căsătoria între oarecari afini, înrudiţi spiritual şi civil numai [1]).

Iată ce spun sus citatele articole în această privinţă:

370. Art. 143: *„In linie directă este oprită căsătoria cu desăvârşire între ascendenţi şi descendenţi şi între afinii (cuscri) de aceeaş linie, fără deosebirea înrudirii de legiuită sau nelegiuită însoţire“.*

„In linie directă... între ascendenţi şi descendenţi şi între afini...“ Intre rude legitime şi afini în linie directă, proibiţiunea căsătoriei are loc la infinit, oricare ar fi numărul gradelor care ar separă pe cei astfel înrudiţi, aşà: căsătoria este oprită nu numai între părinţi şi copiii lor dar şi între buni şi nepoţi, străbuni şi strănepoţii lor, ei fiind de sex deosebit; deasemenea: după desfacerea căsătoriei unul din foştii soţi nu se va puteà căsătorì nici cu părinţii ori copiii din altă căsătorie ai fostului său soţ nici cu bunii sau nepoţii din asemenea copii ai lui de sex deosebit cu al său, ş. a. m. d.

„...cu desăvârşire...“, neputând comportà dispensă ca înterziceri din art. următor.

„...fără deosebirea înrudirii de legiuită sau nelegiuită însoţire [2])“, de unde rezultă interzicerea căsătoriei nu numai între rude legitime şi afini printr'o asemenea rudenie: în linie directă, dar şi între *rude naturale* şi *afini printr'o astfel de rudenie:* în aceeaşi linie; aşà, nu numai o femeie nu se poate căsătorì cu fiul ei natural [3]), sau cu băiatul copiilor ei naturali, dar nici un bărbat nu s'ar puteà căsătorì cu fiica sa naturală [4]) sau cu fata copiilor săi naturali; deasemenea un fiu natural nu se va puteà căsătorì după moartea tatălui său cu fosta femeie legitimă a lui, nici o fică naturală după moartea mamei sale cu fostul bărbat legitim al acesteia.

---

1) S'a observat că împreunări incestuoase produc adesea copii infirmi, pe când este de temut ca speranţa căsătoriei să îndemne persoane înrudite de sex deosebit trăind în strânse raporturi, poate sub acelaş acoperiş, la relaţiuni sexuale în detrimentul moralităţii în familii şi deci şi în societate. Incestul erà altă dată pedepsit şi la noi după cum este pedepsit şi azi de unele legislaţiuni.

2) Aceste cuvinte sunt ultimele ale § 92 din codul Calimach.

3) Dealtmintreli după cum ştim, în legislaţiunea noastră există o asimilare între copiii naturali cu cei legitimi faţă de mumă.

4) Cu toate că în sistemul nostru legislativ nu se recunosc raporturi între tatăl natural şi copiii săi.

Un concubin s'ar puteà el căsătorì cu rudele persoanei cu care trăieşte în concubinagiu? S'a susţinut afirmativa pe baza tradiţiunii (Prav. Mat. Bas. gl. 211) şi a consideraţiunii că cuvintele *„...fără deosebire...“* ce interpretăm aflându-se la *sfârşit, se raportă şi la afinitate* de care deasemenea se ocupă textul nostru, pe când prin *„nelegiuită însoţire...“* nu se poate înţelege decât *concubinagiul* [1]). O tradiţiune mai recentă însă (c. Calim. § 59) [2]) şi art. urm. 144 al codului actual care aşează aceleaşi cuvinte: *„...fără deosebire...“* în corpul textului *înainte de a decide cu privire la afinitate,* sunt de natură a ne îndemnà să nu acordăm importanţă faptului că legiuitorul a aşezat sus citatele cuvinte la finele art. 143, ceeace de altfel va fi putut face fără a se gândì la punctul nostru de privire [3]).

371. Art. 144. *„In linie colaterală, căsătoria este oprită până la a patra spiţă inclusiv, fără osebirea înrudirii de legiuită sau nelegiuită însoţire, şi între afinii (cuscrii) de aceeaş spiţă“* [4]), deci mărginire aci spre diferenţă cu linia directă.

„...până la a patra spiţă...“ adică: între frate şi soră [5]), unchiu şi nepoată, mătuşe şi nepot, văr şi vară primari, unchiu mare (fratele bunilor) şi nepoată, mătuşe mare (sora bunilor) şi nepot.

„...fără osebire înrudirii de legiuită sau nelegiuită însoţire...“: aşà, un frate natural nu s'ar puteà căsătorì cu sora sa naturală.

„...Şi între afinii (cuscrii) *de aceeaş spiţă...“*: aşà un soţ nu se va puteà căsătorì cu ruda legitimă colaterală a consortelui său

---

1) In adevăr, cuvintele ce ne ocupă au fost reproduse după codul Calimach care înţelege prin căsătorie *nelegiuită* nu numai concubinagiul dar şi căsătoria putativă (§§ 118 şi 215); dacă am înţelege însă aci prin însoţire nelegiuită pe cea nulă, ar rezultà că art. 143 nu interzice căsătoria între rudele naturale în linie directă: de unde, în lipsa altui text de interdicţiune, ar reeşi posibilitatea de căsătorie între asemenea rude.

2) Text în care legiuitorul nu vorbeşte decât de: legiuita însoţire.

3) Şi cu atât mai mult că el a fost *preocupat* de a statuà printr'o singură dispoziţiune relativ la rudenie şi cuscrie tratate de legiuitorul Calimach în două §§ deosebite, 92 şi 93.

4) C. Cal. § 92: care opreà căsătoria între colaterali până la a opta spiţă.

5) După tată (consanguini) sau după mumă (uterini) numai, sau după amândoi (buni).

la gradul de frate ori soră (cumnaţi), unchiu, mătuşe, nepot, nepoată, văr, vară primară [1]).

De astădată, după cum se vede, cuvintele: *„...fără osebirea înrudirei de legiuită sau nelegiuită însoţire...“* sunt aşezate în mijlocul articolului, *înainte* de reglementarea situaţiunii afinilor, această reglementare fiind chiar *despărţită* printr'o virgulă de restul textului cu toată conjuctiva: şi, ce o precede: ceeace face că art. 144 nu se poate invocà în sprijinul părerii că legiuitorul în reglementarea lui a vizat şi afinitatea rezultând din concubinagiu, cum s'a făcut cu art. 143. Dar, fiind dată dispoziţiunea de text semnalată, nu s'ar puteà susţine că art. 144 a exclus din reglementarea sa afinitatea rezultând din rudenia naturală spre diferenţă cu art. 143? Nu credem că o asemenea părere să fie fundată faţă de cuvintele: *„...fără* **osebirea**...“ care asimilă rudenia naturală cu cea legitimă: deci şi cu privire la afinitate.

372. In art. 144 lipsesc cuvintele: *„...cu desăvârşire...“* din art. 143, şi într'adevăr dacă proibiţiunile acestui text nu se pot ridicà cu nici un chip, unele din acele ale art. 144 pot fi înlăturate, ce rezultă din art. 150 care statuează:

„Cu toate acestea Domnul, pentru motive grave va puteà acordà dispensă din proibiţiunile cuprinse în art. 144 din acest cod, adică pentru căsătoriile dintre cumnaţi şi cumnate, şi pentru acele dintre veri şi vere...“: şi neapărat, a fortiori va puteà acordà dispensă pentru căsătoriile dintre cuscrii la grad mai depărtat, adică la gradul al III-lea şi al IV-lea, între cari deasemenea, după cum ştim, există proibiţiune [2]).

„...motive grave...“: ca interesele de familie, de bani, de subsistenţă... rămânând la aprecierea şefului statului.

---

1) Toate aceste proibiţiuni (caşi acele ale art. 143) privitoare la afinitate, presupun desfacerea căsătoriei din care decurge aceasta; şi într'adevăr, în lipsa unei asemenea desfaceri, art. 130 va împiedicà pe fiecare soţ a se căsătorì cu rudele consorteului său. De acì rezultă că cuscria subsistă şi după desfacerea căsătoriei în ceeace priveşte împiedicările art. 143 şi 144. V. însă trib. Tecuciu C. jud. 1901 No. 10.

2) Statuarea în fine limitată a art. 144 este rezultatul reproducerii textului francez care permite ridicarea dispensei, fiind vorba de afini, numai între cumnaţi cum la aceştia se mărgineşte proibiţiunea de căsătorie în sistemul legislativ francez.

373. Art. 145. *„La rudenia din Sf. Botez se opreşte căsătoria între naş şi fină precum şi între naşă şi fin“* [1]).

Naşii şi naşele, părinţii spirituali ai finilor lor, sunt împedicaţi de a se căsătorì cu ei; dar orice rude ale lor se vor puteà căsătorì între ele, cum legiuitorul nu interzice căsătoria decât între: *„naş şi fină“*, *„naşă şi fin“*.

Legiuitorul nostru recunoaşte dar rudenia religioasă întrucât face ca ea să producă o împiedicare la căsătorie.

„...Din Sf. Botez...“ prin urmare, rudenia din cununie nu va da naştere la nici o împiedicare din soiul celei arătate; aşà, naşul şi naşa din cununie se vor puteà căsătorì cu fina şi finul lor după desfacerea căsătoriei acestora.

374. Art. 146—148 stabilesc împiedicări la căsătorie între rude civile prin adopţiune după modelul celor statuate la rudenia legitimă [2]).

Astfel: *„Tatăl adoptiv nu poate să se căsătorească cu adoptata sa, nici cu fiica acesteia“* (art. 146). *„Adoptatul fiu nu se poate căsătorì cu mama lui“*, (adică a înfiitorului tată) (art. 147), *„...căsătoria este oprită...“* *„Intre adoptatori cu cel adoptat şi descendenţii acestuia“* (art. 313/II). Toate împiedicări în linie directă corespunzând celor ale art. 143. *„Adoptatul fiu nu se poate căsătorì nici cu fiica lui“*, (adică a înfiitorului tată) (art. 147), care îi ţine loc de soră, *„...căsătoria este oprită...“*: *„Intre copiii adoptivi ai aceluiaş individ“* ca fraţi între ei. *„Intre cel adoptat şi copiii ce ar puteà aveà mai în urmă adoptatorul“* (art. 313/III) şi IV), cel adoptat fiind frate cu ei. *„Adoptatul fiu nu se poate căsătorì, nici cu sora mamei lui, sau a tatălui său“* (adică ai înfiitorului tată) (art. 147), care îi ţin loc de mătuşe mare. *„Nu este slobod a se căsătorì cineva cu adoptata soră a tatălui său, a mamei, a bunului sau bunei sale“* (art. 148), care este adoptata bunilor şi străbunilor, ţinând loc de mătuşă şi mătuşă mare, toate împiedicări în linie colaterală corespunzând celor ale art. 143. *„Tatăl adoptiv nu poate să se căsătorească cu femeia fiului său*

1) Proibiţiune împrumutată codului Calimach §§ 49 şi 94 dar cu restricţiuni.

2) De astă dată pe bază de consideraţiuni de moralitate numai (p. 179 No. 369) l. 14 pr. şi § 1, l. 17, pr., l. 27 Dig., De adoptionibus, 1—7, Prav. Mat Bas. gl. 195. c. Calim. §§ 95—97.

adoptiv" (art. 146), *„...căsătoria este oprită între adoptatori şi soţul celui adoptat* (art. 313/V), soţul adoptatului fiind faţă de adoptatori ca copilul lor. *„Adoptatul fiu nu se poate căsătorì cu aceea ce a fost femeia înfiitorului tată*" (art. 147), *„...căsătoria este oprită între cel adoptat şi soţul adoptatorului...*" (art. 313/V), femeie şi soţ care ţin pentru adoptat loc de părinţi, toate împiedicări în linie directă rezultând din afinitate, deci corespunzătoare celor art. 143.

Se admite că enumeraţiunea aceasta nu este decât limitativă, deci că nu există alte împiedicări rezultând din adopţie, ceeace face că orice alte persoane decât cele enumărate, înrudite prin adopţiune, se vor puteà căsătorì între ele, astfel copiii adoptatorului cu cei ai adoptatului, soţul unuia cu cel al celuilalt după desfacerea căsătoriei lor cu aceştia; s'ar putea susţine că această libertate de a se căsătorì mai există şi între adoptat deoparte şi părinţii sau unchii ori mătuşele adoptatorului de altă parte, precum şi între adoptat şi colateralii privilegiaţi prin adopţie ai tatălui, mamei, bunului, bunei, considerând art. 146—148, deci şi ultimele două care formulează proibiţiuni între aceste persoane, ca abrogate de art. 313 ce nu mai coprinde aceste interziceri. In orice caz neluarea în consideraţiune a unor texte din lege ni se pare ceva grav, mai cu seamă fiind vorba de dispoziţiuni tradiţionale ca cele de care ne ocupăm.

f) *Insuşirea lipsei sarcinei de tutelă ori curatelă sau înrudirii la un grad oarecare cu tutorul şi condiţiunea consimţimântului autorităţii judecătoreşti.*

(Art. 149 l. 7, pr. Dig., 48, 5.—l. 36, Dig. 23, 2—l. 59, 62 § 2 şi 67, 23, 2.—l. 7. C. 5, 6.—C. Car. P. III cap. 16 art. 15.—C. Cal. §§ 98 şi 99.

375. *„Tutorele sau curatorele nu se poate căsătorì cu nevârstnica ce se află sub tutela sa"*; legiuitorul temându-se de influenţa lor asupra nevârstnicei în detrimentul unui consimţiment liber al ei la căsătorie şi în spre compromiterea intereselor băneşti ale acesteia. De altfel, asemenea căsătorie fiind liberă, s'ar fi dat tutorilor şi curatorilor de nevrâstnice ocaziunea de a sacrificà datoriile lor de protectori de incapabili, intereselor lor personale.

„Asemenea nici tatăl tutorelui, nici fratele acestuia care încă se află sub părinteasca putere, nici fiul tutorelui nu poate lua în căsătorie pe pupilă“, fiind dată comunitatea de interese dintre aceste persoane şi tutore, de unde aceeaş teamă de influenţa tutorelui. Dacă însă proibiţiunea de căsătorie ce ne ocupă pare absolută faţă de tutore şi curatore [1]), în ceeace priveşte rudele bănuite ale tutorelui art. 149 statuează în continuare: *„fără de primirea şi înscrisa adeverinţă a tribunalului coprinzătoare că acest tutore a dat pentru toate socotelă lămurită, şi că însoţirea minoarei cu el, saŭ cu altul din numitele persoane, va fi spre folosul ei“*, ce înseamnă că *„...tatăl tutorelui, fratele acestuia... sub părinteasca putere ...fiul...“* lui, pot lua în căsătorie pe pupilă cu consimţimântul tribunalului, autoritate de supraveghere, socoteli lămurite pentru toate fiind date de tutore.

Tutorele sau **curatorele,** *sub* **tutela** *sa“* casi cum sarcina curatorului tot tutelă ar fi; deci misiunea încetând, şi împiedicarea va lua sfârşit.

„...tatăl tutorelui... fiul tutorelui...“ deci nu şi aceleaşi rude ale curatorului.

„...fratele acestuia **care încă se află sub părinteasca putere...“,** persoană care dar se poate căsătorì în mod liber cu nevârstnica fiind, emancipată sau devenind majoră, ceeace-i conferă o situaţiune de independenţă faţă de tatăl tutorelui.

Art. 149 edictând proibiţiuni la căsătorie, e de strictă interpretare, de unde imposibilitate de a-l întinde la alte cazuri decât cele prevăzute; aşà, cu privire la alte rude ale tutorelui decât cele enumărate.

376. Pe lângă însuşirile şi condiţiunile cerute în capitolul de faţă al titlului căsătoriei pentru a se puteà încheia acest contract, legislaţiunea noastră civilă mai cunoaşte şi altele ca: condiţiunea termenului de viduitate: art. 210 şi 278, condiţiunea lipsei divorţului a art. 277, condiţiunea autorizării ierarhice pentru mi-

---

1) Intr'adevăr, legiuitorul nu restrânge proibiţiunea in chestie decât într'un aliniat deosebit (al. II sus citat în initio), unde nu se ocupă de tutore şi curatore ci numai de tatăl, fratele şi fiul tutorelui. Vezi însă Alexandrescu loc. cit. p. 575, care admite căsătoria nevrâstnicei şi cu tutorele şi curatorele ei, formalităţile impuse de art. 149/II fiind indeplinite.

litari (art. 1 şi 15 l. 12 Martie 1900) şi a averii soţiei art. 4 şi 9 aceeaş lege. Deasemenea se mai impun, lipsa stării de absenţă [1]), starea de prezenţă [2]).

377. Legiuirile anterioare codicelui civil cunoşteau numeroase alte împiedicări la căsătorie [3]) dintre care: călugăria constitueşte şi azi o piedică după canoane, precum şi preoţia în ceeace priveşte recăsătoriile [4]). Acelaş lucru în ceeace priveşte neputinţa, cel puţin lipsind eroare, cum procreaţia nu e singurul scop al căsătoriei.

CAPITOLUL II.

Despre formalităţile relative la celebrarea căsătoriei.

378. După ce în capitolul precedent legiuitorul s'a ocupat de condiţiunile de *fond* ale căsătoriei, în capitolul de faţă se va ocupa de „*...formalităţile relative la celebrarea...*“ ei, adică de condiţiunile ei de *formă,* fără a uita reglementarea, în ăst punct de privire, a căsătoriilor ce se vor fi săvârşit în străinătate [5]).

379. Formalităţile relative la celebrarea căsătoriei au de scop *publicitatea* acesteia, *toate condiţiunile de fond* ale căsătoriei *fiind întrunite* împreună cu un *consimţimânt liber* al soţilor. Iar după cum în spre un atare sfârşit aceste formalităţi *pregătesc* semnalata stare necesară căsătoriei sau *realizează* celebrarea ei, se pot numì *pregătitoare* sau *realizătoare* de celebrarea căsătoriei.

---

1) Fiind dată nesiguranţa asupra existenţei absentului (v. teoria absenţei No. 317.

2) V. art. 61 (modif. în 1906), text pe care-l vom interpretà.

3) V. Alexandrescu l. cit. p. 542 urm.

4) Nu cred că opinia care ar consideră canoanele şi azi în vigoare să fie temeinică, mai cu seamă în materie de căsătorie, contract civil, a cărui reglementare interesează în primul rând organizarea socială.

5) De altfel la reglementarea acestei materii mai contribuesc şi dispoziţiuni din Titlul II Capitolul III pe care le vom interpretà aci, texte lăsate la o parte de noi pentru studiul materiei căsătoriei.

I. Despre formalităţile pregătitoare de celebrare a căsătoriei.

Aceste sunt: *publicaţiunea, afiptul* şi *înmânarea unor acte doveditoare* ofiţerului stării civile.

a) *Despre publicaţiune.*

380. Definiţiune. *Publicaţiunea este o strigare în public, în spre încunoştiinţarea obştei, a unui act care semnalează căsătoria proiectată.*

Iată cum reglementează legiuitorul această materie, (art. 49 modificat în 1906):

Art. 49. *Căsătoria* **trebuie** *să fie precedată de o publicaţiune...*". Legiuitorul *impune* dar *o* publicaţiune în loc de trei cum cereau canoanele şi două, din Duminecă în Duminecă, prescrise de acelaş text înainte de modificare, această reducere în spre înlesnirea căsătoriilor.

„Viitorii soţi vor face declaraţiunea proiectului de căsătorie ofiţerului stării civile, care îl va publică înaintea uşei bisericii enoriei şi la uşa casei comunale...“: ofiţerul stării civile dar, este astăzi funcţionarul însărcinat cu îndeplinirea formalităţii publicaţiunii ce va trebui să se realizeze în două locuri deosebite şi anume: la uşa bisericii enoriei şi la uşa casei comunale, pe când sub vechia legiuire publicaţiunile se făceau de preot la biserică. După cum se vede, ofiţerul stării civile lucrează *în baza declaraţiunii* proiectului de căsătorie *făcute de viitorii soţi, iar* al. II zice: *„Această declaraţiune se va puteà face verbal sau înscris“* [1]); şi în adevăr, ofiţerul stării civile nu face decât a procedà în spre alcătuirea unui *contract, operă a concursului de voinţe* ale viitorilor soţi: ce exclude o intervenţiune din oficiu. Şi cum publicaţiunea e impusă, trebuieşte admis că ofiţerul stării civile poate fi constrâns judecătoreşte a o îndeplinì conform art. 1075.

Cât despre restul art. 49, stabileşte reguli pentru redactarea şi păstrarea conţinutului publicaţiunii statuând: *„Această publicaţiune şi actul ce se va încheià întru aceasta, vor cuprinde:*

1) Acest aliniat a fost adăogat de legiutorul din 1906.

prenumele, numele, profesiunea şi domiciliul ambiilor viitori soţi, calitatea lor de majori sau minori, şi prenumele, numele, profesiunea şi domiciliul taţilor şi mamelor. Acest act va mai coprinde şi ziua, locul şi ora în care s'a făcut publicaţiunea; el se va înscrie pe un singur registru care va fi numerotat şi parafat, precum este prescris la art. 28 şi care, la finele anului, urmează a se depune la grefa tribunalului de întâia instanţă. Indicările prescrise au de scop a face posibilă eficacitatea unei publicaţiuni regulate iar înscrierea pe registru, a împiedecà alterarea, pierderea actului coprinzător al conţinutului publicaţiunii. Legiuitorul nu cere acì înscrierea într'un registru dublu ca pentru celelalte acte de stare civilă, cum o păstrare îndelungată e mai puţin necesară acì şi anume: după celebrarea căsătoriei.

b) *Despre afipt.*

381. Definiţiune. Afiptul este un *extract afişat după actul de publicaţiune* menit a realiza încunoştiinţarea despre căsătoria proiectată, a obştei în urma cetirei lui.

Afiptul aflându-se în continuu la dispoziţiunea celor ce voiesc a-l cetì, constitue un mijloc de publicitate mai perfecţionat decât publicaţiunea, strigare a momentului, dar nu exclude utilitatea acesteia cum presupune ştiinţa de carte a tutulor membrilor sociali, ce nu este încă cazul la noi mai cu seamă în populaţiunea rurală.

Iată ce statuează legiuitorul relativ la afipt:

Art. 50. „*Un extract de pe actul de publicaţiune se va afişà pe uşa casei comunale, unde îşi au domiciliul viitorii soţi, şi va rămânea afipt timp de 10 zile*“, acest termen pentru ca cei de încunoştiinţat să poată ajunge a-l cetì.

382. Raţiunea de a fi a încunoştiinţărilor urmărite prin publicaţiune şi afipt este de a asigura întrunirea tuturor condiţiunilor de fond cerute căsătoriei prin aceea că persoanele interesate de a cunoaşte căsătoria proiectată şi în măsură de a semnalà ofiţerului stărei civile lipse de condiţiuni de fond, să o poată face, în spre care sfârşit al. II al aceluiaş text continuă: „*Căsătoria nu se va puteà celebrà, decât* **după zece** *zile libere dela*

publicaţiune", termen înăuntrul căruia se va aveà timpul material necesar pentru a se procedà, termen maxim cum legiuitorul nu puteà împiedeca vreme prea îndelungată căsătoriile favorizate într'un interes social. Dar dacă, publicaţiunea şi afiptul împiedecă în modul arătat celebrarea căsătoriei, ele nu pot realizà aceasta la infinit; de unde art. 51 care stabileşte: „*Dacă càsătoria nu s'a celebrat* **în cursul unui an dela publicaţiune,** *atunci se va face* **o nouă publicaţiune** *după formele prescrise mai sus la art. 49*". Ce înseamnă că orice publicaţiune se perimă după un an cum poate să fie căzută în uitare, atunci când noi lipse de condiţiuni de fond vor fi putut aveà loc.

383. Fiind dată raţiunea de a fi a publicaţiunii şi afiptului, ele cată a fi săvârşite unde viitorii soţi sunt cunoscuţi şi într'un loc public, de aceea art. 50 prescrie afiptul: „*...pe uşa casei comunale, unde îşi au domiciliul viitorii soţi...*"; la domiciliul viitorilor soţi, prin urmare, se vor face şi publicaţiunile, dar acestea vor trebuì să fie săvârşite în două locuri publice deosebite şi anume: „*înaintea uşei bisericii enoriei şi la uşa casei comunale*" (art. 49 al. I în fine).

c) *Despre înmânarea unor acte doveditoare ofiţerului stărei civile.*

384. Art. 56/I (modif. 1906). „*Ofiţerul stărei civile va alătură la dosarul căsătoriilor* **extractele depe actele de naştere,** *scoase din oficiu din registre, când soţii sunt născuţi în acea comună. Dacă ambii soţi sau unul din ei sunt născuţi în altă comună, sunt datori a prezentà ofiţerului stărei civile* **extracte depe actele lor de naştere,** *sau vor îndeplinì lipsa acestor acte prin alte dovezi dela domiciliul lor*". Ofiţerul stărei civile are nevoie de actele de naştere ale viitorilor soţi pentru a calcula vârsta lor, ceeace îi va arăta dacă sunt puberi sau nu, capabili sau incapabili, deci dacă îndeplinesc condiţiunile cerute de art. 127 şi 131—133.

385. Art. 56/II. „*Tot aşà se va urmà şi cu extractele* **depe actele de moarte ale ascendenţilor** *viitorilor soţi, când au decedat în acea comună*". Ofiţerul stărei civile are nevoie de

actele de moarte ale ascendenţilor viitorilor soţi *minori* pentru a şti de consimţimântul cui este nevoie, conform art. 131—133 şi 141 în spre îndeplinirea condiţiunilor cerute de aceste texte.

Pentru înlesnirea acestor dovezi şi favorizarea căsătoriei, după ce legiuitorul a decis *„...sau vor îndeplini lipsa acestor acte (adică a extractelor doveditoare)* **prin alte dovezi** *dela domiciliul lor...*, continuă art. 57 (modif 906). *„Dovezile ce vor îndeplini lipsa actelor de naştere sau de moarte sunt:* **declaraţiunea a doi** [1]) **martori**, *bărbaţi sau femei, rude sau nu a viitorilor soţi, despre locul şi epoca naşterii sau a morţii“. „Primarul comunei va redactà act despre această declaraţiune, care se va semnà de martori, şi dacă unul din martori nu va şti sau nu va puteà subscrie, se va face menţiune despre aceasta în acel act“*, dovezi excepţionale pentru căsătorie.

386. Art. 59 (modif. 1906). **Actul autentic despre consimţimântul tatălui, mamei sau tutorelui,** *va coprinde prenumele, numele, profesiunea şi domiciliul viitorilor soţi şi a tutulor acelora ce vor fi luat parte la acest act, precum şi gradul înrudirii lor“. „Autentificarea acestui act va puteà fi făcută de judecătoriile de ocol şi de judecătoriile comunale“* [2]), acest act fiind necesar deasemenea, pentru dovada îndeplinirii condiţiunii art. 131—133 şi 141 când persoanele ce au de consimţit nu se prezintă la celebrare pentru a autorizà din gură.

387. Va mai fi nevoie de înmânat ofiţerului stărei civile:

1. Acte doveditoare ale imposibilităţii ascendenţilor de a consimţì (art. 132, 133 şi 141), aşà còpii depe hotărîri de declaraţiune de absenţă, de interdicţiune.

2. Acte doveditoare ale decesului soţului precedent sau ale despărţeniei de el, ceeace va arăta îndeplinirea condiţiunii art. 131 adică, lipsa de căsătorie anterioară.

3. Acte de dispensă (art. 128, 150) cu privire la condiţiunile art. 127 şi 144.

4. Acte doveditoare de îndeplinirea formalităţilor publicaţiei şi afiptului în alte comune decât aceea unde se celebrează căsătoria, aşà ceva fiind necesar, precum şi acte doveditoare de ridicarea opoziţiunilor de s'ar fi ivit (art. 49, 54, 55).

1) In loc de cinci ca sub acelaş text înainte de modificare.

2) Aliniat adăugat de legiuitorul din 1906.

5. Acte doveditoare de avere a soţiei şi de învoirea autorităţii superioare fiind vorba de militari (l. 12 Martie 1900).

II. Despre formalităţile realizătoare de celebrarea căsătoriei.

388. S'ar părea că, formalităţile pregătitoare expuse fiind îndeplinite în spre asigurarea intocmirii acelor condiţiuni de fond, să nu mai rămână decât a se procedà la încheierea căsătoriei proiectată *în orice mod.*

Legiuitorul însă, în vederea aceluiaş scop [1]), face din căsătorie un contract *solemn* impunând pentru *existenţa ei* [2]) consimţimântul viitorilor soţi *intervenit pe cale de celebrare,* adică *înaintea unui funcţionar public anumit* al *unui loc determinat, procedând într'un mod oarecare;* cerinţe pe care le numim formalităţi *realizătoare* de celebrare a căsătoriei.

1. Consimţimântul viitorilor soţi trebuie să aibă loc înaintea unui funcţionar public anumit al unui loc determinat.

389. Art. 151. *„Căsătoria se va celebrà... înaintea* **ofiţerului stărei civile al domiciliului** *uneia din părţile care se însoţesc".*

Art. 60. *„Căsătoria se va celebrà...* **în comuna în care unul din soţi va aveà domiciliul său".**

Prin urmare, funcţionarul public anumit înaintea căruia consimţimântul viitorilor soţi trebuie să aibă loc este ofiţerul stărei civile şi adică: *al domiciliului uneia din părţile care se însoţesc,* loc în comuna căruia căsătoria se va celebrà.

Art. 60 însă continuă al. II: **„Acest domiciliu,** *întrucât priveşte căsătoria, se va stabilì* **prin o reşedinţă de şease luni** *continuă într'o comună",* de unde, la prima vedere, ar părea, rezulta că trebuiesc neapărat *şease luni de reşedinţă* a unuia din viitorii soţi într'o comună, pentru ca să se poată contractà căsătoria înaintea ofiţerului stărei civile al acelei comune, *chiar dacă unul*

1) V. No. 379.
2) V. No. 355 *a*

din viitorii soți ar aveà domiciliul său ordinar acolo. Şi într'adevăr, o astfel de împrejurare, singură în lipsă de o reşedinţă de oarecare durată, face ca unul din soţi, cel puţin, să fie cunoscut în acel loc: ceeace urmăreşte legiutorul în interesul publicităţii? Desigur că nu. Această soluţiune însă pare dubioasă căci cerând în orice caz o reşedinţă de şease luni a unuia din soţi cel puţin, într'o localitate, aduce întârziere încheierii căsătoriilor, de ordinar favorizate pe când este natural ca legiuitorul prin cuvântul domiciliu (art. 151 şi 60 al. I) să înţeleagă pe cel obişnuit al art. 87; de unde părerea că legiuitorul n'a putut deçât să voiască a permite căsătoria înaintea ofiţerului stărei civile al domiciliului ordinar al unuia din viitorii soţi, chiar dacă nici unul din ei n'ar aveà reşedinţa de şease luni cel puţin acolo, dar că el a înţeles în acelaş timp, în spre favorizarea căsătoriilor, ca celebrarea uniunei viitorilor soţi să se poată realizà şi în localităţile unde nici unul din viitorii soţi n'ar fi domiciliat, dar unde unul din ei cel puţin ar aveà o reşedinţă de minimum şease luni [1]). Se va puteà întâmplà dar, ca o căsătorie să fie de încheiat în 4 locuri deosebite, şi anume: oridecâteori fiecare din viitorii soţi ar aveà domicilii ordinare şi reşedinţe de şase luni în localităţi diferite, caz în care şi publicaţiunea va trebuì să fie făcută în toate aceste localităţi (art. 50) şi anume înaintea *„...uşei bisericii enoriei şi la uşa casei comunale“* (art. 49 al. I) a fiecăreia din ele, ce va face opt strigări.

2. Ofiţerul stărei civile trebuie să procedeze într'un mod oarecare pentru a celebrà căsătoria.

389 *bis.* *„In ziua hotărîtă... ofiţerul stărei civile* **în casa comunală**...“ (art. 61), loc public cunoscut de toţi şi unde toţi pot intrà; *„Căsătoria se va celebrà* **în public**...“ (art. 151), adică în aşà condiţiuni ca oricine să poată asistà la celebrarea ei, astfel, cu uşile deschise. Pentru înlesnirea căsătoriilor, legiuitorul din 1906 însă adaogă sub art. 61: *Căsătoria poate fi celebrată în alt loc decât casa comunală, după atestarea medicului că unul din soţi este împiedecat de a părăsì casa pentru cauză de boală“* (al. II). Dar

1) V. Dreptul 1902 No. 68 şi Curierul Jud. 1903 No. 61, trib. Vâlcea.

îndată acelaş text continuă într'un al. III: „*Intrarea publicului în acest local va fi lăsată liberă şi se va face menţiune despre aceasta în act*".

Art. 61 (modif. 1906): „*In ziua*[1]) *hotărîtă de părţile ce voiesc a se însoţi*[2]), *după expirarea termenului de publicaţiune, ofiţerul stărei civile... în prezenţa a doi*[3]) *martori, rude sau străini, va da cetire părţilor în persoană a actelor sus menţionate, relative la statul civil al părţilor şi la formalităţile căsătoriei, şi le va cetì art. 194, 195, 196 din capitolul VI al titlului „despre căsătorie, despre drepturile şi datoriile respective ale soţilor". El va interpelà pe viitorii soţi, precum şi persoanele care autorizează căsătoria, de vor fi de faţă, să declare dacă s'a făcut vreun contract de căsătorie, şi, la caz de afirmativă data acestui contract, precum şi numele şi reşedinţa autorităţii care l-a autentificat. Ofiţerul stărei civile va primì, după aceasta declaraţia fiecărei părţi, una după alta, că voiesc a se căsători. El va pronunţa în numele legii, că părţile sunt unite prin căsătorie, şi va redactà îndată act despre aceasta*", iată în ce consistă celebrarea căsătoriei.

„*...părţilor* **în persoană...**"[4]): în spre asigurarea libertăţii de voinţă a viitorilor soţi. Contractarea căsătoriei prin mandatar, ce puteà avea loc în sistemul roman [5]), este dar exclusă sub legislaţiunea noastră actuală; de altfel prezenţa în persoană a viitorilor soţi este presupusă şi de cetirea ce impune acest text ofiţerului stărei civile care n'are sens faţă de un mandatar şi justifică sistemul intervenţiunii minorului el însuş la căsătorie, pe când în toate celelalte acte ale vieţii sale juridice el este reprezintat în principiu.

„*...va da cetire...* **a actelor** *sus menţionate... şi le va cetì* **art. 194, 195, 196...**", aceasta pentru ca viitorii soţi să poată consimţì la căsătorie dându-şi bine seamă de situaţiunea lor în momentul când contractă, precum şi de aceea de căsătoriţi în care

1) Expresiune luată în sens general care nu împiedecă celebrarea căsătoriei noaptea, cu toate că în vreme de zi există mai multă garanţie de publicitate.

2) Viitorii soţi sunt dar în drept a fixa *ziua* celebrării căsătoriei, rămânând ca ofiţerul stărei civile să fixeze *ora* când ea va aveà loc.

3) In loc de patru ca sub acelaş text nemodificat.

4) Cuvinte adăogate de legiuitorul din 1906.

5) L. 5, D. De ritu nuptiarum.

sunt pe cale de a intrà, astfel ca să fie în măsură de a procede cu seriozitate.

„...*El va interpela... dacă s'a făcut... contract de căsătorie...*", în spre menţiunea în această privinţă ce va aveà loc în actul de căsătorie (art. 62 No. 9).

Ofiţerul stărei civile va primi... declaraţia...", de ordinar verbală ca urmare a întrebării sale, ce nu exclude însă intervenţia unei declaraţiuni în scris sau prin semne; şi într'adevăr, cea verbală poate fi imposibil de dat, aşà pentru o persoană căreia lipseşte usagiul cuvântului.

„*El va pronunţa în numele legii că părţile sunt unite prin căsătorie...*", fapt care încheie celebrarea căsătoriei.

Cât despre redactarea actului căsătoriei, deşi legea în acelaş text o prescrie îndată după terminarea celorlalte formalităţi expuse prin cuvintele: „...*şi va redactà îndată act despre aceasta...*", ea fiind privitoare numai la *constatarea* celebrării căsătoriei în spre *dovedirea* ei, nu poate fi considerată ca făcând parte din celebrare, ci numai ca interesând probaţiunea acesteia, de unde existenţă a căsătoriei şi în afară de o atare redactare; dar aceasta lipsind va fi loc de a rezolva cestiunea dovezii.

„...*îndată...*", în spre exactitatea constatărilor şi a păstrării lor, procedându-se neapărat conform regulilor actelor stărei civile.

390. Art. 62 (modif. 1906): In actul de căsătorie se va coprinde:

1. *Prenumele, numele, profesiunea, etatea, locul de naştere şi domiciliul fiecăruia din soţi*", ce constitue aplicarea la căsătorie a art. 21 în privinţa persoanei soţilor ce contractează.

2. *De sunt majori sau minori*", tot în spre aplicarea art. 21 care cere menţiunea vârstei, ce va folosì pentru a se puteà controla dacă soţii vor fi fost puberi când s'au căsătorit, majori sau minori, aşà că vor fi satisfăcut ori nu condiţiunilor art. 127, 131—133.

3. „*Prenumele, numele, profesiunea şi domiciliul taţilor şi ale mamelor lor*", precum şi al ascendenţilor şi tutorelui, cari vor fi avut poate de consimţit conform art. 131—133.

4. „*Consimţimântul taţilor şi al mamelor, sau al tutorelui în cazurile cerute de lege*", adică prin art. 131—133, deci şi consimţimântul ascendenţilor, acesta fiind cerut.

5. *Publicaţiunile în diferite domiciliuri*", pentru a se puteà controla dacă formalitatea de publicitate a art. 49—51 va fi fost îndeplinită.

6. „*Opoziţiunile de ar urmà nişte asemenea, revocarea acestora, sau menţiunea că nu s'a arătat opoziţiune*". Legiuitorul face aluziune la o măsură pe care o vom studia, menită a aduce la cunoştinţa ofiţerului stărei civile împiedecări la căsătorii de celebrat; menţiunea acestor opoziţiuni, a lipsei sau revocarea lor, va servì a arăta situaţiunea în punctul de vedere al împiedecării dela căsătorie a soţilor când s'au căsătorit (comp. art. 55).

7. „*Declaraţiunea părţilor contractante că se iau de soţi*": concurs de voinţă spre formarea contractului (art. 129).

„...*Şi pronunţarea unirei lor de către ofiţerul public...*": pronunţare ce încheiase celebrarea.

8. *Prenumele, numele, etatea, profesiunea şi domiciliul fiecăruia din martori* [1]*), precum şi declaraţiunea de rude sau afini ai soţilor, de ce anume parte şi grad*": în executarea prescrierilor art. 21 şi 24.

9. „*Declaraţiunea ce s'a făcut asupra interpelaţiunii prescrise de art. precedent, că a urmat sau nu contract de căsătorie şi pe cât se va puteà, data contractului, de există, precum şi numele şi locul reşedinţei autorităţii care l-a autentificat...*", o asemenea menţiune într'un act public ca cel de căsătorie (act de stare civilă) va permite terţilor interesaţi căror se poate opune contractul bănesc de căsătorie, a luà cunoştinţă de situaţiunea pecuniară a soţilor cu cari vor aveà de contractat.

„...„**toate acestea,** *sub pedeapsă, contra ofiţerului stărei civile, de amenda prescrisă de art. 54...*": Sancţiune pentru neconformare la cerinţele acestui No. 9 in initio. Pe baza cuvintelor: „...**toate acestea**...", însă, se susţine că sancţiunea ce ne ocupă e generală, adică: se referă la întreg art. 62; soluţiune care în orice caz pare îndoelnică cum această sancţiune nu e coprinsă *decât* în No. 9, pe când cerinţele acestui No. 9 sunt *multiple:* de unde explicarea expresiunilor: „...toate acestea...".

„*In caz când declaraţiunea s'ar fi omis, ori s'a greşit, rectificaţiunea actului, în ceeace priveşte omisiunea sau greşala, se*

1) Doi numai după art. 61 modificat.

va puteà cere de procurorul tribunalului fără prejudiciul dreptului părţilor interesate, în conformitate cu art. 84 al acestui codice": ce este privitor la materia rectificării actelor stărei civile studiată [1]).

391. Cât despre căsătoriile săvârşite între români sau români şi străini în *străinătate*, art. 152 statuează: *„Căsătoria săvârşită în ţară străină, între români, sau între români şi străini va fi puternică şi în ţară dacă se va fi celebrat după formele uzitate în acea ţară şi dacă românul nu va fi contravenit dispoziţiunilor coprinse în capit. precedent"* . Legiuitorul aplică dar regula: *„locus regit actum"* [2]) acestor căsătorii făcând din dispoziţiunile referitoare la condiţiunile de fond ale lor, legi de statut personal [3]). Căsătoriile de români în străinătate ar mai puteà însă să fie contractate şi înaintea agenţilor diplomatici români, conform art. 23 al. l. 13 Fevruarie 1894.

Aceeaş soluţiune în ce priveşte căsătoriile de străini în România, care prin urmare vor fi de contractat fie înaintea autorităţilor locale româneşti, fie înaintea agenţilor diplomatici ai ţării cărei aparţin acei străini, dacă aceşti agenţi au asemenea competinţă; cât despre condiţiunile de fond, ele vor fi cârmuite de legile acelor străini întrucât ordinea publică a ţării noastre n'ar fi în joc [4]).

CAPITOLUL III.

Despre opoziţiuni la căsătorie.

392. După ce în precedentele două capitole legiuitorul a impus condiţiuni, formalităţi pentru săvârşirea, celebrarea căsătoriei, pare natural ca în capitolul de faţă să *iea măsuri în spre evitarea de căsătorii care n'ar întrunì acele condiţiuni, formalităţi:* lucru ce încearcă a realizà prin stabilirea şi reglementarea, *opoziţiu-*

1) No. 286 urm.

2) No. 157 urm.

3) No. 148 urm.

4) Nu insistăm mai mult asupra acestei materii care, în întregul ei este de domeniul dreptului internaţional privat.

nilor la căsătorie: acte de încunoştiinţare a ofiţerului stărei civile despre neîntrunirea condiţiunilor cerute unor căsătorii sau lipsa vre-uneia din ele, pentru împiedecarea celebrării lor.

393. Fiind dat scopul acestor opoziţiuni, pare indicat ca ele în spre atingerea lui să se poată realizà, ce erà cazul odinioară sub legiuirea canonică, în cea mai mare libertate. Un asemenea sistem însă fiind de natură a atrage: întârzieri, împiedecări chiar, de căsătorii întrunind toate condiţiunile legale, legiuitorul organizează reproducând codul Napoleon un regim restrictiv în materie de opoziţiuni la căsătorie: nedând aceste mijloace *decât unor anumite persoane, pentru cauze determinate;* supunându-le *la forme particulare;* reglementând *o grabnică ridicare a lor.*

Vom studià pe rând: opoziţiunile la căsătorie *faţă de scopul ce urmăresc* şi *relativ la restricţiunile cărora sunt supuse.*

A. **Opoziţiunile faţă de scopul ce urmăresc.**

Art. 54[1]).

394. Art. 54. *La caz de opoziţiune, ofiţerul stărei civile* **nu va puteà celebrà căsătoria**...", ceeace înseamnă: *împiedecarea* acesteia. Scop *unic* al opoziţiunilor, de unde rezultă că ele nu pot aveà nici un alt efect; aşà, căsătoria contractată în nesocotirea lor nu va fi anulabilă prin acest singur fapt.

„La caz de opoziţiune..." : împrejurare suficientă, prin urmare, pentru ca căsătoria să fie împiedecată; de unde rezultă că ofiţerul stărei civile va trebuì să refuze a instrumentà în prezenţa unei opoziţiuni, chiar dacă el ar fi convins de netemeinicia ei, bine înţeles abstracţiune făcându-se de opoziţiuni de o vădită neregularitate[2]) care de altfel nici nu sunt adevărate opoziţiuni. (V. art. 157 şi sancţiunea nulităţii ce coprinde[3]).

...nu va puteà celebrà căsătoria până ce nu-i se va face formal cunoscut anularea opoziţiunii..." : ce întâmplându-se,

1) Art. 44 Regul. asupra actelor stărei civile 3 D-vre 1866.

2) Arg. şi Cuvint.: *„Opoziţia* **în regulă făcută"** ale textului pr. No. 1.

3) Aşà opoziţiuni pur verbale, scrise dar în afară de formele cerute sau făcute de persoane fără calitate, sau în afară de motivul legal: condiţiuni ce vom studià îndată.

opoziţiunea va fi nimicită, deci nu va mai puteà produce efecte şi prin urmare nu va mai împiedecà nici căsătoria, care se va puteà celebrà. Acest rezultat va puteà aveà loc: *„...prin retragerea celui ce a dat-o“* (opoziţiunea) *sau prin hotărîre de judecată“*.

Sancţiunea neconfirmării acestui al. I al art. 54 urmează în al. II al aceluiaş text care statuează: *„Ofiţerul stărei civile care va urmà împotrivă*, **va fi osândit la o amendă de trei sute lei şi la despăgubire de toate cheltuelile şi pagubele urmate părţilor**“.

B. Despre restricţiunile căror sunt supuse opoziţiunile la căsătorie.

a) *Opoziţiunile la căsătorie nu pot fi făcute decât* de persoane anumite [1]).

395. Spre înlăturarea opoziţiunilor vexatorii, legiuitorul nu dă aceste mijloace oricui [2]) şi în orice caz ci numai, persoanei legată *„...prin căsătorie cu una din părţile contractante“*, (art. 153); *tatălui, mamei, bunului* şi *bunei* (art. 154); *fratelui, sorei, unchiului, mătuşii, vărului, verei primari „...în legitimă vârstă* (art. 155); acestor din urmă *numai în două cazuri enumărate* (art. 155): precum şi *tutorelui* sau *curatorelui* tot *numai în acele cazuri* (art. 156).

396. Art. 153. *„Dreptul de a forma opoziţiune la celebrarea căsătoriei îl are persoana legată prin căsătorie cu una din părţile contractante“*: autoritate ce i se cuvenea înainte de oricine, cum ea găseşte în opoziţiune mijlocul de a împiedecà călcarea drepturilor sale de soţ în urma unei căsătorii care va fi a doua a consortelui său faţă de una primă *a sa* nedesfăcută, deci contrarie art. 130.

„...persoana **legată** *prin căsătorie...“*. Divorţul *deslegând* căsătoria, soţul divorţat nu va aveà dreptul de a face opoziţiune; dealtmintreli un asemenea soţ nu mai are drepturi de a căror căl-

1) Art. 39. Reg. 3 D-vre 1866.

2) *„...nu se pot face de oricine...“* (text. pr.).

care poate fi vorba, ne mai existând nici o primă căsătorie nedesfăcută faţă de o a doua de împiedecat, (violarea art. 130), cum tocmai cea d'intâiu, a lui. s'a desfăcut prin divorţ[1]).

Art. 154 (modif. 906). *„Tatăl şi, în lipsa tatălui, mama, iar în lipsa şi a tatălui şi a mamei, bunul şi buna, pot formă opoziţiune la căsătoria copiilor şi a descendenţilor lor, dacă aceştia nu vor aveà vârsta de 25 ani împliniţi"*.

397. Este indicat ca aceşti ascendenţi, protectori naturali ai descendenţilor şi moralmente interesaţi cu privire la actele lor, de unde diverse drepturi faţă de ei, să aibă şi dreptul de a forma opoziţiune la căsătoria acestora. Iar, cum rolul de protecţie al ascendenţilor în cestiune cată a se exercità fiind dată organizaţia familiei, întâiu de părinţi cu preeminenţa tatălui ca şef al asociaţiunii conjugale şi numai în lipsa acestora de buni chemaţi a le ţine locul, legiuitorul stabileşte între ei ordinea de succesiune ce se poate vedeà în text, ceeace exclude veri-ce posibilitate de exerciţiu de o potrivă şi în acelaş timp din partea tuturor al dreptului de opoziţiune ce le conferă legea.

398. Legiuitorul, fiind dată afecţiunea ce presupune că au ascendenţii pentru descendenţii lor, nu impune persoanelor pe care le enumără în art. 154 *de a indicà motivul opoziţiunii lor*, de unde rezultă că le permite opoziţiuni *nemotivate,* care de sigur se vor ridicà (anula), ce însă nu exclude utilitatea lor căci în orice caz vor fi întârziat căsătoria dând ocaziune şi timp de reflecţiune serioasă viitorilor soţi.

399. *„Tatăl..."* cel legitim numai, cum legiuitorul nostru nu recunoaşte pe cel natural, cu excluziunea mamei al cărui drept nu poate fi exercitat faţă de bărbat cap al asociaţii.

400. *„...în lipsa tatălui, mama..."*, ce înseamnă că oridecâteori tatăl va fi în imposibilitate de a exercità dreptul său-de opoziţiune, mama va aveà de intervenit; aşà, în caz de moarte, absenţă, nebunie a tatălui, dar numai în asemenea ipoteze şi în adevăr, aşà ceva întâmplându-se, mama intră în exerciţiul dreptului său. De acì rezultă că dreptul mumei de a fi consultată (art. 131/II) nu şi-ar puteà găsì sancţiune din parte-i pe calea opoziţiunii. In sistemul nostru legislativ muma naturală fiind asimilată

1) C. Jud. 1900 No. 38, Dreptul 1900 şi 1904 No. 46 şi 47.

cu cea legitimă, şi *ea* va aveà în virtutea textului nostru dreptul de a forma opoziţiune la căsătoria copilului ei, dar spre diferenţă cu ce se întâmplă mumei legitime, ea va aveà *în totdeauna* exerciţiul dreptului său cum în lipsă de căsătorie a ei, nu va puteà fi vorba de un cap al asociaţiunii conjugale a cărui autoritate îi paralizà dreptul, dar nici de un tată cum celui natural din specie, nu se recunosc drepturi.

401. *„...în lipsa tatălui şi a mamei, bunul şi buna...“*, formulă ce pare a voì să zică: că tatăl şi mama fiind în imposibilitate de a face opoziţiune, *bunul şi buna* vor aveà de intervenit în acest sens şi anume: *deopotrivă şi în acelaş timp* cu privire chiar la linii. Se admite însă precăderea bunului raţionându-se faţă de ceeace se decide cu privire la părinţi (acelaş text comp. art. 131); deasemenea se susţine pe cale de analogie şi ordinea art. 133 [1]). Deşi textul nu vorbeşte decât de buni, aceeaş soluţiune va fi de aplicat şi *străbunilor*, în lipsă de buni, ş. a. m. d. Şi într'adevăr, expresiunile: *„...bunul... buna...“* în sensul lor larg coprind şi pe străbuni; de altfel numai: *„In lipsă de* **ascendenţi**...“ (deci *şi de străbuni)* legiuitorul acordă dreptul de opoziţie unor colaterali sub art. 155.

402. *„...dacă aceştia nu vor aveà vârsta de 25 ani împliniţi...“*. Peste această vârstă ascendenţii nu se vor mai puteà împotrivì dar, la căsătoria descendenţilor lor, pe când sub acest text nemodificat ei puteau să o facă la orice vârstă; restricţiunea de faţă a urmărit uşurarea încheierii căsătoriilor în spre favorizarea lor, independent însă de cestiunea dacă dreptul de opoziţiune nu se află dejà prea limitat pentru a fi redus încă. Restricţiunea ce ne ocupă e de natură a aşezà ascendenţii pe o treaptă inferioară faţă de colateri cu toate că prezenţa lor exclude dreptul acestora; aşà în ipoteza art. 155 No. 2 fiind vorba de un viitor soţ ce a trecut de vârsta de 25 ani. Şi într'adevăr într'o asemenea ipoteză ascendenţii nu vor puteà face opoziţiune, vârsta descendentului lor fiind prea înaintată, colateralii art. 155, însă, vor puteà intervenì cum faţă de ei nu există limită de vârstă, dar, ascendenţii existând, ei vor împiedecà pe colateralii art. 155 de a face ceeace ei nu pot căci numai în lipsa lor acei colaterali pot inter-

1) Baudry. T. I p. 281 No. 481. Alexandrescu l. cit. p. 617.

venì. Ori restricţiunea se aplică şi colateralilor ? Ori restricţiunea exclude pe ascendenţi, aşà că, în ipoteza noastră, ei ar trebuì să fie consideraţi caşì cum nu există, de unde : *In lipsă de ascendenţi*, colateralii enumăraţi vor intervenì ? Ori, în fine acea limitare nu se aplică în ipoteza art. 155 No. 9 ?

403. „Art. 155. *In lipsă de ascendenţi, fratele sau sora, unchiul sau mătuşa, vărul sau vara primară, fiind în legitimă vârstă, pot formà opoziţiune...*", cum, neputându-se recurge la cei d'intâiu, legiuitorul găseşte în aceste rude protectorii indicaţi, persoanele moralmente interesate ; de unde rezultă că textul nostru nu poate aveà intenţiunea de a vizà decât rudele acestea ale viitorului soţ *în persoana căruia există împiedecarea*, iar nicidecum rudele acelui din viitorii soţi în persoana căruia nu există nici o împiedecare ; dar toate rudele enumărate sunt admise deodată şi deopotrivă spre diferenţă cu ceeace se statuează relativ la ascendenţi, nedistingându-se în specie. După cum se vede, numai *oarecăror* colaterali *mai apropiaţi* se acordă dreptul de opoziţiune, de unde excluziunea celor mai depărtaţi, în afecţiunea cărora legiuitorul n'are aceeaş încredere ; cât despre nepoţi şi nepoate, deşì mai apropiaţi în rudenie faţă de unchii şi mătuşile lor decât verii primari între ei, nu li se acordă drept de opoziţiune la căsătoria acelor unchi şi mătuşe ca acestora la a lor, fiind dat respectul ce datoresc unor persoane care le ţin loc de părinţi.

„*In lipsă de ascendenţi...*" adică *toţi* ascendenţii fiind în *imposibilitate* de a se opune, prin urmare şi *străbunii*.

„*...Fiind în legitimă vârstă...*" : adică majori, în spre garanţia seriozităţii opoziţiunii lor, acţiune *strict personală* bazată pe rudenie, ceeace exclude intervenţiunea minorilor pe cale de reprezentare de către tutorii lor.

404. „*...tutorul sau curatorul nu va puteà, în tot cursul tutelei sau curatelei a formà opoziţiune, fără a fi fost autorizat de către un consiliu de familie, pe care-l va puteà convocà...*" (art. 156), prin urmare, în acelaş timp şi deopotrivă cu colateralii art. precedent [1]) *tutorul* sau *curatorul*, adică *al viito-*

1) Neexistând dar, ascendenţi. Arg. cuvint. : „*In cele două cazuri prevăzute în art. precedent...*" cu care începe textul.

rului soţ în persoana căruia ar există împiedecare [1]) vor puteà face opoziţiune la căsătoria acestuia, şi într'adevăr, ei sunt datori a îngriji nu numai de interesele pecuniare ale minorilor puşi sub a lor autoritate, dar şi de persoana acestora, ce este cu atât mai important ascendenţii lipsind.

„..în cursul tutelei..“ (sau *curatelei*) : căci aceasta luând sfârşit, şi funcţiunile de tutor, curator, încetează.

„..fără a fi autorizat...“, de unde rezultă că tutorele sau curatorele nu pot face arătata opoziţiune decât fiind autorizaţi de consiliul de familie: cerinţă ce constitue cel puţin o ineleganţă cu privire la tutor, faţă de modificarea din 1906, care prin abrogarea art. 142 şi adăogarea unui al. III la art. 133, dând tutorelui în locul consiliului de familie drept de a consimţi la căsătorie, ar trebui să-l facă independent de acesta în ceeace priveşte dreptul de opoziţiune.

„..pe care-l va puteà **convocà..“**, caşi cum tutorele convoacă consiliul de familie.

405. Iată singurele persoane care au dreptul de a face opoziţiune la căsătorie fiind dat sistemul restrictiv în această materie al legislaţiunii noastre civile [2]); de acì rezultă că orice alte persoane decât cele enumărate, sunt excluse dela acest drept; astfel, descendenţii, fiind dat respectul ce datoresc ascendenţilor lor, afinii în a căror afecţie legiuitorul n'are încredere suficientă, ministerul public cu toate că rolul său e de a reprezentà interesele societăţii şi că are dreptul de a intervenì pentru anularea căsătoriilor [3]).

b) *Opoziţiunile la căsătorie nu pot fi făcute decât pentru cauze determinate.*

406. Dacă ascendenţii pot face chiar opoziţiuni nemotivate, colateralii art. 155 în afecţiunea căror legiuitorul are mai

1) Nu e dar vorba de tutorul ori curatorul colateralilor art. 155, excluşi, cum ştim, fiind minori.

2) Comp. art. 39 Regul. 66 asupra actelor stărei civile.

3) (Art. 172, 173), aşà ceva putând chiar fi considerat ca mai puţin periculos decât împiedecarea de căsătorii. Comp. Dreptul 1885 No. 7 p. 53 şi art. 166 care acordă drept de anulare şi la persoane care n'ar fi avut dreptul de a se opune la căsătorie.

puţină încredere, precum şi tutorul sau curatorul art. 156 pot face opoziţiune, *„însă numai în cazurile următoare:*

1. *„Când consimţimântul consiliului de familie, cerut de art. 142, nu s'a dobândit“ ;*

2. *„Când opoziţiunea este bazată pe starea de smintire a viitorului soţ“*, art. 155 [1]).

407. Prima ipoteză greu de închipuit, presupunând în orice caz o inexperienţă totală sau o înşelare a ofiţerului stărei civile care în lipsă de dovadă a etăţii sau în faţa dovezii de minoritate nu refuză de a celebrà căsătoria fără consimţimântul consiliului de familie, arată opoziţiunea ca în mare parte inutilă cu privire la ea ; de când cu modificarea din 1906, însă, această ipoteză a devenit chiar *nerealizabilă* fiind dată cunoscuta abrogare a art. 142. S'ar puteà însă întreba cineva dacă legiuitorul din 1906 n'a avut intenţiunea ca, ceeace se decisese pentru consimţimântul consiliului de familie să aibă loc de atunci înainte cu privire la consimţimântul tutorelui ce înlocueşte pe acel al consiliului de familie? (art. 133 al. III).

408. Cât despre cazul al II-lea, *„...această opoziţiune,* **a cărei anulare o poate pronunţà tribunalul,** *fără nici o instrucţiune sau formalitate, nu se va primì decât numai* **cu îndatorire pentru oponent de a cere interdicţiunea şi de a dobândì, în privirea ei, hotărîre formală** *în termenul ce i se va da de tribunal“*. (Art. 155) : ce înseamnă că în sistemul nostru legislativ smintirea pentru a puteà sprijinì o opoziţiune, trebuieşte să fie din acelea de natură a atrage interdicţiunea : adică obişnuită sau cu furie (art. 435).

409. Opoziţiunea în acest al II-lea caz din partea tutorelui este tot atât de inexplicabilă cel puţin în parte, acum în urma modificării din 1906, când minorii au nevoie de consimţimântul tutorelui în loc de acel al consiliului de familie. Şi într'adevăr, fiind tutore, este minoritate, de unde nevoie de consimţimânt la căsătorie din partea tutorelui pentru această cauză ; or, în caz de smintire a minorelui, tutorele nu va consimţì la căsătoria lui pentru a nu aveà în urmă nevoie de a se opune, iar dacă a consimţit

1) Ce rezultă pentru tutor şi curator din cuvintele : *„In cele două cazuri prevăzute în art. precedent...“* (art. 156).

din eroare, nu va avea decât a-şi retrage autorizarea. Cât despre pericolul încheierii căsătoriei fără consimţimântul tutorelui, va permite opunere pentru lipsă de consimţimânt. Deci, opoziţiunea ce ne ocupă nu s'ar puteà explicà în mâna tutorelui decât în acest ultim caz, dacă se admite că nu mai există opoziţiune pentru lipsă de consimţimânt în profitul persoanelor art. 155 şi tutorelui sau curatorelui, în urma modificării din 1906[1]), ceeace ar constituì o lipsă în legislaţiunea noastră. In mâinile curatorului care, el, n'are a consimţì la căsătoria minorelui de sub a lui autoritate (art. 133 al. III), se poate însă explicà opoziţiunea în ipoteza No. 2 al art. 155, chiar în afară de cazul unei lipse de consimţimânt, pentru care n'ar există opoziţiune şi anume faţă de un tutor (neapărat ad-hoc) imprudent, neglijent, care ar aveà de consimţit la căsătorie[2]).

c) *Opoziţiunile la căsătorie sunt supuse unor forme particulare.*

410. Art. 52. *„Opoziţiunile la căsătorie se vor face“* şi anume prin portărei.

„...în două *exemplare...“*. Fiind dat că opoziţiunile pot fi de comunicat în mai multe locuri şi de lăsat la diverse domiciliuri, legiuitorul ar fi trebuit să prescrie redactarea lor în atâtea exemplare cât cere trebuinţa.

„...subsemnate *amândouă de însişi oponenţii...“*, cerinţă care are de scop a înlătură opoziţiuni făcute în numele altuia sau pe baza unei însuşiri ce face lipsă la ideia consecinţelor penale ce ar atrage o falsă iscălitură.

„... sau de împuterniciţii lor prin procuraţiune **specială** *şi* **autentică...“**, cerinţe ce au de scop a înlătură posibilitatea de evitarea precedentelor consecinţe penale pe calea împuternicirii; şi într'adevăr pedepsele ce atrag falsuri în asemenea procuraţiuni vor fi de natură a depărtà dela aşà ideie.

„...Unul din exemplare, dimpreună cu copia de procura-

1) Dacă aceasta atrage abrogarea No. 1 al art. 155 împreună cu acea a art. 142.

2) Aşà ceva dacă complectăm pe legiuitor în art. 133 al. III recurgând în caz de minor sub curatelă, la consimţimântul unui tutore ad-hoc.

ţiune, se va comunică **părţilor** *în persoană, şi în lipsă-le se va lăsà la domiciliul lor...*". Comunicarea va trebui dar să fie făcută ambilor soţi, deci nu numai acelui cu privire la care se va fi făcut opoziţiunea; şi într'adevăr, opoziţiunea interesează şi pe celalt soţ a cărui căsătorie împiedecă; împrejurare ce-l va îndemnà şi pe el a urmări ridicarea ei dacă i se recunoaşte acest drept.

„... *Iar celalt exemplar, asemenea cu copie de pe procuraţiune, se va* **comunicà ofiţerului stărei civile...**", pentru ca el să se abţie dela celebrarea căsătoriei, care va fi astfel împiedecată până la ridicarea opoziţiunii, ridicare ce se impune dacă aceasta nu va fi fost comunicată şi viitorilor soţi. Cărui ofiţer al stărei civile va trebuì comunicată opoziţiunea? Neapărat celui înaintea căruia căsătoria se va celebrà, ceeace este de împiedecat. Or, atât din publicaţiuni cât şi din alte împrejurări, se va puteà cunoaşte acest ofiţer al stărei civile. Ce va fi de făcut însă în cazul contrariu fiind dat că este posibil ca, căsătoria să fie de competinţa a doi sau mai mulţi ofiţeri ai stărei civile? Vor trebuì oare comunicări tuturor acestora? Art. 55 pare a înlătură o asemenea necesitate prin sistemul de informaţiuni ce organizează. Şi într'adevăr, fiind dat acest text, încunoştiinţarea unuia din ofiţerii stărei civile înaintea cărora căsătoria este posibilă va fi suficientă, căci dacă se va nemerì ofiţerul stărei civile care trebuià să celebreze căsătoria, aceasta va fi împiedecată, nemerindu-se însă oricare altul, cel ce va aveà de celebrat căsătoria nu o va face până ce nu i se vor fi înaintat certificate constatatoare de neivire de opoziţiuni (art. 55) de pretutindeni unde căsătoria este posibilă, fapt ce nu se va întâmplà din partea ofiţerului stărei civile înaintea căruia se va fi făcut opoziţiune, de unde iarăş împiedecare de celebrare a căsătoriei.

„...*care va pune viza sa...*" şi anume pe exemplarul ce rămâne la portărel, pentru ca ofiţerul stărei civile să nu poată susţine mai târziu că opoziţiunea nu i s'a comunicat, faţă de portărel susţinând comunicarea făcută lui fără ca să se poată ştie unde este adevărul.

„...*dimpreună cu copia de procuraţiune...*", neapărat numai când opoziţiunea se va fi făcut prin procuraţiune.

411. In ceeace priveşte păstrarea dovezii opoziţiunilor şi a luărei de sfârşit a lor art. 53 statuează: „*Ofiţerul stărei civile va trece pe scurt, în registru de publicaţiune, toate opoziţiunile.*

Dacă acele opoziţiuni se vor anulà prin vre-o hotărîre judecătorească, sau prin vreun act de retragere din partea celor ce le dăduse acea hotărîre sau act, se va trece pe scurt, pe marginea aceluiaş registru...“ Un singur registru al publicaţiunilor se cere cum urma opoziţiunilor, abstracţiune făcându-se de eficacitatea lor de împiedecare a căsătoriei, nu are mare importanţă.

412. Pentru a înlătură întârzieri de căsătorii inutile în urmă de opoziţiuni nefundate, vexatorii, făcute de persoane fără calitate, legiuitorul cere ca oarecare indicaţiuni să fie coprinse în actul de opoziţiune în spre care sfârşit statuează art. 157: *Veri-ce act de opoziţiune* **va arătà însuşirea**, *care dă opozantului drept de a o formà*, **alegerea de domiciliu, locul** [1]) **unde căsătoria urmează a se celebrà** *precum şi* **motivele opoziţiunii,** *afară numai dacă va fi fost cerute de către un ascendinte...“.*

Graţie indicării în actul de opoziţiune a însuşirei *„...care dă opozantului drept de a o formà...“* şi a motivelor opoziţiunii, se va puteà vedeà numaidecât din act dacă opozantul are însuşirea cerută de lege pentru a face opoziţiune [2]) şi dacă opoziţiunea făcută se sprijină pe un motiv legal [3]), aşà ceva fiind necesar; cât despre alegerea domiciliului [4]), ea fiind atributivă de competinţă cu privire la tribunalul locului unde este făcută, va permite viitorilor soţi de a acţionà pe oponent în ridicare de opoziţiune înaintea acestui tribunal, evitându-le alergarea la tribunalul domiciliului oponentului (tribunal competent după dreptul comun) care este poate foarte depărtat.

Alegerea de domiciliu trebuind să fie făcută *„...unde căsătoria urmează a se celebrà...“* [5]), pe când se poate întâmplà ca

---

1) Citiţi: „la“ în loc de virgula dintre domiciliul şi locul, adică: domiciliu *la* locul.

2) Dacă e soţ, ascendent, colateral de al art. 155, tutore ori curatore. Singurele persoane putând face opoziţiune.

3) Aşà, insanitatea de spirit (art. 155 p. 22) fiind vorba de colateralii aceluiaş text, de tutore ori curatore.

4) Caz de domiciliu electiv impus de lege, semnalat la materia domiciliului.

5) Dacă se rectifică textul în modul arătat; căci înţelegându-l în sensul redactării sale, de unde rezultă libertatea oponentului de a alege domiciliul unde voieşte, se iea raţiunea arătată de a fi a elecţiunii domiciliului în afară de con-

celebrarea unei căsătorii să fie posibilă nu numai într'o singură comună, de unde va ştì oponentul acel loc pentru a se puteà conformà legii în materie de elecţiune de domiciliu, cel puţin oridecâteori publicaţiunile nu-l arată? Pentru a nemerì cu siguranţă comuna în care se va celebrà căsătoria, oponentul nu va aveà alt mijloc decât de a face alegere de domiciliu în toate comunele unde celebrarea căsătoriei este posibilă, şi procedând astfel se va fi conformat legii; şi în adevăr, el nefăcând această alegere decât într'una din aceste comune, fie chiar aceea unde se află domiciliul soţului în persoana cărui există împiedecarea, se va puteà ca, căsătoria să se celebreze în altă comună, şi atunci oponentul nu se va fi conformat legii căci nu va fi ales domiciliul: *„...unde căsătoria urmează a se celebrà...“* [1]).

„...afară numai dacă va fi fost cerute de către un **ascendent...**“. Ascendenţilor, după cum ştim, legiuitorul permite chiar opoziţiuni nemotivate fiind dată afecţiunea ce presupune că o au pentru descendenţii lor.

Legiuitorul tinzând în art. 157 a exclude opoziţiunile vexatorii, se grăbeşte în acelaş text a sancţionà dispoziţiunile lui atât în sensul distrugerii cât şi al împiedecării opoziţiunilor ce s'ar fi făcut în violarea lor, în spre care sfârşit statuează: *„toate acestea sub pedeapsă de nulitate a actelor şi sub interdicţiune pentru ofiţerul de stare civilă, care ar fi vizat actul ce cuprinde opoziţiunea, conform art. 52“*.

„Toate acestea...“, adică prescrierile de indicare a însuşirei oponentului şi motivelor opoziţiunii precum şi de alegere de domiciliu cerute tot de art. 157.

„...sub pedeapsă de nulitate...“, în spre anihilarea unor opoziţiuni ce riscă de a fi vexatorii neconţinând indicaţiunile legale.

„...sub interdicţiune pentru ofiţerul de stare civilă...“, pentru ca acesta să refuze viza sa în spre împiedecarea opoziţiunilor, care în lipsa indicaţiunilor cerute de lege, nu oferă destule garanţii de seriozitate.

---

sideraţiunea că aceeaş redactare viţioasă prezintă pe oponent ca îndreptăţit a arătà *„...locul unde căsătoria urmează a se celebrà...“*.

1) Ori legiuitorul voieşte să indice prin aceste cuvinte: unde celebrarea căsătoriei *este posibilă?*

d) *Reglementarea unei ridicări (anulări) grabnice a opoziţiunilor.*

413. Opoziţiunile regulat făcute şi semnificate, opresc căsătoriile contra căror se află îndreptate, chiar dacă nu s'ar sprijini pe împiedecări legale ale acestora, sau n'ar mai corespunde unor împrejurări de astă natură, ceeace e contrariu interesului social. De aceea: puterea autorităţilor judecătoreşti de a ridică grabnic oprirea realizată prin opoziţiuni nefundate, dacă oponenţii ce le vor fi făcut nu le retrag singuri [1]).

Această materie este reglementată de legiuitorul codului nostru civil în art. 158—161.

414. Art. 158. „*Tribunalul de prima instanţă...*“ şi anume al locului unde se va fi făcut alegere de domiciliu conform art. 157: dacă cel ce atacă opoziţiunea nu preferă să o facă înaintea tribunalului domiciliului ordinar al oponentului conform dreptului comun [2]).

„*...va hotărî...*“ cel puţin în mod pregătitor, putând însă, în caz de pericol în întârziere, acordà şi execuţiunea provizorie a celor hotărîte.

„*...până în 10 zile...*“ termen scurt, pentru a se evità întârzieri prea mari de celebrări de căsătorii ce legea nu împiedecă.

„*...asupra cererei...*“, relativ la care se admite că nu poate emanà decât dela viitorul soţ contra căruia este îndreptată opoziţiunea, cu toate că aceasta atinge şi pe celalt soţ împiedecând căsătoria [3]).

„*...de anularea opoziţiunii...*“, pe care tribunalul nu o va pronunţà, opoziţiunea fiind regulat făcută, decât dacă nu există nici o cauză legală de împiedecare a căsătoriei oprită prin opoziţiune, dar va trebuì să o pronunţe într'un asemenea caz, oricare ar fi împrejurările [4]), iar în cazul contrar, va respinge cererea.

---

1) Ce pot face verbal în momentul celebrării căsătoriei sau în scris.

2) Cum alegerea de domiciliu ce ne ocupă e prescrisă în interesul celor ce vor aveà de atacat opoziţiunea.

3) V. însă Dal. 98, 2, 419 o hotărîre a trib. Seinei care recunoaşte şi soţului în contra căruia opoziţiunea n'ar fi fost îndreptată, dreptul de a urmări anularea ei, hotărîre citată de Planiol t. III p. 43 nota 1.

4) Chiar dacă o respingere a cererei sau întârziere a căsătoriei ar puteà fi bine-făcătoare, cum e vorba de a aplicà legea.

414 *bis.* Art. 159. *„...Dacă urmează apel...“ :* care va suspendà executarea hotărîrei de anulare a opoziţiunii dacă tribunalul nu va fi acordat execuţiunea provizorie (art. 337 pr. civ.) sau aceasta fiind acordată, dacă va fi fost suspendată (art. 333 pr. civ.).

„.. citaţiunile se vor face până în trei zile, dela primirea apelului, iar hotărîrea se va da cel mai târziu până în 10 zile dela data citaţiunii...“ : termene iarăşi scurte caşi înaintea tribunalului pentru acelaş motiv: hotărîrea putând deasemenea fi şi pregătitoare.

Atât înaintea tribunalului cât şi a curţii, judecaţii în lipsă vor aveà calea opoziţiunii conform dreptului comun [1]), de unde posibilitatea de tărăgănire, ceeace a determinat pe legiuitorul francez a suprimà dreptul de opoziţiune în materie de opoziţiuni la căsătorie [2]).

415. Art. 160. *„Dacă urmează recurs în casaţiune...“ :* care spre diferenţă cu apelul nu este suspensiv de executare.

„...pricina se va tratà de urgenţă şi se va da hotărîre cel mult până în termen de o lună dela data primirii recursului...“ : aceeaş celeritate impusă, pentru scopul arătat.

416. Toate termenele de urgenţă, însă, fiind stabilite în avantajul celor a căror căsătorii sunt împiedecate, trecerea lor nu poate fi de natură a perima instanţa în ridicare de opoziţiune.

417. In fine, tot în spre înlăturarea opoziţiunilor vexatorii, legiuitorul termină acest capitol statuând art. 161. *„Respingându-se opoziţiunea, opozanţii dacă nu vor fi ascendenţi,* **se pot osândì la despăgubire“,** şi se vor osândì deasemenea şi la cheltueli, împreună cu ascendenţii de astădată, conform dreptului comun [3]). Excepţiunea în profitul ascendenţilor se justifică prin aceeaş consideraţiune din partea legiuitorului şi anume că fiind dată afecţiunea ce li se presupune pentru descendenţii lor şi interesul lor moral, ei nu pot aveà intenţiunea decât a lucrà în avantajul acestora.

418. Care va fi soarta căsătoriei încheiată pe baza ridicării

---

1) Dreptul 1883, No. 24.
2) Art. 179, al. II l. 20 Iunie 1896.
3) Art. 140, 143, 144 pr. civ.

opoziţiunii ce o oprea după intervenţiunea unei hotărîri de reformare, casare a sentinţei de ridicare? Credem că o asemenea căsătorie este absolut inatacabilă prin simplul fapt al restabilirii opoziţiunii ce o oprea, independent de alte cauze particulare de nulitate. Şi într'adevăr, ceeace trebuieşte să fie considerat ca neavenit în urma intervenţiunii hotărîrii de reformare, casare, se reduce la ridicarea opoziţiunii; ei bine! chiar dacă ea în realitate n'ar fi fost ridicată vre-odată, căsătoria celebrată în nesocotirea ei nu s'ar fi putut anula din cauza acestui singur fapt [1]).

CAPITOLUL IV.

Despre cereri de nulitate a căsătoriei.

419. După cum ni s'a părut natural ca legiuitorul în capitolul precedent să iea măsuri pentru împiedecarea celebrării de căsătorii care n'ar îndeplini condiţiunile, formalităţile cerute de lege, găsim acum indicat ca legiuitorul să dispună în vederea unor asemenea căsătorii *dejà celebrate*, ceeace face sub capitolul de faţă *tinzând în spre nimicirea lor:* art. 162—173; *pedepsind pe culpabili de o asemenea celebrare:* art. 174 şi 175; pentru a sfârşì prin *a asigurà, în schimb, căsătoriile legal încheiate*, pe calea reglementării dovezii lor: art 176—182, *dând efecte şi unor anumite căsătorii nule*, art. 183 şi 184.

420. Rubrica de faţă este dar nu numai incomplectă cum legiuitorul se ocupă în acest capitol şi de alte materii decât de nulitatea căsătoriei, dar şi inexactă în sensul că, cu tot modul de formulare chiar al articolelor acestui capitol care statuează relativ la *atacare*, *cerere* de nulitate, capitolul nostru urmăreşte *realizarea* nimicirei unor căsătorii contractate în violaţiunea cerinţelor legii.

---

1) Se susţine însă şi nulitatea căsătoriei în cestiune ca urmare a efectelor hotărîrii de reformare, casare (v. Aubry et Rau t. V. § 457, p. 40, nota 10 şi Baudry t. I. p. 291, No. 492.

A. Legiuitorul statuează în sensul nimicirei căsătoriilor celebrate, lipsind oarecare condiţiuni cerute de el; precum şi a pedepsirii culpabililor.

421. a. *Lipsa de condiţiune* **esenţială** *căsătoriei* împiedecând formaţiunea acesteia, nu este nevoie de a se intervenì în spre nimicirea ei cum ea din capul locului este *„fără fiinţă“* [1]) deci, ineficace. De aceea, în această materie, codul nostru civil *se mărgineşte,* sub titlul V al căsătoriei, a *constată*: *„Nu este căsătorie când nu este consimţimânt“* (art. 129) [2]).

S'ar mai puteà considerà ca *inexistente:* căsătoria care nu s'ar fi încheiat pe cale de consimţimânt înaintea unui ofiţer al stărei civile ce a pronunţat unirea viitorilor soţi în numele legii [3]) şi aceea intervenită între persoane de acelaş sex sau privitoare la veri-o persoană cu sex dubios.

Toate aceste căsătorii numite *inexistente* fiind *fără fiinţă:* deci, ineficace în mod absolut, nu poate fi vorba nici de aprobarea, confirmarea lor, nici de opunerea lor cuiva, nici de dărâmarea lor în justiţie, cel mult de: recunoaşterea din partea acesteia a situaţiunii de unde decurg. .

422. b. *Lipsa veri-unei condiţiuni cerute de lege dar neesenţiale căsătoriei:* neîmpiedecând formaţiunea acesteia, este nevoie cazul întâmplându-se, a se intervenì în spre nimicirea ei ce s'ar urmărì, cum căsătoria existând, va produce efecte conform naturei sale. Aşà ceva legiuitorul găseşte cu cale de a face sub art. 162-173, edictând în deosebite cazuri *nulităţi:* adică declarând *nule, anulabile, atacabile în spre dărâmarea lor* anumite căsătorii căror lipsind condiţiuni determinate, le consideră ca imperfecte, ca atinse de viţii de constituire, de unde: excluderea, fiind dat scopul urmărit, validităţii = inatacabilităţii lor.

423. Tendinţa naturală, raţională, de a se suprimà tot ce

---

1) V. art. 448.

2) Codul nostru civil se mai ocupă de inexistenţa contractelor sub art. 966, 1168, etc., şi o are în vedere sub art. 961 (arg. cuvint. *„... nu este* **nulă de drept...“**). Comp. Cas. Bul. S. I 1878, p. 338. Relativ la interpretarea acestui text trimitem la ce am explicat deja sub No. 358.

3) No. 355 *a*

nu este plăcut, a împins pe legiuitor a urmări *cu orice preț* dărâmarea unor căsătorii contractate în violarea prescripțiunilor sale, ce realizează pe calea organizării *nulităților* numite *absolute* în materie de căsătorie: art. 166—173.

424. Cum însă, oridecâteori dărâmarea de căsătorii neregulate interesează mai puțin societatea decât diverși particulari, această dărâmare constitue un rău social mai mare decât tolerarea căsătoriilor în cestiune: cel puțin abstracțiune făcându-se de semnalatul interes particular, legiuitorul menține asemenea căsătorii întrucât acei particulari interesați nu păşesc spre nimicirea lor, ceeace realizează pe calea organizării *nulităților* numite *relative* în materie de căsătorie: art. 162—165.

425. Dar ambele aceste nulități realizate în justiție produc nimicirea contractului asupra cărui poartă nu numai pe viitor ci și în trecut, cu toate că contractul astfel dărâmat va fi produs efecte până la nimicire, de unde situațiune caşi cum acel contract n'ar fi existat niciodată.

Vom studia pe rând aceste două soiuri de nulități:

I. Despre nulitățile absolute.

426. Art. 166. *„Orice căsătorie contractată în contra dispozițiunilor coprinse la art.:* **127, 130, 143** *și* **144, poate fi atacată atât... cât...“**. Acest text sancționând dispozițiunile ce enumără pe cale de nulitate, face din *lipsa de pubertate*, *bigamie* și *incest* cauze de nulități absolute ale căsătoriilor.

Art. 173. *„Orice căsătorie care s'ar fi făcut* **în taină** *și* **nu s'a celebrat înaintea ofițerului competinte** *al stărei civile* **se poate atacà de... de...“**. Această dispoziție face din *clandestinitatea* căsătoriei și *incompetința ofițerului* stărei civile ce ar fi celebrat-o, cauze de nulități absolute ale căsătoriilor.

1. Nulitatea lipsei de pubertate: (No. 356 urm.).

427. Art. 166: *„Orice căsătorie contractată în contra dispozițiunilor coprinse la art.* **127** *poate fi atacată* **atât de către**

însuşi soţii, cât şi de către toţi aceia cari au vre-un interes la aceasta, *precum şi* de către ministerul public". Orice interesat (fie particular, fie reprezentant al societăţii) putând astfel atacà căsătorii de impuberi, ce constitue caracterul distinctiv al nulităţilor absolute, conchidem că asemenea căsătorii sunt nule, de nulitate absolută. Legiuitorul însă, care în materie de nulitate absolută cată a face tot ce-i stă în putere în spre realizarea nulităţii, pare sub art. 167 şi 168 a lucrà în mod contrariu cu privire la nulitatea ce ne ocupă, strâmtând accesul în spre ea: ceeace a îndemnat pe unii autori [1]), a consideră această nulitate, ca absolută şi relativă în acelaş timp, adică: *mixtă* în ăst punct de privire. Vom vedeà îndată că o asemenea procedare excepţională din partea legiuitorului nu este decât aparentă.

Să examinăm art. 167 şi 168:

Art. 167. *„Cu toate acestea căsătoria contractată de consorţii cari n'aveau încă vârsta cerută pentru a puteà contractà căsătorie, sau din care unul numai nu ajunsese încă în această vârstă nu se mai poate atacà:*

1. *„Dacă au trecut 6 luni de când aceşti consorţi sau unul din ei au ajuns la vârsta competentă".*

2. *„Dacă femeia care nu aveà încă această vârstă a devenit grea înaintea expirării acelor 6 luni".*

428. După cum se vede, în aceste două cazuri ne mai fiind impubertate: de oarece cea legală a încetat (No. 1) şi cea de fapt s'a afirmat desminţind legea (No. 2), art. de faţă departe de a ridicà accesul la nulitatea căsătoriilor de impuberi, îl circumscrie numai pentru a evità ca el să fie îndreptat spre căsătorii care nu mai sunt de impuberi. Art. 167 nu ştirbeşte dar, întru nimic caracterul absolut al nulităţii căsătoriilor de impuberi, el este pur şi simplu rezultatul necesar al specificului viţiului impubertăţii de a fi trecător.

„Cu toate acestea..., caşi cum ar fi vorba de o excepţiune la art. 166 atunci când după cum am arătat, totul se reduce la reglementarea unei situaţiuni particulare.

„...n'aveau încă vârsta cerută... nu ajunsese încă în această vârstă..., adică 18 ani pentru bărbaţi şi 15 pentru femei (art. 127).

---

1) V. Alexandrescu l. cit. p. 653.

„...*nu se mai poate ataca...*“, adică conform art. precedent 166.

„*Dacă au trecut* **6 luni**“. Soţii fiind puberi la 18 şi 15 ani, de ce încă acest termen de şase luni pe deasupra? Se răspunde: pentrucă dându-se o acţiune, cată să se acorde şi timpul necesar pentru a o exercità. Nu este însă mai puţin adevărat că astfel va puteà aveà loc atacarea de căsătorii de puberi.

„*Dacă* **femeia** *care nu aveà încă această vârstă a devenit grea...*“, cum îngreunarea femeiei nu e de natură a dovedì pubertatea bărbatului, ea putând fi şi opera unui terţiu, fapt ce, în detrimentul moralităţii s'ar încuraja, dacă sub No. 2 al art. ce ne ocupă ar fi vizată şi impubertatea bărbatului.

Art. 168. „*Tatăl, mama, ascendenţii şi familia* [1]) *care au consimţit la căsătoria contractată, în cazul prevăzut prin articolul precedent, n'au dreptul de a cere nulitatea ei*“.

429. Acest text nu poate aveà de scop a împuţinà pe cei în drept de a atacà căsătorii de impuberi, ci, din contra, a micşora numărul unor asemenea căsătorii, pedepsind pe persoanele enumărate prin faptul că le retrage dreptul pe care l'ar fi avut de a cere nulitatea căsătoriilor de impuberi la care vor fi consimţit conform art. 133, de unde situaţiune definitivă faţă de acţiunea lor, ceeace va fi poate de natură a-i îndemnà la o exercitare mai scrupuloasă a autorităţii ce au în materie de consimţimânt. Nici de astădată nu poate dar fi vorba de o atingere a caracterului absolut al nulităţii căsătoriilor de impuberi.

Art. 168 urmărind pedepsirea persoanelor la care se referă pentru a le împiedecà de a nesocotì căsătoria după ce şi-au bătut joc de legi [2]), nu este de natură a se aplicà în caz de consimţimânt dat din eroare, asupra vârstei.

430. „...*care au* **consimţit...**“ şi anume conform art. 133; nu este dar vorba de o simplă aprobare numai, soluţiune ce ar permite de a înţelege prin: „*familia*“, celelalte rude decât ascen-

1) Adică, consiliul de familie iar nu celelalte rude faţă de ascendenţii ce preced, rude care nu pot să fi „...*consimţit la căsătoria contractată...*“; de altfel, în urma modificării din 1906 care dă atribuţiune de a consimţi la căsătorie, *tutorelui* (art. 133 al. III) în locul consiliului de familie (art. 142 abrogat), trebuie să înlocuim în text cuvântul: „*familia*“ prin *tutorele*.

2) Cuvinte ale lui Portalis.

denţii, de unde excluziunea tutorelui în urma modificării semnalate din 1906. Dar dacă persoanele art. 168 nu pot atacà căsătoria contractată decât în cazul când n'ar fi consimţit la ea sau ar fi făcut-o din eroare, *în afară de această ipoteză*, pare că niciodată nu vor atacà astfel ceva, căci în cazul când acest lucru le este permis, cum ei n'au consimţit, le va venì mai bine a atacà căsătoria din cauză de lipsă de consimţimânt din partea lor (art. 165). Trebuieşte însă avut în vedere că acţiunea acestui text poate să se afle stinsă precum şi împrejurarea că poate să fie vorba de o persoană din cele enumărate de art. 168 care n'ar aveà de consimţit la căsătorie, aşà un bun faţă de un părinte, acesta fiind chemat a consimţì.

„...în cazul prevăzut prin articolul precedent, *n'au dreptul de a cere nulitatea* **ei...“**, ce înseamnă că decăderea nu se referă decât la atacarea pentru cauză de impubertate, persoanele acestui text rămânând libere de a atacà căsătoria la care vor fi consimţit pentru orice alte cauze.

2. **Nulitatea pentru bigamie:** (No. 359 urm.).

431. *„Orice căsătorie contractată în contra dispoziţiunilor coprinse la art. 130... poate fi atacată* **atât... cât“**... (art. 166). De astădată dar nici o încercare de reducere a accesului larg în spre nimicire, conform caracterului nulităţii absolute.

„..Orice căsătorie..“, neapărat întrucât căsătoria anterioară nedesfăcută (art. 130) este de o *existenţă sigură* şi *validă*, condiţiuni ce lipsesc în caz de inexistenţă a acelei căsătorii, de absenţă a soţului dintr'ânsa, de nulitate a ei, de aceea în vederea acestei ultime ipoteze, legiuitorul statuează: *„Dacă acei din urmă căsătoriţi opun nulitatea căsătoriei celei d'intâiu, se va judecà prealabil validitatea sau nulitatea acelei căsătorii“* (art. 171). Şi într'adevăr, după cum se va hotărî validitatea sau nulitatea primei căsătorii, va fi loc la atacarea căsătoriei a doua, sau aceasta va fi inatacabilă adică valabilă, cum în primul caz există căsătorie anterioară, iar în al doilea ea va fi considerată caşi cum n'ar fi existat niciodată.

„...poate fi atacată...“, şi cum legiuitorul nu distinge, *oricând*

şi sub orice împrejurări supravenite: aşà atacarea va puteà aveà loc oricât de mult timp ar fi trecut dela celebrarea căsătoriei atinse de bigamie, după moartea unuia din soţii acestei căsătorii ori a soţului părăsit din prima căsătorie precum şi după stingerea prin prescripţiune a acţiunei publice pentru bigamie, care nu atrage decât prescrierea acţiunii în despăgubire de delict.

3. **Nulitate pentru incest:** (No. 369 urm.).

432. *„Orice căsătorie contractată în contra dispoziţiunilor coprinse la art. 143 si 144, poate fi atacată* **atât... cât...**“ (art. 166): deci, aceeaş latitudine în sensul nimicirii, nici măcar în mod aparent restrânsă: caşi în materie de bigamie. Nulitatea pentru incest se va realizà prin urmare *în orice caz,* chiar dacă, ulterior celebrării căsătoriei, se vor fi obţinut dispensele art. 150, care trebuiesc să existe în momentul acelei celebrări.

4. **Nulitatea pentru clandestinitate:** (No. 378 urm.).

433. Art. 173. *„Orice casătorie care s'ar fi făcut* **în tainà...** *se poate atacà* **de..., de toţi... cari au la aceasta un interes...** *şi de...* **ministerul public:** prin urmare, iarăş aceeaş realizare neţărmurită de nulitate care conferă acesteia calitatea de absolută, de astădată, în spre asigurarea parvenirei celebrărilor de căsătorii la cunoştinţa publicului pentru ca acesta denunţându-le să le poată împiedecà dacă ele nu sunt regulate şi să fie în măsură de a luà atitudine faţă de starea de căsătorie ce va rezultà dintr'însele, ele întrunind condiţiunile cerute de lege.

„...făcut în tainà...“ [1]), adică: *celebrat* [2]) fără publicitate: ce exclude prin urmare din domeniul de aplicaţiune al textului de faţă căsătoriile *secrete* = ascunse: *numai cu privire la situa-*

1) § 102, c. Calimach.

2) Acest cuvânt fiind luat în sensul său larg care coprinde pe lângă celebrarea propriu zisă şi formalităţile ce o preced.

ţiunea de persoane căsătorite ce decurge dintr'însele atunci când celebrarea lor va fi fost precedată şi însoţită de toate condiţiunile de publicitate cerute de lege.

434. Când se poate zice că o căsătorie a fost făcută *în taină?* Aceasta este o cestiune *de apreciere* [1]) cum publicitatea, care trebuie să lipsească pentru a fi taină, se realizează prin contribuţiunea unor fapte multiple şi diferite, aşà publicaţiunile, afiptul, celebrarea în casa comunei, în public [2]), cu uşile deschise, participarea soţilor în persoană, intervenţiunea de 4 martori.

Deci, lipsa uneia sau unora din aceste fapte contributive de publicitate *prin ele singure,* nu pot atrage taină, ce rezultă şi din art. 175 care sancţionează altfel decât pe cale de nulitate contravenţiuni la art. 151 *neîndestulătoare* (lipsă de elemente de publicitate) *„...pentru a se pronunţa nulitatea căsătoriei..." ele neatrăgând taină în celebrare.* Aceeaş soluţiune cu privire la lipsa publicaţiunilor (trib. Seine, 11 Déc. 1908 Gaz. Pal., 1909, 1, 163), care şi ea sub art. 174 este altfel sancţionată decât pe cale de nulitate. In caz de căsătorii celebrate în străinătate, însă, publicaţiunile [3]) în ţară constituind singurul element de publicitate acì, par într'o asemenea ipoteză a fi de natură să atragă taină în celebrare. Trebuieşte însă avut în vedere că legiuitorul codului nostru civil nereproducând sub art. 152 cerinţa de publicaţiune în ţară a art. cor. c. N. 170 în caz de căsătorie contractată în străinătate, consideră formalitatea publicaţiunilor ca trebuind să cadă sub cârmuirea legilor ţării unde căsătoria se celebrează [4]).

5. Nulitate pentru lipsa de competinţă a ofiţerului stărei civile (No. 389).

435. *„Orice căsătorie care...* **nu s'a celebrat înaintea ofiţerului competinte al stărei civile** *se poate atacà* **de... de... şi de către toţi aceia cari au la aceasta un interes... şi de...**

1) Dreptul 1901, No. 68. C. jud. 1902, No. 52.
2) „...întru fiinţa a mai multora" (§ cit. c. Calim.).
3) Neapărat împreună cu afiptul.
4) Dreptul 1903 No. 10.

ministerul public", de unde şi de astă dată *nulitatea absolută*, şi acì pentru asigurarea celebrării căsătoriilor înaintea ofiţerului stărei civile al domiciliului fie real, fie matrimonial (art. 60, 151) al unuia din soţi, unde cel puţin acesta va fi *cunoscut*, ce va contribuì în spre *publicitatea* cerută.

Totul reducându-se dar, la asigurarea *publicităţii* în celebrarea căsătoriilor, iar art. 175 vizând *şi cazul incompetinţei* ce ne ocupă întrucât statuează cu privire la „**orice** *contravenţiuni la regulele prescrise* **în art. 151**...", contravenţiuni ce n'ar fi „*...îndestulătoare pentru a se pronunţà nulitatea căsătoriei...*" pare a se impune concluziunea că incompetinţa ofiţerului stărei civile nu este destinată a atrage nulitatea căsătoriei decât dacă priçinueşte lipsă de publicitate. Dar atunci competinţa ofiţerului stărei civile este un simplu element de publicitate! Ceeace pare a rezultà şi din formulele: „ **în public înaintea ofiţerului** *stărei civile al domiciliului uneia din părţile care se însoţesc*" (art. 151) *...în taină* **şi** *nu s'a celebrat înaintea ofiţerului competinte...*" (art. 173). Nu trebuieşte însă scăpat din vedere că legiuitorul *menţionează* competinţa ofiţerului stărei civile tăcând relativ la alte elemente de publicitate, pe când dându-se conjunctivei, şi, din art. 173 un sens riguros, ar trebuì admis că incompetinţa ofiţerului stărei civile este o condiţiune indispensabilă pentru a fi nulitate rezultând din lipsă de publicitate. Nu ne indică toate acestea intenţiunea legiuitorului de a face din incompetinţa ofiţerului stărei civile o cauză deosebită de nulitate?[1]).

436. „*...înaintea ofiţerului... stărei civile...*", formulă care, exclude căsătoriile ce s'ar fi contractat înaintea unui preot sau simplu particular, şi în adevăr, asemenea căsătorii fiind fără fiinţă, cum ştim, nu se poate înţelege nulitatea lor.

437. „*...competinte...*", deşi cuvântul de faţă desemnează nu numai competinţa rationæ personæ pe care singură am avut-o în vedere, dar şi pe cea rationæ materiæ, lipsa acestei din urmă se exclude ca constituind o cauză de nulitate absolută şi aceasta fiind dat că art. 173 la care se referă art. 175 nu se raportă el însuş decât la art. 151 care vizează competinţa rationæ personæ

1) Trib. Seine, 11 Déc. 1908. Gaz. Pal. 30 Janv. 1909.

iar nu şi la art. 60, pe când în materie de căsătorie, după cum vom vedeà, nulităţile sunt de strictă interpretare [1]).

438. După cum am avut dejà ocaziunea de a constatà, legiuitorul în spre asigurarea realizării nulităţilor absolute ce ne ocupă, dă drept de a le urmări, tuturor persoanelor interesate, să vedem acum care pot fi aceste persoane?

Textele răspund:

Art. 166: *„Orice căsătorie contractată în contra dispoziţiunilor coprinse la art. 127, 130, 143 şi 144, poate fi atacată atât* **de către însuşi soţii,** *cât şi* **de către toţi aceia cari au vre-un interes** *la aceasta, precum şi* **de către ministerul public“.**

Art. 168: **Tatăl, mama, ascendenţii** *şi* **familia...“** [2]).

Art. 169: *Persoanele care intentează acţiune de nulitate contra unei căsătorii* **numai într'un interes pecuniar,** *nu o pot intentà decât când acel* **interes este un interes actual“.**

Art. 170: **„Soţul,** *în prejudiţiul căruia s'a contractat o a doua căsătorie, poate cere nulitatea acestei din nou căsătorii“.*

Art. 172: **Procurorul în toate cazurile, căror s'a aplicat art. 166,** *însuş cu modificaţiunile prescrise la art. 167, poate, şi e dator să ceară nulitatea căsătoriei în timpul vieţii ambilor soţi şi condamnarea lor la despărţire“.*

Art. 173: *„Orice căsătorie care s'ar fi făcut în taină şi nu s'a celebrat înaintea ofiţerului competinte al stărei civile se poate atacà* **de către însuş soţul, de către tatăl şi mama, de către ascendenţii şi de către toţi aceia cari au la aceasta un interes actual** *precum şi* **de către ministerul public“.**

439. Persoanele care pot urmări nulităţile absolute ale căsătoriei sunt dar: ascendenţii soţilor (arg. art. 168, 173); tutorele lor (art. 168); soţii ei înşişi de a căror căsătorie ar fi vorba (art. 166, 173); ministerul public (art. 166, 172, 173); toate persoanele interesate (art. 166, 169, 173).

440. 1. *Ascendenţii viitorilor soţi* (chiar ai aceluia în persoana căruia n'ar există împiedecare), oricare ar fi ei: părinţi, buni, străbuni, ş. a. m. d. şi cum legiuitorul nu stabileşte nici o ierarhie, toţi în mod egal şi de o potrivă, ceeace augmentă şansa

1) Vezi însă Planiol, t. III p. 120 No. 360.

2) Adică consiliul de familie înlocuit azi prin tutore (comp. No. 364 şi nota 3).

dărâmării căsătoriei, corespunzând tendinţei în materie de nulităţi absolute [1]). Legiuitorul deosebeşte pe aceşti ascendenţi de categoria tutulor persoanelor interesate, pentrucă, abstracţiune făcând de orice interes pecuniar al lor, n'are în vedere decât afecţiunea ce ei trebuie să aibă pentru descendenţi, solidaritatea de familie ce-i leagă cu aceştia. Cât despre celelalte rude, legiuitorul neavând aceeaş încredere în afecţiunea, sentimentele lor de solidaritate, îi lasă în clasa celor pecuniarmente interesaţi.

441. 2. *Tutorele oricărui soţ*, ca înlocuind consiliul de familie (comb. art. 133 al. III şi 168) [2]). Soţul minor în cestiune, *emancipat* prin căsătorie, va mai aveà însă, tutore? Pare că nu! Şi într'adevăr, căsătoria de care este vorba, deşi nulă, ca orice contract nul, va fi produs efecte până la anulare caşi cum ar fi fost valabilă; *tocmai această anulare trebuind a fi urmărită* de tutore, pentru ştergerea efectelor şi în trecut. Ori este vorba de un tutore ad-hoc? In orice caz legiuitorul ar fi trebuit să o spună. Cât despre admiterea curatorului, ea este împiedecată de art. 133 al. III care cere consimţimântul numai al tutorelui. Orice s'ar zice neindicarea unei persoane care ar aveà de intervenit în specie, în lipsă de ascendenţi, pentru asigurarea cinstei în familii, este de regretat.

442. 3 *Inşişi soţii*, de anularea căsătoriei cărora ar fi vorba, deci şi soţul care n'ar aveà însuşirea cerută de lege ce atrage nulitatea, ceeace se admite şi pe baza art. 166, care se ocupă de „...*însuşi* **soţii...**“, cu toate că art. 173 vorbeşte de „...*însuş* **soţul...**“. Şi într'adevăr, se poate înţelege împiedecarea, chiar a unui vinovat, de a eşi dintr'o stare de neregulă, de imoralitate, de înlăturat, când este vorba de a se asigurà pe cât posibil realizarea nulităţii?

443. 4. „**Soţul** *în prejudiţiul căruia s'a contractat a doua căsătorie*“ în spre apărarea drepturilor sale de soţ, în timpul vieţii soţului bigam; iar după moartea lui căsătoria cu el fiind desfăcută deci şi titlul de soţ luând sfârşit, nu se va puteà înţelege decât o intervenţiune pentru interes pecuniar.

444. 5. „...*Toţi acei cari au vre-un interes la*... anularea

1) Vezi însă Alexandrescu, l. cit. p. 657.
2) Vezi No. 364.

căsătoriei şi anume: „...*un interes* **pecuniar**...“ şi „...**actual**...“ adică *bănesc* şi *existând cu siguranţă* în momentul intentării acţiunii, aşà, dobânditorii unui imobil dotal inalienabil, cum anularea căsătoriei va şterge caracterul de inalienabilitate al imobilului dobândit ca consecinţă a căderii dotalităţei; de asemenea, ceice vor fi contractat cu o femeie măritată neautorizată pentru a ajunge la situaţiunea desfiinţării şi în trecut a căsătoriei, ceeace produce realizarea nulităţii, aşà ca să nu li se mai poată opune lipsa de autorizaţiune a bărbatului; astfel încă orice creditor al soţului pentru a scăpà de ipoteca legală a femeiei.

„...**toţi** *acei*...“ oricare ar fi, deci şi rudele soţilor şi anume altele decât ascendenţii, cum aceştia împreună cu soţii şi soţul dintr'o primă căsătorie nedesfăcută, sunt admişi, după cum am văzut, pe baza unui interes moral. Aceste rude vor puteà să aibă interes de a anulà căsătoria pentru a înlătură dela succesiunea tatălui pe copiii născuţi din ea, fiind ele chemate în lipsa acestora. Şi într'adevăr, în urma acestei anulări, aceşti copii ne mai fiind legitimi ci naturali, nu mai vor puteà succedà tatălui lor faţă de care nu li se recunoaşte nici un drept.

445. 6. „...*ministerul public*“. „*Procurorul*...“, acesta intervine în interesul societăţii; deci are de cerut „...*nulitatea căsătoriei* **în timpul vieţii ambilor soţi** *şi condamnarea lor la despărţire*“, pentru a face să înceteze scandalul ce rezultă din căsătoria nulă. Şi într'adevăr, după moartea unuia din soţi, scandalul încetând, societatea este mai interesată a se evità reînprospătarea unei stări ruşinoase, contrarie legilor trecute.

După cum se poate vedeà, legiuitorul în art. 166 şi 173 pare a da numai în *facultatea* ministerului public, urmăririle căsătoriilor nule ce ne ocupă (arg. cuv. „...**poate** *fi atacată*...“, „...**poate** *atacà*...“), pe când art. 172 pare a le da şi *în facultate*, aşà ceva, *şi a-i obligà* la aceasta (arg. cuv. **„...poate**, *şi* **e dator...“**). Oare, voit-a legiuitorul a impune urmărirea căsătoriilor nule procurorului numai în cazurile art. 127, 130, 143, 144? Dar atunci de ce sub art. 166 care se referă la aceste texte întrebuinţează formula: **„...poate** *fi atacată*...“ singură, şi sub art. 172 care se raportă împreună cu art. 166 la aceleaşi texte, recurge şi la cuvântul: „...*poate*...“?

Credem că legiuitorul înţelegând prin: „...*poate*...“: *îndreptă-*

ţirea şi prin „...e **dator...**“: *impunerea* însă *raţională*, a voit ca urmăririle de căsătorii nule să fie *în totdeauna în facultatea* procurorului în caz de nulitate pentru taină în celebrare sau în competenţă a ofiţerului stărei civile [1]), iar în ipotezele art. 127, 130, 143 şi 144 el a voit să *oblige* pe ministerul public la urmăririle de care e vorba, dar *numai întrucât ar fi scandal public,* ceeace îi rămâne de apreciat [2]).

446. Legiuitorul dând tutulor persoanelor interesate şi procurorului dreptul de a atacà căsătoriile atinse de nulitate absolută, conferă urmăririlor în spre acest sfârşit, aproape caracterul unor acţiuni populare, fiind dată organizaţiunea noastră socială! Şi în adevăr, ministerul public nu reprezintă pe toţi? Şi cum în această materie este cestiune de a se asigurà pe cât posibil realizarea nimicirii, nulităţile absolute care se bazează pe ordinea socială nu sunt de natură a fi acoperite nici prin curgere de timp, nici prin aprobarea celor ce au acţiunea în nulitate [3]).

II. Despre nulităţile relative.

Art. 162: *„Căsătoria care se va fi făcut* **fără consimţimântul** [4]) *ambilor soţi, sau a unuia din ei, se poate atacà* **numai** *de către soţi, sau de către acela din ei, al cărui consimţimânt nu a fost* **liber.**

Art. 164: *„Căsătoria contractată* **fără consimţimântul** *tatălui sau al mamei, al ascendenţilor sau al consiliului de familie,* **în cazurile în care acest consimţimânt** *este necesar, se poate atacà* **numai** *de către acei al căror consimţimânt este cerut“.*

---

1) De aceea şi art. 173 care vizează aceste cazuri nu se ocupă decât de putinţa de atacare chiar faţă de ministerul public.

2) Şi într'adevăr, numai în art. 166 unde statuează în general se ocupă de îndreptăţire (potenţa) în mod excluziv, grăbindu-se a menţionà şi îndatorirea, îndată ce în art. 172 concretizează cu privire la procuror.

3) Excepţiune făcându-se neapărat de ipoteza când acţiunea în nulitate nu s'ar mai puteà intentà căzând suportul său: interesul pecuniar pe care s'ar bazà (No. 453) în urma oricărei cauze ca: renunţarea, prescripţia..; dar atunci aceste cauze ating acţiunea noastră numai *pe cale de consecinţă.*

4) Şi anume *liber* (comp. art. 180 al. I c. Nap.), căci altfel ar fi inexistenţă (art. 129 in fine), arg. şi cuv. *liber.*

447. Legiuitorul acordând în ipotezele de faţă dreptul de atacare *numai* unor anumiţi particulari *direct interesaţi*, înainte de orice consideraţiuni de ordine socială, la nulitatea căsătoriei, face ca în materie de orice contracte, din lipsele *de consimţimânt liber* (art. 162) şi *de învrednicire în minoritate* (art. 174), cauze de nulitate *relativă* a căsătoriilor.

Iată însă reglementarea *particulară* a acestor situaţiuni cu privire la căsătorii, reglementare *limitativă* faţă de cea de drept comun, în spre evitarea de anulări preà dese de căsătorii.

1. Lipsă de consimţimânt liber al soţilor.

α. Eroare: *„Dacă a urmat eroare* **asupra persoanei fizice,** *căsătoria se poate atacà* **numai** *de către acela din soţi care a fost amăgit“* (art. 162 al. II).

448. Pe când eroarea, falsă concepţiune, deci viţiu de voinţă şi consimţimânt, atrage de ordinar nulitate oridecâteori cade asupra însuşirilor substanţiale ale obiectului convenţiunii (art. 954), ea *trebuie* să fie privitoare la *persoana fizică pentru a operà* astfel în materie de căsătorie.

Eroarea trebuie să poarte *„...asupra* **persoanei fizice...“,** ceeace înseamnă asupra *identităţii fizice*, adică să fie produsă în urma unei *substituţiuni de persoană*, aşà, oridecâteori cineva vrând să se căsătorească cu o persoană, consimte faţă de alta care se află alături, luând-o drept acea cu care vreà să se căsătorească.

Prin urmare, nu numai eroarea asupra însuşirilor, chiar substanţiale cu privire la căsătorie, dar şi aceea asupra persoanei sau identităţii *civile*, rezultând din substituţiunea de stat civil, nu va atrage nulitate de căsătorie în sistemul nostru legislativ. Aşà, nu numai că n'aş puteà atacà căsătoria ce aş fi încheiat cu o femeie săracă, de moravuri uşoare, crezând că e bogată, virtuoasă, dar nici o femeie n'ar fi admisă a cere nulitatea însoţirii ei cu un vagabond pe care l-a luat drept o anumită persoană cu oarecare reputaţiune [1]).

1) Dreptul 1895 No. 68. Codul civil german face din eroare o cauză de nulitate a căsătoriilor nu numai când ea ar purtà asupra persoanei dar şi întrucât

449. Raţiunea pură ne arată căsătoria, fără fiinţă în caz de eroare asupra persoanei fizice; în adevăr, dacă consimt a lua de soţie pe Marta faţă de Ana care se prezintă în locul ei, voinţa mea nu se va fi întâlnit cu aceea a Martei care nu s'a prezintat şi nici cu aceea a Anei, căci dacă aceasta a consimţit a se căsători cu mine, eu n'am consimţit a o lua pe ea de soţie ci pe Marta, deci lipse de acord de voinţe, de contract. Codul însă, după cum se vede, admite nulitatea într'o asemenea ipoteză, probabil pe baza faptului că ambele părţi vor fi îndreptat voinţele lor asupra aceluiaş contract, obiect.

450. Orice s'ar zice, eroarea aceasta asupra persoanei fizice este aproape irealizabilă în sistemul nostru legislativ care cere ca formalitate esenţială contractării căsătoriei prezenţa în *persoană* a viitorilor soţi [1]), aşà că viţiul de consimţimânt, eroarea, fiind astfel restrâns, mai că se poate considerà la noi în practică, că nu există ca atrăgând nulitate. Prezentându-se însă cazul, eroarea de care este vorba va fi suficientă independent de alte împrejurări agravante ca: fraudă, dol, ceeace ne arată că legiuitorul n'a înţeles prin cuvântul: „...*amăgit*...“ al textului ce interpretăm, numaidecât o intervenţiune frauduloasă externă în spre starea subiectivă de eroare.

451. β. **Violenţă:** „*Căsătoria care se va fi făcut fără consimţimântul* **liber** *al ambilor soţi, sau al unuia din ei, se poate atacà*...“ (art. 162) [2]), de oarece un asemenea consimţimânt este alterat în mod deosebit, legiuitorul făcând aluziune la frica inspirată de rele tratamente administrate sau de ameninţări în acest sens, în ce consistă violenţa fizică şi morală, astăzi rară în realizare faţă de formele căsătoriei.

451 *bis.* Violenţa nefiind tratată în mod particular în materie de căsătorie decât încă sub art. 163, pare a trebuì să rămână

---

s'ar referì la însuşiri a căror lipsă ar fi reţinut pe celalt soţ de a se căsătorì dacă el ar fi cunoscut adevărata stare a lucrurilor. Toate acestea, însă, în limitele unei aprecieri raţionale a substanţei căsătoriei, § 1333.

1) Art. 61 modificat.

2) „*Primirea spre căsătorie când va fi de silă şi frică*, **nu are** *legiuită* **putere**“ (§ 81 Cal.), ceeace în orice caz astăzi nu poate să însemne inexistenţa, cu toate că cel ce va fi voit sub imperiul violenţei, nu va fi voit în realitate a se căsătorì, ci numai a scăpa de relele ce suferea sau îl ameninţau. Teoria codului însă se poate justificà întrucât se iea în seamă faptul nerezistării violentatului ceeace înseamnă: a *alege (act de voinţă, deşi nu perfect)* starea de căsătorie.

pentru rest supusă regulelor generale privitoare la acest viţiu de consimţimânt, adică art. 955—959. Nu trebuieşte însă uitat că aceste texte statuează în vederea contractelor în general, căsătoria constituind un contract anumit de care legiuitorul se ocupă în mod special, de unde rezultă că în afară de cestiuni de principii generale ale dreptului, semnalatele texte nu s'ar impune; în orice caz nerespectarea lor n'ar însemnà o violare a legii, fiind vorba de căsătorie [1]).

452. Eroarea şi violenţa fiind singurele viţii de consimţimânt recunoscute de natură a atrage nulitate de căsătorii, orice alte cauze deasemenea gen par excluse, astfel, seducţiunea, dolul [2]), abstracţiune făcându-se de veri-o eroare aşà cum o cere legea, raptul [3]) independent de voinţa recunoscută. Şi într'adevăr, dacă eroarea consistă chiar în *noţiunea* falsă a *subiectului* iar violenţa alteră în mod *profund* libertatea consimţimântului până la ideia inexistenţii [4]), seducţiunea, dolul, raptul, constituesc cauze externe care prin ele însele ating mai puţin această libertate. Totul, pe când legiuitorul s'a temut a compromite instituţiunea căsătoriei stabilind ca de natură a atrage nulitate, diverse mijloace de înşelăciune, din nenorocire, uzitate în mod frecuent cu ocaziunea însoţirilor şi în spre a lor sfârşit [5]).

453. „...**numai** *de către soţi, sau de către acela din ei, al cărui consimţimânt nu a fost liber...*“.

„...**numai** *de către acel din soţi care a fost amăgit...*“ [6]), căci numai în interesul lor legiuitorul stabileşte cauza de nulitate, ceeace face că orice altă persoană, fie interesată pecuniarmente, este exclusă dela urmărirea ei, astfel ascendenţii chiar ai soţului amăgit sau violentat precum şi celalt soţ nefiind victimă a eroa-

---

1) Comp. §§ 81 şi 1162 c. Cal.

2) Orice mijloc în spre a înşelà pe cineva, vezi Dreptul 1885 No. 52.

3) Care în vechia legislaţiune constituià o împiedecare la căsătorie (cod. Calim. § 82).

4) Vezi No. 458.

5) Vezi C. Jud. 1904 No. 3. Comp. § 1334 codul civil german, care admite dolul ca cauză de nulitate a căsătoriilor atunci când nu poartă asupra unor relaţiuni de avere. Cât despre seducţiune, ea este mai cu deosebire de temut pentru minori protejaţi, graţie necesităţii consimţimântului la căsătoria lor a unor anumite persoane (art. 133).

6) Adică, victimă a erorii.

rii sau violenţii. Dar, nici creditorii şi moştenitorii soţului victimă a erorii sau violenţii nu vor avea acţiunea în nulitate care este *strict personală* şi se admite că aceştia nu vor puteà nici măcar continua instanţa începută de soţul în cestiune, cum ei nu continuă persoana autorului lor decât cu privire la patrimoniu; şi aceasta cu toate că interese pecuniare importante pot fi în joc. Cât despre prescripţiunea acestei acţiuni în nulitate, ea pare a trebui să se îndeplinească prin treizeci ani, termen de drept comun (art. 1890). Şi într'adevăr, imprescriptibilitatea, de o parte, nu se poate admite, cum, *„toate acţiunile... se vor prescrie...“* (art. 1890), într'un interes de ordine socială, fiind dat că nicăieri legiuitorul n'a declarat imprescriptibilă acţiunea ce ne ocupă, ci numai pe aceea a reclamării stărei civile (art. 301), de care nu este vorba în specie, totul nereferindu-se acì în acest punct de vedere decât la rezultarea unui stat deosebit ca *consecinţă;* de altă parte nici prescripţiunea de zece ani nu pare a fi la locul ei acì, cum legiuitorul o stabileşte în materie de contracte în general (1900), iar *de astă dată căsătoria,* contract de care legiuitorul se ocupă în particular, este de anulat; toate acestea cu reamintirea că stricta interpretare se impune faţă de o derogare la dreptul comun care se bazează pe consideraţiuni de ordine publică [1]).

453 *bis.* Cum numai semnalatele persoane pot urmări în nulitate căsătoria atinsă de viciul erorii asupra persoanei fizice şi violenţii, ele abţinându-se dela o asemenea acţiune, căsătoria va rămâne în picioare cât timp această atitudine va fi păstrată, deci, în totdeauna din momentul ce o atacare din partea lor nu mai poate avea loc, ce se va prezentà în caz de renunţare din partea acestor persoane la dreptul de a cere nulitatea, lucru care nu se poate decât admite, fiind dat că în profitul excluziv al lor este stabilită nulitatea ce ne ocupă. Aşezându-se cineva în punctul de vedere al căsătoriei astfel menţinute în spre inatacabilitate, care îi dă caracterul de valabilă, poate vorbì de o ratificare, aprobare a ei.

In această ordine de idei legiuitorul statuează art. 163:

454. *„In cazul prevăzut la articolul precedent, cererea de anulare nu se mai poate primì, dacă a urmat împreună vieţuire*

1) Comp. Dreptul 1874 No. 53.

în curs de 6 luni, care se vor socoti de când soţul a dobândit deplina sa libertate, sau de când a recunoscut eroarea“ [1]), de oarece legiuitorul presupune că soţul amăgit sau violentat care în cunoştinţă şi libertate de cauză procedează astfel, a renunţat la dreptul său de a cere nulitatea, cât despre termenul de şase luni ca în totdeauna este acordat în vederea posibilităţii de a atacà căsătoria spre diferenţă cu vechiul cod Calimach care cerea depărtarea „...**îndată** *de persoana vinovată...*“ „...*după descoperirea împiedecării de însoţire...*“ (§ cit. III), pentru ca ratificarea să nu fie presupusă.

455. Singurul fapt indicat de legiuitor ca atrăgând semnalata ratificare fiind coabitaţiunea art. 163, de altmintreli unica împrejurare de natură a permite cu o deosebită şansă de certitudine inducerea ei, pare că trebuieşte respins orice alt fapt ca putând, în intenţiunea legiuitorului, produce acelaş rezultat, aşà îngreunarea femeiei, cum cu privire la ratificarea bărbatului poate fi produsul unui adulter sau al unei constrângeri fiind vorba de aprobarea femeiei. Necesitatea unei anumite certitudini în spre inducţiunea expusă ne determină chiar a nu considera ca operantă decât coabitaţiunea *continuă* cu toate că art. 163 nu cere decât „...*împreună viefuire...*“, faţă de textul cor. fr. art. 181 care vorbeşte de „...*cohabitation* **continuée...**“.

456. Cât despre admiterea ratificării exprese, adică prin cuvinte, ea în orice caz nu este de natură a se impune ca mai semnificativă decât coabitaţiunea continuă luată în consideraţiune.

2. Lipsa de învrednicire în minoritate. (Art 164).

„*Căsătoria contractată fără consimţimântul tatălui sau al mamei, al ascendenţllor sau al consiliului de familie* [2]), *în cazurile în care acest consimţimânt este necesar, se poate atacà numai de către acei al căror consimţimânt este cerut*“.

457. Pare natural ca legiuitorul după ce a cerut consim-

1) § 111 c. Calim.

2) Astăzi înlocuit prin tutore, art. 133 al. III.

ţimântul ascendenţilor şi tutorelui pentru căsătoria de minori [1]), să permită acum acelor persoane de a urmări în nulitate însoţirile încheiate în nesocotirea autorităţii ce le conferă. Cum însă învrednicirea de care ne ocupăm are de scop protecţiunea minorilor, şi acestora ar fi trebuit să li se recunoască aceeaş facultate conform tradiţiunii codului Calimach [2]), deşi vinovaţi de a fi călcat autoritatea persoanelor ce au misiune de a-i protejà.

458. Persoana dar care ar fi trebuit să consimtă la o căsătorie de minori este singură care o poate atacà conform art. 164, aceasta găsindu-se încheiată fără consimţimântul ei, ceeace exclude orice altă persoană chiar făcând parte din grupul celor al căror consimţimânt este necesar căsătoriilor de minori. Aşà, tatăl, va puteà urmări în nulitate, ambii părinţi fiind în vieaţă, căci deşi consimţimântul mumei este în acelaş timp cerut (art. 131 al. I), însă acesta nu este necesar (art. 131 al. II), deci cu excluziunea mumei şi a tutulor celorlalţi ascendenţi, chiar după moartea tatălui, neputând intervenì nici erezii acestuia, nici creditorii lui, cum nu e vorba de patrimoniu ci de respectarea unei autorităţi ce atârnă în mod strict de persoană. In aceleaşi condiţiuni va trebuì desemnat părintele supravieţuitor singur (art. 132), în caz de deces al ambilor părinţi, bunii despre tată şi în lipsa lor cei despre mamă (art. 133 al. I şi II) [3]), iar în lipsă de ascendenţi, tutorele (art. 133 al. III [4]).

459. Art. 164 necoprinzând în enumeraţiunea lui pe soţii căsătoriei anulabile, aceştia nu vor puteà cere nulitatea însoţirii lor chiar fiind vorba de soţul minor care n'ar fi obţinut consim-

1) Art. 131—133.

2) § 111.

3) Credem că în fiecare linie, bunul nu va puteà urmări nulitatea fără consimţimântul bunei şi invers, căci nu consimţimântul fiecărui ...„*este necesar*...“ (art. 164), căsătoria putând aveà loc cu consimţimântul celuilalt (art. 133/II): ceeace întâmplându-se va împiedeca acţiunea în nulitate, care fiind intentată înainte ar fi oprită.

4) Deastădată observaţiunea că tutore va încetà de a existà din momentul incheierii căsătoriei (Comp. No. 450) nu va mai puteà servì de objecţiune şi într'adevăr, tutorele atacând în nulitate, face aceasta tocmai în spre asigurarea de respect cu privire la autoritatea lui ce se nesocotise, de unde căsătoria care a pus sfârşit tutelei.

ţimânt, cu toate că acesta nu va fi fost protejat faţă de o seducţiune poate, căreia a căzut victimă[1]).

460. Deşi legiuitorul în art. 164 acordă acţiunea în nulitate de care ne ocupăm pe baza autorităţii de consimţire la căsătorie, cum el nu coprinde în enumerarea lui pe tutorele copilului natural al art. 141, pe când nulităţile în materie de căsătorie sunt considerate de strictă interpretare, pare că acest tutore trebuieşte înlăturat ca putând urmări nulitatea căsătoriei copilului natural la care n'ar fi consimţit. Este adevărat, am admis pe tutorele copilului legitim de a puteà urmări nulitatea căsătoriei contractată fără consimţimântul său, dar aceasta pentru că el *înlocueşte consiliul de familie* enumărat în art. 164 şi pe urmă acest tutore se deosibeşte de cel al copiilor naturali care este un tutore ad-hoc.

461. Cum numai persoanele enumărate de art. 164 pot urmări în nulitate căsătoria atinsă de viciul neînvrednicirii în minoritate, ele abţinându-se dela o asemenea acţiune, căsătoria va rămânea în picioare cât timp această atitudine va fi păstrată, deci în totdeauna din momentul ce o atacare din partea lor nu mai poate aveà loc, ce se va prezentà în caz de renunţare din partea acestor persoane de a cere nulitatea, de unde iarăş ratificare, aprobare.

Cu privire la aceasta art. 165 statuează:

„Cererea de nulitate nu mai poate fi pornită de către ascendenţii al căror consimţimânt era cerut, dacă căsătoria va fi aprobată anume, sau prin tăcere de către acei al căror consimţimânt erà necesar, sau dacă a trecut un an de când au cunoscut căsătoria, fără reclamaţiune din parte-le".

462. Aprobarea, ratificarea ce ne ocupă, consimţimânt tardiv, cărui cată a se aplicà tot ce am spus cu privire la dreptul de a consimţì (No. 459 urm.), de astă dată relativ la acoperirea nulităţii, poate fi prin urmare expresă şi tacită, după cum rezultă din cuvinte oricare ar fi forma, sau fapte, ca: asistarea la celebrarea căsătoriei; tratarea soţilor ca pe nişte copii fiind vorba de un ascendent, botezul copilului lor..., legiuitorul adăo-

1) Soluţiunea aceasta se impune cu atât mai mult că textul francez corespunzător acordă acţiunea în nulitate şi soţului care se va fi căsătorit fără consimţimânt.

gând trecerea unui an *„...de când au cunoscut ascendenţii căsătoria fără reclamaţiune din parte-le“.*

463. Dacă o căsătorie este inexistentă când îi lipseşte o condiţiune esenţială formării sale, şi nulă oridecâteori ea fiind formată, legiuitorul autorizâ atacarea ei pentru neîntrunire de condiţiuni ce trebuie să îndeplinească, care va fi soarta unei căsătorii ce nu corespunde cerinţelor legii fără ca aceasta să fi edictat nulitatea sa? Aşà d. ex.: căsătoria încheiată în violarea art. 141, 210, 278.

Regula generală şi raţională că, interzicerile presupun nulitatea, se respinge de obiceiu, fiind dată gravitatea dărâmărilor de căsătorii, faţă de faptul că legiuitorul, în materie de nulitate a căsătoriilor, intervine pentru a prevede şi reglementà tot într'o serie de ipoteze, nepermiţând cererea în nulitate decât unor anumite persoane [1]), ceeace ar arătà intenţiunea lui de a exclude nulitatea în afară de cadrurile reglementării sale pentru a nu lăsà nimic interpretaţiunii [2]).

Acestui sistem se poate opune pe lângă consecinţele lui neraţionale în diverse cazuri, preocuparea legiuitorului numai de a determinà persoanele care pot cere nulitatea sub capitolul IV al titlului căsătoriei pe când şi în alte materii se admite nulităţi virtuale cu toată intervenţiunea legiuitorului în spre reglementarea unor diverse ipoteze [3]).

De unde părerea de mijloc a admiterii cu rezervă a nulităţilor virtuale în materie de căsătorie şi anume nu numai pe baza veri-unei formule proibitive, ci în urmă şi de cercetări ale intenţiunii legiuitorului în fiecare caz [4]).

464. Orice s'ar zice, ar fi de dorit ca legiuitorul să intervină în spre stabilirea unui sistem precis în această materie, cel puţin să edicteze nulităţi, înţelegându-le necesare, şi în alte cazuri decât cele sancţionate astfel sub art. 162—174, aşà, chiar dacă ar fi vorba de o ipoteză asupra căreia o nulitate stabilită s'ar puteà întinde pe cale de analogie ca aceea de sub art. 141 faţă de nulitatea art. 133, sau chiar de ar fi cestiune de o nulitate

1) Cap. IV, art. 162—174.
2) V. Baudry, t. I p 298, No. 498.
3) Planiol, t. I, p. 110, No. 328 şi urm.
4) V. Planiol, l. cit. p. 112, No. 330.

ce raţiunea impune ca acele ale art. 277, 146—149, 313; rămânând la o parte numai cazurile în care proibiţiunea se poate pe deplin justificà şi fără sancţiunea nulităţii ca acele ale art. 210, şi 278, ca ipotezele de lipsă de publicaţiuni sau existenţă de opoziţiuni. Şi într'adevăr, în cazurile art. 277, 146—149 şi 313, proibiţiunile nu şi-ar atinge efectul lor moralizător, protegiuitor fără sancţiunea nulităţii, pe când în cazurile art. 210 şi 278 dărâmarea căsătoriei nu va împiedecà, ca amestecul de sânge să fi avut loc; iar în ipotezele de lipsă de publicaţiuni numai şi existenţă de opoziţiuni, distrugerea căsătoriei va puteà purtà sau asupra unei căsătorii care va fi satisfăcut condiţiunilor de publicitate sau nu va puteà împiedeca nici ea faptul neopririi căsătoriei care se va fi produs prin nesocotirea opoziţiunii.

B. **Legiuitorul dă efect unor anumite căsătorii nule.**

Adică în art. 183 şi 184, la care trecem, sărind, deocamdată, peste art. 176—182 pentru a terminà cu materia nulităţilor înainte de a tratà despre asigurarea căsătoriilor legal încheiate, pe calea reglementării dovezilor de care se ocupă ultimele texte.

465. Deşi căsătoria anulată este considerată caşi cum n'ar fi existat niciodată, de unde nu numai încetarea ei de a produce efecte în viitor dar şi ştergerea celor din trecut, legiuitorul statuează în art. 183: „*Căsătoria care s'a declarat nulă* **totuş produce efectele sale civile, dacă ea s'a contractat cu bună credinţă**“, aceasta în spre respectarea individualităţii soţilor cari se vor fi manifestat în sensul actului social al căsătoriei fără a aveà cunoştinţă de vre-o nesocotire a prescripţiunilor legii. O purtare de astă natură corespunzând *gândului* unor soţi de a fi contractat o căsătorie valabilă, o asemenea căsătorie, *productivă de efecte cu toată nulitatea ei, graţie bunei credinţe a soţilor sau a unuia din ei*, s'a numit putativă dela *putere, a gândì*.

466. Instituţiunea căsătoriei putative coprinsă d'abia în germene în legislaţiunea romană şi codul Calimach [1]), îşi găsì

1) L. 6. C. De incestiis et inutilibus nuptiis, 5, 5. L. 57 § 18. De ritu nupt. 23, 2 § 118, 119 c. Calim.

desfăşurarea în legislaţiunea canonică [1]) de unde trecù după exemplul c. Nap. în codul nostru civil actual.

467. *„Căsătoria care s'a declarat nulă...“* (art. 183), căci înainte de o asemenea declaraţiune, căsătoria nulă, anulabilă, produce în mod provizoriu efecte caşi cum ar fi valabilă, iar numai în urma pronunţării nulităţii sale de către autorităţile judecătoreşti, ea încetează de a produce efecte ştergându-se şi cele din trecut, de unde, soţii vor fi consideraţi caşi cum n'ar fi fost niciodată uniţi prin căsătorie, ceeace va atrage căderea tutulor raporturilor între ei decurgând din însoţire ca cele ale art. 194 urm. chiar pentru trecut, pierderea dreptului lor reciproc de succesiune (art. 679), deci obligaţia soţului erede de a restituì tot ce luase ca moştenitor. Copiii vor fi naturali, deci fără drepturi faţă de tată şi datorii către acesta [2]), tocmelile căsătoreşti vor fi fără tărie, căsătoria, fundament al lor fiind nimicită.

468. Căsătoria fiind putativă însă, ea deşi anulată, *„...totuş produce efectele sale civile...“*, bine înţeles, *numai în trecut*, adică *până la anularea* ei, însă în spre menţinerea lor, de unde, perpetuare; aşà în ceeace priveşte situaţiunea copiilor născuţi înainte de căsătorie, cari vor fi consideraţi ca legitimi, toate, caşi cum ar fi vorba de o căsătorie desfăcută prin despărţenie.

469. *„...atât în privirea soţilor...“*, şi anume: a amândorora dacă ambii au fost de bună credinţă, între cari, prin urmare, va fi existat situaţiunea stabilită de art. 194 urm., ce fiecare va puteà invocà în ceeace priveşte consecinţele şi căreia va trebuì să se conforme. De asemenea soţii vor fi dobândit dreptul de a se moştenì în mod reciproc (art. 679), ce nu s'ar puteà realizà decât dacă unul din soţi moare înainte de anularea căsătoriei, cum odată căsătoria anulată, nu va mai existà titlul de soţ putând sprijinì dreptul de succesiune [3]). Fiind vorba de efecte, *„...în* **privirea** *soţilor...“*, aceştia vor aveà drepturi şi faţă de copiii născuţi din căsătoria putativă, prin urmare, puterea părintească asupra lor (art. 325 urm.),

---

1) Cap. 14 an. 1213. Corp. jur. Canon. p. 566.

2) Cât despre situaţiunea copiilor naturali faţă de mumă ea este la noi cum vom arătà la timp, caşi aceea a copiilor legitimi.

3) Deci n'ar mai puteà ajunge la realizare nici dreptul la alimente rezultând din art. 194. ş. a. m. d.

dreptul de a le succedà, dreptul la alimente [1]). Cât despre convenţiunile matrimoniale, neapărat că ele vor puteà fi invocate în întreg împreună cu darurile coprinse într'însele căci va fi existat căsătoria spre a le sprijinì [2]).

470. „*...cât şi în privirea copiilor...*“, cari, fiind născuţi înainte de anularea căsătoriei [3]), se vor considerà ca legitimi, de unde, toate drepturile unor copii legitimi în profitul lor ; aşà dreptul de a succedà părinţilor şi rudelor acestora, de a purtà numele lor, toate acestea şi în ceeace priveşte soţul de rea credinţă, soluţiune ce rezultă din art. 184 care în vederea ipotezei numai a unui soţ de bună credinţă statuează în mod general: „*...căsătoria produce efectele sale civile...în favoarea...***copiilor născuţi din acea căsătorie**“.

471. Art. 184. „*Dacă buna credinţă există numai din partea unuia din ambii soţi, căsătoria produce efectele sale civile* **numai în favoarea soţului celui cu bună credinţă...**“. Neapărat, pe lângă eficacitatea ei faţă de copiii născuţi dintr'însa conform aceluiaş text, ceeace am arătat.

Numai soţul de rea credinţă prin urmare nu va puteà invocà art. 194 urm. pentru trecut, trebuind însă a se conforma lor faţă de soţul de bună credinţă. Numai el nu va aveà dreptul de a succedà soţului de bună credinţă şi copiilor născuţi din căsătorie, aceştia având drept la succesiunea lui, ce constitue o derogare la principiul reciprocităţii în materie de succesiune. Se admite însă că rudele soţului de rea credinţă vor aveà drept de a moşteni pe copii, putând fi moşteniţi de aceştia. Şi în adevăr, de astădată principiul reciprocităţii nu pare a fi împiedecat cum rudele soţului de rea credinţă nu sunt întru nimic vinovaţi de încheierea căsătoriei pe când, copiii născuţi din căsătorie fiind consideraţi ca rude ale lor, aceasta atrage aceeaş situaţiune şi pentru ei. Numai soţul de rea credinţă nu va aveà puterea părintească asupra copiilor născuţi din căsătorie şi dreptul de a le cere alimente, aceştia însă vor

1) Art. 670, 187. Toate acestea, repetăm, nu vor servì la nimic mumei cum cea naturală este asimilată cu muma legitimă.

2) De asemenea şi orice drepturi patrimoniale ca ipoteca legală a femeiei, darurile făcute în vederea căsătoriei.

3) Cum căsătoria odată anulată încetează, chiar fiind putativă, de a mai produce efecte, arg. şi cuvint. „*...a copiilor născuţi din acea căsătorie*“. (art. 184).

puteà pretinde dela dânsul executarea tutulor îndatoririlor impuse părinţilor. In fine, numai soţul de rea credinţă nu va puteà cere executarea convenţiunilor matrimoniale, profità de darurile coprinse într'însele [1]), şi invocà orice alte drepturi rezultând din situaţiunea trecută a căsătoriei, care pentru el nu se recunoaşte. Această stare de lucruri atrăgând numai îndreptăţirea soţului de bună credinţă pe lângă a copiilor, impune posibilitatea de renunţare din partea aceluia, aşà ceva nefiind contrariu altor principii de drept, astfel, relativ la executarea convenţiunilor matrimoniale, pe care însă, se admite că trebuieşte să o ceară în întreg întrucât nu renunţă la ea.

„...dacă ea s'a **contractat** *cu* **bună credinţă“** (art. 183). *„Dacă* **buna credinţă** *există* **numai** *din partea* **unuia** *din ambii soţi, căsătoria produce efectele sale...* **numai** *în favoarea soţului...* **cu bună credinţă...“** (art. 184).

472. Buna credinţă în momentul contractării este dar singurul element care face ca o căsătorie anulată să producă până la anularea ei efectele unei căsătorii valabile în sistemul nostru legislativ.

Buna credinţă consistă în faptul necunoaşterii viţiului de natură a atrage nulitatea căsătoriei, ceeace neapărat trebuie să corespundă unei erori, însă nu numai de fapt, dar şi de drept cum legea nu distinge; astfel voiu fi de bună credinţă nu numai dacă mă căsătoresc cu vara mea primară fără a ştì că-mi este rudă la acest grad, dar şi dacă fac aşà ceva, ştiind despre această rudenie însă fără a aveà cunoştinţă că legea înterzice asemenea uniri. Totuşi însă, nu este mai puţin scuzabil cel ce ignoră legea, decât cel care nu cunoaşte alte fapte ordinare, din care vor face neapărat parte şi legile unei ţări străine? (D. 90, 2, 88).

473. Buna credinţă constituind singurul element necesar pentru a fi căsătorie putativă, orice alte condiţiuni pe lângă dânsa vor fi de prisos, deci:

1. Lipsa unei erori *scuzabile* neîmpiedecând buna credinţă, *orice eroare* în acest punct de vedere va fi de natură a determinà starea subiectivă din care rezultă căsătoria putativă.

---

1) Darurile făcute de străini numai în vederea căsătoriei, vor scăpà dar şi ele soţului de rea credinţă, deci şi copiilor, care nu vor aveà nici un titlu spre a le invocà.

2. Putând există bună credinţă chiar atunci când căsătorie nu s'ar fi format, cazul întâmplându-se, va fi căsătorie putativă, aşà în ipotezele încheierii de însoţiri fără solemnităţile de celebrare (cerute sub pedeapsă de inexistenţă) sau înaintea unei alte persoane decât un ofiţer al stărei civile. Şi să nu se observe că, aşà stând lucrurile, *va fi căsătorie* putativă *fără ca să se fi format căsătoria;* că, neantul produce efecte, căci, deoparte, totul acì nu este decât ficţiune ca, de altfel, şi fiind vorba de o căsătorie nulă care, odată anulată, se consideră caşi cum n'ar fi existat niciodată; de altă parte, ceeace produce efecte nu este măcar nici celebrarea, ci voinţa unei persoane de bună credinţă în sensul căsătoriei încheiate fapt care constitue un act productiv de efecte[1]); de altmintreli situaţiunea celor cari de bună credinţă au ajuns la o căsătorie inexistentă este tot atât de demnă de interes ca a acelor care vor fi parvenit astfel la o căsătorie nulă, fiind dat că nu poate fi vorba de a înlocuì „...condiţiunile necesare la validitatea căsătoriei..."[2]) sau de „...a face să existe o căsătorie, care n'a avut fiinţă..."[3]) ci numai de a luà în consideraţiune, pe baza echităţii, o manifestaţiune a individualităţii omeneşti în sensul unui act social şi favorizat. Cât în ceeace priveşte argumentul ce s'ar puteà trage din consideraţiunea că legiuitorul se ocupă numai de nulitate sub capitolul în care sunt coprinse textele care reglementează căsătoria putativă, se poate observa că, codul care nu distinge cu preciziune între nulitate şi inexistenţă, se ocupă în acelaş capitol şi de dovada căsătoriei, putându-se adăuga la toate cele spuse până acì că nulitatea este foarte apropiată de inexistenţă[4]).

474. *„...efectele sale civile..."* deci pe toate; prin urmare pe lângă cele enumărate putem adăoga:

1. Femeia de bună credinţă va purtà numele bărbatului[5]) în urma căsătoriei putative.

2. Căsătoria putativă va atrage revocarea darurilor făcute de

1) V. C. jud. 1900 No, 68 şi Dreptul 1901, No. 22 Comp. cu Alexandrescu loc. cit. pe 365. V. şi Planiol (op. cit.) III p. 147, care argumentează asupra cuvântului „...contractat..." în sensul unei celebrări necesare.

2) Alexandrescu p. 665.

3) Alexandrescu eod. loc.

4) Comp. Planiol l. cit. p. 146 No. 445/II.

5) V. l. 18 Martie 1895 art. 7.

soţi în urma supravenirii de copii dintr'însa (art. 836). Credem însă că acest rezultat nu se va puteà produce decât fiind vorba de daruri făcute de un soţ de bună credinţă, cum soţul de rea credinţă este exclus dela orice beneficiu al instituţiunii de care ne ocupăm. Cât despre copii, este adevărat că ei cată să profite de toate efectele civile ale căsătoriei putative, chiar faţă de soţul de rea credinţă, ceeace ar îndemnà de a admite revocarea în profitul lor, a darurilor făcute acestuia. Pe lângă consideraţiunea însă că un asemenea rezultat ar da unor copii născuţi dintr'o căsătorie putativă o situaţiune mai avantajoasă decât acea pe care ar fi avut-o dacă căsătoria ar fi fost valabilă, nu trebuieşte scăpat din vedere că legiuitorul stabileşte revocarea pentru supravenire de copii în profitul *donatorului* devenit părinte, aşà că producerea ei în avantajul copiilor ar trebuì să fie recunoscută de lege [1]).

3. Căsătoria putativă va legitima copiii ce soţii vor fi avut împreună afară de căsătorie, ei fiind recunoscuţi conform prescripţiunilor legii (art. 304). Şi într'adevăr, această legitimare va fi fost poate singurul efect al căsătoriei urmărit de soţi pe când legiuitorul sub art. 183 text general, vorbeşte de copii fără a distinge între cei născuţi înainte sau după căsătorie, iar art. 134 care se ocupă de copii, „...*născuţi din acea căsătorie...*“ este un text vizând o ipoteză particulară pe lângă care reglementează şi situaţiunea copiilor, aşà că pare a nu puteà fi decisiv în cauză. Soluţiunea aceasta este însă îndoielnică alături de tradiţiunea canonică excluzivă din beneficiu a copiilor născuţi afară de căsătorie şi faţă de lipsa de preciziune a art. 183 pe lângă care art. 184 cu formula lui determinatorie ar puteà fi considerat ca explicativ. In orice caz însă, soluţiunea legitimării fiind admisă, ea va purtà la noi şi asupra copiilor adulterini sau incestuoşi, pe care legiuitorul nu-i deosebeşte de cei naturali simpli.

4. Atât bărbatul cât şi femeia dintr'o căsătorie putativă, vor puteà atacà în nulitate actele îndeplinite de aceasta fără autorizare (art. 207) întrucât soţul ce voieşte să procedeze astfel este de bună credinţă.

475. După cum se vede, căsătoria întrucât ar fi putativă e destinată caşi o căsătorie valabilă desfăcută, a produce până la

1) Cestiunea însă este controversată.

anulare, toate efectele civile ale căsătoriilor şi aceasta nu numai între soţi şi copiii născuţi din aceştia înainte de anulare, dar şi faţă de terţele persoane.

476. Cât despre buna credinţă, singurul suport al instituţiunii, ea va trebui să fie dovedită de către cel ce o invoacă conform dreptului comun nu numai dacă ea s'ar sprijini pe o eroare de drept cum „*nemo censetur ignorare legem*" dar chiar dacă o eroare de fapt i-ar servi de bază. Prezumpţia art. 1899 al. II însă fiind scrisă pentru materia prescripţiunii nu poate fi întinsă la instituţiunea ce ne ocupă, prezumţiunile fiind de strictă interpretare.

C. Legiuitorul cată a asigurà căsătoriile valabile, legal încheiate prin reglementarea dovezii lor.

477. Pare natural ca legiuitorul, ocupându-se de înlăturarea căsătoriilor defectuoase, să aibă grije, în acelaş timp, de a adăposti de soarta ineficacităţii destinată acestora, căsătoriile în general, care trebuiesc favorizate: ceeace realizează în art. 176—182 reglementând dovada lor fără de care nu pot aveà loc nici efecte din parte-le [1]).

Deşi această tendinţă pare a nu puteà cadrà decât cu un sistem cât de larg de dovadă, codul nostru civil stabileşte unul *particular restrâns*. Intr'adevăr, nu trebuieşte uitat că, căsătoria este un contract aparte, *anume reglementat* şi privitor la *statul* persoanelor.

a) *Regula particulară.*

478. Este indicat ca dovada normală, regulată a căsătoriei, fapt privitor la statul persoanelor, să consiste caşi pentru celelalte fapte de asemenea natură [2]), într'un „*...act înscris în registru stărei*

1) Căsătoria nulă nu se confundă însă cu cea nedovedită: căci pe când aceasta nu va puteà produce nici un efect deşi valabilă, cea d'intâiu va produce în orice caz efecte în mod provizoriu până la anulare şi în mod definitiv până la aceeaş epocă fiind putativă.

2) V. No. 239 şi art. 21 urm.

civile, afară de cazurile prevăzute de art. 33..." (art. 176), şi cum căsătoria se formează prin: *celebraţiunea ei*, neapărat că acel act va purtà *asupra acestei celebraţiuni*, de unde, sus menţionatul art. 176 care în întregul său statuează: „*Nimenea nu poate reclamà titlul de soţ şi efectele civile ale căsătoriei, dacă nu prezintă* **un act de celebraţiune a căsătoriei, înscris în registrul stărei civile,** *afară de cazurile prevăzute de art. 33 sub titlul „actele stărei civile*", de acì, în principiu, excluderea oricărei alte dovezi fie particulară ori de drept comun.

„*Nimenea...*": art. 176 este aplicabil, dar, nu numai soţilor ci oricărei persoane ce ar reclamà efectele civile ale unei căsătorii: aşà, copiii născuţi dintr'însa.

„*...titlul de soţ şi efectele civile ale căsătoriei...*" de unde rezultă că art. 176 n'ar fi aplicabil dovedirii căsătoriei în spre alt scop decât invocarea efectelor sale civile: aşà, pentru a arătà realizarea condiţiunii: *si nuptiae sequantur* de care ar depinde o obligaţiune contractată. Şi într'adevăr textul de faţă ca derogator la dreptul comun este de strictă interpretare pe când, căsătoria în afară de efectele ei civile, nu mai este privitoare la statul persoanelor pentru a fi supusă sistemului de probaţiune rezervat faptelor de unde decurge statul civil [1]), prin urmare, va puteà fi dovedită conform regulilor de drept comun: ceeace neapărat că nu va servì decât în limitele acelui scop deosebit de invocarea efectelor civile ale căsătoriei.

„*...dacă nu* **prezintă un act...**", ştim că legiuitorul nu s'a putut gândì decât la prezentarea unei còpii a actului, extract de pe registru [2]).

„*...înscris în registrul stărei civile...*", ce exclude validitatea unui act înscris pe o filă liberă.

479. Deşì orice dovadă, fie de drept comun ca martorii, jurământul, prezumţiunile [3]), înscrisuri, chiar contractul fără celebrare, ...fie particulară ca: publicaţiunile, contractul bănesc de căsătorie..., alta decât un act de celebrare înscris în registrul stărei ci-

---

1) Această soluţiune rezultă dealtmintreli şi din art. 177—182 care se ocupă de căsătoriţi, soţi, legitimitate, efecte civile.

2) No. 261: art. 32.

3) V. Dreptul 1879, No. 19.

vile, este exclusă în materie de căsătorie, legiuitorul, fiind dat că proba prin posesiunea de stat este acea care convine mai bine stării de căsătorie, deci ofereà, înainte de toate celelalte, ocaziune de abuz, exclude în mod *direct* pe aceasta statuând: *„Posesiunea de stat nu va puteà dispensà pe acei ce se pretind căsătoriţi şi o invocă, de a înfăţişà actul de celebrarea căsătoriei înaintea ofiţerului stării civile“*. Prin urmare, cu toate că starea de fapt de căsătoriţi: adică traiul ca atari, recunoaşterea în societate ca soţi legitimi, în ce consistă: posesiunea de stat, corespunde de cele mai multe ori aceleaşi situaţiuni în drept, legiuitorul menţine faţă de această împrejurare în întreg regula art. 176, atitudine care se explică fiind dat că posesiunea de stat al cărei punct de plecare este comportarea ca căsătoriţi a soţilor, va fi opera lor: ceeace le-ar permite, dacă ea s'ar admite ca dovadă a căsătoriei, a-şi creà singuri un titlu făcând să treacă un concubinagiu drept o căsătorie legitimă.

480. *„...pe acei ce se pretind căsătoriţi...“*, caşi pe orice altă persoană: însă numai întrucât toţi aceştia ar invocà efecte civile ale căsătoriei; într'adevăr textul de faţă nu statuează cu privire la posesiunea de stat decât în aplicarea art. precedent 176 [1]).

b) *Temperamente aduse principiului ineficacităţii posesiunii de stat.*

481. Posesiunea de stat, *operă a soţilor*, şi de natură *a corespunde unei situaţiuni în drept*, este în mod *excepţional* eficace în sistemul nostru legislativ şi anume ca *întăritoare* de dovadă: art. 178 şi chiar *ca dovadă complectă în oarecari împrejurări:* art. 179.

1. Posesiunea de stat ca întăritoare de dovadă.
(Art. 178).

482. *„Când este posesiune de stat, şi când se înfăţişează actul de celebrarea căsătoriei înaintea ofiţerului stării civile, soţii nu pot fi primiţi a contestà validitatea acestui act“*, de

1) Acest mod de interpretare găseşte sprijin şi în art. 179 care permi-

oarece posesiunea de stat: operă a soţilor, arată pe aceştia în ochii legiuitorului caşi cum ar fi renunţat la dreptul de a contestà validitatea actului de celebrare a căsătoriei lor de unde: acoperire cu privire la ei a neregularităţilor ce ar puteà prezintà, aşà ca: lipsa de înscriere pe registru, de semnătura ofiţerului stărei civile. Orice altă persoană decât soţii, cum numai aceştia sunt de considerat ca renunţători, vor puteà, prin urmare, cu toată posesiunea de stat semnalată, contestà validitatea actului de celebrare, şi într'adevăr, legiuitorul nu vorbeşte decât de: **„...soţii...“** ce *„...nu pot fi primiţi...“*. De altfel, ar fi fost nedrept a permite soţilor de a conferì validitate faţă de terţi, unui act prin singura lor purtare.

483. După cum se vede din expresiunile: *„...se* **înfăţişează actul** *de celebrare...“* *„...acestui* **act...**“: ratificarea art. 178 nu poate purtà decât asupra neregularităţilor *instrumentului* de probaţiune, ca, lipsa semnalată de înscriere pe registru, sau de semnătură a ofiţerului stărei civile, deci nu şi asupra defectuozităţilor celebraţiunii în ea însăş precum sunt: clandestinitatea, incompetenţa ofiţerului stărei civile. Credem că această soluţiune este de dat chiar faţă de conexitatea ce există între celebrare şi actul doveditor al ei, chiar în prezenţa rarităţii cazurilor de nulitate pentru neregularitate a actului de probaţiune, chiar înfine dacă s'ar admite părerea că nu există asemenea nulitate, aşà că art. 177 ar apare cà inaplicabil; şi într'adevăr, înainte de toate trebuieşte ţinută în seamă, voinţa clar exprimată a legiuitorului, ce tocmai are loc cu privire la cestiunea care ne ocupă sub textul de faţă şi aceasta în sensul soluţiunii ce susţinem. Iar dacă necesităţile sociale cer o extensiune în domeniul de aplicare al art. 178 în direcţiunea arătată, numai legiuitorul are competinţă de a intervenì în spre acest sfârşit.

2. Posesiunea de stat ca dovadă complectă.
(Art. 179).

„Cu toate acestea dacă în cazurile prevăzute la art. 176 şi 177, există copii făcuţi de două persoane, **care au vieţuit îm-**

ţând altor persoane decât soţii (şi anume copiilor ce se pretind legitimi) a dovedì căsătoria prin posesiunea de stat, arată că nu numai soţii sunt excluşi dela această dovadă.

preună în public ca bărbat şi femeie, *şi care amândoi au încetat din vieaţă,* **legitimitatea copiilor nu se poate contestà sub singurul cuvânt că nu se reprezintă actul de căsătorie,** *oricând această legitimitate se dovedeşte prin o posesiune de stat necontrazisă prin actul de naştere.*

484. Filiaţiunea legitimă rezultând din căsătorie, copiii cari vor voi a dovedì legitimitatea lor vor aveà de trecut prin proba căsătoriei părinţilor lor pentru care li se va aplicà art. 176 şi 177. Textul de faţă însă nepermiţând a se contestà unor copii legitimitatea sub singurul cuvânt că nu prezintă actul de căsătorie al părinţilor lor, îi dispensă de această prezentare impusă prin sus citatele articole şi anume: dacă părinţii lor cari vor fi încetat amândoi din vieaţă au trăit împreună în public ca bărbat şi femeie: ceeace înseamnă că acest fapt, adică posesiunea de stat a părinţilor în cestiune va putea probà căsătoria lor: cel puţin oridecâteori posesiunea de stat de legitimi a copiilor despre cari este vorba nu va fi contrazisă prin actul lor de naştere. Aceasta pentru ca dovedirea legitimităţii să nu se afle împiedecată într'un caz în care se va puteà lesne întâmplà ca copiii să nu fie în măsură de a ştì unde s'au căsătorit părinţii pentru a fi în stare de a prezintà un extract din registru al actului lor de căsătorie, conf. art. 176. Copiii cari vor voi să beneficieze de art. 179 vor trebuì dar să dovedească decesul ambilor părinţi ai lor; posesiunea lor de stat de soţi legitimi în timpul vieţei; propria lor posesiune de stat de copii legitimi ai acestora care trebuie să nu fie contrazisă prin actul lor de naştere, probe din care va rezultà, dovada legitimităţii acestor copii.

485. „*Cu toate acestea...*“: cuvinte ce anunţă că legiuitorul are de gând să statueze pe cale de derogare la cele stabilite prin textele precedente şi anume: art. 176—178, ceeace face, după cum am văzut, pentru favorizarea legitimităţii.

486. „*...şi cari amândoi au încetat din vieaţă...*“, căci lucrurile stând astfel, părinţii nu vor mai există pentru a putea indicà copiilor comuna unde s'au căsătorit, aşà ca aceştia să fie în stare a-şi procurà extract după registrul căsătoriei, în spre dovedirea însoţirii legitime a părinţilor lor. Dar, chiar nefiind morţi părinţii, poate există imposibilitate ca ei să indice copiilor comuna unde se vor fi căsătorit: aşà în caz de absenţă, de alterare a fa-

cultăţilor lor intelectuale, de vrăjmăşie din parte-le (imposibilitatea morală); cum însă art. 179 este derogator la regula art. 176, deci de strictă interpretăre, credem că el nu este de natură a se întinde şi la aceste ipoteze; de altfel extensiunea lui la ultima ipoteză ar permite ca copiii de acord cu părinţii să eludeze art. 176.

487. *„...legitimitatea...* **nu se poate contestà sub singurul cuvânt** *că nu se reprezintă actul de căsătorie...“*, prin urmare s'ar puteà contestà pentru alte motive, astfel: în urma dovezii că posesiunea de stat a părinţilor nu erà adevărată, de unde rezultă că forţa probatorie a posesiunii de stat în materie de căsătorie este mai slabă decât acea a actului de căsătorie, căci pe când ea poate fi combătută prin proba contrarie, actul de căsătorie regulat întocmit este nerecuzabil [1]).

488. *„...oricând această legitimitate se dovedeşte prin o posesiune de stat...“ :* de astădată este vorba de posesiunea statului legitimităţii copiilor după acea a statului de soţi legitimi al părinţilor. Şi să nu se creadă că posesiunea statului legitimităţii se impune numai fiind vorba să dovedească pe aceasta, căci ea întărind posesiunea de stat de soţi a părinţilor a cărei urmare cată a fi, se poate concepe şi ca condiţiune de admisibilitate a acesteia.

489. *„...necontrazisă prin actul de naştere“ :* cum o asemenea contrazicere e de natură a slăbi presupunerea că situaţiunii de fapt pe care se sprijin copiii în spre dovada lor, corespunde una de drept. De altfel nici prezentarea actului de naştere nici aprobarea din parte-i a posesiunii de stat a copiilor nu sunt necesare ele nefiind cerute.

c) *Derogări la regulă.*
(Art. 176).

490. Art. 180—182 autorizând şi reglementând *„...dovada celebrării legale a căsătoriei prin rezultatul vre-unei proceduri criminale...“* (art. 180), continuă, în spre completare, teoria art. 33 [2])

1) Arg. cuvint.: „Nimenea nu poate...“ (art. 176).
2) Vezi No. 265 urm.

întrucât aceasta consistă într'o lărgire a sistemului de dovadă conform dreptului comun în profitul oricărei persoane ce ar justifică, că fără vina ei, nu poate prezenta un titlu. Iar dacă art. 33 după împrejurări autoriză diverse mijloace de probaţiune în spre acea lărgire, art. 180 admite ca mijloc deasemenea natură: „...*rezultatul vre-unei proceduri criminale*...", cum legiuitorul presupune sub acest text că împiedecarea prezentării titlului (act în registru depe care trebuie să se prezinte extract) are loc în urma distrugerii, falşificării actului de celebrare a căsătoriei, înscrierii lui pe o filă liberă,.. fapte pedepsite de art. 203—205, 123—125 c. p.; într'adevăr, ce erà mai indicat şi simplu în acelaş timp decât a autoriză ca dovezile în spre pedepsirea culpabilului pentru enumăratele fapte, să servească şi pentru constatarea celebrării căsătoriei? Cu atât mai mult că de astădată dovezile se vor administrà pe calea judecăţii, ce poate fi considerat ca o garanţie!

Legiuitorul autorizând astfel ca probele în penal să servească şi pentru stabilirea celebrării căsătoriei, este de netăgăduit că părţile interesate vor aveà dreptul de a pretinde ca autorităţile judecătoreşti să constate celebrarea căsătoriei a cărei dovadă ar fi reieşit şi să ordone înscrierea sentinţei astfel constatatoare în registrele stărei civile. Aceasta va puteà fi realizat fie pe cale principală înaintea tribunalelor judecând în civil, fie pe cale directă în materie corecţională, fie în mod incidental alături de acţiunea publică, adică pe cale de constituire de parte civilă. Acum, dacă constatarea celebrării căsătoriei se va puteà dobândì, sentinţa ce se va da, înscrisă în registrul stărei civile, va înlocuì actul de căsătorie, dacă nu se va puteà ajunge la acea constatare, sentinţa dovedind „...*lipsa sau pierderea*..." registrelor, se va puteà recurge la mijloacele de dovadă ale art. 33 pentru constatarea celebrării căsătoriei.

Toate cele expuse rezultă din art. 180 care statuează:

„*Când dovada celebrării legale a căsătoriei se află dobândită prin rezultatul vre-unei proceduri criminale, înscrierea sentinţei în registrele stărei civile, asigură căsătoriei, din ziua celebrării sale, toate efectele civile atât în privirea consorţilor cât şi în privirea copiilor născuţi din acea căsătorie*".

491. „...*prin rezultatul vre-unei proceduri* **criminale**...", cuvânt de veche terminologie franceză însemnând *penale*. Această procedură de competinţa ministerului public lucând ca reprezentant

al societăţii şi neputând aveà loc decât contra culpabilului care trebuià să fie în vieaţă, are de scop pedepsirea acestuia. Ea se desfăşoară înaintea curţii cu juraţi fiind vorba de o crimă şi înaintea tribunalelor corecţionale în materie de delict.

492. „...*înscrierea sentinţei...* **asigură căsătorii... efectele civile...**“: iată, în urma unei proceduri în penal, un rezultat dobândit în civil, acesta fiind legat cu cea d'intâiu prin mijlocirea vătămării pricinuite de faptul delictuos al distrugerii, falşificării actului de căsătorie, vătămare ce caută să se repare astfel prin restabilirea probei căsătoriei. Cum însă această restabilire în ea însăş e independentă de pedepsirea vre-unui culpabil, ea ar puteà să fie urmărită şi în civil, ceeace am arătat, precum şi după moartea culpabilului care va fi comis actul delictuos a căror consecinţe sunt de înlăturat. Soluţiunea posibilităţii urmăririi în civil, culpabilul fiind încă în viaţă, pare însă dubioasă faţă de art. 182 care nu autorizà această cale decât în caz de încetare din viaţă a autorului fraudei. Obiecţiunea însă nu ne pare fundată cum e natural ca legiuitorul să deà acces la calea civilă sub art. 182 care statuează în vederea unui caz când acţiunea publică e stinsă, fiind dat că de altfel în art. 181 citim: **„...sau singuri pentru sine**[1]**),** *sau tot deodată cu acţiunea publică...*“. Este adevărat, ofiţerul stărei civile se va puteà înţelege cu părţile interesate în spre restabilirea unei dovezi înşelătoare, în majoritatea cazurilor însă o asemenea purtare se va evità fiind dat pedepsele ce aşteaptă pe oricine care comite faptele ce ofiţerul stărei civile ar trebuì să recunoască în sarcina lui în spre atingerea acelui scop.

493. Sentinţa art. 180 fiind de *restabilire* a *dovezii căsătoriei*, putând rezultà dintr'o procedură *în penal,* trebuind a fi *înscrisă în registrele stărei civile* şi a asigurà *căsătoriei* **din ziua celebrărei sale toate efectele civile, atât în privirea consorţilor cât şi în privirea copiilor** *născuţi din acea căsătorie*“, pare menită a îndeplinì *absolut* acelaş rol ca actul de căsătorie cărui ţine locul şi a cărui dovadă reconstitueşte, deci, a fi eficace faţă de toţi iar nu numai între părţile care vor fi figurat în instanţă conform art. 1201. Într'adevăr, în afară de această soluţiune n'ar puteà fi vorba de *restabilirea dovezii căsătoriei,* ar fi po-

1) Cuvinte adăogate de legiuitorul nostru.

sibil a *repune în cestiune* fapte delictuoase pedepsite, n'ar aveà sens *înscrierea în registre destinată pentru terțe persoane* şi nu s'ar mai produce toate efectele *căsătoriei* cum pare a voì legiuitorul. Cu toate acestea soluțiunea expusă nu este primită de unii decât fiind vorba de o procedură penală, de alții este în orice caz respinsă pentru admiterea autorității relative ca de regulă în materie de lucru judecat.

494. Cât despre art. 181 şi 182, ele reglementează aceeaş materie însă în punctul de privire al unor ipoteze particulare.

495. *Prima ipoteză* (art. 181): *„Dacă soții, sau unul din ei a încetat din viață, fără a fi intentat vre-o acțiune...“.*

Aceste împrejurări neinfluențând întru nimic starea necesității sociale de a se pedepsì culpabilul pe când după moarte interesele patrimoniale ale oamenilor continuă a fi reprezentate, legiuitorul dă soluțiunea: *„...acțiunea civilă poate fi intentată de către reprezentanții lor, sau singuri pentru sine, sau totdeodată cu acțiunea publică intentată de către procuror“.*

După cum se vede, legiuitorul pare a înțelege să excludă orice altă persoană decât soții dela dreptul de a intentà acțiunea civilă în restabilire a dovezii căsătoriei pe timpul vieții ambilor soți; şi aceasta atât mai mult în sistemul nostru legislativ unde, spre diferență cu c. Nap. care admite la aceeaş acțiune pe toți cari au interes la validitatea căsătoriei, nu sunt admişi astfel decât *reprezentanții* soților, adică: erezii, creditorii lor. Or, oamenii nu sunt reprezentați în acest sens decât după moarte! [1]).

„...fără a fi intentat vre-o acțiune...“ iar dacă vor fi murit în cursul instanței, neapărat că aceiaşi reprezentanți o vor puteà cu atât mai mult continuà numai.

496. *A doua ipoteză* (art. 182): *„Dacă funcționarul stărei civile, sau oricare alt autor al fraudei a încetat din viață când s'a intentat acțiunea în contra sa...“.*

Cu încetarea din viață a funcționarului stărei civile culpabil sau a autorului fraudei stingându-se acțiunea publică pe când personalitatea acestora va fi continuată de erezii lor în punctul de

1) Această restricțiune e regretabilă cum şi trăind soții pot fi persoane interesate la validitatea căsătoriei, ca copii legitimi spre a venì la succesiunea unui frate decedat.

vedere al patrimoniului, legiuitorul decide: „...*moştenitorii lui vor fi urmăriţi înaintea tribunalului civil, pentru despăgubire de către* **procurorul** *în fiinţa părţilor interesate, şi după denunciaţiunea făcută din parte-le*".

De ce însă această intervenţiune a procurorului în civil părţile denunţând caşi cum n'ar fi vorba decât de urmărirea unei pedepse, fiind dat că procurorul n'are competinţă, de regulă, decât în penal, părţile având a urmări repararea vătămărei ce vor fi suferit? Legiuitorul organizează această procedură specială cum se teme ca părţile ce pretind a fi vătămate să ajungă a se înţelege cu bani în mod fraudulos cu erezii autorului faptului delictuos în spre reconstituirea celebrării unei căsătorii neadevărate, aceşti erezi neriscând nici o pedeapsă în urma stabilirii acelui fapt delictuos ca autorul său dacă ar fi trăit şi dacă el ar fi urmărit. In adevăr, supravegherea procurorului va fi de natură a împiedecă asemenea practice. Pentru a se evită acestea, se admite aplicarea textului ce interpretăm şi în orice alt caz de imposibilitate de urmărire a autorului fraudei decât decesul său, aşà starea lui de absenţă, nebunia, prescrierea acţiunii publice, aceasta neatrăgând decât pe aceea în despăgubire de drept comun, de care se deosebeşte acţiunea în restabilire a dovezii căsătoriei ce ne ocupă.

497. In fine derogări la sistemul de probaţiune al art. 176 mai pot rezultà şi din aplicarea regulei *locus regit actum* la căsătorii. Intr'adevăr, fiind permisă, într'un interes general, contractarea căsătoriilor după formele legilor locului unde ea se petrece, trebuiesc admise şi mijloacele de dovadă legate cu acele forme ale aceloraşi legi, mijloace care pot să fie altele decât actul de celebrare înscris pe registru ofiţerului stărei civile.

498. După ce legiuitorul în primele trei capitole ale titlului căsătoriei a tratat în vederea constituirii acesteia în spre eficacitatea ei, în ultimele capitole, ce urmează, se va ocupà de această eficacitate în ea însăş şi anume: de obligaţiunile ce produce căsătoria. Nu însă toate obligaţiunile căsătoriei sunt tratate acì, ci numai datoria de educaţie a părinţilor către copii, obligaţiunea alimentară între unele rude şi oarecari aliaţi (capitolul V) şi raporturile soţilor între ei (capitolul VI), capitolele VII şi VIII încheind cu desfacerea căsătoriei şi luarea de sfârşit a efectelor ei. Celelalte obligaţiuni ale căsătoriei sunt tratate sub titlurile: „*Despre pater-*

nitate şi despre filiaţiune", „*Despre puterea părintească*"; „*Despre minoritate, despre tutelă şi despre emancipaţiune*"; „*Despre majoritate, despre interdicţiune şi despre consiliul judiciar*"; şi „*Despre succesiuni*" [1]).

CAPITOLUL V.

Despre obligaţiunile ce izvoresc din căsătorie.

499. Cu toată generalitatea acestei rubrici, legiuitorul după cum am observat chiar acum, nu se ocupă în capitolul de faţă pe care-l intitulează, decât de *datoria de educaţie* a părinţilor către copii şi de *obligaţiunea alimentară* între unele rude şi oarecari aliaţi, îndatoriri care de altfel nici nu izvorăsc în mod excluziv şi riguros din căsătorie, cea d'intâiu fiind impusă prin simplul fapt al procreaţiunii [2]), cea de a doua rezultând din rudenie şi afinitate care, ele sunt produse ale căsătoriei.

Cât despre termenul, „*...obligaţiunile...*" el este luat în sensul său *larg*, coprinzând *drepturi* (faţă activă) şi *datorii* (faţă pasivă), cu toate că în corpul capitolului nu se vorbeşte decât de *îndatorire*, *datori*, *obligaţiuni*, şi că capitolul următor este intitulat: „*Despre* **drepturile** *şi* **datoriile**...". Aceasta rezultă de altmintreli din economia capitolului ce ne ocupă.

Fiind date aceste observaţiuni, conchidem că rubrica noastră ar fi trebuit să poarte: *Despre* **raporturile** *de educaţie şi alimente ca* **urmări** *ale căsătoriei.*

A. **Datoria de educaţiune:** (creştere, § 182 c. Calim.).

500. *Definiţiune.* Inţelegem prin datorie de educaţiune, „*...îndatorirea*" părinţilor „*...de a alimentà, a întreţine şi a-şi educà*

1) Toate acestea, bine înţeles, nescăpând din vedere rudenia şi alianţa împreună cu familia, cari izvoresc în mod direct din căsătorie (No. 355 lit. h).

2) In sistemul nostru legislativ, după cum am avut ocaziunea de a constată, muma naturală este chiar asimilată cu cea legitimă.

copiii..." (art. 185), în spre perfecţionarea lor fizică, intelectuală şi morală.

„..*De a alimentà,...*", „*...adică îngrijindu-se pentru vieaţa şi sănătatea lor* [1]), *să le deà trebuincioasa hrană,...*" (§ 182, c. Calim.).

„ ..*a întreţine...*" = a le da vestminte şi locuinţă.

„*...A-şi educà copiii...*", „*...deprinzându-le puterile trupeşti şi iscusinţele sufleteşti spre bine şi întemeind fericirea lor cea viitoare prin învăţături, mai întâiu a dogmelor credinţei* [2]) *şi apoi a celorlalte folositoare ştiinţi*". (§ 182, c. Calim.)[3]).

501. „*Căsătoriţii contractează împreună* **prin singurul fapt al căsătoriei**, *îndatorirea*" (art. 185) de educaţiune, ce va rezultà în sarcina lor din faptul procreaţiunii [4]). Independent dar de acest fapt, legiuitorul sprijineşte datoria de educaţiune pe voinţa presupusă în acest sens a celor ce se căsătoresc cu privire la copiii ce vor naşte din însoţirea lor şi aceasta în interesul organizării sociale; aşà dar, fiece atitudine deosebità nici nu poate fi considerată ca recunoscută de legiuitor, de unde nulitatea oricărei stipulaţiuni, clauze contrarii, ca atingând ordinea publică. Datoria de educaţiune a părinţilor către copiii rezultând din lege, este civilă, deci de natură, în caz de inexecuţiune a ei din partea părinţilor, a fi adusă la îndeplinire în mod silit, şi anume pe cale de acţiune în justiţie contra acestora îndreptată de copii. Oridecâteori însă copiii se vor aflà sub autoritatea părintelui ce datoreşte educaţiunea, această acţiune va fi iluzorie întrucât părintele acela ar aveà să o intenteze în numele copiilor şi prin urmare în contra lui însuşi: fapt care arată o lacună în sistemul nostru legislativ. De altfel singura sancţiune formală cu privire la datoria de educaţiune în legislaţiunea noastră este constituità prin pedepsele art. 8 şi urm. al legii din 28 August 1901 edictate contra părinţilor cari nu trimit pe copiii lor să urmeze cursurile primare [5]). Cât despre sem-

1) Dreptul 1882 No. 29. Cas. Bulet. S-a I 1882 p. 171.

2) Conform spiritului acelor timpuri.

3) Cas. Bulet. 1890 p. 782.

4) Ca atare însă nesancţionată cu privire la tatăl natural legiuitorul nostru nerecunoscând raporturi între el şi copiii săi.

5) In vechia legislaţiune Calimach găsim ca sancţiune de această natură, pierderea puterii părinteşti (§ 233), desmoştenirea din partea copiilor (§ 979) afară de §§ 194/5 care dau acţiune copiilor la majoritate în contra părinţilor pentru ca aceştia să aducă la îndeplinire îndatorirea lor de creştere.

nalatul drept al copiilor de a acţionă pe părinţi în judecată, el rezultă cel mult din art. 186, care ridicând într'o anumită ipoteză copilului dreptul de a-şi urmări părinţii în justiţie, arată că legiuitorul în genere îi recunoaşte un asemenea drept.

502. Cu toate că perfecţionarea omului, scop al educaţiunii sale [1]) poate merge la infinit şi că legiuitorul nu limitează datoria de educaţiune decât când copiii au avere personală în vederea dreptului de uzufruct legal al părinţilor (art. 339), credem că limita care în orice caz se impune în această materie este un grad potrivit cu rangul social al părinţilor, cu situaţiunea lor de avere sau cu aceea a copiilor [2]). Intr'adevăr, a decide că în afară de cazul art. 339 părinţii ar puteà da copiilor lor educaţia ce cred de cuviinţă, pare cu excepţia unei ipoteze, a face să depindă în mare parte îndeplinirea eficace a datoriei de educaţiune de bunul plac al părinţilor, ce ar compromite caracterul chiar acum semnalat al acestei îndatoriri de a nu fi lipsită de sancţiune.

503. „*Căsătoriţii...*“ *:* termen ce exclude pe părinţii naturali, cari, aflându-se în afară de căsătorie, nu se vor vedeà obligaţi de a creşte pe copiii lor, decât prin faptul generaţiunii, obligaţiune sancţionată numai cu privire la muma naturală [3]).

504. „*Căsătoriţii contractează* **împreună...**“ **:** ce înseamnă că datoria de educaţiune va fi pentru ei o sarcină comună având a se executà pe bunurile lor, neapărat întrucât bunuri personale de-ale copiilor, chiar asupra căror ei n'ar aveà dreptul de

---

1) V. No. 500.

2) Aşà pentru un agricultor, meseriaş, va fi suficient să îngrijească ca copiii lui să absolve cursul primar pentru a-i trimite în urmă să înveţe arta plugăritului, o meserie. In alte împrejurări se poate impune absolvirea cursului secundar, superior chiar, o ramură anumită a cunoştinţelor omeneşti fiind dată de ex. o aptitudine oarecare *„...potrivit cu rangul, starea şi chipul vieţii, mai potrivit cu plecarea inimei şi puterile lui...“* *„Judecătoria trebuie să cerceteze averea...“* (§§ 194 şi 195).

3) Vezi No. 499 nota 2, 501 nota 4 precum şi art. 141, 337/8, 652, 677, comp. §§ 223—227, cod. Calim , din care rezultă dreptul la alimente şi creştere a copiilor naturali chiar faţă de tată, texte care şi azi s'ar puteà considerà ca în vigoare în Moldova, cum vechia legislaţiune n'a fost abrogată în mod expres (art. 1912), neapărat în limitele posibilităţii de a se dovedì paternitatea, a cărei cercetare e interzisă în interesul ordinei publice.

uzufruct legal, n'ar fi suficiente în spre acest sfârşit [1]). Nu credem însă că din această contractare împreună impusă căsătoriţilor să se poată conchide că intenţiunea legiuitorului a fost ca ei să fie ţinuţi şi *solidar* la executarea datoriei de educaţiune. Într'adevăr, pentru modalitatea *solidaritate*, trebuie un text sau o stipulaţiune, exprese (art. 1041) [2]). Dar, ambii căsătoriţi fiind astfel obligaţi, dacă unul din ei moare sau cade în neputinţă de a-şi îndeplini îndatorirea, celalt va fi ţinut pentru tot [3]).

505. „...*prin* **singurul** *fapt al căsătoriei...*": oricare ar fi împrejurările, astfel chiar dacă ar fi vorba de un părinte care n'ar aveà exerciţiul puterii părinteşti sau care ar fi încetat în urma unei despărţenii de a mai fi soţ, şi anume, cu toate aceste circumstanţe, părintele în cestiune se va află ţinut de datoria de educaţiune contractată, deasemenea şi în cazul când copiii ar aveà avere personală cu tot dreptul părinţilor de a pune această avere la contribuţiune în spre realizarea îndatoririi de educaţiune înaintea propriei lor averi. Căsătoria fiind determinantă în materie de datorie de educaţie, îndeplinirea materială a acesteia se va regula după regimul pecuniar al căsătoriţilor, după contractul lor bănesc de căsătorie, de unde conformare cu art. 1233, 1242, 1266, 1284 [4]).

506. Educaţiunea primită de copil care poate să nu fie încă terminată la majoritatea lui, adesea d'abia i-ar profità fără un ajutor în bani, punându-l în măsură de a-şi desfăşura activitatea în societate într'un sens oarecare. Aşà, o fată crescută pentru căsnicie va aveà nevoie de zestre, un băiat format agricultor, industriaş, de un capital de exploatare, un doctor în drept şi medicină de cheltueli de stabilire, etc. Toate aceste studii servind, cum se vede, la complectarea educaţiunii în punctul de vedere al eficacităţii ei, deci, obiecte şi ele ale îndatoririi de educaţiune, par a trebuì să fie cârmuite de aceleaşi reguli ca aceasta în general, prin urmare să fie impuse pe cale de sancţiune părinţilor în pro-

1) Comp. §§ 198 şi 200, c. Calim şi Dreptul 1902 No. 13 şi 55.

2) Dreptul 1900 No. 5.

3) Comp. §§ 185, 186, 227 c. Calim. sistem în virtutea căruia în lipsa sau neputinţa părinţilor, îndatorirea de educaţie trecea asupra suitorilor despre tată iar lipsind şi aceştia asupra suitorilor despre mumă.

4) Bulet. s. I 1890 p. 781 şi Dreptul 1890/1 No. 50 şi 1.

fitul copiilor. Intr'adevăr, legiuitorul roman autorizà pretorul de a sili pe tată să-şi înzestreze fata [1]), iar vechia noastră legiuire obligà pe părinţi de a-şi înzestrà fetele [2]). Cu toate acestea, legiuitorul codicelui nostru civil reproducând art. 204 c. Nap. care urmează vechiul drept consuetudinar francez, pe baza afecţiunii presupuse a părinţilor şi în spre respectarea autorităţii părinteşti, părăseşte vechia tradiţiune statuând: *„Copilul* **nu poate cere** *dela tată sau mamă vre-o parte din averea lor spre a se căsători sau a-şi creià vre-un stabiliment“* (art. 186).

507. **„...nu poate cere...“**, deci, ar fi putut cere, dacă legiuitorul nu statuà în sensul negativ, de unde rezultă că părinţii *sunt ţinuţi* de a înzestrà şi stabili pe copiii lor, ceeace reiese nu numai din scopul urmărit pe această cale [3]), dar şi din art. 294, 456, 758, 1250, care au în vedere un asemenea act din partea părinţilor. Cum însă art. 186 ridică sancţiunea obligaţiunii părinţilor de a înzestrà şi stabilì pe copiii lor, această rămâne naturală [4]), putând dar servì de sprijin unei novaţiuni şi plăţi, aşà că îndatorirea în scris de înzestrare sau stabilire va valorà şi sub semnătură privată neputând fi considerată ca donaţiune iar ce se va fi plătit în spre înzestrare sau stabilire nu se va puteà cere înapoi (art. 1092 al. II).

508. Indatorirea de educaţiune fiind îndeplinită, ea se sfârşeşte, fapt care după împrejurări poate aveà loc mai curând sau mai târziu cum poate fi cestiune numai de absolvirea cursului primar sau şi de aceea a cursului superior, precum încă de veri-o abilitare ca practician, fie de docenţă, agregaţie, etc.

B. **Obligaţiunea alimentară.**

509. **Definiţiune.** Inţelegem prin obligaţiune alimentară, îndatorirea impusă cuiva, *„...a se îngriji pentru cuviincioasa*

1) Dig. Lib. XXIII, tit. 2 fr. 19. Comp. Dig. L. 19, 23, 2. C. L. 7, 5, 11 şi L. 14, 5, 12.

2) Cod Caragea P. III, Cap. 16 art. 12 şi 13. Cod Calimach § 1623. Dreptul 1888 No. 5.

3) Vezi preced. No. 506.

4) Vezi Dreptul 1886, 1902 şi 1906 No. 57, 13 şi 4.—C. Jud. 1905, No. 65.

hrană...“ a unei persoane *„...şi pentru celelalte cuviincioase ale vieţii...“* [1]), ca: locuinţă, încălzit, îmbrăcăminte, spălat, căutarea sănătăţei [2]).

Această obligaţiune alimentară nu există în baza capitolului nostru V, decât între anumite persoane, care sunt rudele în linie dreaptă şi oarecari afini în aceeaş linie [3]).

a) *Obligaţiunea alimentară între rude în linie dreaptă.*

510. *„Copiii sunt datori a da alimente tatălui şi mamei lor şi celorlalţi ascendenţi cari se vor află în lipsă“*, (art. 187), adică: tuturor ascendenţilor la orice grad ar fi ei, ceeace coprinde împreună cu părinţii pe buni, străbuni, etc., de unde rezultă că în direcţiunea ascendenţei, (adică dela descendenţi la ascendenţi), alimente sunt datorite la infinit. Şi cum acelaş lucru rezultă şi pentru direcţiunea descendenţii (adică dela ascendenţi la descendenţi) [4]) din apropierea art. 189 care statuează: *„Obligaţiunile ce rezultă din aceste dispoziţiuni sunt reciproce“*, trebuieşte admis din combinaţiunea art. 187 şi 189 că în sistemul nostru legislativ datoria alimentară între rude în linie directă există la infinit [5]).

511. Obligaţiunea alimentară între rude în linie dreaptă se bazează pe menirea omului de a-şi conservà şi perpetuà fiinţa: operă compromisă dacă am puteà lăsà să moară de foame pe descendenţii noştri ce ne continuă şi dacă ar fi permis ca aceştia să aibă aceeaş purtare faţă de ascendenţii lor: cari nu sunt decât, ei înşişi continuaţi.

Acest fundament justfică la rigoare obligaţiunea alimentară şi între colaterali, mai cu seamă între cei mai apropiaţi ca fraţii şi cu atât mai mult că se cade ca acolo unde există avantagiul de a puteà succedà (adică: între colaterali până la gradul al 12-lea) să fie şi îndatorire de a menţine vieaţa. În adevăr, nu

1) § 207 c. Calim.

2) L. 6, D., De alim., XXXIV, 1. L. 45, D., De usufr., VII, 1.

3) Sistemul nostru legislativ mai recunoaşte, însă, datoria de alimente între soţi (art. 194) şi în sarcina donatarului faţă de donator.

4) L. 4 D., De agnoscendis 25, 3.

5) Comp. art. 7, cap. 16, P. III, c. Car. § 207 c. Calim.

toate raporturile de rudenie sunt organizate în spre conservarea şi perpetuarea celor între cari există, de unde interes social ca legăturile familiei, acea totalitate de rude, să fie cât de tare? Cu toate acestea art. 187, 189 nestabilind datoria alimentară decât între rude în linie dreaptă, extensiunea ei şi între colaterali, fie cât de apropiaţi, nu poate avea loc în lipsa unui text de lege recunoscând aşà ceva.

512. „**Copiii... tatălui şi mamei lor** *şi celorlalţi* **ascendenţi...**“ de unde se poate vedeà că legiuitorul n'a statuat decât în vederea familiei legitime ce este cu atât mai vădit că dispune sub rubrica: *Despre obligaţiunile ce isvorăsc din* **căsătorie“** în titlul: *„Despre* **Căsătorie.** Prin urmare, nu există datorie alimentară între părinţi şi copiii lor naturali lipsind un text de lege în acest sens, bine înţeles abstracţiune făcându-se de raporturile cu privire la mama naturală asimilată, cum ştim, cu cea legitimă [1]).

513. Este nevoie a se adăogà că datoria alimentară nu există nici între naş sau naşă şi finii sau finele lor, pe baza rudenii religioase între aceştia recunoscută de art. 145? [2]).

b) *Obligaţiunea alimentară între oarecari afini în linie dreaptă.*

514. Afinitatea fiind imaginea rudeniei[3]), pare natural ca legiuitorul, înaintea art. 189 care dă un caracter de reciprocitate datorii alimentare şi în urma art. 187 ce stabileşte îndatorirea la alimente între rude în linie directă, să statueze: *„Ginerii şi nurorile sunt datori asemenea şi în aceleaşi împrejurări a da alimente socrului şi soacrei“* (art. 188). In adevăr, ginerii şi nurorile, bărbaţi şi neveste ai fetelor şi băeţilor cuiva, sunt copii ai socrului şi soacrei caşi consorţii lor iar socrul şi soacra lor le sunt părinţi caşi acestora.

---

1) Toate acestea sub rezerva §§ 221, 223—227 c. Calim. întrucât s'ar sprijini cineva pe împrejurarea abrogării numai tacite (art. 1912) a vechei noastre legiuiri, ordinea publică nefiind în joc. — Vezi asupra întregii cestiuni, în sensul nostru: Dreptul 1888, 1902 No. 42 şi 21. — Comp. L. 5 § 4 D., De agnosc. 25, 3.

2) Cât despre rudenia adoptivă o vom tratà şi în acest punct de privire interpretând art. 314 la materia adopţiunii.

3) No. 355, nota 3.

„*Ginerii* şi *nurorile ...socrului* şi *soacrei..*“ Singurele persoane între care legiuitorul nostru stabileşte datoria alimentară fiind vorba de aliaţi, de unde rezultă excluderea unei asemenea îndatoriri între oricari alţi afini nu numai la un grad mai depărtat sau de altă linie, ca în grad de buni şi nepoţi sau în linie colaterală (cumnaţi[1]) dar şi în aceeaşi linie şi grad : ca între: părinţi şi copii vitrigi, aşa că : cineva nu va datorì alimente femeiei a doua a tatălui sau bărbatului al doilea al mamei, nici nu va aveà drept a le reclamà aşà ceva[2]). Legiuitorul restrânge astfel îndatorirea de alimente între afini faţă de ce dispune cu privire la ea între rude fiind dat natura particulară a afinităţii, imitaţie numai a rudeniei, ne fiind sprijinită pe legături prin sânge ca aceasta.

515. Pentru acelaş motiv art. 188 continuă a limità obligaţiunea alimentară între afini, statuând... *Această îndatorire încetează însă: 1) Când soacra se căsătoreşte de a doua oară; 2) Când acela din soţi care produceà afinitatea (cuscria) şi copiii născuţi din căsătoria sa cu celalt soţ, au murit*“.

I. Incetarea îndatoririi alimentare prin recăsătoria soacrei.

516. Legiuitorul face să înceteze obligaţiunea alimentară prin recăsătoria soacrei mai mult ca o decădere contra femeilor cu copii ce se remărită, decât pe baza consideraţiunii că soacra cată să găsească cele necesare traiului în a doua căsătorie a ei.

517. „...**Această îndatorire încetează...**“, adică a ginerilor şi nurorilor către soacră iar nu şi a acesteia către cei d'intâiu Într'adevăr, al. 1 al art. 188 *la care se referă No. 1* al său, nu se ocupă decât de îndatorirea primilor, aceea a ultimei nerezultând decât din reciprocitatea stabilită de art. 189. De altfel această soluţiune este şi raţională cum e vorba de o decădere *contra soacrei*, de consideraţiunea că *ea* va găsì cele trebuitoare vieţii în altă familie pe când dacă s'ar admite şi încetarea datoriei soacrei de a da alimente în urma recăsătoriei sale, i s'ar asigurà *ei,* care este de atins pe cale de decădere de drept, avantajul de a scăpà

1) Bulet. Cas. 1894, p. 957.
2) C. Jud. 1905 şi 1906 No. 52 şi 35.

de datoria alimentară remăritându-se. Cât despre art. 189, el pare a vizà numai principiul obligaţiunii iar nu şi cauzele de stingere [1]). Dar, dacă soacra recăsătorită nu mai poate reclamà alimente dela ginere şi nurorĭ, ea continuă de a o puteà face contra însoţiţilor şi descendenţii lor ca mumă, bună, cu tot remăritişul ei, căci numai ca soacră este lovită de semnalata decădere, aşà că acei gineri, nurori nu vor fi la adăpost de orice atingere indirectă în urma unei scăderi de venituri pricinuite de plata datoriei alimentare în sarcina nevestelor, bărbaţilor, copiilor lor ! Dar atunci la ce bun decăderea No. 1 al art. 188 în prezenţa No. 2 al aceluiaş text ? Într'adevăr, se pare că soacrei trebuie să-i fie indiferentă acea decădere, căci copiii ei ce produc afinitatea trăind, sau existând descendenţi de ai soţilor, ea îi va urmări pe aceştia pentru alimente iar acei copii şi descendenţi fiind morţi soacra chiar necăsătorită din nou nu e în drept a le cere alimente faţă de art. 188 No. 2. Cu toate acestea, decăderea No. 1 al textului ce interpretăm importă pentru cazul când existând copii din precedenta căsătorie sau descendenţi de ai lor, numai ginerii şi nurorile sunt în stare de a da alimente.

518. *„...încetează... 1) Când... se* **căsătoreşte..“**, ceeace constitue o decădere prin singurul fapt al unei căsătorii, deci, un rezultat *definitiv*, aşà că nu se poate admite recăpătarea dreptului de a reclamà alimente în profitul soacrei, noua căsătorie fiind desfăcută.

519. *„. 1) Când* **soacra..“**, prin urmare orice altă persoană va fi la adăpost de decăderea acestei [2]) dispoziţiuni, de strictă interpretare cum coprinde o penalitate : aşà, socrul, ginerele, nora, neapărat şi părinţii cari de altmintreli nefiind aliaţi nu cad în domeniul de aplicaţie al art. 188, ci în acel al art. 187 pe care l-am interpretat [2]).

II. Incetarea îndatoririi alimentare în urma morţii soţului ce producea afinitatea şi a copiilor născuţi din căsătorie.

520. Legiuitorul face să înceteze prin art. 188 No. 2 obligaţiunea alimentară între persoanele al. 1 al acestui text în urma

1) Se susţine însă şi părerea contrarie.

2) Şi această cestiune însă este controversată.

morţii soţului ce producea afinitatea şi a copiilor născuţi din căsătorie, de oarece această întâmplare slăbeşte întru atât, dacă nu distruge, în ochii lui legătura afinităţii, încât nu o mai consideră ca suficientă pentru a puteà servì de suport acelei îndatoriri. Aceeaş soluţiune trebuieşte admisă în ipoteza morţii soţului ce producea afinitatea *nefiind* copii născuţi din căsătorie, raţiunea fiind aceeaş [1]).

521. De astădată fiind vorba de *căderea* obligaţiunii alimentare pentru *insuficienţă* de *suport* menţinerii ei, ea va încetà în ipoteza acestui No. 2 *ex utroque latere* spre diferenţă cu ce am decis relativ la cazul precedentului No. 1, cu toate că, cași acesta şi No. 2 se raportă tot la al. I al aceluiaş text care nu stabileşte datoria alimentară decât în sarcina ginerilor şi nurorilor.

522. Existând mai mulţi din aceşti debitori de alimente, sau toţi, în stare de a le procurà: soţ, copii, părinţi, gineri, nurori, socru, soacră, în ce ordine vor fi de urmărit? Legiuitorul nestabilind nici o ierarhie în această privinţă, nu rămâne interpretului, pentru a se conduce, decât calea principiilor raţionale care, ca sprijine, arată:

1. **Tăria suportului datorii alimentare**, de unde se va recurge întâiu la soţ (erunt duo in carne una), pe urmă la rude, în cele din urmă la aliaţi, ţinându-se în seamă proximitatea în grad, descendenţii trecând înaintea ascendenţilor.

2. **Compensarea avantajului,** conform regulii: *„Ubi successionis emolumentum, ibi et onus alimentorum esse debet“*, de unde ordinea succesorală: descendenţi, ascendenţi, după proximitatea în grad.

3. **Echitatea**, de unde recurgerea chiar la o persoană mai puţin indicată dacă procurarea alimentelor ar constituì pentru ea fiind dată situaţiunea ei de avere, o sarcină mai puţin grea decât pentru o altă persoană ţinută pe bază de legături mai tari dar mai săracă, astfel se va puteà recurge la un socru bogat chiar în prezenţă de un soţ sau copil, săraci [2]).

---

1) Extensiune ce se aprobă şi pentru cazul despărţeniei în loc de moartea soţului ce producea afinitatea. V. Dreptul 1891 No. 83 p. 667.

2) Pe baza aceloraşi principii se vor puteà pune la contribuţiune mai multe persoane ce ar datorì alimente.

523. Cât despre art. 190—193, ele nu fac decât a reglementà în spre menţinerea în cadrurile obligaţiunii alimentare conform naturii sale şi pentru atingerea în mod cât de cert şi de complect posibil a scopului urmărit de instituţiunea ce ne ocupă.

Vom studia pe rând aceste texte:

524. Art. 190: „*Alimentele se dau* **în proporţiune cu trebuinţa** *acelora cari le reclamă, şi* **cu starea** *aceluia care e dator să le întâmpine*“, cadru în afară de care nu poate fi vorba de atingerea scopului ce se urmăreşte prin îndatorire la alimente. In adevăr, pe deoparte, alimente mai puţine decât cele trebuitoare vieţii, nu vor asigurà pe aceasta, scop urmărit, iar mai multe, vor cădeà pentru surplus peste acest scop şi în afară de domeniul obligaţiunii alimentare, constituind daruri; pe de altăparte debitorul de alimente fiind impus peste puterile sale, se va compromite vieaţa lui pentru a se scăpà aceia a altuia, deci rezultat negativ, pentru care s'ar îndatorà o persoană. Fundamentul, dar, al obligaţiunii alimentare consistă în lipsa de mijloace a creditorului şi avuţia debitorului ei, arg. cuvint.: „*...cari se vor aflà* **în lipsă...**“ (art. 187), neputând fi vorba de procurarea celor trebuitoare vieţii [1]) unei persoane care nu este în lipsă.

„*...cu* **trebuinţa...**“ care este suficientă în orice împrejurări, pentru a fi loc la alimente, astfel acestea vor fi datorite alimentarului viţios, cu purtări rele, culpabil chiar faţă de debitorul de alimente, fie şi de tentativă de omor [2]). Când va fi trebuinţă? Aceasta este o cestiune de fapt lăsată la aprecierea judecătorilor, cari vor aveà în vedere rangul social, etatea, starea sănătăţii alimentarului, mijloacele de trai ce se află la dispoziţiunea lui; aşà o persoană sus pusă, în vârstă, bolnavă, va puteà fi în lipsă fiind date condiţiuni care exclud această stare la o persoană de rând, tânără, sănătoasă; astfel încă, nu va puteà fi considerat în lipsă cel ce cu munca lui îşi poate câştigà în mod onorabil cele necesare

1) Vezi No. 509.

2) Decădere stabilită în materie de succesiune (art. 655), dar, ca atare, de strictă interpretaţiune. De altmintreli alimentele bazate pe un sentiment de umanitate, pot fi datorite şi în mod independent de drepturi succesorale, emolumente (dovadă oarecari afini între cari există datorie alimentară fără drept de succesiune). Această deosebire explică cum se pot încà datorì alimente în împrejurări unde nu mai poate fi loc la drepturi de a succedà.

traiului [1]) sau acela care va avea la dispoziţiune un capital din *fondul* căruia ar puteà trăi conform situaţiunii sale sociale, cât timp durează acest fond.

„...*cu starea*...“ lăsând debitorului de alimente cele necesare propriului său trai, ceeace face că surplusul poate să nu fie suficient pentru asigurarea vieţii alimentarului, care va trebuì să se mulţumească, cazul întâmplându-se, cu o parte din mijloacele materiale necesare existenţii lui în lipsa unei alte persoane putând fi pusă la contribuţiune. Starea debitorului de alimente va fi şi ea de apreciat de către judecători pe bazele consideraţiunilor expuse relativ la trebuinţa alimentarului, acesta caşi acela având a dovedì primul, acea trebuinţă, al doilea: starea-i insuficientă.

525. Art. 191: *„Când acela care dă, sau acela care primeşte alimentele* **ajunge într'o stare astfel** *că unul* **nu le mai poate da,** *sau celalt* **nu mai are nevoie** *de ele în total sau în parte...“*, stare de lucruri de natură a modificà necesarmente şi raporturile îndatoririi alimentare a cărei esenţă rezidă în *nevoia* alimentarului şi *starea* de avuţie a debitorului de alimente. De aceea legiuitorul continuând decide: „...*se poate cere a fi apărat* (debitorul de alimente), *sau a se face reducţiune din ceeace da...“*, căci altfel s'ar tinde în spre compromiterea vieţii debitorului de alimente pentru gratificarea simplă a alimentarului. Pe baza aceloraşi principii trebuieşte decis că, oridecâteori o schimbare în sens invers de cea presupusă în art. 191 s'ar produce, adică înavuţirea debitorului de alimente sau mărirea în nevoile alimentarului, va fi loc la o cerere de augmentare de ceeace da cel d'intâiu [2]).

„...*a fi apărat, sau a se face reducţiune*...“, una ori alta după împrejurări, aşà, va fi loc la apărare în caz de cădere a debitorului de alimente în imposibilitate absolută de a mai da orice valoare sau în ipoteza încetării în întreg a nevoilor alimentarului; va fi cestiune de „...*reducţiune*...“ (şi anume în consecinţă) dacă debitorul de alimente numai în parte nu va mai puteà da ceeace procură înainte, sau din momentul micşorării nevoilor alimentarului.

526. Scopul instituţiunii datorii alimentare fiind asigurarea

1) C. Jud. 1905 No. 15.

2) Hotărîrile în materie de datorie alimentară nu vor aveà deci decât un caracter provizoriu.

vieţii alimentarului, justiţia va aveà de îngrijit ca acest rezultat să fie mai înainte de toate atins, pentru care sfârşit va decide dacă mijloacele de trai vor trebui procurate la locuinţa alimentarului sau dacă acesta va trebui să vie spre a le cere, stabilind, după împrejurări, termene (cât de scurte în spre înlesnire) pentru plată. In spre acelaş rezultat, legiuitorul statuează:

Art. 192. „*Dacă persoana care e datoare a înlesni trebuinţele vieţuirii, va justifica că nu mai poate plăti pensiune de întreţinere, tribunalul poate, după ce va cercetà şi se va încredinţà de adevăr, să ordone ca să primească în locuinţa sa, să alimenteze şi să întreţină pe acela căruia erà dator a da acea pensiune*".

Art. 193. „*Tribunalul va hotărî asemenea dacă tatăl sau mama, care va oferi a primi să alimenteze şi să întreţină în casa sa pe copilul căruia este dator a-i da mijloace de vieţuire, va puteà fi scutit de plata pensiunei în bani*".

527. Din aceste texte rezultă că, de regulă alimentele sunt de procurat în bani, cari economiceşte reprezintă toate valorile. Cum însă, mai înainte de toate trebuieşte asigurată vieaţa alimentarului pe cât posibil, legiuitorul se mulţumeşte şi cu alimente în natură când plata lor în bani nu poate aveà loc (art. 192) sau când lipsa ei nu prezintă inconvenient fiind dat că plata în natură convine mai bine debitorului de alimente (art. 193). Într'adevăr, mai puţin costisitor este o persoană mai mult de întreţinut într'un menagiu decât plata în bani a unei pensiuni de întreţinere.

Legiuitorul nu cere, pentru autorizarea alimentelor în natură, justificarea imposibilităţii unei plăţi în bani sub art. 193, cum găseşte cu totul naturală admiterea copilului la căminul părintesc.

„...*va* **puteà** *fi scutit...*", traiul chiar al copilului în casa părintească putând să nu convie, împrejurare ce justiţia va aveà de apreciat.

528. Din toate cele expuse rezultă că datoria alimentară este strict personală, de natură a se realiza pe baze proporţionale şi îndreptată în spre asigurarea vieţii alimentarului *pe cât posibil.*

Vom studià pe rând aceste caractere:

529. *a) Datoria alimentară este strict personală,* cum se bazează pe calităţi ce atârnă în mod excluziv de persoană ca: însuşirea de soţ, rudenia, alianţa; pe situaţiile personale de ne-

voie şi avuţie ale creditorului şi debitorului, având ca fundament o îndatorire de pietate. De aci rezultă că obligaţiunea alimentară este destinată a lua sfârşit împreună cu persoana creditorului ori a debitorului, deci că nu e transmisibilă pe cale de ereditate nici în punctul de vedere activ nici în cel pasiv. Neapărat însă că erezii debitorului de alimente vor aveà de plătit şi cei ai alimentarului de reclamat trimestrele ajunse la scadenţă pe timpul vieţii autorilor lor şi că datoria de alimente va puteà existà şi în sarcina sau la activul lor fiind avuţie şi nevoie precum şi însuşirea: elemente necesare; aşà, datoria alimentară existând între tată şi fiu va existà după moartea acestuia şi faţă de copilul fiului, iar murind tatăl va existà şi faţă de bunic în caz de trebuinţă şi avere. Toate acestea însă pentrucă acele trimestre ieşiseră în timpul vieţii debitorului din patrimoniul său, sau intraseră în timpul vieţii creditorului în patrimoniul acestuia. Cât despre existenţa datorii alimentare şi faţă de erezi, ea se bazează pe însuşiri, cauze proprie acestora, după cum se vede.

530. *b) Datoria alimentară este de natură a se realizà pe baze proporţionale*, şi anume, după cum am arătat, în proporţiune cu trebuinţa alimentarului şi starea debitorului ei (art. 190), de unde rezultă că ea poate să fie realizată în parte, căci dacă o persoană nu poate trăi pe jumătate, sfert, se poate înţelege uşurarea trebuinţelor ei, pe când banii, mijloacele materiale care constituesc obiectul obligaţiunii alimentare sunt susceptibili de diviziune [1]), de unde conchidem că în acest punct de privire, caracterul datorii alimentare este de o perfectă divizibilitate. (D., 89, I, 316 V, însăş D. 1905, 2, 187).

531. *c) Datoria alimentară este îndreptată în spre asigurarea vieţii alimentarului pe cât posibil* (art. 192, 193), de aci rezultă natura ei de a nu puteà fi urmărită, vândută sau cedată în general, de a nu fi susceptibilă de compensaţiune, întrucât asemenea acte înlătură scopul urmărit printr'ânsa [2]). Acest caracter de necesitate specifică, îndeamnă a autorizà pe alimentar de a invocà beneficiul competinţei până la concurenţa celor ne-

1) Vezi art. 1507.

2) Impiedecând mijloacele necesare subsistenţei alimentarului de a-i parveni spre asigurarea vieţii lui.

cesare traiului său faţă de un debitor de alimente, creditor urmăritor în acelaş timp; acelaş caracter pare a impune modalitatea: solidaritate, obligaţiunii alimentare. Nu trebuieşte uitat însă că intră în competinţa excluzivă a legiuitorului de a statua în aceste sensuri ceeace n'a făcut.

CAPITOLUL VI.

Despre drepturile şi datoriile respective ale soţilor.

532. După ce legiuitorul în capitolul precedent a tratat despre datoria de educaţiune a *părinţilor* către *copii* şi de obligaţiunea alimentară între oarecări *rude* şi *aliaţi*, în capitolul de faţă se va ocupà de drepturile şi datoriile dintre *soţi*, raporturi cari rezultă, dar, din calitatea de *căsătorit* faţă de consorte. Iar cum acest capitol are în vedere numai *persoana* soţilor, se află exclus dintr'însul tot ce este referitor la interesele lor pecuniare, materie de care se va ocupà titlul IV al cărţii III.

533. Legiuitorul prezentând raporturile ce recunoaşte între soţi sub faţa lor pasivă, adică de îndatorire, edictează trei soiuri de asemenea îndatoriri şi anume: *comune ambilor soţi* (art. 194 şi 196), *proprie bărbatului* (art. 195 in initio); *proprie femeiei* (art. 195 in fine). El începe prin a stabili în art. 194 ca îndatoriri comune ambilor soţi, cele de *credinţă, sprijin* şi *ajutor;* sub art. 195 recunoaşte ca îndatoriri proprii fiecărui soţ, datoria de *protecţiune* a bărbatului către femeie şi aceea de *ascultare* a acesteia către cel d'intâiu, datorii din contribuţia cărora pe cale de executare alcătueşte prin art. 196 datoria *comună* a soţilor de *coabitare;* în fine, sub art. 197—208 reglementează *în consecinţă*, în vederea unei situaţiuni de *autoritate* a bărbatului faţă de femeie, constituind *puterea maritală* şi a uneia de *dependenţă* a femeiei faţă de bărbat care este *incapacitatea femeiei măritate.*

Vom urma pe legiuitor:

a) *Despre datoria comună de credinţă.*

534. Art. 194. *„Soţii îşi datoresc unul altuia* **credinţă**.." [1] adică o purtare *exclusivă de orice act cu privire la o persoană de sex deosebit*, care *depărtează dela datoriile căsătoreşti.* Călcarea cea mai serioasă a acestei datorii de credinţă este *împreunarea sexuală cu altă persoană decât consortele,* fapt care constitue *adulterul,* destructiv de căsătorie întrucât este de natură a atrage ruptura ei legală, adecă: despărţenia [2]). După cum se poate vedeà situaţia ambilor soţi (femeie şi bărbat) este egală în sistemul nostru legislativ conform tradiţiunii [3]) în urma unui adulter ce ar fi comis.

b) *Despre datoria comună de sprijin.*

535. Art. 194. *„Soţii îşi datoresc unul altuia...* **sprijin...**" adică, cele trebuitoare vieţii, ce se realizează de obiceiu pe calea vieţii în comun, *„...bărbatul..."* fiind *„...dator a primi..."* pe femeie. *„...Şi a-i înlesnì tot pentru vieţuirea ei după starea şi puterea sa"* (art. 196), femeia fiind şi ea datoare de a aduce veniturile ei pentru susţinerea menajului, venituri ce se atribue de ordinar în întreg sau în parte bărbatului. Oridecâteori însă o asemenea realizare nu poate aveà loc, va fi de plătit o adevărată pensiune alimentară [4]) de către soţul avut celui în lipsă, astfel oridecâteori nu este vieaţă comună între soţi, fie în urma unei separări de comun acord, fie că unul din soţi nu-şi execută îndatorirea în spre vieaţa comună (art. 196), fie în urma oricărei alte împre-

---

1) *„Ambe părţile sunt de o potrivă supuse spre împlinirea căsătoreştei datorii, spre* **credinţă...**" § 105 c. Calim.).

2) Pe lângă această sancţiune civilă legislaţiunea noastră mai cunoaşte şi una penală în materie de adulter şi anume aceea a art. 269 c. pen.; cât despre acea sancţiune civilă, o vom studia în curând interpretând art. 211.

3) *Argument şi cuvintele*: *„Ambe părţile sunt* **deopotrivă**". (§ 105 c. Calimach).

4) Iată, prin urmare că datoria alimentară există şi între soţi, ceeace am enunţat dejà sub nota 4.

jurări făcând imposibilă vieaţa comună [1]), ca instanţa în divorţ, interdicţiunea, internarea bărbatului [2]).

c) *Despre datoria comună de ajutor.*

536. Art. 194. „*Soţii îşi datoresc unul altuia...* **ajutor...**“ [3]) adică, îngrijirea persoanei, aşà căutarea sănătăţii, mângâiere în caz de suferinţe morale, atitudini ce presupun un devotament reciproc.

537. *Observaţiune.* Dacă datoria de ajutor nu poate servì de fundament unei acţiuni în justiţie ordinare ca cea de sprijin, ea caşì datoria de credinţă, întrucât lipsa de ajutor s'ar puteà considerà ca o injurie gravă, este de natură a-şi găsì sancţiunea pe calea acţiunii în despărţenie.

d) *Despre datoria proprie bărbatului de a-şi protejà femeia.*

538. „*Bărbatul e dator protecţiune femeiei...*“ [4]) (art. 195). Deşì ambii soţi sunt asociaţi în aceeaş societate de persoane datorindu-şi în mod egal credinţă, sprijin, ajutor (art. 194), legiuitorul, după cum se vede, impune numai bărbatului de a protejà femeia, aceasta, de oarece în interesul bunului mers al asociaţiunii conjugale crezând de nevoie a alege un cap printre cei doui soţi, el desemnează ca atare, pe bază de consideraţiuni fiziologice, pe bărbăt, elementul energiei, al muncii, care va aveà de câştigat cele necesare traiului.

---

1) Neapărat însă că soţului din vina căruia vieaţa comună nu poate aveà loc i se va opune cu succes excepţiunea neîndeplinirii din parte-i a îndatoririi în spre acest sfârşit, astfel bărbatului care refuză de a primì pe femeia sa conform prescripţiunilor art. 196 sau femeiei care nu merge să locuiască cu bărbatul conform aceluiaş text când aceştia ar cere pensie alimentară. Deasemenea fiecare din soţii cari de comun acord se vor fi separat, va puteà impune celuilalt oricând va voì reluarea vieţii comune.

2) V. L. 15 Decembrie 1894.

3) „*...şi spre cuviincioasă purtare a unuia către alta*“. (§ 105 c. Cal.).

4) V. § 106 c. Calim.

e) *Despre datoria proprie femeiei de a ascultà pe bărbat.*

539. „...*Femeia ascultare bărbatului...*“ (art. 195). Rolului de protecţiune semnalat al bărbatului corespunde această îndatorire impusă femeiei faţă de el, şi anume: de a-şi conformà purtarea directivei dată de dânsul ca cap, ceeace va aveà de făcut conducând treburile căsnicii, crescându-şi copiii.

f) *Despre datoria comună de vieaţă împreună.*

540. Femeia datorind ascultare bărbatului (art. 195), legiuitorul în spre aplicarea acestei obligaţiuni statuează, „*femeia este datoare să locuiască împreună cu bărbatul său, şi să-l urmeze ori în ce loc va găsì el de cuviinţă să-şi stabilească locuinţa sa...*“ (art. 196), şi cum bărbatul la rândul său datoreşte protecţiune femeiei, acelaş text continuă: „...*bărbatul este dator a o primì* (adecă pe femeie) *şi a-i înlesnì tot pentru vieţuirea ei, după starea şi puterea sa...*“. Aceasta ne arată că legiuitorul caută să aducă la îndeplinire comunitatea de existenţă a soţilor pe cale de contribuţiune în executare a celor două îndatoriri proprii fiecărui soţ, datoria de protecţiune a bărbatului şi de ascultare a femeiei. In adevăr, numai dintr'o *cooperare* a celor doi soţi în sensul executării acestor îndatoriri, aşà cum prescrie art. 196, îndatoriri prin urmare corelative, poate ajunge la realizare comunitatea de existenţă între soţi, de unde rezultă că oridecâteori unul din soţi nu-şi execută îndatorirea în sensul art. 196, el nu poate cere executarea îndatoririi din partea celuilalt soţ în spre stabilirea traiului împreună; aşà bărbatul care ar refuzà de a primì pe femeie la el sau care n'ar primi-o după cum ea merită şi îi impun căsătoreştile îndatoriri[1]), de asemenea femeia care nu s'ar duce să locuiască cu bărbatul său, sau care făcând-o, ar aveà o purtare intolerabilă. (v. Dreptul 1909 No. 52 p. 412).

...„*să-şi* **stabilească locuinţa** *sa...*“ de unde rezultă, pe baza semnalatei corelaţiuni, că femeia n'ar aveà de urmat pe bărbatul

1) Aşà dacă i-ar face viaţa de nesuferit.

care nu-şi stabileşte o locuinţă într'un anumit loc, aşà pe un soţ vagabond.

Mai este nevoie de observat că faptul femeiei de a urmà pe bărbat nu trebuie să fie contrariu interesului conservării sociale pentru a puteà să-i fie impus? Ceeace s'ar întâmplà dacă femeia în executarea îndatoririi sale de a-şi urmà bărbatul ar trece graniţa atunci când într'un interes de conservare a neamului s'au luat măsuri ca locuitorii să nu părăsească ţara.

In afară de aceste consideraţiuni însă, datoria de vieaţă împreună este absolută, de unde rezultă, că orice convenţiune contrarie ar fi nulă; că femeia ar aveà de urmat pe bărbat chiar într'o ţară, într'un continent străin, localităţi cât de depărtate (arg. cuvint.: „. .*ori în ce loc...*"). Toate acestea bine înţeles, cât timp durează căsătoria, făcându-se abstracţiune de desfacerea ei, (comp. art. 241 şi 250 pe lângă întreaga materie a despărţeniei cu efectele sale).

541. Deşi legiuitorul nu sancţionează îndatorirea de coabitare, ea, fiind *recunoscută* de el caşi îndatoririle art. 195, este o obligaţiune *civilă* deci *nelipsită de sancţiune.* Care va fi însă sancţiunea ei? In tăcerea legiuitorului vor trebui aplicate principiile căsătoriei pe lângă cele de drept comun. Astfel, lipsa dela îndatoririle art. 196 putând fi considerată ca o injurie gravă, va fi de natură a pricinuì despărţenia (art 212[1]) iar până a recurge la o asemenea extremitate, caracterul corelativ al acestor îndatoriri va autorizà pe fiecare soţ a se abţine dela tot ce ar puteà corespunde unei executări a propriei sale îndatoriri cât timp celalt soţ nu-şi va executà pe a sa: situaţie ce va aveà poate efectul de a aduce îndeplinirea acesteia; aşà, soţia care ar încetà de a mai locuì cu bărbatul ei ce o maltratează sau bărbatul care ar refuzà sprijinul său femeiei cât timp aceasta nu vine să locuiască cu dânsul. Aceste mijloace însă tind spre compromiterea principiului indisolubilităţii reale a căsătoriei şi în adevăr, primul mijloc atrage desfacerea acesteia, iar al doilea poate ajunge la perpetuarea unei stări de fapt identică cu acea a unor persoane necăsătorite, aşà când soţul neţinând la coabitarea cu femeia o maltratează oridecâteori

1) Dreptul 1904, No. 47 şi C. jud. 1904, No. 31.

ea încearcă de a veni să locuiască cu el sau când femeia s'ar lipsi de sprijinul bărbatului găsind aiurea cele necesare traiului, de unde determinare a ei de a continuà a se ţine depărtată de domiciliul bărbatului. Principiul indisolubilităţii reale a căsătoriei impunând dar o sancţiune *directă* în sensul *menţinerei* uniunii conjugale, cum altfel starea de căsătorie ar depinde de bunul plac al unuia din soţi, vom fi nevoiţi, legiuitorul tăcând, a cercetà mai departe principiile dreptului comun în sensul unei asemenea sancţiuni sub rezerva însă a unor temperamente impuse de caracterul particular al îndatoririlor căsătoreşti care pun în joc întreaga personalitate a omului, presupun un adevărat devotament. Astfel se va decide: că bărbatul care nu-şi primeşte soţia conform art. 196 va puteà fi condamnat a-i plăti o pensiune alimentară (art. 194[1]); că bărbatul va puteà reţine în întreg veniturile dotale ce-i revin sau porţiunea contributorie din veniturile parafernale ale femeiei cu toate că aceasta nu vine să locuiască cu dânsul conform prescripţiunilor art. 196; că femeiea ce nu locuieşte cu bărbatul său poate să fie condamnată a plăti o despăgubire bărbatului pentru prejudiţiul moral ce-i pricinueşte[2]); că forţa publică va puteà fi pusă la dispoziţiunea bărbatului pentru aducerea femeiei la locuinţa sa precum şi la dispoziţiunea femeiei pentru deschidererea uşilor casei bărbatului[3]). Lipsa unor principii corespunzătoare ar împiedecà însă, credem, admiterea din capul locului a urmărirei veniturilor parafernale ale femeiei; în adevăr, unde am găsì titlul de creanţe în virtutea căruia s'ar face o atare urmărire? Deasemenea un temperament din cele sus semnalate, credem, că ar împiedecà ţinerea în sechestru a persoanei femeiei la dispoziţiunea bărbatului cu ajutorul forţei publice: fapt ce ar fi distinctiv de libertatea individuală iar nu o simplă restrângere a ei în urma unui act de voinţă al soţiei ce s'a căsătorit ca în cazul simplei aduceri a femeiei la locuinţa bărbatului. Şi să nu se zică că o asemenea simplă aducere la locuinţă va fi ineficace în totdeauna femeia putând părăsì iarăş domiciliul conjugal îndată ce

1) Vezi Bulet. 1900, p. 204.

2) Art. 1075. Jurisprudenţa tinde a recunoaşte asemenea prejudiţii morale ca de natură a da loc la despăgubiri.

3) Vezi însă Alexandrescu, op. cit. p. 731.

jandarmii vor fi întors spatele, în adevăr, o atare procedare va fi putut servì a sustrage pe femeie relelor influenţe la care se află expusă în afară de locuinţa bărbatului.

g) Puterea maritală şi incapacitatea femeiei măritate ce-i corespunde:

542. In spre complectarea realizării autorităţii de protecţiune a bărbatului asupra femeiei[1]) legiuitorul sub art. 197—208 statuează în sensul incapacităţei femeiei măritate de a îndeplinì diferite acte juridice fără autorizaţiunea de regulă a bărbatului. Această incapacitate a femeiei măritate constitue dar urmarea datoriei sale de a ascultà pe bărbat[2]) faţă cu dreptul în cestiune de autorizare al bărbatului, emanaţiune a puterii maritale[3]).

543. In sistemul nostru legislativ după cum se poate vedeà:

1. Nu este vorba de o incapacitate propriu zisă a femeiei, ci de o *stare de dependenţă* a ei faţă de bărbat. In adevăr, femeia la noi nu este inaptă de a îndeplinì acte juridice ca minorul care e reprezentat în spre acest sfârşit, ci numai nu poate îndeplinì *diverse* asemenea acte fără autorizaţiunea bărbatului[4]), ce înseamnă că *ea* este *aptă* de a le îndeplinì cu această autorizare.

2. Femeia se află în semnalata stare de subordonare nu fiind dat sexul ei[5]), dar în consideraţiunea stărei sale de *căsătorită*, de asociată faţă de un coasociat soţ, cap al familiei, în interesul unei unităţi în direcţiunea asociaţiunii conjugale. Cu toate acestea starea de dependenţă a femeiei măritate de care ne ocupăm este stabilită mai înainte de toate în spre *protecţiunea* acesteia, chiar abstracţiune făcându-se de veri-un respect al autorităţii maritale şi în adevăr, nu numai în caz de refuz al bărbatului de a auto-

1) Art. 195: „*Bărbatul e dator* **protecţiune** *femeiei...*".

2) Art. 195: „*...femeia* **ascultare** *bărbatului...*".

3) In vechia noastră legislaţiune, femeia măritată vrâsnică se bucură de o deplină capacitate în principiu, necerându-se autorizaţiunea maritală decât pentru împrumut, primire de moştenire şi cerere de împărţeală din partea femeiei. Vezi art. 46, P. III. C. 16. c. Car.; § 1659 c. Calim. Art. 2, P. III C. 8, c. Car. — §§ 1021 şi 1077 c. Calim.

4) Art. 197—199.

5) Gaius Instit. C. I § 108 urm.

rizà, justiţia are de intervenit ca autoritate de control[1]), dar ea trebuie să autorize şi în caz de imposibilitate a bărbatului de a o face, ca minoritate, interdicţiune a lui[2]). Aşà dar se poate afirmà că în legislaţiunea noastră actuală dacă femeia majoră nemăritată, fie fată, fie văduvă, se bucură caşi bărbaţii de o deplină capacitate în ceeace priveşte exerciţiul drepturilor ei civile, femeia măritată, în spre protecţiunea ei în vederea intereselor sale şi ale familiei înainte de toate şi în spre respectarea autorităţii maritale, se află aşezată într'o stare de dependenţă, fie faţă de bărbat, fie faţă de justiţie, stare care consistă în necesitatea de a obţine autorizaţiunea acestora pentru îndeplinirea unor diverse acte juridice[3]).

544. Legiuitorul în art. 197—208 enumără diverse acte pentru îndeplinirea cărora femeia măritată are nevoie de autorizaţiunea bărbatului: art. 197, 199, arătând şi moduri de intervenţiune ale acestei autorizări, precum şi cazuri când ea n'ar aveà de intervenit: art. 198, 202 şi 208; semnalează ipoteze în care justiţia are de autorizat: art. 200, 201, 203—205; indică caracterul autorizării ce ne ocupă: art. 206; în fine, sancţionează prescripţiunile cu privire la ea pe calea nulităţii: art. 207.

Vom căutà a urmà pe legiuitor.

Diverse acte ce ar îndeplinì femeia măritată, de autorizat, altele fiind libere în această privinţă, precum şi diferite moduri de autorizare.

Art. 197. *„Femeia nu poate* **pornì judecată,** *fără autorizaţiunea bărbatului ei...“.*

545. *„...pornì...“*, cuvânt de natură a face să se creadă că sub acest articol nu s'a avut în vedere decât femeia reclamantă; cum însă şi o apărare nechibzuită poate fi dăunătoare[4]) caşi o asemenea reclamaţiune, pe când în textul de faţă se reproduce în principal art. cor. c. N. 215 care statuează în vederea *stării în judecată*, conchidem că legiuitorul n'a putut aveà altă intenţiune decât a cere autorizaţiunea de care e vorba, pentru prezentarea

---

1) Art. 200 şi 201.

2) Vezi art. 203—205.

3) Vezi Bulet. Cas. 1890 p. 778.

4) Intr'adevăr, poate că interesul femeiei este de a se împăcà, de a consimţì la o transacţiune.

în general a femeiei în justiţie, fie ca reclamantă fie ca pârîtă ori intervenientă [1]).

546. „...*judecată*...“, ce exclude faza preliminariului în conciliaţiune lipsită de caracterul unei lupte judiciare [2]), dar coprinde şi juridicţiunile excepţionale ca judecătoriile comunale, de ocol, tribunalul de comerţ, precum şi orice instanţă, aşà în apel şi casaţiune caşi la prima instanţă.

547. „...*nu poate porni judecată*...“, deci în orice proces şi faţă de oricine. Astfel femeia măritată va aveà nevoie de autorizare chiar într'un proces care ar aveà de obiect un act pentru îndeplinirea căruia dânsa va fi fost autorizată, sau n'aveà nevoie de autorizare; aşà, într'o contestaţie la urmărire fiind vorba de o ipotecă consimţită cu autorizaţia bărbatului sau de un act de simplă administraţiune cu privire la bunuri parafernale (ca locaţiunea); într'adevăr, altceva este a încheia un act şi a se judecà cu privire la el, chiar întrucât n'ar fi vorba decât de obţinerea executării lui care este actul el însuş pe cale de realizare [3]). Deasemenea femeia măritată va aveà nevoie de autorizaţiune chiar pentru a pledà contra bărbatului ei, a cărui autorizaţiune va rezultà, se admite, din faptul reclamării sau apărării sale contra femeiei [4]). Tot astfel, femeia va aveà nevoie de autorizare pentru atacarea în nulitate a căsătoriei sau pentru provocarea interdicţiunii (art. 436) chiar contra bărbatului.

548. Art. 197 continuă: „...*chiar şi în cazul când e* (adică femeia măritată) *comerciantă publică*...“, dispoziţiune abrogată de art. 16 din c. com., care dispune: „*Femeia comerciantă poate*, **fără autorizaţiunea soţului** *său*, **a sta în judecată** *pentru tot ce priveşte comerţul său*“. Expresiunile: „...**chiar** *şi în cazul când*...“ servesc a ne arătà, însă, intenţiunea legiuitorului de a face din art. 197 un text de aplicare generală oricare ar fi rapor-

---

1) Comp. art. 200, 203 şi 207 în care legiuitorul iarăş în mod greşit se ocupă de pornirea judecăţii în opoziţiune cu art. 205 şi 1285 sub care el tratează despre starea în judecată.

2) Cum însă preliminariul de conciliaţiune conduce la transacţiune, femeia măritată va aveà nevoie de autorizaţiune pentru a luà parte la el din cauza acestui motiv.

3) Vezi Buletinul 1894, p. 617.

4) Ce constitue, după cum vom arătà, o autorizaţie tacită.

turile particulare ale soţilor, de unde conchidem că acest articol se va aplică sub orice regim s'ar află căsătorită femeia; deci, chiar sub regimul separării bunurilor [1]), în care ea se bucură de o situaţiune mai puţin dependentă decât sub orice alt regim, aceasta cu toate că art. 197 nu reproduce cuvintele: *„...ou séparée de biens...“* ale art. 215 cor. c. Nap. De altfel nu trebuieşte scăpat din vedere că separarea de bunuri între soţi este la noi regimul legal în lipsă de stipulaţiuni contrarii.

548 *bis.* După ce legiuitorul interzice, în modul general şi absolut arătat, prin art. 197, femeiei de a sta în judecată, deodată sub art. următor, chiar, 198 statuează: *„Autorizaţiunea bărbatului* **nu se cere** *când femeia* **va fi urmărită** *înaintea judecăţii, în pricini* **criminale sau poliţieneşti...“**, aceasta de oarece nu poate fi vorba nici de un respect al autorităţii maritale, nici de veri-o protecţiune a femeiei măritate, faţă de asemenea urmăriri de necesitate socială care n'ar puteà să fie împiedecate pe cale de refuz de autorizare. Într'adevăr, nu este just ca cel ce singur a pus în pericol organizaţia socială să poată fi pedepsit pentru aceasta de societate în afară de îndeplinirea oricărei alte condiţiuni? Şi aceasta mai ales că, fiind dată vinovăţia neapărat de cercetat, altă soluţiune decât pedeapsa culpabilului [2]), nici nu se poate admite! De altfel, libera desfăşurare a exerciţiului dreptului de apărare din partea femeiei inculpate, în spre dovedirea nevinovăţiei sale, interesează ea însăş în primul grad ordinea socială şi este cu totul echitabil a permite ca femeia, chiar vinovată, să poată, în mod liber, luptà pentru a justificà, pe cât posibil, purtarea ei culpabilă. Această consideraţiune s'a impus întru atât, încât s'a admis, şi cu drept cuvânt credem, că femeia n'ar aveà nevoie de autorizare nici măcar pentru a pledà într'o cestiune de competinţa tribunalelor civile, dar a cărei rezolvare interesează dreptul de apărare al ei.

548 *ter.* *„...va fi* **urmărită...“**, formulă care exclude femeia *reclamantă* chiar *„...în pricini criminale sau poliţieneşti...“*, când lipsesc consideraţiunile şi motivele expuse mai sus.

---

1) Bulet. 1890, p. 777.

2) Ca transacţia, împăcarea, ce pot aveà loc în materie civilă, comp. No. 545 şi nota 2.

549. „...*în pricini* **criminale** *sau* **poliţieneşti...**“, de adăugat şi *corecţionale,* raţiunea fiind aceeaş, ce ne arată că legiuitorul a vizat toate pricinile *penale,* coprinzând dar şi acţiunea civilă născută din infracţiune întrucât ar fi intentată în mod incidental cu acţiunea publică înaintea instanţei de represiune; într'adevăr, ca atare, această acţiune civilă face corp cu pricina penală de care atârnă; cată dar în spre eficacitatea ei a fi intentată astfel în mod liber de partea civilă prejudiţiată. Cum însă legiuitorul în art. 198 nu statuează decât în vederea pricinelor *penale,* trebuieşte considerată ca exclusă din reglementarea acestui text aceeaş acţiune civilă intentată pe cale principală chiar înaintea unei instanţe de represiune, căci de astădată, va lipsi acestei acţiuni orice caracter penal[1]).

550. Autorizaţiunea maritală mai cată a fi exclusă în interesul protejării femeiei în materie de stare în judecată, oridecâteori apare ca contrarie intereselor bărbatului. Deacea legiuitorul dispensează de orice autorizaţiune cererile de revocare de donaţiuni între soţi (art. 937), şi înlocuieşte autorizaţiunea bărbatului cu permisiunea de a cità a tribunalului pentru acţiunea în divorţ (art. 222 şi 223) şi cu autorizaţiunea preşedintelui tribunalului pentru cererile de separaţiune de bunuri (art. 1259) şi de inscripţiune de ipoteci legale asupra bunurilor bărbatului (art. 1756 şi 1757).

550 *bis.* Femeia măritată are nevoie de autorizaţiune nu numai pentru a sta în judecată ci şi pentru alte acte decât cele judiciare sau instanţele. In spre acest sfârşit articolul următor 199 continuă:

„*Femeia, având* **chiar parafernă,** *nu o poate* **da, înstrăină, ipotecà,** *nu poate* **dobândì avere cu titlu oneros** *sau* **gratuit** *fără concursul bărbatului la facerea actului, sau prin deosebit consimţimânt în scris*“.

551. „...*având* **chiar parafernă...**“, cu toate că în ceeace priveşte această avere pe care femeia o poate în mod liber administrà şi a cărei venituri îi revin, drepturile ei suferă cele mai

---

1) De altfel poate fi în interesul femeiei de a se împăca faţă de o asemenea acţiune în spre evitarea uneia publice care ar puteà să fie deşteptată printr'ânsa.

restrânse limitări spre diferenţă cu averea dotală pe care bărbatul o administrează şi cărui aparţine şi folosinţa ei [1]).

552. „...*nu o poate* **da, înstrăină, ipotecà...**“, adică aliena, fie cu titlu gratuit, fie cu titlu oneros şi nici măcar în mod eventual pentru asigurarea plăţii unei datorii dacă aceasta n'ar fi achitată. Se înţelege uşor de ce legiuitorul interzice aceste acte femeiei măritate fără autorizaţiunea bărbatului. Intr'adevăr, a *da,* adică *dărui,* înseamnă a scoate o valoare din patrimoniu fără a dobândì nimic în schimb ; a înstrăină cu titlu oneros poate de asemenea să ducă la o micşorare a patrimoniului dacă în schimbul lucrului înstrăinat se dobândeşte un obiect de mai mică valoare ; iar ipoteca poate să conducă şi anume la caz de neplată a datorii ce garantează, la vânzarea silită a bunului asupra cărui poartă.

Art. 199 vizând orice alienare, se va aplicà şi celor parţiale ca : constituirile de uzufruct, de servituţi propriu zise ; deasemenea şi plăţilor, primirilor în plată, remiterilor de datorii (1138), toate acestea însemnând înstrăinări de valori plătite, pierderi de creanţe, precum şi repudierilor de succesiuni care atrag alienare de patrimoniu succesoral.

553. „...*nu poate dobândì avere cu titlu oneros...*“, căci o asemenea dobândire caşi alienarea cu acelaş titlu [2]) poate să pricinuiască o micşorare a patrimoniului dacă în schimbul lucrului dobândit se înstrăinează valori mai mari.

„...*nu poate dobândì avere cu titlu gratuit...*“. De astădată, este adevărat, nu poate fi vorba de o micşorare a patrimoniului dar se poate întâmplà ca avantagii să lipsească achiziţiunii, fiind date sarcini la care e supus bunul de dobândit, fără a mai menţionà că este de moralitate socială ca femeia să nu poată fi gratificată fără intervenţiunea bărbatului ei.

După cum se vede art. 199 vizează nu numai orice alienare [3]) dar şi orice dobândire, deci, de fiece drept ca : uzufructul, ser-

---

1) Acelaş lucru în ceeace priveşte starea în judecată (No. 545—549, comp. C. jud. 1905 No. 4). Sistemul actual al c. Nap. este dar contrariu vechei noastre legiuiri după care femeia se bucură de o deplină capacitate cu privire la exoprica sa. (Vezi art. 46 P. III, C. XVI, c. Car. şi §§ 1659 şi 1660 codul Calimach).

2) Vezi No. 552.

3) Vezi No. 552/II.

vituţile propriu zise iar nu numai a dreptului de proprietate. Deasemenea acest text se va aplică primirilor în plată şi de succesiuni, primele constituind dobândiri ale banilor plătiţi, ultimele achiziţiuni definitive de patrimonii succesorale.

554. Aşà dar, din art. 199 rezultă că femeia măritată nu poate nici înstrăinà, nici dobândì, sub orice titlu, fără autorizaţiune şi dacă apropiem de acest text pe lângă art. 197, 202—205 care se ocupă de *contractarea* femeie' măritate şi art. 950 care declară: „*Necapabili de a* **contractà** (decide a se obligà şi pe cale de quasi-contract) *sunt* **...Femeile măritate, în cazurile determinate de lege..**“, conchidem că, pe lângă că femeia măritată nu poate aliena şi dobândì fără autorizaţiune precum nici sta în judecată, ea va aveà nevoie de o asemenea autorizaţiune şi pentru a se obligà prin contract şi quasi-contract, nerămânând dar capabilă decât *în afară de aceste cadruri şi întrucât legea ar declara-o astfel.*

A. Femeia măritată capabilă în afară de cadrurile incapacităţii legale.

555. *a) Femeia măritată va puteà îndeplinì fără autorizaţiunea bărbatului toate actele de autoritate familială*, aşà ea va putea în mod liber consimţi la căsătoria (art. 131), la despărţenia prin consimţimânt mutual (art. 257), la adopţiunea (art. 311), la emancipaţiunea (art. 422) copiilor ei; va putea fără autorizaţiune să accepte darurile făcute acestora (art. 815); în adevăr, toate aceste acte nu implică nici stare în judecată, nici alienare sau dobândire, nici obligaţiune prin contract sau quasi-contract, acte interzise femeiei fără autorizaţiune; cât despre darurile făcute copiilor, ele constituesc o dobândire, decât nu în profitul femeiei, cì al copiilor ei, or, numai dobândiri de către femeie sunt excluse fără autorizaţiune.

556. *b) Femeia măritată* **se va puteà afla** *înstrăinătoare, dobânditoare sau obligată fără autorizaţiune;* într'adevăr asemenea întâmplări sunt independente de starea de subordonare a ei, care presupune pe aceasta desfăşurându-şi activitatea, fapt ce exclude pasivitatea din parte-i. Astfel nu va putea fi vorba de autorizare pentru înstrăinările sau dobândirile prin lege ca: pe cale de acce-

siune, incorporaţiune, prescripţiune. Deasemenea în ceeace priveşte obligaţiunile de dominus impuse femeiei măritate dintr'un contract de gestiune de afaceri şi îndatoririle ce-i pune în sarcină echitatea, ca de ex.: de a restituì profiturile (comp. art. 1164).

557. *c) Femeia măritată se va obligà fără autorizare altfel decât prin contract şi quasi-contract*, căci numai pe această cale obligarea îi este interzisă; astfel se va obligà prin delicte şi quasi-delicte, deci va fi ţinută a reparà pagubele ce acestea vor fi pricinuit [1]).

558. *d) Infine femeia măritată va putea în mod liber îndeplinì toate actele conservatorii relative la averea sa:* ca transcripţiuni, inscripţiuni, întreruperi de prescripţiuni, somaţiuni, proteste; asemenea acte neînsemnând nici alienări, nici dobândiri, nici obligări, nici contractări; oridecâteori însă un asemenea act va implicà starea în judecată, femeia măritată va aveà nevoie de autorizare pentru îndeplinirea lui.

B. **Femeia măritată capabilă, legea declarând-o astfel.**

559. *a)* Art. 1265: „...*Ea* (adică femeia care a câştigat separaţiunea de patrimonii) **poate dispune** *de averea sa mobile şi chiar* **a o înstrăinà;** *dar nu poate înstrăinà imobilul* **fără consimţimântul...**". Acest text stabileşte dar o excepţiune la regula ce rezultă din art. 199 că femeia măritată nu poate înstrăinà fără autorizaţiune.

560. *b)* Art. 1265: „*Femeia care a câştigat separaţiunea de patrimonii*, **dobândeşte libera administraţiune** *a avutului său...*", art. 1285: „*Femeia* **are administrarea** *averii sale parafernale...*" deci poate contractà, se poate obligà relativ la această administrare fără autorizaţiune; n'ar putea însă să steà în judecată nici relativ la administrarea bunurilor sale [2]).

561. *c)* Art. 936: „*Orice donaţiune făcută între soţi, în timpul maritagiului este revocabilă. Revocarea se poate cere* **de femeie, fără nici o autorizare**". Acest text stabileşte o excep-

1) Vezi Alexandrescu C. Jud. 1900 No. 29 p. 271 urm.
2) Vezi No. 547.

ţiune la regula art. 197 : că femeia măritată nu poate sta în judecată fără autorizare, excepţiune semnalată dejà cu ocaziunea studierii acestei reguli [1]). De altfel în urma revocării în cestie obţinute, femeia va şi dobândì.

562. C. In fine : Art. 208 : *Femeia poate face testament, fără autorizaţiunea soţului său"* [2]), nu numai pentrucă legiuitorul permite aceasta acì, dar şi de oarece testamentul cade în afară de cadrurile incapacităţii femeiei măritate. Intr'adevăr, a testà nu înseamnă nici a sta în judecată, nici a dobândì, ceeace e evident ; dar nu înseamnă nici a înstrăinà, a se obligà prin contract sau quasi-contract, a contractà, singurele acte interzise femeiei măritate fără autorizare! A testà nu înseamnă nici a înstrăinà, nici a se obligà pentrucă testamentul este numai un proiect cât timp trăieşte testatorul, iar acesta fiind mort, el încetează de a mai putea înstrăinà, de a se mai putea afla obligat. A testà nu înseamnă a contractà, testamentul fiind un act unilateral de voinţă. Dar legiuitorul intervine în art. 208 în spre evitarea oricărui dubiu, nu numai fiind dată importanţa testamentului dar şi de oarece el voieşte ca acesta să fie rezultatul determinării libere a testatorului pe când autorizaţiunea în materie de testament şi-ar pierde principala sa raţiune ; într'adevăr, testamentul femeiei măritate nu va fi definitiv decât la moartea acesteia, când căsătoria fiind desfăcută, nu va mai exista titlu de soţ, deci nici autoritate maritală de respectat pe cale de impunere de autorizare.

563. Cât despre art. 202 el deşi statuează : „...*ea* (adică femeia căsătorită) *se va putea obligà*, **fără autorizaţiunea** *bărbatului...*, nu stabileşte decât, cel mult o excepţiune la regula specialităţii autorizaţiunii, după cum vom arătà studiind pe aceasta.

564. Ce se înţelege prin autorizarea femeiei măritate ? *Invrednicirea* ei în cazurile în care este incapabilă, înspre a o ridicà din această stare. Oridecâteori bărbatul învredniceşte astfel pe soţia sa, avem autorizaţiunea maritală, ceeace are loc *de ordinar ;* oridecâteori autoritatea judecătorească procede astfel, avem autorizaţiunea justiţii, care *poate* aveà loc.

---

1) Vezi No. 549.

2) Deci ea va putea astfel şi revocà un testament anterior, ceeace e echivalent cu a testà.

I. Despre autorizaţiunea maritală.

565. Legiuitorul ocupându-se de starea în judecată formulează numai: *„...fără autorizaţiunea bărbatului ei...“* (art. 197), *„Autorizaţiunea bărbatului...“* (art. 198), aşà că, în lipsă de veri-o distincţiune, pare că conform principiilor generale, autorizaţiunea maritală pentru actele judiciare poate fi expresă, rezultând fie dintr'un înscris, fie din simple cuvinte, şi tacită, adică de natură a se induce din orice fapt, din orice purtare a bărbatului care nu se poate explicà altfel. Legiuitorul ocupându-se însă de celelalte acte decât starea în judecată formulează: *„...fără concursul bărbatului la facerea actului, sau prin deosebit consimţimânt înscris...“* (art. 199) aşà că acì naşte întrebarea dacă, fiind vorba de acte extrajudiciare, se poate admite altă autorizare tacită de cât aceea rezultând din concursul bărbatului la facerea actului şi altă autorizare expresă decât aceea prin deosebit consimţimânt înscris.

566. Fiind dat însă că această deosebire de redacţie are o origină pur istorică [1]), pe când art. 199 este un text proibitiv şi că respectul autorităţii maritale cere ca autorizaţiunea bărbatului să nu poată face obiectul de procese dese asupra cestiunii dacă va fi avut loc ori nu, se admite că intenţiunea legiuitorului n'a putut fi alta decât a cere atât pentru actele judiciare cât şi pentru cele extrajudiciare o autorizare expresă prin act scris [2]) şi o autorizare tacită prin concursul bărbatului la act [3]), ceeace exclude pentru ambele aceste feluri de acte, atât autorizaţiunea expresă verbală [4])

1) Şi anume legiuitorul c. Nap. în art. coresp. 227 pe care art. nostru 199 îl reproduce, reglementează în detaliu cu privire la actele extrajudiciare, pentrucă numai relativ la aceste acte autorizaţiunea nu putea fi decât expresă în vechiul drept francez.

2) Bulet. 1903, p. 42.

3) Şi aceasta cu atât mai mult că c. Nap. copiat a admis acest concurs ca o excepţie la vechia regulă care excludea altă autorizare în materie de acte extrajudiciare decât cea expresă; or, derogările sunt de strictă interpretare.

4) Şi să nu se obiecteze: excluderea unei autorizări exprese cea tacită fiind admisă, căci faptul de unde legiuitorul autorizà a se induce autorizare tacită este mai semnificativ decât chiar autorizaţiunea expresă scrisă.

cât şi cea tacită rezultând din alt fapt decât concursul bărbatului la act [1]).

567. *„...autorizaţiunea...“* (art. 197), *„...autorisation...“* în art. 215 c. N. trebuind însă a înlocui cuvântul *„..assistance...“* din proiect, *numai* pentru a se evită confuziunea cu, *„...assistance...“* al art. 212 c. N. Autorisation: având dar înţelesul de asistenţă, se poate întrebà cineva dacă legiuitorul nostru n'a reprodus un sistem în care pentru actele judiciare ar fi exclusă orice altă autorizare, (deci şi cea expresă) decât asistenţa din partea bărbatului în instanţă, mijloc mai energic chiar decât precedenta.

568. *„...concursul bărbatului la facerea actului...“*, adică, conlucrarea lui fie la operaţia juridică [2]), fie la actul instrumentar [3]), participare ce trebuieşte dovedită [4]).

569. *„...consimţimânt înscris...“*, termeni cari, fiind dată generalitatea lor, au determinat a se considerà înscrisul ca necesar ad solemnitatem, chiar, adică fără de care, autorizare n'ar existà; iar, fiind dată insuficienţa lor, au îndemnat a nu se vedeà în înscris decât un element de probaţiune, în spre excluderea absolută numai a dovezii prin martori [5]). De altfel, legea nedistingând, orice

1) Autorizaţiunea expresă poate însă să fie formulată în orice termeni; cât în ceeace priveşte autorizaţiunea tacită, se admite că ea poate rezultà din contractarea bărbatului cu femeia, din pledarea contra ei, fără a mai vorbi de autorizaţiunea femeiei în ceeace priveşte cheltuelile casei ce se induce din faptul căsătoriei şi de autorizaţiunea ei de a-şi alege o profesiune ce se trage din faptul părăsirii sale din partea bărbatului precum şi de autorizarea ce ar rezultà din art. 15 c. com., adică dintr'o simplă tolerare din partea bărbatului. Totuşi, autorizarea tacită nu poate rezultà decât dintr'un fapt petrecut deodată cu actul de autorizat, pe când autorizaţiunea expresă, ea, nu poate valorà decât ca o ratificare din partea bărbatului, împiedecându-l de a cere nulitatea actului atunci când femeia rămâne liberă de a procedà astfel: căci nu se poate zice că nu este lipsă de autorizare în specie (v. art. 207). Comp. C. Jud. 1897, No. 26. Bulet. 1889. C. Jud. 1906, No. 5.

2) In acest sens, Baudry T. I p. 378, No. 637.

3) In acest sens, Planiol T. III p. 93 nota 1.

4) Simpla prezenţă a bărbatului la încheierea actului său, iscălitura lui pe lângă aceea a femeiei (cum poate el a semnat înaintea femeiei neştiind că aceasta va semnà în urmă) nefiind suficiente. Comp. Bulet. 1885 p. 513. Relativ la starea în judecată s'a admis că nu este nevoie ca bărbatul să iea şi concluzii alături de femeie. Comp. însă Dreptul 1902 No. 8.

5) Comp. Baudry şi Planiol loc. cit. p. 377 No. 636 şi p. 93 No. 283 cu Alexandrescu C. jud. 1901 No. 23.

înscris ar fi suficient, deci şi unul sub semnătură privată şi aceasta chiar pentru autorizarea de a încheia un act autentic.

570. Autorizaţiunea bărbatului constituind un atribut al autorităţii maritale, poate fi retrasă după ce va fi fost dată, fapt ce va împiedecà ca actul care încă nu va fi fost îndeplinit pe baza ei, să mai poată aveà loc. Retragerea caşi acordarea autorizaţiunii poate fi dată prin termeni expreşi înscris sau în mod tacit prin încetarea concursului, purtării, din care se induce. Se admite că bărbatul poate retrage autorizarea expresă dată femeiei sale şi luându-i înscrisul ce o constată. In caz de o asemenea retragere, femeia, dacă totuş voieşte a îndeplinì actul ce fusese autorizată, n'are decât a recurge la justiţie care va aprecià, putând autorizà în locul bărbatului.

II. Despre autorizaţiunea justiţii.

571. Instituţia autorizării ce ne ocupă, deşi fundată pe respectul autorităţii maritale, urmărind înainte de toate protecţia femeiei măritate, se impune ca *justiţia să poată intervenì* în spre asigurarea acestei protecţii oridecâteori bărbatul *nu face* sau *nu o poate face* pe calea autorizaţiunii maritale. In spre acest sfârşit statuează art. 200, 201, 203—205.

a) *Bărbatul nu protejază femeia pe calea autorizării maritale.*

572. Art. 200*: „Dacă bărbatul se opune a da femeiei autorizaţiunea de a pornì judecata...*“ art. 201: *„dacă bărbatul se opune de a autorizà pe femeie ca să facă vre-un act...*“ ipoteze la care se mai poate adăuga cazul când bărbatul în aceleaşi împrejurări îşi retrage o autorizaţiune dejà dată înainte ca aceasta să fi operat.

In toate aceste cazuri bărbatul neîndeplinindu-şi poate îndatorirea ce-i impune art. 195 de a-şi protejà femeia, aceleaşi texte continuă, *„...tribunalul îi poate da această autorizaţiune“. „...femeia poate să cheme d'a dreptul pe bărbat înaintea tribunalului*

de întâia instanţă din districtul (judeţul) domiciliului comunei[1]) *care poate să dea sau nu autorizaţiunea sa, după ce va ascultà arătările bărbatului în camera de consiliu sau va fi dovadă despre chemarea sa*".

„...**îi poate** *da...*" justiţia poate deci şi refuzà autorizarea ce i se cere, ce va trebuì să facă oridecâteori opunerea bărbatului de a autorizà va fi fost dreaptă. In adevăr, şi pe cale de refuz de autorizare este de protejat femeia şi anume, pentru a o împiedecà de a îndeplinì acte prejudiţiabile ei şi familiei. De aceea prescripţiunile art. 201 in fine, care, de altfel, dispune: „...**poate să dea sau nu** (adică tribunalul) *autorizaţiunea sa*", şi anume, după cum găseşte că-i indică aprecierile culese.

b) *Bărbatul nu poate protejà femeia pe calea autorizării maritale.*

573. Art. 203. „*Când bărbatul este căzut sub o condemnaţiune criminală, chiar la caz când deciziunea este dată în lipsă (contumace)...*" Art. 204: „*Dacă bărbatul se află sub interdicţiune, sau absent...*" Art 205: „*Dacă bărbatul este minore...*" *:* ipoteze la care se mai adaogă, pe lângă aceea a absenţei, cazul simplei neprezenţe a bărbatului şi pe lângă aceea a interdicţiunii cazul aflării lui sub consiliu judiciar.

In toate aceste cazuri, bărbatul nu poate îndeplinì îndatorirea ce-i impune art. 195 de a-şi protejà femeia, şi anume: moralmente, din cauza nedemnităţii ce-l loveşte, în ipoteza condemnării criminale; legalmente în ipotezele interdicţiunii, minorităţii, aflării sub consiliul judiciar, el fiind considerat ca într'o stare perpetuă de insanitate de spirit, incapabil în general sau pentru oarecare acte; de fapt în ipotezele absenţei şi neprezenţei, în primul caz, fiind chiar dubiu dacă mai trăieşte sau a murit. De aceea suscitatele texte continuă: „*femeia, chiar în vârstă legiuită, nu poate în timpul cât ţine osânda să pornească judecată, nici să contracteze decât după autorizaţiunea tribunalului care poate în acest caz să dea autorizaţiunea sa, fără ca să fi chemat sau ascultat*

1) Citiţi, *comun.*

pe bărbat" — „...tribunalul poate, după aprecierea împrejurărilor, a autorizà pe femeie sau ca să steà la judecată, sau ca să contracteze," — „...femeia trebuie să aibă autorizaţiunea tribunalului sau ca să steà la judecată, sau să poată contractà".

574. „...*Condamnaţiune* **criminală...**". Art. 203 nu va fi dar aplicabil în caz de condamnaţiune corecţională şi de simplă poliţie, care nu atrage nedemnitate în acelaş grad.

575. „...*Femeia nu poate...*", ceeace arată că art. 203 nu urmăreşte numai o decădere contra bărbatului dar şi o interzicere femeiei de a procedà caşi cum s'ar aflà liberată de sub orice autoritate în urma condamnării soţului ei în criminal [1]).

576. „...*Cât ţine osânda...*", timp îndealungul căruia va fi şi imposibilitate materială de autorizare. Cât despre ipoteza contumăciei, legiuitorul n'a putut decât înţelege acelaş lucru, cât timp ţine această contumăcie. Legiuitorul statuează astfel căci consideră şi nedemnitatea dispărută cu luarea de sfârşit a osândei sau contumăciei, de unde: redobândire în profitul bărbatului a dreptului său de autorizaţiune pe care va fi de acì înainte în măsură a-l exercità.

577. „...*fără ca să fi chemat sau ascultat pe bărbat...*", procedură inutilă în ipoteza art. 203 care se sprijineşte pe o cauză peremptorie : condamnaţiunea criminală a bărbatului, a cărui purtare dar în exerciţiul autorităţii sale maritale pe calea autorizării, este indiferentă, spre deosebire cu ce are loc sub. art. 200 şi 201.

578. „...*Dacă bărbatul se află sub interdicţiune...*", el fiind considerat de legiuitor într'o stare continuă de insanitate de spirit [2]), vor fi excluse intervale lucide înăuntrul cărora ar puteà îndeplinì în mod valabil acte juridice, deci, a autorizà pe femeia sa, ceeace din contră ar fi posibil în caz de alienaţiune mintală fără interdicţiune [3]). Lucrurile stând astfel, justiţia va aveà de intervenit pentru a autorizà pe femeie cât timp ţine interdicţiunea, în tot decursul ei, oricare ar fi împrejurările şi anume starea mintală a bărbatului [4]).

---

1) Dealtmintreli această formulă întrebuinţată şi sub art. 197, 199, 201 denotă şi intenţiunea de a protejà femeia măritată, abstracţiune făcându-se de respectul datorit autorităţii maritale.

2) V. No. 573/II.

3) Există însă o tendinţă de a tratà pe bărbatul internat conform legii din 15 D-vrie 1894 caşi cum el ar fi fost interzis.

4) Astfel chiar dacă el se va fi însănătoşit, când va fi loc de a procedà la

Iar cum : „*Femeia va fi* **tutrice** *bărbatului său interzis...*“ (art. 452), iată pe aceasta capabilă de a îndeplini în mod liber reprezentând pe bărbatul său, toate actele juridice în numele lui pe când are nevoie de autorizaţiunea justiţii pentru exercitarea propriilor ei drepturi. Situaţiunea bărbatului pus sub consiliu judiciar se asimilă cu aceea a interzisului, neapărat însă numai relativ la actele juridice care-i sunt interzise în afară de asistenţa consiliului [1]). Într'adevăr, nu este şi acesta legalmente incapabil ca interzisul şi minorul de care ne vom ocupà?

579. „*...sau* **absent...**“. Şi cum legiuitorul nu distinge, raţiunea fiind aceeaş, trebuieşte decis că art. 204 se aplică în caz de simplă prezumţie de absenţă caşi în ipoteza unei declaraţiuni de absenţă intervenită. Mai mult decât atât, bărbatul neprezent numai, aflându-se şi el în imposibilitate de a-şi autorizà femeia, situaţiunea lui în punctul de vedere al aplicaţiunii art. 204 se asimilă cu aceea a bărbatului absent deşi existenţa sa este certă.

580. „*Dacă* **bărbatul** *este* **minor...**“, ce înseamnă că, în orice caz, va fi vorba de un minor *emancipat* prin căsătorie (art. 421), deci, capabil de a îndeplini în mod liber toate actele de administraţiune (art. 427/II), prin urmare şi de a autorizà asemenea acte din partea femeiei, de unde, excluderea intervenţiunii justiţii în toate aceste cazuri, excludere însă în mare parte *teoretică numai* cum administraţiunea bunurilor femeiei va aparţine sau bărbatului (aşà cu privire la bunurile dotale, sub regimul comunităţii sau excluziv de comunitate), sau în mod liber femeiei (astfel, relativ la bunurile parafernale, sub regimul separării de bunuri); aşà dar nu va fi loc la veri-o autorizare a bărbatului exclusivă de aceea a justiţii decât pentru a pledà în materie mobiliară, act ce poate, în mod liber îndeplini minorul emancipat (arg. a. contr. art. 428).

581. După cum se poate vedeà, legiuitorul admite înlocuirea autorizării bărbatului prin acea a justiţii numai pentru ca femeia măritată să poată sta în judecată şi contractà, iar art. 914 permite acelaş rol supletiv al autorizaţiunii justiţii pentru ca fe-

ridicarea interdicţiunii, căci cât timp aceasta durează, sănătate nu poate există în ochii legii nici un moment de raţiune.

1) Art. 445, 458.

meia măritată în caz de refuz al bărbatului, ea fiind separată de bunuri de el, să poată devenì executorie testamentară şi art. 15 c. com. pentru ca în caz de interdicţiune sau absenţă a bărbatului să poată face comerţ. Ce să decidem în cazurile în care legiuitorul n'a intervenit în acest sens? Credem că în asemenea ipoteze autorizaţiunea justiţii nu va putea înlocuì pe aceea a bărbatului. In adevăr, deşi se tinde spre aplicarea extensivă a art. 204 la orice caz de incapacitate legală sau imposibilitate materială a bărbatului de a autorizà pe femeie, de unde, tentaţie de a procedà astfel şi cu art. 15 c. com. în ce priveşte incapacitatea legală, nu trebuieşte uitat că incapacitatea femeiei măritate, cu toate că urmăreşte protecţiunea acesteia, este contrafaţă a autorităţii maritale stabilită în spre a asigurà o unitate de direcţiune în treburile asociaţiunii conjugale. Or, cum să se admită, lucrurile stând astfel, în tăcerea legiuitorului, înlocuirea autorizaţiunii bărbatului, atribut al autorităţii maritale de respectat, prin intervenţiunea altei autorităţi fie chiar şi a justiţii? De acì conchidem: că femeia măritată *neseparată* de bunuri nu va puteà devenì executorie testamentară cu autorizaţiunea justiţii în caz de refuz al bărbatului de a o autorizà; că, nu va puteà realizà aceasta fiind chiar separată de bunuri în caz de interdicţiune, absenţă, a bărbatului; că femeia nu va puteà fi autorizată de justiţie a face comerciu în caz de refuz din partea bărbatului de a o autorizà [1]); că, ea nu va puteà fi autorizată în nici un caz de justiţie pentru a îmbrăţişà o profesiune oarecare... Într'adevăr, de ce ar fi enumărat şi detaliat legiuitorul cazuri în care justiţia are de intervenit, dacă aceasta ar puteà în intenţia lui să înlocuiască în mod general autoritatea bărbatului în materia ce ne ocupă?

Ce cale trebuieşte urmată pentru a se ajunge la autorizaţiunea justiţii?

582. Trei texte ale codicelui civil răspund în parte la această întrebare şi anume art. 201 statuând: „*...femeia poate să cheme* **d'a dreptul** *pe bărbat inaintea tribunalului de întâia instanţă din districtul (judeţul) domiciliului comunei (comun) care poate să dea sau nu autorizaţiunea sa, după ce va ascultà arătările bărbatului în camera de consiliu sau va fi dovadă despre che-*

1) Comp. Dreptul 1897 No. 50.

marea sa..." ; art. 203 : „*.. fără ca să fi chemat sau ascultat pe bărbat*" ; şi art. 204: „*...după aprecierea împrejurărilor..*," restul fiind reglementat de art. 624—627 pr. civ.

583. Din toate aceste texte ale codicelui civil precum şi din art. 624 pr. civ. care statuează pentru orice autorizare a justiţii: „*..care va cită pe bărbat de urgenţă în camera de chibzuire, spre a arătà temeiurile nevoinţei sale*" şi art. 625 pr. civ. care cu aceeaş generalitate decide: „*După ce se va ascultà bărbatul...*" [1]) rezultă că, cu excepţiunea ipotezei condamnării bărbatului la o pedeapsă criminală, când nu se poate înţelege veri-o apreciere [2]), autoritatea judecătorească fie pentru a autorizà starea în judecată, fie pentru a autorizà orice alt act, va aveà de cercetat împrejurările pentru a puteà asigurà o adevărată protecţiune femeiei măritate de autorizat, ce va realizà prin procedura ascultării arătărilor bărbatului pe care-l va cità de urgenţă în camera de consiliu, în urma căreia va aprecià şi decide, putând refuzà autorizarea dacă găseşte de cuviinţă ; deciziune susceptibilă de apel conform dreptului comun [3]).

584. Oridecâteori femeia va voì să obţină autorizaţiunea justiţii spre a îndeplinì orice act fie judiciar ori extrajudiciar, bărbatul refuzând autorizarea sa, ea va trebuì să înceapă a „*face o somaţiune bărbatului său printr'un agent al tribunalului, şi dacă bărbatul său tot nu va voi să dea autorizarea sa, femeia va face cerere...*", (art. 624 pr. civ.); într'adevăr, acest text decizând: „*In cazurile când femeia măritată va trebuì a fi autorizată de justiţie...*", (deci şi în materie de acte extrajudiciare), a modificat în sensul arătat art. 201 c. civ., care statuează: „*Dacă bărbatul se opune de a autorizà pe femeie ca să facă* **vre-un act,** *femeia poate să cheme* **d'a dreptul** *pe bărbat înaintea tribunalului...*". In ipoteza interdicţiunii, absenţii, minorităţii, neapărat că nu va mai fi loc la această somaţiune (art. 626, 627). In urma somaţiunii, dacă ea va fi fost ineficace sau nefiind loc la ea, „*...femeia va forma cererea către preşedintele tribunalului...*" (art. 624,) şi anume al domiciliului comun (comp. art. 201). Fiind vorba de

1) Deasemenea art. 626 pr. civ. „*...care va numì un raportor, şi tribunalul* **va hotărî asupra raportului său...**".

2) No. 577.

3) Se admite că şi bărbatul minor poate să ceară a fi ascultat.

starea în judecată şi de femeia pârîtă, de autorizat, *reclamantul* va aveà de procedat pentru obţinerea autorizării femeiei, caz, în care se decide după doctrina şi jurisprudenţa din Franţa, *unde însă ipoteza în cestiune nu e prevăzută de nici un text*, că acel reclamant va aveà de citat şi pe bărbat pentru autorizare, după ce, dacă această citaţiune e ineficace, va trebuì să ceară autorizaţiunea tribunalului punând concluziuni în instanţă [1]).

c) *Despre caracterul autorizării femeiei măritate.*

585. Art. 206: „*Orice autorizaţiune generală,* **nu este valabilă** *decât...*", ceace înseamnă că autorizaţiunea maritală caşi a justiţii trebuie să fie dată „*...prin* **deosebit** *consimţimânt...*" (art. 199), cu privire la „*...vre-***un** *act...*" (art. 201) anumit, orică ar fi vorba de a sta în judecată, ori de a îndeplinì fiece alt act extrajudiciar din partea femeiei măritate. Intrucât autorizaţiunea ce ne ocupă întruneşte aceste condiţiuni impuse ei, ea se numeşte specială: caracter inerent acestei instituţiuni şi indispensabil atingerii scopului ce urmăreşte. Intr'adevăr, orice învrednicire generală dată femeiei măritate, ca pentru o serie de instanţe, un număr oarecare de acte, n'ar constituì autorizarea în cestiune, lipsind pentru aceasta, autoritatea dela care trebuie să emane ca atribut, autoritate la care se va fi renunţat prin acea învrednicire generală, pe când cu ultima nici nu se va putea protejà femeia măritată conform scopului autorizării, protecţiune ce presupune o cercetare amănunţită a fiecărui act în particular: fie instanţă, fie contract. De altfel o asemenea autorizare generală ar însemnà şi ridicarea stării de subordinare a femeiei măritate, ce ar fi contrariu ordinei publice caşi renunţarea la autoritatea maritală [2]). Credem dar că autorizaţiune deosebită a femeiei măritate va trebuì să intervie la fiecare instanţă (prima, apel), cu ocaziunea îndeplinirii fiecărui act extrajudiciar care va trebuì să fie examinat şi precizat în parte, aşà că ar trebuì să fie considerată ca nesatisfăcând condiţiunii specialităţii: autorizaţiunea mai dinainte pen-

1) Cas. s. II, 18 Iunie 1904.
2) Comp. art. 5 şi 1224.

tru toate instanţele într'o afacere, pentru o vânzare fără indicare de preţ [1]).

586. „...*nu este valabilă...*“, de unde rezultă că autorizaţiunea generală dată femeiei măritate este nulă.

587. Art. 206 însă continuă: **„...decât** *pentru administraţiunea bunurilor care sunt parafernale...*“, de unde pare a rezultà că, pe cale de excepţiune la regula nulităţii autorizării generale, o autorizare chiar generală ar fi valabilă dacă s'ar fi dat femeiei măritate pentru administrarea bunurilor ei parafernale. In realitate însă dispoziţiunea ce ne ocupă nu va fi putut stabili nici o excepţiune cum autorizarea de administrare a bunurilor *parafernale* este inutilă, femeia având dejà dela lege administrarea acestor bunuri (art. 1285), care tocmai se disting de oricare altele prin acea că rămân proprii femeiei în ceeace priveşte folosinţa şi administraţia. Dar, chiar dacă legiuitorul ar fi permis, cu privire la alte bunuri ale femeiei decât cele parafernale, autorizarea generală pentru administrare [2]) şi totuş excepţiune la regula specialităţii autorizaţiunii n'ar există. Intr'adevăr, o asemenea autorizare *„...chiar când este stipulată prin contractul de căsătorie...*“ (art. 206), *nu este o autorizare*, care, trebuie să emane în mod unilateral dela bărbat sau dela justiţie, ci o convenţiune matrimonială; iar în cazul când ar fi dată de bărbat în timpul căsătoriei, fiind folositoare, ar modificà în mod ulterior celebrării căsătoriei convenţiunile matrimoniale, deci ar fi nulă ca contrarie principiului imutabilităţii acestora (art. 1228). Nu trebuieşte însă scăpat din vedere că o autorizare generală prin contract de căsătorie pentru administrarea bunurilor ei, dată femeiei, ce presupune art. 206, este iarăş inutilă în sistemul nostru legislativ unde în lipsă de reglementare particulară prin convenţiune a intereselor lor pecuniare, soţii sunt separaţi de bunuri, deci femeia are dejà de drept administrarea bunurilor ei [3]).

588. Art. 202 deasemenea statuează: „*Când femeia căsătorită, care va aveà parafernă, va face comerţ conform art. 5 din codicele de comerţ* (actual 15), *ea se va puteà obligà*, **fără**

1) Comp. D. 1908, 1, 25 şi Dreptul 1909 No. 30, p. 235.

2) Aşà de ex., dacă ar fi statuat ca art. cor. 223 c. Nap., fără a distinge între bunurile femeiei.

3) Vezi art. 1223 urm.

autorizaţiunea *bărbatului, pentru tot ce priveşte negoţul său. Iar când femeia măritată, neavând parafernă, va face comerţ, se va urmà după art. 6 din codicele de comerţ*", (actuale art. 15 şi 16), de unde pare a rezultà o excepţiune, chiar la regula necesităţii autorizării femeiei măritate, regulă care şi în realitate va fi compromisă fiind dat caracterul de generalitate, faţă de actele ce va îndeplinì femeia „*...pentru tot ce priveşte negoţul său...*", al consimţimântului ce bărbatul va trebuì să-i dea conform art. 15 c. com., pentru ca ea să poată face comerţ. Intr'adevăr, acest consimţimânt nu va putea purtà asupra fiecărui act al femeiei comerciante, nici rezultà din concursul bărbatului la act conf. cerinţei art. 199 pe când se va putea induce din orice purtare a bărbatului, dintr'o tolerare din partea lui (art. 15, al. I, c. com.), toate acestea fiind date exigenţele exerciţiului profesiunii de comerciant. Pentru rest, trimitem la dreptul comercial şi anume la interpretarea sus citatelor art. 15 şi 16 c. com., din care se poate vedeà că regula art. 202 se aplică aproape tuturor actelor (comp. art. 15, c. com., al. V), chiar stării în judecată, (art. 16, c. com. al. III), că ea se aplică cu rezerva respectării dotalităţii (art. 16, c. com., al. II), ceeace explică de ce legiuitorul presupune sub al. I al art. 202 că femeia măritată are avere parafernală, pe care o poate în întreg înstrăinà (art. 16, c. com., al. II), şi de ce în al. II al aceluiaş art. 202, presupunând că femeia măritată n'are parafernă, trimite la „art. 6 din cod. de comerţ", adică la art. 16 actual al acestui cod şi anume la al. său III.

589. *Ce efecte produce autorizaţiunea femeiei măritate?* Autorizaţiunea femeiei măritate constituind o *învrednicire a acesteia din incapacitatea ei de căsătorită*, pentru îndeplinirea unor *anumite acte,* va aveà de efect: această îndeplinire din partea unei persoane capabile, devenită astfel din incapabilă ce erà, de unde toate urmările; nici o consecinţă însă în afară de aceste cadruri.

De acì conchidem:

1. Autorizaţiunea dată femeiei măritate nu va obligà pe bărbat, aşà ceva neconstituind o urmare a acelei învredniciri, decât dacă actul valabil îndeplinit ce se urmăreşte printr'ânsa presupune o asemenea stare de obligaţiune din partea bărbatului, stare ce atunci este implicată în efectul autorizării. Astfel, bărbatul care va fi autorizat pe femeia sa a vinde un bun asupra căruia aveà

folosinţa, va fi considerat ca renunţător la aceasta. Deasemenea şi bărbatul va fi obligat printr'un act îndeplinit de femeie şi în interesul lui cu autorizaţiunea justiţii.

2. Autorizaţiunea dată femeiei măritate nu o va ridică din altă incapacitate decât aceea de căsătorită, astfel nu o va ridică din incapacitatea de minoră, din aceea a dotalităţii cu privire la care vor fi de aplicat regulele ce le sunt proprii.

3. Autorizaţiunea dată femeiei măritate nu va fi operantă decât relativ la actul anumit pentru care a fost dată şi cel mult realizarea lui. Aşà, dacă femeia învrednicită de a pledà poate fi considerată ca făcută aptă şi de a executà sentinţa ce va fi obţinut, ea fiind autorizată de a vinde, nu va puteà fi privită capabilă de a încheia orice alt contract sub forma acelei vânzări.

b) *Sancţiunea prescripţiunilor care cer autorizarea femeiei măritate.*

590. Art. 207 statuează în această privinţă: „*Numai femeia, bărbatul sau moştenitorii lor pot cere anularea tocmelilor sau a pornirilor de judecată făcute fără autorizaţiune*“, prin urmare, sancţiunea în această materie este anulabilitatea actelor îndeplinite de femeia măritată fără autorizaţiune [1]).

591. „...*Numai*...“, de unde rezultă că alte persoane decât cele enumărate sunt excluse dela urmărirea acestei anulări [2]); aşà, persoanele capabile care vor fi contractat cu femeia măritată neautorizată [3]) sau care vor fi pledat contra ei [4]). De acì mai reiese că, dacă persoanele enumărate stau în neactivitate, actele neautorizate anulabile numai prin intervenţia lor vor sta în picioare producând efecte cât timp aceste persoane nu cer nulitatea lor conform textului de faţă. Or, dacă ele renunţă la acest drept, actele în cestiune devin inatacabile, pe cale de confirmare, care

1) Sancţiune care rezultă şi din formulele proibitive ale art. 197 şi 199. Dreptul 1889 No. 76.

2) Chiar fiind interesate : Dreptul 1891 şi 1906, No. 62 şi 29.

3) Art. 952.

4) Legiuitorul înţelegând prin „...*pornirilor de judecată*...“, starea în judecată.

poate rezultà din anume cuvinte în acest sens (confirmare expresă) sau din alte împrejurări ori fapte, ca: tăcerea un timp oarecare (10 ani pentru contracte (art. 1900), termen expirat pentru instanţe), executarea actului liberă de acelaş viţiu al lipsei de autorizare (confirmări tacite) [1]). Neapărat însă că dacă numai una sau unele din persoanele ce pot cere nulitatea actului neautorizat au renunţat la această cale, actul nu devine inatacabil decât cu privire la ele, celelalte rămânând libere de a procedà în nulitate.

592. „...*femeia bărbatul sau moştenitorii lor*...“ [2]), singurele persoane care pot atacà în nulitate un act îndeplinit fără autorizaţiunea maritală, ceeace nu poate deci, orice persoană interesată, de unde se vede că nulitatea de faţă este relativă [3]).

593. „...*femeia*...“ căreia nu i se va fi dat protecţia cuvenită, scop al autorizării, fără ca să fie numaidecât nevoie de un interes pecuniar [4]).

594. „...*bărbatul*...“, a cărui autoritate va fi fost călcată, [5]) ce îi va permite de a cere nulitatea actului neautorizat cât timp durează căsătoria numai, cum după desfacerea ei nu va mai există autoritate maritală de adus la respect. Bărbatul însă fiind păgubit prin actul neautorizat, el va putea urmări nulitatea acestuia şi după desfacerea căsătoriei.

595. „...*sau moştenitorii lor*...“, adică ai femeiei ori bărbatului şi anume în calitatea lor de continuatori ai acestora relativ la patrimoniu; de unde rezultă că acţiunea în nulitate ce ne ocupă nu le va aparţine decât dacă ea oferă un interes patrimonial pecuniar [6]).

596. „...*pot cere*...“ [7]) acţiune ce nu este prin urmare decât în facultatea lor cum legiuitorul n'a stabilit nulitatea decât pentru ei, de unde inatacabilitatea actului neautorizat, aceştia necerând nuli-

---

1) Bulet. 1896, p. 1186.

2) Şi fiind interes pecuniar şi creditorii acestora conform art. 974. Dreptul 1898, No. 54.

3) Bulet. s. I 1877, p. 305.

4) Şi chiar dacă bărbatul ar fi confirmat actul neautorizat cum dreptul femeiei este independent de acel al bărbatului, pe când confirmarea nu e o autorizare. V. No. 567 Dreptul 1898 No. 54.

5) Dreptul loc. cit.

6) Ce va fi cazul de ordinar faţă de femeie, iar nu şi de bărbat.

7) Fără a fi nevoie să se dovedească dacă femeia a fost prejudiţiată.

tatea lui, situaţiune ce am arătat. De aci mai rezultă că nulitatea care ne ocupă va trebui să fie cerută în justiţie, deci că ea nu rezultă de plin drept din lege, prin urmare întrebările: ce cale trebuieşte urmată pentru această cerere? cât timp se va puteà ea face?

597. „...*anularea tocmelilor*“ [1]) se va cere printr'o acţiune în nulitate intentată înaintea istanţelor judecătoreşti conform dreptului comun sau se va realizà pe calea excepţiunii în nulitate opusă celor ce urmăresc executarea actului neautorizat.

598. „...*anularea pornirilor de judecată*“ [2]), a hotărîrilor, în lipsa unei acţiuni speciale, se va cere prin căile de atac ordinare, opoziţiune, apel, recurs, revizuire[3]).

599. Cât despre prescripţiunea acestor acţiuni, va fi aceea obişnuită şi anume, se va realizà după 10 ani de inacţiune, fiind vorba de contracte (art. 1900), după 30 ani relativ la alte acte, legea nestabilind alt termen (art. 1890), după trecerea termenului înăuntrul căruia trebuieşte procedat în ceeace priveşte căile de atac.

600. „...*anularea...*“ care va trebuì să fie pronunţată de justiţie; dar aceasta având loc, actul anulat va trebuì să fie considerat caşi cum n'a existat niciodată, de unde toate urmările, deci necesitate de a se restituì tot ce se va fi primit în executarea acelui act, neapărat însă cu temperamentul art. 1164 pentru femeie.

601. „...*făcute fără autorizaţiune...*“ singura condiţiune cerută pentru ca nulitatea să trebuiască a fi pronunţată în urma intentării acţiunii în spre acest sfârşit de către cei în drept, ceeace va trebuì dar să aibă loc, în afară de cazul de fraudă, chiar dacă femeia va fi fost de rea credinţă sau nu va fi suferit nici o pagubă.

1) Precum şi a oricăror alte acte extrajudiciare.

2) Cuvinte prin care legiuitorul înţelege stări în judecată.

3) Se propune însă, în caz de imposibilitate de a uzà de aceste căi, şi contestaţia la urmărire, precum şi acţiunea ordinară în nulitate. Dreptul 1902, No. 66.

CAPITOLUL VII.

Despre desfacerea căsătoriei.

602. Deşi căsătoria valabilă este inatacabilă fiind curată de orice viţiu putând atrage distrugerea ei absolută, uniunea, însă, ce ea realizează între soţi poate să fie ruptă, de unde: încetarea tuturor efectelor ei pentru viitor[1]); ceeace se numeşte: desfacere a căsătoriei în privinţa căreia art. 209 statuează: *„Căsătoria se desface: 1) prin moartea unuia din soţi; 2) prin despărţenia legal pronunţată“*, singurele cauze de desfacere a căsătoriei; cât despre absenţă, ea nu constitue o asemenea cauză cum pe deoparte textele nu o menţionează ca atare, iar pe de altă parte nu poate fi asimilată cu moartea, ea consistând tocmai într'un dubiu asupra producerii acesteia.

CAPITOLUL VIII.

Despre a doua căsătorie.

603. In ceeace priveşte o asemenea căsătorie *subsecuentă*, căci pe aceasta o vizează legiuitorul acì în reglementarea sa, capitolul de faţă se mulţumeşte într'un singur articol a statuà: *„văduva şi femeia a cărei căsătorie a fost declarată nulă, nu pot trece în a doua căsătorie, decât după zece luni dela desfacerea prin moarte, sau anularea căsătoriei precedente, afară dacă a născut în acest interval“* (art. 210 modif. 1906)[2]).

604. Această împiedecare timporară a femeiei de a se căsătorì, are ca scop: evitarea dubiului asupra paternităţii unui copil pe care l-ar naşte în acelaş timp înainte de 300 zile (gestaţiunea

1) Cele produse în trecut fiind menţinute, fapt implicat în existenţa căsătoriei până la desfacerea ei, pe când căsătoria anulată e considerată caşi cum n'ar fi existat niciodată.

2) L. 1, II, 8—13, § 4. D. de his qui not. inf. 3, 2.—C. Calim. § 144 Comp. art. 278.

cea mai lungă a femeiei) dela desfacerea sau anularea primei căsătorii, dar după 180 zile (gestaţiunea cea mai scurtă) dela încheierea căsătoriei a doua (art. 286)[1]). In adevăr, într'o asemenea ipoteză, perioada legală a concepţiunii căzând în timpul ambelor căsătorii, copilul ar putea să fie atribuit legalmente şi bărbatului din prima căsătorie şi celui din a doua căsătorie, pe când zece luni cel puţin (perioada cea mai lungă de gestaţiune), termen de viduitate, fiind trecute dela desfacerea sau anularea primei căsătorii, va există certitudine legală că femeia nu va fi rămas grea din prima căsătorie. Cât despre acele consideraţiuni, „...*pentru cinstea mortului... bărbat*“ [2]), legiuitorul din 1906 pare a nu le fi ţinut în seamă, căci art. 210 impune termenul de viduitate, după cum se vede, şi în urma anulării unei prime căsătorii precum şi în orice caz, „...*afară dacă* (femeia) *a născut în acest interval*“ [3]). In adevăr, în prima ipoteză nu poate fi vorba de motive de convenienţă, iar în a doua cu toate că ele ar putea există şi anume dacă, căsătoria s'ar fi desfăcut prin moartea bărbatului, legiuitorul nu se gândeşte decât la uşurarea femeiei, graţie căreia se află înlăturat dubiul de paternitate de care se teme[4]).

605. „*văduva şi femeia...*“, Văduvul şi bărbatul sunt dar excluşi, ceeace d'abia trebueşte observat, căsătoria grabnică a acestora neputând pricinui acel dubiu de paternitate care este a se evită, singurul scop al art. 210.

606. „...*nu pot trece în a doua casătorie...*“. Ştim însă că, dacă ar face aceasta, n'ar există nici o sancţiune contra lor, împiedecarea art. 210 fiind pur proibitivă. Ca al cărui tată însă din cei doi în mod legal indicaţi prin căderea perioadei de concepţie, va trebui să fie considerat copilul născut în urma unei căsătorii încheiate în violarea art. 210? In tăcerea legiuitorului şi neexistând motiv de a decide în profitul unuia sau altuia din cei doui taţi desemnaţi pe când nu se poate admite o dublă paternitate, nici

1) Text rom. citat.

2) § 144 c. Calim.

3) Adică în perioada de 10 luni dela desfacerea primei căsătorii ori anularea ei.

4) Nu credem însă că s'ar putea, în tăcerea legiuitorului care exceptă, recunoaşte aceleaşi efecte oricărei alte împrejurări ce ar înlătură acel dubiu, aşà, etatea prea înaintată a unei femei pentru a aveà copii.

găsì bază pentru a permite o alegere din partea copilului, credem că totul e de lăsat la aprecierea celor chemaţi a judecà, cari vor aveà a decide în sensul unei paternităţi sau celeilalte.

607. „*...decât după 10 luni...*“ conform calendarului republican francez, 300 zile; deci, acord cu art. 289.

608. „*...sau anularea... afară dacă a născut*“, ipoteză şi temperament adăugate de legiuitorul din 1906.

TITLUL VI.

Despre despărţenie[1]).

Wachter: „Über die Ehescheidung bei den Römern“ 1822.—Berner: „De divortiis apud Romanos“ 1842.—Wasserschleben: „Das Ehescheidungsrecht“, Berlin 1888.—Demolombe et Grévin: „Traité du Divorce“, 1896.—Henri Joly: „La population et le divorce“ (Réforme Sociale) 1908.

609. Definiţiune: *Înţelegem prin despărţenie, casarea în virtutea legii prin justiţie a legăturilor căsătoreşti dintre doi soţi în vieaţă şi valabil căsătoriţi.*

610. Vechia noastră legiuire a admis în totdeauna despărţenia, de acord cu biserica orientului care n'a fost părtaşe a dogmei indisolubilităţii căsătoriei, aşà că legiuitorul sub acest titlu reglementează o instituţiune tradiţională.

611. Despărţenia desfăcând căsătoria unor soţi încă în vieaţă, derogă la principiul indisolubilităţii ei[2]) menit a o perpetuà în spre atingerea scopurilor ce ea urmăreşte, ca fondaţiunea familiei bază a societăţii, creşterea copiilor mai cu seamă cerând un timp îndelungat precum şi suportarea unită a sarcinelor traiului, operă a vieţii întregi. Cum însă indisolubilitatea căsătoriei este de realizaţiune relativă numai, iar impunerea ei absolută de natură a pricinuì adesea perpetuarea unei vieţi de grave discordii şi imoralitate între soţi, cari ar trebuì să fie uniţi prin suflete, despărţenia apare, fiind dată imperfecţiunea omenească, ca o instituţiune ne-

1) L. 2, Dig. Divortiis et repudiis, 24, 2.
2) V. No. 335.

cesară, moralizatoare, neapărat însă numai întrucât respectă în limitele realizării lui, principiul social al indisolubilităţii căsătoriei ne intervenind decât când vieaţa comună între soţi este imposibilă.

612. Aceasta este şi calea pe care o urmează legiuitorul sub titlul de faţă. In adevăr, prin textele ce aşează în acest titlu, nu admite despărţenia decât pentru cauze de natură a face vieaţa comună imposibilă, pe care ori le arată (art. 211—213, 215), ori le presupune numai (art. 214), impunând formalităţi, luând măsuri în urmă, în spre respectul pe cât posibil al principiului indisolubilităţii căsătoriei.

CAPITOLUL I.

Despre cauzele despărţeniei.

613. Aceste cauze sunt: fie *determinate* şi anume: *adulterul* soţilor sau unuia din ei (art. 211), *„...escese, cruzimi sau insulte grave ce-şi va fi făcut unul altuia...“* (art. 212), *osânda la munca silnică sau recluziune a unuia din soţi* (art. 213), *vrăjmăşia vieţii* din partea unui soţ asupra celuilalt (art. 215); sau *ascunse*, legiuitorul pentru motive de moralitate permiţând ca ele să nu fie divulgate (art. 214).

a) *Despre cauzele determinate de despărţenie.*

Singurele care pot pricinui pe aceasta, sunt:

614. 1. *Adulterul,* adică după cum ştim, călcarea cea mai serioasă a datoriei de credinţă [1]) în privinţa căruia legiuitorul statuează, art. 211: *„Bărbatul sau femeia poate cere despărţenia pentru cauză de adulteriu“* şi anume: cel d'intâiu pentru cauză de adulter al soţii sale şi cea de a doua pentru cauză de adulter al bărbatului său. După cum se vede, legiuitorul codului nostru

1) V. No. 354: deci împreunarea sexuală neintenţionată, obţinută prin forţă, din eroare... nu constitue adulter.

civil stabileşte o egalitate, de altfel tradiţională la noi[1]), între bărbat şi femeie cu privire la sancţiunea prin despărţenie în materie de adulter spre diferenţă cu codul Napoleon care nu dedeà acces la despărţenie decât pentru adulterul simplu al femeiei, cerând în spre acest sfârşit pentru adulterul bărbatului ca el să fie însoţit şi de circumstanţa agravantă a întreţinerii concubinei în casa conjugală [2]).

615. Semnalata egalitate între bărbat şi femeie cu privire la adulter are un fundament moral, dar constitue o abatere din partea legiuitorului dela calea de a respectà pe cât posibil principiul indisolubilităţii căsătoriei, fiind date: făptura femeiei deosebită de aceea a bărbatului, consideraţiuni de moravuri, de ordine socială. Intr'adevăr, dacă adesea adulterul bărbatului nu va denotà o imposibilitate de vieaţă comună între soţi constituind de cele mai multe ori satisfacerea unei pofte sensuale numai; nefiind de natură a introduce în familie copii străini; neatingând nici cinstea bărbatului nici pe aceea a femeiei; adulterul femeiei va însemnà de cele mai multe ori o neunire a sufletelor soţilor, femeia iubind pe complicele ei; va putea pricinuì naşterea din partea femeiei a unor copii neaparţinând bărbatului, cari însă vor fi consideraţi ca ai săi, de unde: răceală, ură între părinte şi copil; va atinge grav atât onoarea femeiei cât şi pe aceea a bărbatului.

616. Cât despre dovada adulterului, acesta constituind un fapt, va fi aceea de drept comun a tuturor faptelor (scrisori, martori, prezumpţiuni) [3]) şi cum el este şi un delict penal (art. 269 c. pen.), va putea fi stabilit şi pe calea procedurii corecţionale, (proces-verbal al comisarului de poliţie, hotărîre care pedepseşte).

2. *Excese, cruzimi sau insulte grave* în privinţa căror art. 212 statuează: „*Căsătoriţii pot, fiecare în parte, cere desfacerea căsătoriei pentru excese, cruzimi sau insulte grave ce-şi va fi făcut unul altuia*“.

---

1) Pravila Matei Basarab glava 215. — C. Caragea P. III, c. 16, art. 6, lit. h.—C. Calimach § 122.

2) Deosebire ce nu se mai găseşte nici în Franţa în urma legiuirii din 1884 asupra materii.

3) Asupra căror vor aprecià instanţele judecătoreşti (Dreptul 1906 No. 69); adulterul însă dovedit le va obligà a pronunţà despărţenia, el constituind în sine o cauză peremptorie a ei.

617. Excesele, cruzimele şi insultele sunt toate manifestări de natură a face vieaţa comună imposibilă, şi anume: primele ca acte fizice consistând în maltratări corporale care pun sănătatea sau vieaţa în pericol, următoarele ca fapte de aceeaş natură care fără a pune sănătatea sau vieaţa în pericol, fac traiul comun de nesuferit; ultimele ca ofense sau ultragii atât verbale cât şi scrise precum şi făptuite atingând cinstea, demnitatea celor pe cari îi vizează [1]).

618. „...*grave...*“, calificativ care în orice caz este inutil pentru excese a căror natură implică gravitate.

619. Ca exemple de excese se pot da: loviturile, rănirile care produc o stare de boală, pun vieaţa în pericol; ca cruzimi se pot prezentà: orice asprimi în purtare intolerabile; injurii ar constituì: refuzul de a îndeplinì orice datorie căsătorească, tentativa de adulter, înjurături, vorbe proaste. (Comp. Douai 7, Janv. 1908. Gaz. Pal. 1908, 2, 255).

620. „..*ce-şi va fi făcut unul altuia..*“, adică „*căsătoriţii*“, formulă care exclude ca, cauze de despărţenie, faptele enumărate de acest text, anterioare căsătoriei când nu existau încă căsătoriţi, precum şi pe cele îndeplinite de terţe persoane în contra unui soţ, oricare ar fi raporturile lor (d. ex. de rudenie) cu celalt soţ [2]). Din această statuare mai reiese, ca servindu-i de bază, principiul unei purtări *vinovate* a unui soţ faţă de celalt, de unde conchidem că art. 212 nu s'ar putea aplicà contra unui soţ făptuind actele ce enumără într'o stare de insanitate de spirit.

621. Excesele, cruzimele şi insultele grave constituind caşì adulterul fapte, vor fi de dovedit caşì acesta conform probei tuturor faptelor în materie de drept comun; dar ele fiind fapte grave (excesele şi cruzimele) sau trebuind a fi astfel (insultele), eficacitatea lor în sensul despărţenii va depinde de aprecierea judecătorilor spre diferenţă cu ce am arătat [3]) că trebuie să aibă loc cu adulterul, cauză peremptorie de despărţenie [4]).

---

1) Bulet. 1902 p. 583 şi C. Jud. 1904, No. 6.

2) Tăcerea însă în timpul căsătoriei relativă la o culpă chiar anterioară ei precum şi pasivitatea faţă de maltratări fizice, morale, emanând dela terţe persoane chiar, pot constituì injurii de natură a atrage prin ele însele despărţenia (comp. cu privire la ultima ipoteză, art. 215 al. II).

3) Vezi No. 617.

4) Tot de apreciere va depinde şi deosebirea între faptele enumărate de

622. 3. *Condamnarea unuia din soţi la munca silnică ori recluziune* în vederea căreia art. 213 statuează: *„Desfiinţarea căsătoriei* [1]*) se poate cere şi dobândi când unul din soţi va fi osândit la muncă silnică sau la recluziune“* [2]), aceasta, fiind dată consideraţiunea că ar fi nedrept, anti-social, a impune cuiva legătură căsătorească cu o persoană de nedemnitatea unui asemenea osândit.

623. *„...se poate cere...“* şi anume de celalt soţ; ce înseamnă că desfiinţarea căsătoriei nu are loc de drept în urma osândei de care e vorba, soţul nevinovat preferind poate a continuà starea căsătoriei cu consortele său deşi condamnat, stare în principiu indisolubilă.

624. *„...şi dobândi...“*, de unde rezultă că justiţia *trebuie* să pronunţe despărţenia fiind dată osânda art. 213 cauză: prin urmare, peremptorie de divorţ caşi adulterul, şi într'adevăr ea nu comportă apreciere ca excesele, cruzimele, insultele.

625. *„...când unul din soţi...“*. Un *soţ* trebuie dar să fie osândit conform textului de faţă pentru ca să fie cauză de divorţ şi aceasta chiar pentru un fapt anterior căsătoriei, legiuitorul nedistingând; de unde conchidem că osândirea art. 213 care ar fi lovit pe un soţ înainte de căsătorie, când nu erà încă soţ, nu e de natură a atrage despărţenia, cel mult ascunderea ei de către el putând duce la acest rezultat întrucât ar fi considerată ca o insultă gravă din partea soţului osândit.

626. *„...va fi osândit...“* şi anume printr'o hotărîre care *„...nu mai poate fi atacată prin nici o cale legală...“* (art. 243), adică, care va fi definitivă, irevocabilă fiind vorba de contumăcie (art. 470—483 c. pr. pen.) şi emanând dela o autoritate judecătorească română, cum hotărîrile caşi legile străine nu pot constituì în ochii legiuitorului decât simple fapte fără alte urmări în interesul respectului suveranităţii naţionale. Iată însuşirile ce trebuie

---

art. 213 caşi stabilirea lor, pentru care va jucà rol condiţiunea socială de moravuri a soţilor; aşà o palmă care va fi fără însemnătate între oameni de rând dar va constituì o insultă gravă între persoane bine crescute, va ajunge a fi cruzime fiind sistematic repetată

1) Adică despărţenia pe care legiuitorul o numeşte: desfacere a căsătoriei sub art. 212.

2) C. Calim. §§ 120/4, 121/2, 122/3.

să întrunească osânda art. 213 pentru a fi de natură să atragă despărţenia. Iar cum *nedemnitatea* ce rezultă dintr'însa produce această eficacitate, hotărîrea condemnatorie trebuie pentru a fi o cauză de divorţ să-şi fi păstrat caracterul în acest sens, ceeace va aveà loc în urma facerii osândei, a prescrierii ei, a graţierii osânditului, dar va încetà cu o amnistie, reabilitare, ştergând cu desăvârşire osânda împreună cu toate consecinţele ei.

627. *„...la muncă silnică sau recluziune...“*, singurele pedepse, fiind dată gravitatea lor, de natură a atrage despărţenia în calitate de cauze peremptorii cel puţin. Cât despre celelalte pedepse criminale precum şi corecţionale sau de simplă poliţie, ele nu pot constituì cauze de despărţenie decât dacă se consideră în urmă de apreciere ca insulte grave, ultragii din partea soţului care a meritat o asemenea soartă, împrejurare ce în nici un caz nu va putea fi pentru o pedeapsă de simplă poliţie. (C. Jud. 1904 No. 42).

628. 4. *Vrăjmăşia vieţii unuia din soţi de către celalt*, şi anume: prin orice manifestări, fie acte [1]), fie vorbe ori scrieri (ameninţări), fie chiar abţineri. Intr'adevăr legiuitorul statuează: art. 215: *„Despărţenia se poate pronunţà :—In contra soţului care a vrăjmăşit vieaţa celuilalt soţ, sau ştiind că alţii o vrăjmăşesc nu i-a făcut arătare îndată“*, ultima purtare constituind o abţinere culpabilă în sensul vrăjmăşii de care e vorba. După cum se vede, această cauză de despărţenie împrumutată vechii legiuiri [2]), se confundă cu excesele, cruzimele şi insultele grave ale art. 211.

629. Căsătoria fiind în principiu indisolubilă, adulterul soţilor sau al unuia din ei, excese, cruzimi sau insulte grave ce-şi va fi făcut unul altuia, osânda la munca silnică sau recluziune a unui soţ şi vrăjmăşia vieţii din partea unui soţ contra celuilalt, sunt singurele cauze determinate de natură a atrage despărţenia, de unde rezultă că enumărările art. 211—213 şi 215 sunt limitative. De altfel toate aceste cauze sunt simptome ale imposibilităţii vieţii comune [3]), care având loc, va corespunde în totdeauna unei stări de lucruri ce se va putea considerà ca intrând în cazurile art. 212. Toate cauzele însă enumărate de sus citatele articole co-

1) Dreptul 1894, No. 66.
2) Pravila Matei Basarab glava 183 şi c. Calim. §§ 121 şi 122.
3) Vezi No. 612.

respund unei idei de vină a soţilor sau unuia din ei după cum se poate vedeà.

630. In vechia noastră legiuire cauzele de despărţenie erau multiple şi varii necorespunzând totdeauna unei vini din partea soţului în persoana căruia se produceau [1]).

b) *Despre despărţenie prin consimţimânt mutual.*

Art. 214: „*Consimţimântul mutual şi stăruitor al soţilor exprimat în chipul prescris de lege, în condiţiunile şi după cercările determinate de lege, va servì de dovadă îndestulă, că vieaţa în comun le este nesuferită şi că, în privinţa lor, este o cauză peremptorie de despărţenie*“.

631. După cum se poate vedeà din acest text, legiuitorul codicelui nostru civil nu admite consimţimântul mutual al soţilor prin el însuş ca, cauză de despărţenie[2]) conform regulei: „*quæ consensu contrahuntur contrario consensu pereunt*“ ceeace făceà legea franceză din 1792. In adevăr, consimţimântul mutual al soţilor trebuie să fie stăruitor, exprimat într'un chip anumit prescris de lege şi în condiţiunile şi după cercările determinate de aceasta, toate pentru a servì de dovadă îndestulă *că vieaţa în comun a soţilor este nesuferită* şi că în privinţa lor *există o cauză de despărţenie.* Prin urmare, această despărţenie numită prin consimţimânt mutual este tot un divorţ pentru o cauză oarecare dar sub altă formă decât a determinării şi dovedirii deschise a cauzei în justiţie, stare de lucruri ce vreà să evite legiuitorul pentru motive de moralitate, de unde consimţimântul mutual în condiţiunile arătate, menit a convinge asupra unei cauze de divorţ ce trebuie să rămână şi va rămâne ascunsă.

632. Inainte de a ne ocupà de procedurile particulare în materie de despărţenie pentru cauză determinată şi consimţimânt

1) Vezi Alexandrescu, t. II p. 52 urm.

2) Despărţenia solo consensu *pură* nu erà admisă nici în vechia noastră legiuire, aşà codul Caragea care mai cerea pe lângă învoială, o perioadă de încercare de trei ani (art. 6 P. III. c. 16); deasemenea cod. Calim. care mai cerea vieaţa monahală caşì alte legiuiri de pe vremuri precum şi prima citată (§ 143). Mai mult decât atât, legiuirea Calim. pedepseà chiar despărţenia solo consensu (§§ 108 şi 136 c. Calim.).

mutual, să stabilim următoarele generalităţi comune ambelor în această ordine de idei.

1. Despărţenia pentru cauză determinată şi prin consimţimânt mutual fiind modificătoare a statului persoanelor prin aceea că realizându-se, face să înceteze calitatea de soţi a celor a căror căsătorie desface, se judecă şi pronunţă de autoritatea judecătorească judecând în civil, singura competinte în materie de stat civil al oamenilor [1]).

2. Fiind dat principiul indisolubilităţii căsătoriei, sacrificat în mod excepţional prin despărţenie, şi anume: nu altfel decât dacă vieaţa comună a soţilor e imposibilă, niciodată divorţul nu poate aveà loc de plin drept sau să fie pronunţat din oficiu, cu tot art. 215 care statuează: „*Despărţenia se poate pronunţà...*“. „*In contra...*“, ci trebuieşte să fie cerut de soţi sau de unul din ei (fiind vorba de despărţenie pentru cauză determinată), ori să purceadă din consimţimântul lor (fiind vorba de despărţenie prin consimţimânt mutual). In acest sens art. 211—214 care statuează cu privire la „*Bărbatul sau femeia..*“ cari „*...pot* **cere** *despărţenia...*“; la „*Căsătoriţii...*“, cari *pot* **cere** *desfacerea căsătoriei...*“; la „*Desfiinţarea căsătoriei...*“ *ce* „*...se poate* **cere**...“; la **consimţimântul** *mutual... al soţilor...*“. Intr'adevăr, soţii, cată să intervină spre a arătà că existenţa în comun le este de nesuferit.

3. Dacă despărţenia trebuieşte cerută de soţi sau unul din ei, acţiunea lor înspre acest sfârşit fiind fondată pe un interes moral ce le aparţine în mod excluziv, numai ei o pot intentà, deci nici o altă persoană n'ar putea procedà astfel, oricare ar fi legăturile ei (de rudenie, de ex.) cu soţii sau unul din ei, şi prin urmare, nici creditorii sau erezii acestora, cum primii nu sunt legaţi cu ei pe cale de reprezentaţiune şi următorii pe cale de continuare decât în punctul de vedere al intereselor lor patrimoniale. Dealtfel, o despărţenie urmărită sau continuată de erezi nu se poate concepe nici în punctul de vedere al definiţiunii date [2]), divorţul consistând

1) După un vechiu sistem francez despre care ne vom mai ocupà, despărţenia se pronunţà de ofiţerul stărei civile care fiind competent pentru unirea soţilor, a părut ca autoritate indicată de a dezlegà ceeace a legat. — Sub vechia noastră legiuire, despărţeniile erau de competinţa dicasteriilor, tribunale bisericeşti (§§ 113 şi 114 c. Calim.).

2) No. 609.

în casarea... legăturilor căsătoreşti între soţi în *vieaţă*, ceeace corespunde şi raţiunii lucrurilor ne mai putând fi cestiune de a se desface pentru viitor, ce se află dejà desfăcut prin moarte [1]).

CAPITOLUL II.

633. „*Despre despărţenia pentru cauză determinată*“, şi anume în punctul de privire al procedurii sale care, spre diferenţă cu ce aveà loc sub vechia noastră legiuire unde se urmà în materie de despărţenie procedura de drept comun, se deosebeşte de cea ordinară precum şi de aceea în materie de despărţenie prin consimţimânt mutual, fiind dată natura lor deosebită. Aceasta, după exemplul codului Napoleon în spre asigurarea respectării pe cât posibil a principiului indisolubilităţii căsătoriei printr'o procedură specială cu multiple garanţii, dar nu fără exagerările în acest sens ale codului model, care cu privire la acesta se explică cel puţin prin preocuparea legiuitorului francez depe acele timpuri de a pune capăt numeroaselor despărţenii ce se succedau fără încetare, de unde şi sistemul de a tratà despre procedură în codul civil al teoriei, pentru ca punerea în aplicare a procedurii minuţioase elaborată să nu întârzie până la alcătuirea codului de procedură civilă.

SECŢIUNEA I.

Despre formalităţile despărţirii pentru cauză determinată.

A) Competinţa raţionae materiae şi loci.

„Art. 216. *Oricare ar fi natura faptelor sau a delictelor, care ar provocà cerere de despărţenie pentru cauză determinată, o asemenea cerere nu se poate face decât numai la tribunalul civil al districtului, în care soţii îşi au domiciliul*“.

634. Acest text stabileşte, după cum se vede, competinţa

1) De altfel, după cum vom arătà la locul cuvenit, nici retroactivitate a efectelor hotărîrii de despărţenie din momentul cererei nu pare a se putea edmite. Din caracterul strict personal al acţiunii în despărţenie se conchide că

rationæ materiæ şi rationæ personæ vel loci în materie de despărţenie. Tribunalul civil este cel competinte a judecà cererile de despărţenie pentrucă constitue prima instanţă a autorităţii judecătoreşti judecând în civil care, după cum am arătat [1]), singură este competinte în materie de stat civil al oamenilor. Iar printre tribunalele civile va fi competinte cel al districtului în care soţii îşi au domiciliul, pentrucă acest tribunal este al domiciliului defendorului competinte după dreptul comun [2]).

635. *Oricare ar fi natura faptelor sau delictelor...*". Tribunalul civil va fi dar competinte chiar dacă cauza despărţeniei ar rezultà dintr'o infracţiune la legea penală, când prin urmare acţiunea în despărţenie nu numai că nu se va putea intentà în principal înaintea instanţelor judecătoreşti judecând în penal, dar nu se va puteà îndreptà înaintea acestora nici pe cale incidentală la acţiunea publică. In adevăr, acţiunea în despărţenie privitoare la statul oamenilor este de natură particulară deosebindu-se ca atare de acţiunea ordinară în despăgubire de prejudiţiul pricinuit de o infracţiune care singură poate fi intentată în mod incidental cu acţiunea publică urmărind pedeapsa acelei infracţiuni

636. „...*O asemenea cerere nu se poate face...*", dar făcută odată înaintea tribunalului civil al districtului în care soţii îşi au domiciliul, rămâne bine îndreptată chiar dacă în urmă se schimbă acel domiciliu. Se admite că prin cererea de faţă trebuie să se înţeleagă prima adresată preşedintelui conform art. 218, aşà că instanţa este de considerat ca definitiv legată îndată ce *aceastà* cerere va fi parvenit la cunoştinţa soţului pârît pe calea ordonanţei de compariţiune în conciliaţiune înaintea sa. In adevăr, cererea în cestiune deschide procedura despărţeniei.

637. Cu toate că tribunalele civile rămân competinte în ma-

soţul incapabil are de intentat această acţiune în persoană, aşà femeia, minorul (care va fi emancipat prin căsătorie), interzisul legal şi judiciar (acesta într'un interval de luciditate de spirit), alienatul internat (de asemenea într'un moment de luciditate) unii autori decizând chiar că n'ar fi nevoie de veri-ce altă măsură ca asistenţa curatorului sau a consiliului judiciar, fiind vorba de minor sau individ pus sub consiliu.

1) No. 176/1.

2) Neexistând domiciliu cunoscut, tribunalul reşedinţei va fi competinte totul conform art. 58 pr. civ.

terie de despărţenie chiar dacă cauza acesteia ar rezultà dintr'o infracţiune la legea penală, o asemenea împrejurare însă nu este lipsită de orice influenţă asupra despărţeniei. In adevăr, art. 217 statuează: *„Dacă vre-una din faptele imputate de soţul care cere desfacerea căsătoriei va fi de natură a da loc urmăririi criminale din partea ministerului public, acţiunea despărţeniei se va suspendà până ce se va da hotărîrea curţii cu juraţi“ ;* de unde rezultă că urmărirea în penal a infracţiunii din care purcede cauza de despărţenie suspendă judecarea cererii în despărţenie până ce acea urmărire îşi va fi făcut cursul, adică va fi intervenit hotărîre în penal. Acest caracter de a suspendà al urmăririi penale nu constitue de altfel decât o aplicare a art. 8 c. de pr. pen. Trebuieşte dar citit în loc de *„urmăriri* **criminale**, urmăriri *penale* şi în loc de *hotărîrea curţii cu juraţi..*, hotărîrea *instanţei represive.* Dar dacă art. 217 în interesul pedepsirii infracţiunilor care este de ordine socială, suspendă judecarea despărţeniilor de ordine privată, el se grăbeşte, în spre punerea la adăpost a drepturilor reclamantului în divorţ, a continuà: *atunci* (adică: hotărîrea penală fiind intervenită) *se va puteà reîncepe judecata fără a fi permis a deduce din acea hotărîre vre-o respingere sau excepţiune prejudiţiabilă* (citiţi, prejudiţială) *în contra soţului care a făcut cererea*“. Legiuitorul nu intervine astfel decât în favoarea soţului reclamant cum numai drepturile lui i s'au părut ameninţate şi anume în urma intervenţiunii eventuale a unei hotărîri absolutorie sau achităţoare în penal, căci, se poate foarte bine întâmplà ca să nu existe sau să se dovedească infracţiune de pedepsit, atunci când există cauză de despărţenie. Cât despre soţul pârît nici o nedreptate nu-l ameninţă, căci faptul absolvirii sau achitării lui nu poate însemnà că el nu şi-a călcat datoriile conjugale, după cum am arătat, iar faptul condamnării lui va putea da loc fie la aplicarea art. 213, dacă osânda e munca silnică sau recluziunea, fie la aplicarea art. 212 în caz de alte pedepse criminale sau corecţionale, injurii pentru soţul reclamant, şi în orice caz, din hotărîrea condemnatoare va rezultà dovada infracţiunii, cauză în acelaş timp a despărţeniei cerute.

638. B) **Procedura despărţeniei** se desfăşoară **înaintea Preşedintelui** şi **Tribunalului.**

639. I. *Procedura înaintea Preşedintelui* coprinde: *faza cererii introductive* a despărţeniei şi a *încercării de conciliare.*

a) *Faza cererii introductive.*

640. Art. 218. „*Orice cerere de despărţenie* **va arătà cu amănuntul faptele“;** adică: faptele pe care se sprijină, de unde ar păreà să rezulte că o relatare pe scurt a lor n'ar fi suficientă, aceasta, pentru ca preşedintele care primeşte cererea să-şi poată da seamă de îndată de seriozitatea ei spre a fi în măsură de a încercà să determine pe soţul reclamant a o retrage şi mai târziu de a împăcà pe soţi. In spre acelaş sfârşit şi pentru determinarea faptelor care mai târziu vor trebuì dovedite art. 218 continuă: „*...cererea se va da dimpreună cu dovezile, de vor fi...*“, acestea putând fi şi produse în cursul instanţei când se ivesc, chiar spre întărirea cauzei de despărţenie şi întrucât s'ar bazà pe fapte noi. Ceeace ar exclude fapte noi privitoare la o cauză deosebită de despărţenie [1]).

641. „*...cererea se va da... preşedintelui tribunalului, sau judecătorului ce-i va ţine locul, de către soţul ce cere desfacerea căsătoriei, în persoană...*“. Această cerere constitue dar actul introductiv al procedurii înaintea preşedintelui ; legiuitorul prescrie ca soţul reclamant s'o înmâneze în persoană preşedintelui sau judecătorului ce-i va ţine locul pentru ca aceştia să-l poată influenţà în sensul retragerii cererii sale şi în spre asigurarea acestui rezultat continuă în art. de faţă: „*...afară numai dacă va fi împiedecat de boală, în care caz, după cererea sa şi eliberarea unui certificat de boală a vre-unui medic, magistratul se va duce la domiciliul reclamantului ca să primească acolo cererea sa*“, sau va da comisiune rogatorie, se admite de unii, în spre acest sfârşit colegului său unde se află reclamantul bolnav când acesta îşi are reşedinţa în afară de circumscripţia tribunalului competent al domiciliului [2]). In această întâlnire urmărită de art. 218 prezidentul sau „*judecătorul* (ce-i va ţine locul) *după ce va fi ascultat pe reclamant...*“, „*îi va face observaţiunile ce va socoti de trebuinţă...*“ (art. 219), şi adică: pentru a-l determinà să-şi retragă cererea, ce reuşind, despărţenia va fi înăbuşită la origina ei: succes vizat

1) Dreptul 1906 No. 61.

2) V. Planiol T. III p. 178. 554/II şi Alexandrescu T. II p. 78 nota 5.

înainte de toate de legiuitor. De ordinar însă soţul reclamant menţinându-şi cererea sa, se deschide faza următoare:

642. b. *Faza încercării de conciliaţiune*, în spre care „*Judecătorul* (prezidentul sau judecătorul ce-i ţine locul) *va parafa cererea şi dovezile alăturate şi va încheia proces-verbal pentru primirea lor*“ (art. 219 al. I), pe urmă: „*Acest proces-verbal se va subscrie de judecător şi de reclamant afară numai dacă nu va şti a scrie, pentru care se va face menţiune în proces-verbal*“ (art. 219 al. II). Şi cum presupunem că toate acestea nu vor fi avut loc în spre constatarea retragerii cererii de despărţenie a reclamantului: *Judecătorul va ordonà prin proces-verbal ca părţile să se înfăţişeze înaintea sa la ziua şi ora ce va determinà. Spre acest sfârşit se va trimite copie după ordonanţa sa persoanei în contra căreia se cere desfacerea căsătoriei*“ [1]) (art. 220).

643. „*...părţile să se înfăţişeze...*“ şi anume în persoană; cum împăcarea între ei ce se va urmări n'ar fi de natură a se realizà pe cale de mijlocire din partea unor terţe persoane, poate dispuse în sensul despărţeniei. Tot pentru a se evità impulsiuni străine vătămătoare, se admite că înfăţişarea părţilor trebuie să aibă loc fără sfătuitor [2]).

644. „*...înaintea sa...*“, adică la tribunal în camera de consiliu, cu posibilitate de amânare în caz de boală.

645. Ordonanţa art. 220, are de scop a aduce pe părţi înaintea preşedintelui sau judecătorului ce-i ţine locul, magistraţi *conciliatori*, în spre care sfârşit art. 221 continuă: „*In ziua hotărîtă judecătorul va da ambilor soţi, de se vor înfăţişà, sau reclamantului, dacă numai singur se va înfăţişà* [3]), *consiliurile ce va găsì cu cale spre a săvârşì împăciuirea...*“, şi iată încercarea de conciliaţiune, procedură excepţională în materie de despărţenie, realizată.

646. Dacă magistratul conciliator reuşeşte a împăcà, ce legiuitorul speră înainte de toate, el va dispune închiderea dosarului. „*De nu va putea izbutì va încheia proces-verbal* [4]) *şi va*

1) Trimitere ce se va face prin portărei.

2) In lipsă însă de o anume interdicţiune, prezenţa acestora n'ar atrage nulitatea procedurii.

3) Dar dacă reclamantul nu se prezintă el poate fi considerat ca dezistat.

4) Prescripţiunea ce urmează: „*şi va ordonà a se comunicà cererea şi dovezile ministerului public*“ fiind înlăturată ca generală (l. 29 Oct. 1877).

referi despre toate tribunalului“ (art. 221), moment din care afacerea trece dela preşedinte la tribunal [1]).

II. Procedura înaintea tribunalului.

647. Art. 222: „*După 3 zile tribunalul, după referatul preşedintelui sau al judecătorului ce-i ţine locul* (în urma căruia este sesizat) [2]) *...va acordà sau va suspendà permisiunea de a se face citaţiuni părţilor...*“ prin urmare, procedura înaintea prezidentului fiind terminată, părţile n'au acces la tribunal decât dacă acesta acordă permisiunea ca ele să fie citate înaintea lui, permisiune [3]) care poate fi şi suspendată [4]), dar „*...suspendarea nu poate trece peste 20 de zile...*“ continuă textul de faţă, această întârziere pentrucă legiuitorul tot speră că reclamantul îşi va retrage cererea, că împăcarea va interveni în urma unei reflexiuni mai lungi, patimele având timp de a se calmà.

648. Permisiunea de a citâ fiind acordată sau termenul de suspendare fiind expirat fără ca împăcare să fi avut loc: „*Reclamantul va cere dela tribunal a se citâ, după formele obişnuite, pârîtul, ca să se înfăţişeze în persoană în şedinţă secretă şi în termenul prescris de lege; se va trimite împreună cu citaţiunea părţei pârîte, copie după cererea de despărţenie şi după actele doveditoare*“ (art. 223), toate acestea în spre deschiderea fazei: *expunerii motivelor*, primă înfăţişare înaintea tribunalului.

649. „*...după formele obicinuite...*“, adică prin portărei urmându-se calea art. 74 din pr. civ. şi observându-se termenul art. 78 pr. civ.

650. „*...ca să se înfăţişeze* **în persoană...**“, şi într'adevăr, art. 225 statuează: „*In materie de despărţire de căsătorie părţile nu vor putea să se înfăţişeze prin procuratori cari să pledeze*“,

---

1) Toată această procedură particulară înaintea prezidentului are ca scop curmarea dacă este posibilă a pricinii în urma retragerii acţiunii din partea reclamantului sau împăcării părţilor.

2) In ceeace priveşte cuvintele „*...şi după concluziunile ministerului public...*“, soluţiunea de sub nota preced. 2.

3) Care pentru femeia măritată este considerată ca înlocuind pe aceea a bărbatului (vezi No. 549).

4) Se decide însă că în caz de citaţie fără permisiune numai citaţia e nulă.

aceasta caşi înaintea prezidentului [1]) în spre evitarea unor influenţe străine vătămătoare [2]).

651. *„...în şedinţă secretă...“*, conform art. 99 pr. civ., astfel, după cum se vede, se sacrifică garanţia publicităţii şedinţelor, publicitate de drept comun ; şi anume: pentru a se evită divulgări de secrete intime de familie, scandaluri publice, de unde, de altfel, poate să rezulte depărtare şi mai mare între soţi în detrimentul operei de împăcare a lor pe care legiuitorul mereu o urmăreşte.

652. *„...în termenul prescris de lege...“*, comp. art. 78.

653. *„...se va trimite... copie după cererea de despărţenie şi după actele doveditoare“*, piese care vor fi fost remise prezidentului conform art. 218 şi de către acesta tribunalului în virtutea art. 221. Trimiterea şi a acestor acte pe lângă citaţie are de scop a pune pe soţul pârît în măsură de a-şi prepară apărarea.

654. Iată acum desfăşurarea fazei expunerii motivelor:

Art. 224. *„La expirarea termenului* (adică al citaţiunii art. precedent), *dacă partea pârîtului se va înfăţişà sau nu, reclamantul în persoană* [3]) *asistat de un sfătuitor, de va găsi de trebuinţă,* **va expune sau va face a se expune motivele** [4]) *cererii sale, va înfăţişà dovezile şi va spune numele martorilor ce va fi având.*

Art. 226. *„Dacă pârîtul se va înfăţişà în persoană* [5]) *va putea propune observările sale atât* **asupra motivelor** *cererii cât şi asupra actelor ce vor fi produse de reclamant. Pârîtul va numì pe martorii ce-şi propune a înfăţişà şi asupra cărora reclamantul va face şi el observaţiunile sale“.*

Art. 227. *„La a lor înfăţişare se va întocmì proces-verbal despre spusele şi observaţiunile părţilor, precum asemenea şi mărturisirile ce unul sau altul poate face“. „Se va da citire procesului-verbal persoanelor înfăţişate, care se vor îndatorà a-l subscrie, şi se va face într'adins menţiune despre semnătura lor sau de declaraţiunea că n'au putut sau n'au voit să subscrie“.*

655. *„...dacă partea pârîtă se va înfăţişà sau nu...“*. Ce

---

1) Vezi No. 184. b/II.

2) Comp. întreaga procedură de unde se poate vedeà că legiuitorul statuează pe baza prezenţei în persoană a părţilor.

3) V. No. 190.

4) De unde denumirea fazei de aceea a expunerii motivelor.

5) Ceeace va trebuì să facă conform precedentelor observaţiuni.

se va întâmplà însă dacă reclamantul nu se înfăţişează? O asemenea atitudine a lui fiind considerată, acì unde pentru tot ce tinde în spre despărţenie trebuie manifestare, ca o abandonare a procedurii, aceasta va cădeà[1]) în faţa soţului pârît şi se va aflà în stare de suspensiune (art. 253 urm.)[2]) acesta lipsind şi el, afară de cazul boalei dovedite a reclamantului când se va putea amânà şedinţa[3]).

656. *„...asistat de un sfătuitor, de va găsì de trebuinţă...“*, deci şi de mai mulţi cum şi unul singur va însemnà: derogare la principiul secretului şedinţei şi va putea aduce o influenţă străinà[4]).

657. Această fază a expunerii motivelor pregătind procesul prin stabilirea precisă a mijloacelor de dovadă[5]) ce se vor administrà, aducându-l astfel în stare de a putea fi judecat într'o viitoare şedinţă, legiuitorul statuează în spre acest sfârşit în art. 228: *„Tribunalul va sorocì părţile pentru audienţă publică, a cărei zi şi oră o va fixà*[6]) *şi va numì un raportor“*, când se va deschide o a doua fază înaintea tribunalului şi anume cea numită a admisibilităţii în principiu.

„...va sorocì...“, neexistând termen impus.

„...audienţă **publică**...“, de astădată fiind vorba de a se pronunţà.

658. Iată acum ce se va petrece în această fază:

Art. 229. *„La ziua şi ora hotărîtă, asupra raportului judecătorului raportor*[7]*), tribunalul va hotărî mai întâiu asupra ne-*

1) Ceeace face că soţul reclamant va trebuì să repete întreaga procedură vrând să obţie despărţenia.

2) Dreptul, 1894, No. 62.

3) Dreptul 1892, No. 36.

4) Comp. dealtmintreli art. 236 care permite 3 sfătuitori *cel mult*. In adevăr, mai mult ca trei fiind toleraţi, s'ar putea introduce public la şedinţă. Neapărat că şi pârîtul prezentându-se (art. 226) va putea venì cu unul până la trei sfătuitori.

5) Deci inadmisibilitate ca reclamantul cel puţin, cărui singur se impune înfăţişarea dovezilor, să producă în urmă acte noi, altele decât de acelea ivite de atunci.

6) In ceeace priveşte prescrierea aflată aci: *„va ordonà a se comunicà lucrările ministerului public...“*, trimitem la precedentele note în această materie.

7) In ceeace priveşte cuvintele de aci: *„după ce se va ascultà ministerul public...“*, soluţiunile precedentelor note asupra materii.

admiterii cererii de despărţenie, de va fi fost propusă[1]*)*". „*Când motivele neadmiterii se vor găsi temeinice cererea de despărţenie se va respinge; în cazul contrariu, sau de nu se va fi făcut propunerea de neadmitere, cererea de despărţenie se va admite*". ceeace va constitui numai admiterea *în principiu*, deci, art. 230: „*Indată după admiterea cererii de despărţenie, asupra raportului judecătorului raportor*[2]*), tribunalul va hotărî asupra fondului, dacă va găsi cauza în stare de a fi judecată* (pronunţând despărţenia sau respingând cererea); *la din contră va admite pe reclamant a dovedi faptele, pe care-şi fondează arătările, şi pe pârît a dovedi contrariul*". Prin urmare, în prima ipoteză se va fi decis în mod definitiv de tribunal cu drept de apel, în a doua ipoteză procesul nefiind în stare de a fi judecat, tribunalul în spre a-l aduce în acestă stare, admite administrarea dovezilor înfăţişate conform art. 224 precum şi a altora, toate sub rezerva art. 231 care statuează: *Asupra fiecărui act al pricinii, părţile după raportul judecătorului* (cuvintele: „*...şi mai înainte de a vorbi ministerul public...*", ne mai putând găsi aplicaţie generală după cum ştim), *pot propune contestaţiunile lor, mai întâiu asupra motivelor de admitere şi apoi asupra fondului, dar în nici un caz asistentul reclamantului nu va fi admis, dacă reclamantul însuş nu se va înfăţişà în persoană*". Inţelegându-se dela sine că contestaţiunile asupra fondului, presupun pe acesta în stare de a fi judecat şi că ceeace legiuitorul stabileşte pentru reclamant nu poate decât să fie admis şi cu privire la pârît conform art. 225.

659. De va fi loc la administrarea dovezilor sus semnalate, se va desfăşurà procedura următoare:

Art. 232. „*Indată ce se va pronunţà hotărîrea care va ordonà a se face cercetări, grefierul tribunalului va cetì partea procesului-verbal care conţine numele martorilor propuşi şi pe cari părţile au cerut a fi ascultaţi*". „*Părţile vor fi vestite de către preşedinte că mai pot propune şi alţi martori; însă, că după aceasta nu vor mai putea fi primite a mai face şi alte propuneri*".

1) Legiuitorul face aluziune la finele de neprimiri ca: incompetinţa tribunalului, împăcarea soţilor.

2) Aceeaş observaţiune în ceeace priveşte cuvintele nereproduse: „*ascultându-se şi ministerul public*".

Art. 233. *„Părţile vor face propunerile lor îndată în contra acelor martori ce vor voi a se depărtà. Tribunalul va hotărî asupra acestor propuneri...“*, fără ca să se mai poată aplicà, ca dispoziţie generală, după cum ştim, finitul textului: *„...după ce va ascultà pe ministerul public...“*. Neapărat însă că tribunalul va putea decide şi mai târziu în sensul arătat oridecâteori părţile nu vor fi putut face acele propuneri îndată ivindu-se o asemenea ocaziune în urmă.

Art. 235. *„...Orice hotărîre care admite vre-o dovadă testimonială va denumì pe martorii ce urmează a fi ascultaţi...“*.

660. Această probă testimonială este cârmuită de reguli particulare şi anume ale art. 234 care statuează: *„Rudele părţilor* (deci şi aliaţii [1]) *afară de copii şi descendenţi nu pot fi respinşi ca martori sub cuvânt de rudenie...“*, şi anume conf. art. 191 pr. civ., ceeace face că art. 234 nu va fi folositor decât în limitele incapacităţii stabilite de textul citat din procedură. Excepţia art. 234 se justifică prin natura lucrurilor fiind dat că de cele mai multe ori neadmiţându-se ca martori, rudele părţilor, de ordinar singure cunoscătoare ale raporturilor de traiu dintre soţi, ar fi imposibil a se administrà vre-o dovadă. Cât despre copii şi descendenţii, ei sunt excluşi pe bază de consideraţiuni de decenţă lesne de înţeles, ceeace ar impune aceeaş măsură cu privire la copiii naturali faţă de mumă [2]) asimilaţi cu cei legitimi şi relativ la cei adoptivi. Nu trebuieşte uitat însă că dispoziţiunea ce ne ocupă ca excepţională, este de strictă interpretare, pe când legiuitorul prin copii şi descendenţi înţelege de ordinar pe cei legitimi. Art. 234 continuă: *„...precum asemenea nici slugile căsătoriţilor, sub cuvânt că sunt slugi“*, pentrucă aceştia trăind pe lângă căsătoriţi a căror persoană servesc, văd de aproape vieaţa de interior a acestora, de altfel legiuitorul n'aveà nevoie să le admită căci în sistemul nostru legislativ nu sunt declarate incapabile de a mărturisì. Cum însă raporturile tuturor acestor persoane faţă de căsătoriţi sunt de natură a le îndemnà la parţialitate, art. 234 încheie: *„dară tribunalul va aprecià după împrejurări depunerile rudelor şi ale slugilor“*.

661. Dovezile fiind astfel pregătite, legiuitorul în vederea

1) C. jud. 1902 No. 43, nota lui Alexandrescu.

2) Iar nu şi faţă de tată, cu privire la care nu li se recunoaşte nici un drept.

administrării lor, continuă a statuà sub art. 235: „...*şi va hotărî ziua şi ora în cari părţile sunt datoare a-i aduce la tribunal*“ (adică pe martori), de unde, *faza a treia înaintea tribunalului ascultării martorilor.*

„...*a-i aduce...*“, de ordinar, însă, martorii sunt citaţi prin portărei trebuind a venì sub pedeapsa art. 188 şi 189 pr. civ. Totuş, caracterul particular al procedurii despărţeniei nu exclude aplicarea dreptului comun?

662. Iată acum desfăşurarea fazei ascultării martorilor.

Art. 236. „*Depunerile martorilor se vor primì la tribunal*“, adică, înaintea întregului tribunal, constituit pentru a judecà, ce va atrage o pierdere mare de timp, inconvenient care s'ar evità permiţându-se ascultarea martorilor de către un jude delegat; pe de altăparte însă ascultarea martorilor înaintea tribunalului prezintă mai multe garanţii, dă posibilitatea celor ce judecă de a examinà modul de înfăţişare al martorilor, de a cetì pe figura lor gradul de convingere din parte-le.

„...*în şedinţă secretă*[1])“, pentru motivele arătate[2]), acì nefiind vorba de o pronunţare numai ca în faza admisibilităţii în principiu[3]), ci de cercetări divulgătoare.

„...*de faţă:...*“ *cu părţile, sfătuitorii sau amicii lor, până la numărul de 3 din fiecare parte...*“ neapărat *sfătuitorii* neputând fi mai mulţi ca trei.

Art. 237. „*Părţile prin sine sau prin organul sfătuitorilor pot face martorilor observaţiunile şi interpelaţiunile ce vor găsì de cuviinţă, fără însă ca să-i întrerupă în cursul depunerilor ce au a face*“.

Toate acestea având de scop desfăşurarea procedurii într'odată în văzul şi auzul părţilor.

663. In spre constatarea dovezii, legiuitorul continuă:

Art. 238. „*Fiecare depunere se va face înscris* (înţelegeţi: se va *redactà* înscris căci depoziţiunea se face verbal conform art. 198 pr. civ.), *precum asemenea şi toate zisele şi observaţiunile ce se vor face asupra acelor depuneri.* „*Procesul-verbal al cercetării*

1) Cât despre cuvintele: „...*de faţă cu ministerul public...*“ v. preced. observări.

2) No. 651.

3) No. 657.

se va ceti atât martorilor cât şi părţilor„ (neapărat celor d'intâiu numai depoziţiunea lor, căci, atât îi interesează), *şi unii şi alţii vor fi datori a-l subscrie. Se va face menţiune,* (în spre asigurarea îndeplinirii formalităţii)[1]) *despre subscrierea lor, sau despre a lor declarare că nu pot sau nu voiesc a subscrie,* formalităţi pe care însă legiuitorul, după cum se vede, nu le prescrie sub pedeapsă de nulitate. Cât pentru rest se va urmà dreptul comun.

664. Dovezile fiind astfel administrate, s'ar părea că pronunţarea trebuieşte de îndată să intervie, legiuitorul însă impune un nou termen în vederea unei a *patra faze a pronunţării:* în spre care sfârşit statuează:

Art. 239. *După săvârşirea celor două cercetări sau a celei cerute de reclamant, dacă pârîtul nu a adus martori, tribunalul va soroci* (nici un termen nefiind impus) *părţile pentru şedinţa* **publică** (cum nu e vorba decât de pronunţare) *a căreia zi şi oră o va determinà. Va ordonà a se comunicà lucrările ministerului public* (dispoziţie, după cum ştim ce nu se mai poate aplicà în generalitatea ei) *şi va numi un raportor"*. „Ordonanţa de sorocire se va notificà pârîtului în termenul ce se va hotărî prin acea ordonanţă", comunicare ce va aveà loc în orice caz, chiar dacă pârîtul a fost de faţă, dispoziţia fiind generală.

665. In fine, iată ultima fază *a pronunţării*:

Art. 240. *„La ziua hotărîtă pentru judecata definitivă se va da citire raportului de către judecătorul însărcinat cu el. Părţile vor putea mai la urmă face prin însele toate observaţiunile ce vor socoti folositoare pricinii lor"* [2]). *„Hotărîrea definitivă se va pronunţà în şedinţă publică"* [3]). Hotărîrea *definitivă,* neapărat la tribunal căci va fi dată conform dreptului comun, cu îndreptăţirea de apel la curte. Această hotărîre va pronunţà ori respinge despărţenia.

666. Legiuitorul sperând că odată cererea satisfăcută, des-

1) Cum nefacerea menţiunii se va evità caşi menţionarea contrarie adevărului care ar constituì un fals în acte publice grav pedepsit.

2) Putând neapărat intervenì şi sfătuitorii lor: aceasta însă în şedinţă secretă, cât despre cuvintele ce urmează relative la ministerul public trimitem la observările făcute.

3) Nefiind vorba decât de pronunţare.

părţenia realizată, că un timp oarecare trecând, patimile părţilor se vor calmà, că acestea vor ajunge a se căi, statuează art. 241: *„Când cererea de despărţenie va fi făcută pentru motiv de violenţă, asprime sau injurii grave* (adică: *„...excese, cruzimi sau insulte grave...“*, art. 212), *chiar după ce toate vor fi bine constatate, judecătorii au facultatea de* **a nu admite îndată despărţenia...“**, „ce înseamnă amânarea pronunţării despărţeniei în vederea consideraţiunilor de mai sus, amânare lăsată la aprecierea judecătorilor[1]) toate acestea oridecâteori este vorba de cazuri de despărţenie care comportă asemenea apreciere, iar nu de cauze peremtorii grave ca adulterul, condamnarea la munca silnică sau recluziune. Credem dar că şi cauza art. 215 dă loc la aplicarea textului de faţă, cauză care dealtmintreli se confundă cu cele ale art. 212. Cum însă această amânare atrage o prelungire a stării de căsătorie cu toate urmările ei, atunci când vieaţa comună va fi devenit poate în primul grad primejdioasă, legiuitorul continuă: *„...In acest caz mai înainte de a hotărî* (judecătorii) *vor autorizà pe femeie a părăsì locuinţa bărbatului său*[2]*) fără a fi datoare să-l primească la dânsa, dacă ea nu va voì şi vor condamnà pe bărbat a-i plăti o pensiune de întreţinere în proporţiune cu mijloacele sale, dacă femeia însăş nu va aveà venituri îndestulătoare pentru susţinerea trebuinţelor sale“*.

667. Această situaţiune însă nu poate fi decât provizorie, cum despărţenia este numai amânată în spre încercare, deaceea art. 242 dispune: *„După un an de încercare, dacă părţile nu vor revenì la împreună vieţuire, soţul reclamant poate face a se citâ celalt soţ înaintea tribunalului în termenul prescris de lege, pentru a ascultà definitiva hotărîre, care atunci va admite despărţenia“*: admitere obligatorie de astădată. Cât despre cuvântul definitivă, el are aceeaş semnificare caşi sub art. 240[3]).

668. Toată procedura expusă până acì se află simplificată fiind vorba de despărţenie pentru condamnarea unuia din soţi la

1) V. în acelaş sens c. Caragea, P. III C. 16 art. 38 şi Andr. Donici c. 30 § 18

2) Pe când art. 250 statuează: *„Femeia...“ va* **puteà** *părăsì domicliul bărbatului...“*. Vom tratà despre această deosebire explicând acest text.

3) V. No. 665. Comp. Gaz. Trib. 1 Mai 1909 şi Dreptul 1909, No. 9, p. 701.

munca silnică ori recluziune: aceasta în consideraţiunea naturii particulare a cauzei. In spre acest sfârşit art. 243 statuează: „*Când despărţenia se va cere pentru cuvântul că unul din soţi se află condamnat la osânda muncii silnice sau a recluziunii, singurele formalităţi de observat constă: a înfăţişà tribunalului de prima instanţă o copie legalizată după hotărîrea prin care s'a condamnat, cu un certificat dela curtea de juraţi, care să constate că acea hotărîre nu mai poate fi atacată prin nici o cale legală*". Cum însă raţiunea legii sub acest text n'a fost decât a exclude procedura particulară a despărţeniei care a părut nepotrivită pentru cazul în vederea cărui se statuează, neapărat că limitarea art. 243 nu poate fi înţeleasă după literă; aşà, cu toate că legiuitorul pare a nu fi prescris ca formalităţi de observat decât acea dublă înfăţişare, dacă procedurile înaintea prezidentului şi fazele multiple înaintea tribunalului sunt excluse aci ca aparţinând în particular despărţeniei, citaţiunea pârîtului, formalitate de drept comun, nu poate fi considerată ca exclusă, mai cu deosebire că va servì pârîtului spre a opune în apărare diverse fine de neprimiri; ca o aceeaş nedemnitate în persoana reclamantului, împăcarea.

669. In diferite din aceste articole consacrate procedurii despărţeniei pentru cauză determinată, legiuitorul ca mijloace de dovadă nu prevede decât acte[1]) şi martori[2]). Cum însă aci e vorba a se dovedì simple fapte, regulele de drept comun, în principiu, vor fi în întreg aplicabile, dar, cu rezerva celor de stabilit fiind dată natura particulară a despărţeniei. Aşà în această materie vor fi de exclus: jurământul cel puţin decizoriu din cauza caracterului său transacţional nepotrivit unde statul persoanelor e în joc şi mărturisirea adversarului, întrucât sinceritatea ei n'ar fi vădită, putând fi rezultatul unei înţelegeri a părţilor pentru a ajunge la despărţenia nepermisă solo consensu.

670. Procedura particulară a despărţeniei trebuind a servì ca garanţie că s'a respectat pe cât posibil principiul indisolubilităţii căsătoriei, se impune şi cererii reconvenţionale intentată de soţul pârît la rândul său contra celui reclamant în orice fază a

1) „...*Se va* **da** *dimpreună cu* **dovezile...**" (art. 218). — „...*dovezile* **alăturate...**" (art. 219); **„...actele** *doveditoare...*" (art. 223). — „...*va* **înfăţişà** *dovezile...*" (art. 224).

2) Art. 224, 226, 232 urm.

procesului [1]). Deci oricare ar fi stadiul în care acesta ajunsese în urma acţiunii reclamantului, acţiunea reconvenţională a pârîtului va trebui la rândul ei să parcurgă dela început: adică împreună cu fazele dinaintea prezidentului, toată calea specifică a despărţeniei. Şi să nu se răspundă: la ce bun o nouă garanţie faţă de ce rezultă din intentarea acţiunii reclamantului? întrebare care priveşte pe legiuitor! Căci, de vreme ce acesta nu distinge, procedura în întreg a despărţeniei este de aplicat oricărei acţiuni, toate regulele de procedură fiind de exactă interpretare [2]). De altfel această soluţiune a determinat pe legiuitorul francez a decide că cererile reconvenţionale se vor face printr'un simplu act de concluziuni. Sistemul nostru legislativ cere dar, ca pentru juncţiunea acţiunii reconvenţionale cu acea a reclamantului în spre evitarea de hotărîri contradictorii, să se suspende judecata acesteia până ce cea d'intâiu o va ajunge pe calea procedurii.

Despre căile de atac ale hotărîrilor privitoare la despărţenie.

671. Art. 244. *„In caz de a se face apel contra sentinţei de admisiune, sau a judecăţii definitive date de tribunalul de prima instanţă în materie de despărţenie...“*. Legiuitorul prevede dar, în acest text spre reglementare: calea de atac ordinară a apelului în materie de despărţenie şi anume: *„în contra sentinţei de admisiune“*: adică, cea dată conform art. 229, în principiu, putând consistà şi într'o respingere a despărţeniei şi, *„în contra... judecăţii definitive date de tribunalul de prima instanţă...“*: de unde putem vedeà sensul în care legiuitorul întrebuinţează cuvântul: *definitive* [3]).

a) *Apel „în contra sentinţei de admisiune“.*

672. Apelul de faţă se va putea intentà din momentul intervenirii unei asemenea sentinţe, nu numai dacă aceasta ar fi

1) Soţul pârît va aveà interes a intentà o asemenea acţiune pentru a obţine pronunţarea despărţeniei în profitul lui, ceeace 'i va asigurà diverse avantagii.

2) Cestiune controversată însă.

3) Comp. No. 665.

respins despărţenia dar şi dacă ar fi admis-o: prin urmare, în ultimul caz nu va fi loc a se aşteptà hotărîrea de fond. Şi în adevăr, în urma intervenţiunii hotărîrii de fond apelul n'ar putea purtà decât asupra acesteia: de unde rezultă că necesitatea aşteptării ei ar constituì negaţiunea apelului în contra sentinţei de admitere în principiu: sentinţă de drept, şi ca atare definitivă, deci: neintrând în previziunile art. 323 pr. civ. Cât în ceeace priveşte apelul contra unei sentinţe de respingere în principiu, respingerea lui va constituì o hotărîre în ultima instanţă de apel, iar admiterea va atrage revenirea la tribunal care va aveà de pronunţat asupra fondului [1]).

b) *Apel „în contra judecăţii definitive a tribunalului“.*

673. Apelul de faţă presupune: o plângere contra *dispozitivului* hotărîrii [2]), şi în acelaş timp, neexistând drept de opoziţie în caz de lipsă a reclamantului: pe aceasta producându-se la ultimul termen. In adevăr, o lipsă anterioară a reclamantului n'ar putea fi considerată decât ca o abandonare din parte-i a procedurii înaintea tribunalului: element esenţial despărţeniei, ce ar echivalà cu o dezistare [3]).

674. Art. 244 neacordând drept de apel în materie de despărţenie decât contra deciziunilor în principiu ale art. 229 şi contra judecăţilor definitive ale tribunalelor şi aceasta după exemplul codului Napoleon care a înţeles să înlăture astfel dela apel toate celelalte hotărîri admise ca apelabile de proiectul primitiv, hotărîrea art. 241 care amână pronunţarea, nu va putea fi atacată pe calea apelului. Dealtmintreli o asemenea procedare ar conduce în caz de admisiune a apelului la o evocare a pricinii în a doua instanţă fără ca prima să se fi pronunţat, şi în caz de respingere a lui, la o judecare din partea curţii, înainte ca afacerea să fi devenit pendinte înaintea ei [4]).

675. *„...Cauza se va cercetà şi se va judecà de urgenţă de către curtea apelativă...“:* prin urmare, nu numai că nu va mai fi loc,

1) Dreptul 1898 No. 10.
2) Bulet. 1904 p. 906.
3) Bulet. 1902 p. 799.
4) Dreptul 1906 No. 11.

cu excepţia aplicării art. 332 bine înţeles, la procedura particulară de dinaintea tribunalului, care 'şi va fi produs efectul în ochii legiuitorului, dar şi procedura ordinară va trebui accelerată, astfel în ceeace priveşte termenul art. 78 pr. civ. Prin urmare, înaintea curţii de apel nu vor aveà loc nici proceduri preliminare, nici diversele termene cu fazele lor, curtea neputând nici hotărî în principiu conform art. 229 (dacă nu în apel asupra unei atari sentinţe a tribunalului), nici amânà în virtutea art. 241. Şi cum toate aceste proceduri vor fi constituit elemente esenţiale despărţeniei, o acţiune reconvenţională în divorţ care nu este numai un simplu mijloc de apărare ci unul de realizare în materia ce ne ocupă, nu va putea fi îndreptată pentru prima dată în apel. Consideraţiuni care au determinat pe legiuitorul francez din 1886 a intervenì pentru a statuà: *„Les demandes reconventionnelles peuvent se produire en appel, sans être considérées comme demandes nouvelles“* (art. 248 al. IV [1]).

676. Art. 245. *„Apelul nu se va primì decât dacă va fi fost dat în cele 2 luni socotite din ziua din care s'a comunicat apelantului hotărîrea dată...“*: prin urmare, în termenul art. 318 pr. civ., termen care trecând, cel în drept de a face apel se va considerà caşì cum ar fi renunţat la acest drept al său, de unde posibilitate din parte-i a renunţà şi în mod expres la acelaş drept ca la orice atribut. Într'adevăr, — într'o asemenea ipoteză nu această renunţare va fi operat în materie de despărţenie deci: va fi fost eficace cu privire la statul persoanelor care se află în afară de domeniul transacţiunilor, ci hotărîrea tribunalului de prima instanţă în contra căreia era vorba a se apelà.

677. Art. 245 continuă: *„...în fiinţa ambelor părţi* **sau în lipsă“.** Legiuitorul nefixând în ultima ipoteză ca punct de plecare al termenului de apel expirarea termenului opoziţiunii (v. art. 318 pr. civ.), cale de atac cu privire la care tace în materie de procedură înaintea tribunalului, conchidem că în sistemul nostru legislativ nu se recunoaşte dreptul de opoziţiune în contra sentinţelor date la prima instanţă în lipsă în materie de despărţenie [2]).

1) Bulet. s. II 1893 No. 515.

2) C. jud. 1895 No. 6.—V. însă şi Bulet. 1894 p. 75 ceeace neapărat nu se aplică instanţelor accesorii despărţeniei, ca cele în cerere de alimente. V. Dreptul 1899 No. 5, cu o importantă notă a d-lui Alexandrescu.

Aceasta cu atât mai mult că art. 247 stabileşte ca punct de plecare al termenului de care se ocupă, fiind vorba de hotărîre în lipsă a curţii, expirarea termenului de opoziţie: ce ne îndeamnă a considerà: această cale de atac ca admisă în legislaţiunea noastră în contra sentinţelor date în apel în materie de despărţenie.

678. Art. 245 statuează mai departe: *„...termenul spre a face recurs de casaţiune în contra unei hotărîri definitive* (acì în ultima instanţă a fondului) *va fi de 3 luni din ziua comunicaţiunii hotărîrii“*, în loc de două luni ca în materie civilă în general [1]), înţelegându-se că nu s'a omis veri-o cale de atac ca : opoziţiunea, spre diferenţă cu sistemul legiuitorului francez din 6 Fevruarie 1893 care statuează : *„et, pour les arrêts par défaut,* **du jour où l'opposition n'est plus recevable“.** Infine art. 245 încheie dispunând : *„Recursul în casaţiune* (bine înţeles făcut în termen) *va suspendà executarea hotărîrii“;* aceasta pentru a se evità căderea căsătoriei ce s'ar contractà pe baza hotărîrii curţii care pronunţă despărţenia în caz de casare a acestei hotărîri. Şi cum acelaş rezultat se produce în urma casării oricărei deciziuni ce se leagă cu cea definitivă de pronunţare a despărţeniei, conchidem că orice decizie a curţii a cărei urmare constitue această hotărîre definitivă va fi suspendată în virtutea textului de faţă, aşà, o hotărîre ordonând o anchetă [2]). Cât despre celelalte deciziuni care n'au nici o legătură cu hotărîrea definitivă asupra fondului, neapărat că ele nu vor fi suspendate, rezultatul de mai sus nefiind de temut cu privire la ele ; aşà toate hotărîrile provizorii menite de a asigurà o situaţie până la pronunţarea despărţeniei, deci independente de aceasta relativ la executarea lor, ex.: deciziunile date în aplicarea art. 249 şi 250 [3]).

679. Apelul făcut este el suspensiv de executarea sentinţei de despărţenie din prima instanţă ? Ce să decidem în această privinţă relativ la termenele de apel şi recurs ? Pentru aceleaşi motive caşi recursul, apelul făcut precum şi termenul său numai, neexpirat, de asemenea şi acel al recursului în casaţie au acelaş ca-

1) Art. 42 l. 21 Octomvrie 1905.

2) V. însă Alexandrescu Op. cit. V. II p. 113.

3) In ceeace priveşte dreptul de a renunţà la recurs v. No. 676 motive explicabile şi aci.

racter suspensiv, ceeace rezultă din art. 246 şi 247 care fac să pornească termenul transcripţiunii *realizatoare* de despărţenie fie dela *„expirarea termenului de apel“* (art. 247), fie dela expirarea celui *„pentru recursul în casaţiune“* (art. 247), nepermiţând această transcripţiune decât: *„în virtutea oricărei hotărîri* **dată în ultima instanţă,** *sau care* **a dobândit putere de lucru judecat** (art. 246).

680. *Apelul, opoziţiunea în instanţa de apel, recursul* în casaţiune, iată singurele căi de atac admise de legiuitorul nostru în materie de despărţenie. Ce să decidem în ceeace priveşte calea de atac de drept comun a revizuirii? Această cale de atac lipsind în procedura particulară a despărţeniei, singură aplicabilă ei, atunci când regulele de procedură sunt de strictă interpretare, conchidem că nu poate fi loc la revizuire în materie de divorţ. De altfel revizuirea de drept comun în materie de despărţenie ar nimici divorţuri realizate prin transcripţiune, în spre căderea unor recăsătorii care vor fi fost contractate pe baza acelei stări a lucrurilor; situaţie care nu s'ar putea evită în lipsa posibilităţii de a se fixà un punct de plecare la veri-un termen de revizuire, cum acces la aceasta se deschide în urma unor diverse împrejurări: ca acte false, dol, ieşite la iveală cât de târziu.

Despre realizarea despărţeniei.

681. Despărţenia constituind *o casare de către justiţie*[1]), ar trebuì să se găsească pe deplin realizată ca urmare a simplei intervenţiuni în mod definitiv în acest sens din partea autorităţii judecătoreşti. Legiuitorul însă statuează: *„In virtutea*[2]*) oricărei hotărîri dată în ultima instanţă, sau care a dobândit putere de lucru judecat, şi care va fi autorizat despărţenia* (hotărîre care ar trebuì să realizeze totul), *soţul ce a dobândit-o va fi dator a înfăţişà ofiţerului stărei civile, în termen de două luni, copie le-*

1) V. No. 609.

2) Cuvinte care nu se potrivesc cu urmarea... *„a infăţişà“*... *„spre a se inscrie“*... dar care s'ar potrivì cu urmarea: a pronunţà despărţenia; ceeace constituià, după cum vom arătà îndată: vechiul sistem după care justiţia autorizà divorţul, ofiţerul stărei civile pronunţându-l în *virtutea* acestei autorizări.

galizată după acea hotărîre **spre a se înscrie în registrul stărei civile,** *în care s'a înscris şi actul de căsătorie"* (art. 246), şi mai departe: *„Soţul... care va fi lăsat să treacă cele 2 luni*[1]*)* **fără a împlini formalitatea prescrisă la art. 246, va pierde beneficiul judecăţii ce câştigase"** (art. 248). De aci rezultă că în sistemul nostru legislativ deşi despărţenia se pronunţă în mod definitiv de justiţie, ea nu se realizează decât după ce hotărîrea care a pronunţat-o astfel se va fi transcris în termenul prescris de lege în registrul stărei civile, pe când după un vechiu sistem francez[2]) despărţenia se autorizà de justiţie pentru a se pronunţà de ofiţerul stărei civile care unise pe soţi[3]). Ceeace nu împiedecă în definitiv atât într'un sistem caşi în celalt, ca despărţenia să fie conform definiţiunii noastre, opera justiţiei.

682. *„...soţul ce a* **dobândit-o** *va fi dator...".* Prin urmare numai acest soţ, iar nu şi cel contra cărui s'a pronunţat despărţenia, va putea aduce pe aceasta la realizare, de unde rezultă că cel d'intâiu prin neîndeplinirea formalităţii transcrierii în termenul prescris de lege poate şi să reducă la neeficacitate despărţenia pronunţată, impunând starea căsătoriei soţului pârît după ce urmărise şi obţinuse divorţul contra sa. Acest sistem pare cel puţin singular în legiuirea noastră care admite despărţenia numită prin consimţimânt mutual. Intr'adevăr, dacă pe această cale se autorizà ruptura căsătoriei prin căderea de acord a soţilor, existând o cauză gravă *necunoscută*, cu atât mai mult ar trebui permis şi soţului în contra căruia există o hotărîre, *stabilind cauzele de despărţenie, pronunţând chiar pe aceasta*, de a o aduce numai la realizare.

683. *„...soţul... va fi dator a înfăţişà..."* şi anume *în persoană* conform art. 176, oficiul procuratorilor fiind interzis în materie de despărţenie[4]).

---

1) Termen de decădere necesar nefiind de ordine socială situaţiunea perpetuă de persoane căsătorite cu facultatea de repudiere a uneia din ele. De altmintreli tăcerea în acest termen de către soţul în drept de a cere transcrierea va atrage împăcarea.

2) Şi anume: al codului Napoleon şi al legii franceze din 27 lulie 1884.

3) Sistem care de altfel s'ar potrivi la noi unde există despărţenia prin consimţimânt mutual.

4) Art. 225; v. şi art. 53 al Regul. actelor stărei civile din 3 Decemvrie 1866. In caz de boală se va aplicà prin analogie art. 218.

684. „...*ofiţerul stărei civile...*“ şi anume al comunei unde s'a celebrat căsătoria desfăcută, scopul fiind: „...*a se înscrie* (hotărîrea de despărţenie) **în registrul stărei civile, în care s'a înscris şi actul de căsătorie...**“ (acelaş text in fine) [1]).

685. Art. 247 din care, după cum am arătat [2]), rezultă dreptul de opoziţiune în apel, precum şi caracterul suspensiv de executare al termenelor de apel şi recurs în casaţiune, în materie de despărţenie, continuă: „*Aceste 2 luni* (adică înăuntrul cărora trebuieşte efectuată înfăţişarea în spre înscriere conform art. 246) *se vor socoti, în privinţa judecăţii dela prima instanţă după expirarea termenului de apel; în privinţa hotărîrilor date de curtea de apel în lipsa pârîtului, după expirarea termenului de opoziţiune; în privinţa judecăţii contradictorie în cea din urmă instanţă după expirarea termenului pentru recursul în casaţiune,* adică: din momentul ce hotărîrea de transcris a dobândit autoritatea lucrului irevocabil judecat, cum la întâia instanţă nu există drept de opoziţiune şi nu poate aveà loc recurs în casaţie o cale de atac intermediară fiind omisă.

686. Infine, art. 248: sancţionator în materia ce ne ocupă [3]) continuă în acest sens: „...*şi nu va mai putea reîncepe acţiunea sa pentru despărţenie, decât numai pentru o altă cauză nouă, în care caz poate să se întemeieze înaintea judecăţii şi pe cauzele vechi...*“; înţelegându-se prin „...*cauză nouă...*“ orice cauză posterioară despărţeniei, cum legiuitorul nu stabileşte altă distincţiune. Totuş cauzele intervenite înăuntrul termenului de transcriere nu vor putea servì la o nouă acţiune în despărţenie întrucât ar fi acoperite prin iertarea rezultând din lipsa unei cereri de transcriere eficace.

---

1) Dreptul v. 1898 No. 20. Se admite însă că legiuitorul prin cuvintele de mai sus nu vizează registrul în care s'a constatat celebrarea căsătoriei în identitatea lui (care poate că n'a existat, s'a pierdut...) ci pe cel al anului curent (Bulet. 1892 p. 584). De altfel ofiţerii stărei civile menţionează despărţenia de ordinar în primul registru în dreptul căsătoriei desfăcute. In caz de căsătorie celebrată în străinătate se decide în tăcerea legiuitorului, că înscrierea se va face în registrul curent al ofiţerului stărei civile dela domiciliul bărbatului unde se va fi pornit acţiunea în divorţ (comp. art. 251 al. 2 l. fr. 1886).

2) V. No. 677 şi 679.

3) V. No. 681.

687. Transcripţiunea în cestiune realizând despărţenia, adică fixând momentul desfacerii căsătoriei, de unde încetarea tuturor efectelor căsătoreşti, importă ca această epocă să poată fi bine precizată, fără ca aşezarea ei mai de vreme sau mai târziu, să depindă de veri-cine. Or, în sistemul nostru legislativ, în lipsa prescrierii unei zi fixe (a cincea dela cererea de transcriere după l. fr. din 1886), când ofiţerul stărei civile trebuie să efectueze transcrierea, acesta după bunul său plac, poate grăbi sau întârzia momentul desfacerii căsătoriei, transcriind hotărîrea despărţeniei mai de vreme sau mai târziu, ca urmare a cererii regulate în spre acest sfârşit.

688. Indatorirea art. 246 de a înfăţişà numai elementul necesar pentru transcriere în termenul legal şi consideraţiunea că transcrierea, simplă formalitate, nu depinde de soţul ce a dobândit despărţenia, soţ ce va suferì o decădere, determinà a găsì cererea de transcriere în termenul legal, suficientă pentru înlăturarea acelei decăderi a art. 248 [1]). Cererea însă a art. 248 de împlinire a *formalităţii prescrise de art. 246* şi consideraţiunea că aceasta realizează despărţenia, îndeamnă a găsì chiar transcrierea în termenul legal necesară pentru înlăturarea decăderii în cestiune. In orice caz, ni se pare greu de admis pierderea beneficiului judecăţii ce câştigase, de către soţul în drept de a realizà despărţenia, oridecâteori acesta nu numai a cerut transcrierea acelei judecăţi în termenul legal, dar dovedeşte că a întrebuinţat înăuntrul aceluiaş termen toate silinţele sale spre a o obţine ceeace denotă că n'a iertat, nu s'a împăcat, ipoteză în care totuş credem că transcrierea nu se va putea face decât în justiţie, nu numai în caz de refuz absolut de a transcrie din partea ofiţerului stărei civile, dar în lipsă de transcriere efectuată în termenul legal [2]). Intr'adevăr, în fiecare din aceste ipoteze este vorba de a se aprecià, cel puţin purtarea soţului ce a cerut transcrierea: de unde necesitatea intervenţiunii autorităţii judecătoreşti cu toate garanţiile ei. Legiuitorul francez din 1886 consacră prima soluţiune statuând: *„A défaut par les par-*

1) Dreptul şi C. jud. 1903 No. 51 şi 77.

2) Dreptul şi C. jud. 1894 No. 50 şi 34. Aceeaş soluţiune în caz de moarte a unuia din soţi înainte de transcriere şi de veri-un caz de forţă majoră, împiedecând fie cererea de transcriere, fie acele silinţe, neputând în ultima ipoteză fi vorba de o presupunere de împăcare (Paris 30 Mai 1888 D. 90. 2. 17).

ties d'avoir requis la transcription dans le délai de deux mois, le divorce est considéré comme nul et non avenu" [1]).

SECŢIUNEA II.

Despre măsurile provizorii ce se pot luà în urma cererii de despărţenie pentru cauză determinată.

689. Soţii pe cale de a se despărţi, încă legaţi prin căsătorie, dar într'o stare de fapt nepotrivită cu această instituţiune, probabil în imposibilitate de a vieţuì şi lucrà împreună în spre atingerea scopurilor căsătoreşti, legiuitorul în secţiunea de faţă prescrie diverse măsuri în consecinţă şi de luat numai de tribunal [2]) în decursul procesului despărţeniei şi anume: cu privire la *ţinerea provizorie a copiilor* (art. 249), *la separaţiunea de locuinţă* (art. 250 al. I) *şi la întreţinerea soţilor* (art. 250 al. I şi II) [3]).

a) *Măsură provizorie relativ la ţinerea copiilor.*

690. Căsătoriţii locuind împreună, ambii vor aveà pe copiii lor la dispoziţie pentru a-i putea creşte; această situaţiune, însă, devenind probabil imposibilă în decursul divorţului vieţuirea în comun a soţilor ne mai putând continuà, art. 249 dispune: *„ţinerea provizorie a copiilor va rămânea bărbatului, în procesul de despărţenie...*", *bărbatului* care în acest timp, căsătoria nefiind

1) După cum se vede legiuitorul nostru nu prescrie măsurile de publicitate ale art. 250 l. fr. 1886 şi art. 232 Ant. Pr. Laurent în interesul terţilor. Vom întâlni însă asemenea măsuri sub art. 285 al II nou.

2) Cu toate că rubrica poartă: *„...în urma* **cererii de despărţire...**", adică: acea a art. 218 de unde s'ar puteà conchide că aceleaşi măsuri sunt de luat şi în decursul primelor două faze de către preşedintele tribunalului sau judecătorului ce-i ţine locul, ceeace este folositor cel puţin pentru a doua fază cum covieţuirea poate deveni de nesuferit, periculoasă, cu citarea în conciliaţiune a soţului pârît.

3) După cum se poate vedeà, legiuitorul nu prescrie măsuri de interes pecuniar, probabil considerând că în lipsa protecţiunii dotalităţii ce se stipulează de ordinar, soţii în sistemul nostru legislativ se află separaţi de bunuri caşi nişte străini.

încă desfăcută, va continuà astfel exerciţiul puterii părinteşti. Diverse împrejurări însă ca: etatea fragedă a copiilor reclamând îngrijirile mumei, purtări necuviincioase ale tatălui..., putând face ca semnalata stare legală să nu se prezinte tocmai avantagioasă pentru copii, poate, să apară chiar ca periculoasă [1]), acelaş text continuă: *„...afară numai dacă se va hotărî în altfel de către tribunal, după cererea mamei sau a familiei, sau a ministerului public, spre folosul copiilor"*.

691. *„...afară numai dacă..."*, prin urmare pe cale excepţională numai se poate decide ca copiii să nu fie ţinuţi de tată în timpul despărţeniei şi anume: *„...după cererea mamei sau a familiei [2]) sau a ministerului public [3]) spre folosul copiilor..."*, ceeace exclude o asemenea deciziune din oficiu [4]) sau în afară de veri-un avantaj pentru copii.

692. *„...se va hotărî..."*, şi în adevăr, de o adevărată hotărîre este vorba, de executat şi în mod provizoriu, şi susceptibilă de toate căile de atac. Nu trebuieşte însă scăpat din vedere că hotărîrea în cestiune urmăreşte un provizorat în timpul procesului de despărţenie în avantajul copiilor, ce implică posibilitatea de modificare a ei, cazul impunându-se, în spre acest sfârşit, de unde rezultă că unei asemenea hotărîri lipseşte caracterul irevocabilităţii.

693. *„...în altfel..."*. Copiii se vor putea dar încredinţà nu numai mumei, dar oricărei alte persoane, unui stabiliment de educaţie..., totul în spre un avantaj cât de mare pentru ei [5]).

694. *„...de către tribunal..."*. Magistratul conciliator nu va putea dar hotărî conform acestui articol [6]).

b) *Măsură provizorie relativ la separaţiunea de locuinţă între soţi.*

695. Vieaţa comună putând devenì de nesuferit, primejdioasă chiar pentru soţii pe cale de a se despărţì, art. 250 sta-

1) Aşà dacă tatăl duce o vieaţă de desfrâu, maltratează pe copii.

2) Adică: sfatul familii, iar nu un singur membru al ei, după cum susţin unii autori.

3) In interesul social ca copiii să fie crescuţi în modul cel mai avantajos lor.

4) V. Bulet. 1894 p. 182 comp. însă Bulet. 1891 p. 359.

5) Dreptul 1906 No. 69.

6) V. No. 689 şi nota 1.

tuează: „*Femeia în procesul de despărţenie va putea părăsi domiciliul bărbatului, în timpul cât va ţinea procesul...*“ ce pare a însemnă că în decursul divorţului femeia va putea abandonă *fără autorizarea justiţiei* domiciliul conjugal, devenind astfel liberă de a locuì unde va găsì cu cale. Şi în adevăr, legiuitorul nostru care copiază codul Napoleon, nu reproduce prescripţiunea acestui cod: „*Le tribunal indiquera la maison dans laquelle la femme sera tenue de résider...*“ (art. 268) nici art. 269 al lui care sub sancţiunile de a se refuză femeiei provizia alimentară şi a o împiedecă de a continuà urmăririle ei fiind reclamantă, o obligă de a justificà de rezidenţa sa în casa indicată ei spre locuire oridecâteori aceasta i s'ar cere. Această părere susţinută de d-l Alexandrescu [1]) mi se pare, în orice caz, oarecum îndoelnică. Intr'adevăr, orice s'ar zice cu privire la art. 241 şi 236 care prescriu încă când totul este terminat sau intră sub forma acordului de voinţe: *autorizaţia judecătorească pentru părăsirea locuinţei conjugale*, chiar art. 250 ce interpretăm şi din care rezultă semnalata opinie, continuă: „*...şi cere o pensiune de întreţinere în proporţiune cu mijloacele bărbatului...*“. **Tribunalul dacă va încuviinţà** *această cerere, va hotărî totodată şi suma de bani ce bărbatul va fi dator a da femeiei...*“. Este adevărat, încuviinţarea aceasta a tribunalului pare a purtà asupra cererii pensiunii de întreţinere, dar întrucât, lucrurile stând astfel, încuviinţarea ce ne ocupă n'ar vizà părăsirea de către femeie a locuinţei conjugale, forma condiţională a al. II al art. 250 ar părea inutilă, căci neapărat, numai dacă pensiunea cerută se încuviinţează va fi loc la hotărîrea sumei de bani pentru întreţinerea femeiei, hotărîre de altfel implicată în încuviinţarea pensiunii la care se referă. Cât despre sancţiunea lipsei de autorizare judecătorească, ea n'ar există în lege, lacună care nu s'ar întâlnì pentru prima oară fiind vorba de obligaţiuni civile [2]).

696. După cum se poate vedeà, art. 250 nu dispune în spre aducerea la realizare a separaţiunii de locuinţă între soţi decât pe calea autorizării femeiei de a părăsì domiciliul bărbatului. Intr'adevăr, de o asemenea autorizare a bărbatului nu putea

1) Op. cit. V. II p. 127 urm.
2) Bulet. 1896 p. 1058.

fi vorba, cum acesta, cap al unei asociaţiuni conjugale încă nedesfăcute este liber de a-şi stabili şi alege domiciliul unde voieşte, *femeia* trebuind a-l urmà. Deaceea credem că în nici un caz şi oricare ar fi împrejurările nu s'ar putea admite izgonirea bărbatului din casa conjugală, chiar dacă aceasta ar constituì un bun parafernal al femeiei şi de oricât de mare folos ar fi un asemenea act. Legiuitorul însă, fiind dat că de cele mai multe ori femeile părăsesc domiciliul conjugal, uită a autorizà şi pe bărbat de a aduce la îndeplinire separaţiunea de locuinţă devenită poate necesară şi anume, recunoscându-i dreptul de a refuzà să primească pe femeie, de a locuì separat de ea, ceeace implică îndreptăţirea de a o expulzà din casa conjugală [1]).

c) *Măsură provizorie relativ la întreţinerea soţilor.*

697. Legiuitorul presupunând că soţii, în timpul despărţeniei, nu mai pot trăi împreună pentru a se întreţine unul pe altul sau a contribuì în spre acest sfârşit cu veniturile sau munca lor, statuează, în spre asigurarea executării obligaţiunii de sprijin a art. 194 care subsistă căsătoria nefiind încă desfăcută, în art. 250: *...Femeia în procesul de despărţenie va putea în timpul cât va ţineà procesul, cere o pensiune de întreţinere...*", dela bărbat, aceasta de oarece veniturile de ordinar sunt în mâinile bărbatului, chiar femeia având avere, în majoritatea cazurilor şi munca fiind desfăşurată de bărbat. De unde tragem concluziunea că bărbatul fiind în nevoie atunci când soţia sa e în posesiunea mijloacelor de traiu şi el va putea cere aceeaş pensiune de întreţinere dela femeia sa [2]).

698. *„...în procesul de despărţenie, în timpul cât va ţinea procesul...*", formulă ce exclude aplicarea art. 250 înaintea citării părţilor [3]) început al procesului şi după pronunţarea definitivă; cum însă şi această măsură nu poate fi luată decât de *tribunal* [4]), ea

1) V. însă Cas. fr. 78 Jan. 1892, D. 92, 1, 124, §. 92, 1, 68.
2) Dreptul 1894 No. 261.
3) Dreptul 1902 No. 54.
4) Arg. Cuvint.: *„Tribunalul... va hotărî...*" (art. 250 al. II).

presupune pe acesta sezisat. De altfel înainte de procesul în divorţ şi după respingerea acestuia, soţii pot obţine pensiune de întreţinere în virtutea art. 194 unul dela altul dovedind că imposibilitatea de traiu împreună nu e datorită lor ce reclamă alimentele, ci consortelui lor vinovat în această privinţă. Iar în caz de pronunţare a despărţeniei se va putea aplică art. 281.

699. „...*o pensiune de* **întreţinere**...", coprinzând dar tot ce este *necesar traiului* potrivit cu rangul social al reclamantului şi ...*în proporţiune cu mijloacele bărbatului*...", (continuare a art. 250, adică ale soţului pârît putând fi şi femeia), ceeace presupune starea de nevoie a alimentarului şi de avere a debitorului de alimente, elemente esenţiale obligaţiunii alimentare.

700. Pe aceste baze: „*Tribunalul, va hotărî totodată şi suma de bani ce bărbatul va fi dator a da femeiei sale pentru întreţinere*" (art. 250 al. II) [1]).

701. Pensiunea art. 250 fiind alimentară, are toate caracterele unor asemenea pensiuni, ca acelea de a fi strict personală, necesibilă, nesezisabilă, provizorie [2]), cu privire la care trimitem la studiul obligaţiunii alimentare [3]).

SECŢIUNEA III.

Despre cauzele de respingere a cererii de despărţenie pentru cauză determinată.

702. Legiuitorul vizează prin rubrica de faţă, cauze *specifice* care pot atrage respingerea despărţeniei pentru cauză determinată, adică: *cauze* aşà numite *de neprimire*, neocupându-se de altfel în această secţiune, decât de una din ele, *împăcarea soţilor* [4])

1) Se admite că în această sumă intră şi cheltuelile necesare procesului de despărţenie.

2) Insuşire pe care o are şi ca măsură din timpul despărţeniei împreună cu celelalte măsuri de acest fel. Ce nu împiedecă ca deciziunea care o acordă, deşi lipsită de irevocabilitatea hotărîrilor, să aibă toate celelalte caractere ale acestora (No. 692).

3) Vezi No. 509 urm.

4) V. prav. Mat. Basarab gl. 115. cod. germ. § 1569.

arătându-ne condiţiunile pe care trebuie să le îndeplinească (art. 251), efectele (art. 251/2) şi modurile de dovedire ale ei (art. 253).

703. Impăcarea soţilor implicând iertare din partea celui ultragiat, renunţare a lui la acţiunea în despărţenie, o atitudine care arată o restabilire de raporturi de înţelegere între căsătoriţi în spre reluarea sau continuarea vieţei comune pentru atingerea scopurilor căsătoriei, art. 251 dispune: „*Cererea de despărţenie* **se va stinge** *prin împăcarea soţilor...*“ care împăcare pentru a implică faptele expuse şi a denotà situaţia arătată trebuie să fie: „*...urmată după întâmplarea faptelor, care ar fi putut sprijini acea cerere, sau după pornirea cererii de despărţenie...*“ [1]) deci: „*In ambele aceste cazuri, cel ce cere despărţenia va fi respins...*“ (art. 252), de unde căderea întregii proceduri de despărţenie, ştergerea tuturor celor petrecute până la împăcare.

704. Efectele împăcării impunându-se în interesul respectării principiului indisolubilităţii căsătoriei, se vor produce, ori în ce fază a procedurii s'ar află despărţenia [2]), pe veri-ce cauză s'ar bazà cererea de divorţ [3]), din orice manifestări ar rezultà împăcarea, fie declaraţiuni exprese de voinţă, fie alte fapte, împrejurări, ca reluarea vieţii comune, totul depinzând de aprecierea autorităţilor judecătoreşti care pot invocà împăcarea şi din oficiu.

705. Impăcarea nefiind de natură a garantà posibilitatea de vieaţă comună şi pe viitor, pe când adesea greşelile oamenilor se repetă, continuă, art. 252 statuează mai departe: „*...el* (adică soţul a cărui cerere de despărţenie s'a respins în urma unei împăcări) *va putea însă porni o nouă cerere de despărţenie pentru cauze provenite după împăcare şi în asemenea caz el se va putea servì întru sprijinirea cererii sale şi de cauzele cele vechi...*“, ceeace înseamnă că aceste cauze vor aveà virtutea de a întărì pe cele noi neîndestulătoare prin ele însele, totul depinzând de aprecierea judecătorilor [4]).

706. Cât în ceeace priveşte modul de dovedire al împăcării, art. 253 dispune: „*Dacă cel ce cere despărţenia tăgăduieşte că*

1) Dreptul 1906 No. 48.

2) Dreptul 1894 No. 64.

3) Deci chiar dacă s'ar sprijini pe condamnarea soţului pârît la munca silnică sau recluziune.

4) C. jud. 1906 No. 37.

ar fi urmat împăcare, celalt soţ poate dovedi că a urmat, atât prin înscris, cât şi prin martori, după forma prescrisă prin precedentul capitol". Martorii fiind admişi, va trebui să adăogăm ca mijloace de dovadă ale împăcării şi prezumpţiunile (art. 1203) şi cu atât mai mult mărturisirea părţii, probă prin excelenţă, cum aci nu mai poate fi vorba de aceleaşi temeri ca în materie de dovadă a cauzei de despărţenie. Cu privire la jurământul decizoriu însă, părerile sunt împărţite din cauza caracterului său transacţional, împăcarea de dovedit interesând statul oamenilor [1]).

707. Deosebit de împăcarea soţilor se mai pot enumărà în legiuirea noastră ca excepţiuni particulare despărţeniei, de natură a înlăturà cererea de divorţ fără a se contestà cauzele pe care aceasta se sprijină, reciprocitatea culpelor şi conivenţa în adulter, abstracţiune făcându-se de nulitatea căsătoriei ce este vorba a se desface (v. No. 609) şi de moartea unui soţ, care intervenind, face inutilă despărţenia, precum şi de celelalte cauze de neprimire de drept comun ca prescripţiunea, autoritatea lucrului judecat, perempţiunea instanţei.

a) *Despre reciprocitatea culpelor.*

708. Această stare de lucruri în persoana soţilor, deşi neprevăzută de legiuitor, nu poate decât împiedecà despărţenia întrucât exclude imposibilitatea de covieţuire a căsătoriţilor care singură trebuie să fie avută în vedere pentru divorţ în interesul respectării, pe cât posibil a principiului indisolubilităţii căsătoriei. Or, credem a constatà o operare în sensul arătat a reciprocităţii culpelor când acestea ar consistà în purtări care vor fi pricinuit condamnări la munca silnică sau recluziune, iar nu când ele ar constituì adulteruri sau excese, seviţii, insulte grave. Intr'adevăr, dacă în primul caz nedemnitatea ambilor soţi este de natură a şterge imposibilitatea morală de covieţuire pentru fiecare din ei,

1) Toate aceste dovezi vor fi neapărat de administrat înaintea instanţei unde se află pendinte procesul de despărţenie în momentul împăcării, instanţă care va avea de decis asupra acesteia (Bulet. 1902 p. 713) apreciind (Cas. belg. 22 Nov. 1906. Pas 1907, 1, 49).

față de celalt, în ultimele ipoteze greşelile reciproce nu fac decât a agravà situaţia între soţi în punctul de vedere fie al moralităţii, fie al posibilităţii de traiu împreună. Cum însă excesele, cruzimele şi insultele grave comportă apreciere, făptuirea lor de către unul din soţi asupra celuilalt va putea găsi o explicare dacă nu o scuză în aceeaş purtare a acestuia. (Comp. Cas. belg. 22 Nov. 1906, Pas. 1907 1, 49).

b) *Despre conivenţa în adulter.*

709. Singura voce a conştiinţei împiedecă înainte de toate pe cel ce şi-a îndemnat numai consortele la adulter, de a sprijini pe acest fapt comis o acţiune în despărţenie contra lui. Cu toate acestea, cauzele de neprimire ce ne ocupă fiind privite ca excepţiuni, deci de strictă interpretare, complicitatea în adulter asupra căreia legiuitorul tace, nu este admisă ca asemenea cauză în contra acţiunii în despărţenie. Ne întrebăm, de altfel, dacă adulterul cu complicitatea consortelui nu denotă o stare de degradare morală distructivă a raporturilor căsătoreşti? [1]).

CAPITOLUL III.

Despre despărţenia prin consimţimântul mutual.

710. Consimţimântul mutual al soţilor trebuind, pentru a fi realizator de despărţenie, să corespundă unei cauze făcând vieaţa comună imposibilă dar menită a rămânea ascunsă, legiuitorul reglementând despărţenia prin consimţimânt mutual dispune nu numai în vederea unui acord de voinţe între soţi ce cere [2]) dar şi în spre a procurà asigurare că cauza gravă de despărţenie există pentru a da curs către divorţ.

711. A. **Condiţiunile ce trebuiesc să fie îndeplinite în persoana soţilor pentru ca aceştia să aibă acces la despărţenia prin consimţimânt mutual.** — Acestea sunt: o etate oarecare,

1) V. însă gl. 179 prav. Mat. Bas. şi § 1565/II c. german.
2) Aşà: art. 259.

un interval de timp calculat dela căsătorie, autorizarea unor anumite persoane, o regulare a stării de avere a soţilor precum şi regulamentarea drepturilor lor, a situaţiunii copiilor din căsătorie şi soţiei în timpul despărţeniei.

a) *Condiţiunea etăţii.*

712. 1. *Consimţimântul mutual al soţilor nu va fi primit, dacă bărbatul are mai puţin de 25 ani iar femeia mai puţin de 21 ani*" (art. 254), adică dacă soţii n'au etatea pe care trebuiau s'o aibă înainte de legea modificativă din 1906 pentru a se putea căsătorì fără consimţimântul unor anumite persoane. Legiuitorul cere acest minimum de vârstă, socotind că în lipsa lui, soţii nu se bucură încă de o maturitate de spirit suficientă pentru a putea aprecià gravitatea cauzei de despărţenie, care trebuie să rămână ascunsă, pentru a-şi putea da seamă de importanţa actului desfacerii unei căsătorii. Există dar o etate când persoanele se pot căsătorì fără a se putea divorţa prin consimţimânt mutual şi anume acea de 18 la 25 ani pentru bărbaţi şi 15 la 21 ani pentru femei; deasemenea există o etate când bărbaţii se pot căsătorì fără consimţimântul nimănui fără a se putea despărţì prin consimţimânt mutual, şi anume dela legea modificativă din 1906, între 21 şi 25 ani.

713. 2. *Consimţimântul mutual nu se va mai primi... după ce femeia va fi împlinit vârsta de 45 ani* (art. 256), legiuitorul temându-se poate de influenţă bărbatului cap al asociaţiunii conjugale asupra femeii pentru a o determinà a se despărţì cu scopul de a scăpà de dânsa la o etate când nu va mai fi speranţă ca ea să mai aibă copii, când ea îşi va fi pierdut farmecele tinereţii.

b) *Condiţiunea intervalului de timp calculat dela căsătorie.*

714. 1. *Consimţimântul mutual nu va fi primit decât după trecerea de doi ani dela săvârşirea căsătoriei...*" pentru ca soţii să aibă timp de a se cunoaşte, de a constatà cu seriozitate impo-

sibilitatea de a vieţui împreună. Legiuitorul a mai avut poate în vedere că în acel interval de timp soţii vor putea aveà un copil ceeace i-ar depărtà dela ideia de a se despărţi.

715. 2. *„Consimţimântul mutual nu se va mai primi după 20 de ani de căsătorie...“*. Cari vor fi dovedit că vieaţa comună între soţi este posibilă. De altfel o rezoluţie aşà tardivă de a se despărţi n'ar putea fi adesea urmarea unei săturări a soţilor unul de altul, la o epocă când bătrâneţele încep a cere sprijin, copiii, dacă sunt, aflându-se poate dejà pe la casele lor?

c) *Condiţiunea autorizării unor anumite persoane.*

716. *„In nici un caz, consimţimântul mutual al soţilor nu va fi îndestulător, dacă acel consimţimânt nu va fi autorizat de către tatăl sau mama, sau de către ceilalţi ascendenţi, în vieaţă fiind, potrivit regulelor prescrise la art. 131, 132 şi 133 din tit. al V-lea pentru căsătorie“*. Legiuitorul cere dar, pentru despărţenia prin consimţimânt mutual, consimţimântul ascendenţilor soţilor, la orice etate, şi cum o asemenea despărţenie nu poate aveà loc de cât la 25 ani pentru bărbaţi şi 21 ani pentru femei, consimţimântul ascendenţilor este cerut în materie de despărţenie prin consimţimânt mutual, la o etate când căsătoria este scutită de orice alt consimţimânt decât al soţilor, aceasta, de oarece legiuitorul tot în spre favorizarea căsătoriei şi anume pe calea respectării caracterului ei de indisolubilitate, vede în intervenţiunea ascendenţilor, terţe persoane cu vederi limpede şi iubind pe soţi, o garanţie contra abuzurilor ce aceştia ar putea comite fiind mânaţi de pornirile, patimele lor.

„...tatăl **sau** *mama...“*, ce nu poate însemnà decât tatăl *şi* mama; în adevăr, trebuieşte urmat în totul *„...potrivit regulelor prescrise la art. 131, 132 şi 133...“* aplicare ce face însuş legiuitorul cerând sub art. 262 o declaraţiune autentică de consimţire la despărţenie: *„...din partea* **părinţilor**...“. Şi în art. 264: persistenţa spre despărţenie a tatălui *şi* a mamei. Cât pentru rest, trimitem la interpretarea art. 131—133.

d) *Condiţiunea regulării stării de avere a soţilor precum şi a reglementării drepturilor lor, a situaţiunii copiilor din căsătorie şi a soţiei în timpul despărţeniei.*

717. Această condiţiune este cerută, fiind dat că întreaga materie de faţă, totul se bazează pe consimţimântul soţilor, unicul simptom extern corespunzător acelei cauze grave, singură realizatoare de despărţenie. De aci tragem concluziunea că una numai din situaţiunile semnalate nefiind reglementată, despărţenia nu va putea aveà loc.

718. 1. *Regularea stării de avere a soţilor,* art. 258: *„Soţii hotărîţi a se despărţi, prin consimţimânt mutual, vor fi datori a face mai întâiu inventariul şi preţuire a întregii lor averi mişcătoare şi nemişcătoare...“*, pentru a se putea calculà şi fixà porţiunea din averea soţilor ce se va cuvenì copiilor din căsătorie în puterea art. 285 al. I. Măsura de faţă fiind prescrisă în folosul acestor copiii, aceştia ar trebuì să fie consideraţi ca în drept de a invocà neîndeplinirea ei, mai cu seamă că aşà ceva ar conduce la împiedecarea despărţeniei, rezultat ce nu poate fi văzut decât cu favoare de legiutor. Nu credem însă că o asemenea soluţie este admisibilă şi aceasta nu din cauza art. 325 cum vor unii, căci datoria de respect a copiilor către părinţi nu e de natură a împedecà exerciţiul drepturilor lor, dar pentrucă copiii tocmai *nu au nici un drept* de a protestà cum legiuitorul numai în mod accidental ajunge a le asigurà un folos prin textele în cestiune urmărind în principal o decădere contra soţilor.

719. 2. *Reglementarea drepturilor soţilor,* art 258: *„Soţii hotărîţi a se despărţi, prin consimţimânt mutual, vor fi datori... a regulà drepturile lor respective, în privirea cărora sunt liberi de a face învoială“.*

„...sunt liberi...“: soţii n'ar aveà deci nevoie în spre regularea prescrisă, de intervenţia justiţii, nici femeia de veri-o autorizare, faptul că bărbatul se învoieşte cu ea implicând de altfel autorizare.

„...a face învoială...“ oricare ar fi regimul şi în orice sens, cum legiuitorul nu distinge, neapărat însă ordinea publică fiind respectată, astfel se admite că soţul va putea renunţà în profitul soţiei chiar la uzufructul său legal, atribut al puterii părinteşti

ce tatăl păstrează şi după despărţenie, dar nu că va putea renunţà şi la acea putere părintească ea însăş. Şi cum legiuitorul nu prescrie nici o formă, trebuieşte decis că învoielile soţilor vor putea fi constatate chiar prin înscris sub semnătură privată; un înscris însă este necesar căci altfel art. 262 al. I nu s'ar putea aplicà: dispoziţiune care de altmintreli face inutil actul autentic în punctul de vedere al garanţii de conservare.

720. 3. *Reglementarea situaţiunii copiilor din căsătorie,* art. 259: *Ei,* (adică soţii) *vor fi asemenea datori a face între dânşii înscrisă tocmeală asupra următoarelor puncte:*

1. *Cui urmează a fi încredinţaţi copiii ce vor fi avut din căsătoria lor, atât pentru timpul încercării* (pentru când art. 249 după cum ştim e aplicabil în materie de divorţ pentru cauză determinată), *cât şi după pronunţarea despărţeniei...*", pentru când art. 282 nu va fi dar aplicabil, fiind vorba de despărţenie prin consimţimânt mutual, ceeace este de altfel şi imposibil, aci neexistând soţ „*...care a dobândit despărţenia...*".

„*...înscrisă tocmeală...*", cuvinte care fac necesar un înscris, dar exclud necesitatea unui act autentic[1]).

721. *Reglementarea situaţiunii soţiei,* art. 259: „*Ei* (adică soţii) *vor fi asemenea datori a face între dânşii înscrisă*[2]) *tocmeală asupra următoarelor puncte:*

...„2. *Ce sumă va fi dator bărbatul a da femeiei sale, în intervalul acela de timp, dacă ea nu va aveà venituri îndestule spre a întâmpinà trebuinţele ei*": situaţiune a cărei reglementare este încredinţată justiţii de către art. 250 în materie de despărţenie pentru cauză determinată. Cât despre situaţiunea soţilor după despărţenia prin consimţimânt mutual, se va aflà reglementată prin învoielile făcute între ei asupra drepturilor lor conform art. 258[3]) neputând fi loc aci la aplicarea art. 281 ce presupune un soţ „*...care a dobândit despărţenia...*", deci, divorţul pentru cauză determinată.

---

1) V. mai sus No. 417/III.

2) V. mai sus No. 418/II.

3) Deasemenea şi în ceeace priveşte separaţiunea de locuinţe între soţi asupra căreia legiuitorul nu statuează aci în mod deosebit ca sub art. 250 în materie de divorţ pentru cauză determinată.

Procedura despărţeniei prin consimţimânt mutual.

722. Toată această procedură se poate reduce la o serie de consimţimânturi mutuale la despărţenie în justiţie, cu prezentare de dovezi că condiţiunile legii au fost îndeplinite; la sfaturile şi îndemnările ce aceste consimţimânturi trebuie să întâmpine din partea autorităţii judecătoreşti în spre renunţare la despărţenie; la constatarea tuturor acestor formalităţi de către justiţie, care după ce examinează dacă ele au fost observate, pronunţă despărţenia în caz afirmativ şi o respinge în ipoteza contrarie; la adaptarea căilor de atac caracterului convenţional al materii ce ne ocupă; la reglementarea în acelaş sens a formalităţii transcripţiunii şi acì realizatoare a despărţeniei.

723. „*Soţii se vor prezentà* **împreună** (fiind vorba să *consimtă* la divorţ) *şi în* **persoană** (oficiul procuratorilor fiind interzis, comp. interpretarea art. 218 şi 225) (de asemenea ei vor trebuì să se prezinte fără sfătuitori) *înaintea preşedintelui tribunalului civil al districtului, unde îşi au domiciliul, sau la judecătorul care ţine locul preşedintelui...*, (putând aveà loc în caz de boală prezentarea magistratului la domiciliu, conform art. 218) *şi îşi vor declarà voinţa lor de a se despărţi, în prezenţa a doi martori aduşi de ei*“ (art. 260).

724. „*Judecătorul va face atât ambilor soţi întruniţi cât şi fiecăruia din ei în parte* (spre a încercà de a-i convinge în toate chipurile) *în prezenţa celor doi martori, sfaturile şi îndemnările ce el va găsì de cuviinţă; le va cetì capitolul IV din acest titlu care regulează efectele despărţeniei, şi le va arătà toate consecinţele faptei lor*“ (art. 261); toate acestea pentru a-i determinà de a renunţà la despărţenie.

Iată primul consimţimânt mutual în justiţie întâmpinând sfaturile şi îndemnurile cuvenite lui.

725. Art. 262. „*Dacă soţii şi după aceasta vor stărui în hotărîrea de ei luată, li se va da act* (certificat constatator) [1]) *de către judecător după cererea lor de despărţenie prin consimţimântul mutual...*“, şi în spre dovedirea îndeplinirii tuturor condiţiu-

1) Care le va permite de a dovedì că vor fi consimţit o primă dată.

nilor: „...*şi vor fi datori de a prezentà şi a depune îndată în tribunal pe lângă actele prescrise la art. 258 şi 259 şi următoarele:*

1. „*Actul de naştere şi acel de căsătorie*“ *:* adică al lor (al soţilor) pentru ca să se poată vedeà dacă îndeplinesc condiţiunile etăţii şi intervalului de timp dela căsătorie. Se admite că art. 33 ar fi aplicabil în spre administrarea acestei dovezi.

2. „*Actele de naştere şi de încetare din vieaţă a copiilor născuţi din căsătoria lor*“ *:* pentru a se putea ştie dacă va fi loc la atribuirea de proprietate, conform art. 285 şi în profitul cui.

3. „*Declaraţiunea autentică* (una verbală sau chiar scrisă dar sub semnătură privată n'ar putea dar să fie admisă) *din partea părinţilor lor şi a altor ascendenţi în vieaţă fiind, care să rostească că pentru cauzele lor cunoscute, autorizează pe fiul sau pe fiica lor, pe nepotul de fiu sau pe nepoata de fiică, căsătorit sau căsătorită cu cutare, de a cere despărţenie prin consimţimânt mutual şi de a consimţì la el*“ *:* aceasta spre dovadă că condiţiunea consimţimântului ascendenţilor a fost îndeplinită.

„*Taţii, mamele, bunele* (prin urmare şi bunii) *soţilor* (deci, nu şi străbunii, al căror deces ar fi greu, poate imposibil de dovedit) *vor fi prezumaţi ca în vieaţă până se vor înfăţişà acte constatătoare încetării lor din vieaţă...*“ : adică acte de deces, putându-se aplicà şi art. 33; iar în cazul când ar trăì ascendenţii în cestiune, fiind numai în imposibilitate de a consimţì, se va dovedì aceasta: ca absenţa, interdicţiunea.

726. In spre constatarea tuturor celor petrecute:

Art. 263: „*Tribunalul* (adică: prezidentul sau cel ce-i ţine locul) procedura înaintea tribunalului neîncepând decât în urma referatului art. 267; iar cum procedura are loc înaintea prezidentului, şi grefierul cu tot art. 266 pare exclus în tăcerea legiuitorului acì) *va încheià proces-verbal de tot ce se va fi rostit şi făcut în virtutea articolelor precedente; actele aduse de soţi vor rămâneà în tribunal*“ *:* această dispoziţie ultimă, garantează păstrarea actelor în cestie: ceeace a determinat pe legiuitor de a nu cere autenticitatea tuturor. După cum se poate vedeà, legiuitorul nu cere de astădată iscălitura de către părţi a procesului-verbal ce prescrie.

„*In procesul-verbal se va face menţiune despre autorizaţiunea ce va trebuì a se da de judecător femeiei, pentru a se re-*

trage din casa conjugală. „Dacă sub art. 250 cu toate că legiuitorul nu impune nici o autorizare a justiţii pentru ca femeia să poată părăsi domiciliul bărbatului, o asemenea autorizaţiune s'ar putea la rigoare dovedi ca necesară [1]), sub dispoziţiunea de faţă deşi se reglementează cu privire la această autorizare, o cerinţă în aşà fel pare neserioasă aci unde totul se reazemă pe consimţimântul mutual al soţilor şi aceasta mai ales că textul statuează în vederea unei autorizări a *judecătorului* atunci când de ordinar tribunalul autorizà în această materie [2]).

727. In spre realizarea acelei serii de consimţimânturi mutuale în justiţie necesare, legiuitorul continuă în art. 264: *„Declaraţiunea de despărţenie a soţilor va trebui a fi repetată la a patra, la a şaptea şi la a zecea lună* (în orice zi din aceste luni cum textul nu fixează vre-una), *observându-se aceleaşi formalităţi* (aşà: în ceeace priveşte martorii, constatarea prin proces-verbal); acte noi de consimţimânt al ascendenţilor nu vor fi însă necesare; într'adevăr, legiuitorul continuă: *„...la fiecare repetare soţii vor fi datori* (numai) *a constatà formal că tata şi mama sau alţi ascendenţi, în vieaţă fiind, persistă în cea d'intâiu a lor hotărîre“:* ca garanţie că consimţimântul lor n'a fost rezultatul unei erori sau surprinderi.

„...în vieaţă *fiind...“*: Ce se va întâmplà dacă ei vor fi murit de atunci? Se admite că în urma unei asemenea dovezi nu va fi loc a recurge la ascendenţii rămaşi în vieaţă de un grad mai depărtat de vor fi, cari, refuzând consimţimântul lor, poate ar luà eficacitatea celui dat de ascendenţii mai apropiaţi predecedaţi. Ne întrebăm însă dacă se poate înţelege eficacitatea unei învredniciri luând sfârşit prin nesusţinerea ei până în momentul când trebuie să opereze?

728. Seria consimţimânturilor mutuale fiind realizată în condiţiunile prescrise de lege, nu mai rămâne soţilor cari persistă în rezoluţiunea lor de a divorţà, decât a cere pe acea bază admiterea despărţeniei în spre care sfârşit art. 265 statuează: *„In cincisprezece zile, după expirarea unui an dela întâia declaraţiune, soţii asistaţi fiecare de două persoane notabile* (adică de cunos-

1) V. No. 695.
2) Art. 249 şi 250.

cută cinste) *şi în vârstă de 40 ani cel puţin, se vor prezentà împreună şi în persoană* (comp. art. 218, 225 şi 260) *înaintea preşedintelui sau judecătorului care-i ţine locul, 'i vor da còpii adeverite după cele 4 procese-verbale cari cuprind consimţimântul mutual dimpreună cu toate actele anexate la ele, şi vor cere dela judecător fiecare în parte, însă în prezenţa unul altuia şi a notabililor de mai sus admiterea despărţeniei*" (art. 265).

729. In urma acestui demers al părţilor, magistratul, după încă o încercare de conciliere, constată cele din nou petrecute înaintea sa şi referă despre toate tribunalului, cerinţe ce prescrie legiuitorul statuând: „*După ce judecătorul şi asistenţii vor fi făcut observaţiunile lor soţilor, dacă aceştia vor stărui în hotărîrea lor, grefierul* (care intervine pentru prima oară) *va încheia proces-verbal care se va subscrie atât de către părţi cât şi de către persoanele asistente*, (neapărat şi de grefier şi magistrat) *sau se va face menţiune dacă nu au voit sau nu au putut a subscrie*" (art. 266). „*Judecătorul va referì tribunalului despre toate împrejurările, pe lângă care referat, se vor comunicà şi concluziunile ministerului public, înscris*" (art. 267). Comunicare ce ştim că nu mai trebuie să aibă loc dela legea din 29 Octomvrie 1877; deci, nici aplicarea art. 268 care se află prin urmare abrogat.

„*...dacă nu au voit...*" (art. 266): ceeace nu se poate referì la părţi, căci atunci ele ar renunţà la despărţenie.

730. In fine, tribunalul fiind sezisat prin referatul prezidenţial, nu va aveà decât a examinà dacă toate condiţiunile legii sunt îndeplinite şi a decide în consecinţă, în spre care sfârşit art. 269 statuează:

„*Tribunalul asupra referatului nu va putea face alte verificări decât cele arătate la articolul precedent (abrogat)...*" adică, dacă bărbatul este de 25 ani şi femeia de 21", ...„*când au făcut întâia lor declarare, că la această epocă erau căsătoriţi de 2 ani, şi că, căsătoria nu e făcută de mai mult de 20 ani, că femeia aveà mai puţin de 45 ani, că consimţimântul mutual a fost exprimat de 4 ori în curgerea anului, după toate formalităţile cerute de capitolul de faţă, şi mai ales cu autorizaţiunea tatălui sau a mamei soţilor, sau cu autorizaţiunea celorlalţi ascendenţi...*", iar aceste verificări fiind făcute art. 269 continuă: „...*Dacă tribunalul va crede că părţile au satisfăcut condiţiunile, şi au înde-*

plinit formalităţile prescrise de lege, va admite divorţul. La caz contrariu, tribunalul va declară că despărţenia nu se poate admite, arătând motivele sale".

731. După ce până acì legiuitorul a impus soţilor în spre încercare o procedură lungă şi complicată, în articolele următoare încearcă, nu în totdeauna însă în mod fericit, a adaptà căile de atac: apel şi recurs despărţeniei prin consimţimânt mutual.

A. Despre apel în materie de despărţenie prin consimţimânt mutual.

Art. 270: „*Apelaţiunea în contra hotărîrii tribunalului, prin care se va fi* **refuzat despărţenia,** *nu va mai fi primită dacă ea nu va fi fost dată de către* **ambele părţi** *prin act* **separat,** *şi în termen de 20 zile dela data la care li s'a comunicat hotărîrea tribunalului*".

732. Legiuitorul nu dispune decât în vederea apelaţiunii: „*...în contra hotărîrii tribunalului, prin care se va fi* **refuzat** *despărţenia,* căci hotărîrea prin care se va fi *admis* despărţenia, va fi satisfăcut cererea părţilor care n'au deci pentru ce a se plânge [1]). Iar dacă părţile se vor căì, nu vor aveà decât a face despărţenia neavenită, netranscriind hotărîrea ce o pronunţă în termen legal [2]).

733. Textul de faţă impune apelaţiunea *ambelor* părţi (de unde apelul unei părţi e inadmisibil), cum totul în această materie se bazează pe acel simptom extern: consimţimântul mutual fără de care e compromitere absolută; dar cum legiuitorul vizează un concurs de voinţe *libere,* cere ca apelul să fie dat de fiecare parte prin act *separat* [3]). (Părţile prezentându-se neapărat în persoană, No. 723).

1) Ele neputându-se nici măcar plânge acì de considerantele hotărîrii cum tribunalul nu face decât a verificà şi pronunţà în caz de admitere a despărţeniei.

2) Transcripţiunea, după cum vom arătà, fiind şi acì realizătoare de despărţenie. Dealtfel şi o singură parte poate face despărţenia neavenită, refuzând de a operà transcrierea cu cealaltă: cum şi pentru îndeplinirea acestei formalităţi se cere intervenţiunea amândoror soţi.

3) Astfel ca fiecare soţ să se determine prin el însuş în sensul cooperării spre despărţenie.

734. Termenul de 20 zile al textului de faţă este particular, cât despre comunicarea hotărîrii cerută de el, ea pare inutilă în această materie unde totul se sprijină pe învoiala soţilor.

735. In urma apelului astfel îndreptat, „*...prezidentul curţii de apel, sau judecătorul ce-i va ţinea locul, va face raportul său curţii, până în 5 zile, şi curtea va hotărî definitiv asupra apelaţiunii, cel mai târziu până în 10 zile dela primirea referatului*“ (art. 273) [1]). Aşà dar, procedura apelului este urgentă după ce părţile vor fi triumfat de procedura grea şi complicată a tribunalului, încercare impusă lor.

B. Despre recurs în materie de despărţenie prin consimţimânt mutual.

Art. 274: „*Dacă curtea de apel prin hotărîrea sa* **nu va admite** *despărţenia, recursul în casaţiune nu va fi primit dacă nu va fi fost dat de către* **ambele părţi** *şi în termen de 1 lună dela* **notificarea hotărîrii** *părţilor*“.

Art. 275: „*In caz când curtea va fi* **primit** *divorţul, fiecare din soţi poate face* **separat** *recurs*“.

736. Dacă legiuitorul adaptează în mod nepotrivit apelul materii ce ne ocupă sub art. 270 întrucât prescrie *o comunicare* a hotărîrii respingând despărţenia [2]), el greşeşte în acelaş sens cu privire la recursul în casaţiune, nu numai cerând prin art. 274 o *notificare* a hotărîrii în apel ce nu admite despărţenia [3]), dar şi reglementând în art. 275 recursul: „*In caz când curtea va fi* **primit** *divorţul...*“, reglementare care *pentru această ipoteză* trebuieşte considerată ca neavenită, ea constituind întru atât un non sens [4]). Cât pentru rest, adaptarea este aceeaş şi potrivită caşi în materie de apel, astfel: în ceeace priveşte reglementarea art. 274 numai pentru ipoteza neadmiterii despărţeniei şi impunerea recur-

1) Cât despre art. 271 şi 272, precum şi art. 273 în partea lui dela început nereprodusă, ele nu pot fi considerate, cum reglementează o comunicare în genere ministerului public, decât ca abrogate în urma citatei legi din 1877.

2) V. No. 734.

3) Notificare părând tot atât de inutilă caşi comunicarea art. 270 (V. No. 734).

4) Şi anume pentru consideraţiunile expuse No. 732.

sului ambelor părţi; aşà cu privire la art. 275 care cere recurs prin act separat [1]).

737. Nereglementarea dreptului de opoziţiune în procedura de faţă se explică uşor. Intr'adevăr, lipsa uneia din părţi în instanţă, de natură a da naştere dreptului de opoziţiune nu înseamnă luarea de sfârşit a consimţimântului mutual al soţilor, de unde căderea întregei proceduri? [2]).

738. In fine, legiuitorul sub art. 276 încearcă a adaptà formalitatea transcripţiunii realizatoare [3]) şi a despărţeniei prin consimţimânt mutual, cu această materie, statuând: „*Indată ce se va pronunţà hotărîrea* **definitivă** *care admite despărţenia, şi* **după expirarea termenului** *de recurs în casaţiune, părţile vor fi datoare a prezentà* **împreună** *şi* **în persoană,** *până în termen de două luni, copie legalizată după acea hotărîre, ofiţerului stărei civile, spre a o înscrie în registrul stărei civile, în care s'a înscris şi actul de căsătorie. Neîndeplinirea acestei formalităţi va atrage după sine nulitatea hotărîrii*".

Dacă cererea legiuitorului în acest text, ca părţile să se prezinte *împreună* pentru îndeplinirea formalităţii transcripţiunii, se potriveşte cu forma convenţională a despărţeniei prin consimţimânt mutual, pentru care se cuvine ca realizarea să aibă loc pe aceeaş cale caşi obţinerea, în schimb nu se poate explicà ce înţelege legiuitorul prin hotărîre „**definitivă** *care* **admite** *despărţenia...*", şi care este termenul acela de recurs ce trebuie să expire pentru ca cele două luni de transcriere să înceapă a curge? Intr'adevăr, *orice* hotărîre care admite despărţenia prin consimţimânt mutual este definitivă, asemenea hotărîre neputându-se atacà nici pe calea apelului, nici pe aceea a recursului, cum am arătat, aşà că nici termen de recurs care ar trebuì să expire nu poate fi, atunci că hotărîrile care resping despărţenia nefiind susceptibile de transcripţiune, nu de ele poate fi vorba. Iată dar iar o greşală în această operă de adaptare a legiuitorului care începuse bine prin vorba: „*Indată...*" nepotrivită cu urmarea după cum se vede [4]).

---

1) Toate acestea pentru motivele expuse No. 732 şi 733.

2) In ceeace priveşte calea de atac a revizuirii trimitem la cele spuse No. 680.

3) V. No. 681.

4) Cât pentru rest, trimitem la ce am explicat asupra aceleeaşi materii a despărţeniei pentru cauză determinată.

CAPITOLUL IV.

Despre efectele despărţeniei.

739. Cu toată generalitatea rubricii de faţă, legiuitorul nu se ocupă, în acest capitol IV, decât de *anumite* efecte, fie *comune* despărţeniei pentru cauză determinată şi consimţimântului mutual, fie *proprii* uneia sau alteia şi adică: referitoare la *desfacerea căsătoriei* ce realizează despărţenia şi constituind *decăderi de drepturi* pentru soţi sau unul din ei.

A. Efecte referitoare la desfacerea căsătoriei.

740. Aceste efecte sunt toate restrictive şi limitative ale urmărilor desfacerii unei căsătorii pe lângă reglementarea situaţiunii copiilor ieşiţi dintr'o asemenea uniune casată.

741. I. *Efecte restrictive şi limitative ale urmărilor desfacerii căsătoriei*, bazate în realitate pe căsătoria care a existat.

a) *Efecte comune celor două feluri de despărţenie.*

742. 1. Art. 277: „*Soţii cari se vor despărţi nu vor mai putea să se căsătorească împreună*“, cu toate că sunt liberi de a se căsători din nou, obstacolul unei însoţiri existente fiind dispărut (art. 130) în urma intervenţiunii despărţeniei. Aceasta în spre afirmarea respectului pe cât posibil al principiului indisolubilităţii căsătoriei, respect care cerând ruptura uniunii conjugale numai în caz de imposibilitate de vieaţă împreună între soţi, iar despărţenia trebuind prin urmare să denote aşà ceva, la ce bun o nouă încercare desigur fără succes, dacă nu pentru arătarea că despărţenia n'a respectat în destul căsătoria? Imposibilitatea de vieaţă comună între soţi putând însă a nu fi perpetuă, vechile lor patimi, ofense între ei fiind de natură a se calmà şi uità, timpul aducând adesea matură reflecţie, căinţă şi aceasta în *noua* situaţie de separaţiune, de ce a nu permite recăsătoria, poate cu succes, între nişte foşti soţi atunci, mai cu seamă, când interese ar fi în joc, copii

ar există din căsătoria desfăcută? Toate aceste consideraţiuni justifică sisteme legiuitoare, ca al codului Calimach care statuà: *„Dacă despărţiţii soţi împăcându-se, vor voì să se unească iarăş* **nu se opresc...“** (§ 123); ca al legiuitorului francez din 1884 care dispune: *„Les époux divorcés ne pourront plus se réunir..., si l'un ou l'autre a, postérieurement au divorce, contracté un nouveau mariage suivi d'un second divorce“*; ca al proiectului nostru modificativ din 1906 cu privire la textul ce interpretăm.

2. Art. 278. *„Femeia despărţită nu va putea trece în altă căsătorie decât după zece luni dela despărţirea ei, sau, dacă a făcut cerere de părăsire a domiciliului conjugal, după zece luni dela data hotărîrii, care i-a admis această cerere, afară de cazul când femeia a născut în acest interval* [1]).

743. Textul de faţă stabileşte termenul de viduitate pe care art. 210 îl impune femeiei după desfacerèa căsătoriei prin moarte sau anularea ei, în vederea rupturii acesteia prin despărţenie. Raţiunea ambelor texte fiind aceeaş, trimitem la tot ce am zis cu ocaziunea interpretării primului text [2]), observând numai că de astădată termenul de 10 luni porneşte nu numai din momentul intervenirii cauzei de desfacere a căsătoriei, adică despărţenia, dar şi dela admiterea cererii de părăsire a domiciliului conjugal făcută de femeie dacă aşà ceva a avut loc. Aceasta de oarece legiuitorul presupune că de atunci au încetat raporturile sexuale între soţi, ceeace exclude îngreunarea femeiei, stare de lucruri însă care poate fi şi neadevărată [3]).

744. Cât despre art. 279 care poartă: *„In caz de despărţenie pentru cauză de adulteriu, soţul vinovat de adulteriu nu se va putea niciodată căsătorì cu complicele său“*, text conform tradiţiunii § 100 c. Calim., el a fost abrogat de legiuitorul din

---

1) Text modificat în 1906 şi anume: cu privire la un nou punct de plecare al termenului de viduitate: admiterea cererii de părăsire a locuinţei conjugale şi relativ la excepţiunea naşterii în intervalul acestui termen, introdusă.

2) V. No. 603 urm.

3) Art. 278 statuând de eo quod plerumque fit: adică în ceeace priveşte cererea de părăsire din partea femeiei a locuinţei conjugale, tragem concluziunea că este aplicabil şi în caz de admitere a unei cereri de separare de locuinţă pornită dela bărbat (comp. No. 696).

1906 în spre împuţinarea concubinagiilor prin accesul mai larg ce se deschide astfel la căsătorie.

De altfel, acest text, moralizator pentru unii, întrucât împiedecă ca adulterul să-şi poată găsi o recompensă prin căsătorie între soţul culpabil şi complicele său, este de natură a perpetuà starea de uniune liberă între aceştia, nepermiţând nici seductorului de a repară greşala comisă faţă de victima sa.

b) *Efect propriu despărţeniei pentru cauză determinată.*

Art. 281. „*Dacă soţii nu-şi dedeseră nici un avantaj unul altuia, sau dacă acele avantajii nu vor fi îndestulătoare spre a asigurà subsistenţa soţului care a dobândit despărţenia, tribunalul va putea ordonà şi lua măsuri pentru a se da acestuia o pensiune de întreţinere din averea celuilalt soţ, care nu va putea trece peste o a treia parte din suma veniturilor; această pensiune se va putea revocà când ea nu va mai fi necesarie*“.

745. Acest text are ca scop de a aşezà pe soţul nevinovat în situaţia ce ar fi avut dacă căsătoria, pe indisolubilitatea căreia în mod legitim a comptat, nu se desfăceà pe calea excepţională a despărţeniei prin vina soţului celuilalt, care n'are decât a-şi plătì acum greşala. Mai înainte de a edictà, dar, o decădere contra soţului culpabil, articolul de faţă restrânge efectele desfacerii căsătoriei stabilind raporturi cari tind spre realizarea unei stări analoage cu cea care ar fi izvorît din căsătorie [1]). De acì rezultă caracterul de *despăgubitoare* (art. 998) al acestei obligaţiuni, numite pensiune de *întreţinere* şi considerată de unii ca alimentară pură, cu toate că calitatea de soţi (deci apl. art. 194) lipseşte în urma despărţeniei persoanelor între care este stabilită [2]).

„*...îndestulătoare spre a asigurà subzistenţa...*“, cuvinte din care pare a rezultà caracterul alimentar al obligaţiunii ce ne ocupă, atunci când ele vor să arate că *este loc* a pune pe soţul nevinovat în situaţia de întreţinere pe care ar fi avut-o dacă căsătoria nu

1) Consideraţie care ne-a determinat a aşezà acest articol sub diviziunea efectelor restrictive.

2) V. Alexandrescu op. cit. p. 182.

se desfăceà, alte mijloace neprocurându-i această situaţie. Şi cum asemenea mijloace pot intervenì, legiuitorul încheie: „*...această pensiune se va putea revocà când ea nu va mai fi necesară...*“, după cum trebuie să înceteze şi în cazul unei recăsătorii care procură o nouă situaţiune soţului nevinovat.

746. Insă afară de caracterul unilateral al obligaţiunii art. 281, inaplicabil în caz de vini reciproce, şi de limitarea ei la „*...o a treia parte din suma veniturilor...*“ debitorului, această pensiune *strict personală*, dar putându-se reclamà de soţul nevinovat nerecăsătorit oricât de târziu dela pronunţarea despărţeniei contra soţului culpabil, pensiune de altfel de întreţinere, deşì cu titlu de despăgubire numai, are toate caracterele datoriei alimentare la care trimitem [1]).

747. Mai este nevoie de observat că art. 281 reglementând o situaţiune între soţi din care unul este nevinovat, nu este aplicabil despărţeniei prin consimţimânt mutual, în care se reglementează situaţiunea dintre soţi, nici unul din ei neputând fi considerat ca vinovat, cum cauza despărţeniei nu se cunoaşte? De altmintreli am studiat efectul acestui text ca aparţinând în propriu despărţeniei pentru cauză determinată.

c) *Efecte în ceeace priveşte copiii, comune ambelor despărţenii.*

748. Despărţenia lăsând intacte raporturile între părinţii despărţiţi şi copiii lor, art. 284 dispune: „*Desfacerea căsătoriei prin despărţenie, nu va lipsì pe copiii născuţi din acea căsătorie, de nici unul din foloasele care le-au avut asigurate de legi, sau de tocmelele căsătoriei încheiate între tată şi mamă; dar drepturile copiilor nu se vor deschide decât în modul şi condiţiunile în care ele s'ar fi deschis dacă nu urmà despărţenie*“.

„*...din foloasele asigurate de legi...*“, astfel datoria reciprocă de alimente va continuà a există între copii şi părinţii lor despărţiţi, deasemenea drepturile de a se succedà între ei, precum şi

1) V. No. 509 urm.

autoritatea şi îndatoririle părinţilor în spre creşterea, protecţiunea copiilor.

„...de tocmelile căsătoriei...“, aşà, dreptul la veri-un preciput convenţional, foloase care subzistă cu toată căderea acestor tocmeli ca consecinţă a desfacerii căsătoriei.

„...în modul şi condiţiunile în care s'ar fi deschis dacă nu urmà despărţenie...“, cum aceasta nu e menită a aveà înrâurire asupra situaţiunii copiilor, astfel bunurile părinţilor nu vor trece copiilor decât la moartea lor, afară de excepţiunile art. 285 pe care le vom studià sub diviziunea decăderilor.

749. Tot ca urmare a subzistenţii raporturilor între părinţii despărţiţi şi copiii lor, art. 283 statuează: *„Oricărei persoane se va încredinţà copiii, tatăl şi mama lor vor aveà fiecare dreptul de a priveghià asupra lor şi îndatorirea de a-i întreţinea şi de a le da creştere, în proporţiune cu mijloacele lor“*, cooperare acomodată cu starea despărţeniei.

d) *Efecte privitoare la copii, proprii despărţeniei pentru cauză determinată.*

750. Deşi raporturile între copii şi părinţi rămân aceleaşi după despărţenie, cum aceasta desface asociaţiunea conjugală atrăgând căderea rolului de preeminenţă a tatălui care atribuià acestuia în spre o unitate de direcţiune exercitarea puterii părinteşti, devine necesar a acordà unuia din părinţi, ambii fiind învestiţi de puterea părintească, exerciţiul acesteia. Or, prin instituţiunea puterii părinteşti urmărindu-se interesele copiilor, este indicat ca în spre scopul expus, legiuitorul să dispună în art. 282: *„Copiii se vor încredinţà soţului care a dobândit despărţenia“*, adică care nu este nedemn printr'o purtare culpabilă ca soţul vinovat; soluţie ce îndeamnă la alegerea soţului mai puţin vinovat în caz de reciprocitate de vini [1]), care fiind egale, pare a se impune persoana mai experientă a tatălui, în lipsă de alte consideraţiuni, ceeace va însemnà şi menţinerea stării dinaintea despărţeniei. Cum însă diverse împrejurări ca: etatea fragedă a copilului

1) Dreptul 1906 No. 48 şi 69 (cu o importantă notă a d-lui Alexandrescu).

cerând îngrijirile mumei vinovate, băieţi nesupuşi făcând necesară intervenţiunea energică a tatălui culpabil sau a unor străini, pot face ca regula de mai sus să nu fie de o aplicaţiune tocmai în spre tot folosul copiilor, legiuitorul în acelaş text continuă: *„...afară numai când tribunalul, după cererea familii sau a ministerului public, va regula spre binele copiilor ca cu toţii sau în parte să fie încredinţaţi soţului în contra căruia s'a pronunţat despărţenia sau unei a treia persoane...“* [1]).

751. *„Copiii se vor încredinţà...“* şi anume: pentru a fi deţinuţi conform art. 328, un atribut al puterii părinteşti. Or, cum acest drept se exercită în spre posibilitatea de executare a îndatoririi de educaţie, el pare a trebui să atragă în spre acest sfârşit în profitul oriçui se vor fi încredinţat copiii, deci nu numai în folosul mumei dar şi a unui străin: toate celelalte atribute ale puterii părinteşti, ca drepturile: de îndreptare (art. 329—337), de folosinţă (art. 338—341), de administraţiune legală (art. 343). In orice caz aceasta pare greu de admis în profitul unui străin în ceeace priveşte dreptul de folosinţă legală, faţă de art. 338 care nu-l acordă decât părinţilor şi în ceeace priveşte dreptul de îndreptare faţă de art. 414 care nu acordă acest drept nici tutorelui decât cu autorizaţiunea consiliului de familie. Cât despre situaţiunea mamei, ea face deasemenea obiect de discuţiuni şi anume, relativ la uzufructul legal faţă de art. 338 care nu acordă acest drept decât mumei supravieţuitoare. Credem însă că acest text nu statuează decât de eo quod plerumque fit, neputându-se admite ca muma învestită de autoritatea părintească chiar în timpul căsătoriei în virtutea art. 326 să fie lipsită de contra-echivalentul îndatoririlor ce execută pe calea exerciţiului acelei autorităţi. Aceasta cu atât mai mult că litera art. 338 fundează o contestare a dreptului de uzufruct legal şi în persoana tatălui, acest text statuând: *„Tatăl* **în timpul căsătoriei**, *şi după desfacerea căsătoriei* **acel din doi soţi rămas în vieaţă...“**, deci, nici tatăl după desfacerea căsătoriei, ambii soţi trăind, ceeace are loc în ipoteza despărţeniei.

„...după cererea...“ intervenţia din oficiu a justiţii este dar exclusă [2]).

---

1) Bulet. 1901 p. 730.

2) Comp. însă Bulet. Cas. 1891 p. 359 şi 1894 p. 182.

„...*familiei...*": Sfatul familiei? ori unui membru al ei? Ambele se susţin (comp. art. 249).

„...*spre binele copiilor...*": intervenţia justiţii nu poate dar aveà loc în lipsa unui avantaj pentru copii, de urmărit.

„...*sau unei a treia persoane...*": fie rudă ori străin sau unui stabiliment de educaţie [1]).

752. Toate aceste măsuri cu privire la copii au un caracter cu totul provizoriu, putând fi modificate după trebuinţă în spre avantajul acestora [2])

B. **Despre decăderile de drepturi ca efecte ale despărţeniei.**

753. Aceste decăderi de drepturi sunt edictate ca pedepse contra soţului vinovat îu materie de despărţenie pentru cauză determinată şi ca încercare impusă soţilor în despărţenia prin consimţimânt mutual.

I. Despre decăderi, ca pedepse contra soţului vinovat, în materie de despărţenie pentru cauză determinată.

754. *a)* Art. 280. „*Pentru orice motiv se va fi pronunţat despărţenia, afară de cazul consimţimântului mutual,* **soţul în contra căruia s'a pronunţat despărţenia va pierde toate avantajiile stipulate în favoarea sa de către celalt soţ,** *fie prin contract de căsătorie, fie după săvârşirea căsătoriei*". Aceasta de oarece soţul în contra căruia s'a pronunţat despărţenia va fi călcat îndatoririle sale căsătoreşti, ceeace în ochii legiuitorului 'l aşează în imposibilitatea morală de a reclamà drepturile sale de aceeaş natură.

755. Decăderea textului de faţă consistă dar în: pierderea din partea soţului vinovat a tuturor avantajiilor stipulate în favoarea sa de către celalt soţ, fie prin contract de căsătorie, fie după săvârşirea căsătoriei: ce exclude, decăderile fiind de strictă inter-

1) Despre această materie în vechia legiuire v. c. Caragea P. III c. XVI art. 7. C. Calim. §§ 183, 185, 225.

2) C. Jud. 1905 No. 1 p. 8.

pretare, pierderea din partea soţului vinovat chiar, a unor asemenea avantajii stipulate în favoarea sa ori unde şi în orice mod de *veri-ce altă persoană* decât de către celalt soţ precum şi pierderea aceloraşi avantajii stipulate în favoarea sa chiar de către celalt soţ însă *după despărţenie.* Şi într'adevăr, asemenea tocmeli sunt străine de căsătoreştile îndatoriri între soţi [1]).

756. *„...toate avantajiile...“* adică *orice foloase* rezultând fie din liberalităţi directe ca darul, testamentul, fie din orice contract ascunzând liberalităţi sau tocmeli de tot felul ca cele căsătoreşti atributive de comunitate, de preciputuri [2]).

„...stipulate... prin contract de căsătorie...“: clauze care fiind de natură nerevocabilă, legiuitorul a trebuit să intervie pentru revocarea lor, dar a ajuns astfel la o schimbare în realizarea convenţiunilor matrimoniale ca urmare a purtării unuia din contractanţi (comp. art. 1229 şi Buletin 1897 p. 10).

„.. stipulate... după săvârşirea căsătoriei“. Deşi asemenea liberalităţi sunt revocabile între soţi (art. 937), legiuitorul totuş intervine în spre revocare pentru ca soţul vinovat să nu scape cumva nepedepsit de către celalt soţ.

757. *„...Pentru* **orice motiv** *se va fi pronunţat despărţenia,* **afară de cazul consimţimântului mutual...:** de oarece toate cauzele despărţeniei constituesc culpe de pedepsit ale soţilor sau unuia din ei, atunci când cauza rămâne necunoscută în despărţenia prin consimţimântul mutual: deci şi vinovăţia pentru a putea fi pedepsită.

758. *„...se va fi pronunţat...“*: cuvintele de faţă sunt de natură a ne face să credem că singura pronunţare a despărţeniei în justiţie este suficientă pentru ca decăderea art. 280 să aibă loc; cum însă aceasta e un efect al despărţeniei care nu se realizează decât prin transcripţiunea art. 246—248, credem că numai în urma îndeplinirii acestei formalităţi se poate produce şi decăderea în

---

1) Aceeaş soluţie relativ la avantajiile ce ar fi fost stipulate în favoarea soţului vinovat, chiar de celalt soţ înainte de căsătorie şi în afară de căsătoreştile tocmeli de ar fi şi în vederea căsătoriei. Căci de astă dată vor fi stipulat străini unul faţă de altul în mod independent de anumite stipulaţiuni solemne menite a cârmui căsătoreasca lor unire. (Bulet. S. I 1872 p. 31).

2) Mai este nevoie de observat că propriile drepturi ale soţului vinovat, ca dr. de a-şi reluà bunurile aduse..., sunt excluse din categoria acestor foloase?

cestiune: pedeapsă de care ar scăpà, prin urmare, soţul vinovat ce ar muri după pronunţarea chiar irevocabilă a despărţeniei, dar înainte de transcripţiunea hotărîrii care ar pronunţà astfel divorţul. Cuvintele de mai sus nu pot dar fi luate într'un sens riguros.

759. *„...va pierde...“*: deci numai pe viitor, dar de drept, prin singurul efect al legii [1]), de unde rezultă că această revocare legală nu va atrage căderea decât a drepturilor consimţite de soţul vinovat după îndeplinirea acelei formalităţi de transcriere asupra veri-unui bun ce ar fi căpătat în prevederile textului de faţă[2]).

760. Cât pentru cazul de vini reciproce, neapărat că ambii soţi vinovaţi vor suferì decăderea explicată [3]).

761. Art. 280 edictând astfel o pedeapsă numai în contra soţului sau soţilor vinovaţi, nu putea decât să continue: *„partea în favoarea căreia s'a pronunţat despărţenia* (deci nevinovată) *va conservà toate acele avantajuri, chiar şi dacă ele se vor fi stipulat cu clauza expresă de reciprocitate, fără ca acea reciprocitate să aibă loc“*. In adevăr, nu numai că soţul nevinovat nu poate fi pedepsit luându-i-se avantajele de care este vorba, dar trebuieşte pe cât posibil despăgubit de urmările despărţeniei ce îndură, ceeace realizează art. 281 după cum am arătat. Şi cum legiuitorul vreà cu orice preţ pedepsirea soţului vinovat, el statuează în sensul expus chiar dacă avantajele vor fi fost stipulate reciproce. Nu este însă mai puţin adevărat că în caz de liberalităţi revocabile, soţul în contra căruia se va fi pronunţat divorţul, va răspunde revocării legale a donaţiunilor făcute lui prin revocarea din parte-i a donaţiunilor făcute de el.

b) Art. 285 al. II [4]). *„In caz de divorţ pentru cauză determinată, când prin cererea introductivă de instanţă se arată că soţii au copii...“*. *...O treime din averea soţului, declarat vinovat* (deci a ambilor soţi, amândoi fiind declaraţi vinovaţi) *prin hotărîrea de despărţenie pentru cauză determinată, se cuvine copiilor ieşiţi din această căsătorie“*.

---

1) Neputându-se nici măcar stipulà contrariul, ce ar atinge ordinea publică.

2) Distincţiune nu adesea de importanţă practică, cum avantajii între soţi nu sunt de cele mai multe ori stipulate decât în profitul supravieţuitorului.

3) V. Dreptul 1906 No. 69.

4) Aliniat adăogat în 1906.

762. Decăderea textului de faţă consistă dar în atribuirea de plin drept prin singurul efect al legii a unei treimi din averea soţului sau soţilor vinovaţi, copiilor născuţi din căsătoria desfăcută prin despărţenia de al cărei efect este vorba. Aceasta pentru a face despărţeniile mai rare în spre favorizarea căsătoriilor.

„...*se cuvine*...": deci, dela lege, ce face că copiii nu vor deţine porţiunea de avere ce le revine astfel în virtutea unei liberalităţi dela părintele sau părinţii vinovaţi, aşà că acea avere nu va fi nici raportabilă, nici reductibilă.

763. Terţii putând fi chemaţi a contractà cu soţul sau soţii astfel decăzuţi de o porţiune din avere, sunt interesaţi a cunoaşte această micşorare de patrimoniu, precum şi copiii căror nişte bunuri revin, ce a determinat pe legiuitor a organizà un întreg sistem de publicitate statuând: „...*grefierul va fi dator a lipì în sala şedinţelor un extract după cererea de divorţ. Acest extract va cuprinde: 1. Data cererii, numele, prenumele, profesia şi locuinţa soţilor; 2. Cine cere divorţul şi dacă sunt copii din căsătorie; 3. Menţiune despre estimaţiunea averii soţului pârît, pe care trebuie să o facă în mod amănunţit soţul reclamant, în cererea de divorţ*". (Pentru a se putea şti cât se cuvine copiilor). „*Acest extract se va afişà la uşa tribunalului, la primăria domiciliului soţilor şi la camera de comerţ. El se va publicà, cu cheltuiala soţului reclamant, în „Monitorul Oficial" şi în unul din jurnalele din Bucureşti, ce se va hotărî de prezident*". „*In referatul, ce judecătorul va face conform art. 221, va constatà că măsurile prescrise de § precedent au fost îndeplinite*". ...„*In cazul când prin sentinţa de divorţ s'ar recunoaşte drepturi în favoarea copiilor, prezidentul tribunalului, după îngrijirea copiilor, dacă sunt majori, a soţului reclamant, a tutorelui sau a rudelor, va face ca un extract după hotărîrea de despărţenie să se afigă din trei în trei luni, în timp de un an, în sala şedinţelor tribunalnlui, la camera de comerţ, precum şi în sala primăriei comunei unde bărbatul îşi are domiciliul, publicându-se cel puţin odată în Monitorul oficial*". „*Averea trece în proprietatea copiilor din momentul transcrierii sentinţei de divorţ, în ce priveşte averea mobilă, şi din momentul transcrierii în registrele de mutaţiuni în ce priveşte imobilele... Transcrierea se va face din oficiu de către grefa situaţiunii imobilului, după cererea procurorului de pe lângă tri-*

bunalul care a pronunţat desfacerea căsătoriei. Procurorul are dreptul să întindă cererea de transcriere şi asupra imobilelor care ar fi fost omise în cererea de divorţ...“. Toate aceste formalităţi sunt cu atât mai importante că părinţii cari pierd astfel o porţiune din averea lor, vor continuà a o stăpâni ca uzufructuari (al. 9); cum însă legiuitorul urmăreşte mai înainte de toate o pedeapsă prin decăderea de faţă, nu se poate decide decât că ea va aveà loc chiar în lipsa îndeplinirii acelor formalităţi, pentru realizarea căreia precedentele dispoziţiuni stabilesc, de altfel, cuvenitele garanţii [1]).

764. Dacă este în interesul terţilor şi siguranţei în transacţiuni ca averea să nu treacă în proprietatea copiilor decât din momentul transcripţiunii, fie a sentinţei de divorţ (pentru averea mobiliară), fie în registrele de mutaţiuni (pentru imobile); această soluţiune nu numai că nu este în spre tot folosul copiilor, dar permite şi evitarea decăderii din partea părinţilor ce trebuiesc pedepsiţi, cari n'au decât a înstrăinà porţiunea de avere destinată a le scăpà în folosul copiilor înainte de transcrierea care operează transmisiunea proprietăţii. Pentru a conjurà o asemenea întâmplare, legiuitorul nu dă soluţiunea arătată cu privire la fixarea momentului de când averea va fi transmisă decât: *„...cu rezerva dreptului de anulare a înstrăinărilor făcute în frauda copiilor, în intervalul dela intentarea acţiunii până la transcrierea hotărîrii“* (al. 8). Este adevărat, copiii care nu sunt creditori ai părinţilor n'ar fi avut calitatea de a procedà conform art. 975, ceeace face că legiuitorul a trebuit să intervie, dar cu atât mai mult merită critica de a fi uitat să organizeze acţiunea în nulitate ce stabileşte, şi de a nu fi făcut ca ea să poată fi îndreptată şi în contra înstrăinărilor de aceeaş natură, anterioare cererii în despărţenie. Şi în adevăr, fiind date aceste lipsuri, cine va intentà acţiunea în cestie? copiii? aceştia fiind minori, tutorele ordinar, ad-hoc, părintele nevinovat? Ce se va face în caz de înstrăinări frauduloase anterioare în spre eludarea legii, cererii de despărţenie? Corupe-va frauda totul? Iată atâtea lacune în legislaţie!

765. Soţul vinovat însă nu va fi pedepsit decât cu pierderea *nudei proprietăţi* a unei treimi din averea sa; în adevăr, art. 285 al. II continuă: *„Soţul vinovat îşi păstrează pentru toată*

1) Dreptul 1906 No. 69.

viaţa uzufructul asupra averii trecute în patrimoniul copiilor, în baza dispoziţiunilor de mai sus" (al. 9). Iar în spre posibilitatea de a se pune capăt acestei stări anormale de desmembrare a proprietăţii care ar putea durà ani îndelungaţi, textul nostru dispune mai departe: „*Soţul condamnat va aveà dreptul să ceară dela tribunal răscumpărarea porţiunii cuvenită copiilor în nudă proprietate, oferind de zece ori venitul acelei porţiuni*". Şi pentru a asigurà pe copii: „*Acest capital se va depune la casa de depuneri sau se va păstrà de soţ, luându-se inscripţiune ipotecară*" (al. 10), legiuitorul uitând iarăş a reglementà îndeplinirea acestei formalităţi, de unde din nou întrebare: cine o va îndeplini?[1]) Legiuitorul voind în textul de faţă, mai 'nainte de toate, să pedepsească pe soţul din cauza căruia despărţenia a avut loc, pare a trebuì decis că şi situaţiunea rescumpărării de mai sus *este impusă*, de unde tragem concluziunea că copilul chiar major nu va putea cedà dreptul său de nudă proprietate pe cale de bună înţelegere părintelui vinovat în despărţenie, nici renunţà la ipoteca al. 10.

766. In fine, cu toate măsurile de publicitate prescrise în această materie[2]), măsuri de natură, însă, a nu servì decât celor ce vor să facă credit după cererea despărţeniei, legiuitorul nu uità nici pe creditorii soţului vinovat în interesul cărora dispune: „*Creditorii soţului condamnat, anteriori desfacerii căsătoriei* (deci şi cei anteriori cererii despărţeniei), *pot atacà mutaţiunile de proprietate operate prin sentinţa de despărţenie în favoarea copiilor, până în termen de două luni dela ultima publicaţiune a sentinţei de despărţenie*[3]*), făcută potrivit arătărilor de mai sus, dacă aceste mutaţiuni de proprietate prejudiţiază acestor creditori, şi numai în măsura prejudiţiului lor. Ei nu vor putea însă procedà la executări asupra treimii copiilor, decât după ce vor discutà averea debitorului lor*". Şi prin această dispoziţiune legiuitorul intervine astfel în mod folositor cum art. 975 nu vizează înstrăinările în virtutea legii, neputându-se înţelege nici atacarea pe baza lui a acţiunii în despărţenie. De astădată însă legiuitorul

1) No. 764.

2) No. 763. urm.

3) Pentru ca starea drepturilor să nu rămână prea mult timp în nesiguranţă.

nu numai că se gândeşte la timpul anterior cererii de divorţ, dar organizează acţiunea ce stabileşte în sensul că dispune: *„Acţiunea* (adică în revocare) *caşi urmările se vor îndreptà faţă de copiii, cari dacă sunt minori, vor fi reprezentaţi printr'un tutore adhoc"* (al. ultim)[2]).

667. *c)* In fine, ultima decădere este stabilită prin art. 340 care dispune: *„Acest drept de folosinţă* (adică al părinţilor asupra bunurilor copiilor) *nu va aveà loc pentru tatăl sau mama în contra căreia se va fi pronunţat despărţenia":* vom interpretà acest text studiând dreptul de folosinţă legală a părinţilor.

II. Despre decăderi de drepturi în materie de despărţenie prin consimţimânt mutual.

Art. 285 al I: *„In caz de despărţenie prin consimţimânt mutual, jumătate din averea bărbatului şi jumătate din averea femeiei va fi considerată ca deplină proprietate a copiilor născuţi din căsătorie.*

768. Decăderea acestui articol consistă dar în atribuirea de plin drept prin singurul efect al legii a jumătăţii din averea fiecărui soţ copiilor născuţi din căsătoria desfăcută prin despărţenia de al cărei efect este vorba. Aceasta pentru a încercà pe soţi în spre garanţia existenţei unei cauze grave de despărţenie. Intr'adevăr, pare sigur aproape că vieaţa comună e imposibilă între soţi când ei se despart cu preţul despoierii de o însemnată parte din avut, fie chiar în profitul copiilor lor, atunci când legiuitorul se grăbeşte în spre acest rezultat, căci continuă: *„..chiar din ziua celei d'intâiu declaraţiuni de despărţenie..*", când dejà prin urmare se va operà transmisiunea de drepturi dela părinţi la copii. Iată în spre care sfârşit art. 258 cere inventarierea şi preţuirea întregii averi a soţilor ce vor să se despartă prin consimţimânt mutual; avere ce este de împărţit în porţiuni egale între ei şi copiii lor, conform regulelor împărţelii moştenirilor îndată după inventariere şi preţuire, pentru ca prima declaraţiune de despărţenie să poată aveà loc. Neapărat însă că, toate acestea fiind efecte ale despăr-

2) Comp. trib. Putna, Dreptul 1909 No. 61, p. 486.

ţeniei, nu vor aveà loc decât dacă divorţul se pronunţă şi realizează prin transcripţiune, care va produce prin urmare efect retroactiv din ziua acelei primi declaraţiuni. Dar dacă această realizare are loc, toate înstrăinările consimţite de părinţi după prima lor declaraţiune de despărţenie vor cădeà, copiii putând în principiu revendicà bunurile înstrăinate atribuite lor, dovedind în lipsă de inventar sau de probe exacte, care este averea părinţilor ce li se cuvine.

„...va fi considerată...“ prin singura autoritate a legii dela care prin urmare copiii deţin averea ce li se atribue în modul arătat iar nu dela părinţi, de unde rezultă că aceste bunuri nu vor fi supuse nici raportului nici reducţiunii.

769. Şi de astădată soţii nu pierd decât nuda proprietate a bunurilor atribuite copiilor, dar acum această restricţiune n'are loc decât până la majoritatea acestora, epocă de când copiii devin proprietari deplini (arg. cuvint. *„...deplină proprietate...“*) ai bunurilor ce li se atribue, ceeace rezultă din textul de faţă care continuă: *„..Tatăl şi mama însă vor aveà dreptul pe venitul acelor părţi din avere, până la ajungerea copiilor în vârstă legiuită..“*; restricţiune, de altfel, tot în vederea copiilor căci are loc: *„...cu îndatorire însă pentru ei* (soţi uzufructuari) *de a întreţine şi a creşte pe copii, după mijloacele şi după poziţiunea lor socială...“*.

„Tatăl şi mama...“, fiecare pe bunurile ce a pierdut, deci, în mod independent de exerciţiul puterii părinteşti spre deosebire cu ce are loc în materia uzufructului legal al art. 338—341, atribut al puterii părinteşti.

„...până la ajungerea copiilor **în vârstă legiuită...“** : adică până la majoritate, care are loc la 21 ani, când numai, copiii vor putea revendicà, prin urmare, în caz de înstrăinare, bunurile atribuite lor, pe când uzufructul legal al art. 338—341 iea sfârşit la împlinirea vârstei de 20 ani de către copil.

770. Uzufructul de faţă constituind dar un drept particular deosebit de uzufructul art. 338—341, atribut al puterii părinteşti, pare a trebuì să se tragă concluziunile că, decăderile fiind de strictă interpretare, art. 340 in fine nu se va putea aplicà mumei învestite de uzufructul art. 285 al. I, şi că acest uzufruct va continuà şi în cazul morţii copilului minor până când acesta ar fi devenit major dacă trăià. Ne întrebăm însă, ce va fi într'un

asemenea caz: cu îndatorirea *„de a întreține și a crește...?“* Neapărat însă, că în caz de moarte a părintelui învestit cu uzufructul art. 285 al. I în timpul minorității copilului, uzufructul acesta va încetà pentru a face loc, dacă celalt părinte trăiește, uzufructului art. 338—341 în profitul acestuia asupra aceloraşi bunuri.

771. In fine, art. 285 al. I termină dispunând: *„...toate aceste vor urmà fără prejudițiul celorlalte foloase, ce ar fi fost asigurate zișilor copii, prin tocmelile căsătoriei urmate între tatăl și mama lor...“*, foloase care nu pot fi luate copiilor pe cari despărțenia nu trebue să-i atingă, ce sunt independente de încercarea impusă părinților prin textul de față și care de altfel sunt asigurate copiilor și prin art. 284 interpretat.

772. *Observațuni. a)* Transmisiunile art. 285 neconstituind nici succesiuni, nici instituțiuni, nu pot fi considerate cu titlu universal, ci numai ca cu titlu particular, cu toate că poartă asupra unei cotități ($^1/_3$, $^1/_2$), deci nu vor atrage și transmisiunea întru atât a datoriilor; *b)* Aceste atribuțiuni de proprietate ating principiul egalității între copiii erezi: aceştia existând din mai multe căsătorii (comp. No. 762/II și 768/II).

773. Afară de efectele particulare de care se ocupă capitolul de față, despărțenia produce o serie de efecte care toate izvorăsc din desfacerea căsătoriei pe viitor ce ea realizează, de unde libertatea de recăsătorie a persoanelor divorțate cu restricțiunile art. 277 și 278 [1]). Despărțenia desfăcând căsătoria, ridică însuşirea de soți persoanelor divorțate, de unde căderea tuturor drepturilor și îndatoririlor ce atârnă de această însuşire. Astfel soții divorțați nu-şi vor mai datorà unul altuia credință, sprijin și ajutor (art. 194), ei nu vor mai fi ținuți a locuì împreună (art. 196), bărbatul nu va mai datorà protecție femeiei și aceasta ascultare lui (art. 195), autoritatea maritală și starea de subordonare a femeiei bărbatului vor încetà (art. 197 urm.). Soții divorțați nu vor mai aveà dreptul de a se moștenì (art. 679), nu-şi vor mai datorà alimente (art. 194), nu vor mai putea cere interdicțiunea unul altuia (art. 436). Soția divorțată nu va mai aveà domiciliul bărbatului (art. 93), ea nu va mai aveà dreptul la numele bărbatului (art. 7 l. 18 Martie 1895), la pensia lui. Convenționile matrimoniale ale soților, accesoriile căsătoriei

1) No. 742, 1º.

vor cădeà cu aceasta precum şi orice regim căsătoresc între nişte foşti soţi. Cum însă regimul legal la noi este separaţiunea bunurilor, în lipsă de contract modificător: despărţenia nu va atrage decât încetarea datoriei de contribuţiune a art. 1284. Dacă însă despărţenia are a lăsà raporturile între soţii divorţaţi şi copiii lor intacte [1]), acelaş lucru trebuieşte decis şi cu privire la legăturile de rudenie şi alianţă izvorîte din căsătoria desfăcută prin divorţ, căci şi acestea sunt raporturi ce nasc din căsătorie faţă de terţe persoane, ca paternitatea şi filiaţiunea. Prin urmare, atât împiedecările la căsătorie (art. 143, 144) cât şi obligaţiunea alimentară (art. 187, 188) vor subsistà între rude şi aliaţi după desfacerea prin divorţ a căsătoriei, de unde nasc această rudenie şi alianţă. In ceeace priveşte alianţa, aceasta e admis când există copii din căsătorie. De altfel art. 188 nu coprinde şi despărţenia printre cauzele care fac să înceteze datoria alimentară între aliaţii ţinuţi de asemenea îndatorire.

Cu începere de când se vor produce toate aceste efecte ale despărţeniei?

774. In ceeace priveşte efectul care consistă în transmisiunea unei porţiuni de avere a părinţilor copiilor, legiuitorul indică, după cum am văzut, momentul de producţiune: *„...chiar din ziua celei d'intâiu declaraţiuni de despărţenie...“* (art. 285 al. I), fiind vorba de despărţenie prin consimţimânt mutual; iar în materie de divorţ pentru cauză determinată: *din momentul transcrierii sentinţei de divorţ, în ceeace priveşte averea mobilă, şi din momentul transcrierii în registrele de mutaţiuni, în ceeace priveşte imobilele...“* (art. 285 al. II) [2]).

775. *Ce să decidem relativ la celelalte efecte ale despărţeniei asupra căror legiuitorul nu se pronunţă?* Să le considerăm ca începând din ziua primei cereri în despărţenie sau din momentul transcrierii sentinţei de divorţ.

---

1) V. No. 748 urm.

2) Deasemenea ştim că în urma modificării din 1906, termenul de viduitate curge din momentul admiterii cererii de separaţiune de locuinţă (No. 743).

Credem că soluţiunea afirmativă la prima întrebare trebuieşte în orice caz exclusă neputându-se supleà în sensul derogator la principiul indisolubilităţii căsătoriei care împiedecă efect de casare a căsătoriei înainte de despărţenie pronunţată. Este adevărat, părţile nu vor primì astfel reparaţie pe cât posibil de grabnică pentru timpul pierdut! Dar nu trebuieşte uitat că în materia despărţeniei procedura cu complicaţiunile ei constituie un element esenţial. Şi pe urmă, nu legiuitorul el însuş *în acelaş sens numai, adică în spre încercareà soţilor* ce vor să divorţeze, declară bunurile lor transmise până la cotitatea stabilită, din ziua celei d'intâiu declaraţiuni de despărţenie?

Tot răspuns negativ pare a trebuì să primească şi ultima întrebare faţă de consideraţiunea că autoritatea judecătorească, în sistemul nostru legislativ, pronunţă despărţenia, transcrierea neconstituind decât o formalitate de împiedecare ca hotărîrea irevocabilă de despărţenie să devie neavenită, de unde efectul retroactiv al acestei transcrieri, întrucât ea s'ar considerà ca o condiţiune a eficacităţii sentinţei de despărţenie. Şi într'adevăr, legiuitorul ne vorbeşte de: **„...beneficiul judecăţii...“** (art. 248) de *„...nulitatea* **hotărîrii...“** (art. 276), iar numai fiind vorba de transmisiune de bunuri, în spre siguranţă în transacţiuni, face să înceapă efectele despărţeniei dela îndeplinirea formalităţii unei transcrieri.

Cu toate că despărţenia e opera justiţii, şi această soluţiune ni se pare dubioasă fiind dat efectul realizator de despărţenie al transcrierii hotărîrii de divorţ în registrul ofiţerului stărei civile, transcriere care nu este altceva decât vechia pronunţare a despărţeniei de către ofiţerul stărei civile sub altă formă [1]). De altfel începerea efectelor despărţeniei numai dela transcrierea hotărîrii ce o pronunţă este de interes social cu privire la terţele persoane care nu vor aveà a se teme decât de asemenea efecte ce vor fi fost în posibilitate de a cunoaşte de mai înainte, consultând registrele de transcripţiune.

1) No. 681.

TITLUL VII.

Despre paternitate şi despre filiaţiune.

Héan: „De la paternité et de la filiation“ 1868. Questionnaire: Ambroise Collin, Bul. Soc. d'ét, législ. 1908 p. 107.

776. Statul părinţilor cu privire la copiii lor se numeşte *paternitate*, iar al acestora faţă de cei d'intâiu: *filiaţiune: paternitate* şi *filiaţiune* putând fi *legitime* sau *naturale* după cum se produc prin descendenţa în căsătorie sau rezultă din raporturi sexuale în afară de căsătorie.

Titlul de faţă se ocupă de paternitatea şi filiaţiunea, legitime în primele două capitole, iar de cele naturale în ultimul capitol.

777. Legiuitorul mai recunoaşte raporturi ca între părinţi şi copii şi independent de faptul generaţiunii şi anume ca urmare a actelor „*Sf. Botez*“, şi adopţiunii, de unde paternităţi şi filiaţiuni *religioase* şi *pur civile,* tratate sub art. 145 şi titlul VIII al adopţiunii.

CAPITOLUL I.

Despre filiaţiunea copiilor legitimi născuţi sau concepuţi în căsătorie [1]).

778. Înţelegându-se prin copii legitimi cei făptuiţi de două persoane căsătorite, ar trebui consideraţi astfel numai copiii concepuţi în timpul căsătoriei, chiar dacă s'ar naşte în urma desfacerii ei. Cum însă în sistemul nostru legislativ singura naştere în timpul căsătoriei chiar concepţiunea fiind anterioară acesteia, este suficientă pentru ca un copil să fie considerat ca legitim (art. 288), rubrica de faţă cu drept cuvânt a dat azil şi copiilor *„născuţi în căsătorie“*. Dar această rubrică nu este complectă

1) C. Car. P. I. C. 2 art. 1. — Cu toţi termenii generali ai acestei rubrici, capitolul de faţă care o poartă, nu se ocupă decât de filiaţiunea legitimă faţă de tată.

căci în legiuirea noastră şi copiii concepuţi (deci şi născuţi) după desfacerea căsătoriei sunt legitimi (art. 289) fără a mai vorbi de copiii naturali, legitimi prin legitimare. Mai este nevoie de observat că termenul „...*filiaţiunea*...“ coprinde şi paternitatea ce-i serveşte de corelativ?

779. Copilul legitim fiind produsul căsătoreştei generaţiuni, dovadà filiaţiunii legitime a unei persoane nu poate rezultà decât din stabilirea unei asemenea generaţiuni ca făptuitoare a ei. Acest lucru fiind însă imposibil în mod direct, cel ce va voi a stabilì filiaţiunea sa legitimă nu va aveà de dovedit decât *naşterea sa* dintr'o femeie *căsătorită;* cât în ceeace priveşte paternitatea, legiuitorul vine în ajutor statuând art. 286/1: *„Bărbatul este tatăl copilului conceput (zămislit) în timpul căsătoriei*“ [1]), aşà că n'ar mai rămâne de dovedit decât această concepţiune în timpul căsătoriei, cel puţin pentru punerea la adăpost de art. 288 şi 289 [2]).

780. Vom arătà explicând capitolul următor, cum se dovedeşte naşterea cuiva dintr'o anumită femeie, cât în ceeace priveşte proba căsătoriei acelei femei trimitem la studiul dovezii căsătoriei.

781. Presupunând filiaţiunea legitimă faţă de mumă stabilită, proba paternităţii legitime este gata în virtutea legii căci: „...*Bărbatul* acelei mume *este tatăl copilului*...“, ceeace şi de cele mai multe ori va fi adevărat, fiind dat că majoritatea femeilor fiind cinstite n'au raporturi sexuale cu alţi bărbaţi decât soţul lor, consideraţiune care a determinat pe legiuitor a statuà astfel în lipsa posibilităţii unei dovezi directe, materiale, a paternităţii. Şi pe urmă, s'ar putea presupune că orice bărbat are altă voinţă când se căsătoreşte pentru a fundà o familie legitimă, decât a admite ca ai săi legitimi pe toţi copiii ce vor naşte din soţia sa în timpul căsătoriei? [3]).

---

1) L. 5. D. de in jus voc. 2. 4. — l. 12 D. de stat. hom. 1, 5. — l 3 §§ 11. 12. D. de suis 38, 16.

2) Căci după cum am arătat şi copiii concepuţi înainte de căsătorie, precum şi cei concepuţi după căsătorie sunt legitimi, primilor însă se poate tăgădui paternitatea pentru naştere precoce (art. 288), atunci când ultimii nici nu sunt aşezaţi sub scutul prezumţiei de paternitate, putându-li-se contestà legitimitatea (art. 289).

3) Consideraţiune de natură a explicà legitimitatea copilului conceput înainte de căsătorie.

782. Dar art. 286 al. I, continuă: „...*conceput în timpul căsătoriei...*“, de unde necesitatea de a se putea fixà momentul concepţiunii. Or, dacă concepţiunea, urmă imediată a generaţiunii tatălui este misterioasă ca ultima, rezultatul ei, naşterea, după cum am arătat, fapt exterior, fiind lesne de stabilit, odată aceasta efectuat durata desfăşurării până la naştere corespunzătoare perioadei numite de gestaţiune a mumei, va aveà ca început concepţiunea, pe care iat-o fixată. Cum însă gestaţiunile femeilor sunt mai lungi sau mai scurte după temperamente, împrejurări, legiuitorul pentru a evità aprecieri abuzive,. stabileşte pe baza indicaţiunilor ştiinţelor fiziologice, lărgind limitele aşezate de acestea în spre favorizarea legitimităţii, un maxim de durată al perioadei de gestaţiune de 300 zile şi un minim de 180 zile pentru a nu ajunge decât la fixarea unei perioade întregi, înăuntrul cărei concepţiunea a putut numai să aibă loc după cum gestaţiunea va fi fost mai lungă sau mai scurtă, şi anume perioada coprinsă între a 180-a zi (şi aceasta fiind numărată, cum în decursul ei concepţia a putut să aibă loc) şi a 300-a zi (aceasta fiind numărată deasemenea pentru acelaş motiv) înainte de naştere, adică: 121 zile, care formează perioada legală a concepţiei. Lucrurile stând astfel, ar trebui ca întreaga perioadă legală a concepţiunii să cadă în timpul căsătoriei în spre stabilirea cu certitudine a căsătoreştei generaţiuni; legiuitorul însă, încă odată, spre favorizarea legitimităţii, cere ca toată perioada legală a concepţiunii să cadă înainte de căsătorie pentru a acordà acţiunea în tăgadă de paternitate (art. 288) şi după căsătorie pentru a scoate de sub scutul prezumpţiei de paternitate (art. 289); precum şi sub art. 286 prescrie ca imposibilităţile de coabitaţiune pe care le iea în seamă să fi avut loc în decursul acelei întregi perioade pentru a da acces la o tăgadă de paternitate pe baza lor. Ceeace face că: posibilitatea legală de concepţiune în timpul căsătoriei este suficientă! De aci pare a rezultà că calculul termenelor se impune din momentul celebrării căsătoriei şi acel al desfacerii ei, cum din acele momente concepţiunea a fost posibilă şi a încetat de a mai fi astfel. Acelaş calcul pe zile adică intervale de 24 ore, conform art. 1887—1889 s'ar zice prin urmare că este exclus. Şi într'adevăr, în materia de faţă nu este vorba de acele termene lungi ale prescripţiunii *(instituţiune particulară)* pe care le-a avut în vedere art. 1887—1889 pe când

legiuitorul acì formulează: „...*mai înaintea* **naşterii**...“ (art. 286 al. II) iar nu înaintea *zilei* naşterii; „...*mai înainte de 180 zile dela data* **căsătoriei**...“ (art. 288) iar nu din *ziua* căsătoriei; *dela desfacerea* **căsătoriei**...“ (art. 289), iar nu din *ziua* desfacerii căsătoriei[1]). Toate cele stabilite până acì rezultă din art. 286 al. II — 289.

783. Este naturală libertatea oricui de a tăgădui, a nu recunoaşte fapte care poate pe nedrept i se atribue. Dar în interesul fundaţiunii familiii legitime ce se urmăreşte prin căsătorie chiar de bărbat, legiuitorul nu permite acestuia de a tăgădui, de a nu recunoaşte paternitatea ce-i impune prin art. 286 al. I, astfel statuează: „*Bărbatului nu-i va fi iertat să nu recunoască de al său pe copil, sub cuvânt de neputinţă trupească; nu va putea a nu-l recunoaşte nici chiar pentru cauză de adulteriu...*“ (art. 287). Se poate însă întâmplà să existe certitudine, multă probabilitate cel puţin că prezumţia sus citatului text nu corespunde adevărului! Ei bine, nici în vederea unor asemenea împrejurări legiuitorul nu dă dreptul de tăgadă bărbatului în mod general, acordându-i numai o acţiune în nerecunoaştere *strict reglementată* pentru dărâmarea prezumpţii: „*Pater is est quem nuptiae demonstrant*“ [2]) şi aceasta numai *în anumite cazuri.*

784. A. **Cazuri în care se poate tăgădui paternitatea:** toate acestea bazându-se pe neexactitatea vădită a prezumţiii de paternitate sau pe mari aparenţe de adevăr în acest sens.

I. „*Bărbatul, însă, va putea să nu recunoască de al său pe copil, dacă dovedeşte că în cursul timpului coprins între a 300-a zi şi între acea a 180 mai înaintea naşterii copilului, a fost în imposibilitate fizică de a coabità cu soţia sa, fie din cauză de depărtare fie din orice accident*“ (art. 286 al. II).

785. Imposibilitatea fizică de coabitare în tot decursul perioadei legale de concepţiune, excluzând posibilitatea paternităţii bărbatului, legiuitorul dă acestuia prin textul de faţă dreptul de a tăgădui acea paternitate ce-i impune precedentul aliniat. Şi încă nu-i

1) V. însă Alexandrescu op. cit. p. 213.

2) Prin urmare, oridecâteori această prezumţie nu va fi stabilită, un va puteà fi nici vorbă de acţiunea în tăgadă de paternitate cu cadrurile ei restrânse; aşà bărbatul va putea în mod liber combate dovada prin martori a maternităţii femeiei lui, destinată a sprijini sus numita prezumţie, deci nestabilită încă.

recunoaşte acest drept decât atunci când acea imposibilitate fizică de coabitaţiune rezultă: *„...fie din cauză de depărtare, fie din orice accident...“;* de unde tragem concluziunea că bărbatul nu va aveà acţiunea în nerecunoaştere chiar în caz de imposibilitate fizică de coabitare: dacă aceasta ar rezultà dintr'o altă cauză decât depărtarea sau accidentul, astfel în caz de neputinţă naturală a lui. De altfel o asemenea cauză pe lângă că arată nedemn de interes pe bărbatul care, ştiindu-se astfel, s'a căsătorit[1]), este şi de o constatare grea şi degradatoare.

1. **Despre imposibilitatea fizică de coabitare din cauză de depărtare.**

786. Depărtarea înseamnă un spaţiu de loc între două extremităţi de care ar fi vorba. Or, cum legiuitorul nu distinge, existenţa continuă, în tot decursul perioadei legale de concepţie, a unui asemenea spaţiu între soţi, dovedită, va fi suficientă pentru fundarea unei acţiuni în nerecunoaştere din partea bărbatului, oricare ar fi împrejurările: astfel, chiar dacă distanţa s'ar fi putut parcurge în intervalul perioadei legale a concepţiunii sau dacă soţii ar fi stat în decursul acelei întregi perioade în aceeaş localitate. Va fi dar depărtare legală între un bărbat stând la Viena şi femeia lui locuind în Bucureşti, dacă se poate dovedì că în decursul perioadei legale a concepţiii bărbatul n'a părăsit Viena şi femeia Bucureştii, cu toate că distanţa între aceste două oraşe se poate parcurge de multe ori în intervalul de 121 zile. Deasemenea va fi depărtare legală între bărbatul încazarmat chiar în localitatea unde stă femeia sa, dacă se poate dovedì că serviciul celui d'intâiu l-a împiedecat de a se întâlnì cu femeia în tot decursul perioadei legale de concepţie, de ex: el fiind în garnizonă într'un loc pe care nu l-a putut părăsì în acest interval şi unde străinii n'au acces.

1) Ne întrebăm însă dacă este moral din partea legiuitorului a presupune o experienţă de această natură înainte de căsătorie?

2. **Despre imposibilitatea fizică de coabitaţiune din cauză de accident.**

787. Legiuitorul formulând: „...*din* **orice alt** *accident*“, şi accident însemnând: orice întâmplare fortuită nenorocită, pare a trebui admis că ori-ce cauză deasemenea natură pricinuind neaptitudine de generaţie, fie perpetuă, fie timporară a bărbatului, atrage, în sistemul nostru legislativ, imposibilitate fizică de coabitare dând acces tăgadei de paternitate, fie că o astfel de cauză ar fi anterioară ori posterioară căsătoriei, cum legiuitorul nu distinge. Mulţi autori însă nu admit ca accident, întâmplare nenorocită cu cauză externă, decât rănirile, schingiuirile, operaţiunile chirurgicale, ş. a. a...., excluzând din această noţiune, bolile, întâmplări *nenorocite cu cauză* internă. Deasemenea în mod frecuent se exclude şi accidentul anterior căsătoriei.

Este adevărat, neputinţa din boală este de o constatare nesigură atunci când părerea excluzivă a boalei a învins înaintea consiliului de stat francez, dar nu trebuieşte uitat că nici interpretul, nici părerile corpurilor deliberante nu fac legea: care nu e decât formula adoptată: formulă în specie tocmai cu termen cel puţin dubios. Deasemenea legiuitorul sub textul ce interpretăm pune accidentul pe acelaş plan cu depărtarea, care trebuie să fie posterioară căsătoriei pe când părerea excluzivă a accidentului anterior pare a rezultà din discuţiunea înaintea consiliului de stat francez; însă abstracţiune făcându-se de consideraţiunea că nu discuţiunile în corpurile deliberante fac legea, ci: formula ei *precizâ*: ce nu e cazul acì, depărtarea prin natura ei n'are sens înainte de căsătorie, iar în materie de accident este vorba de urmările lui care singure se pot continuà după căsătorie. Cât despre obiecţia ce se poate face că bărbatul cu accident anterior căsătoriei făcându-l neputincios nu e demn de interes, ea se poate combate prin consideraţiunea că el a putut socotì că se va vindecà.

II. *In caz când s'a făcut cerere de divorţ, bărbatul va putea să nu recunoască de al său pe copilul născut după 300 zile dela intentarea acţiunii de divorţ, sau mai înainte de 180 zile dela revenirea soţiei la domiciliul conjugal sau împăcarea soţilor*“. „*Acţiunea nu este admisă dacă în fapt a existat coabitare între soţi*“ (art. 286 al. III adăugat de legiuit. din 1906).

787 *bis.* Legiuitorul presupunând o stare de serioase neînţelegeri între soţi pe cale de a divorţà, de unde multă probabilitate de o imposibilitate pentru ei de a trăi împreună, dă drept, după cum se vede, bărbatului de a tăgădui paternitatea copilului născut de soţia sa, a cărui întreagă perioadă legală de concepţie ar cădeà în timpul despărţeniei ce începe cu cererea în spre acest sfârşit. Aceeaş soluţiune în ipotezele nemenţionate de legiuitor ca acele: de pronunţare, de respingere a despărţeniei, de netranscriere în termen a hotărîrii pronunţând despărţenia (ce denotă împăcare). Şi anume în prima ipoteză încetarea stărei de căsătorie va luà locul acelei situaţiuni de imposibilitate morală de coabitare şi în ultimele, acel termen de 180 zile va începe a curge dela respingerea despărţeniei (care pune capăt stării de divorţ) şi dela expirarea termenului transcrierii.

Prezumpţia însă a legiuitorului de imposibilitate de coabitare de unde, în practică, separare de locuinţe, nu poate decât să cadă înaintea probei contrarie, ceeace determină pe legiuitor de a refuzà acţiunea în nerecunoaştere, dacă se dovedeşte că a existat de fapt coabitare între soţi în perioada legală a concepţii şi de a face să curgă termenul minim de gestaţie dela revenirea soţiei, care fapt dacă arată concordarea prezumţii legale cu adevărul până la intervenirea lui, răstoarnă intervenind acea prezumţiune de imposibilitate de coabitare.

Iată o interpretare de natură a explicà sistemul textului nostru de a luà în seamă când cererea de despărţenie, când faptele revenirii la domiciliu a soţiei, al coabitării, sistem care în realitate este rezultatul unei ultime modificări nechibzuite adusă de cameră proiectului care făceà să curgă cele 300 zile dela părăsirea domiciliului conjugal de femeie, soluţie ce rezultă şi din sistemul nostru *dacă se dovedeşte* că acea părăsire a fost ulterioară cererii de divorţ.

III. Art. 287. *„Bărbatului nu-i va fi iertat să nu recunoască de al său pe copil, sub cuvânt de neputinţă trupească; nu va puteà a nu-l recunoaşte nici chiar pentru cauză de adulter (precurvie) afară numai când naşterea i se va fi tăinuit, la care caz va fi admis a propune toate faptele proprii a justificà că el nu este tatăl copilului“. (Comp. c. Car. P. I. C. 2 art. 1 şi c. Calim. §§ 189, 209/10).*

787 *ter.* Singurul adulter, bine înţeles, coincizând cu epoca

concepţii întrucâtva [1]) al femeiei, neexcluzând posibilitatea paternităţei bărbatului, nu poate fundà o acţiune în nerecunoaştere; dar un asemenea adulter al femeiei însoţit de tăinuirea din parte-i a naşterii, bărbatului, dă acestuia acces la o acţiune în nerecunoaştere, cum o atare purtare a femeiei cu soţul ei face paternitatea acestuia foarte dubioasă, tăinuirea naşterii neexplicându-se dacă femeia nu s'ar teme că cu drept cuvânt bărbatul va considerà pe copil ca nefiind al său. Pare dar că bărbatul va aveà de dovedit pentru a-i se deschide calea nerecunoaşterii, adulterul femeiei şi tăinuirea naşterii (iar nu numai a sarcinii faţă [2]) de el de către femeie: ceeace implică şi ascunderea sarcinii ei. Cu toate acestea într'o părere se consideră ca suficientă dovada tăinuirii naşterii, adulterul fiind de natură a rezultà din celelalte fapte doveditoare de nepaternitate şi mai înainte de toate din tăinuirea ea însăş a naşterii care implică întrucâtva o mărturisire că bărbatul nu e tatăl copilului [3]). In orice caz o asemenea mărturisire expresă nu pare a se putea admite ea nefiind *prevăzută de legiuitor*. Şi în adevăr, pe lângă că ea va putea fi numai rezultatul mâniei, răzbunării din partea femeiei, ar permite acesteia de a compromite în mod arbitrar interesele copilului, sentimentul cinstei părăsind-o. Cât despre mijloacele de probaţiune, ele vor fi, ca pentru orice fapt, acele de drept comun, fiind vorba de adulter, trebuind a purtà asupra unor *urmări neechivoce* din partea femeiei înspre ascunderea naşterii pentru stabilirea tăinuirii acesteia, fără ca reuşita ultimei să fie necesară cum totul se reduce la atitudinea femeiei faţă de bărbat, care în orice caz e presupus că a descoperit adevărul, cum este vorba ca el să tăgăduiască paternitatea ce i se atribue.

788. In urma dovezii adulterului femeiei împreună cu aceea a tăinuirii naşterii din parte-i, bărbatul n'are decât acces la acţiunea în nerecunoaştere, rămânând încă să o dovedească. Şi totuş de o dovadă în sensul riguros al cuvântului nu pare a fi vorba, căci legiuitorul admite pe bărbat: *„...a propune* **toate faptele** *proprii a* **justifica** *că el nu este tatăl copilului*". Şi în adevăr, nu poate

1) C. Judiciar 1897
2) V. însă Dreptul 1887 No. 34.
3) V. dreptul 1895 No 57.

fi vorba decât a face evident, convingând pe deplin judecătorii, ceeace este deja verosimil, adulterul şi tăinuirea fiind stabilite. Cât în ce priveşte acele fapte justificative de nepaternitate a bărbatului, se citează: discordia între el şi femeie, separarea de locuinţă între aceştia, etatea înaintată a bărbatului, starea lui bolnăvicioasă, semănarea copilului cu complicele adulterului..., care toate se aşează sub formula: imposibilitate morală de coabitare, expresiuni neexacte, căci orice fapte în sensul arătat, după cum se vede, sunt admise precum şi cele de ordine fizică[1]).

IV. *„Bărbatul nu va putea tăgădui paternitatea copilului născut mai înainte de 180 zile dela data căsătoriei, în următoarele cazuri: 1. Dacă a ştiut, mai înainte de căsătorie, că femeia e însărcinată; 2. Dacă a asistat când s'a făcut actul de naştere şi dacă acel act este subscris de el, sau conţine declaraţiunea sa că nu ştie a subscrie"* (art. 288).

789. Copilul *„...născut mai înainte de 180 zile dela data căsătoriei*=179 de zile fiind durata minimă a gestaţiunii, ar trebui să fie natural, cum întreaga perioadă a lui de concepţie cade înainte de căsătorie; cu toate acestea legiuitorul prin faptul că în articolul de faţă, reglementează nerecunoaşterea lui din partea bărbatului, nu numai că-l consideră ca legitim, ceeace face şi cu copilul conceput după căsătorie (art. 289), dar îl aşează şi sub scutul prezumpţiei de paternitate a art. 286, al. I. Aceasta se justifică fiind dat scopul căsătoriei de a fundà o familie legitimă, scop urmărit şi de bărbat, care probabil că este chiar el autorul copilului conceput înainte de căsătorie. Situaţia acestui copil însă este mai puţin avantajoasă decât aceea a copilului regulat conceput în timpul căsătoriei, căci dacă paternitatea ultimului se poate tăgădui de bărbat numai în cazurile studiate ale art. 286 al. II şi III şi 287, paternitatea aceluia se poate în principiu tăgădui pentru singura lui naştere precoce: o a patra cauză şi aceasta, peremptorie, de nerecunoaştere a paternităţii.

790. Se vede dar că copilul născut în condiţiunile art. 288 nu va fi legitim al căsătoriei decât ca urmare a unei adeziuni din

---

1) Cât despre formula cu care încheie art. 287: *„Nerecunoaşterea nu va putea fi primită când a existat de fapt intrunirea între soţi"*, ea ar fi trebuit eliminată după ce şi-a găsit loc sub art. 286 al. III.

partea bărbatului care sau se abţine a tăgădui paternitatea lui, sau s'a căsătorit ştiind că femeia pe care o iea este însărcinată (No. 1), sau asistă la naştere subscriind actul de naştere, sau declarând că nu ştie a subscrie (No. 2); atâtea atitudini în care legiuitorul vede o mărturisire de paternitate din partea bărbatului, ce dealtmintreli credem că poate rezultà şi din alte împrejurări ca: asistenţa la botez, invitarea la festivităţi de naştere din partea bărbatului, ş. a.

791. S'ar zice dar, că filiaţiunea legitimă a copilului conceput înainte şi născut după căsătorie este rezultatul înţelegerii autorilor săi (bărbatul fiind probabil tatăl), cari în urmă, dar înainte de naşterea copilului, se căsătoresc aşà că art. 288 ar autorizà legitimarea copiilor numai concepuţi prin căsătoria subsecuentă a autorilor lor (art. 304). Şi într'adevăr, nu trebuieşte considerat ca dejà născut copilul conceput numai, oridecâteori este vorba de interesele lui? Această întrebare este de natură a se opune obiecţiunii că legitimarea este destinată copiilor *născuţi* în afară de căsătorie, obiecţiune care, dealtfel, se poate combate şi prin consideraţiunea că legiuitorul statuează pentru majoritatea cazurilor pe care le prevede.

792. Se susţine însă şi, că copilul născut înainte de 180 zile dela căsătorie ar fi adevărat legitim, graţie unei ficţiuni în virtutea căreia el ar fi considerat ca conceput cel mai curând în ziua celebrării căsătoriei. Această părere se poate sprijni pe lucrările preparatorii ale codului Napoleon şi pe rubrica noastră purtând: „...*copiilor* **legitimi născuţi** (numai) *sau concepuţi în căsătorie*“

Controversa de faţă este fără interes practic la noi unde copiii adulterini şi incestuoşi putând fi legitimaţi, art. 288 le profită chiar dacă acest text se consideră ca autorizând o legitimare.

B. Despre stricta reglementare a acţiunii în nerecunoaştere de paternitate.

793. Acţiunea în nerecunoaştere de paternitate pe lângă că nu este admisă decât în oarecare cazuri, după cum am arătat, mai este tot în interesul legitimităţii restrânsă în aplicarea ei prin aceea că nu se acordă decât *unor anumite persoane* şi *înăuntrul unor termene determinate.*

I. Căror persoane este acordată acţiunea în nerecunoaştere de paternitate ?

794. Tăgada, nerecunoaşterea, de natură a nu se referì decât la faptele celui ce tăgăduește, nu recunoaşte, pare indicat ca acţiunea în tăgadă, nerecunoaştere de paternitate să nu poată aparţine decât bărbatului cum se referă la paternitatea acestuia. Şi în adevăr, cu toate că dovezile în spre câştigul de cauză pe această cale se pot administrà de oricine şi că multe alte persoane pot fi interesate a pornì în această direcţiune, legiuitorul nu acordă acţiunea ce ne ocupă decât bărbatului [1]) şi numai în unele cazuri erezilor lui ca continuatori ai persoanei acestuia. Ceeace exclude dela exerciţiul ei, nu numai pe muma copilului chiemată a-şi apără cinstea şi pe erezii acesteia precum şi pe copil, dar şi pe rudele cele mai de aproape ale bărbatului, întrucât n'ar fi erezi ai lui, precum şi pe toţi urmaşii lui cu titlu particular: continuatori nu ai persoanei, ci la bunuri numai.

795. *a) Acţiunea în nerecunoaştere în mâinile bărbatului* îi aparţine în mod excluziv de orice persoană, cât trăieşte, având un fundament moral, cu toate că şi interese pecuniare ale lui pot fi legate de dânsa; de aci rezultă că ea îi este strict personală, neputând fi intentată nici măcar de persoane unite cu el pe calea reprezentării ca tutorele lui în caz de interdicţiune, creditorii lui conform art. 974, deasemenea n'ar puteà să fie intentată nici de trimişii în posesiune ai averii bărbatului în caz de absenţă a acestuia (Bulet. Cas. S. I, 1888, p. 28).

796. *b) Acţiunea în nerecunoaştere în mâinile erezilor bărbatului:* continuatori ai persoanei acestuia numai cu privire la patrimoniu, nu este fundată decât pe un interes pecuniar [2]) şi încă pentru a le aparţine trebuie ca principalul interesat, bărbatul, să fi murit titular al acţiunii sale, adică în termenul de pornire al ei şi fără a fi renunţat la dânsa [3]) căci altfel erezii n'ar aveà pe cine continuà intentând acţiunea în nerecunoaştere, cum bărbatul el însuş pierduse dreptul la ea. Dar lucrurile stând astfel,

---

1) Arg. cuvint. „Bărbatul... va putea... nu va putea..." etc...

2) V. art. 291.

3) Arg. cuvint.: „*Dacă bărbatul a murit mai înainte de a reclamà, dar în timpul pe când erà încă primit a o face...*" (art 291).

neapărat că aceşti erezi vor puteà şi urmà înainte cu acţiunea începută de bărbatul mort în cursul procesului.

Legiuitorul neînţelegând a acordà, în afară de bărbat, acţiunea în nerecunoaştere de paternitate decât continuatorilor persoanei sale, nu poate decât a voì să desemneze prin *moştenitori: orice succesori universali sau cu titlu universal* de ai bărbatului, fie prin testament ori ab intestat şi chiar prin dar, aceste persoane putând a se sprijinì în spre fundarea acţiunii lor pe toate cauzele admise caşì bărbatul: astfel chiar pe adulterul femeiei cu tot caracterul acestuia de delict privat. Dar cum continuaţiunea persoanei nu există decât relativ la patrimoniu, aşà că în mâinile succesorilor bărbatului acţiunea în nerecunoaştere va aveà un fundament pecuniar în totdeauna, de astădată şi creditorii acestora o vor puteà intentà conform art. 974.

II. Care sunt termenele înăuntrul cărora acţiunea în nerecunoaştere trebue să fie intentată?

797. La această întrebare răspund art. 290 şi 291 statuând:

„In deosebite cazuri, în care bărbatul e autorizat a reclamà, el trebuie să-şi facă reclamaţiunea în termen de 1 lună, de se află acolo unde s'a născut copilul; în termen de 2 luni dela întoarcerea sa, dacă la epoca naşterii erà absent; în termen de 2 luni, după ce a descoperit frauda, dacă i se va fi ascuns naşterea copilului“.

„Dacă bărbatul a murit mai înainte de a reclamà, dar în timpul pe când erà încă primit a o face, moştenitorii vor aveà două luni spre a contestà legitimitatea copilului, socotite din ziua când acel copil ar fi intrat în posesiunea averii bărbatului, sau din epoca când ar fi atacat posesiunea moştenitorilor asupra acelei averi“.

798. Legiuitorul impune aceste termene scurte pentru ca starea de legitimitate să nu fie prea multă vreme dubioasă, ce mai înainte de toate trebuie să intereseze pe părinţi deci şi pe bărbat, cum ei s'au căsătorit pentru a fundà o familie legitimă. Este dar vorba de o adevărată decădere de drept, edictată de legiuitor împotriva îndreptăţiţilor ce nu procedează la timp, de unde

tragem concluziunea că aceste termene n'ar fi suspendate contra minorilor, conform art. 1876 (C. jud. 1904, No. 32).

„*In deosebite cazuri, în care bărbatul e autorizat a reclamà...*“ : adică a tăgăduì paternitatea ce i se atribue: şi anume în cazurile art. 286 al. II şi III—288; singurele dând drept la acţiunea în recunoaştere după cum ştim [1]).

„*...în termen de 1 lună...*“ : neapărat dela naştere. Sunt însă autori cari susţin că acţiunea în nerecunoaştere va fi valabil intentată şi în urma simplei concepţii dacă copilul se va naşte viu.

„*...de se află* (adică bărbatul) *acolo unde s'a născut copilul...*“, când legiuitorul presupune că bărbatul iea cunoştinţă de naştere îndată ce se produce: ceeace-l determină de a nu aşezà ca punct de plecare a termenului de 1 lună ajungerea naşterii la cunoştinţa bărbatului.

„*...în termen de 2 luni* **dela întoarcerea sa**, *dacă la epoca naşterii (bărbatul) era* **absent...**“ (adică neprezent); de astă dată legiuitorul face să curgă termenul dela întoarcerea bărbatului, cum presupune că numai cu aceasta a putut să iea cunoştinţă de naştere: împrejurare considerată suficientă însă [2]).

„*...în termen de 2 luni,* **după** *ce a descoperit frauda...*“ căci acest fapt numai îi va fi adus la cunoştinţă naşterea: „*...dacă i se va fi ascuns naşterea copilului...*“

„*...spre a contestà legitimitatea...*“ : termeni proprii cu privire la sensul riguros al acţiunii de nerecunoaştere care nu se poate înţelege decât din partea bărbatului [3]), dar neexacţi în punctul de vedere legal, cum erezii bărbatului în condiţiunile arătate au chiar acţiunea art. 286 al. II şi III—288, iar nu pe aceea numai a art. 289.

„*...socotite din ziua când acel copil ar fi intrat în posesiunea averii bărbatului, sau din epoca când ar fi atacat pose-*

---

1) Deci, cu excluziunea art. 289 care instituesţte acţiunea în contestaţiune de legitimitate, cu toate că acest text urmează pe suscitatele, precedând cele două articole ce interpretăm.

2) Va depinde de aprecierea judecătorilor momentul de când bărbatul va putea fi considerat ca reîntors, adică: ca încetând de a mai fi neprezent şi în general autoritatea judecătorească va aveà de cercetat dacă bărbatul poate fi considerat ca prezent ori neprezent faţă de depărtarea lui de locul naşterii.

3) No. 794.

siunea moştenitorilor asupra acelei averi [1]): căci numai din acest moment moştenitorii, în mâinile cărora acţiunea în nerecunoaştere are numai un fundament cu privire la patrimoniu, capătă un interes cel puţin născut şi actual pecuniar pentru a se putea mişcà. Cu toate acestea, consideraţiunea că copilul ar putea aşteptà dinadins cu privire la luarea în posesiune a averii până ce dovezile acţiunii în nerecunoaştere se vor fi şters, a îndemnat la admiterea exerciţiului acesteia din partea erezilor chiar înainte de ridicarea oricărei pretenţiuni de către copilul în posesiunea legitimităţii sale, şi aceasta pe baza unui interes viitor şi eventual al acelor erezi.

799. Observaţiuni: *a)* După cum se vede, legiuitorul înţelege ca termenele înăuntrul cărora acţiunea în nerecunoaştere trebuie să fie intentată, să nu curgă decât, bărbatul sau erezii lui având ştiinţă despre naşterea copilului de a cărui paternitate este vorba şi din momentul ce cunosc această naştere. In adevăr, ei nu pot să fie făcuţi răspunzători pentru tăcerea ce păstrează, sau să fie consideraţi ca renunţători la acţiunea în nerecunoaştere cât timp n'au cunoştinţă de naşterea acelui copil. De acì tragem concluzia că în ipotezele de alienaţiune mintală, interdicţie, termenele de mai sus nu vor putea curge decât din momentele reluării uzajului raţiunii, ridicării interdicţiei; *b)* Deasemenea se poate vedeà că legiuitorul impune termene, fie de o lună, fie de două luni: şi anume: bărbatului care se află unde s'a născut copilul numai: primul termen mai scurt! Aceasta, de oarece numai bărbatul în aceste împrejurări nu va fi fost surprins de naşterea copilului, spre a aveà nevoie de timp mai îndelungat pentru a reflectà, a-şi preparà dovezile, cum legiuitorul presupune că n'a putut decât cunoaşte sarcina femeiei sale; *c)* Toţi aceşti îndreptăţiţi la acţiunea în nerecunoaştere putând renunţà în mod tacit la ea prin faptul că lasă să treacă termenile înăuntrul căror ţrebuie să o intenteze fără să procedeze astfel, vor putea renunţà la această acţiune şi în mod expres.

---

1) V. § 213, c. Calim.—C. Jud. 1904 No 32

Procedura în materie de tăgadă de paternitate.

800. Acţiunea în nerecunoaşterea paternităţii, de competinţa tribunalului civil (art. 299), se va îndreptà la domiciliul copilului care este pârît (art. 58 pr. civ.), dacă acesta este major, şi la domiciliul tutorelui ad-hoc care se va fi numit lui de către tribunal conform art. 693 dacă este minor, chiar având un tutore ordinar, pe cale de analogie cu ce statuează art. 389 şi 747. Cu toate acestea, soluţiunea de faţă relativ la cazul minorităţii este dubioasă cum legiuitorul nu prevede nici reglementează acì numirea unui tutore special: lacună regretabilă căci în majoritatea cazurilor copiii sunt încă mici când li se tăgăduieşte paternitatea. Afară numai dacă s'ar sprijinì cineva pe intenţiunea ce ar fi avut legiuitorul nostru de a înlăturà numai celelalte dispoziţiuni ale art. francez 318, decât acea referitoare la instituirea tutorelui ad-hoc, suprimând acest text. Cât despre muma copilului, credem că n'ar putea fi decât înlăturată acì ca apărătoare a lui, căci deşì protectoare naturală a copilului ei, situaţiunea sa atât faţă de bărbat cât şi în proces, nu-i permit de a aveà atitudinea cuvenită în spre apărarea intereselor copilului.

Despre efectele hotărîrilor de nerecunoaştere.

801. Dacă acţiunea în nerecunoaştere este respinsă, prezumţia de paternitate a art. 286 al. I rămânând în picioare, filiaţiunea legitimă a copilului a cărui paternitate se tăgăduise nu va fi primit nici o atingere. Dacă însă acţiunea în nerecunoaştere reuşeşte, prezumpţia art. 286 al. I cade, iar copilul nu rămâne decât cu filiaţiunea pe care şi-o stabilise faţă de muma sa căsătorită: filiaţiune naturală simplă în ipoteza concepţiunii copilului înainte de căsătorie când muma erà liberă (art. 288), şi adulterină în celelalte cazuri (art. 286 II şi III şi 287), cum va rezultà din hotărîrea judecătorească de admitere a nerecunoaşterii, că muma în starea de căsătorie a conceput pe copil din operile altui bărbat decât al său legitim. Acest copil însă, în orice caz, va rămâne în

familia mumei caşi cum ar fi un legitim, însă al ei numai: fiind dat că în sistemul nostru legislativ copiii naturali, fără deosebire de cei adulterini sau incestuoşi, sunt asimilaţi cu cei legitimi faţă de mumă.

Fie că hotărîrea va fi respins nerecunoaşterea, fie că o va fi admis, situaţiunea copilului însă nu va fi în mod definitiv şi absolut stabilită de ea, decât dacă va fi intervenit în urma unei tăgade a bărbatului sau a tuturor erezilor acestuia în drept, şi în caz de judecată contra erezilor copilului, faţă de toţi aceştia. Şi într'adevăr, numai în aceste ipoteze nu va mai există îndreptăţit la adăpost de hotărîre, putând sperà o soluţiune judecătorească deosebită, pe când dacă hotărîrea nu va fi intervenit decât faţă de unii erezi, fie ai bărbatului, fie ai copilului, efectul ei relativ numai, nu va împiedecà posibilitatea de ajungere la o altă soluţiune din partea erezilor rămaşi pe din afară.

802. N'a mai rămas de explicat decât situaţia, în punctul de vedere al paternităţii legitime, a copilului conceput după desfacerea căsătoriei. Acest copil rezultat al operilor unor persoane care încetase de a mai fi căsătorite, este natural, însă cum legitimitatea lui n'ar supărà poate pe nimeni, legiuitorul în spre favorizarea acesteia statuează art. 289: *„Legitimitatea copilului născut după trei sute zile dela desfacerea căsătoriei, va putea fi contestată“*, ce înseamnă că legiuitorul, fără a declarà pe acest copil ca de plin drept nelegitim [1]), nu-l aşează însă sub scutul prezumţiei de paternitate a art. 286 I, ca pe copilul conceput înainte de căsătorie (art. 288), aşà că să fie nevoie de acţiunea strict reglementată a nerecunoaşterii, pentru a-l alungà din familie, ci permite oricui s'ar simţì atins de legitimitatea lui, a-i o contestà caşi cum ar fi vorba de copilul unei femei necăsătorite, acţiune în contestaţiune de stat caşi acea în tăgadă de paternitate, numită în contestare de legitimitate. Şi într'adevăr, de astădată ne mai existând paternitate impusă de tăgăduit, este suficient a se negà legitimitatea copilului, întreprindere care nu poate aveà decât succes, odată naşterea tardivă a copilului fiind stabilită [2]).

Legitimitatea *copilului:* de unde tragem concluziunea că în

1) După exemplul §§ 181 şi 209 c. Calim.
2) Comp. Gaz. Trib., 21 Apr. 1909.

sistemul nostru actual de legislaţiune copilul conceput după căsătorie este legitim în ochii legiuitorului, căci altfel textul de faţă n'ar dispune în sensul contestării unei legitimităţi pe care n'ar avea-o. Şi acest copil este astfel legitim prin simplul fapt că legiuitorul nu-l declară de drept nelegitim.

„...născut după trei sute zile dela desfacerea căsătoriei...“, ce e echivalent cu concepţia după căsătorie, 300 zile constituind perioada maximă de gestaţie; de unde se vede că copilul în cestiune este în realitate natural, deşi considerat ca legitim de legiuitor; dar cum acesta permite contestarea legitimităţii lui, va fi suficient a dovedì că perioada legală de concepţiune cade după căsătorie, pentru ca judecătorii să fie obligaţi a-l declară nelegitim. Credem că pe nedrept s'a criticat această soluţiune, căci de s'ar admite puterea de apreciere a judecătorilor, s'ar compromite scopul de înlăturare a acesteia. urmărit de legiuitor prin sistemul fixării limitelor extreme de gestaţiune. Şi pe urmă, nu e adevărat că legiuitorul nu înţelege a tolerà situaţiunea copilului cu naştere tardivă decât numai nesupărând pe nimeni? Dar dacă legitimitatea oricărui copil *„...născut după trei sute zile dela desfacerea căsătoriei va putea fi contestată“*, nu e în totdeauna nevoie în spre acest sfârşit ca să fi treçut mai mult decât aceste 300 zile, aşà: în caz de o a doua naştere din partea femeiei dela desfacerea căsătoriei.

„...va putea...“ facultate din partea celor în drept a contestà legitimitatea iar nu relativ la justiţie, care e obligată a declarà legitim pe copilul a cărui naştere tardivă se va fi stabilit[1]).

„...fi contestată...“, şi anume: de orice persoană interesată cât timp interesul pecuniar ce-i serveşte de fundament nu va fi prescris, aşà contestarea legitimităţii va putea fi îndreptată nu numai de bărbat în caz de desfacere a căsătoriei prin despărţenie şi de erezii lui în spre înlăturarea copilului dela succesiunea tatălui, dar şi de muma legatară universală în spre acelaş sfârşit, precum şi de copil, pentru a scăpà de ex. de o îndatorire la alimente. Toate acestea spre diferenţă cu acţiunea în tăgadă a paternităţii care trebuieşte intentată în termene scurte şi nu aparţine decât bărbatului şi une-ori erezilor săi[2]).

1) V. No. 802 al. I şi III.

2) Cuvintele: „In deosebitele cazuri...“ ca întreg textul şi următorul nereferindu-se la art. 289, ci numai la cele ce preced pe acesta, cu toate că el se află intercalat între ultimele şi primele. Comp. No. 798.

CAPITOLUL II.

803. „**Despre dovedirea filiaţiunii copiilor legitimi**“, neapărat: în mai puţin cele deja stabilite cu privire la dovedirea filiaţiunii copiilor legitimi faţă de tată în capitolul precedent; ce va coprinde: dovedirea filaţiunii copiilor legitimi faţă de mamă împreună cu un mijloc particular de dovedire a filiaţiunii legitime faţă de ambii părinţi, precum şi calea de urmat pentru administrarea tuturor acestor dovezi.

„...*copiilor legitimi...*“ mai bine: ce se *pretind* legitimi, ceeace ei vor aveà de stabilit prin dovada căsătoriei femeiei pe care o reclamă ca mumă, pentru a găsì acces la calea mai uşoară a probei filiaţiunii legitime, acea a dovezii filiaţiunii naturale fiind mai grea.

A. **Despre dovada filiaţiunii copiilor legitimi faţă de mumă** precum şi, *despre posesiunea de stat ca mijloc de dovadă a filiaţiunii legitime faţă de ambii părinţi.*

804. Mijloacele de dovedire a filiaţiunii legitime faţă de mumă sunt: *actul de naştere, posesiunea de stat* şi *martorii*, primul şi ultimii în spre stabilirea sprijinului prezumţiei de paternitate a art. 286 al I [1]), posesiunea de stat implicând şi dovada filiaţiunii legitime faţă de tată.

805. a) *Despre dovada filiaţiunii legitime faţă de mumă prin actul de naştere*, mijloc anume instituit ca dovadă regulată, normală în spre acest sfârşit pentru garanţia familiei legitime, cu toate că este vorba de a se stabilì un fapt material, naşterea lesne de dovedit. De altfel, dacă actul de naştere e menit a dovedì naşterea numai, aceasta nu constitue faptul unei femei anumite care este mumă?

806. Pe baza acestor consideraţiuni, art. 292 dispune: „*Filiaţiunea copiilor legitimi se dovedeşte prin actele de naştere trecute în registrele stărei civile*“, mai rămânând, neapărat, ca ceice invoacă asemenea acte astfel, să dovedească că ele sunt ale lor, ce înseamnă, să probeze identitatea lor cu copiii a căror naştere se stabileşte din anumite femei prin acele acte, probă care se va putea face fie prin posesiunea de stat, fie prin martori, chiar

1) V. No. 781.

fără nici un început de dovadă scrisă, cum legiuitorul nu cere o astfel de dovadă parţială pentru a da acces martorilor decât în cazul lipsei garanţii unui titlu (art. 296).

„*Filiaţiunea copiilor legitimi...*“ şi anume faţă de mumă numai, care fiind stabilită, va servì de fundament prezumţiei art. 286 al. I, *aceasta* aducând dovada filiaţiunii legitime şi faţă de tată, chiar în lipsa indicaţiunii lui în actul de naştere sau în caz de constatări contrarii în această privinţă [1]), actul de naştere neavând a dovedì filiaţiunea legitimă faţă de tată. Toate acestea după cum de altfel nici indicaţiunile relativ la căsătoria mumei în actul de naştere, care nu e menit a dovedì căsătorie, nu vor aveà nici o tărie, căsătoria mumei fiind regulat stabilită.

„*...trecut în registrele stărei civile...*“, conform regulii generale în materie de acte de stare civilă, în spre păstrare, regulă în afară de care acestea nu pot servì de mijloace de dovadă.

807. In rezumat: cel ce va voì a dovedì filiaţiunea sa legitimă, va trebuì, după ce va fi căpătat acces la această dovadă probând căsătoria femeiei pe care o pretinde muma sa, conform art. 176, 179 sau 33 [2]), să probeze naşterea din partea ei prin act de naştere (art. 292) şi în urmă, identitatea lui cu copilul a cărei naştere actul constată, fie prin posesiunea de stat, fie prin martori. Iar odată muma legitimă fiind astfel găsită, tatăl său va fi bărbatul ei (art. 286 al I) [3]).

b) *Despre dovada filiaţiunii legitime prin posesiunea de stat.*

808. Ce este posesiunea de stat?

La această cestiune răspunde art. 294:

„*Posesiunea de stat se statorniceşte prin întrunirea de fapte îndestulătoare, ce arată legământul de filiaţiune şi rudenie între un individ şi familia din care pretinde a face parte*“. „*Cele*

1) Arg. şi cuvintele: „*...sub* **nume** *mincinoase, sau ca născut din* **tată şi mamă** *necunoscuţi...*“ (art. 296 al. I): plural care exclude ipotezele indicaţiunilor numai cu privire la tată, când prezumţia de paternitate 'şi va face cu toate acestea cursul.

2) Dreptul 1907 No. 11.

3) Dreptul 1905 No. 84.

mai de căpetenie din aceste fapte sunt: că acel individ a purtat în totdeauna numele părintelui, al cărui fiu se pretinde a fi; că tatăl l-a tratat ca pe fiul său şi a îngrijit, în această calitate, de creşterea, de întreţinerea şi de stabilirea sa". „Că a fost recunoscut în această calitate în totdeauna în societate." „Că a fost recunoscut în această calitate de familie...".

Aşà dar, se poate înţelege prin posesiunea de stat de copil legitim, starea cuiva de a se bucurà faţă de anumite persoane de raporturi caşi cum ar fi copilul lor, raporturi de stabilit prin martori ca orice fapte şi care implică atâtea recunoaşteri tacite de filiaţiune din partea părinţilor.

„...îndestulătoare...". Nu toate faptele de natura celor indicate vor trebui să fie întrunite dar, totul depinzând de aprecierea judecătorilor. (Dreptul 1906, No. 40 şi 81 cu nota d-lui Alexandrescu).

„...Cele mai de căpetenie...„: şi într'adevăr, există şi alte fapte de natură a arătà legămîntul acela de filiaţiune şi pe care se va putea sprijinì cel ce vrea să-şi dovedească filiaţiunea legitimă.

809. Care este rolul acestei posesiuni de stat ca dovadă a filiaţiunii legitime?

Art. 293 răspunde: *„In lipsă de un asemenea titlu* (adică act de naştere) *este îndestulătoare posesiunea constantă a statului de copil legitim...",* de oarece legiuitorul presupune că această stare de fapt va corespunde realităţii, ceeace are loc în imensa majoritate a cazurilor, pe când părinţii, familia, iar nu copilul cărui trebuie să servească acest mod de probaţiune, e autorul lui, ca soţii relativ la starea de uniune legitimă cărora le-ar fi permis de a dovedì căsătoria lor prin posesiunea de stat, aşà că legiuitorul n'aveà a să teme acì de o alcătuire pentru trebuinţa cauzei din partea copilului.

„In lipsă de un asemenea titlu [1])...", oricare ar fi cauza acestei lipse cum legiuitorul nu distinge, copilul în orice caz neputându-se face răspunzător de ea ca soţii cu privire la actul de căsătorie [2]). De acì se vede că posesiunea de stat e o dovadă în-

1) C. Jud. 1905 No. 60.

2) Se admite chiar că lipsa nu e nici măcar de dovedit de copil, rămânând ca adversarii să dovedească existenţa unui act de naştere.

locuitoare a actului de naştere în materie de filiaţiune legitimă, de unde tragem concluziunea că în caz de coexistenţă de act de naştere şi posesiune de stat contradictorii, primul va înlătură pe ultima.

„...*este îndestulătoare...*“, adică pentru a face oficiul actului de naştere. Prin natura lucurilor însă dovadà rezultând din posesiunea de stat este mai întinsă decât aceea a actului de naştere, căci ea presupune identitatea copilului stabilită, implicând şi filiaţiunea legitimă faţă de tată. Intr'adevăr nu se poate înţelege posesiune de stat decât a unei anumite persoane determinate, şi posesiune de stat de copil legitim decât faţă de ambii părinţi, cum existenţa ei numai faţă de un părinte n'ar constitui o stare de raporturi ca aceea a copiilor legitimi [1]).

„...*posesiunea constantă...*“, adică fără întrerupere dela naştere, căci numai astfel starea raporturilor ar fi ca aceea a copiilor legitimi faţă de părinţii lor [2]).

810. Dar dacă posesiunea de stat este un mod de probaţiune numai înlocuitor al actului de naştere în materie de filiaţiune legitimă, orice efect al ei nu se va aflà şters faţă de un asemenea act. In adevăr art. 295 dispune : „*Nimeni nu poate reclama o stare civilă contrară aceleia ce-i dă titlul său de naştere şi posesiunea de stat conform* (citiţi: conformă) *acestui titlu...*“ „*Şi vice-versa, nimeni nu poate contestà starea civilă aceluia ce are o posesiune de stat conform* (conformă) *titlului său de naştere...*“ [3])

Prin urmare, posesiunea de stat, care, contrazicătoare a actului de naştere este fără eficacitate faţă de acesta, îl întăreşte într'atât fiind conformă lui, că face filiaţiunea legitimă astfel constatată, de nestrămutat: aceasta în spre un fundament solid al legitimităţii fiind dat că în imensa majoritate a cazurilor semnalatul acord va corespunde realităţii. Cât despre puţinele cazuri contrarii, legiuitorul a preferit să impună tolerarea lor în interesul general arătat cu atât mai mult că luarea în consideraţiune a acestora ar fi condus la combaterea prin martori a două mijloace de probaţiune oferind garanţii de altă natură.

---

1) C. Jud. 1902 No. 45.
2) C. Jud. 1903 No. 7.
3) C. Jud 1905 No. 46.

811....„*titlul său de naştere şi posesiunea de stat...*“ factori cari *singuri* produc situaţia de nestrămutată a filiaţiunii legitime, de unde tragem concluziunea că aceasta ar putea fi combătută, chiar rezultând dintr'o posesiune de stat conformă cu actul de naştere oridecâteori aceste mijloace de probaţiune n'ar fi atacate în substanţa lor: aşà când s'ar contestà legitimitatea pentru naştere tardivă (art. 289) ori pentru substituirea unui copil străin celui adevărat, cum în primul caz nu s'ar atacà sinceritatea actului de naştere, nici în al douilea caz aceea a posesiunii de stat care a însemnat întotdeaunà recunoaşterea adevăratului copil[1]).

812. Dacă legiuitorul nu dă decât ambelor dovezi reunite ale actului de naştere şi posesiunii de stat virtutea de a stabilì în mod irevocabil filiaţiunea legitimă, înţelege că fiecare din aceste mijloace de probaţiune singur să poată fi în mod liber combătut, ce ne conduce a studià: al treilea mijloc de dovadă şi anume: martorii.

c) *Despre dovada filiaţiunii legitime prin martori.*

813. Pare natural a se putea dovedì prin martori faptul material al naşterii din care decurge filiaţiunea legitimă. Cum însă legiuitorul instituieşte ca mijloace de probaţiune anume ale filiaţiunii legitime actul de naştere cu înlocuitoarea lui posesiunea de stat: *inatacabile împreună numai*, nu rămâne loc pentru dovada cu martori decât *în lipsa acestor mijloace specifice de probaţiune sau pentru combaterea fiecăreia existând singură.*

814. A. **Proba cu martori în lipsă de act de naştere şi posesiune de stat:** în spre care sfârşit art 296 al. I dispune... „*In lipsă de titlu şi de posesiune de stat statornică, dovada filiaţiunii* (legitime) *se poate face prin martori...*“ prin urmare, oricare ar fi cauza lipsei titlului, posesiune de stat statornică neexistând cum legiuitorul nu distinge, admiţându-se că copilul nici n'ar aveà nevoie de a arătà cauza pentru care nu înfăţişează extract după act de naştere. Copilul ar putea dar recurge la proba prin martori nu numai când actul de naştere nu va fi fost redactat, dar chiar când

1) Dreptul 1896 No. 72.

asemenea act există fără ca copilul să ştie unde, precum şi în ipoteza art. 33 când copilul va fi dispensat de condiţiunile aliniatului următor.

815. B. **Proba cu martori în spre combaterea unuia din mijloacele specifice de dovadă**, în care sens acelaş art. 296 al. I statuează... *„ori dacă copilul a fost înscris, sau sub nume mincinoase, sau ca născut din tată şi mamă necunoscuţi, dovada filiaţiunii se poate face prin martori...“*. Ipoteză în care se dovedeşte prin martori pentru combaterea actului de naştere singur: titlu mincinos; ce va aveà loc şi faţă de o posesiune de stat contradictorie, exclusă după cum ştim fiind titlu. In fine, rămâne cazul neprevăzut de acest text al unei posesiuni de stat de copil legitim necorespunzătoare adevărului, fără act de naştere. Cum numai cele două mijloace specifice de probaţiune împreună produc dovadă nerevocabilă (art. 295), e cert că şi posesiunea de stat singură va putea fi răsturnată prin martori, ca fiind înşelătoare.

816. Dar dacă legiuitorul pe deoparte nu lasă decât un loc limitat probei prin martori în materie de filiaţiune legitimă faţă de cele două mijloace specifice de dovedire, actul de naştere şi posesiuneà de stat ce stabileşte, pe de altăparte mai limitează încă cazurile de admisiune ale dovezii prin martori nepermiţând-o întrucât ar fi admisă decât cu importante restricţiuni, sub anumite condiţiuni, în spre care sfârşit art. 296 al. II statuează:

„Cu toate acestea dovada aceasta nu poate fi primită de cât atunci când există un început de dovadă înscris, oricând prezumţiunile sau indiciurile ce rezultă din fapte constante sunt de o astfel de gravitate, în cât să se poată primi admiterea dovezii prin martori“; atâtea împrejurări de natură a face verosimile pretenţiunile copilului ce vreà să-şi dovedească filiaţiunea în spre depărtarea bănuelii că el ar urmări învestirea, graţie unor martori falşi, plătiţi, cu însuşirea unei filiaţiuni ce nu este a lui.

817. *„...un început de dovadă înscris...“*, adică un înscris din care ar rezultà semnalata verosimilitate cerută, art. 297 continuând în spre explicare: *„Inceputul de dovadă înscris rezultă din titluri de familie, registre şi hârtii casnice ale tatălui sau ale mamei, din acte publice sau chiar private, emanate dela una din părţile ce figurează în contestaţiune, sau care ar aveà vre-un interes în cestiune dacă ar fi în vieaţă“:* toate documente adesea

privitoare la raporturi de filiaţiune, pe când scriptură din partea pârîtului (muma aci) sau reprezentantului său (art. 1197 al. II) în sensul filiaţiunii, mai că nu se va găsi, ceeace a îndemnat pe legiuitor a lărgi astfel în materia ce ne ocupă înţelesul începutului de dovadă scrisă a art. 1198 al. II. De altfel, dacă în materie obişnuită, numai pârîtul are de ordinar interes contrariu, aşà că un început de dovadă emanând dela altă persoană să poată părea suspect, în materia noastră sunt nenumărate persoanele care pot aveà interes a contestà legitimitatea reclamată de copil. Această stare particulară a lucrurilor e de natură a îndemnà şi admiterea scrisorilor ca „...*acte... private...*“, cu toate că, simple conversaţiuni scrise, ele nu sunt destinate a produce efecte juridice.

818. Aceleaşi consideraţiuni au determinat pe legiuitor a da acces la dovada cu martori nu numai când există un început de dovadă scrisă ca sub art. 1197, dar şi: „...*când prezumţiunile sau indiciurile ce rezultă din fapte constante sunt de o astfel de gravitate, în cât să se poată primi admiterea dovezii prin martori*“, ce vor aveà de apreciat judecătorii [1]); şi în adevăr, indiciuri ca: semănarea copilului cu femeia ce pretinde că-i este mumă, sau un semn ce s'ar fi făcut copilului pe corp, ori fapte ca purtarea pretinşilor părinţi cu copilul, nu fac filiaţiunea legitimă tot atât de verosimilă ca începutul de dovadă scrisă?

„...*ce rezultă din fapte constante...*“: şi în adevăr, ele n'ar putea rezultà din proba prin martori, căci aceasta nu este admisă decât ca urmare a lor, atunci când prezumpţiunile de astădată nu pot face probă complectă prin ele însele, nici martorii singuri admişi, ele fiind permise, ca de obiceiu (art. 1203).

819. Odată filiaţiunea legitimă faţă de mumă stabilită, neapărat însă în mod contradictoriu cu tatăl, pentru ca acesta să nu poată invocà caracterul de relativitate al hotărîrii, filiaţiunea legitimă faţă de tată va rezultà pe calea prezumţiei de paternitate a art. 286 al. I [2]), şi iată filiaţiunea legitimă a unui copil în mod complect dovedită în urma probei prin martori.

820. S'ar zice însă că cu regret a fost admisă dovada prin martori în materie de filiaţiune legitimă cu toate restricţiunile im-

1) Bulet. 1903 p. 1252.

2) V. No. 807; ceeace rezultă şi din art. 298 in fine.

puse ei. In adevăr, în articolul imediat următor 298, legiuitorul continuă: „*Dovada contrarie* (adică: celor stabilite prin martori în materie de filiaţiune legitimă) *se va putea face prin toate mijloacele proprii de a statornici, că reclamantul nu e copilul mamei ce pretinde că are...*“ [1]), ceeace reuşind, va cădeà şi filiaţiunea faţă de tată, sprijinul prezumţiei art. 286 al. I din care decurgeà aceasta fiind astfel distrus, pe când acelaş rezultat n'ar putea fi atins faţă de un act de naştere doveditor fără posesiune de stat conformă, decât sub restricţiunile art. 296 al. II. Dar legiuitorul în acelaş text merge şi mai departe dispunând: „*Dovada contrarie se va putea face... că reclamantul... nu e copilul bărbatului mamei...*“, ce înseamnă autorizare de a se dărâmà în mod liber şi direct, prin toate mijloacele posibile, prezumpţia de paternitate a art. 286 al. I, pe când ea sprijinindu-se pe un act de naştere doveditor al filiaţiunii faţă de mumă, nu se poate atacà decât pe calea strâmtă a nerecunoaşterii (art. 286, al. II şi III — 288) [2]). Şi părţile interesate nu vor întârzià de a profità de art. 298 in fine, în caz de imposibilitate de a se combate filiaţiunea faţă de mumă! După cum se vede, legiuitorul în art. 298, autoriză dărâmarea prin orice mijloace de dovadă a unor rezultate obţinute sub importante restricţiuni impuse de art. 296 al. II. Aceasta, fiind dată prevenţia ce în ochii lui caracteriză pe cel care îşi reclamă filiaţiunea legitimă fără titlu, sau recunoaşterea posesiunii de stat.

B. Despre procedura în materie de dovedire a filiaţiunii legitime.

821. Când cineva are act de naştere şi posesiune de stat conformă de copil legitim, nu poate fi vorba să reclame un stat pe care-l are, nici alt stat decât acela care-i aparţine în mod irevocabil şi deci, nu este nici de contestat (art. 295). Când însă o persoană n'are nici act de naştere, nici posesiune de stat, poate fi cestiune să urmărească stabilirea în profitu-i a filiaţiunii ei le-

1) Bulet. 1889 p. 761.

2) Aşà chiar în ipoteza art. 33 când martorii constituesc în mod excepţional un mijloc regulat de probaţiune.

gitime pe care nu o posedă: calitate ce-i poate fi contestată. Deasemenea poate fi loc pentru un copil de a reclamà o filiaţiune legitimă alta decât aceea ce-i conferă actul de naştere numai, sau posesiunea de stat singură, persoanele interesate fiind atunci şi ele în drept a contesta, fie statul ce posedă copilul, fie pe cel ce urmăreşte. Reclamaţiunea în acest sens, se va face pe calea unei acţiuni particulare numită: în reclamaţiune de stat şi contestaţiunea printr'o acţiune anumită: în contestaţiune de stat. Aceste acţiuni corelative îşi găsesc reglementarea în art. 299—301, iar acţiunea în reclamaţiune de stat şi în art. 302 şi 303.

I. Reguli comune acţiunii în reclamare şi contestare de stat.

a. *Competinţa în materie de acţiune în reclamaţiune şi contestaţiune de stat.*

822. Ca tot ce priveşte statul oamenilor, şi aceste acţiuni nu pot fi decât de competenţa justiţii civile, ce rezultă din art. 299 care dispune: *Tribunalele civile vor fi singure competinte a hotărî asupra reclamaţiilor privitoare* (ceeace coprinde şi contestaţia statului), *la starea civilă*".

„*Tribunalele civile...*": adică tribunalele de judeţ la prima instanţă, şi în apel: curţile de apel, neapărat cu drept de recurs în casaţie.

„...*vor fi* **singure** *competinte...*": ce exclude ca competinte orice alte juridicţiuni, ca cele represive, ca tribunalele comerciale şi judecătoriile de ocoale [1]), chiar în detrimentul regulii că, judecătorul acţiunii este şi acel al excepţiunii sau că principalul atrage accesoriul, de unde rezultă că acţiunile noastre nu vor putea fi intentate nici pe cale incidentală la o acţiune publică înaintea veri-unui tribunal represiv.

823. Aşà dar, s'ar părea că oridecâteori acelaş fapt ar constituì o infracţiune la legea penală şi ar permite, fiind stabilit, celor în drept de a dovedì adevărata stare civilă, ca: un fals în

1) Dreptul 1906 No. 34.

ceeace priveşte redactarea unui act de stare civilă [1]), ar fi loc la aplicarea art. 8 al. II din codul de procedură penală care statuează: *„...acţiunea privată se va suspendà, până mai întâiu se va pronunţà definitiv asupra acţiunii publice...“*. Art. 300 însă statuează: *„Acţiunea criminală* (citiţi penală) *în contra unui delict pentru suprimarea stărei civile* [2]*), nu va putea începe decât după ce s'a dat hotărîrea definitivă asupra cestiunii stărei civile...“*, ce înseamnă inversul de ce statuează art. 8 c. pr. pen. sus citat, şi anume, că: acţiunea publică se va suspendà, până mai întâiu se va pronunţà definitiv asupra acţiunii private!

De ce această intervertire întârzietoare a funcţiunii sociale de a pedepsì?

824. Desigur, pentrucă legiuitorul a voit să asigure cestiunii civile, mai importantă de astădată în ochii lui decât cea penală, o examinare lipsită de orice prejudecată în penal, din partea juridicţiunii celei mai în măsură de a o cumpănì în modul cuvenit. Acest demers însă ar fi fost inutil pentru evitarea liberei probe prin martori care ar atârnà de instanţele represive, căci nu juridicţiunile determină mijloacele de probaţiune, ci trebuiesc să administreze pe cele prescrise de lege în modul arătat de aceasta.

„...asupra **cestiunii** *stărei civile“*: Ce ar părea să arate că suspendarea din text nu poate aveà loc decât acţiunea civilă fiind pornită, aşà că funcţiunea publică de a pedepsì nu poate fi împiedecată prin abţinerea interesaţilor de a acţionà în civil: sens în care, de altfel, e redactat şi art. 8 cu privire la acţiunea privată, cu singura diferenţă că acest text presupune în mod formal acţiunea publică: *„...intentată mai înainte sau în* **cursul** *acţiunii private...“* [3]).

b) *Caracterul acţiunilor în reclamare şi contestare de stat.*

825. Acţiunile în reclamare şi contestare de stat, cad în afară de domeniul transacţiunilor omeneşti, cum sunt privitoare

1) Fie emanând dela ofiţerul stărei civile sau dela declaranţi mincinoşi; deasemenea sustragerea sau distrugerea de registre.

2) Adică a cărui urmare e suprimarea dovezii acelei stări.

3) Bulet. Cas 1890, p. 925. — V. însă şi D. 93. 2. 63.

la statul persoanelor care nu este în comerţ [1]). Legiuitorul aplică aceasta dispunând: *Acţiunea pentru reclamarea* (ceeace coprinde şi contestarea) *stărei civile, este neprescriptibilă în privirea copilului...*" (art. 301).

„Acţiunea pentru reclamarea stărei civile...": dar nu şi drepturile băneşti ce s'ar bazà pe acţiunile de faţă care sunt prescriptibile conform dreptului comun. Aşa: drepturile succesorale, care vor puteà să fie prescrise atunci când s'ar mai putea reclamà statul sau răspunde pe cale de contestare a unei asemenea reclamări, de ex.: în vederea altor drepturi chiar viitoare.

II. Reguli proprii acţiunii în reclamaţiune de stat.

826. Cu toate că statul oamenilor, în afară de comerţ, este intransmisibil după cum este inprescriptibil, nu se poate decât admite că toţi succesorii universali sau cu titlu universal ai copilului mort fără a-şi fi reclamat statul, să poată face aceasta cât timp fundamentul pecuniar al lor n'ar fi prescris conform dreptului comun. Şi într'adevăr: toţi aceşti succesori sunt continuatori ai persoanei copilului cu privire la patrimoniu. Legiuitorul stabileşte aceasta, însă cu restricţiuni, dispunând:

Art. 302: *„Acţiunea pentru reclamarea stărei civile nu se va puteà pornì de către moştenitorii copiilului, cari n'au reclamat decât când acesta ar fi murit minor, sau în termen de 5 ani după împlinirea etăţii majore.*"

Art. 303. *„Moştenitorii pot urmărì acţiunea deschisă de către copil, afară numai dacă acesta se va fi lepădat formal, sau ar fi lăsat să treacă 3 ani fără a o urmărì însuş, socotindu-se dela cel din urmă act de procedură*".

După cum se vede, legiuitorul admite pe moştenitori a reclamà într'un interes bănesc statul autorului lor mort, fără a fi făcut aceasta, sau a continuà instanţa începută de el, dar numai întrucât este cert că copilul nu va fi renunţat la dreptul său de a-şi reclamà statul: renunţare care, dacă nu poate fi opusă lui a cărui acţiune are un fundament moral (art. 301), cată a operà asupra acţiunii în mâna moştenitorilor lui cu caracter patrimonial. Şi în-

1) V. § 1912 c. Calimach.

tr'adevăr, e cert că copilul a renunţat la dreptul său de a-şi reclamà filiaţiunea legitimă când el *„...se va fi lepădat formal...“* de o acţiune deschisă în spre acest sfârşit, şi e multă probabilitate că el a avut această intenţiune stând *„5 ani după împlinirea etăţii majore“:* adică după ce a căpătat liberul exerciţiu al drepturilor sale fără să reclame, ceeace a determinat pe legiuitor de a-l considerà ca renunţător într'o asemenea împrejurare. Iar când copilul a *„...lăsat să treacă 3 ani fără a... urmări însuşi...“* acţiunea deschisă de dânsul, va fi renunţat la acea instanţă aşà că moştenitorii lui vor trebuì să deschidă alta dacă sunt în drept de a o face, adică în cazul când copilul ar fi murit înainte de 26 ani. In orice caz legiuitorul ar fi trebuit să asimile cu copilul, dându-le o acţiune imprescriptibilă, pe acei erezi ai lui cari 'i sunt descendenţi, cum aceştia reclamând statul ascendentului lor îl reclamă pe al lor propriu. (Comp. Cas. fr. 24 Fevr. 1908 Gaz. Pal. 1 Avr. 1908).

CAPITOLUL III

Despre copiii naturali.

827. Toţi aceşti copii născuţi afară de căsătorie[1]), chiar dacă aceasta ar fi fost interzisă între autorii lor în momentul când i-au conceput, şi anume, de art. 130, 143 şi 144, adică: dacă ar fi adulterini[2]) sau incestuoşi, sunt supuşi în sistemul nostru legislativ aceluiaş regim, adică: nu li se recunosc drepturi faţă de tată pe când cu privire la mumă sunt asimilaţi cu copiii legitimi[3]).

1) V: No. 776.

2) Fie simplii: adică cu un autor numai neliber, fie dublii adică cu ambii autori neliberi.

3) Sistem neuman în ceeace priveşte copiii naturali faţă de tată şi contrariu moralităţii întrucât nu face nici o deosebire între copiii naturali şi cei adulterini şi incestuoşi, şi asimilă pe copiii naturali faţă de mumă cu cei legitimi.— Codul Calimach deosebea pe copiii naturali simplii, numiţi bastarzi, de cei adulterini sau incestuoşi, numiţi nelegiuiţi (§§ 948, 954 şi 991).

SECŢIUNEA I.

Despre legitimarea copiilor naturali.

828. Secţiunea de faţă deşi numerotată, este după cum se poate vedeà, unică, legiuitorul uitând probabil că nu reproduce secţia II corespunzătoare din codul Napoleon. De altfel, el ar fi putut consacrà o secţiune II-a articolelor 307 şi 308 care se ocupă de cercetarea filiaţiunii naturale şi arată rubrica ca incomplectă întrucât aceasta nu anunţă de cât legitimarea.

829. *„...legitimarea copiilor naturali...“, act prin care aceştia în puterea legii se fac legitimi din nelegitimi ce erau*, nu poate fi în legiuirea noastră actuală decât urmarea căsătoriei subsecuente a autorilor lor, pe când este îndoială dacă sub legiuirea Caragea se cunoştea legitimarea [1]) şi că codul Calimach admiteà pe lângă legitimarea prin căsătorie posterioară (§§ 216 şi 943) şi pe aceea prin facerea de bine a stăpânitorilor (§§ 218 şi 943). Credem că sistemul actual, al codului Napoleon, este cel mai nemerit, căci admiţând legitimarea numai prin căsătorie subsecuentă, evită pe cât posibil de a favorizà uniunile libere de încurajarea cărora se tem cei ce proscriu legitimarea, fără a lua ca aceştia posibilitatea părinţilor naturali de a repară nişte greşeli omeneşti care nu se pot împiedeca.

Din toate acestea rezultă, că: numai copiii naturali pot fi legitimaţi; că legitimarea este un act de voinţă al părinţilor, că ea produce: legitimitatea.

830. A. **Numai copiii naturali pot fi legitimaţi.** Şi în adevăr, străinii n'au statul de copii în afară de adopţie, iar copiii legitimi nu au nevoie de a fi legitimaţi caşi copiii adoptivi. Prin urmare, când legiuitorul dispune: *„Copiii născuţi sau* **concepuţi afară** *din căsătorie, vor fi legitimaţi“* (art. 304), el nu poate aveà în vedere decât copiii *născuţi înainte* de o căsătorie ce s'ar proiectà, cum cei concepuţi numai înainte de căsătorie şi toţi cei născuţi după desfacerea căsătoriei caşi aceia născuţi în timpul acesteia sunt legitimi (art. 288 şi 289) [2]). Dar dacă numai copiii

1) V. Alexandrescu l. cit. p. 295 urm.

2) Termenul: *„...concepuţi...“* dar al art. 304, nu pare a putea explicà soluţiunea art. 288 ca bazându-se pe legitimarea unui copil conceput numai, dealtfel art. 304 n'are în vedere decât căsătoria *„...făcută* **după naştere...“**. Pas. belg. 1907, 1, 54 şi 2, 305.

naturali pot fi legitimaţi, toţi aceştia pot face obiectul unei legitimări, deci şi cei adulterini sau incestuoşi, căsătoria devenind posibilă între autorii lor. Intr'adevăr, legiuitorul n'a vroit să facă deosebire între aceştia şi copiii naturali simplii, nici cu privire la legitimare, cum n'a reprodus restricţiunea din art. 331 corespunzător al codului Napoleon: *„...autres que ceux nés d'un commerce incestueux ou adultérin....“*.

831. *Copiii...“*: neapărat în vieaţă şi nu împreună cu descendenţa lor, aceasta nefiind coprinsă în termenul: copiii. Cu toate acestea legiuitorul continuă, art. 305:

„Legitimarea se poate face chiar în folosul copiilor încetaţi din vieaţă, cari au lăsat după dânşii descendenţi şi atunci aceştia se bucură de efectele ei...“: aşà că vor aveà situaţiunea în care s'ar fi aflat dacă copiii încetaţi din vieaţă ar fi fost legitimaţi.

„...descendenţi...“: legitimi (termenul fiind destinat acestora), chiar fiind vorba de acei ai unei fete naturale care în caz de a fi naturali, s'ar aflà asimilaţi cu cei legitimi, deci ar aveà interes să invoce art. 305.

831 *bis.* B. **Legitimarea este un act de voinţă,** ce se îndeplineşte: *„...prin căsătorie, făcută după naştere între tatăl şi mama lor (adică ai copiilor ce sunt de legitimat), când aceştia îi vor fi recunoscut,* **fie prin actul de naştere, fie prin act autentic anterior căsătoriei, fie prin actul chiar de căsătorie“** (art. 304) [1]).

Prin urmare, în legiuirea noastră legitimarea nu poate fi decât rezultatul unui act de voinţă *al ambilor părinţi* naturali ai copilului de legitimat, act de voinţă ce trebuieşte îndeplinit prin *recunoaşterea acelui copil şi căsătoria părinţilor.*

832. I. *Recunoaşterea copilului de legitimat,* din partea *ambilor părinţi,* declaraţiune de paternitate şi maternitate, nu poate fi făcută decât: *„...fie prin actul de naştere, fie prin act autentic anterior căsătoriei, fie prin actul chiar de căsătorie...“*, deci nu numai *„...chiar prin actul lor de căsătorie...“*, formulă a vechiului art. 304, de altfel interpretată prin suscitatele cuvinte

---

1) Aceste ultime cuvinte, deosebit subliniate, înlocuesc în textul de faţă în urma modificării din 1906, cuvintele vechiului articol: *„...chiar prin actul lor de căsătorie.“*.

ale noului legiuitor care imediat continuă: *„Această regulă se aplică cu putere interpretativă a legii actuale“*. Dacă însă recunoaştere se poate face şi aiurea decât prin actul chiar de căsătorie, aşà ceva nu se poate realizà decât *„...fie prin actul de naştere...“* al copilului de legitimat, *„...fie prin act autentic...“*, deci nu prin act sub semnătură privată, ori verbal, aceasta în spre asigurarea sincerităţii, irevocabilităţii recunoaşterii precum şi a libertăţii părinţilor când o fac. Legiuitorul urmărind dar stabilirea în mod *cert* şi *durabil* a însuşirii de copil natural care singură dă titlul la legitimare, este cu totul indicat ca noul art. 304 să dispună mai departe: *„Copie depe actul autentic de recunoaştere va fi trimeasă de grefierul tribunalului unde a fost autentificat, la ofiţerul stărei civile care a înscris naşterea copilului, spre a se face menţiune pe marginea actului“*. *„Grefierul şi ofiţerul stărei civile, cari vor neglijà îndeplinirea acestor forme, vor fi pedepsiţi cu amendă până la 100 lei“* [1]). Totul reducându-se la constatarea unei filiaţiuni naturale faţă de ambii părinţi, art. 304 nu poate prin urmare împiedecà un asemenea rezultat ca făcând apt pentru legitimare dacă s'ar fi produs în urma unei cercetări în justiţie conform art. 307 şi 308; de altfel într'un asemenea caz va există garanţia acesteia [2]).

De ce însă recunoaşterea în spre legitimare făcută aiurea decât în actul de căsătorie nu poate fie efectuată decât **„...anterior** *căsătoriei...“ ?* [3]). Aceasta pentru a împiedeca legitimarea de străini din partea căsătoriţilor cari nu mai speră a aveà copii, căsătoriţii neputând decât adoptà. Căsătoria anterioară unei recunoaşteri fie voluntară, fie forţată, este dar ineficace, în sistemul nostru legislativ, cu privire la legitimare! Ceeace nu e raţional faţă de o filiaţiune naturală certă: situaţiune care exclude posibilitatea de a se legitimà străini. Afară de aceasta, persoanele care nu au cunoştinţă de necesitatea unei recunoaşteri cel mai târziu deodată cu căsătoria şi care se vor fi căsătorit numai în vederea legitimării, se vor găsì în imposibilitate de a-şi mai repară greşala.

---

1) Se admite însă că neîndeplinirea acestor forme nu împiedecà legitimarea.

2) V. însă Dreptul 1875 No. 55.

3) Comp. s. 1908, 1. 529.

833. II. *Căsătoria părinţilor ce vor să legitimeze*, oricât de tardivă ar fi, intervenind chiar in extremis, precum şi căsătoria putativă sau care ar fi fost imposibilă în momentul concepţiei copilului, ori precedată de altă căsătorie de atunci, va operà în virtutea singurului efect al legii legitimarea copilului natural recunoscut, chiar în contra voinţei acestuia sau a părinţilor săi; şi într'adevăr, noul art. 304 înlocueşte cu putere interpretativă chiar (al. II), cuvintele vechiului art.: *„...Se vor putea legitimà...“* prin expresiunile: *„...vor fi legitimaţi...“*, pe când de altfel vechia formulă nu conferià facultate decât cu privire la încheierea căsătoriei care nici azi nu poate fi impusă.

In fine art. 306 indică efectele legitimării statuând:

834. *„Copiii legitimaţi prin căsătoria urmată după naşterea lor, vor aveà aceleaşi drepturi caşi cum ar fi fost născuţi din această căsătorie*[1]). Ce se explică uşor cum aceşti copii vor fi fost făcuţi legitimi din nelegitimi ce erau[2]), cum în urma legitimării vor fi consideraţi deci ca legitimi adică născuţi cel mai curând în momentul celebrării căsătoriei[3]) care aceasta îi legitimează; de unde rezultă că numai din acest moment iar nu încă dela naşterea lor vor *„...aveà aceleaşi drepturi...“* caşi un copil legitim, căci dacă ar aveà aceste drepturi dela naştere, li s'ar atribuì prerogative mai întinse decât ar fi avut dacă se năşteau din căsătorie, prin urmare, nu s'ar află într'o situaţiune: *„...caşi cum ar fi fost născuţi din această căsătorie“*. Aceeaş stare în ce priveşte drepturile părinţilor faţă de aceşti copii. Aşà numai din momentul celebrării căsătoriei care a operat legitimare se vor află copiii legitimaţi sub puterea părintească a tatălui, numai din acest moment tatăl va aveà drept la alimente contra lor. Dar aceşti copii nu vor aveà drept de a moştenì pe rudele tatălui, decedate înainte de legitimarea lor: aşà pe un frate consanguin la succesiunea căruia ei ca legitimi ar fi chemaţi împreună cu tatăl lor; şi într'adevăr, în momentul deschiderii succesiunii, ei nu erau încă legitimi. Tragerea tuturor acestor concluziuni n'are însă importanţă cu privire la mumă, faţă de care copiii naturali sunt

1) Comp. §§ 942 şi 943 c. Calimach.
2) V. No. 829.
3) V. nota d-lui Alexandrescu C. jud. 1902, No. 14.

consideraţi caşi legitimi, deci şi înainte de legitimare. Cu această rezervă dar, căsătoria ce legitimează poate fi considerată ca actul de naştere al copilului legitimat.

835. Toate aceste efecte ale legitimării se vor produce cât timp unul din actele cel puţin, care o realizează: recunoaşterea copilului natural sau căsătoria părinţilor lui nu vor fi dărâmate, ce va putea aveà loc atât din partea copilului cât şi a oricărei alte persoane interesate pe calea acţiunii în contestare de legitimitate pentru viciu de fond sau de formă.

Despre cercetarea filiaţiunii naturale.

836. S'ar zice că numai printr'o treaptă de mijloc, a legitimării, legiuitorul a vroit să se coboare dela filiaţiunea legitimă studiată în precedentele două capitole la cea naturală de care se ocupă în particular art. 307 şi 308, tratând astfel despre acţiunea de a legitimà înainte de a arătà cum se stabileşte, dovedeşte statul de copil natural conferind aptitudine la legitimare. Dar şi în art. 307 şi 308 codul nostru civil nu reglementează decât: *cercetarea în justiţie* a filiaţiunii naturale, numită în mod impropriu *recunoaşterea silită sau judiciară*, negândindu-se la cazul în care copilul natural ar fi fost recunoscut în mod voluntar, ca pentru legitimare, de autorii săi, caşi cum acesta, n'ar putea face obiectul unei atare recunoaşteri în afară de instituţiunea legitimării.

837. Cercetarea filiaţiunii naturale, necesară în lipsă de a se putea aveà o recunoaştere voluntară eficace a ei din partea autorilor copilului, are ca scop constatarea judecătorească a raporturilor de descendenţă între copilul natural şi părinţii lui, în spre a le stabilì. Acest mijloc unic pentru dovedirea filiaţiunii naturale, neadmiţându-se existenţa la noi a instituţiunii recunoaşterii voluntare în afară de legitimaţiune, se impune într'o asemenea ipoteză şi pentru acoperirea unor recunoaşteri voluntare putând în orice caz servì în sistemul nostru legislativ şi stabilirii unei filiaţiuni adulterine sau incestuoase, cum legiuitorul nu distinge după ce n'a reprodus art. 342 c. N. Cât în ceeace priveşte procedura în această materie, în lipsă de reguli particulare, se vor aplicà principiile generale şi acelea privitoare la statul oamenilor (art. 299—301).

A. Despre cercetarea filiaţiunii naturale faţă de tată.

838. Art. 307: *„cercetarea paternităţii naturale este oprită...“*, pe când în legiuirea Calimach erà permisă prin orice mijloace de dovadă. Această interdicţiune a codului actual luată din codul Napoleon se justifică fiind dată consideraţiunea că paternitatea, prin natură dubioasă, ar pricinuì în dovedirea ei abuzuri pe cale de mărturii false în spre introducerea în familiile legitime a unor aventurieri, fără a mai vorbì de scandalurile ce s'ar putea produce cu această ocaziune.

839. *„Cercetarea...“*, deci şi acea care ar acoperì o recunoaştere voluntară din partea tatălui, dacă admitem că legiuirea noastră nu cunoaşte o asemenea instituţiune. Aceasta însă fiind admisă, şi la noi, nu va fi nevoie a recurge în justiţie în prezenţa unui act de recunoaştere, decât pentru a dovedì că acesta este al copilului ce vreà să-şi stabilească filiaţiunea, ceeace n'ar însemnà o cercetare a paternităţii care e deja recunoscută, deci n'ar fi împiedecat de art. 307.

840. *„Cercetarea... este oprită...“*: oricare ar fi împrejurările, legiuitorul nedistingând. Astfel: paternitatea nu se va putea cercetà nici pentru a se despăgubì muma sau a se da copilului o pensiune de întreţinere, ce a obligat jurisprudenţa de a aşezà acţiunile acestea pe baza raporturilor sexuale în afară de căsătorie, de a validà obligaţiunea contractată de tatăl copilului pentru îngrijirea acestuia [1]).

Deasemenea paternitatea nu se va putea cercetà chiar dacă ar părea oricât de verosimilă: împrejurare însă în vederea căreia legiuitorul stabileşte o singură derogare dispunând ca continuare în art. 307: *„La caz de răpire, când epoca răpirii va corespunde cu acea a zămislirii copilului, răpitorul va putea fi declarat, după cererea părţilor interesate, de părinte al copilului.“* Intr'adevăr, în caz când răpirea corespunde cu epoca zămislirii, paternitatea răpitorului este mult probabilă dacă nu sigură.

841. *„La caz de* **răpire**...“: adică ridicare cu violenţă,

---

1) C. jud. 1905, No. 17, D. 82. 1. 250.—S. 82. 1. 404. V. însă şi Dreptul 1891, No. 77.

aşà că femeia răpită să fie în puterea excluzivă a răpitorului ei; împrejurare ce înlătură ipoteza răpirii prin seducţiune numai sau aceea a simplei siluiri, textul ca derogator la principiul de proibiţiune, fiind de strictă interpretare. Cum însă legiuitorul nu distinge, raţiunea fiind aceeaş, excepţiunea se va aplicà femeiei majore caşi celei minore. Răpirea constituind un fapt simplu se va dovedì conform dreptului comun.

Răpirea fiind dovedită precum şi corespunderea ei cu epoca zămislirii, „*...răpitorul va putea fi declarat... de părinte...*“: dacă judecătorii, apreciind, vor găsì de cuviinţă, răpitorul putând în mod liber dovedì în sensul de a-i convinge că nu e tatăl copilului pretinsei sale victime.

842. Cu toată incertitudinea dovezii paternităţii, interdicţiunea cercetării ei nu se justifică nici cu privire la instituţiunea familiei legitime, nici în interesul ordinei sociale. Şi într'adevăr, paternitatea se poate foarte bine dovedì, graţie faptului material al coabitării lesne de stabilit şi a dublei prezumţii de cinste a concubinei şi de voinţă morală din partea concubinului, a considerà ca ai săi pe copiii ce vor naşte din femeia cu care trăieşte. De altfel, toate aceste elemente se pun la contribuţie înspre dovada paternităţii în căsătorie. Or, lipsa căsătoriei singură ar schimbà natura lucrurilor? Dar nu s'ar înălţà astfel concubinagiul în spre înjosirea căsătoriei? Pentru evitarea acestui rezultat legiuitorul n'ar aveà decât să facă dărâmarea prezumţiei de paternitate naturală cât de uşoară faţă de acţiunea restrânsă a nerecunoaşterii; să ceară diverse condiţiuni chiar, pentru ca prezumţia să poată sta în picioare; să nu acorde înspre respectarea familiei legitime decât drepturi reduse copilului natural faţă de acelea ale copilului legitim; în loc de a nesocotì cu totul pe copilul natural faţă de tată şi de a-l asimilà cu cel legitim faţă de mumă! Cât în ceeace priveşte frica de scene scandaloase în justiţie, experienţa trecutului nostru când paternitatea se putea cercetà, este liniştitoare, pe când nu trebuieşte ţinut în seamă nici un obstacol fiind vorba de a se face dreptatea, mai cu deosebire într'un interes de umanitate şi moralitate. De altfel şi judecarea altor materii nu e lipsită de scandal!

B. Despre cercetarea filiaţiunii naturale faţă de mumă.

843. Dacă *„cercetarea paternităţii este oprită...“* (art. 307), *„cercetarea maternităţii (naturale) este permisă“* [1] (art. 308), de astădată ne mai putând fi vorba de nesiguranţă în dovada facerii: act exterior lesne de stabilit. Cu toate acestea legiuitorul neavând încredere în proba prin martori, nu permite nici cercetarea maternităţii fără restricţiuni, căci dispune continuând: *„Copilul ce-şi va reclamà pe mama sa va fi dator a dovedì că este acelaş copil pe care ea l-a născut“*. **„Nu va fi primit a dovedì aceasta prin martori, decât numai atunci când va fi un început de dovadă înscris“.**

„...a dovedì **că este acelaş** *copil pe care* **ea l-a născut...“:** ce înseamnă, a dovedì identitatea, dovadă ce implică şi proba naşterii din partea femeiei pretinsă mumă sau presupune aceasta stabilit.

„...Nu va fi primit a dovedì **aceasta...“:** adică, *„...că este* **acelaş copil** *pe care ea l-a născut...“:* ce înseamnă *identitatea*, de unde ar părea să rezulte că numai pentru proba identităţii e nevoie de un început de dovadă înscris [2]), soluţiune ce ni se pare justă, cum în ultima formulă legiuitorul a trebuit să facă aluziune la naştere a cărei probă o consideră ca sigură, în spre desemnarea identităţii, aşà că nu se poate vedeà în aceasta intenţiunea lui de a aşezà şi dovada naşterii sub restricţiunea ce face să urmeze. O părere însă în sensul unei atare intenţiuni este foarte răspândită, de unde: cererea unui început de dovadă înscris şi pentru proba naşterii, oridecâteori aceasta nu rezultă din dovada identităţii când începutul de dovadă al acesteia face verosimilă şi naşterea. (V. Dreptul 1905 No. 30).

844. I. *Dovada naşterii:* dintr'o anumită femeie pretinsă mumă pare a rezultà din actul de naştere care mai întotdeauna indică numele mumei, sistem de probaţiune care de altmintreli se admite de unii [3]) respingându-se însă de alţii pe baza art. 292 care

---

1) Caşi cum dovada unui fapt material ar aveà nevoie de a fi autorizat.
2) Atunci când dovada identităţii e liberă în materie de filiaţiune legitimă.
3) Dreptul 1891 No. 64

nu vizează decât „*Filiaţiunea copiilor legitimi*“, a art. 43 care deasemenea nu se referă decât la legitimitate şi a art. 22 în virtutea căruia prin urmare indicaţiunea mumei naturale în actul de naştere nu poate fi luată în seamă [1]). Această ultimă părere fiind admisă, actul de naştere redactat în urma declaraţiunii mumei (aşà ceva prin excepţiune fiind posibil) sau a unui împuternicit special şi pe cale autentică al ei, n'ar putea servi la noi nici drept act de recunoaştere involuntară din partea mumei a filiaţiunii naturale şi anume: pentru cei ce cred că instituţiunea aceasta a recunoaşterii voluntară nu este admisă în legiuirea noastră. In orice caz însă actul de naştere ar putea servì ca început de dovadă înscris al naşterii dacă acest început este considerat ca necesar şi pentru stabilirea naşterii. Actul de naştere nefiind admis sau lipsind, se va putea dovedì naşterea prin orice mijloace (martori, prezumpţiuni) fie în urma unui început de dovadă înscris pentru cei ce-l cred necesar şi relativ la naştere, fie în mod liber.

845. II. *Dovada identităţii* se va putea face prin orice mijloace fiind vorba de a se stabilì un simplu fapt asupra căruia nu se poate pretinde să se fi pregătit vre-o probă ; dar toate acestea numai dacă există un început de dovadă înscris : adică un înscris făcând verosimilă acea identitate, deci : certă naşterea [2]).

846. ...„*Când va fi un început de dovadă înscris...*“ numai prezumpţiunile sau indiciurile art. 296 al II neputând dar servì la nimic ca în materie de dovadă a filiaţiunii legitime, ce face proba filiaţiunii naturale mai greà. Mai mult însă, legiuitorul neexplicând de astădată ca sub art. 297 ce înţelege prin început de dovadă înscris, s'ar părea că a vroit să se refere la noţiunea restrânsă a dreptului comun formulată de art. 1197, ce ar face dovada filiaţiunii naturale aproape imposibilă, cum mai nici odată nu se va găsì un înscris emanând de la muma naturală în sensul pretenţiunilor copilului său. Este însă puţin probabil ca legiuitorul să se fi referit tratând despre filiaţiune la o noţiune din altă ma-

1) C. jud. 1899 No. 13. — De altfel e foarte posibil ca indicaţiunea mumei naturale să nu fie conformă adevărului, faptul maternităţii naturale nefiind regulat ca acel al maternităţii legitime.

2) Ce n'ar fi cazul pentru actul de naştere care chiar dacă ar dovedì naşterea, nu poate face verosimilă identitatea cum nu poartă asupra ei, putându-se referì la orice persoane de aceiaş etate.

terie decât a filiaţiunii şi anume din aceea a obligaţiunilor, mai cu seamă că situaţiunea copilului natural cu atâţi adversari ca şi cel legitim de la care ar putea emana un început de dovadă scrisă nedubios, este asimilat chiar cu cel legitim faţă de mumă.

„**Copilul** *ce-şi va reclamà pe muma...*“, ce se va întâmplà de cele mai multe ori, deci nu exclude cercetarea filiaţiunii naturale faţă de mumă şi din partea oricărei alte persoane interesate în prezenţa formulei generale: „*Cercetarea maternităţii este permisă*“, şi a consideraţiunii că cercetarea paternităţii când este permisă poate fi urmărită: „*...după cererea părţilor interesate...*“.

Despre rezultatele ce se ating când se reuşeşte în cercetările art. 307 şi 308.

847. Filiaţiunea naturală dovedită în justiţie, va intervenì o hotărîre judecătorească constatatoare şi declaratoare a ei, deci; privitoare la copil din momentul concepţiunii sale, dar eficace numai între părţile faţă de care va fi intervenit, fără a se putea opune terţelor persoane, fiind dată autoritatea relativă a hotărîrilor atunci când în specie nu e vorbă nici de o acţiune strict personală nici de judecată constitutivă de stat.

Raportul de filiaţiune fiind astfel stabilit faţă de mumă, copilul se va aflà asimilat cu unul legitim (art. 141, 337, 652, 677, 678), iar faţă de tată în lipsa recunoaşterii de către legiuitor a unei alte situaţiuni, el nu se va aflà cel mult decât în starea împedecărilor art. 143, 144, ca soluţiune sigură.

Despre recunoaşterea copiilor naturali.

848. Dacă respectul adevărului cere să nu se împiedece eşirea la iveală a tot ce se petrece, în spre acelaş respect şi anume pentru a se înlătură stabiliri de situaţiuni neadevărate, s'a edictat după cum am văzut interdicţiuni şi restricţiuni în materie de cercetare a filiaţiunii naturale şi aceasta, în primul rând pentru protejarea persoanelor cărora s'ar putea atribuì raporturi de paternitate, maternitate, ce nu există. Când însă asemenea raporturi ar

fi recunoscute de cei cărora'e vorba să fie atribuite, pare că a nu voi cineva să le considere, înseamnă a violà fără motiv acel respect datorit adevărului.

Or, un copil natural ar putea să fie recunoscut ori în mod tacit pe calea posesiunii de stat, sau în mod expres, prin act anume de recunoaştere.

A. Despre posesiunea de stat în materie de filiaţiune naturală.

849. Legiuitorul neindicând acest mijloc de dovadă ca în materie de filiaţiune legitimă pentru stabilirea filiaţiunii naturale, pare a nu fi voit să-l admită, şi cu atât mai mult, se observă, că posesiunea de stat ar face posibilă cercetarea paternităţii în spre violarea art. 307, şi pe acea a maternităţii fără început de dovadă înscris, adică, contrariu art. 308 al. III[1]). Este adevărat, cel ce invocă o posesiune de stat nu cercetează, ci voieşte numai a stabili în profitu-i o recunoaştere, operă a celor pe cari îi pretinde părinţi[2]). Neindicarea însă a acestui mijloc de probaţiune din partea legiuitorului rămâne pentru a face cestiunea cel puţin îndoelnică. Aceasta, ne mai vorbind de părerea care fără nici un sprijin distinge între paternitate şi maternitate, admiţând dovada numai a ultimei prin posesiune de stat[3]).

B. Despre recunoaşterea voluntară a copiilor naturali[4]).

850. Se înţelege prin recunoaştere voluntară, libera declaraţiune de paternitate ori maternitate din partea părinţilor, mijloc de probă regulat şi normal al filiaţiunii naturale după codul Napoleon.

851. Cu toate că o asemenea recunoaştere pare cu totul indicată, se discută dacă este admisă în legislaţiunea noastră.

---

1) C. jud. 1906, No. 25.
2) Demolombe: Revue de législation et de jurisprudence, t. I, p. 427.
3) Dreptul 1891, No. 64.
4) Novela 117, Cap. II.

Iată ce se poate susţine contra şi pentru:

852. I. Nereproducerea art. 334—339 din c. Nap. care reglementează instituţiunea recunoaşterii voluntare precum şi suprimarea secţiunii II ce cuprinde aceste texte întitulată: *„De la reconaissance des enfants naturels“*, nu pot fi explicate decât prin intenţiunea legiuitorului de a exclude această recunoaştere, cu atât mai mult că codul Caragea pare a nu fi admis'o [1]), iar codul Calimach a fi cunoscut-o numai în spre legitimare sau prin decret domnesc [2]) şi că art. 340 şi 341 c. N. care nu reglementează recunoaşterea voluntară sunt singure reproduse în art. 307 şi 308.

Nereproducerea art. 334—339 se poate explică însă şi în alt mod şi anume: fiind dat că unele din aceste dispoziţiuni au putut păreà inutile legiuitorului nostru ca art. 334 [3]), 336, 339, sau nepotrivite ca art. 335, 337, 338. Şi în adevăr, găsim în cod dispoziţiuni care prevăd şi reglementează recunoaşterea şi anume: nu numai art. 304 care se gândeşte poate numai la determinarea copilului în spre legitimarea lui, dar şi art. 48, 337 [4]). Oare aceasta nu înseamnă că legiuitorul a înţeles s'o rupă cu vechia tradiţiune urmând în materie de recunoaştere c. Napoleon pe care-l reproduce?

853. II. D-l Al. Creţescu care a luat parte la lucrările codului, a declarat că acesta nu cunoaşte decât legitimarea, art. 48, constituind o eroare a legiuitorului. In orice caz ni se pare greu de a se puteà nesocotì un text al legii, pe baza simplei păreri chiar a unui membru din corpul ce a confecţionat legea, membru ce nu e legiuitorul. (Dreptul, 1903, No. 47).

854. III. In fine, s'ar puteà obiectà imposibilitatea în ochii legiuitorului, de realizare a unei instituţiuni sociale de recunoaştere voluntară în lipsa garanţii unei reglementări care ar trebuì urmată. Ei bine, această reglementare rezultă nu numai din art. 48, dar şi din art. 304 modificat şi cu putere interpretativă: texte din care rezultă că recunoaşterea este de competinţa ofiţerului stărei civile, ce e chemat a redactà actul de naştere al copilului care este de recunoscut, sau de competenţa tribunalului de notariat, trebuind

1) Vezi Alexandrescu, l. cit. p. 314 Nota 2.

2) V. Alexandrescu, eod. loc.

3) Ceeace se poate vedeà din noul art. 304 cu putere interpretativă.

4) Cu toate că cuvintele: *„...legalmente recunoscuţi...“* din acest text se pot luà şi într'un sens larg.

actul de recunoaştere, în acest caz înscris „...în registrele stărei civile cu data sa...“, menţionându-se şi recunoaşterea în marginea actului de naştere.

855. Tot ce este dar de zis şi susţinut în sensul neexistenţei recunoaşterii în legiuirea noastră, poate fi în mod victorios combătut, rămânând mărturisirea ea însăş a paternităţii sau maternităţii: raporturi adevărate, care se impune, mai cu seamă că legiuitorul, departe de a o interzice, o prevede şi reglementează, pe când întreaga noastră legislaţiune civilă se bazează pe libera desfăşurare a individualităţii omeneşti.

856. Instituţiunea recunoaşterii fiind considerată ca existând şi în legislaţiunea noastră, actul de recunoaştere va fi şi la noi titlul copilului natural, caşi actul de naştere pentru copilul legitim, adică: mijlocul regulat şi normal de probaţiune al filiaţiunii sale. Acest act este solemn întrucât, după cum am văzut, trebuieşte să fie redactat după oarecare forme: şi anume în actul de naştere, ori de căsătorie, sau pe calea autentificării de ofiţerul stărei civile sau de judecătorii tribunalului de notariat (art. 304 mod.), aceasta pentru a se garantă împreună cu libertatea celor ce recunosc şi o recunoaştere sinceră şi irevocabilă.

857. Recunoaşterea, declaraţiunea, purtând asupra unor raporturi personale, nu se înţelege decât din partea părinţilor despre a căror paternitate sau maternitate este vorba, părinţi în stare de a mărturisi: deci chiar incapabili întrucât înţeleg ce fac: ca minorii, interzişii (într'un interval lucid), femeile măritate, putând dealtmintreli procedà şi pe cale de mandat special şi autentic.

858. Legiuitorul nostru nedistingând, vor putea fi recunoscuţi şi copiii adulterini sau incestuoşi caşi cei naturali simplii şi aceasta chiar după moarte (art. 305) şi când n'ar aveà descendenţi, cum de astădată nu e vorba de a conferì copiilor o calitate ca în materie de legitimare, ci numai de a declara un stat al lor.

859. O recunoaştere poate fi: contrarie adevărului, inexistentă sau anulabilă.

I. Recunoaşterea este contrarie adevărului.

860. Deşi legiuitorul nu reproduce art. 339 c. Nap., orice recunoaştere contrarie adevărului, va puteà conform principiilor generale, fi atacată pe cale de contestaţiune de stat, în spre restabilirea adevărului, întrebuinţându-se toate mijloacele de probaţiune şi aceasta de către toţi cei cari au un interes fie moral, fie pecuniar la aşà ceva, astfel: o altă persoană care recunoscuse şi ea, chiar de sex deosebit, copilul el însuş recunoscut, autorul recunoaşterii, familia lui, ...care au un interes moral a contestà şi toţi succesorii universali sau cu titlu universal ai autorului, precum şi copiii lui: cu interes pecuniar în spre acest sfârşit.

II. Recunoaşterea este inexistentă.

861. O asemenea stare poate fi stabilită de oricine spre constatare în justiţie, şi oricând, fie pe cale de acţiune, fie pe aceea de excepţiune întrucât baza veri-unui interes nu lipseşte. Aşà: în caz de lipsă de forme, cum recunoaşterea e un act solemn, deasemenea: oridecâteori ea va fi fost făcută de un om care nu se bucură de facultăţile sale intelectuale.

III. Recunoaşterea este anulabilă:

862. Oridecâteori prezintă un viţiu în formaţiunea ei: ca eroarea, dolul, violenţa, toate cazuri de nulitate relativă: „căror reguli se vor aplicà" deci [1]), afară de dispoziţiunea art. 1900 referitoare la convenţiuni numai; aşà că art. 1890 va trebuì aplicat.

863. Efectele recunoaşterii voluntare sunt acele ale cercetării în justiţie, cu singurele deosebiri care există între o hotărîre judecătorească şi o mărturisire a unui fapt personal. Astfel dacă recunoaşterea în justiţie nu va aveà decât autoritate relativă şi anume între persoanele faţă de care va fi intervenit, recunoaşterea voluntară va fi eficace, erga omnes, dar, fiind dat caracterul ei personal, pare că nu este de natură a stabilì legături de rudenie decât între autorul recunoaşterii şi copilul recunoscut. (V. însă: art. 677 şi 678).

1) V. Materia nulităţii.

TITLUL VIII.

Despre adopţiune [1]).

Garez: Traité de l'adoption.

864. Definiţiune. Adopţiunea, acţiunea unei persoane adoptatoare de a primì pe alta adoptată cu raporturi ca acelea ale unui copil legitim, se realizează în sistemul nostru legislativ printr'un contract solemn, care trebuieşte aprobat în justiţie [2]). Este dar vorba, se pare, a se creià astfel o filiaţiune pur civilă de care se ocupă legiuitorul ca urmare a studiului filiaţiunilor legitimă şi naturală despre care a tratat până acì.

865. Adopţiunea cunoscută în vechia noastră legiuire unde intervenià fie pe cale de contract religios, fie pe acea de contract pur civil [3]), nu numai că nu creiază după codul nostru civil actual raporturi care imità în mod perfect pe cele ale rudeniei: aşà, prin faptul că lasă pe adoptat în familia sa naturală, dar nici nu pare a urmări procurarea mângâierii unei paternităţi fictive celor cari nu mai pot sperà de a aveà copii; într'adevăr, în legiuirea noastră se poate adoptà dela 21 ani în sus în orice caz. Legiuitorul nostru a redus dar adopţiunea la o instituţiune filantropică, de ajutorare a copiilor săraci, la o instituţiune de moştenitori.

866. Pe când codul Caragea permiteà şi adopţiunea prin testament, iar codul Napoleon mai cunoaşte încă pe lângă aceasta şi o adopţiune remuneratorie, codul nostru civil nu organizează decât un singur fel de adopţiune: ordinară.

CAPITOLUL I.

867. Acest capitol este unic, deşì numerotat cum legiuitorul nostru a copiat codul Napoleon nereproducând un capitol II al acestui codice consacrat tutelei oficioase.

1) D. 7, de adoptionibus, C. VIII, 47; J. I, 11: de adoptionibus.

2) Dreptul, 1902, No. 15.

3) Pravila Matei Basar. Glava 195.—C. Calim. §§ 50, 235 urm. C. Caragea, P. IV, C. V.

SECŢIUNEA I.

Adopţiunea şi efectele sale.

868. A. **„Adopţiunea...“**: adică condiţiunile ei de fond trebuind a fi îndeplinite în persoana fie a adoptatorului şi adoptatului, fie a unuia din ei numai.

869. *a) Condiţiune comună adoptatorului şi adoptatului:* este una singură şi anume: ca ambii să consimtă la adopţie care este rezultatul unui concurs de voinţe ale lor, cum se realizează printr'un contract [1]). Şi adoptatul va trebuì dar să consimtă astfel şi cum acesta în legiuirea noastră poate fi şi minor, într'un asemenea caz părinţii lui şi în lipsa acestora primarul domiciliului adoptatorului vor aveà de consimţit în numele lui (art. 311 al. I şi II şi 318 al. II).

b) Condiţiuni proprii adoptatorului.

I. Art. 309: *„Nu pot adoptà decât persoanele de ambele sexe şi care, la epoca adopţiunii,* **nu vor aveà nici copii, nici descendenţi legitimi...“**.

870. Trebuieşte dar a nu aveà nici copii, nici descendenţi legitimi la epoca adopţii pentru a putea adoptà: căci altfel s'ar permite o instituţiune de moştenitori străini în paguba acelor copii şi descendenţi, pentru a nu mai vorbì de întreg scopul filantropic al adopţiunii ce s'ar urmărì în acest sens. Intr'adevăr, înainte de toate persoana adoptată ar căpătà aceleaşi drepturi la succesiunea adoptatorului caşì copiii şi descendenţii săi legitimi.

„...Copiii... **legitimi...“** sau legitimaţi [2]) precum şi cei naturali faţă de mumă însă numai, de oarece cu privire la aceasta sunt asimilaţi cu cei legitimi.

„...Nu vor aveà... **copii...“**: deci născuţi şi în vieaţă. Se admite însă că conform maximei: *„Infans conceptus...“*, concepţia este suficientă în momentul când este să se facă adopţiunea dacă copilul se naşte viu.

1) V. No. 864.

2) Aceştia fiind deveniţi legitimi.

871. II. (art. 309) ...*„pe lângă aceasta, trebuie să fie* (adică cei ce adoptă) *cel puţin cu optsprezece ani mai mare de cât acela pe care îşi propun a adoptà...“* o a doua condiţiune ce legiuitorul cere ca adoptatorul să îndeplinească şi aceasta pentru a putea fi loc la o protecţiune *părintească* a acestuia cu privire la persoana adoptatului.

872. III. art. 310/II ...*„Un soţ nu poate adoptà fără consimţimântul celuilalt soţ...“* o a treia condiţiune cerută adoptatorilor de astădată proprie persoanelor căsătorite şi anume în spre a se evità neînţelegeri între însoţiţi sau atingeri din partea unui soţ a intereselor pecuniare ale celuilalt, fiind date drepturile adoptatului, mai cu deosebire dreptul său de erede rezervatar.

„...Un soţ...“ fie bărbat ori femeie, deci nici bărbatul nu va putea adoptà fără consimţimântul femeiei sale; iar fiind vorba de aceasta: adoptatoare, ...*„consimţimântul* **celuilalt soţ**..,“ adică al bărbatului, va fi neapărat necesar, deci nu va putea fi înlocuit prin autorizarea justiţii.

873. IV. In fine, adoptatorul trebuie să se bucure ...*„de o bună reputaţiune...“* (art. 319 No. 2) (Comp. c. Caragea P. IV. C. 5 art. 3).

874. Aceste patru condiţiuni sunt singurele cerute în propriu adoptatorului de unde tragem concluziunea că în afară de ele o persoană poate în mod liber adoptà, deci:

875. I. Vor putea adoptà femeile[1]) ca bărbaţii, adică: *...persoanele de ambele sexe*[2])...“ (art. 309), celibatarii ca căsătoriţii; deasemenea vor putea adoptà şi preoţii de mir, căsătoria înainte de hirotonie fiindu-le permisă şi cum adopţiunea la noi nu este decât o instituţiune de binefacere, credem că şi călugării pot adoptà orice s'ar zice înceeace priveşte validitatea căsătoriei lor[3] [4]).

---

1) Comp. Instit., I, 11, de adoptionibus § 10. L. 5. C., de adopt. 8. 48.

2) Neapărat că această expresiune nu desemnează: persoane care sunt în acelaş timp bărbaţi şi femei: adică de sex nesigur; cu toate că asemenea persoane sunt indicate ca neputând aveà copii.

3) In vechiul nostru drept călugării nu puteau *înfià* (c. Caragea P. IV C. 5, art. 2. c. Calimach § 235), interdicţiune care nu mai este aplicabilă azi cu tot art. 1912, căci pe lângă că ar fi contrarie organizării noastre sociale actuale n'ar mai corespunde unei *înfieri* fiind dată schimbarea arătată a instituţiunii adopţiunii.

4) Mai adăugându-se şi condiţiunea că: adoptatorul să fie major, minorii fiind loviţi de o incapacitate generală.

876. II. Adopţiunea făcută de o persoană care n'aveà copii sau descendenţi legitimi în momentul intervenţiunii contractului, va fi valabilă şi va rămânea astfel chiar dacă în urmă supravine un copil legitim, după cum şi decesul copilului legitim existent când s'a făcut adopţiunea nu poate valida pe aceasta. Şi în adevăr, condiţiunile de validitate ale unui act se apreciază în momentul formaţiunii lui atunci când art. 309 cere că : ...*„la epoca adopţiunii...*“ adoptatorul să n'aibă copii sau descendenţi legitimi şi art. 315 menţine drepturile succesorale ale adoptatului faţă de copii de ai adoptatorului ce s'ar naşte după adopţiune. Toate acestea, bine înţeles, cu rezerva aplicării maximei: „Infans conceptus“[1]).

877. III. Copilul natural recunoscut chiar, pe care cel ce vreà să adopteze îl are în momentul când îndeplineşte acest act, nu împiedică adopţiunea, legiuitorul neinterzicând pe aceasta decât faţă de copii sau *„...descendenţi legitimi...*“ Totul, bine înţeles sub rezerva situaţiunii copiilor naturali faţă de mumă, asimilaţi cu cei legitimi [2]).

878. IV. Adopţiunea este permisă adoptatorului care are dejà un copil adoptat; şi în adevăr, copilul adoptat nu este un copil legitim [3]) pentru ca să fie vorba de interdicţiunea art. 309, pe când art. 313 presupune mai mulţi copii adoptivi ai aceluiaş individ.

879. V. Epitropul va putea adoptà pe epitropisit chiar în decursul epitropiei şi aceasta cu tot art. 419 care nu vizează cel mult [4]) decât convenţiuni de interes pecuniar pe când adopţiunea este un contract de binefacere [5]).

880. VI. Deasemenea vor putea adoptà: 1) străinii cari la noi se bucură de toate drepturile civile [6]) din care face parte şi adopţiunea; 2) castraţii, neputincioşii, ermafroditii, mai cu seamă că în sistemul nostru legislativ adopţiunea nu e decât o institu-

---

1) V. No. 870/III.

2) V. No. 870/II.

3) Mai cu seamă că adopţiunea noastră nu e o înfiere ci un act de binefacere.

4) Intr'adevăr, prin cuvântul: *„...convenţiune...*“ din art. 419, se poate susţine că legiuitorul a înţeles: *„...Traité...*“ al art. 472 c. Nap. ce reproduce.

5) V. însă Alexandrescu, l. cit. p. 386 urm.

6. V. art. 11 c. Civ.

ţiune de binefacere; 3) Interzişii legali ori judiciari ca persoanele puse sub consiliu, adopţiunea neavând nimic a face cu drepturi de administrare, cu acte de interes pecuniar ori oprite.

c) *Condiţiuni proprii adoptatului.*

881. I. Art. 310: „*...Nimeni nu poate fi adoptat de mai multe persoane, afară numai de doi consorţi...*“, cum, cu excepţia acestei ultime ipoteze, o binefacere pe cale de stabilirea unor raporturi ca între părinţi şi copii, în ce consistă adopţiunea, nu este de natură a fi opera mai multora; şi cu atât mai mult că aceasta s'ar putea compromite astfel în urma unor neînţelegeri între diverşii adoptatori. O primă condiţiune cerută adoptatului este dar aceea de a nu mai fi fost adoptat de altă persoană decât consorţul celei ce vreà să adopteze şi aceasta, sub orice împrejurări, cum legiuitorul nu distinge, deci chiar dacă un precedent adoptator ar fi murit [1]).

II. Art. 311 (mod. 906): „*Când părintele şi mama adoptatului sau numai unul din ei este în vieaţă, şi dacă adoptatul n'a împlinit 21 ani, el este dator a aduce consimţimântul dat la adopţiune de părinţii săi, sau de acela din ei care trăieşte*“. „*In caz când adoptatul n'are ascendenţi, se va cere consimţimântul primarului domiciliului adoptatorului*“.

882. O a doua condiţiune cerută adoptatului şi anume în caz de minoritate este dar, consimţimântul la adopţie, al părinţilor sau al supravieţuitorului părinte, ascendenţii în ordinea arătată la căsătorie având a intervenì în lipsa părinţilor [2]) şi neexistând nici ascendenţi primarul domiciliului adoptatorului trebuind să consimtă. Aceasta, în spre protecţiunea minorilor, cari prin urmare în legislaţiunea noastră pot fi adoptaţi [3]).

După cum se vede: 1) *Pe când pentru căsătorie: „...La caz de dezbinare între tată şi mamă,* **consimţimântul tatălui**

1) Ceeace de altfel nu va fi şters o binefacere pe cale de stabilire a unor raporturi ca între părinţi şi copii. Situaţiune imcompatibilă cu alta de acelaş fel.

2) Aceasta reiese din art. 3 al. II.

3) C. jud. 1905 cu nota d-lui Alexandrescu.

este deajuns" (art. 131 al. II), aci în materie de adopţie, adoptatul minor, „*...este dator a aduce consimţimântul dat la adopţiune de* **părinţii săi...**", adică, de tată şi mumă, ei fiind în vieaţă şi putând consimţi, aşà că pentru adopţiune în această ipoteză consimţimântul tatălui nu va fi de ajuns ca pentru căsătorie chiar dacă muma va fi fost consultată; 2) Pe când pentru căsătorie, în lipsă de ascendenţi, se cere consimţimântul tutorelui (art. 133 al. ultim), aci pentru adopţiune se cere consimţimântul primarului domiciliului adoptatorului.

883. Aceste două condiţiuni sunt singurele cerute în propriu adoptatului, de unde tragem concluziunea că în afară de ele ori cine poate în mod liber a fi adoptat, deci:

884. I. Minorii, după cum am arătat dejà, caşi majorii pot fi adoptaţi în legiuirea noastră, ceeace la noi este tradiţional [1]).

885. II. Copiii naturali ai unei persoane caşi străinii vor putea, conform tradiţiunii [2]), fi adoptaţi de acea persoană. Intr'adevăr, art. 311—314 prin faptul că presupun adoptarea unui copil legitim străin nu fac decât a se gândi la ce e normal, legitimitatea, aşà că de aci nu se poate trage concluziunea că legiuitorul a avut intenţiunea de a exclude pe copiii naturali dela instituţiunea adopţiunii [3]). Iar cum legiuitorul nu deosebeşte între copiii naturali simplii şi cei adulterini şi incestuoşi, şi aceştia vor putea fi adoptaţi. Adopţiunea însă a unui copil natural de către unul din părinţii săi, va exclude în virtutea art. 310 al. I, posibilitatea unei adopţiuni şi din partea celuilalt părinte. De altfel adopţiunea mamei nu va fi de folos copilului natural asimilat cu un legitim faţă de ea decât în ipoteza în care ar fi vorba să nu se afle stabilită filiaţiunea copilului sau să nu se poată stabili [4]).

---

1) C. Caragea, P. IV, C. V, art. 3. C. Calim. § 241.

2) C. Caragea, P. IV, C. V, art. 5. V. însă C. jud. 1905, No. 17 cu nota d-lui Alexandrescu.

3) De altfel legiuitorul nostru n'a reprodus art. 908 c. Nap. principala citadelă a partizanilor opinii că copiii naturali nu pot fi adoptaţi. Discuţiunea cu privire la acest text nefiind de interes în legislaţia noastră, trimitem la autorii francezi pe cei ce doresc a o cunoaşte.

4) Astfel când muma n'ar voi să recunoască copilul nefiind posibilă nici căsătoria în spre legitimare sau când în acelaş caz nu s'ar admite recunoaşterea voluntară, cea în justiţie fiind în orice ipoteză imposibil de realizat, ex.: în lipsa unui început de dovadă înscris.

886. III. Un soţ în principiu se poate dà în adopţie fără consimţimântul celuilalt, legiuitorul necerând consimţimântul consortelui decât pentru adoptare. O dare în adopţie însă a femeiei fără autorizarea bărbatului e de natură a atinge autoritatea maritală a acestuia.

887. IV. Doi soţi se vor putea da în adopţia aceleeaş persoane cum legiuitorul nu interzice decât căsătoria între copiii adoptivi ai aceleeaş persoane. Şi deosebirea se explică cum numai în această ultimă ipoteză poate fi vorba a împiedecà raporturi neregulate între persoane legate de aproape, prin luarea speranţei unei căsătorii regularizatoare între ei, cel puţin uşor de realizat [1]).

888. Observaţie: Toate aceste concluziuni sunt trase, neapărat, abstracţiune făcându-se de cazurile de incompatibilitatea între însuşirile persoanelor una faţă de alta şi calităţile lor de adoptator şi adoptat: aşà un soţ nu va putea adoptà pe consortele său. Mai este nevoie de observat că nu va putea fi vorbă de adopţie între persoane cu privire la care scopul instituţiunii n'ar fi de atins, aşà: că un părinte legitim n'ar putea adoptà pe copilul său: ce de altfel n'ar aveà sens?

B. „...efectele sale", adică: ale adopţiunii.

889. Efectele adopţiunii se pot reduce la o *binefacere* pentru adoptat, realizată pe calea de *stabilire a unor raporturi ca acelea dintre părinţii legitimi şi copiii lor,* de unde: *în limitele acestor raporturi, aceeaş situaţiune şi între adoptator şi adoptat.* Astfel: adoptatul va luà numele adoptatorului, împiedecări la căsătorie vor aveà loc între ei şi faţă de unele rude; ei îşi vor datorà alimente, adoptatul va aveà dreptul de a moştenì pe adoptator caşi pe un părinte, acesta având şi el dreptul de a moştenì în mod particular; toate acestea fiind dat că: „*Cel adoptat va rămâneà în familia sa firească, în care 'şi va păstrà şi toate drepturile sale...*" (art. 313 al. I), prin urmare: va rămâneà sub autoritatea părinţilor săi, adoptatorul necăpătând asemenea drepturi [2]); de

1) Admiţându-se că împiedecarea căsătoriei între copiii adoptivi ai aceleeaşi persoane nu e decât proibitivă.

2) § 247 C. Calim. în virtutea căruia: „...*infiitorul tată dobândeşte puterea părintească asupra înfiitului*".

asemenea în ceeace privește ascendenții săi; va păstrà drepturile de succesiune și alimente în familia sa cu toate că va aveà aceleași drepturi și față de adoptator; va mai fi moștenit în familia sa; va mai datorà alimente acolo cu toate că va fi ținut de această obligațiune și față de adoptator.

Observațiune: Adopțiunea fiind rezultatul unui contract, nu va produce efecte decât între adoptator și adoptat: părți contractante (res inter alios...") întrucât legiuitorul nu dispune altfel, așà: în materie de împiedecări la căsătorie [1]).

Să examinăm pe rând diversele efecte ale adopțiunii:

890. I. Art. 312: *„Adopțiunea va da celui adoptat numele de familie al adoptatorului...":* dovadă exterioară a legăturii civile ce rezultă din adopțiune. Cum însă adoptatul rămâne în familia sa, art. 312 continuă: *„...pe care* (nume al adoptatului) *îl va adăogì la adevăratul său nume, putând însă pune numele de familie al adoptatorului și înainte de adevăratul său nume de familie dacă astfel va urmà tocmeala,* „iar art. 5 al legii asupra numelui din 18 Martie 1895 statuează: *„Copilul adoptat va adăoga la numele lui patronimic numele adoptatorului, conform dispozițiilor art. 312 din codul civil";* toate acestea, fiind dat că, adoptatul care rămâne în familia lui firească conservă și numele ei.

„...va **dà**... *numele... adoptatorului...*", nume pe care, prin urmare, adoptatul îl va transmite posterității sale împreună cu numele familii lui; neapărat însă că această transmisiune nu va aveà loc în profitul copiilor adoptatului, anteriori adopțiunii care vor fi urmat condițiunii lui de atunci.

„...numele de familie al adoptatorului...". Astfel femeia măritată sau văduvă va da numele ei de fată iar nu pe acel al bărbatului.

„...dacă astfel va urmà **tocmeală...**", iată o latitudine conferită în spre schimbarea efectelor adopțiunii, rămășiță a vechiului sistem legislativ [3]) și derogare față de actuala legiuire, deci de

---

1) Cu toate acestea, cum adopțiunea crează un stat, efectele ei nu vor putea să fie schimbate pe cale de tocmeli ca în virtutea § 249 c. Calim.

2) A cărei lipsă n'ar împiedecà deci existența unei adopțiuni valabile.

3) § 249 c. Calim.

stricta interpretare: aşà d. ex. ar fi fără tărie clauza în virtutea căreia adoptatorul n'ar transmite numele său adoptatului [1]).

891. II. *„...cu toate acestea căsătoria este oprită“ : „Intre adoptatori cu cel adoptat şi descendenţii acestuia“ ; „Intre copiii adoptivi ai aceluiaş individ“ ; „Intre cel adoptat şi copiii ce ar putea aveà mai în urmă adoptatorul“ ; Intre cel adoptat şi soţul adoptatorului, precum şi între adoptatori şi soţul celui adoptat“* (art. 313), împiedecări coprinse şi în art. 146 şi 147 la care acest text adaugă: împiedecările de căsătorie între adoptat şi mama, sora mamei sau a tatălui adoptatorului, iar art. 148: împiedecări la căsătorie faţă de adoptata soră a tatălui, mamei, bunului, bunei cuivà) [2]).

Toate aceste împiedecări au scopul moralizator de a depărtà persoane, trăind în strânse legături în urma adopţiunii, dela raporturi nepermise, întreţinute cu speranţa că vor regulà tot prin căsătorie. De altfel, se admite după cum am mai arătat, că împiedecările acestui text nu sunt decât proibitive. In orice caz, enumărarea legiuitorului nu e decât limitativă fiind dată natura de ficţiune a adopţiunii şi consideraţiunea că ea rezultând dintr'o convenţiune între adoptat şi adoptator orice efecte cu privire la alte persoane decât părţile contractante sunt excluse în lipsa unui text de lege admiţându-le [3]).

892. III. Art. 314: *„Indatorirea naturală ce va continuà a existà între cel adoptat şi tatăl şi mama sa, de a-şi da unul altuia alimente, în cazurile hotărîte de lege va aveà aceeaş urmare între adoptator şi cel adoptat unul către altul“*, nu însă şi între adoptat şi ascendenţii adoptatorului sau între adoptator şi descendenţii adoptatului, ca în materie de rudenie, fiind date efectele restrânse de contract ale adopţiunii.

„...va aveà aceeaş urmare...“, caşi între părinţi şi copii; trimitem dar la ce am explicat în această privinţă cu ocaziunea studiului obligaţiunii alimentare.

---

1) Comp. textul sus citat.

2) Impiedecările aceste adăugate faţă de cele ale art. 313 sunt tradiţionale, deci abrogarea dispoziţiunilor ce le edictează de către acest text greu de admis.

3) Prin urmare, căsătoria va fi permisă între orice alte persoane decât cele enumărate, aşà: între un copil al adoptatorului şi altul al adoptatului.

IV. Art. 315 : *„Cel adoptat nu va dobândi nici un drept de moştenire asupra bunurilor rudelor adoptatorului, dar va avea asupra moştenirii adoptatorului aceleaşi drepturi caşi copiii născuţi din căsătorie, chiar dacă în urma adopţiunii s'ar naşte asemenea copii din căsătorie*".

893. Din acest text se vede dar că binefacerea adopţiunii de astădată consistă în căpătarea de către adoptat a dreptului de a moştenì pe adoptator caşi cum ar fi copilul lui fără a avea însă acelaş drept la moştenirea rudelor adoptatorului, fiind date efectele restrânse ale adopţiunii pe care le-am explicat. De acì rezultă că adoptatul nu va putea luà nici pe calea reprezentaţiei a adoptatorului, moştenirea rudelor acestuia, în limitele instituţiunii reprezentaţiei, cum cel ce este să vie la o moştenire prin reprezentare, trebuieşte să aibă el însuş un drept la acea moştenire. Deasemenea în baza efectelor restrânse ale adopţiunii, copiii şi descendenţii adoptatului, caşi orice rude ale acestuia nu vor putea succedà adoptatorului sau ascendenţilor acestuia, deci: nici pe cale de reprezentare [1]).

894. Adoptatul având *„...asupra moştenirii adoptatorului aceleaşi drepturi caşi copiii născuţi din căsătorie, chiar dacă în urma adopţiunii s'ar naşte asemenea copii din căsătorie...“*, tragem concluziunile următoare:

1) Nu numai că adoptatul fiind singur va fi chemat la toată succesiunea adoptatorului, sau că cu drept egal va venì împreună cu alţi copii adoptaţi de acelaş adoptator, la moştenirea acestuia, dar cu acelaş drept va concurà şi cu copiii legitimi ai adoptatorului, născuţi după adopţie, căci şi el va fi un copil legitim. Cât

1) Şi cu atât mai mult în sistemul nostru legislativ unde prin adopţiune nu se urmăreşte o descendenţă fictivă, ci numai o binefacere în folosul unei persoane determinate. Codul Caragea deasemenea nu vorbeşte decât de: datoriile reciproce între părinţi şi fii lor sufleteşti fără a se ocupà de coborîtorii din aceştia, dar c. Calimach statuează: *„Intre înfiitori şi înfiaţi cum şi între urmaşii acestora se păzesc driturile întocmai ca între cei din naştere legiuiţi părinţi şi fii“* (§ 247). *„Dacă înfiitul sau înfiita vor aveà fiu sau fiică, se socotesc aceştia către înfiitorul tată,... sau mamă în treaptă de nepot sau nepoată“* (§ 239), texte incompatibile cu sistemul legislativ actual al adopţii, instituţie pură de binefacere, deci ne mai putându-se aplicà astăzi pe bază că vechia legiuire nu face obiectul unei abrogări exprese (art. 1912). C. Jud. 1905 No. 44. V. însă Dreptul 1905 No. 49.

despre copiii legitimi ai unui adoptator dinaintea adopţiunii, ştim că prezenţa lor face adopţiunea imposibilă (art. 309).

2) Adoptatul fiind considerat ca un copil legitim, va trebui să fie luat în seamă pentru calculul rezervii şi cătimii disponibile care compun succesiunea adoptatorului, iar ca rezervatar, va putea reduce toate liberalităţile excedând cătimea disponibilă, chiar pe cele anterioare adopţiunii, deci şi pe acestea din contractul de căsătorie al adoptatorului, întocmai ca un copil legitim în ceeace priveşte aceleaşi liberalităţi făcute înainte de naşterea lui. Această soluţiune se impune dar independent de veri-o idee de efect retroactiv al adopţiunii, justificând încă condiţiunea consimţimântului soţului a art. 310 al. II, soţ care refuzând acest consimţimânt, va putea înlătură reducţiunea de către adoptat a darurilor primite dela consortele său ce vreà să adopteze: rezultat imposibil de atins pe cale de tocmeli care ar fi fără eficacitate ca pacte succesorale.

895. Legiuitorul, după cum se vede, nu acordă decât adoptatului dreptul de a succedà adoptatorului neconferind acestuia nici un drept analog asupra succesiunii celui d'intâiu. Aşà ceva de oarece, cu violarea chiar a principiului de reciprocitate în materie de succesiune, a vroit să împiedece ca, adopţiunea instituţiune de binefacere din partea adoptatorului, să degenereze într'un mijloc pentru acesta de a căpătà moşteniri. Adoptatorul nu va aveà dar nici un drept de a moşteni pe adoptat a cărui succesiune va trece la erezii săi naturali. (Comp. c. Caragea P. IV. C. 3 şi §§ 955, 956 c. Calim.).

896. Dar legiuitorul nu dispune astfel decât în spre menţinerea caracterului de instituţiune de binefacere din partea adoptatorului pentru adoptat, a adopţiunii, deci nu poate voi o situaţiune desavantajoasă a adoptatorului şi chiar a posterităţii sale, oridecâteori aşà ceva n'ar corespunde unei binefaceri pentru adoptat şi descendenţa sa cel mult, ce ar aveà loc când: *„Murind adoptatul fără descendenţi legitimi...“*, (art. 316), după ce va fi moştenit pe adoptator sau va fi primit liberalităţi dela el, ori: *„Dacă trăind adoptatorul, şi după moartea adoptatului, copiii sau descendenţii lăsaţi de aceşti* (citiţi: acest) *din urmă vor murì şi ei fără posteritate...“*, (art. 317), după ce adoptatul în vieaţă fiind, va fi primit liberalităţi dela adoptator. In adevăr, în ambele aceste ipoteze, bunurile moştenite sau primite în dar de către

adoptat dela adoptator, vor fi încetat a profită adoptatului sau descendenţii sale şi pentru a împiedecă în lipsa unui drept reciproc de succesiune al adoptatorului, trecerea acestor bunuri la alte rude ale adoptatului sau erezi a căror avantajare n'a fost urmărită prin adopţiune, legiuitorul statuează în continuarea acelor ipoteze: *„...lucrurile date lui (adică adoptatului) de către adoptator prin dar sau prin moştenire, ce se vor găsi în natură în vremea morţii adoptatului,* **se vor întoarce la adoptator sau la descendenţii săi...“** (art. 316); **„...adoptatorul va moşteni lucrurile date de dânsul,** *după cum s'a zis în art. precedent...“* (art. 317). Prin urmare, dacă adoptatorul n'are dreptul de a moşteni pe adoptat, bunurile lui ce vor fi trecut prin dar sau moştenire la acesta, i se vor întoarce lui sau şi descendenţei sale, după distincţiunile din text, în caz de predeces al adoptatului fără descendenţi sau de predeces şi al acestora; în adevăr, art. 317 continuă: *„...dar acest drept se va mărginì numai în persoana adoptatorului, şi nu se va transmite şi la moştenitorii săi, chiar de ar fi descendenţi direcţi“*, şi anume în ipoteza acestui text. Scopul legiuitorului de a înlătură orice spoliare a adoptatorului care n'ar corespunde unui beneficiu pentru adoptat, fiind astfel atins, este natural ca el în art. 316, al. II să continue: *„Prisosul bunurilor adoptatului va fi al părinţilor săi (rudele sale), şi aceştia vor exclude totdeauna pentru obiectele specificate în acest articol, pe toţi moştenitorii adoptatorilor afară de descendenţii săi“*. In adevăr, acel prisos de bunuri nu provine dela adoptator pentru ca să poată fi vorba de o spoliare a lui, iar lipsind adoptatorul şi descendenţa sa: acesta nu va mai fi spoliat; astfel că nu e inconvenient ca rudele adoptatului să excludă orice alte rude ale adoptatorului afară de descendenţii săi.

Acest drept de întoarcere legală al adoptatorului este un drept de succesiune [1]) la anumite bunuri: *„...ce se vor găsì* **în natură...“**: deci pare indicat ca legiuitorul să termine al. I al art. 316, statuând: *„...cu îndatorirea* (pentru adoptator sau descendenţii săi: moştenitori) *de a contribuì la datorii, şi fără prejudiţiul drepturilor unor a treia persoane“*.

1) De unde numele ce i se dă de succesiune anomală sau reîntoarcere succesorală în opoziţiune cu reîntoarcerea art. 825: convenţională. (arg. cuvint: „...adoptatorul va moşteni...“).

Vom reveni asupra acestui drept de reîntoarcere al adoptatorului interpretând art. 825 când, în posesiunea principiilor succesiunilor, vom putea înţelege mai bine această instituţiune pe cale de comparare a ei cu aceea a întoarcerii convenţionale de care se ocupă ultimul text.

897. Toate aceste efecte ale adopţiunii sunt irevocabile afară de cazul minorităţii adoptatului în vederea căruia legiuitorul în spre protecţiunea minorilor dispune :

„In ambele cazuri, adoptatul are dreptul să ceară desfiinţarea adopţiunii în timp de un an dela ajungerea la majoritate“ (art. 311, al. III).

SECŢIUNEA II.

Despre formele adopţiuni.

898. Formele adopţiunii consistă: într'o *contractare în justiţie în spre acest sfârşit* şi în *formalitatea înscrierii adopţiunii astfel realizate în registrele stării civile.*

899. A. **Contractarea în justiţie pentru adopţiune:** *are loc prin consimţimântul la adopţiune, dat de părţi înaintea autorităţii judecătoreşti care-l primeşte şi încuviinţarea din partea autorităţii judecătoreşti a adopţiunii.*

I. Consimţimântul la adopţiune înaintea autorităţii judecătoreşti.

Art. 318: *„Persoana ce-şi va propune de a adoptà şi aceea ce va voì a fi adoptată se vor înfăţişà, în oraşele reşedinţe de judeţ, la tribunal, iar în celelalte localităţi, la judecătoria adoptatorului, spre a face declaraţiune că aceasta este cu consimţimântul amândorora“. „In cazul când adoptatul va fi minor, se vor prezintà pe lângă acesta şi persoanele al căror consimţimânt se cere şi vor declarà, în numele minorului, că consimt la adopţiune“. „Această declaraţiune se poate face şi prin act autentificat de judecătoria de ocol sau de judecătoria comunală“.* (modif. 1906).

900. Adopţiunea fiind un contract solemn, consimţimântul simplu al adoptatorului şi adoptatului nu este suficient pentru

formarea ei, ci trebuieşte înainte de toate ca acest consimţimânt să fie dat de părţi în persoană la tribunalul sau judecătoria adoptatorului sau pe cale de declaraţiune autentică la acea judecătorie de ocol sau comunală. Tribunalele şi judecătoriile sunt dar singurele autorităţi competinte de a primì încheieri de adopţiuni la noi, pe lângă care se mai pot adăogà conform art. 23 al legii din 13 Fevruarie 1894, art. 34 din legea pentru autentificarea actelor şi art. 90 urm. al regulamentului consular din 12 Iunie 1880, agenţii diplomatici şi consulii noştri în străinătate. Cum minorii, reprezentaţi pentru îndeplinirea actelor de vieaţă civilă, se pot adoptà, legiuitorul dispune că consimţimântul lor la adopţiune va fi dat pentru ei şi în numele lor de persoanele al căror consimţimânt este necesar pentru adopţiunea minorilor: adică de persoanele cunoscute noă ale art. 311 al. I şi II.

Acest consimţimânt astfel intervenit leagă pe părţi care numai de comun acord ca în orice contract, vor putea desface cele încheiate; dar pentru complecta formaţiune a contractului de adopţiune mai trebuieşte:

901. II. *Incuviinţarea ei din partea autorităţii judecătoreşti*, după o prealabilă verificare, în spre care sfârşit legiuitorul continuă:

Art. 319: *Tribunalul sau judecătorul, după ce vor luà ştiinţele trebuincioase, vor verificà în camera de consiliu: 1) de sunt îndeplinite toate condiţiile cerute de lege; 2) dacă persoana care voieşte a adoptà se bucură de o bună reputaţiune*“ (modif. 1906).

Art. 320: „*Hotărîrea se va da printr'un proces-verbal nemotivat* (fiind vorba de un act de juridicţiune graţioasă) *în aceşti termeni. Se încuviinţează sau nu se încuviinţează adopţiunea*“ (modif. 1906).

După cum se vede, întreaga această procedură se petrece în secret în camera de consiliu, iar dela modificarea din 1906 care a abrogat art. 320—322 nu mai este nici comunicabilă ministerului public, nici supusă apelului.

B. **Formalitatea înscrierii adopţiunii în registrele stărei civile.**

902. In interesul publicităţii [1]) art. 323 (modif. 906) dispune: *„Hotărîrea de adopţiune cum şi acea de revocarea ei se vor înscrie* (mai bine: transcrie) *în registrul actelor stărei civile ale locului unde-şi va aveà domiciliul adoptatorul“* şi anume, în registrul de naştere [2]), cum e vorba se poate zice: de naşterea întrucâtva a unei persoane în punctul de vedere civil. In spre acest sfârşit legiuitorul continuă: *„In acest scop, grefierii tribunalului şi ai judecătoriei respective sunt obligaţi de a trimite în termen de zece zile un extract de pe procesul-verbal de adopţiune, ofiţerului stărei civile competent“. „Grefierii cari vor contravenì obligaţiunii de mai sus, precum şi ofiţerii stărei civile cari vor fi omis de a înscrie îndată adopţiunea în registrele stărei civile, se vor pedepsì cu amendă până la 100 lei“. „Inscrierea se va putea face şi după cererea uneia sau alteia din părţi, care va prezintà şi o copie legalizată de pe hotărîrea de adopţiune“,* atâtea prescripţiuni care au de scop asigurarea îndeplinirii acestei formalităţi de înscriere.

„**Hotărîrea...** *se vor înscrie...“*, deci nu actul de adopţiune.

903. Decretul din 2 August 1871 modificativ al art. 19 din regulamentul actelor stărei civile mai prescrie încă menţiunea adopţiunii în marginea actului de naştere.

904. Iată formalităţile cerute în materie de adopţiune, adoptatul ne mai putând dela modificarea din 1906, în urma abrogării art. 324, continuà procedura adopţiunii după moartea adoptatorului acesta având depus actul constatator de voinţa sa de a adoptà.

905. Adopţiunea ca orice contract poate fi inexistentă fiind lipsă de consimţimânt sau de forme şi anulabilă în caz de viţiu de consimţimânt, de unde aplicarea tuturor regulilor inexistenţei şi nulităţii relative. Acţiunea în nulitate pare dar a trebuì să fie

---

1) Formalitatea transcrierii neconstituind o condiţiune indispensabilă adopţiunii. Şi în adevăr, art. 323 modificat nu mai impune ca vechiul text un termen fatal înăuntru căruia trebuieşte efectuată transcrierea.

2) V. Decretul, 2 August 1871.

prescriptibilă prin 10 ani ; se susţine însă, fie prescriptibilitatea prin 30 ani cum nu e vorba de un contract ordinar, fie imprescriptibilitatea, statul oamenilor fiind în joc.

TITLUL IX.

Despre puterea părintească [1]).

Taudière: „Traité de la puissance paternelle“ 1895.

906. Nu este suficient ca familia să fie fundată, ci mai trebuieşte ca membrii ei precum şi cei ai societăţii în general să-şi desfăşoare fiinţa în spre scopurile sociale. Dacă îndrumarea în acest sens este de domeniul dreptului public, ea nu este străină cu totul de legislaţiunea noastră civilă întrucât aceasta prin instituţiunile puterii părinteşti, tutelei, interdicţiunii, consiliului judiciar, conferă în titlurile IX—XI autorităţi private unor anumite persoane capabile, pentru protejarea unor incapabili, astfel că şi aceştia să-şi poată desfăşurà individualitatea în societate în mod normal.

Codul nostru civil în titlurile IX şi X organizând puterea părintească şi tutela, vine mai întâiu în sensul arătat în ajutorul minorilor, adică acelor persoane pe care le consideră incapabile din cauză că n'au avut timpul necesar pentru a ajunge la o complectă desvoltare.

907. Nefiind nimic mai natural decât ca părintele să aibă a-şi protejà copilul său minor, legiuitorul începe în spre acest sfârşit în titlul IX, după ce a tratat despre paternitate şi filiaţiune, prin a acordà părinţilor o autoritate asupra copiilor lor minori numită putere părintească, autoritate ce păstrează părintele supraviеţuitor care de cele mai multe ori capătă şi tutela cum aceasta se deschide cu moartea unuia din părinţi.

Puterea părintească se poate dar definì:

Autoritatea recunoscută de lege părinţilor asupra copiilor

1) Instit. I, IX. De patria potestate. D. I. 6. De his qui sui vel alieni juris sunt. C. VIII, 46.

lor minori cu privire la persoană şi la bunuri pentru ca să-i poată creşte şi protejà.

Puterea părintească este dar mai puţin o putere decât un mijloc de aducere la îndeplinire a îndatoririlor părinţilor faţă de copiii lor.

908. Observaţiune. 1. Şi alte persoane însă decât părinţii sunt învestite de atribute de ale puterii părinteşti dar nu de întreaga acea autoritate; astfel: ascendenţii în ceeace priveşte consimţimântul la căsătorie, la adopţie, la primirea unui dar, în ceeace priveşte dreptul la tutelă; tutorele şi primarul pentru a consimţi la dar, la căsătorie şi adopţiune, cel d'intâiu pentru a exercità dreptul de corecţie [1]); 2. Părinţii ei înşişi nu sunt învestiţi de totalitatea drepturilor care formează puterea părintească, după cum vom vedeà, decât asupra minorilor lor copii neemancipaţi.

909. Părinţii sunt dar singurele persoane învestite cu puterea părintească asupra copiilor lor minori neemancipaţi [2]), situaţiune în spre reglementarea căreia legiuitorul dispune:

Art. 326. *„Copilul rămâne sub a lor autoritate* (adică sub puterea părintească a părinţilor) *până la majoritate sau emancipare...“*

Art. 327. *„In timpul căsătoriei tatăl singur exercită această autoritate“.*

Din aceste texte rezultă că ambii părinţi sunt în mod egal învestiţi cu puterea părintească (art. 326) dar că tatăl în timpul căsătoriei are exerciţiul acestei puteri, legiuitorul socotind că aceasta i se cuvenea ca cap al familii şi asociaţiunii conjugale în spre o unitate de direcţiune necesară întereselor copiilor.

„...până la majoritate sau emancipare...“, evenimente care pun capăt puterii părinteşti ele atrăgând deplina capacitate a copiilor sau o stare a acestora făcând necesară numai o protecţiune mai slabă.

„...In timpul căsătoriei...“, şi într'adevăr, căsătoria fiind desfăcută prin moartea tatălui, puterea părintească cu care muma

1) V. art. 133, 311, 815, 344, 352 urm. art. 414.

2) Legiuitorul înţelege prin părinţi, cei legitimi, cât despre cei naturali, muma este asimilată cu cea legitimă (art. 337) iar tatălui nu se recunosc drepturi în genere faţă de copiii săi naturali.

se află dejà învestită (art. 326) ne mai fiind împiedecată în ceeace priveşte exercițiul ei prin al tatălui, muma va avea acel exerciţiu. Aceasta este adevărat însă şi în timpul căsătoriei în caz de imposibilitate din partea bărbatului a exercità puterea părintească, aşà când el este lipsit de raţiune, absent, interzis. De unde conchidem că legiuitorul statuând în art. 327 de eo quod plerumque fit, nu este exact. Pe de altă parte nu numai în timpul căsătoriei tatăl singur exercită autoritatea părintească, el putând fi chiemat la acest exerciţiu şi în urma desfacerii căsătoriei adică prin despărţenie.

910. Interpretând art. 328—341 care compun acest titlu, vom studià pe rând drepturi care constituesc puterea părintească şi anume: drepturile: *la respect, de deţinere, îndreptare* şi de *folosinţă legală.*

A. **Despre dreptul la respect al părinţilor.**

Art. 325. *„La orice vârstă copilul este dator să onoreze şi să respecteze pe tatăl şi pe mama sa* [1]).

910 *bis.* Aceasta este o regulă morală, recunoscută însă de legiuitorul nostru cum el o formulează şi putându-şi găsì şi sancţiunea în exerciţiul dreptului de corecţiune al art. 329—337 [2]). Cum însă a-şi exercità drepturile nu e incompatibil cu respectul păstrat faţă de persoana contra căreia se exercită acele drepturi, se decide că n'ar violà îndatorirea de respect a art. 325 copiii cari ar urmărì în justiţie pe părinţii lor chiar spre ruina sau necinstea acestora [3]).

B. **Despre dreptul de deţinere al părinţilor.**

910 *ter.* Părinţii trebuind a aveà copiii sub supraveghiere pentru a-i putea creşte, art. 328 le recunoaşte dreptul de a-i de-

1) § 188 c. Calim.

2) Arg. cuvint.: *„Tatăl care va aveà motive de nemulţumire* foarte grave *asupra* **purtării** *copilului său...“* (art. 329). De altfel respectul către părinţi nu denotă o bună creştere în spre care trebuie să tindă exerciţiul întregii autorităţi părinteşti?

3) Comp. art. 267, 268 şi 307 c. pen.

ţine statuând: *„Copilul nu poate părăsi casa părintească fără voia tatălui său“:* sau, neapărat, nu poate părăsi pe persoana, casa de educaţiune, cărora va fi fost încredinţat, legea statuând de eo quod plerumque fit.

De acì rezultă că părintele care are exerciţiul puterii părinteşti, este în drept, mai bine zis e dator: a sili pe copilul său să steà la dânsul sau la locul unde va fi fost încredinţat chiar dacă domiciliul copilului ar fi în altă parte [1]), putând la nevoie a se adresà şi justiţii pentru a-şi reclamà copilul [2]).

C. Despre dreptul de corecţiune al părinţilor.

911. Prin acest drept legiuitorul autorizà părinţii de a constrânge pe copiii lor la purtări neapărat necesare, pentru a-i educà cum se cuvine, şi anume permiţându-le în spre acest sfârşit numai, de a-i pune în stare de arest [3]). In adevăr, iată ce dispune codul nostru civil: *„Tatăl care va aveà motive de nemulţumire* **foarte grave asupra purtării copilului său,** *va aveà următoarele mijloace de îndreptare“* (art. 329): *„Dacă copilul... 'l va putea* **pune în o casă de arest.“** (art. 330); *„...va putea să ceară* **arestarea** *copilului·său...“* (art. 331). *„Mama va putea* **arestà** *pe fiul ei...“* (art. 335).

Tatăl şi mama prin urmare, fiecare, bine înţeles, întrucât au exerciţiul puterii părinteşti [4]), vor putea îndreptà pe copiii lor punându-i în stare de arest în cazuri însă de o deosebită gravitate, legiuitorul dispunând încă: *„Tatăl* [5]) *poate scurtà oricând va voi*

1) De ordinar domiciliul copiilor este la părinţii cari au exerciţiul puterii părinteşti; se poate însă întâmplà ca copiii să fie aşezaţi aiurea pentru creşterea lor, ori, că ei să aibă un tutore (la care vor aveà domiciliu) altul decât părintele care îi deţine, aşà că în aceste ipoteze locul de deţinere al lor să fie deosebit de cel al domiciliului.

2) V. § 189 c. Calim. Dreptul 1889, No. 60.

3) Comp. § 190 c. Calim.

4) V. No. 909.

5) Neapărat şi mama, fiind vorba de un temperament adus la rigoarea măsurii ce se va fi luat, procedură care în mod natural aparţine autorităţii în drept de a pedepsì.

termenul arestării de el reclamat în cazurile prevăzute de precedentele trei articole" (art. 333), rămânând ca: „*Dacă după ieşirea copilului din arest el va face din nou alte necuviinţe, arestarea lui se va putea ordona din nou, cu modul prevăzut în articolele precedente*" (art. 333). De asemenea legiuitorul mai dispune spre garanţia copilului: „*Copilul arestat va putea adresà un memoriu procurorului general de lângă curtea de apel. Acesta va ordonà procurorului de pe lângă tribunalul de prima instanţă ca să cerceteze împrejurările şi va face apoi el însuş raport prezidentului curţii apelative, care, după ce va înştiinţà pe părinte, şi după ce va fi adunat toate ştiinţele putincioase, va putea revocà sau modificà ordinul de arestare liberat de prezidentul tribunalului de prima instanţă*" (art. 336)[1]). Iar pentru ca să rămâie cât de puţine urme ale arestării pricinuite de greşeli de ale tinereţii, urme în spre stigmatizarea perpetuă a copilului, art. 332 dispune: „*In ambele aceste cazuri nu se va face nici o procedură înscris şi nici o formalitate judecătorească, afară numai întrucât priveşte ordinul de arestare (trebuincios) care nu va coprinde motivele pentru care el s'a dat...*", legiuitorul neuitând nici a luà măsuri pentru ca copilul să fie sustras pe cât posibil regimului aspru al stabilimentului unde va fi închis, în spre care sfârşit continuă: „*...Tatăl va fi numai dator de a subscrie îndatorirea de a plăti toate cheltuelile şi de a da arestatului alimentele cuviincioase*"[2]).

912. Dreptul de corecţiune se exercită pe cale de ordin de arestare liberat de preşedintele tribunalului (art. 330 şi 331) care magistrat, fie că: „*...va trebui a liberà ordinul de arestare...*" (art. 330), fie că: „*...după ce se va înţelege cu procurorul, va liberà sau va refuzà ordinul de arestare, şi liberând ordinul de*

1) Raţiunea ne indică, că acest text nu este aplicabil când părintele exercită dreptul său de corecţiune prin propria-i şi absoluta-i autoritate: dar că în afară de acest caz, el e în totdeauna aplicabil cu toate că formează un corp în acelaş articol: numai cu reglementarea ipotezei copilului cu avere proprie sau meserie.

2) Aceste alimente trebuind neapărat a fi procurate după trebuinţă. In fine, regulamentul din 14 Mai 1874 reglementează înfiinţarea unei case centrale de corecţiune pentru minori, astfel că nişte copii nesupuşi să n'ajungă a fi încarceraţi alături de făcătorii de rele ordinari de profesiune.

arestare, va putea scurtà termenul arestării..." (art. 331). In primul caz, arestarea se realizează pe cale de autoritate, în al doilea pe cale de rechiziţiune.

Iată ce statuează legiuitorul în această privinţă:

Art. 330. „**Dacă copilul are mai puţin de 16 ani, tatăl** *îl va putea pune în o casă de arest* **pentru 1 lună cel mult,** *drept care preşedintele tribunalului de district, după cererea tatălui,* **va trebui** *a liberà ordinul de arestare*".

Art. 331: **Dela vârsta de 16 ani până la majoritate sau emancipaţiune,** *tatăl va putea* **numai să ceară** *arestarea copilului său, pe timp* **cel mult de 6 luni,** *adresându-se pentru aceasta la preşedintele tribunalului, care după ce se va înţelege cu procurorul,* **va liberà sau va refuzà ordinul de arestare** *şi liberând ordinul de arestare,* **va putea scurtà termenul arestării cerut de tatăl**".

Art. 334: **Dacă tatăl se va casătorì** *din nou, nu va putea arestà pe copilul său din precedenta căsătorie,* **chiar de ar aveà mai puţin de 16 ani, decât conformându-se celor prescrise de art. 331**".

Art. 335: „*Mama văduvă* [1]) **care nu se va fi măritat din nou,** *nu va putea arestà pe fiul ei,* **decât cu concursul a două din cele mai aproape rude despre tată, şi numai prin cerere adresată tribunalului conform art. 331**".

Art. 336: „**Când copilul va aveà avere proprie a lui sau când el va exercità vre-o profesiune sau meserie,** *nu va putea fi arestat,* **chiar de va aveà mai puţin de 16 ani,** *decât prin* **cerere adresată tribunalului conform art. 331...**"

Din aceste texte rezultă următoarele reguli:

913. I. Numai tatăl, în judecata matură a căruia legiuitorul are mai multă încredere, este autorizat după legiuirea noastră, a arestà pe copilul său fără ajutorul nimănui în orice caz de nemulţumire gravă şi pe cale de autoritate: însă în acest din urmă mod numai:

914. *a) „Dacă copilul are mai puţin de 16 ani* [2]*) pentru*

1) Ori, al cărui bărbat e în imposibilitate de a exercità dreptul de corecţiune, legiuitorul statuând: de eo quod plerumque fit (v. No. 909).

2) Credem: *împliniţi*: mai cu seamă că legiuitorul nostru n'a reprodus termenul: „*...commencés ..*" din art. 376 cor. c. N.

1 lună cel mult...“ : cum legiuitorul socoteşte că etatea fragedă a copilului în vederea căreia fixează o durată maximă de detenţie aşà scurtă, va împiedecà pe tată de a procedà cu asprime prea mare.

915. *b) Dacă tatăl nu se va fi căsătorit din nou ;* din cauza temerii, în acest caz, de înrâurirea mumei vitrige sau de afecţiunea tatălui pentru copiii din a doua căsătorie. Legiuitorul statuând: „*Dacă tatăl* **se va căsătorì...**“ iar nu „*Si le père* **est remarié...**“ ca art. 380 cor. c. Nap. pe care-l reproduce, decidem că tatăl recăsătorit nu va putea arestà la noi pe cale de autoritate nici după moartea soţiei a doua, cu toate că într'un asemenea caz nu va mai putea fi vorba de veri-o influenţă a ei şi neexistând copii din a doua căsătorie nici de o afecţiune pentru aceştia. După cum se vede, această condiţiune este cerută chiar dacă cea dintâiu e îndeplinită, adică dacă copilul are mai puţin de 16 ani, garanţia etăţii fragede părând legiuitorului prea slabă faţă de o înrâurire primejdioasă [1]).

916. *c) Dacă copilul n'are avere proprie a lui sau nu exercită vre-o profesiune sau meserie.* In acest din urmă caz, legiuitorul a putut să aibă în vedere o garanţie în spre interesele copilului care sunt şi ale societăţii, dar în ipoteza averii proprii nu se poate vedeà de ce legiuitorul împiedecă arestarea pe cale de autoritate, cum ea nu poate fi ocazia dobândirii vre-unui drept din partea tatălui asupra averii copilului [2]) nici a fi înlăturată cu preţul averii copilului care fiind mai mic de 16 ani n'are libera dispoziţiune a bunurilor. Cât despre copilul mai mare de 16 ani, el în nici un caz nu poate fi arestat pe cale de autoritate [3]).

Iată condiţiunile cerute pentru ca tatăl să poată exercità dreptul de corecţiune pe cale de autoritate. Una din acestea lipsind dar, el nu va putea procedà decât pe cale de rechiziţiune, bine înţeles însă numai în spre o detenţie maximă de 1 lună când copilul n'are încă 16 ani, acest termen scurt fiind impus în vederea

1) De altfel, după etatea de 16 ani, legiuitorul n'avea nevoie să intervină, cum în orice caz la o asemenea vârstă tatăl nu poate procedà pe cale de autoritate.

2) Aşà tatăl va aveà administraţiunea şi folosinţa legale în orice caz, iar dacă ar fi lipsit de aceasta, încarcerarea copilului nu i-ar conferi-o.

3) Deci, legiuitorul nici n'aveà nevoie să intervie în vederea lui.

etăţii; cât despre art. 334 şi 336 care se referă la art. 331 ce acordă un termen maxim de 6 luni, ele vizează astfel numai calea rechiziţiunii, art. 331 fixând acest termen mai lung numai pentru copii de peste 16 ani.

917. II. Muma, de pornirile căreia se teme mai mult legiuitorul, nu este autorizată în legiuirea noastră a exercità dreptul de corecţiune asupra copiilor săi decât pe cale de rechiziţiune, chiar dacă copilul n'ar aveà 16 ani, şi aceasta numai: *„...cu concursul a două din cele mai aproape rude despre tată..."* şi dacă: *„...nu se va ţi măritat din nou..."*.

„...Cu concursul...", adică: asentimentul, un simplu sfat nefiind suficient. Cum acest concurs nu e cerut decât ca o garanţie pentru minor contra unei asprimi exagerate, neapărat că muma nu va aveà nevoie de el pentru scurtarea pedepsii, conform art. 333, dar va trebuì să-l obţie pentru încarcerarea din nou în virtutea aceluiaş text in fine.

„...nu se **va fi măritat...**" în loc de: *non* **remarieé...**" din art. 331 cor. c. N. de unde rezultă că în caz de recăsătorie, muma pierde dreptul de corecţiune asupra copiilor săi din căsătoria anterioară fără a-l mai putea recăpătà chiar după moartea soţului al doilea. Legiuitorul ridică dreptul de corecţiune mumei recăsătorite pe când îl restrânge numai în mâinele tatălui în aceeaş condiţiune cum se teme de o influenţă mai puternică din partea unui tată vitreg cap al familii şi asociaţiunii conjugale. Cu toate acestea după moartea acestuia nu se mai poate teme cineva decât de afecţiunea mumei pentru copiii din noua căsătorie dacă sunt asemenea copii!

918. Cât în ceeace priveşte dreptul de corecţiune asupra copiilor naturali, nu există decât art. 337 care dispune:

„Mama are dreptul de corecţiune asupra copiilor săi naturali legalmente recunoscuţi".

„...are dreptul de corecţiune...", neapărat în aceleaşi condiţiuni caşì muma legitimă cu singura deosebire însă că pentru muma naturală nu va putea fi vorba de concursul a două rude din partea tatălui decât paternitatea fiind stabilită şi aceasta încă numai pentru cei cari recunosc raporturi între copiii naturali şi tatăl lor relativ la dreptul de corecţiune.

„...asupra copiilor săi naturali...“, chiar adulterini sau incestuoşi, legiuitorul nedistingând.

„...legalmente recunoscuţi...“ cum altfel filiaţiunea naturală n'ar fi stabilită, recunoaşterea putând fi silită şi după noi şi voluntară.

Cu toate că legiuitorul tace în ceeace priveşte dreptul de corecţiune al tatălui natural faţă de care nu stabileşte decât împiedecări la căsătorie, se admite că şi acesta are dreptul de corecţiune, neapărat paternitatea fiind stabilită [1]).

D. Despre dreptul de folosinţă al părinţilor [2]).

919. Se înţelege prin acest drept numit şi uzufruct legal: *„...dreptul de folosinţă asupra averii copiilor lor până la vârsta de 20 ani deplini, sau până la emanciparea lor, dacă se va face înainte de această etate...“* (art. 338), drept acordat ca compensare a sarcinii îndatoririi de educaţiune [3]).

920. *„...de folosinţă...“*: adică coprinzând: usus (uzul) şi fructus (dreptul de a percepe fructe) cu obligaţiunea de conservare a substanţei lucrului asupra cărui poartă acest drept, ceeace formează: uzufructul. Titularul acestui drept: uzufructuar, va aveà dar în principiu toate prerogativele şi îndatoririle uzufructuarului ordinar, astfel: el va putea percepe toate fructele bunurilor asupra cărora poartă folosinţa sa; iar în ceeace priveşte îndatoririle, art. 339 dispune: *„...Dreptul acesta de folosinţă impune... 1 Sarcinile care privesc pe uzufructuari...“* adică toate cele enumărate de art. 540 afară de obligaţiunea de a da cauţiune (art. 541). După cum vom arătà însă, folosinţa legală a părinţilor se deosebeşte de uzufructul ordinar caşi de orice alt uzufruct particular prin raţiunea lui de a fi semnalată şi scopul astfel urmărit.

„...asupra averii copiilor...“ în întregul ei, de orice fel ar fi (mobilă, imobilă, corporală, incorporală), de oriunde ar fi provenit (dela rude sau de aiurea), în orice mod ar fi fost dobândită

---

1) V. Alexandrescu op. cit. p. 478 şi 479.

2) Necunoscut în vechia noastră legiuire (§ 198 c. Calim.— Dreptul 1885 şi 1897 No. 58 şi 23), a fost reprodus după codul Napoleon care l-a împrumutat vechiului drept obişnuelnic francez.

3) In spre înlăturarea de socoteli nepotrivite între părinţi şi copii.

(dar, testament)[1]). Insă: „...*Dreptul de folosinţă nu se va întinde asupra averii ce copiii ar putea câştigà prin deosebita lor muncă şi industrie, precum nici asupra averii ce s'ar fi dat prin donaţiune sau legat copiilor, cu condiţiune expresă ca tatăl şi muma să nu se fololosească de ea...*“ (art. 341): aceasta în spre încurajarea muncii şi pentru ca daruri copiilor să nu fie împiedecate de vrăjmăşia celor ce ar dărui, contra părinţilor, la ideea că aceştia se vor folosì de ele.

921. „...*prin* **deosebita** *lor muncă şi industrie...*“, adică făcută pe socoteala lor separat de veri-o intreprindere părintească, aşà în cazul când copilul ar fi funcţionar public, comerciant.

„...*cu condiţiunea expresă...*“ adică, declarată anume, însă prin orice cuvinte aşà că intenţiunea dăruitorului să fie clar exprimată. Şi în adevăr, cel care dăruieşte cată să aibe dreptul de a stabilì şi condiţiuni pentru darul său. Această interzicere de folosinţă însă pare a nu putea aveà loc când averea dăruită ar fi o succesiune ce revine copilului, cel puţin rezerva lui, cum asemenea bunuri *aparţin dejà copilului în virtutea legii, rezerva neputându-i-se nici luà măcar*[2]). Este şi adevărat, lucrurile stând astfel, nu mai poate fi teamă ca copilul să nu fie avantajat, cum bunurile ce este vorba a i se dărui tot îi vor revenì pe lângă că părintele privat de folosinţă va putea invocà drepturile de erede rezervatar, ale copilului, ca reprezentant al lui pe bază de drepturi asupra bunurilor acestuia. Nu trebuieşte însă scăpat din vedere, că pe calea darului vor revenì bunurile copilului înainte ca el să le fi putut aveà ca erede, că dăruitorul va fi putut dispune în paguba copilului de toate bunurile, liberalităţile nefiind decât reductibile până la concurenţa rezervei. Şi pe urmă, cum se poate concepe o rezervă fără profit pentru rezervatar în paguba lui chiar (căci ea va atrage dreptul la folosinţă al părintelui uzufructuar asupra bunurilor rezervate)? Şi ce mijloc ar aveà părintele uzufructuar de a împiedecà pe tutorele copilului când el însuş nu e tutore, să renunţe la succesiune pentru a face să cadă rezerva, acceptând legatul cu interdicţia uzufructului legal?[3])

---

1) Folosinţa legală a părinţilor constitue dar un uzufruct universal căruia se vor aplicà prin urmare art. 550 şi 552.

2) Aşà când unul din părinţi ar instituì legatar universal pe copilul său cu interzicerea uzufructului celuilalt părinte.

3) Dreptul 1884 No. 61.

922. *„...până la vârsta de 20 ani deplini, sau până la emanciparea lor, dacă se va face înainte de această etate...“* moduri specifice de stingere ale uzufructului legal de care ne ocupăm. Dacă se înţelege uşor ca emanciparea care pune capăt puterii părinteşti, să atragă şi stingerea uzufructului nostru, atribut al puterii părinteşti, cum se explică stingerea acestuia la 20 ani deplini atunci când puterea părintească ţine până la 21 ani? Legiuitorul a vrut probabil să asigure copiilor ce ating majoritatea, economiile ultimului an de minoritate. Poate că s'a temut şi ca părinţii să refuze a emancipà pe copiii minori sau a consimţì la căsătoria lor, pentru a nu pierde folosinţa asupra bunurilor lor! Dar atunci de ce n'a făcut să înceteze uzufructul legal al părinţilor, la 18 ani ca c. Napoleon, de când e permisă emanciparea şi căsătoria cel puţin, pentru bărbaţi?

Moduri specifice de stingere ale uzufructului legal mai sunt:

923. 1. Despărţenia pronunţată contra părintelui uzufructuar, art. 340 dispunând: *„Acest drept de folosinţă, nu va aveà loc pentru tatăl sau mama, în contra căreia se va fi pronunţat despărţenia“;* prin urmare, folosinţa legală nu va putea aveà loc pentru nici unul din părinţi, dacă despărţenia se va fi pronunţat contra amândorora şi decăderea nu va atinge pe părintele contra căruia nu se va fi pronunţat despărţenia.

924. 2. Trecerea mamei în altă căsătorie, art. 340 continuând: *„Mama care va trece în altă căsătorie nu vai mai aveà acest drept de folosinţă“*, legiuitorul temându-se că de fapt tatăl vitreg va exercità dreptul de folosinţă în avantajul exclusiv al familiei lui.

Trecerea [1]), fapt suficient spre a se pierde pentru în totdeauna dreptul de folosinţă, oricare ar fi împrejurările. Muma nu va recăpătà dar dreptul ei de folosinţă după moartea noului soţ nici chiar asupra bunurilor pe care copiii ei din căsătoria anterioară le vor fi dobândit după desfacerea ultimei căsătorii. Intr'adevăr, muma dela recăsătoria ei este lipsită de orice drept asupra patrimoniului acestor copii, oricare ar fi fluctuaţiunile lui.

mamei [2]), deci nu şi a tatălui, decăderile fiind de strictă in-

1) *„...Mama care va* **trece...“**.

2) **„...Mama** *care va trece...“*.

terpretare. De altfel, aceeaş teamă ca în caz de recăsătorie a mamei, nu poate există fiind vorba de tatăl care se recăsătoreşte, căci nu muma vitregă ca tatăl vitreg va exercità de fapt dreptul de folosinţă. Nu este însă mai puţin adevărat că tatăl sub influenţa mumei vitrege va putea întrebuinţà veniturile averii copiilor săi din căsătoria anterioară, în folosul nouei sale familii.

„...în altă căsătorie...“, neapărat valabilă, de altfel căsătoria anulabilă producând efecte până la anulare, va atrage până atunci pierderea folosinţei, decădere însă care cu toate efectele căsătoriei se va şterge caşi cum aceasta n'ar fi existat niciodată, anularea producându-se. Cât despre caracterul putativ pentru mumă al căsătoriei, el nu va putea pricinuì pierderea uzufructului ei legal, căci un asemenea efect ar cădeà în afară de ficţiunea care conferă validitatea căsătoriilor nule însă putative. Şi în adevăr, căsătoria putativă nu e destinată decât a produce efecte în folosul soţului de bună credinţă, iar nu şi în paguba lui.

Iată singurele moduri specifice de stingere a uzufructului legal al părinţilor [1]), oricare altele trebuind a fi excluse sub verice împrejurări: astfel părintele îşi va păstrà folosinţa legală chiar în caz de vieaţă destrăbălată atrăgând diverse decăderi.

925. Folosinţa legală a părinţilor fiind un atribut al puterii părinteşti, se va stinge cu încetarea acesteia neapărat, aşà în caz de moarte a copilului, când de altfel, chiar dacă uzufructul legal ar continuà, el totuş ar încetà de a constituì un drept asupra bunurilor copilului, devenind o folosinţă asupra averii erezilor acestuia.

926. In fine, folosinţa legală a părinţilor, uzufruct, se va stinge prin aceleaşi moduri caşi uzufructul ordinar, şi anume :

a) Prin moartea părintelui uzufructuar : astfel tatăl murind, uzufructul său va luà sfârşit pentru a face loc celui al mumei supra-vieţuitoare ; iar părintele supra-vieţuitor murind, uzufructul său se va stinge fără ca să poată fi înlocuit prin veri-un alt uzufruct de această natură, cum nimeni altul decât părinţii, este învestit de puterea părintească, deci: poate aveà folosinţa legală atribut al acesteia.

1) La care se mai poate adăogà nedemnitatea art. 658 de care ne vom ocupà la timp.

b) Prin renunţarea părintelui uzufructuar la dreptul său, ce poate face orice titular relativ la atributul cu care e învestit.

c) Prin abuzul părintelui uzufructuar de dreptul său (art. 658) [1]). Soluţie însă contestată: fie relativ la aplicarea ei în ceeace priveşte abuzul şi în executarea îndatoririlor art. 339, fie relativ la aplicarea ei în general cum art. 558 ce edictă o decădere, e de strictă interpretare, deci: nu e susceptibil a se întinde la uzufructul particular de care ne ocupăm.

927. Cât în ceeace priveşte persoanele căror aparţine folosinţa legală, art. 338 dispune: **„Tatăl** *în timpul căsătoriei şi după desfacerea căsătoriei* **acel din doi soţi rămas în vieaţă...“:** adică persoane învestite cu puterea părintească şi având şi exerciţiul acesteia, ceeace se înţelege uşor, cum e vorba de exerciţiul unui atribut al puterii părinteşti [2]).

„*Tatăl* **în timpul căsătoriei...“:** de cele mai multe ori, şi într'adevăr, în caz de imposibilitate din partea tatălui de a exercită puterea părintească, el aflându-se în aceeaş stare şi cu privire la folosinţa legală, atribut al acesteia, întreg exerciţiu al puterii părinteşti a mumei implicând şi folosinţa legală, nu va mai întâlni nici o piedecă. Deci, într'un asemenea caz, cu toate că: *„...în timpul căsătoriei...“*, muma va aveà dreptul de folosinţă. De altfel în timpul căsătoriei mai niciodată nu va fi loc la uzufructul legal al părinţilor în lipsă de avere a copiilor cari de ordinar nu dobândesc bunuri decât pe cale de moştenire dela părinţi, deci: când se desface căsătoria prin moarte. Dar formula de mai sus nu e nici excluzivă, în sensul că şi după desfacerea căsătoriei tatăl va putea conservà folosinţa: şi anume în urma unei despărţenii care n'ar fi fost pronunţată în contra sa.

„...şi după desfacerea căsătoriei...“. Legea, după cum se vede, presupune cazul normal al desfacerii căsătoriei prin moartea unuia din soţi, eveniment care va atrage deschidere a folosinţei legale de cele mai multe ori, cum numai în urma lui copiii moştenind pe părintele predecedat, vor căpătà bunuri în majoritatea cazurilor. Se poate însă întâmplà ca, căsătoria să se desfacă şi prin despăr-

---

1) Dreptul, 1904 No. 83.

2) Orice alte persoane dar, nu vor aveà folosinţa legală; aşà nici ascendenţii cari n'au puterea părintească.

ţenie şi atunci folosinţa legală va urmà soarta exerciţiului puterii părinteşti [1]).

928. Uzufructul legal al părinţilor fiind *acordat ca compensare a sarcinii îndatoririi de educaţiune,* art. 339, statuează: *„Dreptul acesta de folosinţă* (adică: de folosinţă legală a părinţilor) *impune următoarele sarcini": „...2. Alimentele, întreţinerea şi creşterea copiilor în proporţiune cu averea lor." „3. Plata rentelor sau a dobânzilor capitalurilor ce datoresc copiii." „4. Cheltuelile îngropării şi acele ale boalei din urmă."*

a) Părintele uzufructuar legal e dator a da alimente, întreţinere, creştere, copilului cu mijlocirea veniturilor acestuia percepute. Rămânând ceva din aceste venituri, ele vor aparţine părintelui uzufructuar legal, ca compensare a sarcinilor impuse lui; veniturile în cestiune însă, fiind insuficiente, ambii părinţi vor avea: *„...a alimentà, a întreţine şi a şi educà copiii."* (art. 185), cu veniturile lor personale până la concurenţa neîndestulării.

b) Legiuitorul n'aveà nevoie să mai spună că părintele uzufructuar legal e ţinut de plata rentelor sau a dobânzilor exigibile în timpul folosinţii sale, cum această îndatorire rezultă dejà din art. 550 şi 552, aşà că el probabil a înţeles să statueze cu privire la acele venituri pasive ajunse la scadenţă înainte de deschiderea folosinţei legale, venituri de plata cărora n'ar fi fost ţinut părintele uzufructuar legal în tăcerea legiuitorului, ele fiind sarcini ale unei folosinţe străine de el. Dealtfel, o asemenea procedare de a plăti veniturile pasive din trecut, cu cele active viitoare: acţiune a unui bun părinte de familie, nu poate fi decât presupusă şi din partea persoanei cărei aparţineà folosinţa corespunzătoare acelor sarcini, dacă aceà folosinţă ar fi continuat.

c) In fine, cheltuelile îngropării şi ultimei boale de care e ţinut părintele uzufructuar, privesc persoana dela care a moştenit copilul bunurile supuse folosinţei legale. In adevăr, de cheltuelile îngropării sau ultimei boale a copilului, nu putea fi vorba cum cele d'intâiu vor fi sarcini ale succesiunii copilului, la o epocă când folosinţa legală se va aflà stinsă prin moartea acestuia, pe când cheltuelile nu numai ale ultimei boale, dar ale tuturor boalelor copilului sunt dejà în sarcina părintelui obligat de a-şi întreţine copilul (art. 185 şi 339 No. 2).

1) No. 909.

929. Folosinţa legală constituind o compensare a unor sarcini eminamente personale, un atribut al unei autorităţi de aceeaş natură, puterea părintească este, spre diferenţă cu uzufructul ordinar, în afară de comerţ, deci nu poate fi nici înstrăinată, nici urmărită.

E. Despre dreptul de administraţiune al părinţilor [1]).

930. Numai în titlul X, următor, sub capitolul II al tutelei, reglementează codul nostru civil acest alt atribut al puterii părinteşti, numit drept de administraţiune legală, statuând: „*Tatăl, în timpul căsătoriei, administrează averea personală a copiilor săi minori, dă seamă despre fondul şi veniturile averii asupra căreia n'are dreptul de folosinţă. Dă seamă numai despre fondul averii asupra căreia legea 'i dă dreptul de folosinţă* [2]) (art. 343). Iată singura dispoziţiune asupra acestei materii.

Este adevărat, cât trăiesc ambii părinţi, copiii mai niciodată nu pot aveà avere personală, iar după moartea unuia din ei, tutela deschizându-se (art. 344), se va procedà *pe calea acestei instituţiuni* la gestiunea patrimoniului ce vor fi moştenit copiii dela părintele decedat. Tutela apărând dar ca instituţiune normală privitoare la gestiunea bunurilor minorilor, se înţelege de ce legiuitorul tratează despre această materie numai sub capitolul tutelei chiar relativ la administraţiunea legală, atribut al puterii părinteşti. Se poate însă întâmplà ca copiii să aibă avere personală şi în timpul vieţei ambilor părinţi, aşà: bunuri dăruite, legate... In vederea unor asemenea cazuri, articolul sus citat decide: „**Tatăl, în timpul căsătoriei administrează** *averea personală a copiilor săi minori...*“.

931. „**Tatăl, în timpul căsătoriei,** *administrează...*“; de cele mai multe ori, căci, el de ordinar are exerciţiul puterii părinteşti al cărei atribut este dreptul de administrare legală; deci: oridecâteori muma va aveà acel exerciţiu în timpul căsătoriei, tatăl,

1) C. L. 1. 6. 60. — C. L. 6 § 2. 6. 61. — Nov. 117 Cap. I. — C. Calim. § 196.

2) Acest atribut este dar privitor la îngrijirea bunurilor minorilor faţă de precedentele studiate referitoare la persoana lor.

fiind în imposibilitate d. ex. din cauză de absenţă, interdicţie, insanitate de spirit, a-l aduce la realizare, muma va administrà. Pe de altă parte tatăl poate să fie chemat a administrà astfel averea personală a copiilor săi minori nu numai „*...în timpul căsătoriei...*“ dar şi după desfacerea ei prin despărţenie. Oricare ar fi însă părintele administrator şi oricând ar administrà el, fie în timpul căsătoriei, fie în urma desfacerei ei prin despărţenie, el nu se află aşezat sub nici o autoritate de supraveghiere ca tutorele sub acea a consiliului de familie şi a tribunalului. Şi în adevăr, celalt părinte încă în vieaţă nu va fi de cele mai multe ori în posibilitate şi măsură de a secundà pe părintele administrator spre o cooperare naturală în interesul copiilor?

932. *Tatăl (părintele)...* **administrează...**“, deci: prin singura putere a legii, de unde numele de administrare *legală*, conferit instituţiunii. Fiind dar vorba de o putere ce decurge direct din lege în interesul social de protecţiune a minorilor, orice clauze care ar restrânge, interzice această putere, par contrarii ordinei sociale, prin urmare nule, aşà: clauzele dintr'un dar făcut copiilor cu condiţiune ca părintele să nu aibă administrarea legală asupra bunurilor dăruite! Este adevărat, legiuitorul nu intervine de astădată pentru a autorizà asemenea interziceri cum face în ce priveşte dreptul de folosinţă legală sub art. 341, nu trebuieşte însă scăpat din vedere că excluderea validităţii clauzelor în cestiune pe baza interesului social de protecţiune a minorilor, compromite interesele acestora întrucât este de natură a împiedecà daruri ce s'ar face lor, dacă ar fi posibil ca bunurile dăruite să fie sustrase administraţii legale a părinţilor: persoane urîte de dăruitor. Şi pe urmă, acesta, care dispune cu titlu gratuit, nu trebuie să fie liber a impune orice restricţiuni liberalităţii sale cum ar fi putut să nu dea deloc? (§ 197 c. Calim). Legiuitorul neconferind părintelui administrator decât *administrarea* bunurilor copiilor săi minori, el nu va putea îndeplinì cu privire la aceste bunuri decât acte de administrare, adică de acele menite a le păstrà şi a le face să valoreze; prin urmare părintelui administrator va lipsì împuternicire pentru orice acte de dispoziţiune relativ la acele bunuri a căror realizare deci va fi imposibilă cum nici minorul singur, incapabil, nu le va putea îndeplinì. Astfel părintele administrator va putea închirià, arendà pe cinci ani cel mult, reparà, încasà veni-

turi..., dar nu va putea înstrăină, ipotecà..., acte imposibil de îndeplinit cât timp durează puterea părintească, aşà că iată o categorie de bunuri, în contra intereselor sociale, întrucâtva în afară de comerţ pe un timp oarecare. Trebuinţe de toate zilele n'au întârziat, în adevăr, a da naştere unor diverse sisteme în spre înlăturarea acelei situaţiuni, într'o societate cu transacţiuni frecuente, bazată pe liberul schimb al bunurilor! Astfel s'a recunoscut părintelui administrator dreptul de a îndeplini în mod liber orice acte de dispoziţiune pe lângă cele de administraţiune, sau nu i s'a recunoscut acest drept decât cu autorizarea justiţii, uneori cu observarea regulelor tutelei [1]). Orice s'ar zice, şi afară numai dacă prin: ...„*administrează*...“ se înţelege orice acţiune referitoare la gestiunea patrimoniului în general, tuturor sistemelor imaginate le lipseşte sprijinul legii care prezintă o regretabilă lacună în această privinţă [2]).

933. „*Tatăl (părintele) ...administrează averea personală* **a copiilor săi minori...**“: neemancipaţi, cum emanciparea caşi majoritatea pune capăt puterii părinteşti, deci şi administraţiei legale: atribut al acestei puteri. Deasemenea administraţia legală va luà sfârşit prin moartea copilului sau a unuia din părinţii acestuia: eveniment ultim care face să se deschidă tutela.

934. „*Tatăl (părintele)* ...(ca orice administrator) *dă seamă despre fondul şi veniturile averii asupra căreia n'are dreptul de folosinţă. Dă seamă numai despre fondul averii asupra căreia legea îi dă dreptul de folosinţă;* cum fructele, veniturile acestei averi, aparţin părintelui administrator, neapărat cu sarcina îndeplinirii datorii sale de educaţie. Cheltuelile în spre acest sfârşit vor fi dar întotdeauna scăzute în socotelile de administrare şi anume întâiu asupra veniturilor de care se poate folosì părintele cum e vorba de o folosinţă cu sarcina educaţiei, şi numai în subsidiar asupra celorlalte venituri sustrase folosinţei legale [3]).

935. Dreptul de administrare legală se poate dar definì:

---

1) Fără a mai vorbì de sistemul în virtutea căruia se permit părintelui administrator în mod liber şi acte altele decât cele de administrare, însă numai întrucât nu sunt de natură a aduce vătămare copilului.

2) V. cu privire la diversele păreri: Dreptul 1897 şi 1899 No. 47 şi 48; Bul. Cas. 1899 p. 662; C. Judiciar 1904 No. 6.

3) Bunurile părintelui administrator legal însă nu sunt supuse unei ipoteci legale ca acele ale tutorelui.

acel atribut al puterii părinteşti care consistă în autoritatea cu care este învestit de plin drept prin lege părintele, la o epocă când tutela nu este încă deschisă, de a administrà în mod liber bunurile copiilor săi minori neemancipaţi.

Observaţiune. Chiar în caz de acord asupra limitelor puterii părintelui administrator şi legiuitorul tot prezintă o lacună însemnată întrucât nu indică cine va reprezintà pe copil faţă de părintele administrator dacă există interese opuse ale acestora ?

936. Iată dar puterea părintească cu atributele ei, drepturile la respect, de deţinere, de corecţiune, de folosinţă şi administraţiune legală. Această autoritate decurge în mod neîntrerupt în profitul părinţilor din lege până la luarea de sfârşit a ei în modurile arătate, oricare ar fi purtarea părinţilor faţă de copiii lor, afară de cazul atentatului la bunele moravuri din partea lor cu privire la aceştia (art. 267 c. pen.), când: *„...culpabilul va fi încă lipsit de drepturile ce i se acordă de codicele civil asupra* **persoanei** *copilului în virtutea puterii sale părinteşti...“*, (art. 268 al. II, c. pen.), ceeace înseamnă că culpabilul, decăderile fiind de strictă interpretare, va păstrà chiar în acest caz drepturile ce i se acordă de codicele civil *asupra bunurilor copilului*, deci drepturile de folosinţă şi administraţiune legală. In afară de această ipoteză, în tăcerea legii, nu numai că puterea părintească nu poate fi ridicată dar justiţia n'are nici măcar cea mai mică putere de supraveghiere a purtării părinţilor în exerciţiul autorităţii lor părinteşti, ne fiind în drept a intervenì oricât de abuzivă ar fi acea purtare [1]).

937. Cât despre obligaţiunile celor învestiţi cu puterea părintească, ele privesc un exerciţiu al drepturilor care constituesc această putere în spre executarea fidelă a sarcinei de educaţie.

---

1) In acest punct de privire vechiul legiuitor Calimach erà mai complect întrucât edictà pierderea puterii părinteşti în caz de neîngrijire pentru hrană şi creştere permiţând copiilor de a desmoşteni pe părinţi pentru acest motiv (§§ 233, 979). Vezi asupra întregei materii. Dreptul 1896 şi 1905 No. 15 şi 9.

Despre puterea părintească asupra copiilor naturali.

938. Am tratat cestiunea în ceeace privește dreptul de corecțiune [1]): care presupunând autoritatea de deținere, soluțiunile date cu privire la el sunt aplicabile și dreptului de detențiune. Cât despre drepturile de folosință și administrațiune legală ele par a nu putea fi refuzate mumei naturale: asimilată cu cea legitimă, mai cu seamă că și muma naturală are sarcinile educațiunii [2]). Este adevărat, drepturile de folosință și administrațiune nu sunt recunoscute în mod formal mumei naturale ca dreptul de corecțiune, ele nu sunt inerente puterii părinteşti, și privitoare numai la bunuri, iar legiuitorul tratează despre muma naturală just înainte de a reglementà folosința legală (art. 337), reglementare în care presupune căsătoria [3]). Toate aceste obiecțiuni însă par slabe față de precedenta asimilare care de altfel merge până la recunoașterea mumei naturale a dreptului pecuniar de moștenire cași cum ea ar fi legitimă [4]). Și pe urmă, modul de așezare a articolelor nu e numai rezultatul reproducerii ordinii din c. Napoleon, iar presupunerea stării *normale* a căsătoriei, naturală [5]) așà că veri-o intențiune n'ar fi de dedus de acì? In orice caz, nici aceste drepturi nu aparțin în legiuirea noastră tatălui natural cu privire la care numai art. 134 și 144 coprind recunoașteri de eficacitate a raporturilor sale cu copiii săi naturali.

TITLUL X.

Despre minoritate, despre tutelă și despre emancipațiune.

Vigié: Traité des Minorités.

939. După ce în titlul precedent, legiuitorul a organizat îngrijirea minorilor de către părinții lor, protectori naturali, pe calea

1) V. No. 918.

2) V. Alexandrescu l. cit. p. 506, 507, 536 și 537. Dreptul 1898 și 1899 No. 14 și 15.

3) Bulet. Cas. 1898, p. 687.

4) Art. 652 al. II.

5) Comp. art. 327.

unei autorităţi părinteşti, sub acest titlu, odată minoritatea fixată, el iea alte măsuri de protecţiune a minorilor, şi anume instituind după gradul acestora de desvoltare: Tutela, emancipaţiunea.

CAPITOLUL I.

Despre minoritate.

940. Omul desfăşurându-şi spre complectare fiinţa, treptat şi în mod variat după indivizi, iar cercetări în diversele cazuri asupra faptului dacă dezvoltarea oamenilor este complectă sau nu fiind nepractice, legiuitorul a recurs la sistemul incapacităţii legale înainte de o anumită vârstă, statuând art. 342: *„Minor este acela care nu are încă etatea de 21 ani împliniţi, fie parte bărbătească sau femeiască“* şi aceasta pentru îndeplinirea tuturor actelor vieţei civile, dela modificarea din 1906, care fixează tot la 21 ani şi majoritatea matrimonială pentru bărbaţi, şi pe acea adoptivă, majorităţi ce se atingeau la 25 ani înainte, după cum ştim [1]).

Pe când în vechia noastră legiuire erau, ca în sistemul roman, diferite categorii de nevrâstnici după etate [2]), codul nostru civil actual nu cunoaşte decât: minorii cari nu au încă 21 ani împliniţi şi pe cari îi aşează sub tutelă autorizând însă, în vederea unei oarecare maturităţi de spirit a lor, emanciparea acestora: ceeace face ca ei să cadă numai sub o protecţiune mai slabă.

CAPITOLUL II.

Despre tutelă [3]).

Chardon: „Puissance tutélaire“.

941. *Tutela este misiunea socială a capabililor de a îngriji persoana şi bunurile incapabililor: fie minori neemancipaţi, fie interzişi.*

1) Cu toate acestea, bărbaţii se pot căsători la 18 ani şi femeile la 15 ani.

2) Astfel: pruncii (infantes) până la 7 ani, nevrâstnicii (impuberes): până la 14 ani băeţii şi 12 ani fetele, sprevrâstnicii dela 14 şi 12 ani în sus până la 25 ani: majoritatea.

3) Instit. I. 25. De excus. tut. et curat. Pr. — D. lib. XXVI-XXVII. — C. V, 28-75.

„...misiunea socială...“: de unde rezultă caracterul gratuit şi obligatoriu al tutelei.

„...a capabililor...“; adică tutorele care sub controlul justiţii lucrează supraveghiat de consiliul de familie: corp deliberant compus din rude sau prieteni de ai incapabilului.

„...de a îngriji persoana...“: astfel tutorele consimte la căsătorie (art. 133 al. III), exercită dreptul de corecţiune cu autorizarea consiliului de familie (art. 414), materie asupra căreia vom mai revenì, interpretând acest text şi art. 390.

„...de a îngriji... bunurile...“ : ce face tutorele reprezentând pe incapabil în acte pe care le îndeplineşte în numele lui şi pentru el; acte de gestiune despre care trebuie să dea seamă tribunalului, având nevoie şi de avizul consiliului de familie, pentru unele acte mai însemnate.

942. In secţiunile care compun acest capitol, legiuitorul se ocupă pe rând: de tutela legitimă a părintelui supravieţuitor, de tutela dativă a părintelui care cel din urmă încetează din vieaţă, de tutela legitimă a ascendenţilor, de tutela dativă a consiliului de familie, de cauzele care apără de tutelă, de necapacitatea, excluziunea şi destituirea din tutelă, de administraţiunea tutorilor şi despre socotelile tutelei.

Vom urmà pe legiuitor începând cu diferitele feluri de tutele legitime: adică: decurgând direct dela lege, ori dative: ceeace înseamnă: deferite, după cum am arătat.

SECŢIUNEA I.

Tutela tatălui şi a mamei.

943. Tatăl şi muma unui copil trăind, ambii, prin puterea părintească, vor aveà de îngrijit de persoana şi bunurile acestuia, cu toate că, în spre o unitate de direcţiune, unul din ei va aveà exerciţiul acelei autorităţi [1]). Unul însă din aceşti protectori naturali murind, copilul, pe lângă că, de ordinar, numai atunci va dobândì avere personală poate considerabilă de îngrijit, va devenì de aci înainte imposibilă acea cooperare a ambilor părinţi, cari se

1) Vezi No. 907.

complectează, în interesul copilului lor. De aceea, pentru garantarea acestuia, legiuitorul încă la o epocă când puterea părintească mai există şi anume în persoana părintelui rămas în vieaţă, care va aveà a o exercità, edictează deschiderea tutelei cu măsurile ei de asigurare statuând: *„După moartea unuia din soţi, tutela asupra minorilor copii revine de drept soţului rămas în vieaţă“* (art. 344), de unde: coexistare a puterii părinteşti şi a tutelei, prima pentru îngrijirea persoanei copilului, a doua pentru aceea a bunurilor sale, conform originii acestor instituţiuni.

După **moartea** *unuia din* **soţi...“**: iată evenimentul ce în legiuirea noastră deschide tutela asupra copiilor minori neemancipaţi din căsătoria în cestiune. Cât timp vor trăi dar ambii părinţi, tutela nu se va deschide, oricare ar fi împrejurările, aşà chiar în caz de imposibilitate din partea unuia din ei (absenţă, insanitate de spirit...), de a cooperà în interesul copilului: ceeace, caşi moartea, iea acestuia pe unul din protectorii săi naturali. Aceeaş soluţiune în caz de despărţenie cu toată distrugerea traiului comun prin care trebuie să se realizeze acea cooperare. Legiuitorul ar fi făcut dar mai bine să presupună moartea unuia din *părinţi* iar nu: *„...unuia din* **soţi...“** cum în caz de despărţenie, moartea unuia din *foştii* soţi va deschide tutela.

„...revine **de drept...“** şi adică: prin singura putere a legii fără intervenţiunea nimănui [1]). De aceea această tutelă se numeşte: legitimă.

„...soţului (mai bine părintelui: cum poate că intervenise o despărţenie) *rămas în vieaţă.“*: deci mumei[2]) caşi tatălui, cei mai indicaţi, fiind nişte protectori naturali ai copiilor lor: ce face că legiuitorul nedistingând, tutela va trece astfel asupra unuia din ei chiar dacă ar fi minor[3]) când, emancipat prin căsătorie, va aveà a se conformà regulelor curatelei şi în funcţiunea sa de tutore. Această tutelă revenind cum se vede prin lege părintelui rămas în vieaţă, se numeşte pe lângă: *legitimă, tutelă naturală a părintelui supravieţuitor.*

1) Şi chiar în caz de stipulaţiuni contrarii, care ar atinge ordinea publică.

2) După vechia noastră legiuire, pare că muma nu se putea *decât orândui tutoare* (c. Car. P. III, C. XXI, art. 12) când tatăl n'a desemnat tutore vrednic şi în lipsă de bun despre tată (§ 266 c. Calim.). Aceasta însă numai până la legea din 1840, al cărui art. 3, stabileşte sistemul actual.

3) Comp. art. 383 al. 1 şi No. 1.

944. Cu toate că legiuitorul nostru atribue, caşi tatălui, mamei supravieţuitoare tutela copiilor săi minori, în vederea însă a inexperienţei femeilor în afaceri şi a situaţiunii lor în căsătorie, aduce următoarele restricţiuni la caracterul de misiune socială şi legală a tutelei mamei supravieţuitoare.

945. *Restricţiunea I: şi anume a caracterului de misiune legală ce nu se poate înlătură a tutelei mumei supravieţuitoare în vederea inexperienţei femeilor.* In spre acest sfârşit art. 345 statuează: *„Tatăl poate să orânduiască un consiliu îngrijitor pe lângă rămasa în viaţă mamă a copiilor, în care caz ea nu va putea face nici un act atingător de tutelă, fără ştirea şi învoirea consiliului...“*,[1]) ce înseamnă posibilitatea de restrângere a puterii de tutoare legitimă a mumei din partea tatălui care prevăzând că muma îi va supravieţui, se teme de inexperienţa ei.

„Tatăl...“. Singura persoană ce poate procedă astfel şi anume în virtutea propriilor sale puteri tutelare pe care de altfel, după cum vom arătà, le poate şi delegà cu totul pentru după moarte caşi muma, el fiind ultimul în vieaţă.

„...poate...“, neapărat, de va găsi de cuviinţă.

„...să orânduiască...“, de sigur prin *„...testament sau prin un act autentic...“* (art. 349), cum tatăl poate întrebuinţà aceste forme chiar pentru delegarea puterilor tutelare. Se admite însă că, legiuitorul nedistingând acì, orânduirea s'ar putea face şi prin act sub semnătură privată, nu însă numai verbal în spre înlăturarea oricărei nesiguranţe[2]).

„...să orânduiască un consiliu îngrijitor...“: Indreptăţirea acestuia nedecurgând dar din lege, în tăcerea acesteia, nici sarcina ui nu poate fi obligatorie, aşà că, el refuzând-o, puterile mumei nu vor mai întâlnì nici o piedecă la complecta lor desfăşurare, ce va aveà loc şi în caz de moarte a consiliului, fiind dat că misiunea lui e cu totul personală.

„...în care caz ea nu va **putea face** *nici un act atingător de tutelă, fără...“* act, prin urmare, nul dacă va fi fost îndeplinit: *„...fără ştirea şi învoirea consiliului...“* şi anume: nul de nulitate relativă stabilită în interesul minorului, de unde toate consecinţele

1) Comp. § 279 c. Calim. şi l. 1840 (§ 3) asupra Epitropiei.
2) Alexandrescu l. cit. p. 559.

ştiute. Şi în adevăr, muma care a procedat astfel, a lucrat fiind incapabilă, cel puţin fără calitate întrucât a depăşit limitele restrânsei sale misiuni. Cât despre terţii cari au contractat cu muma, ei nu vor putea să se pună la adăpost de anulare şi n'au a se plânge căci de ce nu-şi au deschis ochii căzând la învoială cu o tutrice mumă? In orice caz, cât de regretabil ar fi acest rezultat, el nu interesează pe interpret ci pe legiuitor, care n'a luat măsuri de înştiinţare obştească pentru a evită ca publicul, de teamă, să refuze a tratà cu mume tutrice, în detrimentul societăţii.

„...fără ştirea şi învoirea consiliului...“, rolul consiliului (o persoană iar nu un sfat) consistă dar în a ştì şi fi de acordat adică, în a asistà; acest consiliu nu este dar un cotutore ca sinepitropul din vechia noastră legiuire[1]). Cu toate acestea, misiunea lui fiind bazată pe încrederea ce tatăl a avut într'însul, se pare că un refuz de a cădeà de acord din parte-i nu e de natură a îndreptăţì la veri-o cale de recurs înaintea justiţii. In cazul însă când consiliul ar refuzà în mod sistematic asistenţa, aşà ceva ar putea să fie considerat ca o neprimire a sarcinii sale, de unde cum am arătat mai sus, deplinătatea puterilor mumei.

946. După cum se vede numai actele atingătoare de tutelă sunt astfel interzise mumei fără intervenţiunea consiliului îngrijitor, de unde rezultă că orice alte acte vor rămâne sub cârmuirea principiilor generale, aşà cele de autoritate părintească. Dar nici toate actele atingătoare de tutelă nu vor fi astfel interzise în totdeauna şi anume: ori decâteori tatăl va fi specificat anumite acte pentru care a orânduit consiliul, caz în care numai pentru aceste acte intervenţiunea lui va fi necesară. Aceasta cu toate că legiuitorul nostru n'a reprodus ultimul aliniat al art. 391 coresp. c. Nap. care dispune: *„Si le père specifie les actes pour lesquels le conseil sera nommé, la tutrice sera habile à faire les autres sans son assistance“*. Şi în adevăr, nu e vorba de o măsură care depinde în intenţiunea legiuitorului de cumpănirea, aprecierea tatălui?

946 bis. *Restricţiunea II: şi anume a caracterului obligatoriu al tutelei, caracter ce rezultă din faptul că tutela este o misiune socială, restricţiunea aceasta fiind bazată tot pe inexperienţa femeilor.* Iată restricţiunea în cestie: *„Mama nu este înda-*

1) V. § 279. c. Calim. art. 9 C. 21, P. III c. Car.

torită a fi neapărat tutrice. La întâmplare când nu va primì tutela, este datoare a face această declaraţiune la tribunal, în 40 zile după moartea soţului, şi a îndeplinì datoriile tutelei, până când se va orânduì un tutor după formele prescrise de lege" (art. 346)[1]). Dacă tutela în principiu este o sarcină obligatorie pentru oricine, prin escepţiune, mumei, poate nedeprinsă cu treburile, i se permite de a nu o primì fără a fi nevoită a indicà veri-un motiv, însă cu condiţia ca ea să declare refuzul ei într'un termen fatal, care fiind expirat, va fi considerată că a renunţat la dreptul ei de a nu primì tutela, renunţare putând prin urmare fi şi expresă, aşà că în aceste ipoteze tutela va devenì obligatorie pentru femeie. Totul spre deosebire cu c. Nap. care neimpunând nici un termen pentru refuzul tutelei, se decide că muma care poate refuzà tutela, se poate şi demite de ea în decursul funcţionării sale. Se vede dar că, pe când după acest codice caracterul obligatoriu al tutelei faţă de mumă este sacrificat, în sistemul nostru legislativ el este numai restrâns. Cât despre obligaţiunea impusă mumei şi în c. Nap. de a îndeplinì, în caz de refuz, îndatoririle tutelei până când se va orânduì un tutor, ea nu conferă titlu de tutoare mumei.

947. *Restricţiunea III: şi anume a caracterului de misiune socială a tutelei în vederea situaţiunii femeiei în căsătorie:* sens în care legiuitorul statuează, art. 347: *„Dacă mama tutrice va voì a trece în a doua căsătorie, este datoare, mai înainte de a se căsătorì, a cere dela judecătoria competentă adunarea consiliului de familie, ca acesta să hotărască de se cuvine a lăsà tot asupra ei tutela sau nu..."*[2]). In caz de recăsătorie a unei mume dar, caracterul de misiune socială a tutelei ei este restrâns în sensul că aceasta nu i se conferă decât sub rezerva textului de faţă: şi cu sancţiunea că: *„în lipsa acestei formalităţi* (adică adunarea consiliului) *ea* (muma) *va pierde de drept tutela, şi noul soţ dimpreună cu dânsa vor fi răspunzători solidari pentru toate urmările tutelei ce ea a ţinut în contra legii"*. Legiuitorul a crezut necesar să asigure astfel intervenţiunea arătată a consiliului de familie în vederea posibilităţii că dominaţiunea asupra mumei

1) § 283 c. Calim.

2) Comp. c. Car. art. 13 P. III, C. 21 şi § 338 c. Calim.

tutoare din partea noului ei soţ, cap al asociaţiunii conjugale, în spre fundarea unei alte familii, să fie prejudiţiabilă minorilor din căsătoria anterioară.

„...ea va pierde de drept tutela...“, prin urmare în virtutea singurului efect al legii.

„...şi noul soţ dimpreună cu dânsa (adică cu muma) *vor fi răspunzători solidari pentru toate urmările tutelei ce ea a ţinut în contra legii...*, deci: în caz de gestiune fără adunarea consiliului de familie, cum noul bărbat va conduce de fapt de cele mai multe ori această gestiune, legiuitorul îl declară solidar răspunzător cu muma şi încă: *„pentru* **toate** *urmările tutelei...“*, deci şi pentru acele anterioare căsătoriei lui [1]).

948. Dacă consiliul de familie găseşte că al doilea soţ care probabil va girà tutela mumei ar putea să lucreze în mod păgubitor pentru minori, el, fiind regulat adunat de mumă conform art. 347, poate să-i ridice tutela, caz când va aveà de numit un alt tutor în locul ei [2]), care poate fi chiar muma, cum nu va fi fost nici exclusă nici destituită sau cel puţin în condiţiunile art. 384 urm. [3]).

949. Se poate însă întâmplà că o gestiune a noului soţ să nu prezinte nici un inconvenient pentru minori şi atunci: de ce a depărtà pe mumă, protectoarea lor naturală? In vederea acestui caz dispune art. 348: *„Când consiliul de familie, adunat după lege, va lăsà tutela asupra mamei ce voieşte a trece în a doua căsătorie...*, ce înseamnă că consiliul de familie care poate ridicà tutela mumei, apreciind, i-o poate şi păstrà. Cum însă muma se află în stare de recăsătorie, în spre concilierea autorităţii ei tutelare cu autoritatea maritală a noului ei soţ sub care se află şi fiind dat că acesta va girà probabil de fapt tutela menţinută, textul de mai sus continuă: *„el* (consiliul de familie care a păstrat tutela mumei) *atunci* **va trebuì** *să numească ca tutor* [4])

1) Şi într'adevăr, legiuitorul pare a înţelege prin: *„...tutelei ce ea* (muma) *a ţinut contra legii...“*, pe cea anterioară căsătoriei (comp. Dreptul 1907 No. 32 cu observaţia d-lui Alexandrescu), faptul că această tutelă a fost regulată, legală, înainte de recăsătorie, nereieşind de nicăieri ca determinant în alt sens.

2) Intr'o asemenea ipoteză, însă, neapărat că muma va păstrà puterea părintească.

3) Deci nu va fi loc la tutela legală a ascendenţilor (comp. art. 352 şi 355)

4) Adică: cotutore.

pe cel de al doilea bărbat, care, împreună cu soţia sa, vor fi răspunzători solidari despre administrarea acelei tutele...", de unde: cotutelă a mumei cu noul ei soţ, deci: necesitate de cogestiune a lor cu privire la orice act de tutelă. Şi legiuitorul ţine atât de mult la această legătură strânsă a tutelei mumei cu acea a noului ei soţ că statuează mai departe: *„...iar când bărbatul de al doilea nu va voi să fie tutor, atunci nici femeia nu va putea fi tutrice, şi consiliul de familie va alege alt tutor*", ceeace va aveà loc şi în caz de destituire a bărbatului de al doilea din cotutelă. Toate acestea însă, bineînţeles, ţinându-se în seamă caracterul de cotutelă al funcţiunii bărbatului al doilea şi întrucât poate să fie teamă de o gestiune din parte-i; de unde deducem că, dacă cotutela bărbatului se impune şi când după ce consiliul de familie a ridicat tutela mumei, a numit-o tot pe ea tutoare [1]), şi dacă aceeaş cotutelă a bărbatului nu poate subzistà fără tutela mumei pe care ea se sprijină, în schimb tutela acesteia va continuà după moartea soţului cotutor precum şi în cazul imposibilităţii pentru acesta de a fi cotutore (absenţă, interdicţiune), când nu este pericol ca el să administreze de fapt. Şi de astădată legiuitorul, după cum se vede, declară pe al doilea bărbat împreună cu muma, în spre garantarea minorilor, răspunzători solidari; dar acum nu: *„...pentru toate urmările tutelei ce ea a ţinut în contra legii...*" ca sub art. 347, ci numai: *„...despre administrarea acelei tutele...*", ce presupune şi pe bărbat administrând ca atare, deci: gestiunea posterioară căsătoriei cu privire la care numai, va există această responsabilitate solidară, cu toate că textul nostru nu o spune în mod formal ca art. 396 cor. c. Nap. [2]).

SECŢIUNEA II

Despre tutela numită de tatăl sau mama[3]).

950. Pe lângă că părintele rămas în vieaţă este de drept tutore (art. 344) asupra minorilor săi copii, tatăl putând numai

1) De altfel, chiar tutela menţinută mamei de consiliul de familie se consideră de unii ca dativă (Dreptul 1887 No. 29).

2) Vezi însă: Alexandrescu l. cit. p. 567 şi 568 nota 2.

3) Ori: tutelă testamentară. — C. Caragea, P. III, C. 21, art. 2. — C. Calimach §§ 264 şi 266.

cel mult orânduì alături de muma supravieţuitoare un consiliu îngrijitor (art. 345), acel părinte rămas în vieaţă mai are încă ca atribut al puterii sale părinteşti, dreptul de a delegà autoritatea sa tutelară pentru după moarte, orânduind un tutore prin testament, ce rezultă din art. 349 care dispune: „*Dreptul personal d'a alege, prin testament sau prin un act autentic, un tutore rudenie sau străin, nu-l are decât cel din urmă dintre părinţi, care încetează din vieaţă*".

951. „*Dreptul* **personal...**", neapărat, căci este un atribut al puterii părinteşti (autoritate strict personală) şi poartă asupra delegaţiunii tutelei părintelui supravieţuitor, sarcină personală a acestuia. Cuvântul „*...personal...*", însă, e traducerea termenului „*...individuel...*" (art. 397 cor. c. Nap.) care e întrebuinţat pentru a arătà că de astădată nu o adunare (consiliul de familie), ca de obiceiu, orânduieşte tutore.

952. „*...d'a* **alege...**". Este dar vorba de un tutore dativ iar nu legitim ca părintele supravieţuitor el însuş ce-şi deleagă calitatea[1]), de un tutore prin urmare care poate în mod liber refuzà sarcina ce i se încredinţează dacă nu e indicat ca putând fi numit de sfatul familiei (v. art. 401 c. N.).

953. „*...prin testament sau prin un act autentic...*". Părintele supravieţuitor nu va putea dar orânduì tutore conform art. 349 prin act sub semnătură privată şi cu atât mai mult nici verbal. Dar el nu va putea recurge la un simplu act de ultimă voinţă în spre acest sfârşit, act care nu coprinde o dispoziţiune de bunuri şi deci nu constitue un testament, bineînţeles întrucât n'ar fi vorba de un act autentic.

954. „*...un tutore rudenie sau străin...*", cum nu este cestiune de un tutore legitim.

955. „*...Nu-l are decât cel din urmă din părinţi, care încetează din vieaţă...*", deci nimeni altul şi prin urmare nici părintele care cel d'intâiu încetează din vieaţă. Şi într'adevăr, dacă şi acesta ar aveà dreptul de a orânduì tutore, ar face-o în detrimentul tutelei legitime a părintelui supravieţuitor, a cărui funcţiune nu poate fi decât *restrânsă numai*, în persoana mumei, pe

1) Se admite, deci, că tutorele astfel ales se poate şi revocà din funcţiune de către cel ce l-a ales, însă numai prin aceleaşi forme.

calea instituţiunii consiliului de tutelă (art. 345). Aşà dar numai părintele supravieţuitor are dreptul de a orândui tutore, părinte denumit: *„...cel din urmă, care încetează din vieaţă...“*, cum orânduirea aceasta va aveà loc pentru după moartea lui, de unde tragem concluziunea că părintele chiar supravieţuitor, nu va putea orândui tutore pentru timpul cât trăieşte. Mai este nevoie de observat că părintele supravieţuitor care nu este el însuş tutore (aşà, când va fi refuzat tutela (346), în caz de incapacitate, scuză, excludere, destituire) nu va putea nici orândui tutore; adică, delegà o funcţiune pe care el însuş nu o are, în paguba tutorelui în fiinţă? [1]). De altfel legiuitorul se grăbeşte a aplicà această regulă sub art. 350 dispunând: *„Mama căsătorită din nou, căreea nu i s'a lăsat tutela fiilor din însoţirea d'intâiu, nu poate să rânduiască tutor asupra lor“*, căci altfel legiuitorul nici n'ar fi dat posibilitate de a se evità pe deplin o influenţă păgubitoare din partea noului soţ.

„...**nu poate** *să rânduiască...*“, de unde rezultă că o rânduire în violarea art. 350 este nulă, aşà că, va fi loc la tutela ascendenţilor după moartea părintelui supravieţuitor.

956. Mama însă continuă a fi bănuită de legiuitor şi în cazul când i se menţine tutela de către consiliul de familie. Intr'adevăr, art. 351 statuează: *„Când mama cea din nou căsătorită, căreea i s'a lăsat tutela, ar orândui prin testament un tutor pentru copiii din căsătoria de mai înainte, acea orânduire* **nu se va ţinea în seamă decât numai când va fi întărită de către consiliul de familie“**; va aveà deci nevoie de ratificarea acestuia [2]).

„...nu se va ţinea în seamă...“: adică, orânduirea, deci ca *atare,* de unde tragem concluziunea că ea nu va fi nulă ca în ipoteza art. precedent sub care legiuitorul dispune: „...**nu poate** *să orânduiască...*“; dar cum nu poate fi eficace ca orânduire, îi

1) S'a susţinut chiar că părintele supravieţuitor trebuie să fie neapărat tutore *legal* pentru a putea procedà conform art. 349, ce n'ar putea face prin urmare fiind tutore dativ (aşà: când în urma unui refuz (muma) sau scutiri, acelaş părinte ar fi numit tutore de consiliul de familie).

2) Aşà ceva după unii pentrucă tutela menţinută a mumei ar fi devenit dativă, deci fără virtutea de a putea fi delegată prin ea însăş (comp. No. 955 Nota precedentă.

va rămâne numai virtutea de a înlătură tutela ascendenţilor, aşà că va face necesară nominaţiunea unui tutore din partea consiliului de familie.

SECŢIUNEA III.

Despre tutela ascendenţilor.

957. Tutela ascendenţilor, legitimă caşi aceea a părintelui supravieţuitor, nu poate în sistemul nostru legislativ fi decât urmarea acesteia, ceace presupune pe părintele *supravieţuitor mort învestit de tutelă fără a fi delegat-o în mod valabil* conform art. 349 [1]). Toate acestea rezultă din art. 352 care în vederea celor ce se întâmplă mai adesea, aşează ca ipoteză pentru tutela ascendenţilor: „...*Când cel din urmă dintre părinţi, care va încetà din vieaţă n'a ales tutore asupra minorilor săi copii...*“, şi într'adevăr, legiuitorul presupune că supravieţuitorul părinte a murit învestit de tutelă, căci altfel nici n'ar putea fi vorbă ca el să aleagă un tutore în mod valabil, legiuitorul presupunând de asemenea lipsa unei *atare* alegeri.

Nu va fi dar loc la tutela legală a ascendenţilor:

958. *a)* Trăind unul din părinţi, când el va fi tutore legitim (art. 344), sau se va numì un tutore de către consiliul de familie dacă părintele va fi refuzat (art. 346), sau nu va fi tutore (art. 370 urm.).

959. *b)* Chiar ambii părinţi fiind decedaţi, dacă ultimul încetat din vieaţă îşi va fi delegat tutela în mod valabil (art. 349) sau va fi murit nefiind tutore, când va fi tutore sau cel delegat, ascendenţii fiind bănuiţi [2]), sau cel numit de consiliu, ori cel ce se va numì de consiliu dacă tutorele delegat sau numit de consiliu nu va fi sau nu va mai fi tutore.

---

1) Situaţiune care arată pe ascendenţi curaţi de orice bănuială.

2) Şi într'adevăr, nu va fi liber de bănuială decât *ascendentul nedepărtat* pe cale de delegare *aşà ceva putându-se face*, ce exclude şi devoluţiunea în linia ascendenţilor. Cât despre cazul delegaţiunii nule, ea nu depărtează pe ascendenţi pentrucă, fiind anulată, trebuieşte a se considerà caşi cum n'a existat niciodată.

Ordinea în care ascendenţii sunt chemaţi la tutelă.

960. Această ordine este determinată după apropierea în grad şi cu preferinţa liniei tatălui, pe baza tăriei afecţiunii şi a comunităţii intereselor, elemente care lipsind, legiuitorul se referă la alegerea consiliului de familie. Toate acestea cu excluziunea femeilor, fiind dată inexperienţa lor în afaceri pe lângă o vârstă înaintată. In spre o asemenea reglementare legiuitorul dispune: *„...tutela revine d'adreptul,* **bunului** *după* **tată,** *iar în lipsa acestuia bunului său după mamă, şi aşà* **suindu-se după spiţă,** *astfel că ascendenţii după* **tată** *să fie* **totdeauna preferaţi** *înaintea ascendenţilor în aceeaş linie* [1]) *după mamă"* (art. 352). *Dacă,* **în lipsa bunului** *după tată şi a* **bunului** *după mamă a minorilor, s'ar află doi ascendenţi de un grad mai sus, cărora se cuvine tutela şi cari amândoi ar fi din linia despre tată a minorului, atunci tutela revine de drept aceluia care s'ar găsì a fi bunul după* **tată** (linia tatălui) *al* **tatălui** (iarăş linia tatălui) *minorului* (persoană al cărei nume poartă minorul)", (art. 353). *„Dacă o asemenea concurenţă s'ar găsì între doi buni, al doilea din linia după mamă, numirea se va face de către* **consiliul de familie,** *care* **va fi** *însă* **dator a alege pe unul din acei ascendenţi"** (art. 354) [2]).

SECŢIUNEA IV.

Despre tutela aleasă de către consiliul de familie.

961. Tutela aleasă de consiliul de familie, dativă caşì cea testamentară, are loc oridecâteori nu este sau nu poate fi tutelă legitimă ori testamentară, stare de lucruri ce încearcă a formulà legiuitorul, după ceeace mai adesea se întâmplă, în ipotezele: *„Când un copil minor şi neemancipat ar rămâneà fără tată şi mamă, fără tutore ales de càtre tatăl sau mama sà şi fără ascendenţi de sex bărbătesc, precum şi la întâmplare când tutorele, fiind*

1) Citiţi: spiţă.

2) Vezi c. Calim. § 266 şi c. Caragea, P. III c. 21, art. 4 şi 5.

unul din cei pomeniţi mai sus, s'ar găsi sau în starea excluziunii de care se va vorbi mai jos, sau după lege apărat de tutelă...“ (art. 355), ipoteze la care se mai pot enumără: cele de incapacitate a aceloraşi tutori, de încetare a tutelei oricărui tutore afară de cazul morţii părintelui supravieţuitor tutore, când poate fi loc la tutela ascendenţilor (art. 352). In fine mai ar fi de adăugat: cazul mumei care a refuzat tutela. Şi anume: *„...atunci consiliul de familie va îngriji pentru numirea unui alt tutore...“* (art. 355), fiind dat că în această adunare deliberantă rezidă autoritatea tutelară: materie ce ne îndrumează în spre studiul consiliului de familie împreună cu legiuitorul (art. 356 urm.).

A. Despre consiliul de familie.

962. Consiliul de familie: adunare de rude sau afini de a minorului, ori de prieteni de ai părinţilor săi, este un corp deliberant [1]) ce se constitue după împrejurări: când trebuinţele cer [2]).

B. Despre atribuţiunile consiliului de familie.

963. Atribuţiunile consiliului de familie referitoare la îngrijirea persoanei şi gestiunea bunurilor minorului, consistă nu numai în numirea tutorului [3]) şi supravegherea gestiunii lui cu sancţiunea excluderii sau destituirii acestuia [4]), ele mai cuprind şi atribute de ale puterii părinteşti [5]) precum şi acte determinate în treburile minorului [6]): deciziuni, care toate se vor aduce la îndeplinire de către agentul de execuţiune: tutorele.

---

1) V. No. 941/III şi art. 15 din l. 26 Aprilie 1840, care pentru prima oară introduce instituţiunea consiliului de familie în Moldova.

2) Spre diferenţă cu vechia comisie epitropicească: corp permanent. Bul. Cas. 1901, p. 1442. C. jud. 1905 No. 80.

3) V. No. 961, art. 355.

4) Art. 387 şi 388.

5) Art. 156, 414, 423.

6) Art. 398—401, 405—413.

C. **Despre compunerea consiliului de familie** [1]).

964. Art. 357: *„Consiliul de familie se va compune* **cel puţin de 5 rude**, *din care* 3 *vor fi despre partea* **tatălui** *şi* 2 *despre partea* **mamei**... *păzindu-se rânduiala de a se* **preferà totdeauna cele mai de aproape rudenii** *despre fiecare linie.* **Rudenia se va preferà înaintea afinului** *(cuscru) de acelaş grad, şi între rudeniile de asemenea grad,* **cel mai în vârstă se va preferà...“** art. 359, *„...iar* **la caz de necomplectarea consiliului cu rudele cele mai de aproape** *ale mortului, atunci se vor chema alte persoane dintre cetăţenii din aceeaş comună,* **cunoscuţi că au avut legătură de amiciţie neîntreruptă cu tatăl sau mama minorilor...“.** Iată calea normală impusă în compunerea consiliului de familie şi anume: recurgerea la rude (deci până la al 12-lea grad) iar numai în lipsa acestora: întâi la afini şi pe urmă la prieteni de ai părinţilor, preferindu-se însă gradele mai apropiate chiar ale afinităţii faţă de rudenie şi persoanele mai în etate, fiind dată maturitatea lor de spirit, la egalitate de grad [2]), toate acestea, după cum se vede, fără a se luà în seamă deocamdată distanţa reşedinţelor celor chiemaţi de a compune consiliul.

„...cel puţin de 5 rude...“: putând dar fi şi mai multe cum legiuitorul nu fixează decât minimul, dar în orice caz ele vor trebuì, în vederea luării deciziunilor, să fie în număr fără de soţ: *„...înţelegându-se că numărul persoanelor... să fie întotdeauna fără soţ...“* (art. 366).

„...3... *despre partea* **tatălui** *şi* 2 *despre partea* **mamei** [3]): dublă reprezentare în spre contrabalansarea de interese contrarii minorului, însă iarăş cu predominarea liniei tatălui [4]): situaţiune însă care nu e impusă în mod absolut. Şi într'adevăr acelaş art. 357 dispune: *„...iar când despre partea unuia din părinţi* (deci şi a tatălui) *nu ar fi rudenie, ca să se poată îndeplinì acest*

1) V. l. sus citată din 1840.
2) Femeile însă fiind cu totul excluse caşi minorii (art. 383).
3) V. însă l. jud. oc. 1907, art. 40 al. I.
4) V. No. 960.

număr (adică de 5), *lipsa să se îndeplinească cu rude de partea celuilalt părinte* (deci şi a mumei)..."

965. Pe lângă că legiuitorul a indicat astfel calea de urmat pentru compunerea consiliului de familie, el mai dispune în vederea unor anumite împrejurări înspre acest sfârşit :

I. *„Fraţii buni (adică fraţi de un tată şi mamă) ai minorului şi bărbaţii surorilor bune* (neapărat fiind majori) *sunt de drept membrii ai consiliului de familie, fără a fi mărginit numărul lor, de vor fi însă mai puţini la număr decât 5, alte rudenii vor fi chemate spre complectarea consiliului"* (art. 358).

966. Aceste rude şi afini, fiind dată apropierea lor în grad şi însuşirea de a reprezentà ambele linii părinteşti, compun *în virtutea legii* consiliul de familie, după cum se vede, fără a putea fi înlăturaţi nici pe baza consideraţiunii că minimul legal e satisfăcut şi excluzând pe orice altă rudă întrucât acel minim este atins. Această excludere mai este însă supusă unei restricţiuni pe care o uită legiuitorul acì şi anume în ipoteza când sus enumăratele persoane ar fi în număr cu soţ : de unde necesitatea de a recurge atunci la o altă persoană pentru a aveà un număr fără soţ conform cerinţelor legii.

967. II. Legiuitorul care până acì n'a luat în seamă distanţa domiciliilor sau reşedinţelor celor chemaţi a compune consiliul, dispune, art. 359 : *„Când în districtul unde s'a deschis tutela nu se vor găsì rudenii de aproape în număr îndestulător spre complectarea consiliului, atunci tribunalul districtului va chemà pe rudele cele mai de aproape ale mortului din coprinsul ţării..."* art. 360. : *„Tribunalul*[1]*) va putea chiar în cazul când se găsesc în coprinsul districtului un număr îndestulător de rudenii sau afini (cuscrii) pentru a formà consiliul de familie, să cheme pe alte rudenii mai apropiate în grad, sau tot de acelaş grad caşì rudeniile şi afinii prezenţi, domiciliate în alte districte pentru a formà sau a complectà consiliul familiei"*. Prin urmare, numai când nu vor fi rude de aproape suficiente în districtul unde s'a deschis tutela, se autorizà chemarea rudelor de aproape din orice alt district permiţându-se însă în spre garantarea intereselor minorilor, recurgerea la alte districte şi când în acel al deschiderii tu-

1) Sau judele de ocol dela 1896.

telii sunt rude de aproape suficiente, însă numai pentru a se chemà rude mai apropiate sau cel puţin de grad egal cu cele prezente. Aceste reguli însă nu sunt aplicabile nici fraţilor sau cumnaţilor buni ai minorului, nici prietenilor părinţilor, cum cei d'intâiu sunt de drept membrii în consiliul de familie ori în ce district ar aveà reşedinţa, iar ultimii trebuind a fi *„...din aceeaş comună...“* (art. 359), adică, unde tutela s'a deschis.

968. *„...în districtul* **unde s'a deschis tutela...“** (art. 359), adică unde părinţii minorului: deci acesta, erau domiciliaţi când s'a deschis tutela, iată unde presupune legiuitorul că se procedează la compunerea consiliului de familie[1]). De acì nu credem însă a putea trage concluziunea că consiliul de familie nu se poate formà decât într'acest loc, ci trebuieşte decis că el este de constituit după trebuinţe, ori unde ar fi domiciliat minorul în fiecare dată. Şi în adevăr, acolo va fi centrul afacerilor acestuia, în legiuirea noastră lipsind un text formal în alt sens[2]). Este de necontestat, aplicarea acestui sistem, va putea ajunge a compromite interesele minorului impunând formarea consiliului de familie într'un district depărtat unde nu sunt nici rude, nici afini..., de ai lui, district în care poate dinadins îşi va fi ales tutorele domiciliul; într'o asemenea ipoteză însă trebuieşte să ne mulţumim, în tăcerea legiuitorului, cu latitudinea conferită de art. 359 şi 360 fără a mai vorbì de cazul fraudei care: omnia corrumpit.

D. Despre adunarea consiliului de familie.

969. Art. 356. *„Consiliul familii se va adunà* **...prin îngrijirea judecătoriei competinte“;** tribunal sau judecătorie de ocol care vor procedà la o regulată convocare[3]).

a) *„...Sau prin cererea şi stăruinţa oricăreia din rudeniile minorului sau a creditorilor lui, sau a altor părţi interesate...“:* caşi a tutorelui, cereri care vor trebuì să fie satisfăcute.

b) *„...Sau ex officio...“:* aşà pentru a luà deciziuni cu privire la controlul gestiunii tutelare.

1) Arg. şi cuvintele: *„...în coprinsul* **districtului...“** (art. 360).
2) V. C. jud. 1903 No. 24. comp. însă Dreptul 1884 No. 11.
3) V. însă C. jud. 1902 No. 33.

c) *„E liber oricare a da de ştire tribunalului despre cauzele ce reclamă numirea unui tutore“;* denunţare care, ca orice altele poate să nu fie ascultată, justiţia negăsind de cuviinţă.

970. Art. 361. *„Termenul pentru întrunire se va regulà de către tribunal* (sau judecătorie)...“ şi anume: pe cale de citaţie prin portărei sau încunoştiinţare prin poliţie ori aprod; orice alt mod de convocare neatrăgând sancţiunea art. 364.

„...în zi (oră şi loc) *anume hotărîtă, potrivit cu apropierea sau depărtarea locuinţei persoanelor ce au a fi chemate“.*

971. Art. 362. *„Rudeniile, afinii sau amicii adunaţi astfel vor fi datori a merge în persoană, sau a fi înfăţişaţi fiecare de procuratori anume şi înadins rânduiţi* (fie şi prin procură sub semnătură privată) *pentru aceasta...“.*

„...procuratori...“ : cari trebuiesc a fi capabili de a figurà ca membrii în consiliul de familie, deci: bărbaţi şi majori. Şi într'adevăr, art. 1538 nu e aplicabil în specie, fiind vorba de un mandat nu în interesul mandantului ci al unui terţiu: minorul, de protejat într'un interes de ordine socială.

„...anume şi înadins rânduiţi...“ : specialitate care fără a conferì acestui mandat caracterul de imperativ, exclude însă în orice caz posibilitatea unei substituiri în locu-i din partea mandatarului.

„Un procurator nu poate înfăţişà mai mult decât o singură persoană“; deci, membrii nu se vor putea reprezintà între ei, aceasta pentru a se înlăturà posibilitatea de nesocotire a minimului legal de 5 membrii, putinţa de a denaturà cu totul consiliul de familie ca corp deliberativ: încredinţându-se reprezintarea tuturor membrilor unui mandatar unic.

972. Art. 363. *„De va urmà legiuită apărare din partea chemaţilor, şi de se va găsì de cuviinţă ori a se aşteptà membrii ce lipsesc, ori a se îndeplinì cu alte persoane, la un asemenea caz, precum şi la oricare altul, când interesul minorelui ar cere, tribunalul va putea hotărî adunarea pentru o altă zi“ :* măsuri ce se impun când lipsa face ca minimul legal să nu fie atins şi care trebuiesc urmărite de consiliu, el însuş, în celelalte cazuri.

973. Iar ca sancţiune, art. 364: *„Orice rudă, cuscru sau amic, convocat, şi care fără scuză legitimă nu va venì la adunare, se va supune la o amendă care nu va trece peste 200 lei şi se va pronunţà de către tribunal fără apel“.*

„...*Ori ce rudă*...“ cât de apropiată.

„...*convocat*...“ neapărat regulat [1]).

„...*nu va veni la adunare*...“ este dar suficient ca cel convocat să vie la adunare şi nu va putea fi amendat chiar dacă nu deliberează: cum acest fapt nu e pedepsit, iar pedeapsă fără lege nu există.

„...*nu va trece peste 200 lei*...“. Maximul amenzii este dar fixat numai, cât despre minim, rămâne la aprecierea justiţii.

974. Art. 365: „...*Consiliul de familie format după lege, se va adunà la tribunalul judeţului* (ori la judecătoria competentă) *sau aiurea unde va decide preşedintele tribunalului, sau judele de ocol; aflarea de faţă a 5 membrii cel puţin este obligatorie spre a puteà păşi în lucrare*...“

E. Despre funcţionarea consiliului de familie.

975. Art. 366. „...*Consiliul se va prezidà de către cel mai în vârstă din membrii prezenţi*...“, autoritatea judecătorească neputând lua parte la deliberări [2]) care vor aveà loc în şedinţă secretă pentru a nu se da publicităţii raporturi intime de familie.

„...*Chibzuirile se vor încheià după majoritatea voturilor, adică cel puţin cu un glas mai mult peste jumătatea glasurilor persoanelor aflate de faţă, înţelegându-se ca numărul persoanelor de faţă să fie totdeauna fără soţ*...“, text care exclude posibilitatea de a se mulţumì cineva cu o majoritate relativă în caz de lipsa uneia absolută: aşà că într'o asemenea ipoteză n'ar rămâne decât sau să se aplice art. 117, membrii consiliului primind şi acest text nefiind considerat ca special pentru sentinţe, deci de strictă interpretare, sau să se convoace alt consiliu (care nu e un corp permanent), ori să se complecteze cel format pe baza latitudinii conferite de art. 360 [3]), sau să intervie autoritatea judecătorească pentru a tranşà conflictul în virtutea art. 367, 368.

1) V. No. 970.

2) Poate însă înlocuì consiliul cum vom arătà. Judecătorul de ocol însă prezidează consiliul de familie pentru tutela din resortul său. (L. jud. oc. 907 art. 40 al. II.

3) Un număr de membrii ce nu se poate depăşi nefiind impus (art. 357).

F. Rolul justiţiei în materie de tutelă.

I. Rol ordinar.

976. Deciziunile consiliului de familie, tribunal familial, pot face obiectul unui recurs înaintea instanţelor judecătoreşti pentru neregularitate de forme; astfel, în caz de nesocotire a art. 357—365, precum şi pentru desfăşurare de autoritate tutelară păgubitoare intereselor minorului. Justiţia apreciând, sau va menţine deciziunile, ori le va casă procedând conform regulelor de drept comun. Această soluţie nu se poate însă da după unii cu privire la acele deciziuni ale consiliului de familie care implică exerciţiul puterii părinteşti, autoritate privată suverană; aşà relativ la deciziunile luate în virtutea art. 414, 423. Şi într'adevăr, art. 367 nu dă drept justiţiei de a decide în locul consiliului în caz de casare a deciziunii acestuia; autoritatea judecătorească în drept însă ar putea, în virtutea art. 360, complectà consiliul, convocà un altul pentru ca cel d'intâiu, în urma casării deciziunii sale să nu o reînoiască.

II. Rol excepţional.

977. Lipsind în legiuirea noastră o autoritate specială însărcinată cu controlul tutelei, art. 368 încredinţează această misiune tribunalelor, autorizând în art. 367 justiţia de a înlocuì chiar consiliul de familie într'un caz anumit până la intrarea în moravuri a instituţiunii acestui sfat de drept străin, toate conform art. 27 şi 28 ale legii din 1840.

978. *a)* Art. 368. *„...La toate întâmplările mai sus arătate, tribunalele de judeţe* (sau judecătoriile de ocol) *sunt datoare, sub a lor răspundere, a se îngriji despre îndeplinirea la vreme a legiuitelor formalităţi, spre a nu se vătămà interesele orfanilor...* [1]) aşà, în ceeace priveşte aplicarea art. 356—366 precum şi

1) Bulet. 1905, p. 401. Răspunderea acestui text este stabilită, dar, în interesul numai al minorilor, deci şi erezilor lor, cari singuri prin urmare vor fi în drept a urmări realizarea ei în justiţie.

executarea îndatoririlor din partea tutorelui, pe care le vom explică; toate acestea *...sub a lor răspundere...*" legiuitorul continuând: „*...rămâind ele* (adică tribunalele) *răspunzătoare pentru orice încuviinţare a nelegalelor măsuri propuse de consiliul familiei...*", deci, chiar în caz de simplă neglijenţă a lor: menite de a asigurà dreptatea, cum legiuitorul nu distinge; răspundere simplă iar nu solidară în tăcerea legii, de adus la realizare pe calea acţiunii recursorii civile în contra magistraţilor compunând acele tribunale în virtutea art. 305 No. 2 pr. civ. Nu numai tribunalele sunt însă în acest sens răspunzătoare; în adevăr acelaş art. 368, încheie dispunând: „*...şi membrii consiliului vor fi răspunzători pentru frauduloasele lucrări din parte-le, prin care s'ar cauzà pagubă pupilului...*", aceştia dar, ca simpli particulari, spre diferenţă cu magistraţii, nu vor răspunde decât în caz de fraudă, însă în acest caz vor răspunde înaintea magistraţilor cari nu vor putea fi urmăriţi decât în mod subsidiar, adică, în lipsă de a putea aveà o despăgubire nu numai dela membrii consiliului în ipoteza arătată dar mai înainte de toate dela tutore, responsabil în primul rând de gestiunea sa. (V. § 352 c. Calim.).

979. *b)* Art. 367: „*spre a nu se compromite interesele minorilor prin întârziere, când consiliul de familie, convocat după lege, nu se va adunà în termenul prescris, afară de cazul arătat de art. 373* (citiţi 363) *tribunalul districtului* (sau judecătoria de ocol) *va păşi cu lucrarea ex officio, şi va îndeplinì datoria ce are consiliul de familie după lege, arătând aceasta anume în jurnalul ce va încheià. După o asemenea lucrare, orice propunere s'ar face din partea consiliului de familie nu va fi primită...*", ce înseamnă, în spre scopul indicat, substituirea autorităţii judecătoreşti consiliului de familie în orice atribuţiuni ale acestuia, legiuitorul ne distingând (comp. art. 40 al. III l. jud. de oc. 907) dar numai:

1) „*...Când consiliul de familie, convocat după lege nu se va adunà în termenul prescris, afară de cazul arătat la art. 363...*" [1]), adică, când acest organ deliberativ refuză astfel funcţionarea după trebuinţe. Prin urmare, autoritatea judecătorească nu va putea înlocuì consiliul de familie în orice alte cazuri, textul de

1) V. Dreptul 1907 No. 18.

faţă fiind derogator, deci de strictă interpretare, astfel în caz de adunare a consiliului fără ca acesta să poată decide: ipoteză în care art. 360 ar fi de aplicat numai.

2) „...*arătând aceasta anume în jurnalul ce va încheià...*“ condiţiune cerută ca asigurare contra unor procedări abuzive din partea autorităţii judecătoreşti.

980. Mai este nevoie de observat că autoritatea judecătorească: „...*'şi va îndeplini datoria...*“ intervenind conform art. 367 şi că nu se va putea substitui astfel în mod permanent consiliului de familie care el însuş nu este un corp permanent?

981. In fine, legiuitorul încheie această secţiune statuând: Art. 369. „*Tutela este o însărcinare personală care nu poate trece la moştenitorii tutorelui. Aceştia vor fi numai răspunzători despre administraţiunea acelei tutele şi dacă vor fi majori, vor fi datori a continuà cu tutela până se va numì alta...*“: moştenitorii tutorelui răspunzători ca continuatori ai tutorelui cu privire la patrimoniul său, nu vor fi dar supuşi regulelor tutelei, ci celor unor administratori ordinari.

SECŢIUNEA V.

Despre cauzele care apără de tutelă.

982. Tutela, misiune socială, se impune, însă numai întrucât consideraţiuni de ordine naturală ori socială nu autorizà punerea la adăpost de ea, fie din partea celui ce nu o exercità încă, ce se admite mai uşor, fie din partea celui ce funcţionează dejà ca tutore: când întreruperea pricinuità prezintă o seriozitate oarecare. Aceste consideraţiuni fundează aşà numitele cauze de apărare a suscipienda şi suscepta tutela: cauze de apărare care pot fi numai de fapt când depind de aprecierea celor chemaţi a le judecà, ori legale; toate constituind avantajii pentru cei căror pot servì, persoane ce prin urmare sunt în drept a şi renunţà la ele.

Ne vom ocupà cu legiuitorul de cauzele legale de apărare.

A. Cauze bazate pe consideraţiuni de ordine naturală.

a) *A suscipienda şi suscepta tutela.*

983. *Infirmitatea:* cu privire la care art. 375 dispune: *„Persoanele supuse unei infirmităţi grave, legalmente dovedită, sunt apărate de tutelă* (a suscipienda)*; dacă acea infirmitate li s'a întâmplat în urma primirii veri-unei tutele, pot cere desărcinarea lor* (a suscepta)...", precum şi dacă tutela a fost primită cu infirmitatea, tutorele conştiincios convingându-se numai încercând, că sarcina este peste puterile sale. Cu toate acestea o asemenea primire se consideră ca o renunţare la cauza de apărare neadmiţându-se revenirea decât în caz de agravare a infirmităţii.

„...infirmităţi grave...", adică: viţii organice permanente care ar face imposibilă gestiunea tutelară, aşà pierderea completă a vederii, paralizia generală, ceeace va aprecià consiliul de familie şi tribunalul [1]).

b) *A suscipienda tutela.*

984. 1. *Sexul:* Ştim că muma de drept tutoare, poate refuzà sarcina tutelei, însă, după părerea noastră, n'ar mai putea-o face, odată tutela primită [2]), de unde aceeaş soluţiune şi în cazul de tutelă dativă a unei femei (mumă, ascendente).

985. 2. *Etatea de 65 ani: „Persoanele în vârstă de 65 ani* (se admite: împliniţi)*, pot a se apărà de primirea tutelei..."* (art. 374).

c) *A suscepta tutela.*

986. *Etatea de 70 ani: „...iar acela ce ar fi fost numit tutore, mai înainte de această vârstă* (adică de 65 ani împliniţi)*, va putea la 70 ani* (se admite: tot împliniţi) *să ceară lepădarea sa din tutelă",* acelaş lucru, neapărat şi dacă ar fi primit tutela la 65 ani împliniţi [3]).

---

1) Vezi: c. Caragea P. III. C. 21. art. 37.
2) Vezi No. 946.
3) C. Caragea P. III. C. 21, art 38.—C. Calim. § 263.

B. Cauze bazate pe consideraţiuni de ordine socială.

I. In vederea unui interes public: a suscipienda tutela.

Art. 370: *„Pot să se apere de tutelă persoanele care fac parte din cler* (preoţii de mir, ca călugării), *cei ce se află în serviciu public şi cei care au o cârmuire superioară în ramurile ce le sunt încredinţate precum:*

a) „Miniştrii".
b) „Membrii curţii de casaţiune".
c) „Membrii consiliului de stat" (desfiinţaţi).
d) „Preşedinţii tribunalelor şi curţilor."
e) „Prefecţii."
f) „Sub-prefecţii."
g) „Directorii ministerelor."
h) „Directorii prefecturilor"
i) „Grefierii."
l) „Militarii în serviciu."
m) „Directorii de diferite servicii publice."
n) Cei trimişi în misiune în ţară străină, şi toţi cei care au o funcţiune publică în alt district decât acela unde se deschide tutela.

987. Această enumărare nu e făcută exempli graţia ci în spre limitare, de unde rezultă că, în mod deosebit de ce se petreceà în vechia noastră legiuire după care orice serviciu public scutià de tutelă [1]), funcţionarii chiar publici necoprinşi în lista art. 370 nu vor putea găsì în funcţiunea lor o cauză de apărare de tutelă, aşà: senatorii şi deputaţii, consilierii la compturi, membrii parchetului întrucât n'ar fi vorba de consilieri delegaţi ce se pot apără, membrii curţilor şi tribunalelor.

988. Această cauză de apărare deşì de interes public, constituind însă un avantaj particular al celui ce o poate invocà, acesta este liber de a renunţà la ea, ce presupune legiuitorul statuând, art. 371: *„Cu toate acestea cei ce au primit tutela, aflându-se în serviciile mai sus arătate, nu vor fi în urmă în-*

1) C. Calim. § 263.

găduiţi a se lepădà de dânsa din cauza acelor servicii“ şi în art. 372: *„Iar la din contră, acei cari ar fi intrat în unul din serviciile mai sus arătate în urma primirii unei tutele vor putea, dacă nu voesc a ţine acea tutelă, să ceară în termen de 1 lună adunarea consiliului de familie, spre a alege un alt tutore în locu-le.“* ceeace nefăcând, legiuitorul îi consideră că au renunţat la cauza de apărare[1]).

II. In vederea unui interes particular: a suscipienda tutela.

989. a) *Faptul de a nu face parte din familia minorului faţă de rude sau afini ce pot fi tutori,* art. 373: *„Tot acel ce nu este nici rudă, nici afin (cuscru) cu pupilul, nu poate fi silit a primì tutela fără voinţa sa, afară de cazul când în tot cuprinsul districtului unde este domiciliat minorele, nu se află nici o rudă sau afin în stare de a-i administrà tutela“:* aceasta de oarece tutela este mai înainte de toate de îndatorire familială: stare care punând toţi membrii familii (rude până la al 12-lea grad), pe acelaş nivel, ei, ceeace de altfel rezultă şi din text, nu vor putea invocà pe acesta unii faţă de alţii, opunând legătura mai apropiată.

990. b) *„O tutelă primită este pentru aceeaş persoană o legiuită apărare de a nu primì şi o a doua tutelă.“* [2]): cu excepţia, se admite, a tutelei propriilor copii [3]), care însă ar dispensà de o altă tutelă străină, bineînţeles în condiţiunile art. 377.

991. c) *Numărul copiilor* şi anume: *„Cei ce au 5 copii* (neapărat născuţi, cum acì nu e vorba de interesul copilului în spre invocarea maximei: *„Infans conceptus...“), sunt apăraţi de oricare altă tutelă străină; copiii morţi nu vor fi număraţi, decât numai atunci când şi aceştia vor fi lăsat copii vii“* (art. 377). *„Copiii născuţi în cursul duratei tutelei, nu pot fi o cauză spre a se cere desărcinarea din tutelă“* (art. 378).

„... 5 copii...“: legitimi: printre cari nu se pot numărà cei adoptivi, cari rămân în familia lor firească.

1) C. Calim. § 340.
2) C. Caragea, P. III, C. 21, art. 38.—C. Calim., § 263.
3) Continuare a gestiunii părinteşti.

C. Reguli privitoare la propunerea tuturor acestor cauze legale de apărare.

992. Tutela, misiune socială, neputând face obiectul de scuză decât pentru oarecare motive serioase, importă a înlătură posibilitatea de abuzuri în această materie, precum şi a unei stări prea îndelungate de suspensiune a intereselor minorilor, ce a determinat pe legiuitor de a intervenì, impunând o judecată grabnică a cauzelor de apărare de tutelă şi edictând sancţiuni în contra celor cari ar pricinuì o depărtare dela calea legii.

Iată aceste reguli:

993. Art. 379. *Ipoteza I: „Dacă tutorele* **ales** *este* **faţă** (adică în persoană) *la deliberarea consiliului de familie,* **care pune asupra lui sarcina tutelei“:** De unde rezultă că acest text, care, stabilind o decădere e de strictă interpretare, nu este aplicabil decât cauzelor de apărare născute în momentul când tutela e de primit şi tutorilor aleşi de consiliul de familie. Intr'adevăr, scuzelor ce se vor naşte în urma primirii tutelei se va aplicà art. 372. Cât în ce priveşte tutorii legitimi şi testamentari, totul va depinde de aprecierea justiţiei. In vederea acestei ipoteze textul de faţă continuă: *„el* (adică, tutorele) *este dator* **îndată să propue**, *spre apărarea sa, oricare din împrejurările mai sus arătate...“.*

Ipoteza II: „...iar el (tutorele) *nefiind faţă* (tot în condiţiunile de mai sus numai) *va fi îndatorat în 15 zile cel mult, după ce i se va face cunoscută numirea sa* (termen pentru ca să aibă timp de a procedà) **să împărtăşească tribunalului** *cuvintele apărării sale...“:* de unde rezultă că scuzele trebuiesc propuse în principiu înaintea tribunalelor sau judecătoriilor de ocoale [1]), admiţându-se însă pe baza art. 372, 379 in initio şi 381 că aceste autorităţi nu vor aveà a hotărî decât în urma deciziunii contestate a consiliului de familie [2]).

Toate acestea pentru ca situaţiunea fără protector real a minorului să nu se prelungească prea mult, deci ca sancţiune, *„...iar nepăzind* (tutorele) *aceste formalităţi, nu va fi în urmă primit a*

1) Arg. art. 380.

2) V. Alexandrescu l. cit. p. 642.

mai face propuneri de apărare", legiuitorul presupunând că va fi renunţat la ele.

994. Cât în ce priveşte judecata cauzelor de apărare, art. 380 al. I dispune: „*Când tribunalul districtului* (sau judecătorul de ocol competinte) *va cunoaşte că împrejurările de apărare propuse de alesul tutore nu au fiinţa lor, îl va îndatorà a primì tutela*", ipoteză în care tutorele nu va fi încetat nici un moment de raţiune dela nominaţiunea sa a fi învestit de autoritatea tutelară, după cum dacă s'ar admite cauza de apărare, tutorele scuzat ar trebui să fie considerat caşi cum n'ar fi fost niciodată tutore; toate acestea în virtutea efectului retroactiv al hotărîrilor. „*In tot cazul însă până la deciziunea tribunalului* (ori judecătoriei) *oricare ar fi acea deciziune, va fi dator a administrà provizoriu tutela*" (art. 380 al. II), administraţie care va fi fost tutelară sau ordinară după cum cauza de apărare este respinsă sau admisă.

995. Pentru a încheià, legiuitorului nu-i mai rămâne decât a sancţionà în spre urmarea căiei legale, ceeace face statuând art. 381: „*Dacă va izbutì* (tutorele) *a rămâneà apărat de tutelă, aceia cari se vor fi împotrivit apărării, pot fi condamnaţi la despăgubiri*". *Dacă nu va fi apărat, va fi însuş condamnat la cheltueli*". Art. 382: „*Acei cari, fără a înfăţişà legiuite cuvinte de apărare şi după formele prescrise de lege, nu vor voì a primì cârmuirea unei tutele ce li s'a oferit după legi, vor fi răspunzători de toate pagubele cauzate prin refuzul lor în averea minorelui*". Prin urmare, dacă legiuitorul nu supune decât unei condamnări la cheltueli pe tutorele care deşi pierde însă a urmat calea legală a scuzelor, el obligă la despăgubiri nu numai pe tutorele care în afară de această cale a nesocotit caracterul obligator al tutelei, dar şi pe membrii consiliului de familie cari se vor fi împotrivit pe nedrept unei apărări legale.

SECŢIUNEA VI.

Despre necapacitatea, excluziunea şi destituirea din tutelă.

996. Dacă cauza de apărare permite celui însărcinat cu o tutelă de a se pune la adăpost de ea, necapacitatea este neapti-

tudinea de a fi tutore, iar excluziunea şi destituirea, înlăturarea dela tutelă şi ridicarea ei pentru fapte condamnabile.

Cu toate că această rubrică nu se referă decât la tutelă, secţiunea de faţă se ocupă în aceleaşi puncte de privire şi cu însuşirea de membru în consiliul de familie a cărui cauze de incapacitate, excluziune şi destituire, se confundă aproape cu acelea din tutelă.

A. Cauze de incapacitate.

997. Tutela fiind o instituţiune prin care capabilii sunt chemaţi a protejà incapabilii, o primă însuşire ce neapărat trebuie să îndeplinească tutorele care are această misiune, este de a fi apt să îngrijască de persoana şi bunurile celor cari nu sunt în stare de a face aceasta ei înşişi. De aceea, prin excepţie la regula generală a capacităţii: *„Nu pot fi tutori, nici membrii unui consiliu de familie“ : „1) Minorii afară de tatăl şi mama“* [1]*; „2) Interzişii“* [2]*; „3) Femeile, afară de mamă şi femeile ascendente“* [3]*; „4) Toţi aceia cari însuşi, sau ai căror tată şi mamă au cu minorul un proces în care este compromisă starea civilă a acestuia, sau averea lui, sau o parte însemnată din ea“* (art. 383) [4]; toate aceste persoane fiind incapabile ele însele, fără experienţă suficientă, cu porniri contra intereselor minorilor faţă de propriile lor interese. Cât despre excepţiunile acestui text, rolul natural de protectori ai persoanelor exceptate le explică, rol de natură a face oficiul aptitudinii, experienţei ce lipseşte [5].

---

1) C. Calim. § 259.

2) Comp. § 259 c. Calim. şi art. 384 în ceeace priveşte interdicţia legală.

3) § 260 c. Calim. şi art. 12 P. III, C. 21.

4) § 261 c. Calim. şi art. 11 P. III, C. 21 c. Car.

5) Art. 383 fiind, ca excepţional, de strictă interpretare, nu se poate întinde la alte persoane decât cele enumărate; aşà, nu vor fi incapabili de tutelă în principiu: persoanele fără raţiune chiar internate, deasemenea cei puşi sub consiliu judiciar.

B. Cauze de excludere şi destituire.

I. Art. 384. *„Osânda la o pedeapsă* **criminală** *aduce cu sine* **de drept excluziunea** *de la tutelă, precum şi* **destituirea** *din o tutelă primită mai înainte“* [1]).

998. Această osândă constitue dar o cauză peremptorie de excludere şi destituire din tutelă, care operează în virtutea singurului efect al legii, fără ca consiliul de familie sau justiţia să aibă nevoie a intervenì, decât pentru a procedà la alegerea unui alt tutore în locul celui exclus ori destituit. Legiuitorul, într'adevăr, consideră pe o persoană astfel condamnată ca ne mai fiind demnă a gerà o tutelă [2]).

999. II. Art. 385: *„Sunt asemenea opriţi de a fi tutori şi destituibili“: 1) Persoanele cu purtare rea în deobşte cunoscută“; 2) Persoanele care dau dovezi de rea credinţă sau incapacitate în îndeplinirea sarcinii de tutore“* [3]); astfel de persoane fiind considerate de legiuitor, ca neaflându-se în măsură de a da minorilor cuvenita educaţiune, şi de a gerà în mod satisfăcător patrimoniul lor. După cum se vede, legiuitorul nu iea în seamă decât o decădere morală deosebită şi numai neregula în treburi care provine din incapacitate şi infidelitate.

III. Procedura excluderii sau destituirii.

1000. Oridecâteori excluderea sau destituirea n'are loc de drept, ca în cazul osândei criminale, cauză peremptorie: *„Destituirea tutorelui se va face de către consiliul de familie, convocat fiind el de tribunal“* (sau de judecătoria de ocol competinte) (art. 387, al. I), şi aceasta anume în ipotezele art. 385, când consiliul de familie va aveà de apreciat, reaua purtare deobşte cunoscută a tutorelui, reaua credinţă şi incapacitatea lui. In spre acest sfârşit: *„Tribunalul* (sau judecătoria de ocol cari pot procedà şi din oficiu) [4]),

1) § 259 c. Calim. şi art. 41 l. 1840.

2) Comp. art. 22 § 4 c. pen., care însă ar putea să fie considerat ca abrogat prin textul de faţă.

3) C. Calim. §§ 259 şi 337. C. Caragea, P. III, C. 21, art. 7 şi 8 § 2.

4) L. 1840, § 44.

nu va putea refuzà convocarea consiliului de familie, când cererea de convocare se va face formal de către unul sau mai multe rude sau afini ai minorului, până la gradul de văr primar, sau în mai deaproape spiță" (art. 387, al. II). Iar în vederea posibilității tutorelui de a se apărà şi a căilor de atac care îi sunt deschise, art. 388 dispune: *„Incheierea consiliului de familie, prin care se va pronunță excluderea sau destituirea tutorelui va trebui a fi motivată, şi dată după ce va fi chemat şi ascultat înaintea lui şi tutorele. Dacă tutorele nu se va fi conformat chemării, excluderea sau depărtarea, se va încheia de consiliu şi în lipsă"*, şi art. 389 statuează: *„Dacă tutorele se va mulțumi cu excluderea sau depàrtarea lui, atunci se va numì alt tutore care va intrà îndată în funcțiunea sa"*. *„Dacă va urmà plângere din partea tutorelui asupra excluderii sau a destituirii sale până în 5 zile cel mult, de când i se va fi încunoştiințat excluderea sau destituirea, când ea s'ar fi încheiat în neființa lui, tribunalul va hotărî de urgență asupra plângerii, rămâind dreptul de apelațiune, în caz de nemulțumire, atât rudelor sau afinilor care au provocat excluderea sau destituirea, cât şi tutorelui"*. *„Din momentul când tribunalul va încuviințà excluderea sau destituirea tutorelui, acesta va fi suspendat şi se va numì o altă persoană ca tutore provizoriu"*.

1001. Dacă cel ce este incapabil de a fi tutore nu poate fi nici membru într'un consiliu de familie în virtutea aceluiaş art. 383, nu cauzele de excludere sau destituire din tutelă exclud sau destituesc din consiliul de familie, ci numai excluderea sau destituirea ea însăş din tutelă: ce rezultă din art. 386 care dispune: *„Veri-care va fi exclus sau destituit din o tutelă nu mai poate fi niciodată membru la vre-un consiliu de familie..."*: text stabilind o incapacitate, deci de strictă interpretare. Cum însă osânda criminală exclude sau destitue de plin drept din tutelă, printr'aceasta, va fi excluzivă şi din consiliul de familie. Nu vor putea dar face parte dintr'un consiliu de familie, persoanele incapabile de a fi tutori, cele osândite pentru crimă şi excluse sau destituite din tutelă, iar nu cei cu purtare rea îndeobşte cunoscută şi de rea credință sau incapabili în gestiunea bunurilor întrucât nu vor fi fost excluşi sau destituiți din tutelă pentru aceste cauze.

SECŢIUNEA VII.

Despre administraţiunea tutorilor.

1002. Cu toată rubrica aceasta, secţiunea de faţă se ocupă nu numai de administraţiunea bunurilor minorilor de către tutori, dar de gestiunea acestora în general şi de îngrijirea din partea lor a persoanei minorului, toate, luând măsuri în spre asigurarea unei adevărate protecţiuni acestuia. Cu alte cuvinte, secţiunea ce ne ocupă coprinde aproape întreaga desfăşurare a autorităţii tutelare prin factorii ei: tutorele şi consiliul de familie (comp. No. 963).

A. Rolul tutorelui cu privire la persoana minorului [1]).

1003. Art. 390. „*Tutorele va purtà grijă de persoana minorului...*“: adică îi va da cuvenita creştere (art. 185), însă sub conducerea consiliului de familie care: „*...va regulà după starea averii suma cât s'ar socotì de cuviinţă pentru cheltuelile minorelui* [2]) *cele de peste an...*“ (art. 398): deasemenea: „*Tutorele, ce ar aveà cuvinte de nemulţumire însemnătoare pentru purtările minorului, va putea să arate plângerile sale consiliului de familie, şi dacă el va fi autorizat de consiliu, va putea cere punerea la popreală a minorului conform cu regulele stabilite la titlul IX: Despre puterea părintească*“ (art. 414): drept de corecţiune care presupune şi pe cel de deţinere [3]).

Cu toată generalitatea textului însă: „*...Tutorele va purtà grijă de persoana minorului...*“ numai când aceasta nu se poate realizà pe calea autorităţii părinteşti în persoana unui părinte supravieţuitor tutore ori nu; aşà, când ambii părinţi sunt morţi sau supravieţuitorul în imposibilitate de a exercità puterea părintească.

1004. B. **Funcţiunile tutorelui cu privire la patrimoniul minorului**, art. 390: „*Tutorele... 'l va reprezentà* (adică: pe

1) C. Calim. § 284.

2) Adică ale persoanei sale spre diferenţă cu cele ce urmează în acelaş text.

3) Dela modificarea din 1906, tutorele, în lipsă de ascendenţi, mai are de consimţit şi la căsătoria minorilor (art. 133 § ultim).— Comp. D. 1908. 2. 329.

minor) *în toate actele civile...*", ce înseamnă că va aveà să-şi desfăşoare propria lui individualitate în punctul de privire al vieţii civile, însă în numele şi pentru minor, aşà că ceeace va fi făcut, să fie caşi cum ar fi fost realizat de însuş minorul [1]). Acest sistem tradiţional [2]) înlătură, după cum se vede, cu desăvârşire, persoana minorului dela vieaţa civilă, spre diferenţă cu sistemul roman, care asigurând numai experienţa tutorelui, minorului ce în persoană aveà de îndeplinit diversele acte, permitea desfăşurarea progresivă a acestuia, preparându-l pentru vieaţa socială.

1005. Deabia regula reprezentării minorului de către tutor stabilită şi legiuitorul o aplică în acelaş text continuând : „*...el* (adică tutorele) *va* **administrà** *bunurile minorului* [3])..." adică, le va păstrà şi face să valoreze conform destinării lor, aşà : va împiedecà, ca minorul să fie deposedat de ele, va asigurà posesiunea lor, va înscrie sau transcrie drepturi de ale minorului, va întrerupe prescripţiuni ce curg contra lui, va închiria casele şi arenda moşiile minorului, va plasà capitalurile sale, etc..., atâtea îndatoriri impuse tutorelui în spre îngrijirea bunurilor minorelui. Cu drept cuvânt însă se admite, ni se pare, că tutorele întrucât legea nu-i restrânge puterile, are de îndeplinit astfel şi orice alte acte pentru minore şi în numele lui, aşà : chiar acte de dispoziţiune. In adevăr, legiuitorul sub acest text nu face decât a aplicà regula generală ce precede imediat : „*Tutorele 'l va reprezentà în toate actele civile*" : deci nu numai în cele de administraţiune ci şi în cele de dispoziţiune. Şi pe urmă prin cuvântul „*...administrà...*" poate înţelege legiuitorul altceva decât *a gerà* (ce coprinde şi acte de dispoziţiune) fiind date condiţiunile *generale* impuse acestei administrări, condiţiuni în vederea cărora se reglementează ea acì, precum şi interzicerea în acelaş loc a unor acte care nu sunt numaidecât de pură administrare ? De altfel, întreaga secţiune nu este întitulată : „*Despre administraţiunea tutorilor*", pe când legiuitorul se ocupă într'însa de gestiunea lor tutelară ? [4]). Neapărat însă că această generalitate va tre-

1) Acesta având neapărat dreptul de a urmărì pe tutore pentru a fi despăgubit dacă e loc.

2) § 323 c. Calim.

3) C. Caragea P. III. C. 21 art. 18—21. — C. Calim. § 298.

4) Vezi D. L. XXVI tit. 7 fr. 27.—Cas. fr. 4 Aug. 1873. D. 75. 5. 468, S 73. 1.441.— C. jud. 1905 No. 59 cu nota d-lui Alexandrescu.—V. însă şi Cas. fr. 6 Martie 1893, D. 93. 1. 473.

bui să se încline față de natura lucrurilor care ar exclude posibilitatea unei reprezentări: așà, în ce privește căsătoria, testamentul, recunoașterea unui copil natural, acte pe care minorul în persoană va avea să le îndeplinească. De altmintreli vom vedeà că orice act îndeplinit de minor în persoană, nu este nul pentru acest singur motiv.

C. Măsuri în spre asigurarea unei adevărate protecții minorului.

1006. Acestea consistă în: *obligațiuni impuse, formalități cerute, acte interzise* tutorelui ori celorlalte autorități tutelare.

I. Obligațiuni impuse tutorelui sau celorlalte autorități tutelare.

1007. *a) „Tutorele... va administrà bunurile minorului* **ca un bun părinte de familie...“** (art. 390), așà, le va face să valoreze cât de mult, păstrându-le substanța, le va înmulți pe cât posibil ca un proprietar diligent, chiar dacă el nu este astfel în propriile lui afaceri căci gerează patrimoniul altuia, deși în mod gratuit. Și tocmai în aceasta va consistà o măsură ce iea legiuitorul în spre o adevărată protecțiune a minorului.

1008. *b) „Tutorele... va fi răspunzător pentru daune interese ce s'ar putea întâmplà din reaua lor administrare...“*, (art. 390), așà, în caz de omisiuni, neglijență, ceeace nu va exclude validitatea actelor astfel îndeplinite. Această măsură nu poate vizà decât orice acte chiar de dispozițiune, de unde rezultă încà odată că legiuitorul prin *„...administrare...“* înțelege gestiune.

1009. *c) „La orice întâmplare care motivează după legi numirea unui tutore* (fie după cererea interesaților, a ministerului public sau chiar din oficiu (art. 370 c. civ. și 656/7 pr. civ., fie că tutela se deschide ori se schimbă numai tutorele), *tribunalul districtului* (ori judecătoria de ocol), *unde se institue tutela, va numì îndată un delegat* (magistrat, comisar de poliție, administrator de plasă, primar (art. 39 L. jud. de ocoale 1907), *care în unire cu procurorul* **vor pune îndată sigiliul** *pe toate lucrurile minorului, și vor încheià*

jurnal; un exemplar se va depune la tribunal subscris de cei ce au fost faţă la punerea sigiliilor în caz de ar fi rudenii de faţă să se cheme şi dânsele să pună sigiliile lor, şi în lipsă de rude să cheme din cetăţenii cei mai bine notaţi ca să fie prezenţi la această operaţiune", (art. 392). Această măsură impusă justiţiei de a *„...pune îndată sigiliul..."*, adică: peceţi pe deschizăturile mobilelor sau uşile caselor unde se află *„...lucrurile minorului..."*, are ca scop de a împiedecà sustragerea acestora, iar în spre examinarea situaţiunii, odată ce măsura va fi servit, art. 393 continuă: *„Ridicarea sigiliilor se va face după aceleaşi forme caşi punerea lor prin încheiere de jurnal"*.

1010. *d)* *„Consiliul familiei sau în lipsa acestuia tribunalul ţinutului, va regulà* **facerea catagrafiei** *averii minorului, spre a o încredinţà tutorelui numit, fără de care tutorele nu va putea intrà în funcţiune"* (art. 391). Iar pentru cazul când consiliul de familie nu procede în acest sens: *„In urma lucrărilor prescrise la art. 402, 403 şi 404* (citiţi 392, 393 şi 394) *delegatul tribunalului* (sau al judelui de ocol) *însoţit de procuror şi de tutorele, vor catagrafisì averea minorului şi o vor încredinţà tutorelui prin un jurnal care se va subscrie de acesta"* (art. 395), iar *„tribunalul* (sau judecătoria de ocol) *districtului, îndată după săvârşirea lucrării coprinse în articolele de mai sus, este dator să convoace consiliul de familie spre a numi tutore"* (art. 394) [1]). Catagrafia averii: enumărare a bunurilor mobile şi imobile ce o compun şi descrierea precum şi estimarea de ordinar numai a mişcătoarelor, are ca scop de a fixà cuantumul acelei averi pentru ca să se poată regulà cheltuelile minorului şi determinà ceeace va aveà de restituit tutorele când va da socoteală de gestiunea sa. Măsura de faţă se impune oricărui tutor fiind dată raţiunea ei de a fi, cu toate că legiuitorul presupune tutela dativă a consiliului de familie [2]) şi aceasta cu sancţiunea interzicerii tutorelui de a intrà în gestiune fără ca să fi făcut legiuita catagrafie (art. 391).

1011. *e)* *„Dacă minorele datoreşte ceva tutorelui, acesta va trebuì să declare aceasta în inventariu, sub pedeapsa de a pierde creanţa sa, şi aceasta se va face după rechiziţiunea pro-*

1) Vezi §§ 291, urm. c. Calim.
2) Art. 394.

curorului sau a delegatului tribunalului, menţionându-se şi în jurnal", art. 395 al. II, aşà ceva pentru a împiedecà pe tutore de a putea obţine o a doua platà a unei creanţe a sa plătită de autorul minorului, îndată ce se va fi încredinţat că catagrafia n'a lăsat urme despre acea platà. Şi într'adevăr, o declaraţiune de existenţă a unei creanţe plătită, din partea tutorelui, în inventariu este exclusă, cum tutorele se va teme a fi dovedit mincinos şi de rea credinţă în cazul descoperirii chitanţei de platà în decursul facerei inventarului. Iar declaraţiunea nefiind făcută în inventar de teamă, tutorele îşi va fi pierdut creanţa, aşà că nu va mai putea cere o a doua platà la o epocă când catagrafia fiind terminată, nu va mai fi posibil a se dovedì reaua lui credinţă. Cât despre tutorele neplătit, el neavând de ce se teme, n'are decât a face declaraţiune despre existenţa creanţei sale în inventar, ceeace nu va scăpà din vedere graţie rechiziţiunii ce i se va face de procuror sau delegatul justiţiei, în lipsa căreia nu va suferì decăderea cum legiuitorul nu impune acea declaraţiune decât ca urmare a rechiziţiunii în cestiune ce i se va fi făcut.

„*Dacă minorele datoreşte...*", prin urmare: ca continuator al defunctului autor al său.

„*...va trebui să* **declare...**", neapărat: ce ştie, cum nu se poate concepe declaraţiunea unui ce neştiut pe care prin urmare nici legiuitorul nu o poate impune. Nu va suferì dar decăderea textului de mai sus, tutorele care nu va fi declarat cum acesta cere: o creanţă pe care el însuş n'a ştiut-o, cel puţin când o asemenea stare nu este rezultatul neglijenţii lui.

„*...în inventariu...*", neapărat la o epocă când nu poate fi în măsură de a cunoaşte rezultatele catagrafiei, aşà că, fără teamă, să poată face o falsă declaraţiune.

„*...sub pedeapsa de a pierde creanţa sa...*", legiuitorul presupunând că tutorele care nu se declară creditor conform art. 395 al. II, nu este creditor şi aceasta în mod irefragabil în virtutea art. 1202 al. II, cum tutorelui i se refuză pe baza acelei prezumţii a „*...reclamà în judecată...*".

„*...menţionându-se şi în jurnal*", în spre asigurarea îndeplinirii rechiziţiunii impuse, cum o menţiune falsă expune la grave pedepse.

1012. Art. 396: „*In curgere de o lună dela facerea in-*

ventarului **tutorele va vinde** *prin licitaţiune, care se va face prin îndeplinirea tuturor formalităţilor la tribunal,* **toate averile mişcătoare"** [1]), pentru a plasà preţul lor în vederea dobânzilor ce va produce. Aşà ceva nefiind necesar în ceeace priveşte mobilele incorporale ca: acţiunile, obligaţiunile, creanţele în general, care dau ele însele venituri, textul de faţă nu poate vizà decât mişcătoarele corporale care pe lângă că nu sunt productive de interes, se depreciază cu timpul fără ca minorul în majoritatea cazurilor să se poată servì de ele. Dar cum chiar aceste mişcătoare pot fi de un folos apreciabil pentru minor, textul continuă: *„...afară de acelea* (adică de mobilele) *pe care consiliul familiei l-ar ţi autorizat a le păstrà în natură"*, astfel fiind şi obiectele păstrate pentru memoria defunctului [2]).

1013. *„In curgere de o lună..."*, timp lăsat tutorelui pentru a putea procedà, nu prea lung, după cum se vede, pentru ca mişcătoarele minorului să nu rămână vreme prea îndelungată improductive şi fără folos pentru minor depreciindu-se.

1014. „...tutorele *va vinde..."*, deci orice tutore: legitim, testamentar ori numit de consiliul de familie, dar: **„tatăl şi mama, în cât timp au folosinţa legală** *a bunurilor minorelui,* **sunt scutiţi de a vinde** *averea mişcătoare, dacă ei preferesc a o păstrà şi a o restituì în natură"* (art. 397 al. 1), aşà ceva pentru a nu luà acestor persoane dreptul ce au de a se folosì în natură de bunurile asupra căror poartă uzufructul lor. Dar cum mişcătoarele sunt supuse stricăciunii, legiuitorul cu toată estimaţiunea ce se va fi făcut dejà în inventar, estimaţiune pe care nu o consideră se vede destul de preciză [3]), continuă într'un al. II: *„In acest caz ei* (părinţii uzufructuari) *vor face cu cheltuelile lor, o estimaţiune dreaptă* (adică: exactă de astădată) *prin un expert care se va numì de tribunal, după ce va depune jurământ"*, aşà că pierind mobilele, să se poată ştie ce valoare ar aveà de resti-

1) C. Caragea P. III, C. 21, art. 24. — C. Calim. § 304. — L. 1840 art. 56. — Reg. org. al Munt. C. 8, An. V, art. 7.

2) C. Calim. § 304.

3) Cu toate că va fi fost făcută de justiţie sau sub controlul ei (art. 395. No. 1010) iar nu de un simplu funcţionar public ca în Franţa unde inventarul e făcut de notar.

tuit părintele uzufructuar la sfârşitul uzufructului său, dacă ar fi loc la aşà ceva.

1015. *g)* Art. 398: *„La începerea oricărei tutele, afară de aceea a tatălui şi a mamei, consiliul de familie va regulà după starea averii, suma cât s'ar socoti de cuviinţă pentru cheltuelile minorelui cele de peste an, precum şi cheltuelile administraţiunii a averii;*[1]) *acelaş act va coprinde anume dacă tutorele este împuternicit ca, în lucrarea sa, să fie ajutat de unul sau de mai mulţi administratori şi procuratori cu leafă; aceştia vor gerà sub răspunderea tutorelui.“* Prin urmare, dacă tutorele spre diferenţă cu părinţii, nu poate exercità dreptul de corecţiune decât fiind autorizat de consiliul de familie, el, afară de tatăl sau mama cari ar fi tutori, n'are nici liberul exerciţiu al dreptului de creştere asupra minorilor de sub a lui autoritate, precum nici libera gestiune cum o înţelege el, a patrimoniului lor. Şi în adevăr, consiliul de familie având a decide cheltuelile minorului şi administraţiunii bunurilor sale, precum şi modul de realizare a acesteia cu privire la numărul administratorilor, acel consiliu, iar nu tutorele, constitue în realitate autoritatea de care depinde creşterea minorilor şi în parte gestiunea bunurilor lor.

1016. *„La* **începerea** *oricărei tutele...* **va regulà...“:** Nu va putea dar aveà loc o fixare preciză a acelor cheltueli, ci numai arătări aproximative bazate pe previziuni, arătări ce vor servì de baze tutorelui, care însă se va putea depărtà de ele, necesitatea cerând, în cursul tutelei: ce va aveà de apreciat consiliul de familie.

„. .afară de acea a tatălui şi a mamei...“: deci, chiar neavând uzufructul legal cum nu se distinge de astădată. Legiuitorul a exceptat astfel pe părinţi în consideraţiunea afecţiunii lor pentru copii.

1017. *„...după starea averii...“:* neapărat: şi a condiţii sociale şi aptitudinilor minorului, astfel dacă de regulă, capitalul nu trebuieşte cheltuit şi o parte din venit economisit, se va putea cheltuì şi tot venitul, chiar şi capitalul, venitul nefiind suficient când situaţia minorului cere o creştere deosebită sau aptitudinele ui extraordinare promit un viitor strălucit.

1) C. Calim. § 288.

1018. *„...cheltuelile minorului...“:* adică ale persoanei sale ca: cheltuelile de întreţinere (alimente, locuinţă), de educaţie (plată de profesori, şcoli...).

„...cheltueli de administraţiune...“: ca cele de drum, de exploatare, nu însă onorariul tutorelui a cărui funcţiune e gratuită. Cât despre cheltuelile de gestiune ce nu se pot prevede, tutorul le va face singur, consiliul având a le aprobă în urmă.

Toate aceste cheltueli nu se vor face decât din averea minorului, tutorele neavând a contribui la ele în caz de insuficienţă sau neputând a fi obligat să le suporte în întreg decât dacă ar fi părinte şi în această calitate a lui (art. 185).

1019. *„...dacă tutorele este împuternicit... să fie* **ajutat** *de... administratori şi procuratori* **cu leafă...“:** şi anume plătită din avutul minorelui ca toate cheltuelile de administrare; de unde deducem că nu va fi nevoie de nici o împuternicire pentru alăturarea de administratori, pe care tutorele îi ar plăti din propriile-i mijloace. După cum se vede, aceşti administratori şi procuratori sunt: ajutoare în gestiune.

„...aceştia vor gerà sub răspunderea tutorelui“: care unul şi singur în interesul unităţii de direcţiune în gestiunea tutelei, este titularul ei, de unde deducem că: tutorele are dreptul de a-şi organizà aceste ajutoare după cum va crede de cuviinţă.

1020. *h)* Pentru ca timpul de neproductivitate faţă de minor a economiilor realizate asupra veniturilor sale să fie asigurat pe cât posibil de scurt, şi în vederea imposibilităţii materiale a unei plasări de îndată a lor, cât de mici ar fi ele precum şi fiind dat că condiţiunile unor bune plasări depind de împrejurări, ce nu sunt de lăsat la aprecierea tutorelui, legiuitorul se mulţumeşte a impune plasarea acelor economii într'un anumit termen, nelăsând la libertatea tutorelui, ci încredinţând consiliului de familie a decide suma cu începere dela care tutorul va trebuì să plaseze economiile minorului, în spre care sfârşit art. 399 dispune: *„Consiliul familiei va hotărî suma din excedentele veniturilor asupra cheltuelilor dela care va începe pentru tutore obligaţiunea de a da cu dobândă, o asemenea întrebuinţare urmează a se face prin asigurare cu garanţie potrivit legilor şi în soroc de 6 luni...“:* după cum se vede, legiuitorul mai cere încă plasare cu garanţii[1]) ca: amanetul, ipoteca..., scă-

1) Cerinţă tradiţională (v. c. Calim, § 302. — C. Car. P. III. C. 21 art. 30).

până din vedere că se pot găsi întrebuinţări tot atât de sigure şi fără asemenea garanţii ca dobândiri de imobile, de acţiuni, obligaţiuni ale unor societăţi importante, mai cu seamă azi când averea mobiliară egalează aproape pe cea imobiliară. Iar în spre a sancţiona, textul încheie: „...*după expirarea cărui termen* (adică a termenului de 6 luni) *tutorele va fi obligat a plăti dobândă pentru sumele neîntrebuinţate, de nu va dovedi că i-a fost cu neputinţă a întrebuinţă acele sume*". Şi în fine, ca sancţiune a îndatoririi de a face ca consiliul să hotărască suma cu începere dela care economiile vor fi de plasat, art. 400 stabileşte: „*Dacă tutorele n'a făcut a se determină de consiliul de familie suma la care începe pentru dânsul obligarea de a o întrebuinţă, el va fi dator după trecerea termenului expres prin art. precedent a plăti dobânzile pentru orice sumă neîntrebuinţată, oricât de mică ar fi aceasta*".

1021. „*Consiliul... va* **hotărî**..." (art. 399), „...*a se* **determină** *de consiliu...*" (art. 400): Este dar vorba de astădată de o stabilire cu *preciziune* iar nu numai în mod aproximativ ca în materie de buget al tutelei: stare de previziune a veniturilor şi cheltuelilor.

1022. „...*din excedentele* **veniturilor**..." (art. 399): de unde ar părea să rezulte că întrebuinţarea capitalurilor cade sub puterile obişnuite ale tutorelui; se admite însă că, cu atât mai mult art. 399 şi 400 sunt aplicabile plasării capitalurilor. Adevărul este că legiuirea noastră prezintă aci o lacună.

1023. „...*pentru* **tutore**..." (art. 399). „*Dacă* **tutorele**..." (art. 400), deci: orice tutore, prin urmare, s'ar părea: şi părintele supravieţuitor, bine înţeles, dacă nu e uzufructuar legal, ceeace fiind, e stăpân pe excendentele veniturilor [1]). Şi într'adevăr, când legiuitorul vreà, nu exceptează părinţii şi anume sub art. 398? Se susţine însă şi, că legiuitorul a înţeles a menţine această excepţiune sub art. 399 şi 400: continuare a art. 398, ce ar rezultà deasenea din art. 401 în care legiuitorul a crezut necesar să intervie pentru a coprinde şi pe părinţii exceptaţi până aci.

1024. „...*şi în soroc de 6 luni*...", cu începere dela căderea acelor economii în mâinile tutorului şi neapărat fără ca regula capitalizării în acest termen care nu e stabilită în interesul tutorelui

1) Bulet 1892 p. 946.

să poată profită acestuia: aşà cu privire la sumele întrebuinţate în folosul său sau capitalizate în acest interval de timp: profit, dobânzi de care va trebui să se dea socoteală minorului.

II. Formalităţi cerute tutorelui.

1025. Aceste formalităţi consistă: sau într'un mod de a procedà din partea tutorelui, sau în intervenţiunea consiliului de familie care autoriză, a justiţiei care aprobă ori procedează la vânzare, la împărţeală, a unor anumite persoane care-şi dau avizul.

a) *Formalitate care consistă în intervenţiunea justiţiei spre vânzare.*

1026. Art. 396: *„...tutorele va vinde prin* **licitaţiune,** *care se va face prin îndeplinirea tuturor formalităţilor* **la tribunal...“,** aceasta pentru a împiedecà specula tutorelui şi a asigurà în acelaş timp un preţ cât de ridicat[1]).

b) *Formalitatea autorizării consiliului de familie.*

1027. 1) Art. 405. *„...Tutorele nu va putea...* **refuză o moştenire** *căzută minorelui, fără a aveà mai întâiu* **autorizarea consiliului de familie...“,** cum un asemenea refuz atrage o micşorare de patrimoniu. lar în spre aplicarea acestei reguli art. 406 continuă: *„La caz când succesiunea refuzată în numele minorelui nu s'a primit de o altă persoană, ea se va putea reluà, sau de tutorele* **autorizat prin o nouă deliberaţiune a consiliului de familie...“.**

1028. 2) Art. 407. *„Donaţiunea* (deci atât între vii cât şi testamentară) *făcută unui minor nu se poate primi decât* **cu autorizaţiunea consiliului de familie“:** cum darurile, deşi atrag o mărire a patrimoniului, pot fi făcute sub condiţiuni, sarcini foarte oneroase sau în spre scopuri necinstite[2]), împrejurări de apreciat de către consiliul de familie care numai autorizând: *„Ea* (adică do-

1) Pentru rest, v. No. 1022—1024.

2) Afară de aceste consideraţiuni, darurile mai obligă la o oarecare stare de gratitudine, la alimente (art. 831).

națiunea) *va avea în privința minorelui acelaș efect cași în privința majorului*" (art. 407 al. II.) [1]).

3) Art. 408: *Nici un tutore nu va putea* **intentă acțiune în numele minorelui, având de obiect un drept asupra veriunui imobil, nici a încuviința la o asemenea cerere** *făcută în contra minorelui*, **fără autorizarea consiliului de familie.**" [2]).

1029. Pornirile de acțiuni imobiliare și recunoașterile de asemenea drepturi în stare de exercițiu, sunt dar actele pentru care art. de față cere autorizarea consiliului de familie: bine înțeles, întrucât asemenea acte n'ar fi de pură administrare: ca acțiunile posesorii, care, prin urmare, deși imobiliare, nu cad în domeniul de aplicare al acestui text. De aci tragem concluziunea că tutorelui procedând astfel fără autorizarea consiliului de familie nu va fi loc a se corespunde în modul cuvenit, el fiind lipsit de însușire.

„*Nici un tutore..*" : deci nici tatăl sau mama tutori.

„...*Nu va putea* **intentă...**": se va putea dar apără în numele minorului și în materie imobiliară fără autorizarea consiliului de familie fiind dată omnipotența tutorelui în lipsă de restrângere legală a puterilor sale. Și într'adevăr, apărarea este naturală realizându-se în sensul menținerii unei stări existente fără a necesită prin ea însăș dovadă ca reclamarea care presupune un ce excepțional: adică o neîndreptățire, urmărind și o modificare a stării lucrurilor: situațiune mai gravă [3]).

„...*având de obiect un drept asupra veri-unui* **imobil**..." : Pe baza acelei omnipotențe a tutorelui, acesta va aveà dar exercițiul liber și deplin al acțiunilor mobiliare ale minorului, putând și încuviință la ele [4]).

c) *Formalitățile autorizării consiliului de familie și a unui mod de a procedà din partea tutorelui.*

1030. Art. 405. *Tutorele* **nu va putea primì**... *o moștenire* [5]) *căzută minorelui,* **fără a aveà mai întâiu autorizarea**

1) Comp. art. 581.

2) C. Caragea P. III C. 21 art. 31.—C. Calim. §§ 308 și 323.—Reg. org. Munt. An. No. V, C. 8 art. 9.

3) Dreptul, 1891 No. 51.

4) Bulet. 1904, p. 827 și 1799.

5) Chiar testamentară. Bulet. I, 1883 p. 436.

consiliului de familie...“: cum primirea obligă la plata ultra vires successionis a datoriilor succesorale; dar continuă textul: *„...primirea nu se va putea face decât* **cu beneficiu de inventariu“** mod de procedare impus tutorelui pentru a se pune bunurile personale ale minorului erede la adăpost de urmăririle creditorilor succesiunii: ce însă nu înlătură necesitatea unei garanţii, ca intervenţiunea consiliului de familie: cărui îi va rămâne de a împiedecà în primirea unei succesiuni, o lichidare inutilă şi chiar pierderi, aceasta: oridecâteori o liberalitate raportabilă făcută minorului pe care acesta ar păstra-o dacă ar refuzà moştenirea, este de valoare mai mare decât partea sa succesorală ce i-ar revenì primind acea moştenire. Cât despre formalitatea beneficiului de inventar, ea pentru protejarea intereselor minorului, îl supune la o procedură destul de greà.

d) *Formalităţile autorizării consiliului de familie şi intervenţiunii justiţiei, şi anume înspre împărţeală.*

Art. 411. *„O împărţeală atingătoare de averea minorelui, ca să poată aveà tărie legiuită, trebuie să se facà prin judecătorie* (tribunal ori jud. de ocol), *în urma unei preţuiri făcută prin experţi numiţi de către tribunal*[1]) *şi după îndeplinirea tuturor formelor legiuite“*. Art. 412: *Experţii, după ce vor depune jurământ înaintea preşedintelui tribunalului sau a judecătorului care-i ţine locul, că-şi vor îndeplinì cu credinţă misiunea, vor procede la diviziunea lucrului de împărţeală şi formarea loturilor, cari se vor trage la sorţi în prezenţa unui membru al tribunalului. Orice altă împărţeală se va consideră ca nelegală“*.

1031. Această formalitate a intervenţiunii justiţiei fiind complicată, costisitoare: aşà că este poate preferabil a aşteptà majoritatea minorului când se va putea procede pe cale de bună înţelegere, se explică uşor art. 409 care dispune: *„asemenea autorizare* (adică a consiliului de familie) *va fi trebuitoare tutorelui pentru facere de o împărţeală...“*, dar textul continuă: *pornită în contra minorelui...“*, deci: a forţiorì autorizarea se va cere când facerea de împărţeală ar fi îndreptată de acesta: mai cu seamă

1) Comp. art. 734 aplicabil la persoane majore.

că numai în acest caz textul este folositor cum în prima ipoteză apărarea nu se poate evità, nimeni neputând fi obligat a sta în indiviziune. In fine art. 410 dispune: *„In ambe cazurile art. precedenți, tutorele va fi dator a consultà consiliul de familie în privința mijloacelor de* **apărare**...".

„...*O* **împărțeală** *atingătoare de* **averea** *minorului*..." (art. 411) „...*la diviziunea* **lucrului**..." (art. 412) *pentru facerea de o* **împărțeală**..." (art. 409), Legiuitorul, după cum se vede, nedistingând, art. 409—412 sunt aplicabile oricare ar fi natura bunurilor de împărțit, mobile, caşi imobile, şi ori din ce cauză ar proveni starea indiviziunii, societate caşi succesiune.

„...*ca să poată aveà* **tărie** *legiuită*..." (art. 411). In lipsa îndeplinirii formalităților acestui text, împărțeala nu va aveà dar tărie legiuită, ce înseamnă că va fi anulabilă.

e) *Formalitățile autorizării consiliului de familie şi intervențiunii justiției în spre omologare.*

1032. 1) Art. 401. „*Tutorele, fie chiar tatăl sau mama,* **nu poate luà împrumut pentru minore...**" în afară de condițiunile şi formalitățile ce urmează, fiind dat că împrumutul este un act cu deosebire periculos putând atrage ruina cuiva.

1033. 2) Art. 401. „...*Tutorele, fie chiar tatăl sau mama,* **nu poate... nici a ipotecà, nici a înstrăinà averile lui cele nemişcătoare** [1]), deci, nici a constitui veri-ce alt drept real asupra lor (ca uzufructul, servituțile), în afară de condițiunile şi formalitățile ce urmează, fiind dat că toate aceste acte atrag o micşorare de patrimoniu, poate fără contra-echivalent avantajos. Iar: „*Vânzarea se va face publică prin licitațiune în tribunal în ființa tutorelui şi după ce se vor face legiuitele publicațiuni* (art. 403 al. I) şi „*La caz când vânzarea nu s'ar putea face înaintea tribunalului, atunci el va orândui pe un judecător supleante sau pe subprefectul respectiv spre a o săvârşi la fața locului*" (art. 403 al. II), toate garanții pentru asigurarea unei vânzări avantajoase interesând însă procedura.

1) C. Calim. § 307. C. Caragea P. III. C. 21 art. 25.

1034. Iată acum condiţiunile în care pot avea loc sus enumăratele acte şi formalităţile ce ne ocupă, necesare lor.

Art. 401. *„Tutorele... nu poate... „îndeplini acele acte“... mai înainte* **de a fi împuternicit de către consiliul de familie;** *o aşà împuternicire nu se va putea da* **decât pentru cauză de mare nevoie, sau de un folos învederat;** *la întâmplarea d'intâiu consiliul de familie nu va da împuternicirea sa,* **decât numai după ce se va constată prin o socoteală în scurt înfăţişată de tutore, cum că banii, lucrurile mişcătoare şi veniturile minorelui sunt neîndestulătoare ;** *consiliul familiei va însemnà în toate cazurile anume averile nemişcătoare, care ar trebui să se vândă mai întâiu, precum şi condiţiunile ce ar socoti mai avantajoase pentru vânzarea lor“.* Art. 402: *„Hotărîrile consiliului de familie atingătoare de acest obiect, nu se vor pune în lucrare* **decât după ce tutorele va fi cerut şi dobândit aprobarea tribunalului** (sau judecătorului de ocol), *care va decide în cameră secretă, ascultând şi concluziunile procurorului* [1]).

1035. Tutorele nu poate dar luà împrumut pentru minor şi înstrăinà bunurile sale imobiliare fie pe deplin, fie în parte, decât cu autorizarea consiliului de familie şi aprobarea justiţiei. Şi aceasta încă numai: *„...pentru cauză de mare nevoie sau folos învederat...“,* aşà pentru ca minorul să-şi asigure subsistenţa, să împiedece pieirea bunurilor sale, să plătească datorii oneroase contractând altele mai avantajoase, etc. Cu toate acestea: *„Formele cerute prin art. 401 şi 402 pentru înstrăinarea bunurilor minorelui, nu se vor aplicà nicidecum la cazul când o asemenea vânzare prin licitaţiune va fi fost ordonată prin o sentinţă judecătorească, după cererea unui coproprietar“. „Insă, în acest caz, licitaţiunea nu se va putea face decât după formele stabilite prin art. precedent; străinii vor fi neapărat admişi la licitaţiune“* (art. 404). Şi se mai adaogă la această excepţiune şi cazurile exproprierii pentru utilitate publică şi urmăririi creditorilor, toate ipoteze în care înstrăinarea se impune.

„Tutorele... **nu poate...“** (art. 401), de unde: nulitatea actelor ce vor fi fost îndeplinite în violarea acestui text, nulitate relativă în profitul minorului, deci: toate urmările cunoscute [2]).

1) Pentru ca starea şi interesele minorilor să nu fie divulgate (v. art. 682 urm.).

2) C. jud. 1903 No. 61.

„...*averile cele* **nemişcătoare...**“, cât despre cele mişcătoare, ştim că tutorele *trebuie* să vândă mobilele corporale având nevoie de autorizarea consiliului pentru a le păstrà (art. 396); în ceeace priveşte mobilele incorporale însă, credem că ele pot în mod liber să fie înstrăinate de tutor în lipsa unei restricţiuni la puterile sale generale aduse în această privinţă [1]).

„*Hotărîrile consiliului de familie atingătoare de* **acest** *obiect...*“ (art. 402): formulă care faţă de art. precedent in fine ce se ocupă numai de înstrăinare, ar face să credem că aprobarea justiţiei prescrisă de art. 402 nu e cerută pentru împrumut de n'ar fi art. 429 care cere această omologare în materie de împrumut chiar minorului emancipat.

f) *Formalităţile autorizării consiliului de familie cu omologarea justiţiei şi avizul unor anumite persoane.*

1036. Art. 413: „*Tutorele nu va putea precurmà prin transigere pricini atingătoare de interesul minorului, decât numai cu autorizarea consiliului de familie şi după avizul a trei jurisconsulţi, arătaţi de procurorul tribunalului* (sau de judecătorul de ocol) *aprobat* (adică transacţia) *de către tribunal* (sau judecătoria de ocol) *după ce va fi ascultat şi concluziunile procurorului...*“, (afară de cazurile înaintea judecătoriilor de ocoale) [2]), avizul celor trei jurisconsulţi, oameni cunoscători ai legilor [3]) trebuind a constituì rezultatul aprecierii drepturilor dubioase cu privire la care se vor face concesiuni în spre stingerea de pricini: în ceeace consistă transigerea: toate acestea pentru a lămurì consiliul de familie care în urmă autorizà transacţia şi justiţia care încheie aprobând-o.

„*Tutorele...*“: oricare ar fi el, deci şi părintele supravieţuitor cum legea nu distinge.

„...*nu va putea...*“, de unde: nulitatea transacţiei făcută fără îndeplinirea formalităţilor art. 413, şi anume: nulitate relativă în interesul minorului cu toate urmările.

1) V. însă Alexandrescu l. cit. p. 732.
2) V. c. Calim § 308 şi l. 1840 § 66.
3) Adică avocaţi.

„...*de interesul minorului...*“ : deci în materie mobiliară caşi în materie imobiliară cum legiuitorul nu distinge.

„...**după** *avizul...*“, care trebuie urmat dar: de unde rezultă că transacţiunea nu poate aveà loc decât în urma unui aviz favorabil.

„...*a* **trei** *jurisconsulţi...*“: prin urmare, avizul tutulor trei trebuie să fie favorabil, în spre o asigurare mai mare de starea dubioasă a drepturilor asupra căror se va transige.

III. Acte interzise tutorelui.

1037. *a)* „*Tutorele...* (şi părintele supravieţuitor) *nu poate...* **cumpără** *bunurile minorului...*“ (art. 390)[1]), deci, oricare ar fi ele, mobile ca imobile, un asemenea contract fiind, prin urmare, nul: ceeace exclude un cumpărător dela licitaţia impusă bunurilor minorului şi împuţinează astfel numărul concurenţilor, stare de lucruri de natură a micşorà şansele unui preţ ridicat. Legiuitorul însă a preferit să înlăture un asemenea concurent în măsură de a depărtà pe ceilalţi în propriu-i interes, lucrând spre a cumpărà cu un preţ cât de mic, când datoria lui de bun administrator e de a urmări un preţ cât de mare. Dar interpretul nu poate vedeà în ridicarea unor drepturi unei persoane: dispoziţiune de strictă interpretare, atingerea cât de micà a altor drepturi ale acelei persoane; de unde tragem concluziunea că tutorele ar putea cumpărà bunurile minorului ori decâteori ar exercità astfel un drept al său: aşà dreptul de coproprietar în spre o eşire din indiviziune, dreptul de creditor ipotecar.

1038. *b)* „*Tutorele... nu poate...* **a le luà în arendă**, (adică bunurile minorului)...“ (art. 390), ce înseamnă: a luà în locaţie orice bunuri; deci, a luà în arendă moşii şi cu chirie case. Legiuitorul n'a voit ca tutorele care în calitatea-i de bun administrator e dator a face să valoreze cât de mult bunurile minorului, să se poată află în situaţiunea de a urmări în propriu-i interes un preţ de locaţiune cât de mic.

1039. *c)* „*Tutorele... nu poate...* **primì cesiunea a vre-**

1) C. Caragea P. III C. 21 art. 29.—C. Donici C. 28 art. 13.—L. 1840 § 47.

unui drept sau vre-unei creanţe în contra *pupilului său...*" art. 390; ce înseamnă că tutorele nu poate *cumpără* raportul de debitor al minorului *speculând* astfel asupra unei stări de dependenţă a acestuia. Art. 390 nu împiedecă dar pe tutore în general de a fi creditor al pupilului său, devenind astfel chiar pe cale de subrogare în urma unei plăţi a datoriilor acestuia sau printr'o cesiune însă gratuită. De ce nu s'ar admite însă acelaş rezultat şi în ceeace priveşte cesiunea oneroasă întrucât caracterul ei speculativ ar fi înlăturat şi anume în limitele dreptului tutorelui cesionar de a fi devenit creditor al minorului numai până în măsura preţului de cesiune inferior valoarii creanţei? Aceasta neapărat întrucât minorul în profitul căruia nulitatea cesiunii este stabilită [1]) nu urmăreşte anularea, primind operaţiunea în profitul său ca un act de bună gestiune tutelară.

1040. Afară de aceste acte enumărate de art. 390, mai sunt interzise tutorelui:

1. Primirea pur şi simplu a unei moşteniri a minorului: aceasta neputându-se face decât cu beneficiu de inventar (art. 405).

2. Compromisul, adică înţelegerea asupra unor arbitrii cari ar aveà de judecat afacerile minorului, ceeace ar sustrage pe acestea juridicţii ordinare şi garanţiilor ei. Este adevărat, din art. 1537 c. civ. şi 340 c. pr. civ. care permit compromisul când transacţia este autorizată, pare a rezultà că tutorele care poate transige pentru minor (art. 413) trebuie să aibă facultatea şi de a face un compromis în numele lui. Nu trebuieşte însă scăpat din vedere art. de principiu 339 c. pr. civ. ce dispune: „*Persoanele care au liberul exerciţiu al drepturilor lor, vor putea să reguleze prin arbitrii judecata contestaţiunilor lor...*". Or, tutorele n'are liberul exerciţiu al drepturilor minorelui!

3. Orice liberalitate cu privire la patrimoniul minorului: aşà, darul, renunţarea gratuită la drepturi..., acte care împuţinează patrimoniul minorelui, pe când buna gestiune a tutorelui e chemată de a-l păstrà făcându-l să valoreze pe cât posibil.

1041. Afară de toate aceste acte de gestiune a patrimoniului minorului, ştim că tutorele nu poate testà pentru minor [2]),

1) Arg. cuvint.: „Tutorele... nu poate..." (art. 390).

2) Act cu neputinţă de îndeplinit până la 16 ani: vârstă dela care minorul va aveà de testat singur în limitele legii.

recunoaşte pentru el un copil natural al lui, că tutorele nu poate contractà căsătorie în numele minorului. In fine, tutorele nu poate nici în propriu-i nume îndeplini diverse acte juridice cu minorul: aşà ştim că nu se poate căsători cu el (art. 149), şi vom vedeà că nu poate în general contractà cu el, primì dela el (art. 419, 809).

1042. Toate aceste acte astfel interzise, sunt dar nule în profitul minorului.

SECŢIUNEA VIII.

Despre socotelile tutelei.

1043. *„Fiecare tutore* (ca orice gerant al bunurilor altuia) *este dator a da seamă despre administraţiunea* (adică: gestiunea) *sa.“* (art. 415) [1].

1044. „**Fiecare** *tutore..“:* legitim, testamentar ca dativ, legiuitorul nedistingând deci: şi părintele supravieţuitor în principiu.

1045. *„... este* **dator** *a da seamă..“:* orice clauză contrarie ar fi deci nulă, cum e vorba de o dispoziţie de ordine socială în spre protejarea incapabililor.

A. Dare de seamă provizorie de gestiunea tutelară.

1046. Art. 416: *„Fiecare tutore... este* **dator** *în cursul tutelei sale a arătà înscris la tribunalul ţinutal* (sau judecătoria de ocol competinte), *la finele fiecărui an, starea administraţiunii* (gestiunii) *sale...“* (art. 416) [2]. Aceste dări de seamă sunt dar obligatorii conform tradiţiunii, cu sancţiunea că: *„Tutorele care nu va depune în tribunal socotelile până în 15 zile după finitul anului, va putea fi executat* [3]) *pentru predarea lor, de către tribunal“* (art. 417).

---

1) C. Calim., § 316.

2) V. c. Calim., §§ 316 şi 317.—L. 1840, art. 70.—Ofisul Bibescu Vodă 1844, art. 4 şi 6.

3) Neapărat cel mult asupra bunurilor, legea cu privire la constrângerea corporală neaplicându-se.

1047. „Fiecare *tutore...":* deci legitim, testamentar ca dativ, cum legiuitorul nu distinge, însă: „...*afară de tată şi mamă...":* aceasta, în vederea uzufructului lor legal, şi într'adevăr, textul continuă: „...*şi aceştia* (adică tatăl şi mama) *numai pe timpul cât au uzufructul legal asupra bunurilor minorelui...*" Prin urmare, şi părintele supravieţuitor tutore, când nu e uzufructuar legal ca orice tutore, va aveà „...*a arătà în scris la tribunalul ţinutal... starea administraţiunii sale.*"

1048. „...*a arătà... la finele fiecărui an starea administraţiunii sale...":* legiuitorul obligă dar pe tutore la darea unor stări de gestiune anuale în spre posibilitatea controlului acesteia. Nu è dar vorba de o adevărată dare de seamă care de altfel presupune luarea de sfârşit a gestiunii: deci, a tutelei [1]).

1049. „...*la tribunalul ţinutal* (sau judecătoria de ocol competinte)...". Darea de seamă provizorie se face dar în justiţie: „...*iar tribunalul* (sau judecătoria) *la întâmplare* **când tutorele este ales de către consiliul de familie** *va fi dator a împărtăşi mai întâiu copie întărită de starea acestei administraţiuni consiliului de familie, care având a face luări aminte asupra împrejurărilor administraţiunii tutelei, le va adresà tribunalului în termen de 15 zile, după primirea copiei...*" (art. 416); numai în caz de tutore numit de consiliu de familie, această adunare este dar astfel competinte însă în mod cu totul subordonat justiţiei cum: „...*trecând însă acest termen* (de 15 zile), *atunci tribunalul fără a mai aşteptà sus zisele luări aminte,* **va regulà cele de cuviinţă** *în privirea dării de seamă din partea tutorelui*" (art. 416).

B. Darea de seamă definitivă a gestiunii tutelare.

1050. Art. 418. „..*Tutorele este dator a da socoteli obşteşti pentru toată durata tutelei sale...":* neapărat numai când gestiunea sa tutelară iea sfârşit, deci şi tutela; dar, din orice cauză ar luà ea sfârşit, cu toate că acest text dispunând: „*La eşirea sa* (adică a tutorelui) *din tutelă...*", în acest sens, pare a statuà numai în vederea cazului de încetare a tutelei în urma refuzului, desti-

1) Comp. c. Calim. § 317.

tuirii, excluderii tutorelui. Prin urmare nu numai în aceste cazuri tutorele va aveà astfel de dat socoteli, dar el sau reprezentanţii lui vor trebuì să procedeze în acest sens şi în caz când tutorele ar cădeà în imposibilitate fie de fapt, fie legală de a mai gerà, sau când ar murì; deasemenea şi în caz când tutela ar luà sfârşit prin ajungerea la majoritate, emanciparea sau moartea minorului.

1051. „...*tutorele*...", orice tutore: legitim, testamentar ca dativ, deasemenea: tatăl şi muma fiind tutori sunt datori a da seamă definitivă de gestiunea lor tutelară [1]).

1052. „...*este dator*..., de oarece e vorba de gestiunea de bunuri străine, ce exclude posibilitatea unei dispense de a da seamă; astfel chiar pe bază că dările de seamă anuale ar fi avut loc [2]).

1053. „...**a da** *socoteli*...": aceste socoteli se vor da minorului devenit major sau emancipat asistat de curatore, moştenitorilor săi ori altui tutore după cum tutela va fi luat sfârşit prin ajungerea minorului la majoritate, emanciparea lui, sau ex parte tutoris. Cum socotelile de faţă se dau în interesul minorului, ele vor aveà loc cu cheltuială din avutul acestuia sau al moştenirii sale, tutorele însă ca mandatar general până la întreaga realizare a protecţiunii tutelare fiind ţinut de a le înaintà.

1054. „...*socoteli* **obşteşti**...": termen însă nepotrivit pentru cazul când tutela luând sfârşit ex parte tutoris, continuă în persoana altui tutore.

1055. Cât în ce priveşte formele după care vor trebuì să fie date aceste socoteli definitive, art. 418 continuă: „...*spre acest sfârşit* (adică pentru a da socotelile) *el* (tutorele ori reprezentanţii săi) *este dator a întocmì două de o potrivă exemplare, care trecând prin consiliul de familie, se vor supune tribunalului cu observaţiunile ce va fi făcut, rămâind tribunalului a le încuviinţà sau nu, după împrejurări*...". Acest text pare a impune dar

---

1) Neapărat întrucât n'ar există imposibilitate de a se da seamă, ca în cazul când tutela luând sfârşit prin moartea tutorului, minorul singur îl moşteneşte pur şi simplu.

2) Intr'adevăr acestea nu sunt decât nişte stări de gestiune cum am arătat.

tutorelui darea socotelilor *în justiţie*[1]), ceeace ar exclude pentru el posibilitatea unei dări de seamă pe cale de bună înţelegere. Se poate însă întrebà cineva dacă legiuitorul n'a statuat în vederea ipotezei: *„La eşirea sa* (adică a tutorului) *din tutelă...“* şi a *„...pupilului devenit major...“* (acelaş text) numai, cu privire la această formă în justiţie ce impune; de unde ar rezultà că tutorele poate da socoteli definitive şi pe cale de bună înţelegere unor majori, tutela luând sfârşit *ex parte pupili.* Şi într'adevăr, majorii sunt capabili de orice acte juridice întrucât legiuitorul nu le restrânge capacitatea lor generală şi pe urmă art. 426 dă drept chiar minorului emancipat de a primì socoteala tutelei *în fiinţa curatorelui.* Cestiunea însă este tocmai de a se ştì dacă o asemenea primire nu trebuieşte neapărat să aibă loc în justiţie pentru ca *„...desfacerea definitivă...“* a art. 419 să se producă. In orice caz dacă acest act e considerat ca putându-se îndeplinì între majori şi pe cale de bună înţelegere, art. 419 aplicat la o asemenea convenţiune ar da ca singur rezultat un termen de o lună pentru matură cugetare în profitul majorului din momentul ce va fi primit socotelile definitive de tutelă.

1056. *„...două deopotrivă exemplare...“*, referitoare la partidele veniturilor şi cheltuelilor: primele coprinzând toate veniturile întregei averi a minorului, tot patrimoniul său activ (creanţe) pe baza inventarului ce se va fi făcut; ultimele conţinând toate cheltuelile minorului atât pentru persoana sa cât şi cele de gestiune a patrimoniului, pe cât posibil justificate pentru epoca când au avut loc.

In fine în ceeace priveşte efectele socotelilor date, legiuitorul dispune:

1057. I. *„...Numai după predarea socotelilor obşteşti... se va considerà tutorele desfăcut de tutela sa...“* (art. 418), deci liberat de toate sarcinele ei. Insă: *„...fără jignirea dreptului rezervat pupilului de a cere seamă tutorelui de administrarea tutelei“* (acelaş text), aşà: pupilul va putea astfel să ceară seamă tutorelui asupra unei rele gestiuni care l-a legat faţă de terţele

1) Arg. şi cuvintele: *„Numai după... incuviinţarea lor* (adică a socotelilor) *de către tribunal, se va considerà tutorele desfăcut de tutela sa“* (acelaş text).

persoane, cu privire la o sumă pe care ar fi încasat-o tutorele fără să o treacă în socoteli, toate acestea timp de 10 ani (art. 1901).

1058. II. Art. 419: „*Orice convenţiune săvârşită între tutore şi între pupilul ajuns în majoritate, va fi fără tărie dacă ea va fi fost făcută înaintea expirării unei luni dela desfacerea definitivă a tutorelui*“ [1]), care desfacere după cum ştim n'are loc decât: „*după predarea socotelilor obşteşti...*“ (art. 418). Efectul acestei predări consistă de astădată dar în conferirea de tărie convenţiunilor ce ar intervenì între tutor şi pupilul ajuns la majoritate, iar predarea în cestiune este realizată fie în urma încuviinţării socotelilor prin justiţie (art. 418), fie îndată ce ele vor fi fost primite de cel în drept a le luà [2]) (şi aceasta n'are nevoie de dată certă între părţi).

„*Orice* **convenţiune...**“ [3]) în loc de: „*Tout* **traité...**“, adică relativ la gestiunea tutelară ca după sistemul codului Napoleon (art. cor. 472 şi 2045). Această extensiune însă a codului nostru este raţională numai cu privire la înrâurirea ce un tutore care n'a dat încă socoteli poate încă aveà asupra fostului minor. Şi în adevăr, la ce bun o lămurire, în profitul minorului, asupra gestiunii, prin socoteli [4]) pentru ca acesta să trateze cu privire la cestiuni străine de acea gestiune? (Vezi Dreptul 1881 No. 79 însă şi 1885 No. 58).

„*...săvârşită între* **tutore...**“: oricare ar fi el: legitim, testamentar sau numit de consiliul de familie; fie chiar părintele supravieţuitor, cum legiuitorul nu distinge. Cum însă art. 419 nu vorbeşte decât de tutore, interdicţia fiind de strictă interpretare, nu se va aplicà: părintelui administrator legal şi s'a admis chiar că nu va atinge nici pe erezii tutorelui cari ar fi contractat cu minorul devenit major, cu toate că ei sunt continuatori ai persoanei tutorelui.

---

1) Articol introdus după c. Nap. sub influenţa însă a § 72 al L. 1840 cum vom vedeà.

2) Dacă se admit socotelile date prin bună înţelegere între majori.

3) „*Orice învoială săvârşită între epitropi şi epitropisitul său ajuns în vârstnicie va fi fără tărie mai înainte de desfacerea epitropiei*“ (§ 72 L. 1840).

4) Scop al art. 472 c. N.

„...*şi între pupilul* **ajuns la majoritate...**“: ceeace pare a exclude, fiind dată stricta interpretare ce se impune, pe minorul emancipat care de altfel va găsi destulă protecţie în curatorul său şi în alte formalităţi ce se cer în ipoteza unei transacţiuni (comb. art. 413 şi 430 al. I).

„...*va fi fără* **tărie...**“ [1]): adică nulă şi anume fiind presupusă frauduloasă: şi aceasta în mod irefragabil (art. 1202 al. II). Cum însă nulitatea este stabilită în profitul minorului, ea este relativă, de unde: toate consecinţele, cu singura particularitate că orice ratificare din partea minorului nu trebuie să cadă ea însăş sub interdicţia art. 419 pentru a putea acoperi nulitatea ce edictează acest text.

III. Art. 420. „*Dacă, după socoteli, tutorele va rămâneà dator cu vre-o sumă minorului, acea sumă va purtà dobândà din ziua chiar a încheierei socotelilor tutelei*“. „*Dobânzile pentru sumele cu care ar rămâneà dator minorele către tutore nu vor curge decât din ziua după încheierea socotelilor definitive în care se va fi făcut somaţiune de plată...*“ [2]).

1059. In textul de faţă legiuitorul presupune că socotelile tutelei fiind date, lipseşte echilibrul cuvenit între venituri şi cheltueli şi anume: sau primele întrecând pe ultimele sau vice-versa, aşà că sau tutorele rămâne dator pupilului cu diferenţa sau acesta celui d'intâiu. După regulile ordinare această sumă astfel datorită n'ar fi produs dobândă decât din ziua cererii în judecată (art. 1088), art. 420 însă conferă socotelilor definitive date, efectul de a face suma datorită de tutor productivă de dobândă şi de a da aceeaş virtute somaţiunii cu privire la suma datorită de minor. Aceasta constitue o deosebire în profitul minorului accentuată încă prin ipoteca legală a acestuia asupra bunurilor tutorelui său: situaţie ce se explică fiind dat ascendentul pe care de ordinar îl au foştii tutori asupra ex-pupililor lor de unde: poate greutate pentru aceştia de a urmări în justiţie pe cei d'intâiu. (v. şi art. 1901).

1060. Cât despre tutela copiilor naturali, instituţiune tradiţională [3]), ea pare a fi admisă de art. 141, în caz de lipsă a

1) Cuvinte ale § 72 l. 1840.
2) D. L. 7 § 15 De adm. 26. 7.—D. L. 3 § 4. De contr. 27. 4.
3) V. c. Calim., § 222.

mumei sau de imposibilitate din parte-i, de a îngriji de persoana şi bunurile (pe cale de administrare legală) copilului ei natural minor, faţă de care e considerată caşi o mumă legitimă. Lucrurile stând astfel, copilul natural recunoscut de muma sa, va aveà ca tutore fie pe ascendenţii acesteia, fie pe tutorele testamentar dat de ea sau pe un tutore dativ numit de sfatul rudelor sau prietenilor mumei : totul fiind cârmuit de regulile tutelei legitime în aceste limite. In ceeace priveşte persoana tatălui, însă, ştim că legiuirea noastră nu recunoaşte mai nici un raport între el şi copilul său natural.

CAPITOLUL III.

Despre emancipaţiune [1]).

Cambuzat, De l'émancipation et des mineurs émancipés 1873.

1061. Cu cât un minor se apropiè de majoritate, cu atât devine mai cu putinţă ca o incapacitate a lui de fapt, să nu corespundă pe deplin incapacităţii sale legale, în paguba principiului liberei desfăşurări a individualităţii omeneşti, fiind dat mai cu seamă regimurile abstentioniste cu privire la minori, ale autorităţilor noastre părinteşti şi tutelare. De aceea, şi în spre pregătirea minorului pentru libertate, sau în vederea căsătoriei minorilor, codul nostru civil autorizà sau admite *la o etate oarecare sau căsătoria fiind intervenită, liberarea minorului de sub puterea părintească ori tutelă:* act ce constitue emancipaţiunea. Fiind însă vorba de a deprinde pe minor în mod treptat cu libertatea, şi legiuitorul neputând presupune o deplină capacitate înainte de majoritate, el nu conferă minorului ca urmare a emancipării sale, decât libera îngrijire a propriei persoane, precum şi administraţiunea şi folosinţa asupra bunurilor sale, aşezându-l pentru rest sub regimul de protecţiune al curatelei sau menţinând asupra lui regulile tutelei.

1) D. De adopt. et emancip. l. 7.—C. De emancip. 8. 49.—Gaius Instit. Com. I, § 132, 135. Cât despre vechia noastră legiuire, ea nu cunoşteà decât instituţiunea iertării de vârstă, (v. c. Calim. §§ 230, 231 şi 233.—C. Caragea, P. I, C. III, art. 5, capitol abrogat prin l. 23 Fevr. 1833

Credem că impunerea stagiului emancipării oricărui minor, n'ar conveni decât la o etate mai înaintată şi anume întrucât ar corespunde unei majorităţi la o vârstă mai matură decât 21 ani. Şi într'adevăr, dacă e bine ca oricine să nu treacă deodată dela starea de abstenţiune a minorităţii la deplina capacitate a majorităţii, adesea persoanele neavând încă 21 ani, vor fi încă neapte de a primi iniţiarea pentru libertate a emancipării.

A. Emanciparea de drept.

1062. Căsătoria presupunând o maturitate de spirit nepotrivită cu starea minorului de sub puterea părintească sau tutelă, este cu totul indicat ca legiuitorul, după ce a admis căsătoria minorilor (art. 127), să dispună art. 421: *„Minorele se emancipează de drept prin căsătorie“*. De altfel se poate crede că persoanele care vor fi consimţit la căsătorie (art. 133) n'ar fi făcut aceasta în lipsa unei aptitudini a minorului cel puţin pentru emancipare.

„Minorele..,“, oricare, deci şi cel căsătorit cu dispensă de etate (art. 128): raţiunea fiind aceeaş şi legiuitorul nedistingând.

„...se emancipează...“ în orice caz şi oricare ar fi împrejurările, deci, chiar dacă persoane care nu pot emancipà pe minor ca: ascendenţii alţii decât părinţii sau tutorele, vor fi consimţit la căsătoria lui.

„...de drept...“, adică în puterea singurului efect al legii, fără a fi nevoie de intervenţiunea cuiva şi chiar dacă contrariul s'ar fi stipulat, ceeace ar atinge ordinea publică cum e vorba de reglementarea instituţiunii căsătoriei.

„...prin căsătorie...“, singurul fapt care în sistemul nostru legislativ atrage astfel emancipare: bine înţeles întrucât este valabilă, sau cel puţin putativă cu privire la soţul minor.

B. Emanciparea expresă:[1]) adică rezultând dintr'o declaraţiune de voinţă.

1063. Neputându-se presupune la o etate oricât de fragedă minorul destul de matur de spirit pentru a putea fi liberat fără

1) V. R. Munt. 1833 art. 3.

inconvenient de sub puterea părintească sau tutelă şi fiind nevoie de a se aprecià dacă el merită o asemenea liberare, legiuitorul înainte de a reglementà situaţiunea minorului emancipat şi stabilind formele în această materie, nu dă dreptul de a emancipà de cât numai unor anumite persoane în măsură de a procedà cum se cuvine, şi de la o etate oarecare de minoritate, înainte.. Dar cum este de interes social ca cel ce merită, să fie pregătit prin emancipare pentru libertate, legiuitorul nu uită de a luà măsuri pentru ca emanciparea să nu fie evitată când aşà ceva e de temut.

Vom urmà pe legiuitor în această ordine de idei.

I. Despre persoanele care au puterea de a emancipà.

1064. Art. 422: „*Minorele* **chiar necăsătorit**[1]**),** *va putea fi emancipat* **de către tatăl său,** *sau în lipsa tatălui,* **de către mama sa...**“ art. 423: „*Minorele al cărui tată şi mamă au încetat din vieaţă va putea asemenea fi emancipat...* **dacă consiliul de familie va găsì de cuviinţă“.** Prin urmare, legiuitorul acordă dreptul de emancipare numai părinţilor minorului, protectori ai săi naturali şi consiliului de familie, acelui tribunal familial al treburilor lui, iar nu persoanei de sub autoritatea căreia este vorba ca minorul să se libereze, deci şi tutorelui, ceeace însă pare natural! Aceasta de oarece în sistemul nostru de legiuire autorităţile de protecţiune a incapabililor nu urmăresc decât interesele acestora şi mai cu deosebire pentrucă legiuitorul s'a temut ca tutorul să emancipe în mod chiar nepotrivit pentru a scăpà de sarcina tutelei sau să nu emancipe când aşà ceva s'ar cuvenì pentru a continuà o gestiune abuzivă.

1065. „*.. de către tatăl său sau în lipsa tatălui de către muma sa...*“: adică, de către părintele care exercită puterea părintească chiar în cazul când minorul ar fi sub o tutelă străină, cum dreptul de a emancipà e un atribut al puterii părinteşti. Prin urmare, dreptul de emancipare aparţine tatălui în mod excluziv cât trăeşte şi poate exercità puterea părintească iar el murind sau că-

1) Dar numai de acesta poate să fie vorba, cel căsătorit fiind dejà emancipat prin căsătorie! Cuvintele „*...chiar necăsătorit...*“ n'au dar nici o importanţă.

zând în imposibilitate de a exercità această putere [1]), dreptul de emancipare va trece la mumă împreună cu exerciţiul puterii părinteşti [2]). Şi aceasta chiar în cazul când ar fi vorba de puterea părintească a unui părinte supravieţuitor care a refuzat tutela, n'a fost menţinut într'însa sau a fost exclus sau destituit dintr'însa. Toate acestea se vor aplicà şi mumei naturale asimilată, după cum ştim, cu cea legitimă, însă nu tatălui natural cărui nu se recunosc drepturi faţă de copilul său [3]).

1066. *„Minorele ai cărui tată şi mamă au încetat din vieaţă...“* sau cari sunt în imposibilitate de a exercità puterea părintească în fapt sau în drept, raţiunea fiind aceeaş.

„...va putea fi emancipat... dacă **consiliul de familie** *va găsi de cuviinţă...“:* Legiuitorul nu acordă dar dreptul de emancipare celorlalţi ascendenţi cari sunt şi ei învestiţi de oarecare atribute de ale puterii părinteşti şi am arătat de ce nu conferă această prerogativă nici tutorelui. Nu rămânea dar decât a da puterea de emancipare, în lipsă de părinţi, consiliului de familie, autoritate în care rezidă puterea tutelară. Cum însă se poate întâmplà ca tutorele pentru a continuà o gestiune abuzivă să nu convoace consiliul de familie care ar trebui să emancipeze, art. 424 dispune: *„Dacă tutorele nu va fi făcut nici o cerere de emancipaţiune a minorelui, de care s'a vorbit în art. precedente, şi dacă una sau mai multe rude sau cuscrii ai acestui minore în gradul de văr primar, sau în grade mai de aproape, îl vor găsì destoinic de a fi emancipat, vor putea cere dela tribunal de a convocà consiliul de familie ca să delibereze despre această emancipare“*. Şi iată măsura pe care o iea legiuitorul pentru ca emanciparea să nu fie evitată când aşà ceva e de temut.

II. Despre vârsta de minoritate cu începere dela care se poate emancipà.

1067. Art. 422. *„Minorele... va putea fi emancipat de către tatăl său, sau... de către mama sa,* **când va fi îndeplinit**

1) Aşà în caz de nebunie, absenţă, interdicţie.

2) Şi aceasta cu atât mai mult că legiuitorul nostru traduce cuvintele: *„...à défaut* **de** *père...“* ale art. 477 c. Nap. prin termenii *„...în lipsa* **tatălui**.. “ iar nu *„...în lipsă* **de** *tată...“* cum se potriveşte numai pentru ipoteza morţii tatălui.

3) V. însă: Alexandrescu l. cit. p. 826 nota 1 al. II.

18 ani ai vârstei sale..." (art. 422 al. I). Art. 423. „*Minorele ai cărui tată şi mamă au încetat din viaţă va putea... fi emancipat,* **însă numai după ce va fi împlinit vârsta de 20 ani** [1])" (art. 423 al. I). După cum se vede, legiuitorul cere o etate mai înaintată când lipsesc părinţii indicaţi de a pregăti pe minor pentru libertate. Cu toate că legiuitorul pare a nu voi să presupună înainte de această etate prescrisă o maturitate suficientă de spirit pentru emancipare, emanciparea prin căsătorie va putea aveà loc şi dela 15 ani în sus (art. 127) şi chiar mai înainte în caz de dispensă de vârstă (art. 128).

III. Despre procedura emancipării.

1068. „*Această emancipare* (adică a părintelui) *se va face prin singura declaraţiune a tatălui sau a mamei la tribunal* (se admite sau la judec. de ocol competinte) *care* (declaraţiune) *se va publică*" (art. 422 al. II). „*In acest caz* (adică de emancipare de către consiliul de familie) *emancipaţiunea va rezultà din deliberaţiunea consiliului de familie şi din declaraţiunea ce tribunalul dimpreună cu consiliul de familie va fi făcut în acelaş act, că minorele este emancipat*". „*Incuviinţarea emancipaţiunii se va publică*" (art. 423 al II şi III). Emancipaţiunea ce ne ocupă se face dar pe cale de declaraţiune de voinţă din partea celor în drept de a emancipà [2]) şi de aceea se numeşte şi expresă spre diferenţă cu emanciparea tacită ce rezultă din căsătorie. Declaraţiunea de emancipare însă trebuie să fie primită în justiţie (art. 422/II) sau făcută şi de aceasta (art. 423/II), ce face că emanciparea e un act solemn. Cât despre formalităţile de publicitate cerute ei, ele se explică prin modificarea stării persoanelor în punctul de vedere al capacităţii ce atrage emanciparea, de unde interesul terţilor de a cunoaşte această modificare. Efectele ce urmează ale emancipării nu se vor produce dar decât dela data îndeplinirii acelor formalităţi.

---

1) C. Calim. § 333. — L. 1833 art. 4.

2) Declaraţiune rezultând neapărat ca urmare a unei deliberări, când e vorba de consiliul de familie, corp deliberant.

IV. Despre situaţiunea minorului emancipat.

1069. *a) Minorul emancipat dispune liber de propria-i persoană,* urmare a liberării sale de sub puterea părintească ori tutelară, de unde rezultă că nu mai este supus dreptului de deţinere putându-şi alege după voie domiciliu, reşedinţa; deasemenea şi dreptul de corecţiune asupra sa va luà sfârşit, şi el va devenì arbitrul propriului său destin, conducându-se cum va crede de cuviinţă, alegând cariera, profesiunea ce va voì, afară de necesitatea pentru el de a aveà consimţimântul unor anumite persoane pentru a se da în adopţie şi a se căsătorì.

1070. *b) Minorul emancipat capătă libera administraţiune a avutului său.* Aşà, art. 427: *„Minorele emancipat nu va putea arendà sau închirià nemişcătoarea sa avere mai mult decât pe 5 ani“,* act care excede limitele unei pure administrări în ochii legiuitorului, deci, minorul va putea arendà sau închirià chiar imobile pe 5 ani cel mult, act de pură administrare. Deasemenea: *„El* (adică minorul emancipat) *îşi va strânge veniturile, va da chitanţă de a lor primire şi va face orice act privitor numai la o pură administrare a averii sale...“*; aşà, va îndeplinì în mod liber toate actele de păstrare a avutului său, ca luări de inscripţiuni, transcrieri, întreruperi de prescripţiuni, faceri de reparaţiuni, etc.; va putea lua toate măsurile pentru a face să valoreze avutul său, pentru a profità de el, aşà în ceeace priveşte toate cheltuelile de gospodărie.

„...îşi va strânge veniturile...“, neapărat la scadenţa lor, căci o asemenea strângere prin anticipare ar trece peste limitele unei pure administrări, cel puţin fiind făcută contrariu uzanţelor locului. Minorul emancipat putând a-şi strânge veniturile, va fi în drept a percepe şi recoltele sale şi prin urmare a le şi vinde căci altfel perceperea nu i-ar putea profità. Dar cum minorul poate profità de veniturile sale, el este liber de a cheltuì cum crede de cuviinţă excedentul lor asupra cheltuelilor fiind stăpân pe economiele ce va fi realizat astfel [1]), spre diferenţă cu tutorele care tre-

1) El va putea dar risipì acele economii sau le va putea întrebuinţă, aşà în cumpărări de valori, de nemişcătoare, dar nu întrucât preţul de cumpărare ar fi luat asupra capitalului, ceeace ar trece peste limitele unui act de pură administrare (V. Dreptul 1907 No. 46 şi 51 cu notele d-lui Alexandrescu).

buie să întrebuinţeze economiile realizate asupra veniturilor după cum ştim. Cât despre folosinţa legală a părintelui, ea va fi încetat ca urmare a luărei de sfârşit a puterii părinteşti, fapt rezultând din emancipare.

1071. Minorul emancipat fiind capabil de a îndeplini singur şi în mod liber toate aceste acte de pură administrare, textul ne arată, continuând, că emancipatul poate lucrà astfel: *„...întocmai ca un majore, fără să poată atacà asemenea acte în toate cazurile în care, nici majore fiind, nu le-ar putea atacà...“*, formulă prea largă, căci actele în cestiune sunt reductibile în profitul minorului emancipat în virtutea art. 430 al. II după cum vom vedeà.

c) *Minorul emancipat se află sub curatelă.*

1072. Deşi liber cu privire la persoană şi administrarea bunurilor sale, *„Minorul emancipat va aveà un curatore până la etatea majoră care se va numì de* **consiliul de familie.**“ (art. 425)[1]), curator în afară de asistenţa căruia minorul emancipat nu va putea îndeplinì anumite acte, altele decât cele de pură administrare, pentru care e pe deplin capabil, după cum am arătat. Curatorul nu reprezintă dar pe minorul emancipat, ca tutorul pe cel neemancipat, ci-l asistă numai punându-i astfel la dispoziţie experienţa sa când el îndeplineşte oarecare acte juridice. Şi într'adevăr, minorul emancipat în persoană, iea parte la diversele acte de vieaţă civilă, chiar altele decât cele de pură administrare, spre diferenţă cu minorele neemancipat pentru care şi în numele cărui intervine tutorele[2]). Dar aceasta nu împiedecă pe curator de a fi răspunzător cu privire la asistenţa sa conform dreptului comun; cum însă el nu administrează, nu va aveà de dat seamă şi e liber, spre diferenţă cu tutorul, de orice ipotecă legală asupra bunurilor sale[3]).

„Minorul emancipat *va aveà un curatore...“:* orice minor, prin urmare, cum legea nu distinge, deci şi cel emancipat prin

1) C. Calim. § 255 şi 256.

2) V. Bulet. Cas. 1905 p. 788.—Trib. civ. Seine 18 Mars 1908, Gaz. trib. 28 Juin 1908.

3) V. Dreptul 1896 No. 69 p. 595.

căsătorie ca cei cari vor fi fost liberaţi în mod expres de sub autoritatea părintească ori tutelară.

„...va aveà *un curatore...*“: a cărui funcţiune e dar obligatorie, cum urmăreşte protecţiunea incapabililor care e de interes social. Legiuitorul a uitat însă de a stabilì în vederea acestei misiuni, cauze: de apărare, incapacitate, excludere, destituire: ce a determinat recurgerea pe cale de analogie la asemenea cauze stabilite în materie de tutelă [1]).

„...care se va numì de consiliul de familie“: singura autoritate în drept, dar, de a numì curatore: formulă ce exclude o asemenea putere a părinţilor, cu toate că şi ei pot emancipà, precum înlătură şi orice curatelă legală chiar a soţului fie el bărbatul, căci cum legiuirea noastră nu recunoaşte decât tutela legală a soţului în caz de interdicţie (art. 451 şi 452), nu se poate admite o curatelă legală în afară de un text de lege [2]). După emancipare sau fiind convocat de părintele emancipator sau de justiţie în caz de căsătorie, consiliul de familie va aveà de ales un curatore minorului emancipat. O asemenea numire, e adevărat, nu pare tocmai potrivită pentru o femeie măritată; dar această consideraţie priveşte pe legiuitor. In orice caz femeia măritată poate aveà nevoie de protecţia curatelei cu tot sistemul protegiuitor al autorizării maritale: aşà pentru primirea unui capital, ceeace poate face femeia separată de bunuri fără a fi autorizată, dar nu minorul emancipat singur, cum vom vedeà.

d) *Acte pentru care minorul emancipat are nevoie de asistenţa curatorului.*

1073. 1. Art. 426: „*Socoteala tutelei se va da emancipatului minore,* **în fiinţa** *curatorului său*“ [3]), care o va examinà cu el. Primirea socotelilor tutelei este dar un act ce nu poate fi îndeplinit de minorele emancipat fără asistenţa curatorului său. Se poate însă întâmplà că chiar fostul tutore care are de dat socoteli, să fie numit curatore şi cum într'un asemenea caz, acesta

1) Bulet. Cas. 1902, p. 547.
2) Dreptul 1900 No. 28.—C. jud. 1903 No. 77.
3) V. L. 1833, cit. art. 6.

nu-şi poate da socoteli lui însuş, se admite că se va numì de către consiliul de familie un curatore ad-hoc pentru asistarea minorului emancipat la primirea socotelilor.

1074. 2. Art. 428: *Nu va putea porni* (minorul emancipat) *nici un proces privitor la veri-o avere nemişcătoare, nici chiar de a se apără... fără asistenţa curatorului său...*": neapărat întrucât asemenea acţiuni n'ar fi pur conservatorii şi anume: posesorii, care constituind acte de simplă administrare, pot fi îndreptate în mod liber de minorul emancipat. Această ultimă soluţiune se admite şi pentru acţiunile mobiliare, fiind vorba de intentarea şi simpla apărare, iar nu de realizarea lor prin primiri de valori (fapt ce ar cădeà sub aplicarea prezentului text după cum imediat urmează), aceeaş soluţie admiţându-se şi cu privire la acţiunile de stat [1]). Adevărul este că legiuirea noastră prezintă lacune regretabile în ceeace priveşte toate aceste acţiuni, altele decât cele imobiliare. Toate acestea neapărat relativ şi la dezistare şi căile de atac în general, însă nu relativ la încuviinţare care înseamnă o recunoaştere de drepturi şi de care ne vom ocupà la timp.

1075. 3. Art. 428: „*Nu va putea* (minorul emancipat **...nici a primì, nici a ridicà capitaluri, nici a da chitanţă pentru ele, fără asistenţa curatorului său...**" [2]) toate, este adevărat, acte de administraţie pe care minorul emancipat ar fi trebuit să le poată îndeplinì în mod liber singur, cum îi este permis de a face în ceeace priveşte asemenea acte în general. De astădată însă legiuitorul cere asistenţa curatorului fiindu-i teamă a încredinţa libera dispoziţie a unor capitaluri poate importante minorului emancipat, persoană încă foarte tânără; de unde tragem concluziunea că legiuitorul a înţeles ca asistenţa curatorului să intervie şi pentru întrebuinţarea capitalurilor primite sau ridicate şi cu privire la care se va fi dat chitanţă, cu toate că nu prescrie supravegherea acestor capitaluri de către curator ca art. coresp. 482 c. N. [3]). Şi într'adevăr, la ce ar servì asistenţa curatorului în momentul primirii sau ridicării capitalurilor şi iscălirea din parte-i a chitanţei cuvenite, dacă în urmă, minorului i-ar fi

---

1) Comp. trib. Limoges 3 déc. 1908. Gaz. Pal. 1909. I. 247.
2) V. L. 1833, art. 8.
3) V. Dreptul 1907 No. 46 şi 51 cu notele d-lui Alexandrescu.

permis a risipì ce a încasat după bunul său plac? Curatorul dar, pentru a se pune la adăpost de orice răspundere, va trebui, înainte de a semnà chitanţa de primire, să se asigure de o întrebuinţare potrivită a capitalurilor primite, putând la nevoie refuzà asistenţa sa până nu i se vor fi prezentat garanţii suficiente în spre acest sfârşit. Cum însă minorul emancipat este cel în drept a primì şi ridicà capitaluri, se admite că terţele persoane se vor fi liberat în mod valabil în mâinele lui, chiar dacă el n'ar fi fost la plata primită, asistat de curatore.

„...*Capitaluri*...“ : căci minorul emancipat este stăpân asupra veniturilor după cum ştim: neapărat cât timp acestea n'ar fi capitalizate, de când devin capitaluri şi intră prin urmare în domeniul de aplicaţiune al art. 428 [1]).

Pe lângă actele enumărate de art. 426 şi 428, mai cer asistenţa curatorului:

1076. 4. „*Impărţirile*...“ care „..*făcute... de minori emancipaţi asistaţi de curatorii lor... sunt definitive*...“ (art. 749), iar nu numai provizorii. Minorele emancipat va aveà dar nevoie de asistenţa curatorului său pentru a pornì o acţiune în împărţire şi chiar pentru a se apără în această materie precum şi pentru a procedà la o vânzare conform art. 1388, în materie mobiliară ca imobiliară, acte care prin urmare nu cad în domeniul de aplicare al art. 430 al. I.

1077. 5. *Primirile de daruri*, cu privire la care art. 815 al. II statuează: „*Minorele emancipat poate acceptà* **cu asistenţa curatorelui**“, act ce iarăş nu va fi cârmuit de art. 430 al. I.

e) *Minorul emancipat se mai află încă supus regulelor tutelei.*

1078. Minorul emancipat nu e decât în parte ridicat din incapacitatea generală a minorilor, şi anume întrucât îndeplineşte în persoană acte juridice, îşi conduce singur persoana, îşi administrează în mod liber avutul şi n'are nevoie decât de asistenţa curatorului său pentru a îndeplinì anumite acte. In afară de aceste limite dar, minorul emancipat rămâne incapabil, deci supus regu-

1) C. jud. 1903.

lelor tutelei; ceeace înseamnă că: deşi va aveà de îndeplinit, *în persoană* chiar, acte altele decât cele de administraţiune şi cele pentru care are nevoie de asistenţa curatorului, cum în această permisiune de intervenţiune personală consistă o ridicare a lui din incapacitate, el ne mai având tutore care-l reprezintă, însă minorul emancipat pentru toate aceste acte altele, va aveà nevoie de formalităţile tutelei, adică: fie autorizare a consiliului de familie numai, ori şi aprobare a justiţiei, sau încă toate după anumit aviz. Pentru reglementarea unei asemenea stări a lucrurilor statuează art. 429 şi 430 al. I la examinarea cărora trecem:

1079. I. Art. 429: *„Minorul emancipat nu se va putea împrumutà sub nici un cuvânt, fără deliberaţiunea consiliului de familie, adeverită de tribunal, după ce va ascultà pe procuror“*. Împrumutul nefiind nici act de pură administrare nici din cele pentru care asistenţa curatorului e suficientă, cere dar îndeplinirea nu numai a formalităţilor autorizării consiliului de familie şi aprobării de către justiţie, dar şi a tuturor celorlalte condiţiuni cerute minorului sub tutelă de art. 401.

1080. 2. „Art. 430: *Nu va putea* (adică minorul emancipat) *vinde nici înstrăină vre-un lucru nemişcător... fără îndeplinirea formelor prescrise pentru minorii neemancipaţi“*, adică: tot cele ale art. 401: ceeace trebuieşte decis prin urmare şi pentru ipotecare, precum şi pentru consimţirea oricăror alte desmembrări ale proprietăţii (drept de uzufruct, servituţi) [1]). Legiuitorul păstrând tăcerea în ceeace priveşte alienările de mobile, s'ar părea că pe cale de argument a contrario din textul de mai sus, ele trebuiesc a fi considerate ca permise în mod liber minorului emancipat. Este însă temerar a construì pe argumente a contrario întrucât acestea nu cad de acord cu principiile. Or, dacă principiile vor ca minorul emancipat să poată în mod liber îndeplinì vânzări mobiliare care constituesc acte de administraţiune, ca vânzări de recolte, de material învechit spre înlocuire, cum minorul are libera administrare a avutului său, aceleaşi principii zic, că minorul emancipat nu e ridicat din incapacitatea minorilor în general, relativ la înstrăinările de mobile care nu pot fi considerate ca acte de administraţie; înstrăinări pentru îndeplinirea cărora va fi ne-

1) V. No. 1042.

voie prin urmare a se urmà formalităţile art. 396, fiind vorba de mobile corporale şi care se vor putea îndeplini în mod liber de minorul emancipat, după cum şi tutorele minorelui neemancipat le poate îndeplini[1]), ele purtând numai asupra unor mobile incorporale. Şi în adevăr, minorul emancipat nu e ridicat din incapacitatea generală a minorilor prin aceea că e autorizat a figurà în persoană pentru îndeplinirea actelor juridice? Neapărat însă că fiind vorba de o vânzare, minorul emancipat va trebuì să fie asistat de curatore pentru primirea capitalului ce reprezintă preţul (art. 428). Cât despre obiecţia ce se poate adresa acestei soluţiuni că lasă liberă înstrăinarea de mobile incorporale, pe când cere forme pentru acea de mobile corporale, ea priveşte pe legiuitor[2]).

1081. 3. „*Nu va putea* (adică minorele emancipat) ...*face vre-un... act, decât numai acele privitoare la o simplă administraţiune fără îndeplinirea formelor prescrise pentru minorii neemancipaţi*“ (art. 430), de unde se poate vedeà că minorul emancipat rămâne în condiţiunile celui neemancipat întrucât nu este ridicat din această stare.

„...*decât numai de acele privitoare la o simplă administraţiune...*“, ceeace însă nu e exact căci mai sunt şi alte acte pentru care minorul emancipat n'are a urmà formele prescrise pentru minorii neemancipaţi şi anume : actele pentru care n'are nevoie decât de asistenţa curatorelui (art. 428).

„„...*îndeplinirea formelor...*“, expresiuni necomplecte căci poate fi vorba şi de condiţiuni impuse, aşà, cele ale art. 401.

Această formulă se poate aplicà :

α) Acceptării şi repudierii de moşteniri ce se va îndeplinì de minorul emancipat conform art. 405.

β) Incuviinţării în materie imobiliară pentru care minorul emancipat va aveà de urmat art. 408.

γ) Transacţiunii, pentru care minorul emancipat va trebuì să îndeplinească formele art. 413, bine înţeles întrucât transacţiunea nu e relativă la acte de pură administrare, când minorul emancipat stăpân pe veniturile sale poate transige singur cum el are deplină libertate de a-şi administrà avutul.

---

1) V. No. 1044/III.

2) V. însă Alexandrescu l. cit. p. 865.

1082. Minorii emancipaţi fiind trataţi caşi cei neemancipaţi în limitele arătate, le este caşi acestora interzis: de a primi o succesiune altfel decât sub beneficiu de inventar, de a face liberalităţi între vii, de a testà înainte de 16 ani, de a compromite.

f) *Minorul emancipat se află într'o situaţiune particulară în ceeace priveşte actele îndeplinite de el în mod liber.*

1083. Deşi minorul emancipat e autorizat a *„...face orice act privitor la o pură administrare... întocmai ca un majore, fără să poată atacà asemenea acte în toate cazurile în care, nici majore fiind nu le-ar putea atacà“* (art. 427 al. II), însă: *„Obligaţiunile de dânsul contractate, prin cumpărare sau prin alt mod,* **se vor reduce** *la preţurile cuvenite, când vor fi peste măsură încărcate“* (art. 430 al. II), ce n'are loc fiind vorba de majori. Aceasta, legiuitorul vrând să împiedece ca minorul emancipat, persoană încă foarte tânără şi fără experienţa vieţii, să fie împins a alunecà pe panta ruinătoare a unor cheltueli exagerate.

1084. *„Obligaţiunile... contractate* **prin cumpărare sau prin alt mod...**“ ca locaţia: legiuitorul vizând acele obligaţiuni care sunt rezultatul unor tocmeli de natură a vârî pe minorul emancipat în nişte cheltuieli exagerate: ca cumpărări, luări cu chirie de case de locuinţă, angajări de personal de serviciu, cumpărări de cai de lux, equipagii, bijuterii, automobile, etc... Orice alte obligaţiuni, fie chiar rezultând din acte de rea gestiune, nu vor fi dar reductibile conform textului nostru: aşà, închirieri cu preţ prea mic, vânzări în aceste condiţiuni, etc... Toate acestea, fiind dată raţiunea arătată a legii.

„...se vor reduce la preţurile cuvenite...“: aşà ca ele să fie aşezate la nivelul unor acte obişnuite de regulată administrare. In spre care sfârşit: *„...Tribunalele la asemenea împrejurări vor luà în consideraţiune averea minorului, buna sau reaua credinţă a persoanelor ce vor fi contractat cu dânsul, precum şi folosul sau nefolosul acelor cheltueli“*. Obligaţiunile contractate dar în violaţiunea art. 430 al. II, nu vor fi nule ci numai reductibile [1]) şi

1) Pentru acest scop, legiuitorul a preferit ca mai practic sistemul acesta al reducerii, celui greu de aplicat al conferirii de eficacitate actelor de administrare ale minorului emancipat numai în limitele veniturilor sale.

cum textul este stabilit în interesul minorului emancipat, acesta singur va avea de intentat acţiunea în reducţiune cu excluziunea oricărei alte persoane şi chiar a celor care vor fi emancipat pe minor, ca părinţii, consiliul de familie precum şi curatorul.

Reducerea, însă, a obligaţiunilor conform art. 430 al. II, mai are ca efect:

1085. g) *Revocarea emancipării:* în spre care sfârşit, art. 431 dispune: *„Oricare minore emancipat, ale cărui tocmeli se vor fi scăzut în virtutea art. precedente, va pierde beneficiul emancipaţiunii, care i se va ridică cu păzirea aceloraşi forme, cu care i s'au şi dat“:* de oarece un asemenea minore emancipat va fi dovedit că nu merită încrederea ce s'a avut într'însul.

„Oricare *minore emancipat...“:* afară, însă, de cel emancipat prin căsătorie a cărui emancipare e irevocabilă fiind dat că corespunde necesarmente stării pe vieaţă în principiu, de persoană căsătorită. Aceasta rezultă de altfel, şi din textul de mai sus: in fine, care prescrie: păzirea aceloraşi forme pentru revocarea emancipării cu care aceasta se va fi dat: ce presupune: o revocare expresă.

„...ale cărui tocmeli **se vor fi scăzut...“:** prin urmare, revocarea emancipării va depinde de minorul emancipat el însuş, care singur poate cere scăderea tocmelilor sale, şi acea revocare n'ar putea avea loc nici pentru vieaţă destrăbălată numai, a minorului, nici chiar în caz de obligaţiuni de traiu exagerate şi ruinătoare din parte-i, dacă reducerea lor nu va fi avut loc, d. ex. fiind dată buna credinţă a celor cu cari va fi contractat minorul emancipat (art. 430 al. II). Sistem defectuos în punctul de privire al unei protecţiuni eficace.

„...cu păzirea aceloraşi forme, cu care i s'au şi dat“: neapărat întrucât permit împrejurările, cum altfel revocarea va fi putut să devie imposibilă. Va fi de procedat dar în sensul revocării cum s'ar fi procedat pentru emancipare în momentul când revocarea e de făcut. Aşà, trăind părintele care a emancipat şi fiind în posibilitate de a exercità puterea părintească, tot el va avea şi de revocat emanciparea, iar el fiind mort în momentul când revocarea este de realizat sau în imposibilitate de a revocà, cei cu drepturi subordonate vor avea de intervenit în spre acest sfârşit, ca: muma, consiliul de familie.

1086. Cât în ceeace privește efectele acestei revocări, art. 432 dispune: *„Din ziua în care se va publică revocarea emancipațiunii minorelui, minorele va intrà din nou sub tutelă...“*: cum va fi redevenit cu totul incapabil, măsura care-l ridicase întrucâtva din această stare fiind dispărută. Iar fiind dat că acel minor a dovedit că nu merită încrederea ce i se acordase, legiuitorul închide pentru el calea unei noi încercări de emancipare statuând: *„...și nu va mai putea* (adică minorul a cărui emancipare se va fi revocat) *ieși* (adică din puterea părintească sau tutelă) *până la ajungerea sa în majoritate...“*, ce înseamnă că nu va mai putea fi emancipat.

„Din ziua în care se va publică *revocarea emancipațiunii minorului...“*, numai; și în adevăr, dacă emanciparea nu produce efecte decât dela publicare [1]), pentru acelaș motiv și revocarea ei nu trebuie să fie eficace față de terțele persoane decât din momentul încunoștiințării lor.

„...minorele va intrà din nou sub tutelă...“ și anume, după regulele generale în ceeace privește persoana sub autoritatea căreia va cădeà, tutore ce poate fi altul decât acela sub a cărei tutelă se află când a fost emancipat. Se va putea însă întâmplà și ca minorele să intre din nou sub puterea părintească și anume: dacă va fi fost liberat de sub aceasta numai, și ambii lui părinți vor trăi încă în momentul revocării emancipațiunii, precum se va putea și întâmplà ca minorul să nu intre din nou, ci pentru prima dată sub tutelă, așà: când unul din părinții săi sau amândoi, vor fi murit după emanciparea lui, astfel că, liberat de sub puterea părintească, va intrà sub tutelă în urma revocării emancipațiunii.

„...și nu va mai putea ieși (din tutelă sau puterea părintească) *până... la majoritate“*, ce înseamnă că nu va mai putea fi emancipat, după cum am arătat dejà, căci de drept tot va putea fi liberat și anume: prin căsătorie, de autoritatea părintească sau tutelă, chiar înainte de majoritate cum acele autorități nu se potrivesc cu căsătoria, instituțiune de favoare care nu poate fi considerată ca interzisă minorului a cărui emancipare se va fi revocat.

1087. Emanciparea care iea astfel sfârșit pe cale de revo-

1) V. No. 1068.

care a ei, mai încetează prin ajungerea minorului la majoritate, în mod normal, şi prin moartea lui.

1088. In fine, legiuitorul termină acest capitol al emancipării dispunând: *„Minorele emancipat care face comerţ se socoteşte ca major pentru faptele câte privesc la comerţul său“*: text de drept comercial la care trimitem.

1089. Cât despre situaţiunea copiilor naturali cu privire la emancipare, nu se pot admite pentru ei, în tăcerea legiuitorului, ca în totdeauna, decât urmările asimilărei lor cu copiii legitimi faţă de mumă.

TITLUL XI.

Despre majoritate, despre interdicţiune şi despre consiliul judiciar.

1089. După ce codul nostru civil în precedentul titlu s'a ocupat de incapacitatea minorităţii, luând prin tutelă şi curatelă măsuri de protecţiune a incapabililor minori, în titlul de faţă va tratà, după cum rubrica indică, în trei capitole deosebite: despre starea de capacitate a majorităţii şi despre interdicţiune şi consiliul judiciar: instituţiuni de protecţie a majorilor când şi aceştia în mod anormal ar fi incapabili.

Vom urmà pe legiuitor.

CAPITOLUL I.

Despre majoritate.

1090. Dacă sistemul nostru al incapacităţii legale voieşte să fie: *„Minor...“*, adică incapabil legalmente: *„...acela care nu are încă etatea de 21 ani împliniţi, fie parte bărbătească sau femeiască...“* (art. 342), el n'a putut decât să determine pe legiuitor a edictà: *„Majori* (adică capabili legalmente), *se socotesc atât bărbatul cât şi femeia cari au îndeplinit 21 ani; la această*

vârstă fiecare este capabil a face toate actele privitoare la viaţa civilă, afară de restricţiunile prevăzute la titlul căsătoriei..." (art. 434).

„*...îndeplinit* **21 ani...**" : 18 ani însă pentru persoana regelui (art. 87 constit.) pe când în vechia noastră legiuire majoritatea n'aveà loc decât la 25 ani [1]). Se propune, însă, şi cu drept cuvânt, fixarea majorităţii la o etate mai înaintată.

„**...împlinit** *21 ani...*" : ce pare a trebuì să aibă loc îndată ce o persoană va fi trăit ultima secundă a anului său al 21-lea, de unde rezultă că raţiunea ne indică: calculul dela moment la moment al termenului majorităţii, procedare ce pare a fi voit şi legiuitorul, cum prescrie: arătarea şi a orei în actul de naştere (art. 43): aşà că persoana născută în ziua de 1 Iunie 1888 la 7 ore dimineaţa, va fi devenit majoră la aceiaş oră a zilei de 1 Iunie anul curent, iar nu numai la sfârşitul acestei zile: soluţie ce ar aveà loc dacă s'ar calculà termenul majorităţii pe zile. Şi în adevăr, acest calcul nu e stabilit decât în materia specială a prescripţiei (art. 1887); credem însă că, prescripţia calculându-se pe zile, va trebuì să fie considerată ca suspendată [2]) în decursul întregei zile în care minorul va fi devenit majore, chiar dacă aceasta s'ar fi întâmplat înainte de sfârşitul acestei zile în urma calculului dela moment la moment.

„*...la această vârstă fiecare este capabil a face toate actele privitoare la viaţa civilă...*", cum legiuitorul presupune aptitudinea persoanelor dela 21 ani în sus.

„*...afară de restricţiunile prevăzute la titlul căsătoriei*", restricţiuni ridicate cu modificarea din 1906 [3]). O asemenea restricţiune se mai găseşte însă în materia despărţeniei sub art. 254.

1091. De ordinar capacităţii legale a majorităţii corespunde o capacitate de fapt. Se poate însă întâmplà ca majorul să fie incapabil de fapt şi anume în caz de alienaţiune mintală, când în momentele de lipsă a raţiunii, el nu va putea face decât acte neraţionale fiind expus şi unei speculaţiuni interesate a stărei sale. Sistemul de a cercetà starea mintală a indivizilor în momentul

1) C. Caragea P. I. C. III, art. 1.—C. Calim. § 33 lit. b şi 228.

2) Şi anume: fiind dat că minoritatea suspendă cursul prescripţiei.

3) Precum şi acele ale adopţiunii.

când îndeplinesc acte, fiind nepractic şi în vederea diverselor grade de alienaţiune mintală, legiuitorul organizează în capitolele ce urmează: instituţiunile interdicţiunii şi consiliului judiciar destinate a protejà pe majorii bolnavi, slabi de spirit şi risipitori.

CAPITOLUL II

Despre interdicţiune.

Cochard: „De l'interdiction judiciaire" 1876.

1092. *Definiţiune: Interdicţiunea* (şi anume: judiciară) *este o măsură de protecţiune care consistă în ridicarea pe cale de aşezare sub tutelă, unei persoane atinsă de alienaţiune mintală, a exerciţiului drepturilor ei prin hotărîre judecătorească,* aceasta în spre diferenţă cu aceeaş procedare în materie de pedeapsă socială, când este interdicţie legală [1]).

A. Cine este de interzis?

1093. La această întrebare răspunde art. 435: „**Majorele** *care este în o stare* **obişnuită** *de* **imbecilitate,** *de* **sminteală** *sau de* **nebunie cu furie, trebuie** *a fi interzis,* **chiar şi când are intervale lucide**". Cauzele interdicţiunii sunt dar: neposedarea obişnuită în întregime a facultăţilor intelectuale lipsindu-le o organizare complectă (imbecilitate) sau posedarea unor facultăţi intelectuale de obiceiu mai puţin (demenţă) sau mai grav (nebunie cu furie) turburată, toate acestea cu o seriozitate care atrage imposibilitatea de a îndeplinì acte juridice. Nu sunt dar cauze de interdicţiune orice alte fapte, stări, împrejurări, ca infirmităţi, beţia, bătrâneţele [2]), semnalata stare mintală însă pricinuită de acestea va fi o cauză de interdicţiune, căci legiuitorul prescrie această măsură pentru: imbecilitate, sminteală şi nebunie cu furie fără a distinge cauzele din care ar provenì ele. Şi în adevăr, interdicţia

1) Este adevărat cu curatore care însă are atribuţiunile unui tutore.
2) Dreptul 1886 No. 74.

luând exercițiul drepturilor unor persoane, e de strictă interpretare.

„Majorele...“, cum el de obiceiu are nevoie de protecție fiind atins de alienațiune mintală, pe când minorul e dejà protejat aflându-se sub puterea părintească, tutelă ori curatelă. De aceea legiuitorul vorbește de: *„Majorele care...* **trebuie** *a fi interzis...“*, formulă ce nu exclude posibilitatea de interzicere a minorului când așà ceva e de folos ca în ipoteza art. 155 și 156 cum prescrie însuș legiuitorul, sau în cazul când e nevoie ca o persoană să nu aibă un spațiu de timp de capacitate între momentul de îndeplinire a vârstei de 21 ani când s'ar putea numai cere interdicțiunea și intervențiunea hotărîrii de interdicțiune pentru prepararea căreia trebuie timp.

„...chiar și când are intervale lucide...“, pentru ca să nu se poată profità de starea de intermitență a nebuniei susținându-se că s'a contractat cu smintitul într'un interval de luciditate de spirit după ce se obținuse iscălituri dela el în timp de rațiune întunecată.

B. Cine are de cerut interdicția?

1094. I. Art. 436: *„Orice rudă este primită a provocà interdicțiunea rudei sale“*, fiind dată datoria ei de a purtà grijă de persoana înrudită cu dânsa precum și interesul ei ca patrimoniul acesteia la care poate fi chemată a o continuà să fie păstrat.

„Orice rudă...“, deci și copiii, neputând fi vorbă de lipsă de respect, și toate rudele prin concurență, oricare ar fi deosebirea de apropiere a lor în grad față de cel de interzis, cum legiuitorul nu stabilește nici o ierarhie; însă numai până la al 12-lea grad, nerecunoscându-se raporturi de rudenie dincolo de această limită și nici dreptul de a succedà. Formula noastră exclude dar aliații dela dreptul de a cere interdicțiunea aliatului lor.

1095. II. Art. 436: *„...Asemenea și unul din soți în privința celuilalt“* (este primit a provocà interdicțiunea), soții datorindu-și protecție și fiecare fiind interesat la conservarea patrimoniului celuilalt putând fi chemați a se succedà în mod reciproc și trebuind a contribuì la cheltuelile casei asupra bunurilor lor.

„unul din **soți...“**: deci și femeia însă cu autorizarea justi-

ţiei se admite şi neapărat, până la desfacerea căsătoriei, numai acest eveniment făcând să iea sfârşit titlul de soţ şi prin urmare raţiunea de a fi semnalată a dreptului de a provocà interdicţiunea.

III. Art. 437. *„In caz de nebunie cu furie, dacă interdicţiunea nu este provocată, nici de soţ, nici de rude, ea trebuie să fie provocată de procuror, care în cazuri de imbecilitate sau de smintire, poate asemenea a o cere în contra unei persoane, însă numai când n'are nici soţ, nici soţie, nici rude cunoscute“.*

1096. Ministerul public mai este dar în drept, ca reprezentant al intereselor sociale, a provocà interdicţiunea, însă cu deosebirea că în caz de imbecilitate sau smintire *poate* să o facă, şi aceasta numai în lipsa unor persoane în drept de a provocà interdicţiunea, pe când în caz de nebunie cu furie *trebuie* să o facă în orice împrejurări, interdicţiunea nefiind provocată. Această deosebire n'ar aveà sens decât dacă interdicţiunea ar realizà şi o protecţiune materială pe care legiuitorul ar vreà s'o impună atât în interesul nebunului furios periculos ordinei sociale cât şi în interesul acesteia, sau dacă numai în urma interdicţiunii s'ar putea ajunge la o asemenea protecţiune. Adevărul însă este că interdicţiunea nu constitue decât o protecţiune juridică, cum vom vedea, lăsând cu totul libere autorităţile administrative şi poliţieneşti de a procedà la internarea într'un ospiciu de alienaţi a nebunilor furioşi conform art. 14 al legii din 15 Decembrie 1894. Distincţiunea textului de faţă pare dar, astăzi cel puţin, de prisos.

1097. Interdicţia fiind de strictă interpretare, nici o altă persoană decât rudele până la al 12-lea grad, soţul celui de interzis şi ministerul public nu o vor putea provocà, oricare ar fi interesul unei asemenea persoane, fie de afecţie, fie pecuniar, astfel: nu vor putea provocà interdicţiunea: un amic cât de bun, un creditor..., ai celui de pus sub interdicţiune precum nici persoana aceasta ea însăş.

1098. C. **Despre formele interdicţiunii,** toate tinzând spre o împiedecare ca măsura interdicţiunii să cadă asupra unor persoane care nu o merită.

I. Despre cererea interdicţiunii.

a) Art. 438. *„Orice cerere de interdicţiune se va face către tribunalul de prima instanţă“.*

1099. „*Orice cerere de* **interdicţiune...**“, şi anume: a persoanei de interzis, în contra căreia sau reprezentanţilor căreia (tutore, părinte) se intentează prin urmare cererea aceasta.

„*...se va face către tribunalul de prima instanţă...*“, şi anume al domiciliului celui de interzis (art. 58 pr. civ.), cum acesta e pârîtul.

1100. *b)* Art. 439: „*Faptele de imbecilitate, de smintire sau de nebunie cu furie vor fi arătate prin scris; cei ce vor cere interdicţiunea vor înfăţişà* (adică indică) *martori şi înscrisuri sprijinitoare cererii*“, toate acestea pentru ca, pe cât posibil, justiţia din capul locului să poată întrucâtva aprecià seriozitatea cererii aşà ca să fie în măsură de a înlăturà dela început o acţiune vexatorie şi pentru ca pârîtul să fie pus în stare a se apărà.

II. Despre modul de a procedà al justiţiei.

1101. Nerespingând dela început acţiunea în interzicere, tribunalul pentru a ajunge să cunoască starea mintală a persoanei a cărei interzicere se cere, va aveà de întrebuinţat următoarele mijloace:

1102. *a)* „*Tribunalul va ordonà ca consiliul de familie, format după modul determinat la secţiunea IV a capitolului II dela titlul X. „Despre minoritate, despre tutelă şi despre emancipaţiune, să-şi dea părerea asupra stării în care se află persoana a cărei interdicţiune se cere*“ (art. 440). Şi într'adevăr, consiliul de familie prezintă garanţiile unui corp constituit, fiind compus în acelaş timp din persoane în măsură de a cunoaşte starea mintală a celui de interzis cărui aparţine. Cu toate acestea legiuitorul mai cere pe lângă părerea consiliului de familie „*...şi opiniunea medicilor competinţi...*“ (art. 644 pr. civ.), oameni de ai ştiinţei, pentru o mai complectă asigurare.

„*...va ordonà...*“, formulă imperativă, din care rezultă că tribunalul este obligat de a recurge în modul arătat la consiliul de familie.

„*...să-şi dea părerea* **asupra stării în care se află persoana:** Consiliul de familie nu va aveà dar de dat aviz asupra cestiei dacă este de interzis ori nu [1]).

1) Pagini juridice 1908, No. 19

1103. Iar pentru ca o porunire din partea celor cari cer interdicţia să nu influenţeze consiliul de familie, art. 441 dispune: *„Aceĭ carĭ vor fi provocat interdicţiunea, nu vor putea face parte din consiliul de familie, cu toate acestea, soţul sau soţia şi copiii persoanelor, chiar cerând interdicţiunea, vor putea fi admişi în consiliu de familie“*, fiind dată afecţiunea ce au pentru persoana de interzis. Totuş însă art. 441 nu admite astfel pe aceste persoane decât: *„...fără a luà parte la vot“*, deci numai în spre consultarea lor, neapărat: dacă au provocat interdicţiunea căci în cazul contrariu situaţiunea lor nu poate să fie inferioară celorlalţi cu drept de vot cari ar fi excluşi fiind provocată interdicţiunea de ei.

1104. După ce avizul consiliului de familie va fi fost astfel luat, tribunalul îl va comunicà pârîtului împreună cu cererea de interdicţiune, preparând astfel formalitatea interogatorului în spre care sfârşit legiuitorul dispune:

1105. *b*) Art. 442. *După ce va primì părerea consiliului de familie şi opiniunea medicilor competinţi,* **tribunalul va face interogator pârîtului...“**: pentru a se lămurì asupra stării sale mintale; iar cum interogatorul constitue mijlocul cel mai indicat în spre acest rezultat, textul caută să asigure îndeplinirea formalităţii lui continuând: *„...Şi de nu va fi în stare a se înfăţişà* (adică pârîtul) *în camera de chibzuire, se va face* (adică interogatorul) *la locuinţă de unul din judecători, însărcinat cu aceasta însoţit de grefier“*. In fine, ca o garanţie mai mult, art. 442 prescrie încheiând: *„In toate cazurile procurorul va fi faţă la interogator...“* [1]).

„...Tribunalul *va face interogator...“*: iar nu un judecător delegat numai, ca în cazul transportării la locuinţa pârîtului: când intervenţiunea întregului tribunal ar fi nepractică. Aceasta, fiind dat rolul de căpetenie al interogatorului.

„...Tribunalul **va face** *interogator...“*: neapărat, dar; de unde, în principiu: neputinţa de a interzice în lipsă de interogator. Cum însă legiuitorul n'a putut să voiască ca măsura interdicţiunii să depindă numaidecât de un răspuns dat în urma interogatorului, se admite că interdicţiunea poate fi pronunţată şi în caz

1) Şi într'adevăr, societatea e interesată în mod direct cum libertatea unei persoane e în joc.

de refuz de a răspunde din partea pârîtului, dacă se vor fi întrebuinţat toate mijloacele pentru a se obţine un asemenea răspuns [1]).

„...*va face* **interogator...**“ : adică, va face o serie de întrebări pârîtului, a căror răspunsuri să fie de natură a fi date de un om cu mintea sănătoasă.

„...*în camera de chibzuire...*“ *:* unde nu intră publicul care ar putea impresionà în mod defavorabil pentru el, pe pârît.

1106. Pe lângă avizul consiliului de familie şi interogator: mijloace obligatorii, tribunalul poate întrebuinţà, în spre lămurirea lui orice alte mijloace de cercetare, aşà: martori, comisiuni medicale, etc... şi chiar şi alte interogatorii. Cum însă până la dobândirea unei complecte dovezi, primul interogator, posibil pe lângă avizul consiliului de familie, a putut convinge despre o stare mintală care împiedecă conducerea propriei persoane şi îngrijirea bunurilor, art. 443 dispune : „*După cel d'intâiu interogator, tribunalul va orândui, de va găsi de cuviinţă un administrator provizoriu spre a îngriji de persoana şi averea pârîtului*“.

„*După cel d'intâiu interogator...*“, deci: nu înainte, formalitatea interogatorului fiind necesară în spre luarea oricărei măsuri.

„...*tribunalul va orândui...*“, deci, se decide : pe cale de adevărată hotărîre dată în public şi susceptibilă de diferitele căi de atac [2]) mai cu seamă că e vorba a se luà cuiva administraţiunea bunurilor sale. Sunt însă autori cari consideră această orânduire ca un act de juridicţiune graţioasă de îndeplinit în camera de consiliu [3]).

„...*un administrator...*“, care prin urmare nu va aveà decât puterea de a administrà, şi anume de a îndeplinì acte de păstrare şi urgente fiind dată raţiunea legii.

1107. Dovada fiind complect realizată şi părţile nemulţumindu-se cu administraţia provizorie, va fi loc a se obţine hotărîre asupra cererii de interdicţiune în spre care sfârşit art. 444 dispune : „*Hotărîrea asupra unei cereri de interdicţiune, după ce s'a ascultat părţile, sau se vor fi chemat legal, nu va putea fi dată, decât în şedinţă publică*“, iar art. 446 : „*In caz de apelaţiune în contra hotărîrii de prima instanţă, curtea de apel va putea de*

1) C. jud. 1903 No. 77.

2) şi 3) Comp. Alexandrescu loc. cit. p. 32 urm. Planiol l. cit. p. 921 No 9210.

va găsi de cuviință, a supune la un nou interogatoriu persoana în privința căreia s'a cerut interdicțiunea, sau a orândui un judecător spre a face acel interogatoriu". Calea opoziţiunii de asemenea se admite, nefiind înlăturată, interogatoriul însă, după cum se vede, nu este decât facultativ în apel.

1108. Cât în ceeace priveşte soluţiunea pe care hotărîrea poate să o dea cererii în interdicţiune, art. 445 statuează: „*De va respinge cererea de interdicțiune,..*", ceeace tribunalul va face în mod pur şi simplu dacă o va fi găsit nefundată; iar pentru cazul când cererea va fi părut tribunalului în parte numai fundată, textul continuă: „*tribunalul va putea după împrejurări, ordonà, ca pârîtul să nu mai fie liber a pledà, a se învoi, a se împrumutà, a primì un capital, nici a da chitanță de primirea lui, a înstrăinà, nici a ipotecà averea sa, fără asistența unui consiliu, ce-i va fi orânduit prin acea hotărîre...*": ceeace înseamnă a pune sub consiliu judiciar.

1109. Terţii fiind interesaţi de a cunoaşte ridicarea sau micşorarea capacităţii rezultând din hotărîrea de interdicţie sau punere sub consiliu judiciar, pentru a fi în măsură de a evità încheierea de acte anulabile cu nişte persoane cărora se va fi ridicat fie în total, fie în parte liberul exerciţiu al drepturilor lor, art. 447 dispune: „*Hotărîrea curții de apel sau a tribunalului de prima instanță care va pronunțà interdicțiunea sau numirea unui consiliu, va fi, după stăruința reclamanților, scoasă afară, comunicată părților şi înscrisă în registre. In termen de 10 zile va fi afiptă în sala audienței, precum şi publicată prin Monitor*". Şi pentru a pune pe terţele persoane la adăpost de o contractare anulabilă cu interzisul sau cel pus sub consiliu judiciar, înainte de acea publicare a hotărîrii de interdicţiune sau punere sub consiliul judiciar, art. 448 al. I, dispune: „*Pronunțarea interdicțiunii sau a numirii consiliului, îşi vor aveà efectele lor din ziua pe când s'a publicat hotărîrea*": deci: nu din ziua intervenţiunii acesteia, presupusă ca necunoscută până la publicare. Legiuitorul nostru, prin urmare, nu aşează protecţia interzisului şi celui pus sub consiliu judiciar, mai presus de interesele terţilor cari ar contractà cu dânşii: ceeace face c. Nap., dând efecte hotărîrilor de interdicţie şi punere sub consiliu judiciar din momentul pronunţării lor (art. 502). (Dreptul 1903, No. 72).

„Hotărîrea **curţii de apel...“**: care nu va fi publicată decât dacă reformează o hotărîre de respingere a cererilor de interdicţiune sau punere sub consiliu judiciar admiţând pe acestea. Şi într'adevăr, dacă tribunalul va fi admis acele cereri: *„Hotărîrea... tribunalului de prima instanţă...“*, chiar atacată cu apel, va fi publicată, aşà că în caz de confirmare în apel, efectele interdicţiei sau punerii sub consiliu vor fi produse din momentul publicării hotărîrii tribunalului.

D. Despre situaţiunea juridică a interzisului.

1110. Interzisului ridicându-i-se exerciţiul drepturilor sale, se declară nule actele ce acesta îndeplineşte; dar cum legiuitorul trebuie să înlăture, chiar ca antisocială, o stare de neexercitare a unei totalităţi de drepturi, el aşează pe interzis sub tutelă caşi cum ar fi minor, încredinţând unui tutore al său gestiunea bunurilor şi îngrijirea persoanei sale.

I. Actele îndeplinite de interzis sunt nule.

1111. Legiuitorul presupunând pe interzis că se află din cauza alienaţiunii mintale într'o stare continuă de inaptitudine de fapt de a îndeplini acte juridice, dispune în art. 448 al. II: *„Toate actele făcute în urma publicaţiunii de interdicţiune, vor fi de drept socotite ca fără fiinţă“ :* aceasta chiar de s'ar dovedi că au fost îndeplinite într'un moment de luciditate de spirit a interzisului: ceeace ar răsturnà prezumpţia de mai sus, care având ca rezultat anularea unor acte, nu poate fi combătută prin proba contrarie (art. 1202, al. II) [1].

„Toate actele **făcute...“**: Aceste cuvinte cu toată generalitatea lor, par a exclude însă căsătoria pentru care cuvântul act făcut nu prea se potriveşte. Şi pe urmă, dacă interdicţiunea constitue o condiţiune de primire a opoziţiunii la căsătorii (art. 155), de nicăeri nu reiese că ea împiedecă ridicarea unei asemenea opoziţiuni, dacă justiţia crede că insanitatea de spirit a interzisului nu pune pe

1) V. c. Caragea, P. I, C. 4, art. 2.—C. Calimach, §§ 1156 şi 1157.

acesta în imposibilitate de a-şi execută îndatoririle căsătoreşti. De altfel, instituţiunea interzicerii nu pare a vizà decât ridicarea exerciţiului drepturilor *patrimoniale* ale interzisului, pentru a împiedecà pe acesta de a se ruinà, ceeace lasă sub regulele de drept comun căsătoria: act moral. Prin urmare, acest contract care ar fi inexistent în caz de încheiere a lui din partea unui interzis într'un moment de lipsă de raţiune ar fi valabil încheiat într'un moment de luciditate de spirit, caşi cum cel bolnav de minte n'ar fi interzis. Şi credem că această soluţiune este raţională şi cu privire la orice acte altele decât de interes pecuniar ca: adopţiunea, recunoaşterea unui copil natural [1]).

„...făcute *în urmà publicaţiunei de interdicţiune...*“, cum hotărîrea de interdicţiune nu produce efecte decât din momentul publicării ei [2]). Prin urmare, toate actele făcute înainte de publicarea interdicţiunii, fie şi după pronunţarea ei caşi cele îndeplinite înainte de intervenirea sau în lipsa acesteia de o persoană de interzis, vor cădeà sub regulile de drept comun fiind valabile sau nule după cum vor fi fost încheiate într'un moment de luciditate de spirit sau de raţiune întunecată de către smintit. (Trib. Iaşi 1909, Dreptul 1909 No. 24, p. 189). Aceasta însă, cu singura particularitate că: „*După moartea unei persoane, actele săvârşite de ea nu vor mai putea fi atacate pentru motiv de smintire de minte, decât în cazul când interdicţiunea acelei persoane va fi fost pronunţată sau cerută înaintea morţii sale, afară de cazul când dovada smintirii minţei rezultă chiar din coprinderea actului ce se atacă*“ (art. 449). Prin urmare, dacă nulitatea actelor îndeplinite după publicarea interdicţiunii poate fi invocată şi interzisul fiind mort, conform art. §448 al. II, legiuitorul nedistingând, actele încheiate de bolnavul de interzis înainte de publicarea interdicţiunii lui, care acte trebuiesc a fi valabile sau nule după

1) In alte două sisteme însă se admite: generalitatea absolută a proibiţiunii art. 448 al. II, coprinzând şi actele morale şi purtarea ei numai asupra actelor care se pot face pe calea mandatului general al tutorelui. Primul sistem însă, după cum se vede, nu ţine în seamă raţiunea legii în afară de care ficţiunea textului cade, al doilea sistem lasă mai înainte de toate pe interzis fără protecţiune, cu privire la diverse acte de interes pecuniar: ceeace depărtează de scopul legiuitorului.

2) V. art. 448 al. I şi 450 precum şi p. 496 No. 2009. — Neapărat, abstracţiune făcându-se de ipoteza fraudei care corupe totul.

cum se va fi dovedit că sunt îndeplinite într'un moment de raţiune lucidă sau întunecată, nu vor putea fi atacate nici măcar în această măsură după moartea persoanei nesănătoase de spirit, decât numai dacă interdicţiunea ei se va fi pronunţat sau cerut, ea fiind în vieaţă, ori dacă *„...smintirea minţei rezultă chiar din coprinderea actului ce se atacă"*. Aceasta de oarece legiuitorul a crezut că lipsind toate aceste împrejurări care fac cel puţin întrucâtva verosimile starea de nebunie a defunctului, ar fi imprudent, fiind date abuzurile ce s'ar putea comite, de a autorizà cercetarea stării mintale a unei persoane decedate, stare greu de dovedit, mai cu seamă neputându-se recurge la cel mai bun mijloc de investigaţiune, interogatorul. Cu toată nereproducerea art. 901 c. Nap., se admite însă şi credem cu drept cuvânt, că legiuitorul în art. 449 n'a putut vizà donaţiunea şi testamentul; acte supuse captaţiunii pe când ele presupun o libertate absolută de voinţă [1]).

„...vor fi **de drept** *socotite..."*, ce înseamnă că singura împrejurare determinantă pentru judecător în sensul nulităţii, este: data de îndeplinire a actului, posterioară publicării interdicţiunii, fie că se va fi dovedit ori nu şi aceasta în orice sens, starea mintală a interzisului când a îndeplinit actul, fie că interzisul va fi fost ori nu lezat de actul de a cărui nulitate e vorba [2]).

1112. *„...fără fiinţă..."*, ce pare a însemnà inexistente, mai cu seamă că legiuitorul presupune pe interzis ca în continuu lipsit de raţiune, deci în imposibilitate de a voì. Nu trebuieşte însă uitat că o ficţiune încetează în afară de scopul pentru care e creiată, deci şi presupunerea insanităţii de spirit continue întrucât n'ar fi vorba de protecţiunea interzisului în interesul exclusiv al căruia prin urmare nulitatea art. 448 al. II este stabilită. De acì rezultă caracterul relativ al acestei nulităţi cu toate urmările lui: soluţiune conformă şi art. 952 şi 1900 al. II in fine.

II. Interzisul este aşezat sub tutelă.

1113. In spre acest sfârşit art. 450 dispune: *„De nu va fi apel în contra hotărârii de interdicţiune dată de tribunalul*

1) Bulet. 1893 şi 1895 p. 856 şi 99.

2) Spre diferenţă cu situaţiunea minorului care fiind numai fără experienţă, nu îndeplineşte acte nule decât numai întrucât se lezează prin ele.

de prima instanţă, sau dacă curtea de apel va confirmà acea hotărîre, se va orândui un tutore interzisului, potrivit regulelor prescrise la titlul despre minoritate, tutelă şi emancipaţiune; administratorul provizoriu va încetà din funcţiunile sale, şi va da socoteală tutorelui, de nu va fi chiar el însuş tutore orânduit."

„*De nu va fi apel în contra hotărîrii de interdicţiune...*" : ce înseamnă că această hotărîre trebuie să fie definitivă, adică să fi expirat termenul de apel sau acesta să fi fost respins : de oarece hotărîrile de interdicţiune nu se pot executà în mod provizoriu.

„*...Dată de tribunalul de prima instanţă...*" : ce presupune şi publicarea hotărîrii de interdicţiune, aceasta neputând produce efecte înainte (art. 448): aşà că dacă hotărîrea publicată atacată cu apel nu va putea fi executată înainte de confirmarea ei de către Curte, această confirmare având loc, va aveà efect retroactiv din momentul acelei publicări ; şi aceasta corespunde şi ipotezei textului : „*...sau dacă curtea de apel va confirmà acea hotărîre...*"

„*...se va orândui un tutore interzisului...*" „*...tutore orânduit...*" : tutela interzisului este dar întotdeauna dativă, adică tutorele numit de consiliul de familie, cu singura excepţiune a art. 451 şi 452.

„*...administratorul provizoriu va încetà din funcţiune...*" : aceasta devenind inutilă faţă de gestiunea tutorelui ce începe.

„*...şi va da socoteală tutorelui...*" : ca orice administrator al averii altuia celui ce-i iea locul în gestiune : „*...de nu va fi chiar el însuş tutore orânduit...*" : când neputându-şi da socoteală lui însuş, va rămâneà să dea deodată seamă de administraţiunea sa provizorie şi de tutelă la sfârşitul acesteia.

1114. Faţă de iubirea ce legiuitorul presupune între soţi precum şi în prezenţa îndatoririlor reciproce ce li se impun, art. 451 dispune : „*Bărbatul este de drept tutore al femeiei sale, când va fi pusă sub interdicţiune...*", iar art. 452 : „*Femeia va fi tutrice bărbatului său interzis...*" : singurele tutele legale în materie de interdicţiune, urmări de drept ale hotărîrii ce pronunţă pe aceasta. Fiind dată însă inexperienţa obişnuită a femeilor precum şi situaţiunea lor de subordonare, art. 453 continuă: „*...Şi în asemenea caz, consiliul de familie va regulà forma şi condi-*

țiunile administrațiunii, rămâind femeiei dreptul a reclamà înaintea tribunalelor de se va socotì nedreptățită prin regularea consiliului...“.

Dacă rolul bărbatului în căsătorie se potriveşte cu funcţiunea lui de tutore, care pare chiar să nu convie moralmente în persoana unui străin, face însă pe aceasta şi în mare parte de prisos şi anume în mod obişnuit oridecâteori femeia n'ar aveà administraţia bunurilor sale, administraţie ce însă de drept la noi aparţine femeiei în lipsă de stipulaţiuni contrarii (de dotalitate, comunitate, excluzie de comunitate). Şi într'adevăr, în ceeace priveşte orice alte acte ordinare, femeia măritată va fi dejà protejată ca atare prin autoritatea bărbatului, acesta având şi administraţia şi uzufructul bunurilor femeiei care nu sunt parafernale. Administraţia acestora însă, şi iată în ce consistă utilitatea tutelei pe lângă autoritatea maritală, va trece dela femeia interzisă la bărbatul său tutore [1]). Cât despre situaţiunea subordonată a femeiei măritate, ea duce la soluţiuni care nu se potrivesc cu misiunea sa de tutrice a bărbatului ei interzis; astfel, pe când femeia măritată are în ceeace priveşte îndeplinirea propriilor ei acte, nevoie de autorizarea justiţiei, ea poate îndeplinì în mod liber ca tutrice a bărbatului ei, toate actele acestuia până şi a exercità dreptul de administraţie al acestuia asupra bunurilor ei, toate acestea întrucât consiliul de familie nu intervine conform art. 452 pentru a lărgì sau restrânge autoritatea ei [2]) în limitele şi puterile unui tutore ordinar.

1115. Abstracţiune făcându-se de cestiunile privitoare la deschiderea tutelei interzişilor şi la alegerea tutorelui, *„Interzisul se aseamănă cu minorul întru ceeace priveşte persoana şi averea sa; legile relative la tutela minorilor se vor aplicà şi la tutela interzişilor“* (art. 454). Astfel interzisul caşi minorul fiind

1) Toate acestea fără a mai vorbì de necesitatea înterdicţiunii femeiei măritate pentru a se putea înzestrà copilul ei sau pentru a împiedecà pe aceasta de a testà în dauna familiei sale.

2) Neapărat însă că nominaţiunea unui tutore străin fie bărbatului fie femeiei interzişi, va lăsà neinfluenţat regimul între soţi: astfel femeia nu va cădeà sub autoritatea maritală a tutorelui bărbatului ei, având a se adresà justiţiei pentru autorizare, deasemenea bărbatul unei femei interzise aşezată sub o tutelă străină va păstrà autoritatea maritală asupra soţiei sale.

incapabil, e reprezentat de tutorele său care pentru el şi în numele lui îndeplineşte diversele acte juridice urmând regulile tutelei în gestiunea sa şi neputându-se sustrage sarcinei tutelei în principiu, regulile de scuză, incapacitate, excludere şi destituire fiind asemenea cele ale tutelei minorilor.

1116. Tutelele interzişilor şi minorilor însă diferind între ele atât prin cauzele cât şi prin scopurile lor, legiuitorul stabileşte următoarele reguli specifice celor d'intâiu:

1117. *a)* Art. 453. *„Nimeni... nu va fi dator a ţineà tutela unui interzis mai mult de 5 ani. După acest termen, tutorele va putea cere a fi înlocuit, şi cererea sa trebuie a fi primită“:* aceasta, pe când tutorele minorului n'are drept decât a se scuzà în condiţiunile determinate de lege, muma numai putând refuzà tutela. Este dar vorba de o restricţiune în spre uşurare adusă la caracterul obligatoriu al tutelei şi anume: faţă de natura deosebită a cauzei interdicţiunii putând durà cât trăeşte interzisul, pe când minoritatea încetează desigur la o epocă determinată, ceeace face că sarcina tutelei interzisului, să poată fi mai grea decât acea a tutelei minorului. Textul de mai sus dispune astfel: *„...afară de soţi, de ascendenţi şi de descendenţi...“:* cum a avut în consideraţiune îndatoririle deosebite ale acestor persoane precum şi afecţiunea ce le presupune.

1118. *b)* Art. 455. *„Veniturile unui interzis trebuiesc a fi mai cu osebire întrebuinţate spre a-i îmbunătăţi soarta, şi a-i grăbì vindecarea, potrivit cu caracterul boalei şi după averea ce va fi având. Consiliul de familie va putea hotărî de trebuie să fie îngrijit în casa sa, sau de trebuie să fie aşezat în vre-un stabiliment privat sau în vre-un spital“*. Iată o a doua particularitate a tutelei interzisului ce atârnă de natura cauzei sale, boala de minte a persoanei în tutelă de unde un scop corespunzător urmărit, pe când minoritatea cere creştere şi pe cât posibil economii în vederea viitorului.

1119. *c)* Art. 456. *„Când va sosì timpul de a se căsătorì copilul unui interzis, zestrea şi toate celelalte convenţiuni privitoare la stabilirea sau căsătoria lui, se vor regulà de către consiliul de familie, după încuviinţarea tribunalului, care va ascultà concluziunile procurorului...“ :* caz imposibil de realizat în persoana unui minor, deci străin tutelei minorilor. După cum se vede,

în acest text legiuitorul pentru ca să poată aveà loc cuvenita înzestrare sau stabilire a copiilor interzişilor, aceştia nefiind în stare a le realizà, merge până la autorizarea de alienare a unor averi străine, adică aparţinând interzişilor, de către consiliul de familie. „...*zestrea... stabilirea...*“: deci şi pe cale de dar cu dispense de raport, legiuitorul nedistingând şi mai cu seamă nereproducând restricţiunea codului Napoleon (art. cor. 511) la: „...*avancement d'hoirie...*“. Credem însă că soluţiunea în sensul acestei restricţiuni este cu toate acestea de susţinut, cum legiuitorul n'a vroit decât să satisfacă necesităţile de înzestrare, stabilire..., care nu implică dispensa raportului, mai cu seamă că prin aceasta s'ar lărgì, deci, în mod inutil dreptul cu totul excepţional de a se dispune de avere străină.

„...*şi celelalte convenţiuni... se vor regulà de consiliul de familie...*“, adică numai graţie influenţei acestuia ca dăruitor asupra copiilor interzisului cari chiar fiind minori (art. 1161, 1231), *ei,* au a încheia convenţiunile lor matrimoniale în mod independent de consiliul familiei. Astfel consiliul de familie va putea cere adoptarea cutărui regim sau stipularea unor anumite garanţii ca condiţiuni de înzestrare sau stabilire din parte-i.

E. **Despre modurile de încetare ale interdicţiunii.**

1120. I. Art. 457: „*Interdicţiunea încetează deodată cu cauzele ce au determinat-o...*“, adică cu starea de alienaţiune mintală a interzisului, care recăpătându-şi uzagiul raţiunii, trebuie să fie liberat de sub o protecţiune ce în mod antisocial de acum înainte i-ar răpì libertatea. Cum însă interesul social de a nu se liberà de sub interdicţie persoane ce merită această măsură este tot atât de mare ca acel de a nu se interzice decât persoane ce au nevoie de această protecţiune, art. 457 continuă: „...*cu toate acestea* (adică însănătoşirea interzisului) *nu se va putea pronunţà desfiinţarea ei* (adică a interdicţiunii) *decât observându-se formalităţile prescrise pentru a ei pronunţare...*“, iar în vederea terţilor cari în neştiinţă de cauză ar putea continuà să contracteze cu tutorele interzisului, acelaş text încheie: „...*şi interzisul nu va putea reintrà în drepturile sale decât după ce se va pronunţà şi pu-*

blică hotărîrea pentru a ei desfiinţare". Toate reguli ce deosebesc încă starea interzisului de aceea a minorului care prin simplul fapt al atingerii majorităţii sale, iese de sub tutela sa de minor în virtutea singurului efect al legii.

Cu toată însănătoşirea interzisului, fiind nevoie de ridicarea interdicţiunii, este cestiune de a se şti: cine va avea de a face cerere în spre acest sfârşit? Tutorele ca reprezentant al interzisului cu privire la toate actele juridice, pare a fi indicat pentru o asemenea cerere, care însă în totdeauna se îndreaptă în contra tutorelui, ceeace pare a trebuì să fie făcut de către aceleaşi persoane care au calitatea de a cere pronunţarea interdicţiunii (art. 457). Cum însă aceste persoane de cele mai multe ori nu s'ar grăbì a procedà în acest sens, se admite că interzisul el însuş, în spre protejarea propriei lui libertăţi, poate cere ridicarea interdicţiunii lui. (Trib. Iaşi S. I. 16 D-bre 1908, Dreptul 1909 No. 8 p. 61).

„...formalităţile prescrise pentru a ei pronunţare...“, ca avizul consiliului de familie, interogatoriul.

1121. II. Interdicţiunea mai încetează şi prin moartea interzisului, iar tutela acestuia iea sfârşit şi din partea tutorelui pentru aceleaşi cauze caşì tutela minorului şi încă pe calea art. 453.

CAPITOLUL III.

Despre consiliul judiciar.

Berriat Saint-Prix: „Du Conseil judiciaire“, Paris 1866.

A. Generalităţi.

1122. Pentru a nu se luà libertatea persoanelor decât în cuvenită măsură, art. 445 a autorizat interzicerea numai a unor anumite acte slabului de spirit *„...fără asistenţa unui consiliu...“*. In spre acelaş sfârşit dispune art. 458: *„Se pot oprì risipitorii de a pledà, a face transacţiuni, a se împrumutà, a primì un capital şi de a da chitanţă de primire, de a înstrăinà şi ipotecà averea lor, fără asistenţa unui consiliu orânduit de tribunal. O asemenea oprire se va publica“*. Prin urmare, ceeace art. 445 statuează pentru slabul de minte, art. 458 decide pentru risipitor, adică: per-

soana care prin cheltueli îşi risipeşte avutul, denotând astfel o judecată anormală. Iar, după cum se vede, legiuitorul impune tuturor acestor persoane pentru îndeplinirea enumăratelor acte, asistenţa unui consiliu, adică curatore. Cât despre cestiunea de a se şti dacă în diversele cazuri va fi loc a se recurge la măsura de protecţiune a consiliului judiciar, ea depinde de aprecierea justiţiei, care ar trebui să poată prin urmare, după împrejurări ce sunt foarte variate, a intezice în modul arătat numai unele din enumăratele acte [1]).

„...**Tribunalul** *va putea... ordonà...*" (art. 445). „*Se pot opri...*" (art. 458), şi anume de tribunal, iar: „*Oprirea de a lucrà fără asistenţa unui consiliu va putea fi provocată de către aceia ce au dreptul de a provocà interdicţiunea; cererea lor trebuie a fi cercetată şi judecată tot în acelaş chip*" (art. 459). Interogatorul însă pare a nu fi de folos fiind vorba de risipitor.

1123 „*...a pledà...*" : în orice materie, chiar pur personală sau referitoare la acte ce persoana pusă sub consiliu poate îndeplinì, mobiliară ca imobiliară; înaintea oricăror instanţe şi toate acestea, fie ca reclamanţi ori pârîţi, cum legiuitorul nu distinge. E dar vorba de o interdicţiune absolută şi totuş se admite capacitatea de a pledà a celui pus sub consiliu în materie de revocare a acestuia.

„*...a face transacţiuni...*" : deci, asupra oricăror drepturi fără distincţiune. (V. Liège 5 dec. 1907 Pas. 1907. 2. 143).

„*...a se împrumutà...*" : act de natură a mijlocì cheltueli exagerate în spre ruinare.

„*...a primì un capital şi de a da chitanţă de primire...*" : cum ar fi fost imprudent a se lăsà în mâinele unui risipitor, dispunerea de sume importante : parte din avut, de unde tragem concluzia că asistenţa consiliului va fi necesară şi pentru întrebuin-

1) După cum însă se decide că nu se poate adăoga la lista art. 445 şi 458 (comp. Cas. fr. Ian. 1908, Gaz. Pal. 7 Févr. 1908 şi Gaz. trib. 12 Iul. 1908) esceptându-se incapacitatea absolută a interdicţiunii, nu se admite nici reducerea acelei liste în general, pe baza indivizibilităţii statului oamenilor, în afară de lege, ce ar fi şi de ordine socială. Cât despre consideraţiunea pericolului pentru terţele persoane a unor staturi varii ce ar rezultà din punerea sub consiliu, ea pare a pierde din importanţă la ideea că publicul poate foarte bine să fie precaut cu privire la toate actele ce pot fi interzise.

ţarea acelor capitaluri. (Dreptul 1907 No. 46 şi 51. Comp. Bruxelles 1 Mai 1907 Belg. jud. 1907. 753).

„...de a înstrăină şi ipotecà averea lor...“, deci: a transmite orice drepturi asupra bunurilor lor *chiar mobiliare* cu toate că textul de faţă se ocupă de ipotecă care nu afectă decât imobilele. Şi în adevăr, legiuitorul nu distinge, pe când averea mobiliară, deşi la epoca redactării codului mai puţin importantă decât cea imobiliară, se poate mai cu deosebire risipì când constitue, posibil, tot avutul celui pus sub consiliu. Pe urmă, în orice caz, acesta n'ar putea primì preţul vânzării (capital) şi da chitanţă. Toate acestea, bine înţeles, întrucât n'ar fi vorba de vânzări: acte de pură administrare: al căror preţ ar corespunde unor venituri care pot fi primite.

La această listă se mai poate adăogà: compromisul a căruì interzicere rezultă din acea a transacţiei.

B. Situaţiunea persoanei pusă sub consiliu judiciar.

1124. *„...Ca pârîtul să* **nu mai fie liber...**“ (art. 445), *„Se pot* **oprì...**“ (art. 458), **„Oprirea** *de a lucrà...*“ (art. 459). Individul pus sub consiliu e dar incapabil de a îndeplinì actele enumărate care-i sunt interzise, iar aceasta fiind stabilit în interesul protecţiunii sale, cu toate formulele proibitive de mai sus, şi art. 448 care dispune: *„Toate actele făcute, fără asistenţa consiliului judiciar vor fi de drept socotite* **fără fiinţă“**, acele acte deşi în virtutea singurului efect al legii, nule, întrucât sunt îndeplinite după publicarea hotărîrii de punere sub consiliu [1]), sunt nule numai de nulitate relativă cu toate consecinţele caşi actele îndeplinite în aceleaşi condiţiuni de interzis [2]). Fiind însă vorba de consiliul judiciar, după cum se vede prin *„Toate actele...“*, nu se pot înţelege decât cele interzise enumărate. Şi în adevăr, cu privire la toate celelalte acte şi obligaţiunile ce decurg din ele, individul pus sub consiliu îşi păstrează deplina capacitate a majorilor.

„fără **asistenţa** *unui consiliu...“*: adică: o participare efec-

1) Când însă n'ar fi fraudă la mijloc (comp. No. 211/III nota 3).
2) C. Jud. 1901 No. 40.

tivă a acestuia pentru a face ca persoana pusă sub consiliu să profite de experienţa sa: ceeace, de altfel, ştim că face şi curatorul minorului emancipat. Nu e dar vorba nici de o reprezentare din partea consiliului judiciar, ca în materie de minoritate, nici de o simplă autorizare a lui. In caz de refuz dar de asistenţă, nefiind mijloc ca tribunalul să înlocuiască consiliul ca în materie de autorizare, nu va rămâne justiţiei decât a ordonà asistenţa orânduind la nevoe un consiliu special afacerii în cestiune. (Comp. Bruxelles 12 Dec. 1906 Pas. 1907. 2. 117 cu Cas. 7 Mai 1896 (Pas. 1896. 1.180) şi Cas. 2 Nov. 1900 (Pas. 1901. 1. 36).

„...Orânduit prin acea hotărîre..“ (art. 445) *„...orînduit de tribunal...“* (art. 458): consiliul judiciar nu e dar niciodată legal sau numit de consiliul de familie. Iar art. 460: *„Nici o hotărîre „în materie de interdicţiune sau de numire de consiliu nu va „puteà fi dată, sau de tribunalul de prima instanţă sau de curtea „de apel, decât după ce ministerul public îşi va pronunţa con- „cluziunile sale“.*

C. Luarea de sfârşit a protecţiunii consiliului judiciar

1125. Starea mintală a persoanei pusă sub consiliu îmbunătăţindu-se în mod îndestulător, sau judecata ei devenind normală, se impune încetarea funcţiunilor consiliului judiciar caşi acele ale tutorului la interdicţie, cauzele acesteia luând sfârşit. Insă pentru acelaş motiv caşi la interdicţiune: *„...această oprire* (adică a consiliului judiciar) *nu se va putea desfiinţa decât observându-se aceleaşi formalităţi“* (art. 459) şi anume: Ca pentru punerea sub consiliu judiciar [1]). Consiliul neapărat că va mai luà sfârşit prin moartea persoanei pusă sub consiliu sau prin moartea ori eşirea din funcţiune a acestuia, când va fi loc la înlocuirea lui conform normelor de nominaţiune a consiliului judiciar.

1125 *bis*. Alături de interzişi şi aşezaţi sub consiliu judiciar, se mai pot întâlnì astăzi pe lângă alienaţii de minte cu pri-

1) V. aceeaş materie la interdicţiune. Cât despre cestiunea de a se ştie dacă se poate ridicà măsura numai pentru unele acte din cele enumărate v. No. 2022 şi nota 1.

vire la cari nu s'ar fi luat nici o măsură, şi de aceia internaţi conform legii din 15 Decembrie 1894 [1]): protecţiune ce nu se poate aduce la realizare decât în urmă de constatare medicală (art. 4, 8, 11 şi 29), toată organizarea ei fiind bazată pe autorizarea, supravegherea guvernului (art. 3, 6, 8, 29). Situaţiunea particulară a acestor internaţi consistă în căpătarea de către ei a unui administrator provizoriu (art. 32, 34 şi 36) cât timp se află internaţi (art. 39), administrator însărcinat cu gerarea afacerilor lor până la însănătoşire: art. 32 şi 35 urm.)

1) Adică aşezaţi într'un stabiliment de alienaţi.

CARTEA II

DESPRE BUNURI ŞI DESPRE OSEBITELE MODIFICAŢIUNI ALE PROPRIETĂŢII.

1126. Bunurile de care se ocupă această carte, sunt: orice făpturi altele decât persoanele precedentei cărţi, lucruri *satisfăcând trebuinţe de ale acestora, putând fi însuşite de ele, susceptibile, dar, de a face obiectul drepturilor şi datoriilor* a căror subiecte sunt persoanele. Şi într'adevăr, numai sub acest punct de privire ştiinţa juridică, deci art. 461—479 se interesează de bunuri [1]), şi anume: în vederea drepturilor ce poartă asupra lor, pe care le reglementează art. 480—643 [2]). De altfel: rubrica noastră poartă, *„...şi despre osebitele modificaţiuni ale proprietăţii"*, după cuvintele: *„Despre bunuri..."*, cuvinte ce, prin urmare, par a implică pentru legiuitor, dreptul de proprietate asupra lor, de care se ocupă Titlul II al acestei cărţi.

TITLUL I.

Despre distincţiunea bunurilor.

1127. După cum se vede, legiuitorul se mărgineşte a deosebì în art. 461: *Toate bunurile sunt mobili sau imobili"*, cate-

1) Dreptul neputându-se concepe, după cum ştim, în afară de acele raporturi între oameni, de unde rezultă că nu orice există în natură are importanţă pentru jurist, aşà: lucrurile nefolositoare omului, cele chiar folositoare lui întrucât acesta nu şi le poate aproprià ca: lumina şi căldura soarelui, aerul.

2) Aşà textele 480, 482, etc., cu toate că întrebuinţează cuvântul lucru; deasemenea art. 647 care urmăreşte o reglementare de întrebuinţare.

gorii cu privire la care dispune pe rând sub primele două capitole ce urmează.

1128. „...*bunurile sunt* **mobile...**“ sau mişcătoare, când se pot mişcà dela un loc la altul, fie prin ele însele ca: un animal, fie de către cinevà ca: un scaun, un pian; „...*bunurile sunt* **imobile...**“ sau nemişcătoare, când nu se pot mişcà într'unul din chipurile arătate, cel puţin fără stricarea, distrugerea fiinţei lor, ca: o moşie, un loc viran, o casă. Toate acestea pe lângă mobilele şi imobilele pur legale, adică: considerate numai de legiuitor astfel cu toate că nu se pot concepe în acest chip, ca: bunurile incorporale; sau că au un caracter deosebit de cel pe care legiuitorul le conferă, ca: mişcătoarele imobilizate.

1129. Imobilele având situaţiune fixă, aşezământ într'o ţară determinată al cărui teritoriu ocupă sau compun, deci fiind de o deosebită importanţă [1]), pe când mobilele susceptibile de o reală posesiune transportându-se dintr'un loc într'altul cu titularii de drepturi asupra lor, următoarele reglementări diferite au fost pricinuite de natura nemişcătoare sau mişcătoare a bunurilor:

a) Numai imobilele se pot ipotecà, iar mobilele amanetà [2]).

b) „*Numai imobilele aflătoare în coprinsul teritoriului României, sunt supuse legilor române, chiar când ele se posedă de străini*“ (art. 2), pe când bunurile mobiliare se află supuse legilor celor cari sunt titulari de drepturi asupra lor [3]).

c) Juridicţiunea competinte în materie imobiliară este acea a situaţiunii bunurilor, iar în materie mobiliară a domiciliului pârîtului [4]).

d) Pe când elementul timpului este esenţial în materie de prescriere imobiliară, el nu e necesar prescripţiunei în ceeace priveşte bunurile mobiliare [5]).

e) Dacă numai formalitatea transcripţiunii operează transmitere de drepturi imobiliare faţă de terţele persoane, simpla po-

---

1) Importanţă egalată însă astăzi de averea mobiliară.

2) Antichreza ea însăş nefiind în realitate decât o amanetare de venituri imobiliare (art. 1697—1703).

3) V. § 396 c. Calim.

4) Art. 58 şi 59 pr. civ.

5) Art. 1890 şi 1909.

sesiune cu bună credinţă este suficientă în spre acest sfârşit în materie de drepturi mobiliare [1]).

f) Regulile raportului sunt diferite după cum e vorba de daruri de mobile sau imobile [2]).

g) Protejând incapabilii, legiuitorul are mai multă grijă de averea imobiliară decât de cea mobiliară [3]).

1130. Bunurile mai pot face obiectul următoarelor distincţiuni mai importante:

I. Bunurile pot fi *principale,* adică de sine stătătoare, ca: o moşie, o corabie, şi *accesorii,* adică dependente cu privire la fiinţa lor de alte bunuri principale ca: recolta faţă de moşie, pânzele, ancora, faţă de corabie.

II. După cum bunurile se consumă prin prima întrebuinţare, fie în punctul de vedere material ca obiectele de alimentaţiune, sau civil ca banii, ori sunt menite a fi întrebuinţate fără alterarea cel puţin imediată a substanţei lor, ca o moşie, o casă, un scaun, ele se numesc *consumptibile* sau *neconsumptibile:* ultimele fiind singure susceptibile de un adevărat uzufruct cum vom vedeà. Independent însă de consumptibilitatea sau neconsumptibilitatea bunurilor, ele pot fi destinate în intenţiunea părţilor a fi înlocuite prin altele semene lor ce le echivalează sau a figurà ele însele în identitatea lor, ceeace le va face: *cheltuitoare* sau *necheltuitoare.* Aşà obiecte de alimentaţie deşi consumptibile vor fi necheltuitoare pentru cel ce le-a remis numai spre a fi expuse (ad pompam et ostentationem) şi pe urmă înapoiate lui, iar alte mărfuri chiar neconsumptibile ca: mobile, cărţi, vor fi cheltuitoare, când vor fi fost date cu împrumut pentru a fi vândute, altele semene lor trebuind a fi restituite împrumutătorului.

III. După cum bunurile se pot divide ori nu, există sau vor există, sunt considerate ca universalitate sau într'un punct de vedere particular, se disting: bunuri divizibile şi indivizibile, prezente şi viitoare, universale şi particulare.

IV. In fine, se mai disting bunuri trupeşti ce se pot materialmente pipăi, percepe, ca o casă, un cal, de cele incorporale care

1) Art. 818, 819, 972, 1295, 1802.
2) Art. 765 şi 772.
3) Art. 396, 401, 1265.

nu se pot decât înţelege ca: toate drepturile. In realitate însă, numai de ultimele se ocupă ştiinţa dreptului, primele făcând numai obiectul acestora (Instit. „De rebus corp. et incorp.“ II. 2. Pr.) [1]).

CAPITOLUL I.

Despre imobili.

1131. Legiuitorul ocupându-se în acest prim capitol de imobile care i se par de o deosebită importanţă, începe prin a le clasifică dispunând art. 462: *„Bunurile sunt imobile sau prin natura lor, sau prin destinaţiunea lor, sau prin obiectul la care ele se aplică“*.

Pe urmă articolele următoare 463—471, enumără bunurile imobiliare care fac parte din precedentele trei categorii stabilite.

1132. A. *„Bunurile sunt imobili...* **prin natura lor...“** (art. 462), când din fire sunt făptuite nemişcătoare, astfel: **„Fondurile de pământ...** *sunt imobile prin natura lor“* (art. 463), cu toate că elementele ce le compun (pământ, piatră, minerale) pot fi mişcate. Dar acest text 463 adaogă: *„...şi* **clădirile** *sunt imobile prin natura lor“:* acestea însă numai legalmente prin urmare, căci consistând în reuniri de materiale mobiliare care devin nemişcătoare numai căpătând aderenţă cu solul, constituesc în realitate imobile prin incorporaţiune. Acelaş lucru se poate zice despre: *„Morile de vânt, sau de apă, aşezate pe stâlpi...“* (art. 464). *„Recoltele care încă se ţin de rădăcini, şi fructele de pe arbori neculese încă...“* (art. 465), cu toate că aceleaşi texte continuă: *„...sunt imobile prin* **natura** *lor“*, *„...sunt imobile“:* înţelegându-se, tot prin natură. De altfel, art. 465 se grăbeşte a adăoga în al. II: *„Indată ce recoltele se vor* **tăia** *şi fructele se vor* **culege,** *sunt* **mobili“**, iar art. 466 dispune: *„Arborii ce se* **taie** *devin* **mobili“**. Nu este însă mai puţin adevărat că vegetalele, din fire, au aderenţă cu solul.

1133. *„Fondurile de pământ...“*, adică: orice teren neclădit

1) Vechia noastră legiuire mai distingeà bunurile după cum puteau fi preţuite materialmente, ca o casă, o moşie, sau nu ca: libertatea, onoarea..., în preţuitoare şi nepreţuitoare (§ 399 c. Calim.).

la țară sau în oraș, ce coprinde solul și subsolul cu tot ce conține [1]).

1134. *„...clădirile...“*: atât din orașe cât și din sate sau de pe câmp, ori dece fel ar fi ele: case, galerii, poduri... de oricine ar fi ridicate: uzufructuar, locatar, străin, ca proprietar și chiar pentru un anumit timp; în orice caz însă, până la dărâmarea lor numai, când materialurile ce le formau redevin mobile. Dar cum clădirile nu sunt imobile decât prin incorporațiune, reuniunea de materialuri ce le formează, trebuie să fie aderentă cu solul pentru ca ele să constitue nemișcătoare, așà: să aibă temelie, sau stâlpi în sol, de unde rezultă că construcțiunile pe deasupra solului numai: barace, chioșcuri, magazii, ...sunt mobile.

1135. *„Morile de vânt sau de apă,* **așezate pe stâlpi...“**: ceeace dându-le aderență cu solul, le incorporează imobilizându-le. O moară pe plute ar constitui dar un mișcător nefiind aderentă cu solul, iar o moară care ar face parte dintr'o clădire imobiliară, ar fi și ea nemișcătoare ca incorporată cu solul împreună cu clădirea din care face parte: rezultat ce se impunea, deaceea legiuitorul nostru nici n'a mai statuat asupra acestei ipoteze: *„...et faisant partie du bâtiment...“*, a art. coresp. 519, c. Nap.

„...așezate...“ în loc de: *„...fixé...“* din art. coresp. c. Nap.: de unde se deduce că moara ar fi imobiliară chiar neaderând stâlpului ce trebuie s'o incorporeze.

1136. *„Recoltele care încă* **se țin de rădăcini,** *și fructele...* **neculese** *încă...“*: împrejurări ce le dau aderență cu solul făcându-le nemișcătoare: stare ce încetând cu tăierea și culegerea lor, ele vor deveni mobile din aceste momente (art. 465, al. II și 466).

De acì rezultă următoarele:

1137. I. Orice plantă sau parte de plantă prinsă prin rădăcină în pământ, în mod normal spre creștere și desfășurare, este imobil: prin natură în virtutea legii (art. 462 și 465) și ca incorporată solului în realitate, astfel: nu numai recolta sau arborii împreună cu fructele, dar și orice ierburi, ramuri, rămurele, frunze,

1) V. însă art. 7 al legii din 1895 asupra minelor care face dreptul de concesiune al minelor, imobiliar și distinct de proprietatea solului. Comp. cu art. 1 din legea dela 9 Maiu 1904, care conferă dreptului de concesiune al exploatărilor petrolifere, un caracter mobiliar.

întrunind condiţiunile arătate precum şi seminţele puse în pământ (§ 391 c. Calim.).

1138. II. Toate aceste plante sunt imobile cât timp durează aderenţa lor cu solul, chiar în urma parvenirei lor la maturitate, această împrejurare neavând virtutea în sistemul nostru legislativ a mobiliză vegetalele.

1139. III. Aceleaşi vegetale devin mişcătoare prin scoaterea lor din aderenţă cu solul, chiar dacă ele nu vor fi fost încă luate depe locul unde se aflau înrădăcinate, aşà: vor fi mobile, recoltele tăiate, chiar neridicate depe loc.

Deci, ca consecinţe:

1140. *a)* Tot ce poartă asupra unor vegetale incorporate cu solul e imobiliar, aşà: urmărirea, vânzarea acestora ca accesorii ale fondului pe care se află, de unde: toate regulile de urmărire şi vindere imobiliară, ca: opozabilitatea faţă de terţi numai dela transcriere, aplicarea art. 1332[1]), deasemenea dreptul de ipotecă va purta asupra lor.

1141. *b)* Tot ce poartă asupra oricăror plante considerate ca dezlipite de sol e mobiliar, aşà: arendarea cu privire la recolte, urmărirea şi vinderea acestora în principal, abstracţiune făcându-se de bunul pe care se află, de unde: toate regulile referitoare la mobile, ca: eficacitatea posesiunii reale (art. 972), neaplicarea art. 1332. Tot ca mobile ar trebuì dar să fie considerate şi vegetalele în pământ numai în mod provizoriu, d. ex.: pentru transplantare, precum şi cele plantate în ghiveci, oale, lăzi, chiar puse în pământ. In adevăr, în toate aceste ipoteze intenţiunea este: păstrarea naturii mobiliare[2]) [3]).

1142. B. **Bunurile sunt imobili... prin destinaţiunea lor...“:** când aceasta numai, adică: alipirea lor de către proprietarul unui fond (care e şi al lor) la acel fond, în interesul lui, le face nemişcătoare în ochii legiuitorului, ele fiind prin natură mişcătoare şi neîncorporate materialmente. Este dar vorba de o imo-

1) Ceeace se decide pentru pădurile care nu sunt puse în tăiere regulată.

2) Bază pe care se sprijină soluţia că pădurile puse în tăiere regulată sunt de urmărit deosebit de fondul pe care se află.

3) Ca părţile vegetalelor aderente solului şi cele ale clădirilor, vor fi imobiliare în calitate de accesorii ale acestora: aşà: scările, parcheturile, ferestrele... (Cât despre urloaie şi ţevi: v. interpret. art. 470).

bilizare legală ca urmare a unui fapt al omului şi aceasta pentru a se înlătură situaţiunea contrarie interesului social de depărtare dela un fond a unor obiecte indispensabile lui, pentru ca el să poată corespunde menirei sale. Dacă prin urmare, până acum caracterul imobiliar al bunurilor a fost firesc sau rezultatul incorporaţiunii, acum este consecinţa faptului că bunuri deşi mobiliare, au devenit accesoriile unor imobile: ceeace le conferă natura acestora, cum accesoriul trebuie să urmeze pe principal.

I. Art. 467. *„Animalele ce proprietarul fondului dă arendaşului pentru cultură, sunt imobili pe cât timp li se păstrează destinaţiunea lor...“* art. 468: *„Obiectele ce proprietarul unui fond a pus pe el pentru serviciul şi exploatarea acestui fond sunt imobili prin destinaţiune“.*

1143. Destinaţiunea consistă dar aci în remiterea *„...arendaşului pentru cultură...“*, în aşezarea pe fond *„...pentru serviciul şi exploatarea...“* lui: destinaţiune cunoscută sub numele de agricolă sau industrială, interesul fondului fiind: a-l face să valoreze. Şi într'adevăr, animalele de muncă fiind despărţite de o moşie, obiectele de serviciu sau exploatare (unelte, maşini...) de o uzină, nu s'ar putea face ca aceste imobile să corespundă menirei lor. Iar, neapărat că animalele în cestiune (precum şi obiectele de mai sus) *„...sunt imobile pe cât timp li se păstrează destinaţiunea lor...“* numai, căci: aceasta luând sfârşit, şi efectul ei: imobilizarea cade, lucrurile ce fusese astfel imobilizate încetând de altfel a mai fi accesorii de imobile pentru a putea luà natura juridică a acestora.

„...dă arendaşului...“: adică *în locaţiune* arendându-i şi fondul: acţiune ce alipeşte animalele de fondul la a cărui cultură ele trebuiesc să servească: împrejurare care ar lipsì dacă proprietarul fondului ar transmite în principal proprietatea acelor animale arendaşului[1]) sau chiar le-ar da în locaţiune însă altuia decât acestui din urmă. Proprietarul însă care-şi caută singur moşia, imobilizează animalele ce întrebuinţează pentru cultură, cât timp le păstrează această destinaţiune, soluţiune ce rezultă şi din art. 468.

1) Transmitere care, cu toate că textul nostru nu o declară ca art. 522 coresp. c. N., nu va rezultà din estimaţiune conform regulei: „aestimatio facit venditionem“, cum nu se poate admite veri-o intenţiune de a înstrăinà din partea proprietarului interesat a-şi menţine plenitudinea drepturilor asupra animalelor în spre garanţia exploatării fondului său.

„...pentru cultură...“, *„...pentru serviciul şi exploatarea...“*: deci dovedindu-se lipsa unei întrebuinţări în acest sens, nu va fi nici imobilizare.

1144. In fine, art. 468 continuă prin a enumărà asemenea imobile prin destinaţiune agricolă şi industrială, dispunând:

„Astfel sunt imobili prin destinaţiune, când ele s'au pus de proprietar pentru serviciul şi exploatarea fondului“.

„Animalele afectate la cultură...“: adică de proprietar care exploatează în regie caşi cele remise în spre acest sfârşit arendaşului [1]), aşà: vitele cornute, caii, întrebuinţaţi la muncile câmpului, la transporturi de material sau personal, turmele de oi ce servesc la îngrăşatul pământului, animalele ce se îngraşă: mod de exploatare a fondului [2]). Ce dispune legiuitorul în vederea exploatărilor agricole va fi neapărat aplicabil şi celor industriale.

„Instrumentele arătoare...“: adică, toate cele necesare culturii pământului, ca: pluguri, maşinele de semănat, treierat, coasele... Acelaş lucru trebueşte decis în ceeace priveşte maşinele şi uneltele industriale [3]).

„Semințele date arendaşului sau colonilor parţiari...“: care devin în urma însemânţării în pământ pentru care sunt destinate, imobile prin incorporaţiune [4]). Aceeaş soluţie va trebui dar dată seminţelor astfel întrebuinţate de proprietarul ce-şi caută singur moşia, seminţe care prin simplul fapt că sunt transportate sau păstrate pe moşie cu destinaţia arătată, devin imobile prin destinaţiune caşi seminţele remise în spre scopul arătat arendaşului sau colonului parţiar [5]).

„Porumbii din porumbărie“: aceste păsări fiind astfel crescute acì, intrând dar în exploataţiunea moşiei.

„Lapinii (adică iepurii de casă) *ţinuţi pe lângă casă...“*: adică, întrucât contribuesc şi ei a face să valoreze fondul pe care se află.

„Stupii cu roi...“: întrucât mierea şi ceara ce produc măresc veniturile fondului pe care se află.

---

1) Art. 467.

2) V. însă Alexandrescu op. cit. T. III, p. 158.

3) V. alin. 11.

4) V. § 391 c. Calim. comp. No. 1137.

5) Exploatator prin contract de locaţiune caşi arendaşul plătind însă preţ în cotitate de fructe în loc de bani.

„*Peştele din iaz...*“ (eleştaie): iar nu din rîuri, căci n'ar fi *aşezat* pe fond, nici din rezervoriu: ca nefăcând parte din exploataţiunea agricolă [1]).

„*Teascurile, căldările, alambicurile, lăzile* (citiţi căzile) *şi vasele...*“ [2]): cât timp nu sunt destinate a părăsi fondul, de ex. a fi vândute cu lichidul ce conţin ci numai în măsură ce servesc pe loc la exploatare.

„*Instrumentele necesarii pentru exploatarea ferărielor, fabricelor de hârtie şi altor uzine...*“: toate, imobile prin destinaţiune industrială [3]); neapărat dacă industria în cestiune este exercitată într'o construcţiune imobiliară destinată acestui scop.

Paiele şi gunoaiele“, căci servesc la îngrăşatul pământului. Legiuitorul pare dar a fi exclus dela imobilizare paiele servind de nutreţ, imobilizare ce de altfel n'ar fi de nici un interes [4]). Paiele şi gunoaiele destinate a fi vândute neservind, cel puţin în mod direct, la exploatare, vor rămâne mobile, vor deveni însă imobile servind la îngrăşatul pământului chiar fiind rămase, după cum se căzuse de acord, dela un arendaş ce iese depe moşie.

1145. Enumărarea art. 468 nefiind limitativă, ci făcută numai exempli graţia în aplicarea regulii că: „*Bunurile sunt imobile prin destinaţiunea lor...*“ [5]), orice alte obiecte mişcătoare vor cădeà sub această regulă; aşà, viermii de mătase cultivaţi pe un fond, vânaturile din parcuri închise, butoaiele destinate a păstrà lichiduri, orice aparate de fabricaţiune a acestora, aracii de vie cari puşi în pământ devin imobili prin incorporaţiune, deasemenea mobilierul unui otel şi oricărei alte intreprinderi comerciale exploatate într'un imobil destinat unui asemenea scop [6]). Tot imobile prin destinaţiune ar fi decorurile unui teatru, icoanele bisericilor, cheile unei case. (Vezi şi art. 8 l. 21 Apr. 1895).

1146. Explicata destinaţiune atrăgând singură imobilizare, nici o altă condiţiune nu este cerută în spre acest sfârşit pe lângă

1) Comp. § 391 c. Calim. după care acest peşte erà imobil prin incorporaţiune.

2) V. C. jud. 1908 No. 13.

3) Comp. No. 1144/IV.

4) Vezi însă § 392 c. Calim.

5) Dreptul 1882 No. 9. (Arg. şi cuvântul: „*Astfel...*“)

6) C. jud. 1895 No. 43.

ea, deci nici aşezarea *...către fond în perpetuu* [1]) (art. 468 al. 13), condiţiune deosebită la al cărui studiu trecem îndată. De altfel, aceasta rezultă şi din cuvintele: *„...pe cât li se păstrează destinaţiunea lor“* (art. 467).

1147. In fine art. 468 închee dispunând: *„Mai sunt imobili prin destinaţiune toate efectele mobiliare ce proprietarul a aşezat către fond în perpetuu...“* [2]), împrejurare ce prin ea însăş atrage imobilizare făcând pe legiuitor să presupună că cuvenită destinaţiune are loc în spre acest sfârşit. (Comp. § 393 c. Calim.).

„Mai sunt imobile prin destinaţiune...“, adică bunuri mobiliare ce se imobilizează în interesul nemişcătoarelor pe care se află; dar pe când până acì a fost vorba de imobilizare pe cale de destinaţiune determinată (agricolă, industrială, comercială), acum destinaţiunea este urmarea perpetuei aşezări, de ex. în spre ornamentarea unui imobil, aşezare ce rezultă din anumite împrejurări şi adică: *„Proprietarul se presupune că a aşezat către fond în perpetuu efecte mobiliare, când acestea* **sunt întărite cu gips, var** *sau* **ciment,** *sau când ele* **nu se pot scoate fără a se strică** *sau* **deteriorà,** *sau* **fără a strică sau deteriorà partea fondului către care sunt aşezate“** (art. 469 al. l).

Cât despre următoarele aliniate ale acestui text, ele nu fac decât a aplicà principiul stabilit al imobilizării prin perpetuă aşezare, statuând:

a) „Oglinzile unui apartament se presupun aşezate în perpetuu, când parchetul (adică privazul) *pe care ele stau, este una cu boaseria* (adică lemnăria) *camerii“. „Aceasta se aplică şi la tablouri şi alte ornamente“.*

1148. Acest text aplică regula al. I in fine, în virtutea căreia se află imobilizate mobilele aşezate astfel pe un imobil că nu se pot scoate fără deteriorarea acestuia şi anume, acì în punctul de vedere al ornamentaţiunii, al frumosului aspect, oglinzile, tablourile fiind scoase.

b) „Statuele sunt imobili când ele sunt aşezate înadins, chiar când ele s'ar putea scoate fără fractură sau deteriorаţiune“.

1149. Dacă textul de faţă pare a dispune în afară de ca-

1) Dreptul 1898 No. 30.
2) Adică: pentru totdeauna.

drurile aliniatului I, el în realitate nu face decât a-l aplica şi anume iarăş: in fine. Intr'adevăr, ce e altceva decât o deteriorare în punctul de vedere al ornamentaţiunii, acea scoatere depe un imobil a unor statui înadins aşezate pe el?

„...*aşezate înadins...*“ în loc de: „...*placées dans une niche pratiquée exprès pour les recevoir...*“ (art. 525 c. Nap.), aşà că o aşezare în orice condiţiuni de către proprietar pe un imobil pentru în totdeauna, pare a fi suficientă imobilizării în sistemul nostru legislativ fiind vorba de statui.

1150. Se admite de altfel, că aceste ultime aliniate ale art. 469 nu constituesc decât exemple la care se pot adăoga orice alte împrejurări de unde ar rezultà o perpetuă aşezare.

1151. Aşà dar, numai proprietarul unui imobil poate imobilizà prin destinaţiune fie agricolă, industrială, comercială, ori pe cale de perpetuă aşezare, bunurile mobiliare al căror proprietar deasemenea trebuie să fie. Intr'adevăr, nu se poate presupune că o persoană să fi voit a imobiliza bunuri mobiliare pe un fond ce nu-i aparţine chiar având drepturi cu privire la acel fond ca un uzufruct, un drept de arendaş, etc., imobilizare care ar profità proprietarului, deci unui terţiu ce singur este chemat a urmări în propriu-i avantaj şi interesul fondului său, servit de acea imobilizare. Cât despre proprietarul fondului care n'ar fi în acelaş timp şi proprietar al mobilelor de imobilizat, el n'ar putea dispune de acestea în spre sfârşitul ce se urmăreşte. De acì rezultă că acelaş proprietar poate pune şi capăt imobilizării, rezultatal voinţei sale; de ex., făcând să înceteze împrejurările art. 469 sau declarând în mod expres luarea de sfârşit a imobilizării.

1152. In fine, înainte d'a trece la „...*imobile prin obiectul la care se aplică...*“ (art. 471), legiuitorul în art. 470 statuează: *Urloaiele sau ţevile ce servesc pentru conducerea apelor la un fond de pământ, sau la vre-o casă sunt imobile şi fac parte din proprietăţile la care servesc“:* ultimă decizie care pare a arătà intenţiunea legiuitorului de a considerà obiectele în vederea cărora dispune textul de faţă ca imobile prin natură legalmente vorbind, sau prin incorporaţiune în realitate, cu toată urmarea ce art. 470 face dispoziţiunilor ce se ocupă de imobilele prin destinaţiune. De acì tragem concluziunea că urloaiele sau ţevile art. 470, caşi cele care scurg apele dela un fond sau casă, precum şi cele de

conducere a altor elemente ca: gaz, aer cald, aburi..., vor fi imobile, fiind incorporate şi de orice altă persoană decât proprietarul imobilului a căror accesorii constituesc. De altfel, orice face parte dintr'un imobil, este nemişcător prin incorporaţiune spre deosebire cu imobilele prin destinaţiune pe care numai aceasta le leagă cu nemişcătorul al cărui interes servesc.

1153. C. *„Bunurile sunt imobili...* **prin obiectul la care ele se aplică“** [1]**:** atunci când acesta le conferă, fiind nemişcător, caracterul imobiliar, ele prin natură nefiind nici mişcătoare nici nemişcătoare; aşà, toate drepturile purtând asupra unor imobile chiar în stare de exerciţiu în justiţie când se numesc acţiuni, singurele raporturi în vederea cărora ştiinţa juridică, după cum am arătat, se ocupă de bunuri materiale. In ceeace priveşte această clasă de imobile art. 471 dispune: *„Sunt imobili prin obiectul la care se aplică:* **uzufructul lucrurilor imobili, servitudinele, acţiunile care tind a revendica un imobil“,** toate pentrucă poartă asupra unor bunuri imobiliare, astfel uzufructul (art. 517) şi acţiunile care tind la revendicare, după cum presupune textul; deasemenea, servitudinele care nu pot purtà decât asupra unor imobile în folosul altor imobile (art. 576). Cât despre *„acţiunile care* **tind** *a revendică un imobil“*, ele par a vizà exerciţiul în justiţie al unor drepturi *personale* imobiliare, ca: acţiunile în nulitate, revocare, rezoluţiune... de convenţiuni, acte..., relative la imobile. Intr'adevăr, legiuitorul ar fi reglementat: acţiunea în revendicare iar nu *„...acţiunile care* **tind** *a revendică...“* dacă ar fi vizat dreptul de proprietate în stare de exerciţiu în justiţie, drept asupra cărui, de altfel, păstrează tăcerea cum nu deosebeşte între el şi bunurile asupra căror poartă. Acţiunile reale imobiliare, însă, în general, sunt coprinse în drepturile de aceeaş natură al căror exerciţiu constituesc. Deasemenea legiuitorul nu reglementează dreptul de uz şi de abitaţiune (care necesarmente e imobiliar purtând asupra unei case), considerându-le ca făcând parte din dreptul de uzufruct (comp. art. 565 urm.). Ca imobile *„...prin obiectul la care se aplică...“* se mai pot enumărà împreună cu orice drepturi imobiliare chiar exercitate în justiţie, ipoteca cu acţiunea ei precum şi obligaţiunile de a da nemişcătoare.

1) V. § 394 c. Calim.

CAPITOLUL II.

Despre mobili.

1154. Ca urmare a diviziunii bunurilor în *„...mobili sau imobili...“* (art. 461) şi după ce legiuitorul în precedentul capitol a tratat: *„Despre imobili“*, în capitolul de faţă se ocupă de mobili începând prin a le clasifica astfel: *„Bunurile sunt mobile,* **prin natura lor** *sau* **prin determinaţiunea legii...**“ (art. 472).

Pe urmă caşi sub capitolul I cu privire la imobile, enumără în articolele următoare 473 şi 474 bunurile mobiliare care fac parte din precedentele două categorii stabilite.

A. Bunurile sunt mobili prin natura lor.

1155. Art. 473. *„Sunt mobili prin natura lor corpurile care se pot transportà dela un loc la altul...“* fără deteriorare conform firei lor şi aceasta chiar dacă de fapt stau în nemişcare ca: ancora din fundul mărilor, corăbiile ce nu părăsesc portul, morile pe plute..., sau sunt destinate a constituì imobile ca materialuri pentru clădiri chiar dacă provin de la o construcţie dărâmată. Toate acestea bine înţeles întrucât asemenea mişcătoare nu s'ar imobiliza conform regulelor explicate.

Aceste mobile prin natura lor sunt singurele bunuri mişcătoare în sensul adevărat al cuvântului în opoziţiune cu bunurile incorporale mobiliare, care, după cum vom vedea îndată, nu sunt în realitate nici mişcătoare nici nemişcătoare caşi bunurile incorporale imobiliare [1]).

Art. 473 clasifică bunurile mobili prin natura lor continuând: *„...atât acele care se mişcă de sine precum sunt animalele* (singurele care compun această subdiviziune), *precum şi acele care nu se pot strămutà din loc decât prin o putere străină, precum sunt lucrurile neînsufleţite* [2]).

---

1) V. No. 1153.

2) Deosebire care juridiceşte e fără importanţă.

1156. B. **„Bunurile sunt mobili... prin determinaţiunea legii“,** ceeace pare a vizà bunuri destinate a fi mişcătoare după placul legiuitorului. In realitate însă codul înţelege prin aceste bunuri de acele incorporale, adică drepturi, de astădată purtând asupra mobilelor pe care le califică când se referă la nemişcătoare: *„...imobili... prin obiectul la care ele se aplică“*. Este dar vorba de aceeaş categorie de bunuri care în realitate nu se pot concepe nici ca mişcătoare nici ca nemişcătoare însă pe care legiuitorul le aşează după obiectul la care se aplică, în clasa mobilelor sau imobilelor în vederea regulelor care vor fi supuse.

1157. *„Sunt mobili prin determinaţiunea legii...“* enumără art. 474:

I. *„...Obligaţiunile şi acţiunile care au de obiect sume exigibile sau efecte mobiliare...“*, adică raporturile în întreg (creanţă şi datorie) între creditori şi debitori, fiind şi deduse în justiţie, întrucât poartă asupra acelor obiecte mobiliare, care le conferă natura lor[1]), chiar dacă sunt garantate prin ipotecă, drept imobiliar.

„...sume **exigibile...“**, spre deosebire cu sume niciodată exigibile ca rentele de care se ocupă acest text în ultimul său aliniat. Prin urmare, obligaţiunile cu termen, ce este natural, vor fi şi ele mobiliare având ca obiect sus enumăratele mişcătoare.

II. *„...acţiunile sau interesele în companii de finanţe, de comerţ sau de industrie...“*, părţi de asociat în societăţi de persoană sau capitaluri, care nu pot fi decât mobiliare cât durează societatea cum n'au de obiect decât *dividende* (părţi de beneficii) a căror natură mobiliară iau pe calea determinaţiunii legii. Şi cum aceasta este adevărat şi când fondul social e compus din nemişcătoare, care aparţin societăţii cât timp ea durează, persoană deosebită de membrii ei acţionari, textul nostru continuă: *„...chiar şi* (adică *„sunt mobili...“*) *când capitalul acestor companii constă în imobili“*. In adevăr, în aliniatul său II art. 474 dispune: *„Aceste acţiuni sau interese se* **socot** *ca mobili* **numai în privinţa fiecărui din asociaţi,** *şi* **pe cât timp ţine asociaţiunea“**, căci drepturile în privinţa societăţii sau a asociaţilor după desfacerea ei când fondul acesteia se împarte între asociaţii ce o urmează, nu

1) Comp No. 1153.

pot fi decât imobiliare dacă şi întrucât acest fond conţine nemişcătoare [1]). Toate în măsura naturei declarative a împărţelii.

Este dar vorba de acele *„...acţiuni sau interese..."* bunuri mobiliare aparţinând asociaţilor, distincte de fondul social al societăţii cât ea durează şi fiind imobiliare dacă coprinde nemişcătoare, de unde toate urmările împrejurării unor titulari deosebiţi, sau naturei deosebită de mobiliară sau imobiliară [2]).

După cum se vede, reglementarea ce ne ocupă presupune personalitatea morală a companiilor de finanţe, de comerţ sau de industrie, ceeace este cazul la noi pentru toate societăţile comerciale afară de cele în participare[3]), nu însă pentru societăţile civile cel puţin în mod necontestat. lar sistemul de a considerà persoana morală ca o ficţiune, explică termenii: *„...se* **socot** *ca mobili..."* de sub al. II al art. 474.

III. *„Sunt asemenea mobili prin determinaţiunea legii veniturile perpetue sau pe vieaţă asupra statului sau asupra particularilor"*, cum ele au de obiect sume de bani sau mărfuri consomptibile.

In adevăr, prin acelc venituri legiuitorul înţelege: prestaţiuni (anuităţi) periodice în natură sau bani, datorite în schimbul unei valori primite fără ca înapoierea acesteia să poată fi cerută spre diferenţă cu dobânzile produse ale unor capitaluri exigibile. Cât despre întregul raport juridic între creditorul acelor venituri numit credirentier şi debitorul lor numit debirentier, el constitue renta fonciară sau constituită după cum valoarea înstrăinată în schimbul veniturilor e un fond ori o sumă de bani, perpetuă sau pe vieaţă după cum veniturile lor sunt datorite pentru întotdeauna credirentierului şi moştenitorilor săi ori numai pe timpul vieţei lui.

„...veniturile perpetue...", a căror răscumpărare corespunde

1) Societatea desfăcută încetând de a există, nu-i mai poate aparţine ceeace compunea fondul social şi nici beneficiile ce confereau caracter mobiliar acţiunilor şi intereselor nu se mai realizează ca atare. Cu toate acestea s'a susţinut păstrarea caracterului mobiliar al acţiunilor şi intereselor fondul social coprinzând imobile, pe timpul lichidaţiunii, când pentru posibilitatea realizării acesteia se consideră societatea ca subsistând încă, ficţiune necesară, nu însă până la păstrarea acelui caracter când dar ficţiunea trebuie a fi privită căzută, ne mai corespunzând nici unui scop.

2) Aşà, relativ la înstrăinare, ipotecare, urmărire de către creditori.

3) V. art. 253 c. com.

principiilor moderne ce nu se potrivesc cu starea de obligaţiune pentru întotdeauna, aşà că, dacă credirentierul nu poate cere înapoi capitalul înstrăinat, cată ca debirentierul să se poată libera de plata perpetuă a veniturilor răscumpărându-le pe calea restituirii acelui capital [1]).

„...*veniturile... pe vieaţă...*“ al căror capital nu numai că nu poate fi cerut înapoi de credirentier, dar care nu pot fi nici răscumpărate de debirentier [2]), caracter al oricărei rente pe timp determinat.

„...*veniturile* **perpetue...** *asupra* **statului...**“, colectivitate care având nevoie în spre scopuri obşteşti de capitaluri mari de întrebuinţat deci greu de restituit, i se impune a recurge la combinaţiunea rentei perpetue, graţie căreia nu va aveà de restituit capitalul primit putând însă răscumpărà veniturile, latitudine de natură a-i servì pentru a impune credirentierilor săi o micşorare a acelor venituri ce plăteşte, adică o conversiune în acest sens [3])

„...*veniturile .. asupra particularilor...*“, cu privire la raporturile cărora convine de ordinar împrumutul obişnuit [4]).

1158. Art. 474 înţelegând : „...*mobili prin determinaţiunea legii...*“ mişcătoare prin *obiectul căruia se aplică*, enumărarea lui nu e făcută decât cu titlul de exemplu. I se vor mai putea dar adăoga, drepturile reale mobiliare împreună cu acţiunile lor, fără a mai vorbì de orice lucruri care nefiind nici mişcătoare, nici nemişcătoare, par a trebuì să fie considerate, în tăcerea legiuitorului ca mobiliare, conform tendinţei generale.

CAPITOLUL III.

Despre bunuri în raportul lor cu cei ce le posed.

1159. Această rubrică poate fi înţeleasă în punctul de privire al bunurilor în propria lor relaţiune cu cei ce le au la dispoziţiune: concepţie greşită cum, mai înainte de toate, dreptul nu

1) V. art. 1911 c. Nap.

2) V. art. 1648 şi Dreptul 1904 No. 58.

3) Renta perpetuă va convenì adesea şi altor colectivităţi.

4) In adevăr, rentele erau mult întrebuinţate când înlocuiau împrumutul cu dobândă.

se ocupă decât de raporturi între persoane. In realitate legiuitorul vreà să anunţe în rubrica de mai sus, că se va ocupà în capitolul ce intitulează astfel, de: raporturi între persoane cu privire la bunuri şi anume: de drepturile de proprietate, folosinţă, servitute,... asupra acestora, drepturi ce tratează în titluri deosebite următoare.

1160. Art. 475 în primul său aliniat reglementează dreptul de proprietate individuală dispunând: *Veri-cine* (adică: particular în opoziţiune cu: *Bunurile care nu sunt ale particularilor...*" (al. urm.) *poate dispune liber de bunurile ce sunt ale lui...* adică: asupra cărora are un drept de proprietate, ceeace n'are loc în materie de proprietate colectivă. Aliniatul însă încheie continuând: *„...cu modificaţiunile stabilite de legi...*" Şi într'adevăr, pe deoparte nici particularii nu pot în mod absolut să dispună liber de bunurile lor, căci uneori ele sunt înalienabile ca imobilele dotale, altădată: orice mod de dispunere nu e permis; pe de altă parte şi bunurile particularilor sunt supuse la regulamente de administraţie publică, aşà: pentru aliniere, exploatare, sănătate publică, circulaţie pe căi publice, fără a mai vorbì de caracterul particular al proprietăţii rurale la noi, precum şi de tendinţa de a face din proprietate o funcţiune socială.

1161. Aliniatul II al art. 475 reglementează dreptul de proprietate colectivă statuând: *„Bunurile care nu sunt ale particularilor"* (ci ale unor colectivităţi ca: statul, judeţul, comuna) [1]) *sunt administrate, şi nu pot fi înstrăinate decât după regulele şi formele prescrise anume pentru ele"* [2]): ce le deosebeşte de bunurile particularilor care se află în principiu, după cum văzurăm, în libera dispoziţie a acestora.

1162. Dacă însă, deosebirea între bunurile colectivităţilor şi ale particularilor se află redusă prin restricţiunile arătate, aduse dreptului de proprietate al particularilor, ea descreşte încă, fiind dat regimul primei categorii de bunuri şi anume, întrucât acesta este acelaş ca al bunurilor particularilor, aşà, în materie de alienabilitate, prescripţie, servitute.

1163. Legiuitorul continuând acest capitol, enumără în

---

1) De asemenea: diverse aşezăminte de utilitate publică, precum şi instituţiuni private ca: societăţile comerciale.

2) V. § 379 c. Calim.

art. 476—478 bunuri de proprietate colectivă, iar în ultimul text art. 479, drepturi asupra bunurilor.

A. Despre bunurile de proprietate colectivă.

1164. *„...sunt considerate ca dependinţe ale domeniului public“* (art. 476), *„...sunt ale domeniului public“* (art. 477), *„...fac... parte din domeniul public“* (art. 478 al. I), ceeace înseamnă că articolele de faţă enumără bunuri naţionale, adică aparţinând colectivităţii noastre româneşti reprezentată prin Stat.

Iată această enumărare:

a) „Drumurile mari...“, adică: de interes general al naţiunii, numite căi naţionale, aşà, drumurile care leagă ţara noastră cu străinătatea, capitala ţării cu centruri mari, în care intră şi porturile; toate aceste bunuri sunt în sarcina statului, figurând în bugetul ţării [1]).

b) „...drumurile mici... **care sunt în sarcina Statului“:** căci nefiind în sarcina statului, nu intră în domeniul public al lui, dar, în acel al judeţului (drumuri judeţene), când e vorba de drumuri de interes judeţean, ca cele care leagă plăşile cu capitala judeţului, sau în acel al comunei (drumuri vicinale), interesele acesteia fiind servite (ex.: comunicaţia între comune).

c) „uliţele **care sunt în sarcina Statului...“:** aşà când constituesc porţiuni ale unei căi naţionale, cum uliţele în general, fac parte din domeniul comunal [2]).

d) „...fluviile şi râurile navigabile sau plutitoare...“: adică, pe care pot circula vase ori numai plute [3]), căci cursurile de apă nefiind măcar plutitoare într'un interes general, aparţin proprietarilor riverani [4]).

„...ţărmurile...“, bineînţeles ale mărei, adică: porţiunile de

---

1) In ceeace priveşte căile ferate, v. art. 22 l. 31 Martie 1900.

2) Deasemenea şi podurile fac parte din calea naţională a cărei prelungire constituesc.

3) V. §§ 381 şi 543/4 c. Calim.— Regul. org. al Munt. art. 165 şi Moldovei art. 158, l. 1835 şi 18 Martie 1865, precum şi 23 Iulie 1906.

4) V. art. 6. P. II. C. I. Car. şi 500 şi 502 c. Civ. — Cas. fr. 25 Févr. 1907, D. 1908, 1. 281.

teren ce aceasta acoperă şi lasă descoperite în mod alternativ sub influenţa fluxului şi a refluxului, după anotimpuri iar nu ca urmare a unor cazuri extraordinare, ex.: mari furtuni. Cât despre aceleaşi porţiuni de teren faţă de acţiunea fluviilor şi râurilor chiar navigabile şi plutitoare, ele aparţin particularilor, spre diferenţă cu dreptul roman şi vechia noastră legislaţiune, unde făceau parte din domeniul public [1]).

f) „*...adăogirile către mal...*“, adică al mării, ca accesorii malului care aparţine statului. In adevăr, aceste aluviuni constituiesc sporiri în mod treptat şi imperceptibil ale ţărmurilor de care nu mai e posibil a le deosebì, fără a se şti de unde vin. Cât despre aceleaşi creşteri la malurile fluviilor şi râurilor chiar navigabile ori plutitoare, ele sunt ale particularilor riverani caşì ţărmurile asupra căror se vor fi format (art. 495).

g) „*...locurile de unde s'a retras apa mării...*“, adică: în mod definitiv, spre deosebire cu ţărmurile descoperite în timpul refluxului, care au fost deja enumărate. Aceleaşi locuri însă fiind vorba de fluvii ori râuri chiar navigabile sau plutitoare, aparţin proprietarilor riverani (art. 496).

h) „*...porturile naturale...*“, adică formate în mod natural, în afară de intervenţia omului.

i) „*...porturile... artificiali...*“ constituite prin lucrări ca: ridicări de maluri, adânciri, de unde bazinuri, cheiuri spre adăpostire de vase cât de mari.

j) „*...malurile unde trag vasele...*“ pentru a se adăpostì până la intrarea lor în port.

Toate aceste porturi şi maluri sunt ale statului în interesul general al navigaţiunii.

k) „*...şi în deobşte toate părţile din pământul României care nu sunt proprietate particulară...*“, astfel: tunelurile, canalele, digurile, ceeace denotă că enumeraţia legiuitorului nu e limitativă.

l) „*Toate averile vacante şi fără stăpâni*“, formulă considerată ca coprinzând numai averea imobiliară [2]) ceeace lasă mişcătoare ca: res nullius, derelictae, susceptibile de ocupaţiune.

---

1) L. 3. Pr. Dig., De flumin. 43. 12,—§ 381 c. Calim.

2) Cel puţin în acest sens a fost îndreptat proiectul codului Napoleon.

m) „...*precum şi* (adică averile) *ale persoanelor care mor fără moştenitori, sau ale căror moşteniri sunt lepădate...*“ ce în sistemul nostru legislativ nu atrage o lipsă de moştenitor, cel puţin întrucât Statul este un adevărat erede în asemenea împrejurări [1]).

n) „*Porţile, zidurile, şanţurile, întăriturile pieţelor de resbel şi ale fortăreţelor...*“ : în interesul apărării naţionale.

1165. Legiuitorul declară de domeniul *public* toate bunurile enumărate, ce într'un limbagiu propriu ar însemnà că ele sunt destinate întrebuinţării obşteşti : de unde cată să rezulte inalienabilitatea, deci şi imprescriptibilitatea lor. Aceasta însă nu este cazul : ţărmurilor, adăogirilor către mal şi locurilor de unde s'a retras apa mării, averilor art. 477 şi chiar 478, întrucât : „*Aceste lucruri reintră în comerţ când nu mai servesc la uzul public...*“ (al. II), bunuri care nefiind destinate întrebuinţării obşteşti, prin urmare : alienabile şi prescriptibile, fac parte din domeniul particular al statului caşi moşiile, pădurile acestuia şi orice avere a lui, pe care o face să valoreze caşi un simplu particular [2]). Rămân dar numai celelalte bunuri ale art. 476 de domeniul public în sensul adevărat al cuvântului, precum şi cele ale art. 478, în afară de împrejurarea al. II. Acelaş lucru se poate zice cu privire la bunurile judeţene, comunale şi ale stabilimentelor de utilitate publică [3]) ; iar ca avere de domeniul public judeţean sau comunal, se pot enumărà : drumuri, închisori, spitaluri, biserici, grădini, pieţe, teatre, cimitiruri.

1166. In fine, art. 479 încheie enumărând raporturi cu privire la bunuri în modul următor :

„*Poate aveà cineva asupra bunurilor, sau un drept de proprietate, sau un drept de folosinţă, sau numai servitute*“ : toate drepturi *reale*, adică autorităţi conferite persoanelor faţă de toată lumea relativ la bunuri determinate, în spre satisfacerea de trebuinţe prin ele, în opoziţiune cu drepturile personale şi anume : autorităţi conferite persoanelor asupra unei sau unor alte persoane determinate dela care pot cere fapte sau abstenţiuni.

---

1) V. art. 652 al. II in fine.

2) V. L. 17 Dec. 1863.

3) V. L. Cons. jud. 2 Aprilie 1864 şi L. 31 Iulie 1894, 1 Maiu 1904 şi 11 Fevruarie 1906 privitoare la comune.

1167. Iată caracterele particulare ale acestor raporturi: drepturi reale, care le deosebesc de drepturile personale [1]):

1. Titularii drepturilor reale au un număr nelimitat de persoane, subiecte pasive ale raporturilor juridice în cestiune şi anume: pe toată lumea mai puţin ei, obligată de a nu-i împiedecà să-şi exercite drepturile; pe când creditorii drepturilor personale au anumiţi debitori obligaţi de a da, a face, a nu face: de unde rezultă natura absolută a drepturilor reale care sunt susceptibile a fi exercitate contra oricui, faţă de caracterul relativ al drepturilor personale neputând fi urmărite decât contra debitorilor cari contribue a le constituì sau cei ce le ţin loçul ori îi continuă.

2. Dreptul real presupune un lucru anumit asupra cărui poartă, de unde şi denominaţiunea sa, pe când dreptul personal poate fi privitor şi la lucruri nedeterminate sau fapte ori abstenţiuni numai. Lipsa elementului: lucru, din raportul absolut de care e vorba, nu înlătură însă pe acesta care tot real, dar în mod impropriu, este denumit; aşà drepturile la vieaţă, libertate, onoare, naţionalitate, legitimitate, ...care privesc totalităţi de manifestaţiuni individuale.

3. Drepturile reale însemnând o energie a titularilor lor, protejată, iar drepturile personale urmărind asigurarea unei acţiuni, atitudini, a subiectelor lor pasive: persoane în deobşte libere ca toţi oamenii, primele raporturi înlătură pe orice alt titular, pe când ultimele nu împiedecă pe debitorii lor de a se obliga şi faţă de alţi creditori: toţi aceştia având a concurà asupra bunurilor debitorilor lor comuni în mod proporţional cu creanţele lor, afară de cazurile existenţei unor drepturi particulare de preferinţă în profitul lor: raporturi reale care îndreptăţesc de ordinar şi la urmărirea obiectului asupra cărui poartă, ca toate drepturile reale spre deosebire cu cele personale [2]).

1168. Cât despre enumeraţia art. 479, ea este incomplectă. In adevăr, pe lângă drepturile de proprietate, uzufruct şi

---

1) Acestea nu trebuiesc dar confundate cu drepturile numite tot astfel atârnând în mod strict de persoana titularului ca: dreptul de uzufruct (real), dreptul la alimente.

2) Comp. §§ 403 şi 404 c. Calim. în ceeace priveşte deosebirea între drepturile reale şi personale.

servituţi, se mai pot enumărà ca drepturi reale, drepturile de uz şi abitaţiune: elemente de uzufruct reglementate de cod sub titlul acestuia [1]); amanetul, privilegiile şi ipotecile, accesorii creanţelor, primul neconferind drept de urmărire, cum poartă asupra mişcătoarelor ca şi privilegiile într'o asemenea împrejurare. In fine, unii autori mai enumără ca drepturi reale: emfiteuza considerată de alţii ca drept personal, antichreza: amanet de venituri imobiliare şi dreptul de retenţiune care face oficiul unui drept de urmărire întrucât împiedecă distribuţia preţului până la achitarea titularului său.

TITLUL II.

Despre proprietate.

Acollas: La propriété 1886. — La propriété et la question du sol (Rev. socialiste. Mai-Août—Oct. 908).

1169. Titlul de faţă după ce defineşte dreptul de proprietate sub art. 480, dispune pentru garantarea lui în art. 481, sfârşind a-i determinà întinderea prin art. 482 şi urm., cum e vorba de dreptul real cel mai complect coprinzând, pe toate celelalte, constituind o vocaţiune la plenitudinea îndreptăţirilor asupra unor bunuri.

Vom urmà pe legiuitor:

A. Definiţiunea dreptului de proprietate.

1170 art. 480; „*Proprietatea este dreptul ce are cineva de a se bucurà şi a dispune de un lucru în mod excluziv şi absolut, însă în limitele determinate de lege*". [2])

„...*a se* **bucura...**" = jus fruendi, adică: a se folosì luând fructele, fie naturale, fie civile ca: recolte, arenzi, chirii. Acest drept

1) Capitolul II art. 565—575.
2) Vezi § 462 c. Calim.

implică şi uzul = jus utendi ; aşà, a întrebuinţa o maşină, ustensile aratorii, un cal...

„...*a dispune...*“ = jus abutendi, adică: a consumà, a înstrăinà, a desfiinţà, a distruge, a întrebuinţà în mod definitiv fără posibilitatea de reîncepere pentru cel ce a uzat astfel.

„...*în mod* **excluziv...**“ : adică, pe cale de înlăturare a oricărei alte persoane dela veri-un beneficiu şi aceasta chiar fără motiv, deci şi în cazul când tolerarea vre-unui terţiu în acest sens, n'ar pricinuì nici o pagubă proprietarului.

„...*şi* **absolut...**“ : adică, în orice fel, deci: chiar abuzând, distrugând, exterminând în mod neraţional [1]).

„.. *însă în limitele determinate de lege*“: astfel se pot enumărà în sensul acesta: art. 607 şi urm., 841 şi urm. c. civ.; legea rurală din 1864 în ceeace priveşte interdicţiunea de înstrăinare, legile stabilind monopoluri... In acelaş sens pot dispune şi regulamente, bine înţeles, necontrarii Constituţiunii, legilor..., şi în aplicarea acestor; aşà, toate regulamentele comunale în materie de autorizare de clădire ori reparare, de aliniere...

Dreptul de proprietate se poate dar definì: *Acea autoritate a omului faţă de semenii săi, în virtutea căreia el îşi poate realizà fiinţa asupra bunurilor: în orice sens şi în mod cât de întins însă în limitele restricţiunilor legii.*

1171. Caracterele semnalate ale dreptului de proprietate par a-l impune, ca veşnic ; ca atrăgând neapărat libertate de dispoziţiune asupra bunurilor, la care nu s'ar putea renunţà ; ca înlăturând nu numai orice altă proprietate, dar şi orice alt drept asupra bunului la care se referă şi ca destinat a se putea exercità în orice împrejurări. Cu toate acestea se recunosc proprietăţi timporare [2]), inalienabile (ca imobile dotale), coproprietăţi, dezmembrări ale dreptului de proprietate [3]), limitări ale exerciţiului acestuia în spre protejarea de drepturi străine chiar altele decât proprietatea şi anume în măsura cerinţelor traiului social [4]). Intr'adevăr, sub toate aceste forme şi manifestări, dreptul de proprietate cât timp există îşi

1) V. art. 476 c. Calim.
2) Cum s'a văzut considerându-se proprietatea literară şi artistică.
3) Ca: uzufructul, uzul, abitaţiunea, servituţile...
4) Comp. § 478 c. Calim.

menţine caracterul de vocaţiune la tot[1]), cât despre coproprietate, ea presupunând părţi deosebite, nu compromite natura excluzivă a dreptului de proprietate, pe când limitările precedente sunt condiţiuni necesare exercitării în mod social a tuturor drepturilor, deci şi a dreptului de proprietate.

B. **Despre garantarea dreptului de proprietate.**

1172. In spre acest sfârşit art. 481 dispune: *„Nimeni nu poate fi silit a cedà proprietatea sa...“*, consecinţă a caracterului absolut al dreptului de proprietate[2]), principiu în aplicarea căruia art. 19 al Constituţiunii noastre statuează: *„Proprietatea de orice natură, precum şi... sunt sacre şi neviolabile“*. *„Nimeni nu poate fi expropriat...“*.

Acelaş text al codului civil însă continuă: *„...afară numai pentru cauză de utilitate publică...“*, şi art. 19 din Constituţie statuează mai departe: *„Prin cauză de utilitate publică urmează a se înţelege numai comunicaţiunea şi salubritatea publică, precum şi lucrările de apărarea ţării“*. De aci rezultă că, în mod excepţional, un proprietar *„...poate fi silit a cedà proprietatea sa...“*, *„...poate fi expropriat...*, însă *„...numai pentru cauză de utilitate publică...“*, care şi aceasta trebuie să privească comunicaţiunea, salubritatea, ori apărarea ţării; utilitate implicând neapărat şi necesitatea publică ce, în aceleaşi limite, cu atât mai mult se impune. Această derogare se sprijină pe principiul că, interesul public trebuie să treacă înaintea chiar a drepturilor particulare, în folosul societăţii, condiţiune a desfăşurării existenţei individuale ea însăş[3]). Cum însă nu poate fi nici de interes social ca un individ să fie spoliat, fiind dat că societăţile omeneşti cată să corespundă unor desfăşurări individuale prospere, art. 481 c. civ. termină cu cuvintele: *„...şi primind o dreaptă şi prealabilă despăgubire“*, iar art. 19 al Constit. statuează în aceeaş ordine de idei: *„...şi după o dreaptă şi prealabilă despăgubire...“*. Individul dar în interesul social poate fi silit a cedà proprietatea sa, dar şi

1) Aşà nuda proprietate faţă de dreptul de uzufruct.
2) Vezi No. 1170.
3) Vezi § 479 c. Calim.

în acelaş interes chiar, numai fiind adăpostit de pagubă, ce necesitează obligaţiunea de a-l indemnizà. Iar cum a despăgubi înseamnă a pune pe cineva, pe cât posibil, în situaţiunea anterioară unei suferinţe, pagube, caşi cum aceasta n'ar fi avut loc, indemnitatea trebuie să fie:

a) „...*dreaptă*...“ sau potrivită, după o vechie expresiune şi anume, pentru ştergerea pagubei pricinuite astfel; fiind vorba de exproprierea cu privire la un fond, indemnitatea va trebui să fie egală cu valoarea acelui fond.

b) „...*prealabilă*...“ adică realizată în întreg înainte ca expropriatul să fie privat de bunul său, ceeace se face pe cale de plată în bani [1]) şi presupune în spre eficacitatea măsurii, dreptul de retenţiune al expropriatului până la efectuarea acelei plăţi [2]).

1173. Cât despre procedura exproprierii:

I. Utilitatea publică trebuie să fie „...*legalmente constatată*...“ (art. 19 constit. al. II) şi anume: în urma unei declaraţiuni a corpurilor legiuitoare, consiliilor judeţene ori comunale, după cum utilitatea este de interes general, judeţean sau comunal; declaraţiune numită de utilitate publică [3]); aceasta în spre garantare de exproprieri nejustificate.

II. *Legi speciale vor regulà procedura şi modul expropriaţiunii*...“ (art. 19 constit. al 5). Astfel a procedat legea din 9 Fevruarie 1900, modificatoare a celei din 20 Octomvrie 1864 asupra exproprierii, ultima: anterioară Constituţiunii deci şi art. 19 al ei [4]). Ca legi de asemenea natură se mai pot cità: legea drumurilor din 1868 şi acea a exproprierii proprietăţilor inalienabile din 5 Iulie şi Decemvrie 1892 care iau măsuri spre adaptarea principiilor exproprierii, regimurilor drumurilor şi proprietăţilor rurale declarate inalienabile.

---

1) Art. 57 şi 58 L. expropr. din 9 Fevruarie 1900.

2) Vezi însă art. 69 urm. ale legii din 1864 care aduc derogări anticonstituţionale principiului despăgubirii prealabile, precum şi l. din 14 Mai 1895 şi art. 11 al l. din 11 Fevruarie 1906, care derogă la principiul despăgubirii chiar.

3) V. art. 1 L. 20 Octomvrie 1864.

4) Această lege, între altele, iea măsuri pentru a asigurà ca indemnitatea să fie justă (art. 58) şi prealabilă (art. 63)

C. Despre stabilirea limitelor până unde se întinde dreptul de proprietate.

1174. In spre acest sfârşit art. 482 dispune: „*Proprietatea unui lucru mobile sau imobile dă drept asupra tot ce produce lucrul şi asupra tot ce se uneşte, ca accesoriu cu lucrul într'un mod natural sau artificial. Acest drept se numeşte: drept de accesiune*".

1175. După ce legiuitorul în articolul precedent a căutat să asigure dreptul de proprietate în profitul individului, acì încearcă a-i garantà întinderea pentru a-l face să corespundă în realitate naturei sale de drept complect, absolut, de vocaţiune la tot: caractere întinzându-l la tot ce produce lucrul asupra cărui poartă precum şi la orice s'ar unì cu acesta ca accesoriu în mod natural sau artificial. Iată sensul textului de mai sus care numeşte raportul între proprietar şi ceilalţi oameni relativ la semnalata extensiune, drept de accesiune, sporire sau adăugire în vechia noastră legiuire [1]).

Titlul nostru continuă a se ocupà în două capitole ce urmează: de dreptul de accesiune asupra produselor şi lucrurilor unite şi încorporate.

CAPITOLUL I.

Despre dreptul de accesiune asupra celor produse de lucru.

1176. In acest capitol legiuitorul începe prin a reglementà, cu privire la diverse produse ce enumără (art. 483), dreptul de accesiune pe care îl recunoaşte în art. 482, pentru a tempera în urmă realizarea lui în virtutea echităţii în profitul unor persoane care au cheltuit pentru ca produsele să existe (art. 484), sau a căror urmare se justifică fiind date raporturile normale ale oamenilor în societate (art. 485—487).

1) Comp. § 537 şi 538 c. Calim.

1177. A. Art. 483. *„Fructele naturali sau industriali ale pământului“. „Fructele civili“. „Sporul animalelor (prăsila)“. „Se cuvin proprietarului în puterea dreptului de accesiune“.* Iată diverse produse cu privire la care dreptul de accesiune se realizează.

„Fructele...“, faţă de un bun înseamnă, tot ce acesta este menit, în spre valorarea lui, a produce în mod periodic, fără alterare imediată cel puţin a substanţei sale: o specie a produselor în general, produse care coprind şi tot ce produc bunurile, independent de menire în spre valorare, periodicitate sau lipsă de alterare a substanţei, şi care toate constituesc genul. Astfel, pot fi considerate ca fructe: recoltele, arenzile faţă de moşii, chiriile faţă de case, sporul faţă de animale, iar nu comoara, mineralele, copacii, nesupuşi unei exploatări regulate cel puţin, ca: cariere, mine, tăiere periodică [1]), care toate însă constituesc produse în sensul general al cuvântului, ce revin proprietarului,

„Fructele **naturali...**“ sunt cele produse prin singura putere a naturii în afară de intervenţiunea omului, ca: ierburile, stuhăriile, diverse produse animale.

„Fructele... **industriali...**“ sunt cele rezultând şi din activitatea omenească: ca toate produsele fabricate, recoltele..., categorie care mereu se întinde şi în paguba precedentei cum pretutindeni omul tinde a intervenì în spre ameliorare, perfecţionare.

„Fructele **civili...**“, acestea fiind numai fictive întrucât deşì îndeplinesc condiţiunile: menirei în spre valorare, periodicităţii, nealterării de substanţă..., cu privire la bunurile faţă de care sunt considerate ca fructe, nu sunt însă produse de aceste bunuri, rezultând numai din raporturi juridice (urmări din contracte) relativ la ele; astfel toate veniturile în bani ca: arenzi, chirii, dobânzi, etc.

„Sporul animalelor...“, fructe industriale ori naturale după cum omul va fi intervenit sau nu în sensul arătat.

„Se cuvin proprietarului în puterea dreptului de accesiune“, cum nu se poate înţelege ca dreptul cel mai complect, vocaţiunea la tot, în ce consistă dreptul de proprietate, să nu poarte şi asupra fructelor, cu atât mai mult că coprinde produsele în general, toate părţi din bunurile căror aparţin.

1178. De ordinar fructele se produc graţie activităţii in-

1) Comp. art. 530 şi 537.

dustriale desfăşurate de proprietarul bunului ce le dă naştere, titular care având pe acesta la dispoziţie, îi percepe şi fructele, dacă nu există regim particular legal, ori prin voinţă, ca în caz de uzufruct, arendare. Se poate însă întâmplà ca, în afară de veri-un asemenea regim special, altul decât proprietarul să fi muncit sau cheltuit pentru producerea fructelor de către un fond, un terţiu să fi deţinut mai mult timp acel fond percepându-i fructele! Ei bine, aplicarea art. 483 conduce la soluţiunea că: şi în aceste ipoteze proprietarului trebuie să aparţină toate fructele, fie ele pendente încă ori percepute, şi chiar consumate de terţiul detentor, de unde: dreptul proprietarului de a le revendică în natură sau valoare. Legiuitorul însă, pe baza echităţei cu privire la cel ce a muncit, cheltuit, posedat, aduce temperamente la exerciţiul riguros al dreptului de proprietate, la desfăşurarea absolută a acesteia, prin art. 484 şi 485.

1179. A. art. 484: „*Fructele produse de vre-un lucru nu se cuvin proprietarului, decât cu îndatorirea din parte-i de a plăti semănăturile, arăturile şi munca pusă de alţii*".

„*Fructele produse...*", oricare deci, în principiu, cum legea nu distinge, vor aparţine proprietarului şi anume: cele pendinte caşi cele percepute [1]) precum chiar cele consumate [2]), raţiunea fiind aceeaş.

„*...nu se cuvin proprietarului...*", ceeace constitue o derogare la regula ultimului aliniat al art. precedent 483, dar aceasta numai cât timp proprietarul nu îndeplineşte îndatorirea ce art. de faţă 484 îi impune în continuare. S'ar părea dar că proprietarul n'are nici un drept la fructele în cestiune cât timp n'a executat acea obligaţiune! Nu trebuieşte însă scăpat din vedere că fructele care ne ocupă aflându-se pe fond, vor reveni proprietarului împreună cu acel fond revendicat, detentorului neputându-i-se recunoaşte nici veri-un drept de retenţiune în lipsa unui text de lege.

„*...decât cu îndatorire din parte-i de a plăti...*" şi anume: spre despăgubire pentru a nu se îmbogăţi în dauna altuia. De altfel, nu se poate decât presupune că proprietarul el însuş ar fi făcut ceeace dă loc la despăgubire dacă el ar fi deţinut bunul său.

---

1) Comp. art. 485 care nu derogă la această regulă decât în profitul posesorului de bună credinţă a cărui situaţie vom studià.

2) Cu privire la care, neapărat că nu va putea fi vorba decât de remiterea valoarei lor.

„...semănăturile, arăturile şi munca...“, enumeraţie cu titlul de exemplu. Şi în adevăr, echitatea cere acoperirea oricărei pagubi de natura celor arătate: aşă cheltuelile pentru plata de impozite, reparaţiuni, pe care le-ar fi făcut şi proprietarul cărui revin fructele.

„...pusă de **alţii“**: fie posesori ori nu, legea nedistingând şi raţiunea fiind aceeaş, afară, bine înţeles, de cazurile unor regimuri particulare ca acele ale art. 524.

1180. Temperamentul acestui prim articol 484 consistă dar, în restricţiunea dreptului proprietarului asupra fructelor în sensul acordării acestei autorităţi lui, cu privire la ele, numai întrucât acoperă orice pagubă suferită de alţii pentru realizarea: producerii fructelor în cestiune, valorării fondului de producţiune.

1181. B. Art. 485: *„Posesorul nu câştigă proprietatea fructelor decât când posedă cu bună credinţă, la cazul contrariu el este dator de a înapoia productele împreună cu lucrul proprietarului care-l revendică“*.

Art. 486: *Posesorul este de bună credinţă când posedă ca proprietar în puterea unui titlu translativ de proprietate, a cărui viţii nu-i sunt cunoscute*“ (§ 416 c. Calim.).

Art. 487: *„El încetează de a fi cu bună credinţă din moment când aceste viţiuri îi sunt cunoscute*“.

„Posesorul...“: ce înseamnă că altă persoană decât proprietarul posedă: adică are în stăpânire de fapt, deţine, fie prin el însuş, fie printr'un terţiu: locatar, depozitar..., bunul de ale cărui fructe e vorba şi aceasta cu intenţiunea de a fi proprietar; posesiune care conduce la prescripţiune spre deosebire cu simpla detenţiune: posesiune de fapt numai. Fiind natural ca semnalatul posesor să perceapă, consume [1]), fructele fondului ce stăpâneşte, pe când acestea aparţin unui terţiu proprietar, pare cu totul indicat ca art. 485 să dispună: *„Posesorul nu câştigă proprietatea fruc-*

1) Ipoteză care mai înainte de toate a îndemnat pe legiuitor a intervenì pentru a împiedecà ruina posesorului ce ar aveà de restituit fructe consumate în decurs de mulţi ani, a cărui purtare se justifică faţă de acea a proprietarului care şi-a părăsit bunul, pe când dovada consumării ce e probabilă, prezintă dificultăţi. Deci, posesorul de bună credinţă câştigă şi fructele civile prin percepţiune, contrar art. particular 525, a cărui aplicare ar fi neraţională acì, cum uşor se vede.

telor... el este dator de a înapoià productele împreună cu lucrul, proprietarului care-l revendică“ [1]). Legiuitorul însă, după cum se vede, dispune în sensul arătat, continuând: „*decât când posedă cu bună credinţă...*“ şi nu impune acea înapoiere a fructelor decât: „*...la cazul contrariu...*“. Prin urmare, posesorul de bună credinţă câştigă fructele fondului ce posedă în contra regulei că: fructele aparţin proprietarului în puterea dreptului de accesiune (art. 483 al. III). Şi iată în ce consistă temperamentul adus la această regulă pe baza echităţii. Aşà dar, numai posesorul de rea credinţă rămâne sub aplicarea regulei art. 483, cât despre cel de bună credinţă: numai cu privire la produsele care nu sunt fructe.

Importă, deci, de a distinge pe posesorul de bună credinţă de cel de rea credinţă, în spre care sfârşit găsim lămuriri în următoarele art. 486 şi 487.

1182. I. Art. 486: „*Posesorul este de bună credinţă...*“ :

a) „*...când posedă ca proprietar...*“: formulă ce exclude pe simplul detentor care posedând pentru altul, nu poate fi cestiune cu privire la el, de a se crede proprietar, în ce consistă tocmai buna credinţă care ne ocupă, rezultatul unei erori [2]).

b) „*...Când posedă... în puterea unui titlu translativ de proprietate...*“ (§ 416 c. Calim).

Nu este dar suficient ca un posesor să se creadă proprietar al fondului ce posedă pentru a-i câştigà fructele conform art. 485, dar el mai trebuie să se afle într'o asemenea opiniune despre dânsul pe baza unui titlu translativ de proprietate a acelui fond în profitu-i, unei cauze de asemena natură, ca: o vânzare, un dar,

1) Cât despre simplul detentor, neapărat că percepe fructele pentru proprietarul în numele cărui posedă.

2) Comp. c. Andr. Donici C. IX § 7.—De altfel această eroare poate fi de drept: aşà când se contractă cu o persoană a cărei vârstă se ştie că e de 18 ani, crezându-se că oamenii sunt capabili la această etate, sau de fapt: astfel când se contractează cu o persoană crezută proprietar, fără ca aceasta să fie adevărat. In adevăr, legiuitorul nu distinge. (V. Bulet. 1903, p. 829.—Dreptul 1907, No. 79).

o moştenire... ce se numeşte: just titlu, căci numai astfel stând lucrurile, credinţa posesorului de a fi proprietar a părut justă legiuitorului, eroarea lui scuzabilă [1]). Un asemenea posesor însă pare a trebui să fie neapărat proprietar grăţie acelui titlu translativ, ce exclude posibilitatea de aplicare a art. 485. Nu este însă de scăpat din vedere că art. 486 continuă:

c) „*...a cărui vițiuri...*“: ce înseamnă că, pentru câştigarea fructelor conform art. 485, pe lângă că posesorul de bună credinţă trebuie să deţină cu titlul de proprietar şi în baza unui just titlu, este necesar ca acesta să aibă „*vițiuri*“ şi anume: de natură a face ca proprietatea să nu poată fi transmisă posesorului; aşà: lipsa de forme (dar, testament), incapacitatea înstrăinătorului (minoritate, interdicţiune), sau lipsa de drept din parte-i (v. Alex. T. III p. 313 şi 314 asupra eredelui aparent), inalienabilitatea bunului (dotalitate): pe când pentru ca buna credinţă, cum vom vedeà, să dea loc la prescripţiune avantajată, trebuie neapărat un titlu valabil cu privire la formă (art. 1897 al. II).

d) „*...nu-i sunt cunoscute*“... stare ce-l constitue posesor de bună credinţă. Şi în adevăr, dacă el ar cunoaşte unul numai din semnalatele viţiuri, nu cu drept cuvânt ar voi să fie proprietar, s'ar considerà astfel. Mai este nevoie de observat că această stare de necunoaştere trebueşte dovedită caşi existenţa celorlalte condiţiuni, de cel ce o invoacă, după cum orice fapt pe care cineva bazează o pretenţiune, trebuieşte probat? N'am fi reamintit aceste principii dacă un bun număr de autori şi jurisprudenţa în parte, nu s'ar fi pronunţat în sensul presupunerei bunei credinţe pe baza art. 1899 al. II: text însă de strictă interpretare cum stabileşte o prezumţie, deci aplicabil numai materiei în vederea căreia a fost edictat. (V. însă § 429 c. Calim. şi Dreptul 1903 No. 80).

1183. II. Art 487: „*El* (adică posesorul) *încetează de a fi cu bună credință din momentul când aceste vițiuri* (adică: ale precedentului art. 486) *îi sunt cunoscute*“, deci: posesorul de rea credinţă este acel care cunoaşte viţiile în cestiune, neapărat de

1) Şi cum o asemenea împrejurare are loc şi în caz de titlu putativ, (adică care există numai în credinţa posesorului) se admite, şi într'o asemenea ipoteză aplicarea art. 485. Cel puţin întrucât eroarea este scuzabilă.

asemenea acela care nu întruneşte cealaltă condiţiune a art. 486 adică: posedă fără titlu cu intenţiunea de a fi proprietar. Am arătat [1]) că acest posesor spre diferenţă cu cel de bună credinţă, în ceeace priveşte fructele *„...este dator de a înapoià productele împreună cu lucrul, proprietarului care-l revindecă..,“* (art. 485): deci, chiar dacă le-a consumat sau nu le-a perceput, cum purtarea lui este vinovată de a se fi comportat ca proprietar cu privire la un bun ce ştia că nu-i aparţine.

„El (adică posesorul de bună credinţă) *încetează de a fi de bună credinţă...“ :* ceeace făcându-l de rea credinţă, îl va împiedecà din acel moment de a mai câştigà fructele conform art. 485; toate acestea independent de cum va fi fost în această privinţă autorul său: care va fi posedat pentru el, şi fiind dat că percepţiunea este determinantă în materia ce ne ocupă. Buna credinţă originară nu e dar de astădată suficientă după cum vom vedeà că este cazul în materie de prescripţiune (art. 1895) unde posesiunea care îşi primeşte caracterul dela început, este determinantă, şi unde, deci: ea cată să continue a fi de rea credinţă şi în persoana urmaşilor, cu toată buna credinţă a lor (C. jud. 1904 p. 410 şi 411. Bulet. 1906 p. 1335).

„...din momentul *când aceste viţiuri îi sunt cunoscute...“:* ce nu va aveà loc numaidecât cu începutul procesului, posesorul putând consideră acţiunea proprietarului ca nefundată. Nu este însă mai puţin adevărat că principiul justiţiei de îndată, va atrage condamnaţiunea de restituire a fructelor din momentul cererei.

„...când aceste viţiuri îi sunt cunoscute...“ : împrejurare care nu în totdeauna va putea da loc la restituire de fructe: astfel când posesorul devenit de rea credinţă (lucru ce nu-i va fi stricat la prescripţiune) va fi prescris prin 10 sau 20 ani: situaţie ce va aveà ca urmare că fructele îi vor revenì făcând parte din fondul asupra căruia va fi devenit proprietar prin prescripţiune.

---

1) No. 1181 al. IV.

CAPITOLUL II.

Despre dreptul de accesiune asupra celor unite şi incorporate de lucru.

(§§ 537—567 c. Calim.)

1184. Dacă sub precedentul capitol, elementul provenienţei a dat loc dreptului de accesiune, în prezentul: uniunea şi incorporarea, independent de provenienţă, va aveà acelaş rezultat, ceeace dispune art. 488 prin formula: „*Tot ce* **se uneşte** *şi se* **incorporează** *cu lucrul, se cuvine proprietarului lucrului, potrivit regulelor statornicite mai jos*“.

Iată aceste reguli:

1185. *Secţiunea I. Despre dreptul de accesiune relativ la lucrurile imobile...*“: şi anume, prin unire sau incorporare ca rezultat: fie al unei activităţi desfăşurate de om, sau al operei naturii.

A. Despre dreptul de accesiune prin unire şi incorporare ca rezultat al unei activităţi desfăşurate de om.

1186. Legiuitorul începe prin a stabilì întinderea dreptului de proprietate asupra pământului, dispunând în art. 489: „*Proprietatea pământului coprinde în sine proprietatea suprafeţei şi a subfeţei lui*“, stare de lucru corespunzătoare caracterului absolut al dreptului de proprietate, realizării fiinţei omeneşti, bazată pe o desfăşurare cât de întinsă a individului.

„...*proprietatea* **suprafeţei...**“, adică a întregului spaţiu de aer cât se poate merge, atinge („cœli“), deasupra solului, volum ce se determină prin laturi perpendiculare căzând pe limitele acelui sol de a cărui proprietate este vorba.

„...*proprietatea...* **subfeţei...**“, adică acelaş spaţiu în josul, dedesuptul solului („inferorum“).

1187. Ca consecinţă a coprinderii suprafeţei pământului de către proprietatea acestuia, art. 490 dispune:

„*Proprietarul poate face asupra pământului toate plantaţiunile şi clădirile ce găseşte de cuviinţă, afară de excepţiunile statornicite la capul care tratează despre servitudini*“.

„Proprietarul poate face...“, şi anume: în virtutea dreptului său absolut care coprinde suprafaţa.

„...toate plantaţiunile şi clădirile ce găseşte de cuviinţă“. Iată în ce consistă acì acea activitate desfăşurată de om[1]), de unde accesiunea aceasta numită artificială în opoziţiune cu cea naturală a art. 495 urm.

„...afară de excepţiunile...“, aşà: cele rezultând din art. 607, 610, 612, 613, 620 la care se mai pot adăogà derogările legilor comunale, regulamentelor poliţieneşti, precum şi altor dispoziţiuni particulare.

1188. Ca consecinţă a coprinderii subfeţei pământului de către proprietatea acestuia, art. 491 dispune:

„Proprietarul poate face sub faţa pământului toate construcţiunile şi săpăturile ce găseşte de cuviinţă, şi trage din el toate foloasele ce acestea ar produce, afară de modificaţiunile prescrise de lege şi regulamentele privitoare la mine, precum şi de legile şi regulamentele poliţieneşti“.

„Proprietarul poate face...“, şi adică în virtutea aceluiaş drept absolut care coprinde şi subfaţa.

„toate construcţiunile şi săpăturile ce găseşte de cuviinţă...“: Şi în acestea consistă de astădată aceeaş activitate desfăşurată de om, de unde iarăş accesiunea artificială de care ne ocupăm.

„...şi trage din ele toate foloasele ce acestea ar produce...“, ce înseamnă că, conform principiilor expuse, proprietarului fondului îi aparţin avuţiile naturale ce acesta conţine, ca: metale, pietre de valoare, păcură, etc.

„...afară de modificaţiunile prescrise... privitoare la mine...“. După legiuirea Calimach minele nu aparţineau proprietarului solului sub care se aflau, ci Statului (§ 509) şi numai Regulamentul Organic le consideră ca ale acelui proprietar, însă cu oarecare drepturi rezervate Statului şi anume: drept de percepere a unei porţiuni din beneficii, drept de control în spre exploatare şi eventual, drept de exploatare (C. V. S. 5, art. 165). Astăzi minele sunt cârmuite de legea din 21 Aprilie 1895 modificată în 1900 şi de legea din 23 Fevruarie 1906, precum şi de regulamentul la prima

1) V No 1186/I.

lege din 10 Mai 1895 modificat în 1903. Aceste legiuiri menţin dreptul de proprietate asupra minei în profitul proprietarului solului, obligându-l însă de a cere permis de explorare (art. 16, 21, 23) şi exploatare (art. 36), dar, recunoscând drepturi de această natură şi altor persoane neproprietare în caz de neactivitate a proprietarului sau alături cu el, sub rezerva unor foloase, despăgubiri pentru proprietar (art. 4 urm.) şi toate sub supravegherea Statului, mai cu deosebire în spre garantarea exploatării de către cel ce va fi primit concesiunea, restricţiuni care toate se justifică prin interesul general ca avuţiile miniere să fie bine exploatate. După cum se vede din aceste legi, proprietatea minei apare ca deosebită de aceea a pământului ce o coprinde, de unde şi posibilitate de soartă deosebită a ei, aşà cu privire la înstrăinare, ipotecare, urmărire..., rămâindu-i ca singură legătură cu proprietatea solului, arenda datorită proprietarului acestuia (art. 55). Exploatarea petrolului însă se află la libera dispoziţiune a proprietarului solului în lipsă de pericol pentru siguranţa locuitorilor vecini (art. 65); deasemenea în ceeace priveşte exploatarea carierelor (art. 71), dar toate acestea iarăş sub controlul Statului. Cât despre exploatarea sării, ea aparţine Statului (art. 77).

„...precum şi de legile şi regulamentele poliţieneşti“, restrictive de drepturi într'un interes social.

1189. După ce art. 490 şi 491 au recunoscut proprietarului solului ca urmare a dreptului său la suprafaţă şi subfaţă (art. 489), îndreptăţirea de a plantà, clădi, construi, săpà, executà lucrări în genere, art. 492 deduce mai departe dispunând:

„Orice construcţiune, plantaţiune sau lucru făcut în pământ sau asupra pământului, sunt prezumte a fi făcute de către proprietarul acelui pământ cu cheltuiala sa şi că sunt ale lui până ce se dovedeşte din contra“.

Prezumţia de faţă pare a se impune, căci ce e mai natural decât faptul, ca proprietarul, stăpân absolut al suprafeţei şi subfeţei, să-şi fi desfăşurat activitatea în mod corespunzător întinderei dreptului său? Ce în imensa majoritate a cazurilor va fi şi conform realităţei.

Concluziunea însă a acestui text pare, în parte cel puţin, inutilă, inaplicabilă. In adevăr, chiar în lipsa prezumpţiunei art. 492, construcţiunile, plantaţiunile, lucru..., de care e vorba, ar fi ale

proprietarului solului în puterea dreptului de accesiune (art. 489, 493), ceeace prin urmare, n'ar putea fi împiedecat nici prin dovada contrarie în cestiune. Aceasta însă va putea servì pentru stabilirea drepturilor unor terţe persoane rezultând din titlu, prescripţiune (cazuri când suprafaţa ori subfaţa vor fi ale unor titulari deosebiţi de proprietarul solului), pentru a da acces acestora la o indemnitate oarecare dacă ei vor fi clădit, lucrat..., (art. 493 urm.).

1190. In fine, sub art. 493 şi 494 legiuitorul încearcă a asigura aplicarea echitabilă a principiilor stabilite prin art. 489—492 precum şi a consecinţelor trase din ele în diverse specii particulare.

1191. *Prima specie.* Art. 493: *„Proprietarul pământului care a făcut construcţiuni, plantaţiuni şi lucrări cu materialuri străine...,* de exemplu a construit cu var, cărămidă, ce nu-i aparţinea; a plantat pomi din pepiniera altuia, a împietrit drumul său cu pietriş dela vecini,... etc.

Soluţiune. „...Dară proprietarul materialurilor **n'are drept a le ridicà...“** (art. 493), pentrucă proprietarul solului va fi dobândit proprietatea asupra lor conform principiilor accesiunei (art. 489), ele pierzându-şi individualitatea prin incorporaţiune. Dar soluţiunea de faţă corespunde şi interesului public şi al constructorilor, plantatorilor, căci împiedecă desfiinţarea de îmbunătăţiri, evitând astfel stricarea unor lucrări făcute cu mari cheltueli poate.

Cât despre proprietarul materialurilor, plantelor..., cu care s'a construit, plantat..., el n'are a se plânge, căci legiuitorul în acelaş text intervine pe baza echităţii în favoarea lui dispunând: *„Proprietarul pământului... este dator* **să plătească valoarea materialurilor.** *El mai poate fi osândit după împrejurări pentru o asemenea urmare şi la* **plata de daune interese“ :** toate acestea pentru ca proprietarul materialurilor, plantelor..., să obţie valoarea în bani a acestora cu care îşi va putea procurà altele, pentru ca să fie pus în toate privinţele într'o situaţiune echivalentă cu acea pe care ar fi avut-o dacă construcţiunile, plantaţiunile, lucrările..., n'ar fi avut loc (v. § 562 c. Calimach).

1192. *Observaţiune. a)* In prezenţa acestui proces obiectiv de incorporaţiune cu efectul său absolut arătat, dispare orice posibilitate de stare contrarie; deaceea avem rezultatul, semnalat fără

ca proprietarul solului să fie şi al materialurilor, plantelor : ce am văzut că se cere pentru realizarea imobilizaţiunii prin destinaţie. De unde deducem că materialurile, plantele..., cu care s'a construit, plantat, recăzute în starea lor anterioară prin dărâmare, desrădăcinare, n'ar putea fi revendicate de fostul lor proprietar. *b)* Mai este nevoie să observăm că proprietarul constructor, plantator, al art. 493 fiind de bună credinţă, va fi devenit proprietar al materialurilor de construcţiune, al plantelor de plantat, prin singurul fapt al posesiunei acestora conform art. 1909, al. I?

1193. *A doua specie:* art. 494 : *„Dacă plantaţiunile, construcţiunile şi lucrările au fost făcute de către o a treia persoană cu materialurile ei...“* (neapărat pe pământ străin); aşă, aceasta a construit cu cărămida ei, cu varul său pe un loc străin, a plantat pomi dintr'o pepinieră a sa pe moşia altuia, a împietrit drumul vecinului cu pietriş dintr'o carieră a sa, totul trebuind dovedit (art. 492), şi presupunându-se, bine înţeles, că s'a petrecut fără ştiinţa proprietarului, căci altfel cată să urmeze situaţiunea voită de părţi.

Soluţiune: „...proprietarul pământului are dreptul de a le ţinea (adică : *„...plantaţiunile, construcţiunile şi lucrările“) pentru dânsul, sau de a îndatorà pe acea persoană* (adică pe constructor, plantator,...) *să le ridice“:* căci primul va fi devenit proprietar şi asupra acelor plantaţiuni, construcţiuni, lucrări, în virtutea dreptului de accesiune, pe când în calitatea-i de proprietar al solului poate să pretindă ştergerea oricărei urme de activitate străină asupra acestuia ce cade în absoluta-i stăpânire. (V. c. Car. P. II. C. I art. 3 şi 4 şi c. Calim. §§ 563—567).

1194. Apoi sub aliniatul II, art. 494 continuă a aplică pe bază de echitate aceleaşi principii în următoarele două cazuri :

I. *„Dacă proprietarul pământului cere ridicarea plantaţiunilor şi construcţiunilor...“:* adică, dacă exercită a doua facultate conferită lui de aliniatul precedent.

Soluţiune: „... ridicarea va urmà cu cheltuiala celui ce le-a făcut, el poate chiar după împrejurări fi condamnat la daune interese pentru prejudiciile sau vătămările ce a putut suferì proprietarul locului“: deci, nu numai că constructorul, plantatorul, n'are a fi desdaunat de paguba suferită în urma restabilirii din parte-i a situaţiunii anterioare cuvenite proprietarului, dar este el

însuş ţinut de a despăgubì pe proprietar pentru vătămările ce i-ar fi pricinuit construcţiunile, plantaţiunile,... sau ridicarea lor, fapte ce nu decurg din veri-un drept al constructorului, plantatorului şi care nu trebuie să atingă pe proprietarul solului în plenitudinea prerogativelor sale absolute.

II. *„Dacă proprietarul voieşte a păstrà pentru dânsul acele plantaţiuni şi clădiri...“* : adică, dacă exercită prima facultate conferită lui de aliniatul precedent.

Soluţiune: „...el este dator a plătì valoarea materialurilor şi preţul muncii, fără ca să se iea în consideraţiune sporirea valoarei fondului, ocazionată prin facerea unor asemenea plantaţiuni şi construcţiunî...“ : aceasta pe baza echităţii care se opune ca proprietarul să se îmbogăţească în dauna constructorului, plantatorului. (C. jud. 1906, No. 51).

După ce legiuitorul a statuat astfel conform principiilor stabilite şi a echităţii, tot pe baza acesteia se grăbeşte a continuà în art. 494 :

1195. *Ipoteză: „...Cu toate acestea* (deci, statuare excepţională, după norma arătată) *dacă plantaţiunile, clădirile şi operile au fost făcute de către o a treia persoană de bună credinţă...“* Prin urmare, regulile de până acì nu sunt aplicabile decât posesorului de rea credinţă, care pare a fi acela ce n'ar întrunì condiţiunile art. 486 [1]). Nu trebuieşte însă scăpat din vedere că ultimul text este privitor la achiziţiunea fructelor : materie specială şi că art. de faţă nu reproduce cuvintele art. 555 coresp. c. N. : *qui n'aurait pas été condamné à la restitution des fruits...“:* de unde un oarecare dubiu dacă art, 494 a înţeles a se referì la posesorul de bună credinţă al art. 486, sau la orice posesor care se crede proprietar independent de veri-ce alte condiţiuni, spre diferenţă cu posesorul de rea credinţă care ştie că nu este proprietar al fondului ce posedă. In orice caz însă, buna credinţă trebuie să fi existat în momentul când s'au efectuat lucrările.

1196. Iată acum soluţiunea excepţională a art. 494 cu privire la acest posesor de bună credinţă : *„...proprietarul pământului nu va putea cere ridicarea sus ziselor plantaţiuni, clădiri şi lucrări, dar va aveà dreptul sau de a înapoià valoarea ma-*

1) V. Alexandrescu, l. cit. p. 347 Nota 1.

terialurilor şi preţul muncii sau de a plăti o sumă de bani egală cu acea a creşterii valoarei fondului".

Prerogativele proprietarului solului devenit prin accesiune şi proprietar al plantaţiunilor, clădirilor, lucrărilor de care este vorba, sunt dar restrânse faţă de posesorul de bună credinţă. Intr'adevăr, cu tot caracterul absolut al dreptului său de proprietate graţie căruia ar trebui să i se acorde facultatea de a pretinde ştergerea oricărei urme de activitate străină asupra fondului său, ca faţă de posesorul de rea credinţă, el, după cum se vede, nu poate cere ridicarea plantaţiunilor, clădirilor, lucrărilor, de astădată, şi aceasta pe baza echităţii în consideraţiunea acelui posesor de bună credinţă a cărui desfăşurare de activitate se justifică asupra unui sol ce credea al său. Posesorul de bună credinţă va putea dar sili pe proprietarul solului a luă în consideraţiune plantaţiunile, clădirile, lucrările făcute de el, însă pentru a se împiedecă îmbogăţirea proprietarului în paguba sa, legiuitorul dă drept posesorului la indemnizare şi cum în definitiv caracterul absolut al dreptului proprietarului este atins, i se recunoaşte facultatea de a despăgubi fie în mod propriu zis adică: înapoind valoarea materialurilor şi preţul muncii, fie plătind valoarea de creşterea fondului în urma lucrărilor făcute. Şi aşà proprietarul solului va putea alege regularea îndemnizării în modul care i se va părea cel mai avantajos şi anume: prima cale sau a doua, după cum acea sau aceasta va necesita un mai mic sacrificiu: ceeace de ordinar va fi cazul ultimei, când, bine înţeles, nu se va luà în seamă decât situaţiunea din momentul regulărei despăgubirii, abstracţiune făcându-se de foloasele reale ale proprietarului sau de pierderile lui fortuite dela epoca construcţiunilor, plantaţiunilor, lucrărilor, înainte.

1197. *Observaţiuni:* I. După cum se vede, reglementarea de faţă e de natură a aduce pentru posesorul de bună credinţă o situaţiune mai puţin avantajoasă decât acea a posesorului de rea credinţă, căci dacă acesta poate fi silit a ridică construcţiunile, plantaţiunile, lucrările (art. 494/I), ceeace nu se poate pretinde dela cel d'întâiu (art. 494/II in fine), posesorul de rea credinţă, în caz de menţinere a lucrărilor, va aveà drept la: *„...valoarea materialurilor şi preţul muncii..."* (despăgubire complectă) *„...fără ca să se iea în consideraţiune sporirea valorii fondului..."* de ordinar inferioară unei indemnizări complecte, care se va putea luà în

consideraţiune faţă de posesorul de bună credinţă (art. 494/II in fine). De altfel situaţiunea posesorului de bună credinţă va putea fi impusă celui de rea credinţă prin ameninţări de a-l îndatorà, dacă nu se supune, la dărâmare, ridicare. Acesta însă nu va aveà decât a rezistà unor asemenea ameninţări şi dacă proprietarul solului preferă păstrarea lucrărilor plătind o sumă chiar superioară plus valutei rezultând din ele, iată pe posesorul de rea credinţă avantajat faţă de cel de bună credinţă. II. Art. 494 vizând despăgubirea posesorului constructor pe baza principiului echităţii că nimeni nu se poate îmbogăţì în dauna altuia, se admite că acest posesor fiind de bună credinţă, poate urmărì în spre indemnizare pe proprietarul solului asupra bunurilor sale şi că, chiar posesorul de rea credinţă are dreptul cel puţin la plus valuta rezultând din lucrări când dărâmare, ridicare, nu poate aveà loc. Cu toate însă că un drept al posesorului de a reţine lucrările până la despăgubire ar asigurà realizarea acesteia pe care o urmăreşte legiuitorul, un asemenea drept care conduce la un adevărat privilegiu e greu de admis în lipsa unui text formal, absolut necesar pentru ca privilegii să poată aveà loc (v. C. jud. 1906 No. 29). III. Mai este nevoie de observat că proprietarul solului nu va putea opune posesorului de bună credinţă compensarea indemnităţii ce-i datoreşte cu fructele percepute de acesta în timpul bunei sale credinţe, cum el nu le datoreşte în spre stingerea datoriei proprietarului solului, de oarece le va fi dobândit conform art. 485?

B. **Despre dreptul de accesiune ca rezultat al operei naturii,** şi anume: **al acţiunii cursurilor de apă** şi al **acelei a unor anumite animale.**

I. *Dreptul de accesiune în urma acţiunii cursurilor de apă,* şi anume: asupra solului întrucât *este crescut pe această cale, rupt astfel* sau *format* ori *transformat* în acelaş mod.

a) *Despre dreptul de accesiune relativ la solul crescut prin acţiunea cursurilor de apă.*

1198. *Ipoteze de sol crescut: „Creşterile de pământ ce se fac succesiv şi pe nesimţite la malurile fluviului şi a râurilor“* (art. 495). *„...pământurile lăsate de apele curgătoare când*

ele se retrag pe nesimţite dela unul din ţărmuri şi se îndreaptă către celalt ţărm..." (art. 496). Două moduri de creştere a solului sunt dar formulate şi anume: cel ce „*...se numeşte* **aluviune**..." (art. 495), creştere succesivă, pe nesimţite: incrementum latens: de unde strângere de materii care măresc solul, şi creşterea în urma retragerii pe nesimţite a apelor curgătoare dela un ţărm, astfel părăsit: relictum, relais.

1199. *Soluţiuni ale acelor ipoteze: Aluviunea este în folosul proprietarului riveran când e vorba de un fluviu sau râu navigabil, plutitor sau neplutitor...*" (art. 495). „*Tot ale proprietarului riveran sunt şi pământurile lăsate de apele curgătoare...; proprietarul ţărmului de unde apa s'a retras profită de aluviune fără ca proprietarul ţărmului opus să poată reclama pământul cel pierdut.*" (art. 496 al. I) Toate acestea în virtutea dreptului de accesiune fiind date: incorporarea materiilor ce produc acele creşteri succesive şi adăogarea pământului lăsat, la malul proprietarului mărginaş. Dar, soluţiuni de altă natură par şi greu de găsit sau nepractice, căci cui altul decât proprietarului riveran s'ar putea atribui nişte materii venite nu se ştie de unde [1]) şi câte dificultăţi n'ar pricinui reclamarea proprietarului deposedat în definitiv în urma operei naturii distribuitoare de avantajii şi pagubi? In orice caz însă legiuitorul n'aveà a distinge între apele navigabile, plutitoare şi neplutitoare, neputând decât dispune cu privire la toate apele curgătoare, a căror maluri aparţin proprietarilor mărginaşi, spre deosebire cu malurile mării care fiind ale Statului, art. 496 încheie într'un aliniat II: „*Acest drept* (adică: al al. I) *nu are loc în privirea pământurilor părăsite de apa mării*": ce înseamnă că aceste pământuri vor fi ale Statului, care el, e proprietarul mărginaş al mării [2]). Deasemenea legiuitorul nu putea decât dispune: „*Aluviunea nu are loc în privirea lacurilor, eleşteurilor şi a iazurilor; proprietarul lor conservă totdeauna pământul acoperit de apă, când ea este la înălţimea scurgerei*

1) Ceeace, de acord cu principiul accesiunii, indică aceeaş soluţiune şi în caz de augmentări *perceptibile*, legiuitorul statuând de eo quod plerumque fit. S'a susţinut însă şi, că asemenea augmentări fiind neprevăzute, nu aparţin nimănui, deci se cuvin Statului ca fără stăpân.

2) Aceeaş soluţiune în caz de aluviune la un drum public, care va reveni dar: Statului, departamentului ori comunei căror aparţine un astfel de mal.

eleşteului, iazului, chiar dacă câtimea apei ar scădeà în urmă; şi vice-versa, proprietarul iazului nu câştigă nici un drept asupra pământului riveran, ce se acoperă de apa iazului când urmează vărsături extraordinare" (art. 497). Intr'adevăr, lacurile, eleşteurile, iazurile, proprietăţi particulare, sunt cu totul independente de proprietarii mărginaşi, spre diferenţă cu apele curgătoare care par, în sistemul nostru legislativ, a aparţine acelor proprietari fiind nenavigabile şi neplutitoare şi a căror matcă părăsită pare a trebui să revină acestora când ar fi navigabile sau plutitoare.

1200. In fine, în interesul general al navigaţiunii, art. 495 atribue aluviunea: *„...cu îndatorire însă pentru proprietar* (adică: cel mărginaş devenit proprietar şi al aluviunei) *de a lăsa, pe pământul său, drumul trebuitor pentru conducerea vaselor*" *:* ceeace constitue în sarcina proprietarului riveran o servitute legală destinată a purtà asupra oricărei porţiuni de pământ mărginaşe unei ape curgătoare navigabile, deci şi asupra solului aluvionat ca mai înainte asupra malului necrescut.

1201. *Observaţiune.* Aluviunea având a urmà soarta malului la care se incorporează ori adaogă, dreptul de proprietate al proprietarului mărginaş asupra ei, va fi supus aceloraşi reguli şi condiţiuni caşi dreptul său de proprietate asupra malului; astfel în ceeace priveşte restricţiunile la dreptul de proprietate ca: servituţile în general, ipoteca, ...care purtând asupra malului; vor afectà şi creşterea lui. Deasemenea relativ la împărţeala între coproprietarii de mal cari vor fi dobândit creşterile lui: *„...după analogia lăţimei...*" (§ 545 c. Calim.) sale dealungul apei.

b) *Despre dreptul de accesiune cu privire la solul rupt prin acţiunea cursurilor de apă* (comp. Instit. De rerum divis II, 1 § 21. Dig. l. 7 § 2 De adquir. rerum domin. 41, 1. — C. Car. P. II C. 1 art. 5 § 2. — C. Calim. § 552).

1202. *Ipoteză: „Dacă un fluviu sau un râu navigabile, sau nu,* **rupe deodată o parte mare şi care se poate recunoaşte,** *de pământ, şi o lipeşte la pământul unui alt proprietar...*" (art. 498): ceeace constitue *avulziunea,* spre diferenţă cu aluviunea, creştere lentă, succesivă şi pe nesimţite (art. 495).

„. .*şi o lipeşte de pământul unui alt proprietar...*", deci, fie pe cale de juxtapoziţiune ori de suprapoziţiune, cum legiuitorul nu distinge.

Soluţiune: „...acea parte (adică: de pământ ruptă) *rămâne al cui a fost pământul dela care s'a rupt; însă dacă se va reclamà în termen de 1 an“* (art. 489).

1203. Aşà dar, în principiu, legiuitorul nu mai aduce deastădată la realizare regula accesiunii cu toată încorporarea presupusă şi anume: de oarece în ipoteza de faţă se ştie de unde provine terenul de augmentare care pe lângă că se recunoaşte meritä de a fi luat în seamă (argum. cuvintele: *„...o parte mare...“*) pentru a se împiedecà spoliarea simţitoare a proprietarului terenului avulzionat. Ceeace face că o soluţiune în sensul accesiunii nu se impune acì nefiind nici de natură a simplificà situaţiunea cu respectul echităţii [1]). Cum însă faptul semnalatei incorporări nu poate fi trecut cu vederea în paguba unui exerciţiu comod al dreptului de proprietate, art. 498 nu menţine, după cum se vede, dreptul de proprietate al proprietarului porţiunii de teren avulzionate asupra acesteia, decât cu condiţiunea ca el să o reclame: *„...în termen de 1 an“*, ce neîndeplinindu-se, e considerat ca renunţător [2]) deci, va pierde dreptul său de proprietate asupra ei în profitul proprietarului terenului de alipire care va dobândì acea proprietate, aceasta chiar dacă nu se va fi pus încă în posesiunea solului care îi măreşte terenul [3]). Consideraţiunile de faţă care justifică această renunţare tacită admisă de legiuitor, nu pot decât sprijinì în intenţiunea lui şi orice alte fapte din care ar reeşi cu siguranţă voinţa de a renunţà a proprietarului avulzionat, prin urmare şi renunţarea expresă a lui, graţie căreia va putea evità cheltuelile unei reclamaţiuni costisitoare, mai cu deosebire dacă se admite că aceasta trebuie să consiste într'o luare înapoi a solului avulzionat pentru transportarea lui la locul de unde a fost rupt. Se susţine însă şi, că proprietarul terenului rupt ar fi îndreptăţit, de

1) Şi în adevăr, sistemul despăgubirii proprietarului ce a suferit avulziunea de către acel care ar fi devenit proprietar prin accesiune al terenului rupt presupune cercetări minuţioase, de unde: discuţiuni, procese.

2) Prezumţie juris et de jure cum atrage interzicerea unei acţiuni în justiţie, ce înseamnă că exclude proba contrarie.

3) Spre deosebire cu c. Nap. al cărui text corespunzător încheie: *„...après ce délai, il n'y sera plus recevable à moins que le propriétaire du champ auquel la partie enlevée a été unie n'eut pas encore pris possession de celle-ci“* (art. 559), formulă nereprodusă de legiuitorul nostru.

a-şi exercità dreptul său de proprietate asupra lui la locul de alipire ceeace,—este adevărat, în urma operei naturii,—ar lipsì pe proprietarul terenului de alipire de o porţiune de sol în caz de suprapoziţiune şi de contiguitate în dreptul alipirii cu cursul de apă în caz de juxtapoziţiune [1]).

c) *Despre dreptul de accesiune relativ la solul format prin acţiunea cursurilor de apă.*

Ipoteze: „Insulele şi prunturile care se formează în albia fluviilor şi a râurilor navigabile sau plutitoare...“ (art. 499). *„Insulele şi prunturile care se formează în râurile nenavigabile şi neplutitoare...“* (art. 500).

1204. Formaţiunile de sol despre care este vorba consistă în: 1) Insule sau ostroave, adică orice teren ce iese la iveală într'un curs de apă în urma descoperirii albiei lui prin scăderea nivelului apei, ce exclude formaţiunile care n'au nimic comun cu albia unui curs de apă ca aşà numitele insule plutitoare (L. 65 § 2 Dig. 41, 1), (arg. şi cuvintele: „...ce se formează *în albia...*“; 2) Prunturi, adică orice teren ce iese la iveală într'un curs de apă în urma ridicării albiei lui deasupra nivelului apei prin îngrămădiri asupra aceluiaş punct de materii diverse ca pietriş, nisip...

Soluţiuni: „...Sunt ale Statului dacă nu i se opune titlu sau prescripţiune (art. 499), *„...sunt ale proprietarului ţărmului pe care ele s'au format; dacă insula formată trece peste jumătatea râului, atunci fiecare proprietar riveran are dreptul de proprietate asupra părţii de insulă ce se întinde spre el, pornind dela jumătatea râului“* (art. 500).

1205. După cum cursurile de apă sunt dar navigabile sau plutitoare ori nu, insulele şi prunturile ce se formează pe albia lor aparţin Statului în interesul general al navigaţiunii ori proprietarului ţărmului. Ceeace pare indicat cum insulele şi prunturile sunt porţiuni din albie care *ca atare* împreună cu fluviile şi râurile pe care le susţine este a Statului, acestea fiind navigabile ori plutitoare (art. 476) [2]) şi a proprietarilor mărginaşi, ele nefiind

1) V. Alexandrescu l. cit. p. 367 şi 368.
2) C. Calim. § 543.

nici navigabile nici plutitoare (art. 502). Se vede, prin urmare, că legiuitorul nu statuează acì decât cu privire la porţiuni *din albia* cursurilor de apă, ce exclude deci insulele plutitoare (v. No. 1204) care se confundă cu fluviile ori râurile pe care plutesc.

1206. *„...sunt ale Statului...“* (art. 499). S'ar părea dar că insulele şi prunturile de care este vorba cad în domeniul public al Statului cum este cestiune de a se servì interesele generale ale navigaţiunii. Această soluţiune însă nu se poate susţine faţă de acelaş text care continuă: *„...dacă nu i se opune titlu sau prescripţiune...“*, ceeace presupunând acele insule, prunturi, alienabile şi prescriptibile, ele sunt astfel clasate în domeniul privat al Statului.

1207. *„...sunt ale proprietarului ţărmului* **pe care** *ele s'au format..“* (art. 500), adică: *în dreptul şi partea* căruia s'au format cum e vorba de insule, prunturi, care se formează în mijlocul apei curgătoare iar nu de formaţiuni pe ţărm ca aluviunea. Şi într'adevăr legiuitorul a înţeles să reproducă art. cor. 561 c. Nap. care dispune: *„...du côté où l'île s'est formée“*. De altfel soluţiunea de faţă nu e decât aplicarea principiului proprietăţii în profitul proprietarilor mărginaşi ai cursurilor de apă nenavigabile şi neplutitoare, proprietate care aparţinându-le dela ţărmul lor în toată întinderea lui până la mijlocul cursului de apă (adică pe jumătate), orice insulă ori prunt ce s'ar formà în acest spaţiu, ar aparţine fiecăruia din ei, spaţiu limitat prin ţărm şi o linie imaginară cu cursul de apă trasă la distanţă egală de cele două ţărmuri. Insulele şi prunturile care s'ar formà dar în dreptul mai multor proprietari de aceleaşi margini, ar aparţine fiecăruia din ei până unde se află faţă de ţărmul său. Se poate însă întâmplà ca acea linie mediană să treacă prin vre-o insulă sau prunt. Ei bine, ea va constituì limita între proprietarii celor două ţărmuri în dreptul cărora s'a format insula sau pruntul, devenită în aceste proporţiuni coproprietate a acelor proprietari. Iată ce înţelege art. 500 dispunând: *„dacă insula formată trece peste jumătatea râului, atunci fiecare proprietar riveran are dreptul de proprietate asupra părţei de insulă ce se întinde* **spre el, pornind dela jumătatea râului“** (V. §§ 544, 545, 546 c. Calim.).

d) *Despre dreptul de accesiune relativ la solul transformat prin acţiunea cursurilor de apă.*

Ipoteze: I. *„Dacă un râu sau fluviu formându-şi un braţ nou, taie şi înconjoară pământul unui proprietar riveran şi face prin acest chip o insulă...“* (art. 501). *„Dacă un fluviu sau un râu îşi face un nou curs părăsind vechia sa albie...“* (art. 502).

1208. In primul caz, după cum se vede, transformarea consistă în acoperirea cu apă a unei porţiuni din teritoriul cuiva, în al doilea caz, în descoperirea unei porţiuni de teritoriu (vechia albie) în schimbul acoperirii unei alte porţiuni (noua albie) [1]).

Soluţiuni: I. *„...proprietarul nu pierde pământul ce s'a transformat în insulă, chiar dacă el s'a făcut de un fluviu sau de un râu navigabil sau plutitor...“* (art. 501). *„...această albie se împarte între proprietarii mărginari...“* (art. 502). (V. Bulet. Cas. 1900 p. 1186 urm.).

1209. Prima soluţiune n'aveà nevoie a fi formulată, ea impunându-se prin forţa lucrurilor. Intr'adevăr, cum ar fi putut să fie vorba de pierderea pământului transformat în insulă de către proprietar care e îndeajuns atins prin acoperirea cu apă a unei porţiuni din solul său? In virtutea căror principii o asemenea pierdere ar putea să se realizeze? Dar, se va obiectà: insulele nu sunt ale proprietarilor mărginaşi sau ale Statului în virtutea art. 499 şi 500? Răspundem: Da! însă aceasta ca consecinţă a proprietăţii asupra cursurilor de apă (art. 476 şi 502), pe când acì o asemenea urmare nu este de tras, proprietar fiind persoana al cărui sol s'a transformat conform ipotezei I. De altfel soluţiunea pare atât de indicată că legiuitorul, după cum se vede, o menţine fiind vorba chiar de acţiunea unui curs de apă navigabil sau plutitor, când interesul general ar fi cerut, poate, ca insula formată să aparţină Statului.

Observaţiune. Situaţiunea proprietarului care a suferit transformarea ipotezei I în urma acţiunii unui curs de apă navigabil,

---

1) Totul trebuind a fi neapărat opera naturii, ce exclude asemenea transformări rezultând din lucrări de mână de om (comp. § 553 c. Calini şi Dreptul 1906 No. 68 precum şi 1886 No. 51).

este însă în particular mai grea, el ca devenit mărginaş al acestuia trebuind a suportà servitutea art. 495 in fine.

1210. A doua soluţiune nu este decât desfăşurarea principiului atribuţiunii Statului în interesul general: numai a fluviilor sau râurilor navigabile sau plutitoare *ca atare*, orice curs de apă, în afară de această derogare, aparţinând proprietarilor mărginaşi. Va aparţine dar proprietarilor riverani nu numai albia părăsită de un curs de apă nenavigabil şi neplutitor: acesta în întregul său fiind al lor [1]), dar şi albia părăsită de un fluviu sau râu navigabil ori plutitor, albie care fiind părăsită, deci ne mai susţinând acel fluviu sau râu, nu mai este de interes general ca ea să aparţină Statului: deci cată să fie a celor cari în principiu sunt proprietari ai cursurilor de apă. Cât despre proprietarul terenului acoperit, el va suferì paguba: operă a naturii, precum îi sunt destinate şi foloasele ce aceasta aduce, din cari face parte vecinătatea cu un curs de apă ce dobândeşte în specie.

Observaţiuni. Această soluţiune a codului nostru confirmă părerea că: cursurile de apă nenavigabile şi neplutitoare sunt ale proprietarilor mărginaşi, pe când soluţiunea codului Napoleon care atribue albia părăsită ca despăgubire proprietarilor terenului acoperit (563), împinge spre opinia că râurile nenavigabile şi neplutitoare aparţin Statului sau nu sunt ale nimănui: căci altfel cum s'ar înţelege o indemnizare cu bunuri particulare străine? [2]) Mai este nevoie de observat că aceeaş soluţiune a codului nostru cu privire la cursurile de apă navigabile sau plutitoare nu atrage realizarea unei adevărate exproprieri în dauna Statului, fiind vorba numai de un sfârşit de afectare la susţinerea cursului de apă: funcţiune care singură atribuià albia acestuia într'un interes general, Statului (v. No. 1210), pe când norma cată a fi: cursurile de apă riveranilor? (V. însă Alexandrescu eod. loc. p. 379).

II. Despre dreptul de accesiune cu privire la anumite animale.

1211. Legiuitorul dispune relativ la această materie: *Orice animale sau sburătoare sălbatece trec în cuprinsul nostru, se fac*

1) Arg. şi art. 582 şi 583. — V. însă Dreptul 1907 No. 8.
2) V. însă legea din 8 Aprilie 1898.

ale noastre, pe cât timp rămân la noi, afară numai dacă asemenea trecere s'a ocazionat prin fraude sau artificii..." (art. 503).

1212. Expresiunile: „*Orice animale...*" sunt de natură a face să se creadă că legiuitorul vizează printr'ânsele: toate fiinţele din regnul animal; textul de faţă însă continuă: „*...sau sburătoare* **sălbatece...**": de unde s'ar putea trage concluziunea că este vorba numai de animalele sălbatece: „*ferae naturae*": lucru inadmisibil căci aceste animale, fiind dată firea lor, nu se pot dobândi decât prin ocupaţiune [1]) şi cum continuăm a fi proprietari ai animalelor domestice chiar după ce au fugit de sub paza noastră [2]), ceeace este iar contrariu soluţiunii art. 503, acest text nu se poate referi decât la animale de acelea care ocupă o treaptă de mijloc faţă de precedentele: adică la cele semidomestice sau semisălbatece, ca: porumbeii, iepurii de casă,... soluţie conformă art. coresp. 564 c. Nap. şi tradiţiunei. (V. Reg. org. art. 179 al. 4, sub art. 1 c. Car. şi § 507 c. Calim.) potrivindu-se şi cu presupunerea: „*...pe cât timp rămân la noi*".

1213. Faptele: „*...trec în cuprinsul nostru... pe cât timp rămân la noi...*" atrăgând realizarea dreptului de accesiune, este natural ca art. 503 să dispună în vederea acestor ipoteze: „*...Se fac ale noastre...*": adică: ca accesorii ale fondului pe care trec şi unde rămân: stare de lucruri, cu a cărei dispariţiune, soluţiunea de faţă nu va mai putea aveà loc decât cu privire la proprietarul altui fond relativ la care s'ar fi realizat aceleaşi fapte.

1214. Art. 503 însă închee: „*afară numai dacă asemenea trecere s'a ocazionat prin fraude sau prin artificie...*", caz care pare dar a exclude precedenta soluţiune în profitul proprietarului cărui aparţineau înainte de trecere pe fondul nostru a animalelor în cestiune, animale care, prin urmare, nu se mai „*fac ale noastre*", ci rămân ale acelui proprietar care le va putea revendică. Şi în adevăr, s'ar putea oare admite ca mijloace necinstite ca frauda, artificii dolozive,... să conducă la dobândirea proprietăţii? Nu trebuieşte însă scăpat din vedere că, în teoria accesiunii, singurul element al unirii, independent de mijloacele în-

1) V. c. Caragea P. II, C. I, art. 1.—C. Calimach §§ 502 şi 503.—C. civ. art. 648 şi legea asupra vânătoarei din 1906.

2) Abstracţiune făcându-se, neapărat, de prescripţiunea imediată.

trebuinţate pentru a realizà pe aceasta, atrage dobândire de proprietate: ceeace, în specie, ar trebui dar să rezulte din singura trecere *„...în cuprinsul nostru... cât rămân la noi...“* a animalelor de care e vorba, oricare ar fi mijloacele întrebuinţate în spre acest sfârşit, proprietarul păgubit neavând decât a acţionà în dezdaunare pe autorii de procedeuri necorecte.

1215. *„Secţiunea II. Despre dreptul de accesiune relativ la lucrurile mişcătoare.“* Şi anume: prin *unire, transformare, amestecare...*, ordine în care secţiunea de faţă tratează materia, terminând cu oarecare *reguli generale.*

A. Despre dreptul de accesiune prin unire.

I. Normă.

1216. *Ipoteză*: *„Dacă două lucruri a doi deosebiţi stăpâni s'au unit împreună încât amândouă formează un singur tot, dar se pot despărţi şi conservà fiecare în parte după despărţire,“* (art. 504): ceace constitue aşà numita adjuncţiune, presupunându-se încă, că un lucru din acestea *„constitue partea principală“* faţă de celalt: parte accesorie; aşà: o brăţară cu briliantul adaptat la ea, un tablou şi cadrul în care se află...

Soluţiune: „...atunci totul format este al proprietarului lucrului care constituie partea principală, rămâind el dator a plăti celuilalt proprietar preţul lucrului ce a fost unit cu principalul“ (art. 504): ce înseamnă, o aducere la realizare a dreptului de accesiune în sensul regulei: accesoriul urmează principalul, ţiindu-se seamă şi de echitate, consideraţiune care a determinat pe legiuitor a prescrie: indemnizarea proprietarului lucrului accesoriu, cum ar fi fost nedrept ca proprietarul lucrului principal să se îmbogăţească în paguba lui.

Observaţiune. După cum se vede, proprietarul lucrului accesoriu nu-l poate revendicà nici chiar dacă separarea acestuia de lucrul principal e realizabilă fără deteriorarea ultimului: sistem diferit de cel roman (Instit. De rer. div. II, 1, § 26) urmat de vechia noastră legiuire (comp. § 555, c. Calim.), după care acea

revendicare putea să aibă loc din partea proprietarului lucrului accesoriu, străin adjuncţiunii, dacă separarea n'aducea vătămare lucrului principal.

II. Excepţiune.

1217. *Ipoteză: „Când însă lucrul unit este mult mai de preţ decât lucrul principal, şi când el s'a unit fără ştirea proprietarului...“* (art. 506). Aceste condiţiuni fiind îndeplinite, aplicarea precedentei norme a părut legiuitorului neraţională, de aceea textul de faţă continuă:

Soluţiune: „...acesta (adică proprietarul lucrului accesoriu unit) *poate cere despărţirea şi restituirea lucrului unit, chiar dacă ar rezultà din despărţire oarecare vătămare lucrului către care el a fost unit“*. Pentru precedenta ipoteză, legiuitorul merge dar până la depăşirea limitelor sistemului roman în sensul revendicării, sistem care nu acordà pe aceasta după cum am văzut, decât în caz de despărţire posibilă, nepăgubitoare pentru lucrul principal.

III. Reguli practice.

1218. Dreptul de accesiune realizându-se asupra lucrului accesoriu în profitul proprietarului lucrului principal cu care primul s'a unit, art. 505 stabileşte ce trebuieşte a se înţelege prin lucru principal şi accesoriu dispunând: *„Este principal acela din două lucruri, pentru uzul sau pentru ornamentul, pentru complectarea cărui, a servit unirea celuilalt lucru“:* ce înseamnă că profitul procurat după cum e vorba de beneficiarea de el sau procurarea lui, determină caracterele de principal sau accesoriu al lucrurilor la care se referă, aşà, cadrul servind la ornamentarea, scoaterea în relief a tabloului va fi accesoriul acestuia: principal; deasemenea dantelele, pietrele preţioase faţă cu vestmintele, bijuteriile, ce împodobesc.

IV. Cazuri practice.

1219. *a) Ipoteză: „Dacă din cele două lucruri unite pentru a formà un singur tot, nici unul nu poate fi privit ca accesoriu al celuilalt...“* (art. 507): stare de lucruri în afară de regula art. 505.

Soluţiune: „...atunci acela este considerat ca principal care va fi mai mare în valoare“. In lipsa posibilităţii de aplicare a art. 505, superioritatea în valoare va determinà dar caracterul de principal faţă de cel de accesoriu în spre realizarea dreptului de accesiune.

1220. *b) Ipoteză: „Dacă valoarea ambelor lucruri ar fi mai tot aceeaş...“*, stare de lucruri, prin urmare, făcând imposibilă nu numai aplicarea art. 505 dar şi precedenta soluţiune, de unde necesitate de una nouă care este: *„...atunci lucrul cel mai mare în volum va fi considerat ca principal“*, adică superioritatea în volum va fi determinantă în sensul arătat.

1221. Ce va fi de decis însă când în nici unul din aceste puncte de privire, când în nici un chip, din două lucruri unite, unul nu se va putea considera ca principal faţă de altul accesoriu? Credem că, în lipsă de veri-o normă în spre realizarea dreptului de accesiune, proprietarul fiecăruia din lucrurile unite îşi va menţine dreptul său, ceeace va conduce la o coproprietate.

B. Despre dreptul de accesiune prin transformare.

1222. *Mod de transformare: „Dacă un meşter sau altcineva a întrebuinţat materia care nu erà a sa şi a făcut un lucru nou...“* (art. 508).

O primă ipoteză particulară: „Dacă însă manopera ar fi atât de importantă încât ar întrece cu mult valoarea materiei întrebuinţate...“ (art. 509).

O a doua ipoteză particulară: „Când cinevà a întrebuinţat în parte materie care erà a sa şi în parte materie străină, pentru a formà un lucru nou, fără ca nici o parte din materie să-şi

fi pierdut cu totul fiinţa şi dacă acele materii nu se mai pot despărţi fără vătămare sau pagubă...“ (art. 510).

1223. Toate aceste cazuri sunt de aşa zisă specificare cu materia altuia, ce se întâmplă de ex.: când un tâmplar face mobilă cu lemn străin, un bijutier giuvaericale cu aur, argint, al altora, astfel că se naşte întrebarea: cine va trebuì să fie considerat ca proprietar al noilor obiecte rezultând din acea transformare a materiei: transformatorul (numit specificator), ori proprietarul materiei transformate?

1224. *Soluţiune de principiu: „...atunci proprietarul materiei întrebuinţate are dreptul de a reclamà lucrul format din ea, plătind preţul muncei, atât când acel obiect ar putea cât şi când el n'ar putea revenì în starea primitivă*“ (art. 508), ceeace înseamnă că acţiunea specificării, în principiu, în sistemul nostru legislativ, nu atrage conferire de proprietate în profitul specificatorului, aşà că proprietarul materiei rămâne proprietar şi asupra acesteia transformate, chiar dacă ea *„n'ar putea revenì în starea primitivă“*, cu îndatorire însă de a plătì *„...preţul muncei...“* specificatorului, cum nimeni nu trebuie să se îmbogăţească în dauna altuia. Legiuitorul nostru consacră dar sistemul sabinian al Romanilor în contra celui proculian care se pronunţà în profitul specificatorului. După cum se vede, codul nostru nu iea în seamă nici sistemul lui Justinian care da drept proprietarului materiei sau specificatorului după cum obiectul format putea ori nu să fie readus în starea primitivă (v. l. 7 § 7 Dig., 41, 1.—Instit. De divis. rer., II 1 § 25.—C. Calim. §§ 555 urm.).

1225. Cu toate acestea legiuitorul nu nesocoteşte cu desăvârşire acţiunea specificării. Intr'adevăr, în consideraţiunea ei dă pentru ipotezele I şi II soluţiunile:

I. *„...atunci munca lucrătorului va fi considerată ca parte principală şi lucrătorul va avea dreptul de a reţinea lucrul format plătind proprietarului preţul materiei*“. Soluţie de realizare a dreptului de accesiune a art. 509, de astădată însă în profitul specificatorului fiind dată importanţa acţiunii lui de specificare.

II. *„...atunci lucrul format se cuvine ambor proprietarilor, celui întâi în proporţiune cu materia ce erà a sa şi celuilalt în proporţiune cu materia sa şi cu preţul muncei sale*“. Soluţie

tot de realizare a dreptului de accesiune a art. 510 şi mixtă faţă de precedentele, după cum se vede.

1226. C. **Despre dreptul de accesiune prin amestecare,** astfel: *„Când un lucru s'a format din amestecarea mai multor materii cu diferiţi stăpâni...“* (art. 511). O asemenea confuziune având loc, se poate întâmpla ca nici una din materiile amestecate aşà, să fie principală (v. art. 505—507) faţă de celelalte, ceeace presupune textul de faţă continuând: *„...din care nici una nu poate fi considerată ca materie principală...“* şi cum, lucrurile stând astfel, dreptul de accesiune este lipsit de directivă în spre realizarea lui, art. 511 încheie acest prim aliniat al său dispunând: *„...atunci proprietarul, în neştiinţa cărui a urmat amestecarea, poate cere desfacerea lor* (adică a materiilor amestecate) *dacă ea este cu putinţă a se face“* lar: *„Dacă materiile amestecate nu se mai pot despărţi fără vătămare sau pagubă...“* (art. 511 al. II), ceeace împiedecă ca precedenta soluţiune să fie satisfăcătoare *„...atunci lucrul format se cuvine tuturor stăpânilor, fiecărui însă în proporţiune cu câtimea, calitatea şi valoarea materiei lui, întrebuinţate la facerea acelui lucru“* (art. 511 in fine), deci, proprietate comună, dreptul de accesiune sau veri-o despărţire satisfăcătoare a materiilor negăsindu-şi realizare. Mai este nevoie de observat că această ultimă soluţiune va putea fi invocată şi în ipoteza aliniatului precedent de desfacere posibilă de către proprietarul care nefiind străin amestecării, nu poate cere desfacerea materiilor?

După cum se vede art. 511 dispune în sensul despărţirii materiilor şi al coproprietăţei numai în lipsa unei baze raţionale pentru aducerea la realizare a dreptului de accesiune. Acesta va fi, dar, determinant şi în materie de confuziune oridecâteori i s'ar putea găsi un fundament: ce se grăbeşte, de altfel, codul a consacrà în art. 512 dispunând: *„Dacă materia unui din proprietari ar covârşi pe cealaltă materie prin valoare şi cantitate, atunci proprietarul materiei mai cu preţ va putea cere lucrul format prin amestecare, plătind însà celuilalt proprietar preţul materiei sale“*, de astădată deci: aducere la realizare a dreptului de accesiune graţie fundamentului ce-i dau: valoarea, cantitatea... covârşitoare.

D. Reguli generale,

1227. I. Art. 513: *„Când lucrul format rămâne comun între proprietarii materiilor din care s'a format* (aşà: în cazul art. 511 al. II, v. şi No. 1221), *atunci lucrul se va vinde prin licitaţiune şi preţul se va împărţi“*, neapărat dacă părţile nu vor a rămâne în stare de indiviziune sau dacă o împărţeală în natură sau altfel, pe cale de bună înţelegere, nu poate avea loc, totul fiind dat că, nimeni nu poate fi silit a sta în indiviziune în principiu. Textul de faţă aplică dar regulele art. 728 urm., însă numai cu privire la licitaţiune, cum de cele mai multe ori în materia de faţă împărţirea în natură este imposibilă, pe când legiuitorul n'a crezut necesar a formula realizarea principiilor libertăţii de înţelegere.

II. Art. 514: *„In toate cazurile în care proprietarul materiei întrebuinţate fără ştirea lui la formarea unui lucru nou, este în drept de a reclamà lucrul format, el are şi voia d'a cere în loc de lucrul format o materie de aceeaş natură, câtime, greutate, mărime şi calitate sau valoarea aceleeaşi materii“*.

1228. Regula de faţă este de echitate şi anume: în consideraţiunea proprietarului materiei care graţie ei poate evità plata preţului muncii impusă lui ca urmare echitabilă a dreptului de accesiune ce se realizează în profitu-i (v. art. 508), fără ca el să fi făcut ceva sau să fi avut veri-o intenţiune în acest sens. De altfel, lucrurile stând astfel, este indicat să se dea acces proprietarului materiei la o situaţiune cât de apropiată cu aceea pe care ar fi avut dacă materia lui n'ar fi fost întrebuinţată.

„...el *are...“*, adică proprietarul materiei. Specificatorul, în orice caz, e dar, exclus dela putinţa de a se pune la adăpost de plata preţului materiei reclamând pe cale de analogie preţul muncii sale (v. art. 509). Dealtmintreli el nu poate fi străin specificării ce însuş a îndeplinit.

III. Art. 515. *„Veri-cari vor fi întrebuinţat materii străine fără ştirea proprietarului lor, vor putea după împrejurări fi osândiţi şi la plata de daune-interese, şi aceasta fără prejudiciul urmăririlor prin canal extraordinar“* (comp. § 558 c. Calim.).

1229. Acest text nu face decât a aplicà principiile art. 998 şi urm.

„...prin canal extraordinar...“: adică pe cale penală astăzi publică ca şi cea civilă.

IV. Art. 516: „Principiile regulelor de mai sus vor servi judecătorilor şi în deciziunea cazurilor analoage cu cele precedente“.

1230. Modul de a dispune pe cale de ipoteze practice a îndemnat pe legiuitor, pentru a nu riscà de a fi incomplect, să intervie în acest sens, text de altfel inutil faţă de art. 3.

E. **Observaţiuni generale.**

1231. I. Câmpul de aplicaţiune al art. 504—516 se află restrâns în mod considerabil atât de către libertatea de a contractà care permite proprietarilor de materii unite, transformate, amestecate şi specificatorilor de a stabilì diverse soluţiuni, cât şi prin art. 1909 al. I care de cele mai multe ori împiedecă revendicaţiunea mişcătoarelor.

1232. II. Deşi art. 513—515 statuează numai în vederea formărei, se admite, raţiunea fiind aceeaş, aplicarea lor şi la cazurile unirii, amestecării.

1233. Titlul II de faţă: **„Despre proprietate“**, reglementează acest drept absolut, complect, cu privire la bunuri materiale. Legi speciale organizează însă acelaş raport relativ la anumite desfăşurări de activitate omenească, pe când alte dispoziţiuni legislative precum şi codul acesta, dispun în spre restrângerea dreptului de proprietate. Acestei ordine de idei vom face să corespundă diviziunile: proprietăţii literare, artistice şi industriale, bunurilor întrucât sunt afară din comerţ şi titlurilor următoare: III şi IV ale cărţei care ne ocupă.

A. **Despre proprietatea literară, artistică şi industrială.**

1234. Sub această formă, dreptul de proprietate este destinat a purtà asupra operilor autorilor şi invenţiunilor inventatorilor în profitul acestora. Cum însă autorii şi inventatorii nu găsesc fundament de drept în avantajul lor, în acele opere, invenţiuni, în ele însele, nesusceptibile de posesiune materială, de natură

a aparţine tuturor ca orice ideie, şi menite a fi descoperite în orice caz mai curând sau mai târziu, legiuitorul n'a putut să reglementeze în specie decât un drept de exploatare pe timp determinat a operilor, invenţiunilor în profitul autorilor, inventatorilor lor, drept transmisibil [1]).

B. Despre bunuri întrucât sunt afară din comerţ.

1235. Abstracţiune făcându-se de lucrurile nesusceptibile de o apropriaţiune privată care nu pot face obiectul unui drept de proprietate ca aerul, marea.., există adevărate bunuri cu privire la care dreptul de proprietate individuală, fără a fi înlăturat, este însă în mod simţitor restrâns. Aşà în ceeace priveşte obiectele supuse unui monopol (tutun, cărţi de joc, chibrituri) relativ la vânzarea lor; deasemenea, pământurile din Dobrogea vândute de Stat şi cele rurale date ţăranilor prin legea din 1864 alienabile numai în profitul sătenilor.

C. Despre restricţiunile aduse dreptului de proprietate.

1236. Aceste restricţiuni sunt stabilite sub titlurile următoare III şi IV ale cărţei de faţă şi anume în profitul unui altuia decât proprietarul şi consistă în drepturi reale asupra lucrului în proprietate, graţie cărora se poate întrebuinţa acel lucru faţă de proprietarul său, sau a se interzice acestuia o întrebuinţare a lui, fie că s'ar urmări avantajul unei persoane anumite, sau acel al unui bun determinat, de unde, alături de dreptul de proprietate, o serie de alte drepturi reale asupra lucrului altuia în avantajul excluziv al unor persoane sau bunuri, avantaj care consistă într'o facultate de întrebuinţare sau de interzicere a acesteia proprietarului.

1237. Aceste drepturi sunt sau de folosinţă ca: uzufructul, uzul, abitaţiunea, de cari se ocupă titlul III, sau servituţi în sensul propriu al cuvântului de care se ocupă titlul IV: toate, derogări la caracterul complect, absolut, al dreptului de proprietate,

1) V. l. din 13 Aprilie 1862 şi 17 Ianuarie 1907.

de unde, desmembrarea lui, deci ca bază: o stare de dependenţă excepţională faţă de altul decât proprietarul. De acì expresiunea de servitute luată în sens larg, adică pentru a desemnà toate aceste drepturi, denumindu-se *personale:* uzufructul, uzul şi abitaţia, iar *reale:* servituţile propriu zise, cum primele vizează avantajul unei persoane, ultimele urmărind pe acel al unui bun [1]).

1238. *Observaţiuni:* 1) Drepturile de faţă deşi personale şi reale în sensul arătat acì, sunt însă toate reale în opoziţiune cu drepturile personale propriu zise astfel cum s'a explicat sub teoria drepturilor în general. 2) Aceste drepturi fiind distincte de cel al proprietăţii şi între ele, nu vor constituì împreună şi cu aceste coraporturi, deci nici comunităţi, ceeace exclude şi împărţeli. Vom aveà însă neapărat asemenea situaţiuni oridecâteori acelaş drept de astă natură va aveà mai mulţi titulari.

TITLUL III.

Despre uzufruct, despre uz şi despre abitaţiune.

1239. Iată drepturi personale, nu în sensul unor autorităţi contra unor persoane determinate [2]) căci este vorba de drepturi *in re* altele decât dreptul de proprietate, dar pentrucă sunt strâns legate de persoana în profitul căreia sunt stabilite, de unde şi caracterul lor timporar, posibilitatea de menţinere a lor numai pe timpul vieţii acelei persoane. Mai există şi alte drepturi deasemenea natură, astfel: bezmanul sau embaticul (emfiteuza) întrucât se consideră ca drept real, precum orice drept de întrebuinţare neintrând în cadrurile uzului şi abitaţiunii, aşà fiece autoritate asupra unui bun cu privire la un uz particular în avantajul unei persoane anumite ca: vânarea, pescuirea.

1) V. § 617 c. Calim.
2) Ca drepturile personale propriu zise.

CAPITOLUL I.

Despre uzufruct.

Genty: „Traité du droit d'usufruit" 1854.

1240. Cuvântul uzufruct este compus din termenii, usus şi fructus, manifestări în vederea cărora este conferită acea autoritate numită uzufruct în spre restrângerea dreptului de proprietate.

1241. A. *Definiţiune.* Art. 517: *„Uzufructul este dreptul de a se bucură cineva de lucrurile ce sunt proprietatea altuia, întocmai ca însuş proprietarul lor, însă cu îndatorire de a le conserva substanţa"* (§ 660 c. Calim.).

1242. *„...A se* **bucură...":** iată în ce consistă întrebuinţarea în profitul altuia decât proprietarul atrăgând desmembrare a dreptului de proprietate; sub care nu mai rămâne dar decât facultatea de *„...a dispune..."* (art. 480), aşà că uzufructuarului revine dreptul de folosinţă în sensul său larg, adică: de uz şi de percepere a fructelor, ceeace arată că proprietăţii: vocaţiune la tot, i se vor fi mai lăsat şi productele altele decât fructele.

Bucurarea şi dispunerea căzând astfel în mâini deosebite, se vor ţărmurì deacum reciproc. Intr'adevăr, dacă proprietarul pe deplin, se poate folosì în mod abuziv precum poate direct să dispună de bunul său, să-l distrugă, uzufructuarul nu se poate folosì decât necompromiţând dreptul de dispunere al proprietarului, iar acesta nu-şi va putea exercità drepturile decât neatingând bucurarea uzufructuarului.

1243. *„...Cineva..."*: adică o persoană de care uzufructul e strâns legat. Bucurarea de care este vorba: deci şi uzufructul, nu va putea durà decât pe timpul vieţii uzufructuarului, de nu se vor aflà limitate la un timp mai scurt. Dreptul de uzufruct se va stinge dar prin moartea uzufructuarului spre diferenţă cu dreptul bezmanarului în caz de moarte a acestuia. Şi într'adevăr,

prin uzufruct se concepe realitatea cea mai personală a dreptului pentru a se evită desmembrarea veşnică a proprietăţii [1]).

1244. *„...de lucrurile...“*: de unde rezultă realitatea uzufructului, caracter ce-l deosebeşte de locaţiune, care conferă locatarului un drept personal numai, contra locatorului obligat de a procură celui d'intâiu bucurarea succesivă a lucrului dat în locaţiune.

1245. *„...ce sunt proprietatea altuia...“*: căci orice autoritate asupra propriului nostru lucru face parte din dreptul nostru de proprietate, care prin urmare nu se află restrâns în profitul cuiva pentru ca să existe o servitute, de unde: stingerea uzufructului din momentul ce uzufructuarul devine proprietar al lucrului ce avusese în uzufruct, stingere numită: prin confuziune.

1246. *„...întocmai ca însuş proprietarul lor...“*: ce se înţelege uşor cum dreptul de bucurare al proprietarului pe cale de desmembrare a proprietăţii acestuia, a trecut asupra uzufructuarului: în limitele No. 1242/II care se impun neapărat!

1247. *„...însă cu îndatorire de a le conservà substanţa“* adică: destinaţiunea, *conform însuşirilor lor* constitutive: ce va împiedeca ararea unei livezi chiar dacă aceasta ar căpătà astfel o mai mare valoare. Cu toate însă că aducerea la îndeplinire a acestei condiţiuni nu cadrează, cum se vede, cu limitele No. 1242/II, totuş ea nu se admite oridecâteori ar împiedeca pe uzufructuar de a se folosì, aşà: acesta ar putea întrebuinţa pentru păşunat un teren devenit impropriu arăturii, ar putea construì pentru păstrarea recoltelor percepute până la vânzare.

1248. *Observaţiuni*: 1. Din ultimele două condiţiuni rezultă că uzufructuarul nu-şi poate exercità dreptul său de uzufruct în mod capricios ci *„boni viri arbitratu“*, astfel cum se presupune că ar fi făcut proprietarul el însuş. 2. Din ultima condiţiune faţă cu consideraţiunea că e vorba de drepturi asupra unor lucruri, rezultă că nu se poate înţelege uzufruct asupra unor obiecte ce se consum prin primul uz, ca: alimentele, banii,... de unde, necesitatea cerând, quasi-uzufruct într'o asemenea ipoteză adică: drept de a consuma pentru a nu restituì decât obiecte ce se aseamănă sau valoarea celor consumate.

1) Din acest caracter personal al uzufructului faţă de servituţile bunurilor, reiese că el poate fi înstrăinat şi urmărit deosebit de fondul asupra cărui poartă.

B. Despre constituirea uzufructului asupra bunurilor şi modalităţile ei.

I. Constituire.

1249. *a. Uzufructul se stabileşte prin lege"* (art. 518): ori decâte ori legiuitorul îl aşează desmembrând proprietatea unei persoane în avantajul alteia: ceeace face: 1. In profitul trimişilor în posesiune provizorie asupra bunurilor absenţilor (art. 112): drept specific faţă de uzufructul ordinar, cum corespunde unui salariu, fiind acordat în spre încurajarea cererilor de trimitere în posesiune în interesul absenţilor şi al societăţii, precum şi în consideraţiunea trimişilor ce cu drept cuvânt tind a se considera ca proprietari definitivi, şi cari s'ar putea ruinà dacă li s'ar cere seamă de tot venitul perceput din momentul intrării lor în posesiune. 2. In profitul părinţilor despărţiţi asupra porţiunii de avere a lor atribuită copiilor în virtutea art. 285: drept deasemenea particular, cum corespunde îndatoririi părinţilor de a creşte copiii. 3. In avantajul tatălui sau mamei asupra bunurilor copiilor lor minori sub art. 338—341: drept care se distinge de uzufructul ordinar prin aceea că necesibil, neputându-se urmări, nesusceptibil de ipotecă, constitue un atribut al puterei părinteşti. 4. In profitul văduvei fără avere asupra succesiunei bărbatului (art. 684).

1250. *b) „Uzufructul se stabileşte... prin* **voinţa omului...**" (art. 518): adică, a celui al cărui drept de proprietate va suferì desmembrare prin constituirea lui, şi cum în sistemul nostru legislativ, voinţa omului nu produce raporturi sociale cu semenii decât întâlnindu-se cu altă voinţă (= înţelegere), sau fiind emisă sub o formă oarecare pentru după moartea celui ce voieşte (testament), uzufructul se va putea aflà stabilit prin voinţa proprietarului pe cale de înţelegere sau testament. Inţelegerea poate fi gratuită, adică: un dar dezinteresat, fie într'un contract de căsătorie, ori de sine stătător; sau oneroasă, adică: o vânzare, un schimb,... constituitorul urmărind o altă valoare în schimbul uzufructului ce constitue, fie că transmite uzufructul, ori proprietatea reţinând pentru el pe acesta. Inţelegerea poate fi tacită chiar: ce e cazul pentru uzufructul bărbatului în timpul căsătoriei asupra averii soţiei sale,

fie sub regimul dotal (art. 1242), al comunităţii, ori excluziv de comunitate, când soţii înţeleg a constitui acel uzufruct prin faptul că adoptă enumăratele regimuri. Cât despre testament, el constitue un mod de stabilire de uzufruct, fie direct în profitul unui anumit legatar, fie pe cale de retenţiune, de ex.: în avantajul erezilor, dispunându-se de nuda proprietate pe cale de legat. In fine, uzufructul prin înţelegere se mai poate află stabilit ca urmare a altui scop vizat într'un act juridic, ca: stingerea sau prevenirea unui proces prin sacrificii reciproce, eşirea din indiviziune şi în asemenea cazuri va fi: constituţie de uzufruct rezultând din transacţiune, împărţeală [1]).

1251. Aplicarea principiilor constituirii uzufructului prin lege şi voinţa omului reunite, impun recunoaşterea din partea legiuitorului a prescripţiunii ca mijloc de dobândire şi a uzufructului, cum prescripţiunea îndeplinită nu e decât rezultatul operei legii care o stabileşte şi a omului care o lasă să se îndeplinească, ceeace face că legiuitorul a putut să creadă că nu mai este nevoie a menţionà şi prescripţiunea sub art. 518. Se vor aplicà dar şi la uzufruct articolele prescripţiunii, căci dacă uzufructuarul e detentor precar faţă de nuda proprietate, el posedă pentru dânsul uzufructul.

II. Modalităţi.

1252. Art. 519: „*Uzufructul se poate stabili sau pur, sau cu termen, sau cu condiţiune*“, ca orice înstrăinare de drepturi ce constitue, cum realizează o desmembrare a dreptului de proprietate.

Modurile de a fi ale constituirii uzufructului enumărate de acest text sunt dar:

a) Termenul: eveniment viitor şi cert de când uzufructul trebuie să înceapă, sau la îndeplinirea căruia trebuie să iea sfârşit, acestea neputându-se realiza, bineînţeles, decât dacă moartea uzufructuarului nu survine înainte de termenele fixate, împiedecând

1) Judecătoreasca hotărîre însă care s'ar fi dat în vremea împărţelii unei moşii nu mai are virtute azi de a stabili uzufruct ca sub codul Calimach care în § 628 enumără şi acest mod pe lângă cele studiate mai sus.

începerea uzufructului, sau curmând pe acesta înainte de epoca fixată. După cum se vede, dar, natura strict personală a uzufructului, îi impune o durată neapărat condiţională. Ca exemplu de uzufruct constituit cu termen se pot cită clauzele din contracte de căsătorie, că uzufructul să nu înceapă decât dela o anumită epocă după celebrarea căsătoriei, sau îndată cu aceasta pentru a dură numai un timp determinat, specie de clauze putând găsi loc şi în orice contracte sau testamente. Termenul poate însă să rezulte şi din împrejurări pe cale tacită, aşà când se constitue un uzufruct asupra unui bun afectat de alt uzufruct sau de proprietate timporară, cazuri în care uzufructul nu se va fi constituit decât dela încetarea celuilalt uzufruct, sau cel mult pe timpul duratei proprietăţii timporare.

b) Condiţiunea: eveniment viitor distingându-se de termen prin caracterul său de incertitudine, suspendă fiinţa sau rezoluţiunea uzufructului, întrucât, neapărat, moartea uzufructuarului nu face să înceteze aceste efecte punând capăt uzufructului. Ca exemple de uzufructuri condiţionale se pot enumără cele constituite sub condiţiunile suspensive sau rezolutorii: dacă cineva se căsătoreşte, are copii, atinge o vârstă oarecare [1]).

III. Bunuri.

1253. Art. 520: *„Uzufructul se poate stabili pe tot felul de bunuri mobili şi imobili“*, căci de regulă mişcătoarele ca nemişcătoarele sunt susceptibile de acea întrebuinţare care constitue exerciţiul uzufructului, deasemenea: bunurile incorporale (creanţe, rente, uzufructul el însuş), caşi cele corporale, bunurile nefrugifere (supuse numai uzului) caşi cele frugifere, universalităţile caşi bunurile în particular.

1254. *Excepţiuni: a)* Bunurile nesusceptibile de proprietate nu pot face nici obiectul unui uzufruct: restricţie, desmembrare a proprietăţii, precum nu pot face obiectul nici unui drept, aşà bunurile în afară de comerţ. *b)* Bunurile nesusceptibile de întrebuinţare uzufructuară nu pot face obiectul unui uzufruct, aşà:

1) Cât despre uzufructul pur, el este liber de orice modalitate.

după cum am arătat: bunurile consumptibile prin prima întrebuinţare care însă ştim că pot face obiectul unui quasi-uzufruct. *c)* In fine, servituţile, făcând una cu fondul de care atârnă nu pot face obiectul unui uzufruct în mod independent de acel fond.

1255. Codul civil nu se ocupă nici de însuşirile cerute pentru a se constitui un uzufruct sau a deveni titular al lui, nici de perfecţiunea constituirii uzufructului faţă de terţele persoane: ceeace e de complectat prin urmare.

a) Insuşiri pentru constituitor: 1. Uzufructul constituind o restricţiune adusă unui drept, constituitorul trebuie să fie proprietar, titular, al dreptului, creanţei, asupra cărora stabileşte uzufructul, căci făcând aceasta, dispune în parte de ele, ce nu pot face decât proprietarii (art. 480). 2. A constitui un uzufruct însemnând a desmembrà proprietatea, deci, a înstrăinà, constituitorul uzufructului trebuie să fie capabil de a îndeplini un asemenea act, soluţie care exclude pe minori, interzişi, femei măritate, întrucât, bine înţeles, s'ar fi lucrat în afară de regulele de protecţiune stabilite în favoarea lor.

b) Insuşiri pentru primitor: 1. *Capacitatea generală:* condiţie ce nu exclude pe incapabili, întrucât s'ar fi observat regulele de protecţiune stabilite în favoarea lor. 2. *Capacitatea particulară:* astfel, străinii sunt incapabili a deveni uzufructuari de imobile rurale conform art. 7 din constituţiune, uzufructul constituind o desmembrare a proprietăţii: deci o parte din ea.

c) Perfecţiunea constituirii uzufructului faţă de terţele persoane: „Toate actele de înstrăinare a proprietăţilor nemişcătoare sau a drepturilor reale ce se pot ipotecà“ (art. 722 No. 1 pr. civ.), (comp. art. 1750 No. 2 c. civ.), fiind supuse formalităţii transcrierii (art. 722 al. I, pr. civ.), pentru a se putea *„...opune celor de al treilea...“* (art. 723 pr. civ.), şi actele constitutive de uzufruct: drept ce se poate ipotecà (art. 1750 No. 2 c. civ.), cad sub această regulă; se pare dar, că nu numai actele între vii dar şi testamentele cum legiuitorul nu distinge [1]).

„Toate actele translative“: formulă care exclude uzufructurile legale dacă ele s'ar asimilà cu cele ordinare, întrucât legiuitorul nu dispune contrariul, astfel sub: art. 285 § 2 No. 1 al. 6

1) Există însă şi o părere contrarie.

c. civ. şi art. 722 No. 7 pr. civ.: derogări care tocmai arată că regula nu e aceeaş. Cât despre uzufructul marital, el deşi constituit prin voinţa omului [1]), nu e supus transcrierii cum: atribut al autorităţii maritale, nu se poate ipotecà.

SECŢIUNEA I.

Despre drepturile uzufructuarului.

A. **Drept de bucurare.**

1256. Art. 521: *„Uzufructuarul are drept de* **a se bucurà...“**, bineînţeles căci, *uzufructul este dreptul de* **a se bucurà...“** (art. 517) şi anume: *„...de tot felul de fructe ce poate produce obiectul asupra cărui are uzufruct...“* (art. 521), ceeace înseamnă că aceste fructe se cuvin uzufructuarului în *„...desăvârşită câştigare...“* (§ 662 c. Calim.), în proprietate definitivă, pe lângă uz ce are asupra lucrului, uz implicat în *bucurarea* lui.

1257. **„...fructe,** *fie naturali, fie industriali, fie civili“* (art. 521), adică orice producte ce se reproduc periodic fără alterarea substanţei lucrului ce le produce, ca ierburile, recoltele, chiriile.

1258. Iată acum definiţiunile acestor deosebite feluri de fructe:

I. *„Fructele naturale sunt acelea ce pământul produce* **dela sine...“** (art. 522), adică independent de veri-o desfăşurare de activitate omenească; iar pentru a da exemple, acelaş text continuă: *„...producţiunea şi prăsila* (sporul animalelor) *sunt asemenea fructe naturale...“*, deasemenea orice vegetaţie sălbatică.

II. *„Fructele industriale ale unui fond* (sau mişcător) *sunt acelea ce se dobândesc* **prin cultură** (art. 522), neapărat, aplicată asupra puterilor naturii, producţia ei, cultură care întinzându-se în mod prodigios, mai că n'au rămas fructe pur naturale de care se folosesc oamenii.

---

1) V. No. 1250.

III. Art. 523. „*Fructe civile...*“, creaţiuni ale legii cum corespund întrebuinţării unui lucru, „*...sunt...*“ :

„*...chiriile caselor...*“ ca preţ al unui uz succesiv al acestora.

„*...dobânzile sumelor exigibile* (adică, care se pot cere înapoi...“), ca preţ al întrebuinţării acelor sume.

„*...venitul rentelor* (adică unor sume care nu se pot cere înapoi...“), fie pe vieaţă, ori perpetuu, ca preţ al dobândirii capitalului înstrăinat.

In fine, art. 523 încheie dispunând : „*...arendele intră în clasa fructelor civile...*“, neapărat, cum corespund lucrării arendaşului. Dar legiuitorul a ţinut la această formulă deosebită pentru a arătà că faptul arenzilor de a reprezentà fructele industriale ce percepe arendaşul, nu l-a determinat a le confundà cu acestea. (l. 58. pr. D. h. t. 7. 1).

1259. Cât despre productele care n'au caracterul de fructe, nefiind periodice sau alterând substanţa lucrului ce le produce, ştim, că ele rămân proprietăţii, astfel, tesaurul din pământ, minele, bogăţiile altele ce acesta conţine şi orice alte produse neperiodice ale solului (ca arborii) întrucât pentru toate acestea nu se află organizată o exploatare dând venit.

B. Despre dobândirea fructelor de către uzufructuar.

I. Fructe naturale şi industriale.

Art. 524 : „*Fructele naturale şi industriale neculese în momentul când se deschide dreptul de uzufruct sunt ale uzufructuarului. Acelea ce se găsesc în aceeaş stare când se sfârşeşte dreptul de uzufruct sunt ale proprietarului, fără de a putea pretinde unul dela altul despăgubire de cheltuelile urmate pentru arături şi semănături. Drepturile colonului parţial ce vor fi existat la începutul, sau la finele uzufructului, nu pot fi vătămate de dispoziţiunea precedentă*“.

1260. La prima vedere, cele d'intâiu două reguli par contradictorii. Intr'adevăr, dacă : „*Fructele naturale şi industriale neculese...* **sunt ale uzufructuarului**“ (Reg. I), cum se face că :

„Acelea ce se găsesc în **aceeaş stare... sunt ale proprietarului...**“ (Reg. II)? Oare împrejurarea: *„...când se sfârşeşte dreptul de uzufruct...*“ le fac ale proprietarului din ale uzufructuarului ce sunt: *„...în momentul când se deschide dreptul de uzufruct“ ?* Adevărul este că legiuitorul presupune în prima regulă că: uzufructuarul *a perceput* fructele de care e vorba, *neculese de proprietar numai,* percepere ce face că ele au devenit ale uzufructuarului, de unde rezultă că uzufructuarul, în sistemul nostru legislativ, dobândeşte fructele naturale şi industriale *prin percepţiune.* Lucrurile stând astfel, regula II se înţelege uşor. Intr'adevăr, dacă uzufructuarul nu va fi perceput fructele (d. ex. el neavând timp a o face) până la sfârşitul uzufructului, perceperea lor ne mai putând aveà loc pe baza acestui drept care s'a stins, ele vor revenì, pe cale de accesiune, proprietarului cu deplinătate de drepturi, restricţiunea: uzufruct fiind căzută.

1261. Cum cuvintele: *„...în aceeaş stare...*“ ale regulei II-a se referă la expresiunea: *„...neculese...*“ a regulei I-a, se pare că simpla neaderenţă cu solul în urma unei desfaceri independente de faptul uzufructuarului (ex.: în urma unei furtuni), nu atrage dobândirea fructelor de uzufructuar, ceeace ar fi conform sistemului roman. Şi într'adevăr, nu perceperea este care conferă proprietatea fructelor uzufructuarului? Şi se poate susţine că fructele deslipite de sol independent de faptul uzufructuarului sunt percepute? Este însă de întrebat dacă legiuitorul prin: *„...neculese...*“ n'a înţeles ceeace exprimă codul Napoleon prin cuvintele: *„pendants par branches ou par racines...*“ în art. corespunzător ce reproduce, căci în cazul afirmativ, trebuieşte admis că şi deslipirea oricare ar fi, independentă de faptul uzufructuarului, atrage dobândire de proprietate pentru el, cum cuvintele: *„...în aceeaş stare...*“, s'ar referì la aderenţa cu solul. Lucrurile însă stând astfel, cum rămâne cu perceperea, care: *ea* atrage dobândirea fructelor? Această regulă nu e inconciliabilă cu ultimul înţeles dat cuvântului: *„...neculese...“ ?* Adevărul este că legiuitorul întrebuinţând cuvântul: *„...neculese...*“ în sensul din urmă, n'a putut decât să presupue perceperea prin simplul fapt al existenţei lipsei de aderenţă, ori din ce priçină ea ar fi provenit. Şi astfel presupunându-se perceperea chiar în cazul deslipirii fructelor de sol independent de faptul uzufructuarului, acesta dobândindu-le,

regula: uzufructul dobândeşte fructele naturale şi industriale prin percepere, rămâne intactă. Cât despre culegere, ea presupune ajungerea la maturitate a fructelor de cules: adică într'o astfel de stare, că o întrebuinţare avantajoasă a lor să poată aveà loc, aşà: grâul, porumbul, trebuie să fie copt, măslinele încă verzi pentru a produce mai mult unt-de-lemn, căci, după cum am arătat, uzufructuarul trebuie să se folosească ca un bun proprietar, de unde conchidem că proprietarul va aveà drept a fi despăgubit pentru o recoltă care n'ar fi devenit matură decât după sfârşitul uzufructului, culeasă de uzufructuar înainte de maturitate. De acì situaţiuni deosebite aduse de diferenţe în durată neînsemnate: aşà, uzufructul deschis în ajunul maturităţii unei recolte şi luând sfârşit imediat după maturitatea recoltei următoare va da titularului două recolte, pe când ar fi fost suficient ca uzufructul să nu înceapă decât imediat după maturitatea primei recolte şi să iea sfârşit dejà în ajunul maturităţii recoltei a doua, pentru ca acelaş titular să nu aibă nici o recoltă. Pe baza aceloraşi principii decidem: că în caz de vânzare de către uzufructuar a unei recolte încă aderente solului care n'ajunge la maturitate decât la o epocă în care uzufructul e sfârşit, preţul va fi al proprietarului, căci lui va fi aparţinut recolta: totul, bine înţeles, dacă considerăm vânzarea ca un act de administraţiune opozabil proprietarului (v. art. 534), căci altfel ne-am aflà în prezenţa cazului vânzării lucrului altuia şi neuitându-se virtutea perceperii care ea este determinantă asupra unei recolte mature. Astfel recolta chiar ajunsă la maturitate în timpul uzufructului, însă aderentă încă cu solul după stingerea uzufructului, va aparţine proprietarului, iar dacă va fi fost percepută în parte de uzufructuar, nu va aparţine decât pentru rest proprietarului.

1262. Odată atribuţiunea fructelor astfel reglementată, articolul de faţă încheie regula II dispunând: *„...fără de a putea pretinde unul dela altul* (adică, proprietarul dela uzufructuar şi invers) *despăgubire de cheltuelile urmate pentru arături şi semănături“*.

Recolta făcută cu cheltuiala proprietarului şi găsită de uzufructuar la deschiderea dreptului său, ar trebuì să dea primului drept la despăgubire contra ultimului şi invers în ceeace priveşte recolta făcută cu cheltuiala uzufructuarului ce revine proprietarului,

uzufructul luând sfârşit, conform principiului art. 484: ceeace pare şi echitabil. Legiuitorul însă, după cum se vede, derogă dela acest principiu, şi aceasta pe baza consideraţiunii compensaţiunilor de natură a se produce între proprietar şi uzufructuar, cu şanse pretinse egale pentru fiecare, în interesul evitării necesităţii unor dări de seamă minuţioase între ei, unor multiple procese.

1263. Acest sistem însă are următoarele părţi slabe: *a)* compensaţia pe care se sprijină legiuitorul e în mare parte teoretică numai, căci ea nu poate aveà loc decât în cazul când în acelaş uzufruct şi uzufructuarul va găsì recoltă făcută de proprietar şi acesta recoltă scoasă de cel d'intâiu, pe când se poate ca numai una din împrejurări să se realizeze. *b)* Sistemul de faţă, chiar realizând compensare, aceasta va riscà să fie aparentă în dauna uzufructuarului. Cât despre proprietar, el lăsând o recoltă, fie că va fi vizat o liberalitate, dacă a constituit uzufructul cu titlu gratuit, fie că va fi fixat în consecinţă contra-echivalentul obţinut fiind vorba de o constituire de uzufruct oneroasă. Deaceea preferim sistemul în virtutea căruia numai proprietarul ar fi îndatorat a despăgubì pe uzufructuar ca sub § 670 c. Calim.

In orice caz sistemul acesta de compensare constituind o derogare la principiul art. 484, este de strictă interpretare ca orice excepţiune: deci nu este aplicabil decât între proprietar şi uzufructuar: prin urmare, uzufructuarul va aveà de despăgubit pe terţul posesor de bună credinţă care va fi făcut recolta găsită, fără a putea recurge contra proprietarului cărui sistemul nostru derogator ce nu se poate întinde, nu impune neapărat cheltuelile recoltei împiedecându-l numai de a le reclamà dela uzufructuar: care e nevoit spre deosebire cu locatarul, a se mulţumì cu lucrul astfel cum i se dă.

1264. Cât despre ultima dispoziţie a art. 524, ea reglementează situaţia colonului parţiar faţă de deschiderea uzufructului în profitul uzufructuarului sau de încetarea lui în avantajul proprietăţii.

I. *Ipoteze: „Drepturile colonului parţiar* (la o cotitate de recoltă) *ce vor fi existat la început sau la finele uzufructului...“:* situaţie care presupune că sau uzufructuarul va fi găsit colonul parţiar al proprietarului pe moşie în decursul colonajului său în momentul deschiderii uzufructului, sau proprietarul va fi găsit la stingerea

uzufructului pe colonul parţiar cu contract neexpirat, instituit de uzufructuar.

II. *Soluţiune: „...nu pot fi vătămate de dispoziţiunile precedente...“ :* adică, de primele două reguli ale art. 524: ce înseamnă că porţiunea de fructe ce revine colonului parţiar nu va putea fi reclamată de uzufructuar în prima ipoteză şi de proprietar în a doua, cum arenzile consimţite de precedentul îndreptăţit sunt opozabile fiecăruia (comp. art. 534 şi 540).

II. Fructe civile.

Art. 525. *„Fructele civile se socotesc dobândite zi cu zi şi se cuvin uzufructuarului în proporţiune cu durata uzufructului său. Această regulă se aplică la arenzi şi la chiriile caselor şi la alte fructe civile“.*

1265. Dacă fructele naturale şi industriale definite de art. 522 se dobândesc de către uzufructuar, după cum am arătat, prin percepţiune (art. 524), fructele civile definite de art. 523: „...*Se socotesc dobândite...*“ conform textului de faţă: „...**zi cu zi**...“ adică: de atâtea ori a 365-a parte din venitul unui an: câte zile a ţinut uzufructul: repartiţie justă, liberă de inconvenientele sistemului dobândirii prin percepţie semnalate sub No. 1261. Cât despre dobândirea astfel socotită, ea se va realiza în măsura cuvenită în momentul încasărilor veniturilor, fie în mod regulat ori nu.

1266. Dispoziţiunea a doua a textului acestuia nu face decât a aplica precedenta regulă unor produse deja clasate printre fructele civile în art. 523: soluţiune uşor de găsit. Ea reproduce partea din urmă a art. cor. c. Nap. 586 care vizează înlăturarea sistemului roman în virtutea căruia arenzile se considerau ca reprezentarea recoltelor şi se dedeau în consecinţă, sistem trecut în vechiul drept francez unde arenzile deşi considerate ca fructe civile, nu se socoteau dobândite zi cu zi, ci se dobândeau prin percepţiune. Art. 586 c. N. însă asimilă arenzile cu chiriile şi alte fructe civile (argument: cuvântul: „...comme...“ ce leagă pe primele cu ultimele), ceeace se înţelege fiind dat că în vechiul sistem francez, numai relativ la arenzi înlăturarea sistemului roman erà de făcut, pe când legiuitorul nostru în articolul ce explicăm

aşează toate aceleaşi venituri pe aceeaş treaptă (argument cuvântul „...*şi*...“ în loc de „...*comme*“...) caşi cum s'ar urmări un scop şi relativ la celelalte fructe civile decât arenzile.

1267. *Observaţiuni:* 1. Dacă fructele civile se deosebesc de cele naturale şi industriale prin aceea că primele se socotesc dobândite de uzufructuar zi cu zi, pe când ultimele nu se dobândesc de el decât prin percepţiune, aceste ultime două categorii tot în acelaş mod se dobândesc de uzufructuar, şi cum în nici un alt punct de privire n'are importanţă juridiceşte diferenţiarea între fructele naturale şi industriale, ea apare ca inutilă. Intr'adevăr, de mult se admite că şi primele sunt supuse regulei dobândirii de posesorul de bună credinţă, nefiind determinantă cultura şi grija. Dealtmintreli, am arătat că fructele naturale sunt pe cale de a dispare. 2. Regula atribuţiunii proporţionale ar trebui întinsă de legiuitor şi la fructele naturale şi industriale: ce ar împiedecà situaţiunile singulare şi nedrepte arătate rezultând din aplicarea regulei atribuţiunii în urma percepţiunii, situaţiuni frecuente în ipoteze de perceperi la intervale depărtate (5, 10 ani) şi de natură a se complicà în caz de transformare în decursul uzufructului a fructelor naturale în fructe civile sau invers: aşà; când uzufructul dă cu arendă sau cultivă el, ceeace erà arendat.

C. Despre modul de realizare a bucurărei uzufructuare în diverse cazuri speciale în spre exerciţiul uzufructului.

1268. *Cazul I: „Dacă uzufructuarul coprinde lucruri cu care nu se poate cineva servì fără a le consumà precum bani*[1]*), grâne, băuturi“...* [2]) (art. 526), adică lucruri cheltuitoare, aşà că o bucurare uzufructuară şi anume: lipsită de consumarea substanţei, să fie exclusă.

Soluţiune: „...uzufructuarul are dreptul de a dispune de ele, însă cu îndatorire de a le înapoià în aceeaş cantitate, calitate şi valoare, sau preţul la sfârşitul uzufructului...“ (art. 526),

1) Ce rezultă de cele mai multe ori din legaturi particulare.
2) Aşà: adesea în caz de legaturi universale.

singurul mijloc de a procurà folosinţă uzufructuarului fără de a lipsì pe proprietar de valoarea capitalului său, ce constitue o situaţiune analogă numai, cu acea a unui adevărat uzufruct, de unde şi expresiunea: quasi-uzufruct [1]).

1269. Bucurarea fără dispunere fiind imposibilă în paguba proprietarului în quasi-uzufruct, care el, nu-şi poate primì înapoi ca în adevăratul uzufruct lucrul său, este indicat ca *proprietarul* să aibe alegerea între cele două echivalente ce i se oferă, lucruri *„...de aceeaş cantitate, calitate... sau preţul...“* lucrului său, iar nu *uzufructuarul* pe care art. 1027 pare a indicà ca debitor. De altmintreli virgula din textul francez dinaintea cuvintelor: *„...la sfârşitul uzufructului“* fiind suprimată în textul nostru, deci: preţul fiind de fixat după valoarea lucrurilor echivalente dela sfârşitul uzufructului, va fi aproape de egală importanţă pentru proprietar a primì în înapoiere lucruri echivalente sau preţul lor, fie că lucrurile de aceeaş specie vor fi augmentat sau scăzut de valoare în decursul uzufructului. In sistemul nostru legislativ uzufructuarul nu va fi dar obligat a înapoià echivalent în preţ sau lucruri după cum va fi existat sau nu preţăluire, mai cu deosebire că legiuitorul nostru întrebuinţează cuvântul *„...preţul...“* în loc de *„...estimation...“* din textul francez. Cât despre cuvântul *„...valoare...“* el este de o întrebuinţare greşită în text căci restituindu-se lucruri de aceeaş cantitate, calitate sau preţul lor dela sfârşitul uzufructului, se va putea întâmplà că se înapoiază o valoare deosebită de acea primită şi anume: dacă lucrurile date în quasi-uzufruct vor fi schimbat de valoare în decursul uzufructului. Prin urmare, nu în totdeauna aceeaş valoare se va restituì cum zice art. 526.

1270. *Observaţiune:* După cum se vede, quasi-uzufructuarul spre deosebire cu uzufructuarul ordinar care n'are decât bucurarea propriu zisă, are dispoziţia bunurilor asupra căror poartă dreptul său a căror rizicuri suportă ca devenit proprietar al lor, pe când proprietarul suportă rizicurile în uzufructul adevărat. Dar

1) Comp. Instit. II, 2, 4 § 2.—Dig. L. 5, § 1 l. 7. D. h. t. 7, 5. De usufr. 7, 5 şi c. Calim. § 661. Aceeaş soluţiune pentru obiecte necheltuitoare prin natură, în caz însă de fongibilitate a lor, când ele sunt consumptibile prin intenţia părţilor, după cum şi obiecte cheltuitoare pot fi nefungibile, deci face obiectul unui adevărat uzufruct, aşà în caz de remitere: ad pompam et ostentationem.

quasi-uzufructuarul caşi împrumutătorul ordinar la scadenţă, trebuie să restitue lucruri de aceeaş calitate şi în aceeaş cantitate la sfârşitul dreptului său. Cât pentru rest, quasi-uzufructul urmează regulelor uzufructului; astfel: el poate fi legal sau stabilit prin voinţa omului, spre deosebire cu împrumutul: contract; e strict personal caşi uzufructul, titularul său e obligat a depune cauţiune caşi uzufructuarul. Şi într'adevăr, singura deosebire între aceste două feluri de uzufructuri nu cată a fi rezultatul consumptibilităţii sau fongibilităţii unor bunuri, adică impunerea de a dispune de ele?

1271. Cazul II. *„Uzufructul unei rente pe vieaţă...“* (art. 527), specie de creanţă deci, putând face obiectul de drepturi ca orice creanţă.

1272. In rentă viageră, venituri pe vieaţă constituind contraequivalentul unui capital înstrăinat, ele reprezintă pe lângă dobânda acestuia şi porţiuni dintr'însul, aşà că ar trebui să fie atribuite, numai până în măsura reprezentării acelei dobânzi, uzufructuarului care n'are dispoziţia capitalului. Cu toate acestea art. 527 formulează ca:

1273. *Soluţiune: „...dă uzufructuarului, pe durata uzufructului său, dreptul de a percepe veniturile* **fără de a fi obligat la nici un fel de restituţiune“,** adică cu privire la porţiunea din venituri care ar reprezinta capital [1]); şi în adevăr, determinarea acestei porţiuni din venituri e foarte anevoioasă, mai cu deosebire că renta viageră e de natură aleatorie după cum credirentierul trăeşte mai mult sau mai puţin. Textul de faţă deşi derogatoriu principiilor uzufructului, deci de formulare necesară, este dar de utilitate practică.

1273 *bis. Observaţiuni.* Art. 527 reglementând *numai renta pe vieaţă* şi aceasta *în vederea veniturilor ei ce reprezintă capitalul*, nu este aplicabil nici rentei perpetue ale cărei venituri revin dar *în mod normal* uzufructului, nici rentei viagere constituite cu titlu gratuit a cărei venituri nu corespund întru nimic veri-unui capital înstrăinat.

Cazul III. *„Dacă uzufructul coprinde lucruri care fără a se*

1) Ceeace nu compromite substanţa lucrului ce în specie nu e capitalul ci renta în întregul ei

consumă îndată se strică după vreme prin întrebuinţarea lor, precum rufele, mobilele casei,...“ (art. 528).

1274. Iată dar nişte bunuri care fără a fi consumptibile prin prima întrebuinţare ca cele de sub art. 526, nu-şi păstrează însă substanţa în urma unei întrebuinţări mai îndelungate, în sensul că aceasta le iea cel puţin valoarea.

Soluţiune: „...uzufructuarul are dreptul de a se sluji cu dânsele pentru întrebuinţarea la care ele sunt destinate, şi nu este obligat d'a le înapoià la sfârşitul uzufructului, decât în starea ce se vor află, însă nestricate din dol sau culpă“: In adevăr, neconsumptibilitatea bunurilor în cestiune împiedecă pe deoparte justificarea unui quasi-uzufruct asupra lor, pe dealtăparte bucurarea normală a uzufructuarului posibilă, conduce la acea înapoiare în starea aflătoare: bucurare care neapărat exclude dolul şi culpa.

Cazul IV: se referă la uzufruct de păduri.

1275. *Ipoteza a* (art. 529). *„Dacă uzufructul coprinde păduri* **destinate de proprietarul lor la tăieri periodice...“**, 5, 10, 20 ani, ceeace permite rădăcinilor rămase după tăieri a da ramuri noi ridicându-se ca arbori în acele intervale de timp, aşà că ce se taie apare ca fruct faţă de restul: pădure, care capital, a cărui substanţă se conservă şi asupra cărui poartă uzufructul.

Soluţiune: „...uzufructuarul este dator a păstrà ordinea şi cătăţimea tăierii în conformitate cu regulele stabilite de proprietar sau cu uzul locului, fără a putea pretinde vre-o despăgubire nici uzufructuarul, nici moştenitorii săi, pentru părţile lăsate netăiete în timpul uzufructului său“, toate în conformitate cu bucurarea uzufructuară a art. 517.

„...a păstrà ordinea...“, în ceeace priveşte începerea şi continuarea de ex. asupra diverselor parcele.

„...cătăţimea...“, adică cantitatea, ce atrage limitarea în întindere, în număr.

„...în conformitate cu regulile stabilite de proprietar“..., adică de cel actual, din momentul începerii uzufructului, căci uzufructuarul trebuie să se bucure *„...întocmai ca însuş proprietarul...“* (art. 517). Cum însă acesta are abuzul pe când uzufructuarul este îndatorat a *„...conserva substanţa...“* (art. 517), el nu va putea

continua o exploatare abuzivă a proprietarului. De altfel, *„...regulele stabilite de proprietar...“* n'ar putea să calce pe cele constituind regimul nostru silvic (v. l. din 24 Iunie 1881 şi Reg. din 16 Apr. 1885).

„...sau cu uzul locului...“, lipsind reguli în lege, cum sunt cu privire la pădurile Statului sau persoanelor morale, la cele situate în regiuni muntoase ori unde sunt şosele, căi ferate (art. 3 şi 11 lex. cit.) sau întrucât proprietarul ori proprietarii anteriori nu vor fi stabilit nimic.

1276. Ce este de decis când nu există nici regulă, nici uz? Dreptul de exploatare fiind recunoscut uzufructuarului cum produsele pădurilor ce ne ocupă sunt considerate ca fructe, iar uzufructuarul fiind ţinut a se folosì ca un bun proprietar (art. 541), el va trebuì să se lase a fi călăuzit de sistemul cel mai perfect, luând ca model, fie regulele stabilite pentru bunurile Statului, fie cele observate de alţi proprietari, uzufructuari, de ex. ai regiunii, fie obiceiurile altor localităţi.

1277. *„...fără a putea pretinde vre-o despăgubire pentru părţile lăsate netăiate în timpul uzufructului său“*, părţi care vor aparţine proprietarului cum prin percepţiune dobândeşte uzufructuarul proprietatea arborilor (art. 524), fructe nepercepute, dar, ei fiind netăiaţi. Dar dacă uzufructuarul nu poate reclamà nimic pentru tăieri neefectuate în decursul uzufructului său, el va aveà de despăgubit pe proprietar dacă tăieri înainte de timp vor fi pricinuit acestuia prejudiţiu; aşà, oridecâteori ele vor fi lăsat proprietarului arbori mai tineri decât cei ce i-ar fi rămas dacă tăierea se făcea la timp. De altfel, tăierea prin anticipaţie poate face ca arbori mai bătrâni să fie lăsaţi proprietarului.

1278. *Ipoteza b. „Arborii cari se pot scoate dintr'un seminariu de pomi fără degradaţiunea acestui...“*. Aceşti arbori apar dar ca fructe faţă de seminariu: capital, a cărui substanţă se conservă, deci ei cată a aparţine uzufructuarului, de aceea:

Soluţiune: „...nu vor face parte din uzufruct (adică acei arbori), *decât cu îndatorire, pentru uzufructuar de a se conformà obiceiului local în privirea înlocuirii lor“*, ceeace înseamnă că acei arbori vor aparţine uzufructuarului dacă acesta se foloseşte în limitele legii.

Ipoteza c. „...părţile de păduri înalte care au fost puse în

tăiere regulată, sau că aceste tăieri se fac periodice pe o întindere de pământ determinată, sau că se fac numai d'o cătime oarecare de arbori aleşi pe toată suprafaţa domeniului (art. 530).

1279. Pădurile înalte spre deosebire cu cele *„...destinate la tăieri periodice..."* (art. 529), păduri tinere ce cresc din rădăcini, nefiind destinate a creşte astfel, legiuitorul, în principiu, interzice uzufructuarului de a se atinge de arborii lor pe care-i consideră nu ca fructe ci drept capital. De aceea soluţia de principiu: *„In toate celelalte cazuri, uzufructuarul nu se poate atinge de arborii înalţi..."* (art. 531), de unde dreptul nudului proprietar de a-i revendică, ei fiind tăiaţi de uzufructuar pe nedrept, întrucât nu i s'ar putea opune posesiunea cu bună credinţă, şi în orice caz dreptul la despăgubire imediată contra uzufructuarului, căci acì paguba proprietarului, spre diferenţă cu ce am arătat la pădurile tinere, e sigură şi se poate determină, pe când aşteptându-se sfârşitul uzufructului, proprietarului i-ar scapă valoarea ce arborii ar fi avut dacă n'ar fi fost tăiaţi, uzufructuarul profitând de dobânda preţului lor. După cum se vede, uzufructuarului asupra unei păduri înalte nu-i rămâne în principiu decât de a se folosì de arborii înalţi, culegându-le fructele, profitând de umbra lor, (v. şi art. 532), de unde rezultă că nici proprietarul nu are dreptul de a tăia aceşti arbori supuşi unui uzufruct, căci altfel ar atinge acel drept de folosinţă al uzufructuarului.

Cum însă în ochii legiuitorului: punerea în *„...tăiere regulată..."* (cea neregulată fiind dar exclusă), tăierile *„...periodice pe o întindere de pământ determinată..." „sau că se fac de o câtime oarecare de arbori aleşi pe toată suprafaţa domeniului"* (art. 530), transformă arborii, chiar înalţi, astfel de tăiat, în fructe, el dă ipotezei *c:*

Soluţiunea: „Uzufructuarul se mai bucură conformându-se cu epocile şi uzul vechiu al proprietarului de pădurile înalte..."; bucurare, după cum se vede, supusă principiilor uzufructului.

1280. Cu toate acestea, codul, spre înlesnirea exerciţiului drepturilor uzufructuarului şi a îndeplinirii obligaţiunilor lui, luând în acelaş timp şi măsuri de garanţie pentru proprietar şi de menţinere a uzufructuarului în limitele dreptului său, acordă uzufructuarului drepturi, în mod excepţional şi asupra arborilor înalţi

neconsideraţi ca fructe şi anume: în afară de precedentele ipoteze de tăieri regulate, periodice..., de unde:

1281. 1. „...*va putea* (uzufructuarul) *însă întrebuinţà, spre a face reparaţiunile la care este obligat, arborii desrădăcinaţi sau sfărâmaţi din accidente; poate chiar a tăià pentru acest sfârşit arborii trebuincioşi, cu îndatorire însă a constatà în fiinţa proprietarului această trebuinţă*“ (art. 531): toate acestea spre înlesnirea îndeplinirii unei obligaţiuni a uzufructuarului şi anume: de a face reparaţiunile de întreţinere, cum stricăciunile atrăgând necesitatea unor asemenea reparaţiuni, sunt consecinţe ale folosinţei. Uzufructuarul nu va putea dar întrebuinţà arborii de cari e vorba în sensul arătat, spre a face mari reparaţiuni la care nu el, ci proprietarul e obligat, deasemenea nu va putea întrebuinţà acei arbori în spre orice alt scop, astfel: pentru foc. Cât despre „...*arborii desrădăcinaţi sau sfărâmaţi...*“, ei deşi în această stare, tot proprietarului aparţin: aşà că în mod excepţional, pentru arătata întrebuinţare, uzufructuarul poate dispune de ei. Iar cum raritatea precedentelor cazuri ar împiedeca o înlesnire suficientă a situaţiunii uzufructuarului în ceeace priveşte obligaţiunea sa de a reparà, legiuitorul continuând dispune, cum se vede: „...*poate chiar* **tăià** *pentru acest sfârşit arborii trebuincioşi...*“, fără a uità garantarea drepturilor proprietarului, căci, încheie: „...*cu îndatorire însă a constatà* (adică uzufructuarul) *în fiinţa proprietarului această trebuinţă*“: aşà: pentru a împiedeca luarea din partea uzufructuarului a arborilor înalţi, sub pretext că s'au desrădăcinat sau sfărâmat.

1282. 2. Art. 532: „*Uzufructuarul poate luà din păduri araci pentru vii, poate asemenea luà de pe pomi producte anuale sau periodice, însă toate acestea după obiceiul locului şi al proprietarului*“: latitudine tot în spre înlesnirea exerciţiului drepturilor uzufructuarului astfel cum trebuiesc a fi mărginite pe calea principiilor ce le sprijină; dispoziţiune însă ce se impune prin singura raţiune a lucrurilor cu privire la: acele „*producte anuale sau periodice...*“ care ca fructe, neapărat că se cuvin uzufructuarului. Cât despre viile în cestiune, bine înţeles că se statuează în vederea celor aparţinând în uzufruct iar nu în proprietate uzufructuarului. Şi într'adevăr, e vorba de înlesnirea exerciţiului dreptului de uzufruct.

3. Art. 533: „*Pomii roditori cari se usucă şi chiar acei ce*

sunt desrădăcinaţi sau dărâmaţi din accidente, se cuvin uzufructuarului cu îndatorire de a-i înlocuì prin alţii."

1283. După cum se vede, pe când legiuitorul nu dă drept uzufructuarului la arborii înalţi decât în mod excepţional şi cu o oarecare îndatorire (art. 531), el îi atribue în principiu pomii roditori uscaţi şi desrădăcinaţi sau dărâmaţi din accidente cu îndatorire de a-i înlocuì prin alţii.

1284. Această deosebire de statuare este rezultatul diferenţei între arborii ordinari înalţi a căror fructe, în orice caz, nu constituiesc aproape toată valoarea lor, ceeace este cazul la pomii roditori, de acea:

α) Uzufructuarul poate chiar tăià arborii înalţi pentru reparaţiunile ce trebuieşte să facă (art. 531), pe când fiind vorba de pomi roditori, legiuitorul nu se ocupă decât de cei uscaţi, desrădăcinaţi, dărâmaţi.

β) Uzufructuarului cu privire la pomii roditori nu i se cere nici o dovadă, pe când trebuie să dovedească necesitatea unei întrebuinţări legale fiind vorba de arborii înalţi (art. 531). In adevăr, nu se putea teme legiuitorul de o uscare, desrădăcinare, dărâmare frauduloasă a pomilor roditori cari în această stare ar profità mai puţin uzufructuarului decât prin fructele lor la care acesta are drept.

γ) Uzufructuarul este îndatorat la înlocuirea pomilor roditori: acţiune şi în interesul său, fiind date fructele ce vor da pomii aduşi în loc, la care va aveà drept.

V. Cazuri neprevăzute de legiuitor.

a) *Despre uzufructul asupra unei creanţe.*

1285. Cum uzufructul poate purtà asupra unei rente viagere (art. 527): creanţă, el se poate înţelege ca având de obiect şi oricare altă creanţă: deci creanţele în general, ale căror venituri: dobânzi, vor aparţine uzufructuarului cu atât mai sigur că, în ipoteza rentei pe vieaţă ele i se atribuiesc, cu toate că coprind chiar o porţiune de capital: totul conform regulei dreptului de bucurare a uzufructuarului, (v. art. 521, 523 şi 1275). Uzufructuarul unei creanţe va fi, dar, supus tuturor regulelor uzufructului, deci: i se

va respectà bucurarea ca un bun proprietar şi întocmai ca proprietarul (art. 517), nimic însă mai mult; prin urmare, uzufructuarul unei creanţe nu va aveà dreptul de a o cedà, de a o remite, de a o nova, de a-i prelungì termenul, creditorii săi nu o vor putea urmărì: drepturi, care toate implică dispunere: ce nu aparţine decât proprietarului, şi cum creanţa, tot a proprietarului este, el va aveà singur de suportat rizicurile (art. 1275), deci: insolvabilitatea debitorului, dacă veri-o culpă a uzufructuarului nu ar fi în joc, aşà: dacă uzufructuarul n'a luat măsuri conservatoare (inscripţiuni), n'a urmărit la timp. Dar uzufructuarul unei creanţe, învestit cu titlurile constitutive ale ei pentru a-i putea percepe dobânzile, va putea primì şi capitalul la scadenţă [1]), act de administraţiune ce este de natură a-l pune la adăpost de o insolvabilitate viitoare, act graţie cărui va evità de a fi lipsit de dreptul său de folosinţă care va putea să continue a fi exercitat pe suma de bani primită drept capital şi asupra căruia va purtà deasemenea dreptul său, fiind dată generalitatea titlului, ce se presupune, ceeace înseamnă că: ca urmare a caracterului timporar al dreptului de creanţă, uzufructuarul va devenì un quasi-uzufructuar, de unde, eventual: nevoie de siguranţă pentru proprietar că la sfârşitul uzufructului va găsì echivalentul capitalului său, siguranţă, ca o cauţiune (art. 541), o plasare [2]).

1286. Uzufructul putând purtà asupra tuturor creanţelor, el se va întinde asupra oricăror titluri, acţiuni (de societăţi) obligaţiuni rezultând din împrumuturi de ale Statului, departamentelor comunei, societăţilor particulare, ca: renta de Stat, obligaţiunile judeţene, comunale, înscrisuri de-ale creditului funciar rural, urban şi toate aceste efecte vor aparţine nudului proprietar în ceeace priveşte capitalul şi uzufructuarului relativ la folosinţă, conform regulelor uzufructului. Un uzufruct va putea purtà, dar, şi asupra titlurilor cu lozuri şi lozul va revenì credem în întreg uzufructuarului, cum reprezintă o totalitate de dobânzi reţinute, rezervate spre plată într'o dată. Este adevărat, nu numai reţinerile asupra dobânzilor titlului care a câştigat, al uzufructuarului, vor fi constituit lozul, ci şi reţinerile asupra dobânzilor tuturor titlurilor de

1) Aşà: § 1074 c. germ. v. însă şi § 661 c. Calim.
2) V. însă Alexandrescu l. cit. p. 444 urm.

aceeaş specie. Dar reţinerile acestea purtând numai asupra dobânzilor, nu corespund decât folosinţei, care tocmai cată a indică pe titularul bucurării, în specie: uzufructuarul favorizat de soartă conform economiei titlului ce ne ocupă. Cestiunea însă este controversată: astfel unii susţin că câştigul trebuie să aparţie nudului proprietar cu privire la capital, şi uzufructuarului relativ la folosinţă caşi cum lozul n'ar fi constituit numai din venituri; alţii, că câştigul trebuie să aparţie în întreg nudului proprietar ca produs al norocului, caşi cum norocul ar fi destinat a luà în specie folosinţei: deci, uzufructuarului, ceeace îi corespunde.

1287. După cum uzufructul poate purtà asupra oricărei creanţe, el va putea aveà de obiect şi chirii sau arenzi precum şi orice alt drept: aşà cel de autor. Iar uzufructul putând purtà şi asupra unei rente viagere, chiar dreptul de uzufruct el însuş va putea face obiectul unui uzufruct, şi în acest ultim caz, uzufructuarul uzufructului va absorbì (cât trăieşte, ca normă) întreg uzufructul, obiect al dreptului său.

b) Despre uzufructul constituit asupra unor exploatări agricole, industriale ori comerciale.

1288. De astădată uzufructul poartă: nu asupra produselor mărfurilor,... exploatărilor, ci asupra acestora ele însele, desfăşurări de activitate sub o firmă oarecare pentru scopul producţiei, dobândirii în spre vânzare la o anumită clientelă a productelor, mărfurilor, ce se vor înlocuì prin altele pentru acelaş scop. Şi în acestea consistă şi exerciţiul dreptului de uzufruct ce se impune pentru păstrarea substanţei = exploatare. Acest uzufruct nepurtând dar nici asupra unor lucruri consumptibile sau cheltuitoare, nici asupra unor obiecte ce se consumă prin prima întrebuinţare, ci asupra unei întreprinderi menite de a creşte în valoare, art. 526 şi 528 nu-i vor fi aplicabile, dar uzufructuarul la sfârşitul dreptului său, va aveà de înapoiat întreprinderea cel puţin în starea în care o primise: căci el nu va fi avut decât folosinţa ei, iar nu şi dreptul de a dispune de ea (de a o cedà, vinde), dispunere ce nu avusese de realizat decât asupra productelor, mărfurilor, în calitate de administrator.

D. Despre întinderea dreptului de uzufruct.

I. In ceeace priveşte modul de exerciţiu al său.

1289. *a)* Art. 534: *„Uzufructuarul se poate bucură* **el însuş, sau închirià** (ori arendà) *altuia...“*, şi anume pentru a face să valoreze bunul pe care-l are în uzufruct, în spre aducerea la realizare a bucurării ce-i aparţine asupra lui. El având facultatea de a alege între aceste două moduri, se va hotărî în sensul unuia sau celuilalt, după aptitudinele sale personale, starea lui de ocupaţiune, etc...

Am arătat în ce consistă bucurarea personală a uzufructuarului, cât în ceeace priveşte ipoteza locaţiunii, art. 534 continuă: *„De va închiria* (adică: uzufructuarul), *urmează a se conforma, pentru epocele când se primesc contractele şi pentru durata lor, regulelor întocmite pentru bărbat în privinţa averei femeiei sale la titlul: Despre contractul de căsătorie“*, adică art. 1268 şi 1269 care reglementează în acelaş punct de privire situaţiunea bărbatului uzufructuar legal al averei femeiei sale. Şi în adevăr, drepturile uzufructuarului încetând cu uzufructul său, reguli de natura celor coprinse în precedentele texte cată a fi de principiu în materie de uzufruct, pentru a împiedecà nesiguranţa în transacţiuni, contractele de locaţiune consimţite de uzufructuar trebuind să cadă cu sfârşitul uzufructului [1]). Graţie regulilor art. 1268 şi 1269, dar, contractele de locaţiune imobiliară consimţite de uzufructuar se vor menţine şi după sfârşitul uzufructului, fiind opozabile proprietarului, numai însă *„până la împlinirea de cinci ani dela începutul lor, sau până la împlinirea veri-cărui period cincinale următor în care se află părţile...“* (contractul trecând de 5 ani) (art. 1268); *„Reînoirea de arendare sau de închiriere... făcută... înaintea expirărei contractului...“*, numai: *„...cu mai mult de doi ani pentru bunurile rurali şi cu mai mult de un an pentru case...“* rămânând *„...fără efect...“* (art. 1269); toate acestea, bine înţeles, întrucât proprietarul nu preferă a menţine în întreg contractul excedând aceste limite, învoială ce leagă pe locatar.

1) Ce se întâmplă în materie de închiriere mobiliară conform l. 9 § 1 Dig., Locati-Conducti 19. 2 (v. Alex. l. cit. p. 468).

1290. *b)* Art. 534: *„Uzufructuarul... poate... sau* **cedà** *exercițiul dreptului său...“* deci cu titlu gratuit ca cu titlu oneros cum legiuitorul nu distinge.

1290 *bis.* Art. 354 vizând: facerea să valoreze din partea uzufructuarului, acì pe cale de înstrăinare: ceeace implică îndreptățirea la bucurare, pare că întreaga situațiune juridică a uzufructuarului, adică chiar dreptul său, face în specie obiectul alienării. Cât despre expresiunile: **„...exercițiul** *dreptului său...“* în loc de *„...son* **droit...“** reproduse după c. It., ele sunt probabil, destinate a arătà că uzufructul își păstrează caracterul său de drept strict personal, adică luând sfârșit prin moartea uzufructuarului, ce dealtmintreli ușor se înțelegea, cum îndreptățirea chiar a uzufructuarului e vorba să se transmită.

Uzufructul el însuș dar, după cum poate fi ipotecat (art. 1750 No. 2), sau grevat de alt uzufruct, ori urmărit de creditorii uzufructuarului, precum și cedat, este susceptibil de aceleași acte și din partea cesionarului cărui se va aflà transmis, ce însă nu va liberà pe uzufructuar de îndatoririle lui față de proprietar, de care nu se poate desface prin singura-i voință pe cale de cesiune a acelor îndatoriri.

II. In ceeace privește obiectul uzufructului.

1291. *a) „Uzufructuarul se folosește de adăogirile făcute prin aluviune la obiectul asupra cărui are uzufruct“* (art. 535): adăogiri constituind o primă categorie de accesorii la care se întinde dreptul de uzufruct ce poartă asupra principalului.

1292. *b) El* (adică uzufructuarul) *se folosește de drepturile de servitudine și în genere de toate drepturile de care se poate folosì proprietarul, și se folosește întocmai ca însuș proprietarul“* (art. 536): drepturi constituind o a doua categorie de accesorii ale unui fond la care se întinde dreptul de uzufruct ce poartă asupra fondului: accesorii de exercițiu obligatoriu în spre conservarea lor, calități ale fondului, ceeace implică o bucurare legală din partea uzufructuarului.

1293. *Observațiune.* După cum art. 536 generalizează soluțiunea dată pentru servituți la toate drepturile în genere, pare a

trebuì să se considere şi dispoziţia luată de art. 535 relativ la aluviune, de natură a se întinde şi la alte adăogiri naturale ca avulsiunea precum şi la orice spor de teren asupra apelor: fie insule ori matcă părăsită. (V. c. Calim. § 662).

1294. *c)* Art. 537: *„Uzufructuarul se foloseşte asemenea întocmai ca proprietarul de minele, pietrăriile şi nisipurile* **ce sunt în exploataţiune** *la deschiderea dreptului de uzufruct“*, pentru că această stare de exploataţiune arată că proprietarul după modelul căruia trebuie să se bucure şi uzufructuarul, a dat destinaţie de fructe acelor mine, pietrării, nisipuri, care prin natura lor, departe de a se reproduce în mod periodic, constituesc fondul în care se află. De aceea art. 538 care dispune: *„Uzufructul n'are nici un drept asupra minelor şi pietrăriilor* **nedeschise,** *încă nici asupra nisipurilor a căror exploataţiune* **nu e încă începută...“.** lar find dat regimul de concesiune căruia, într'un interes general, sunt supuse exploatările bogăţiilor miniere, art. 537 dispune în aliniatul său 2: *„Dacă însă se atinge de o exploataţiune, care nu s'ar putea face fără o concesiune, uzufructuarul nu se va putea bucurà de ea fără a dobândì mai întâiu învoirea guvernului“*, ipoteză ce presupune concesiunea obţinută de proprietar fără de care nu e exploatare, deci nici drept al uzufructuarului conform art. 537 al. I şi 538. Deci cu toată concesiunea proprietarului, uzufructuarul *„...nu se va putea bucurà... fără a dobândì mai întâiu...“* o nouă învoire a guvernului: de unde caracterul personal al concesiunii. Acest sistem al codului însă a fost modificat de art. 7 al legii minelor din 21 Aprilie 1895 care declarând: *„Dreptul de exploatare... transmisibil ca orice alt bun... distinct de proprietatea suprafeţei“*, ridică caracterul personal al concesiunii.

1295. *d) „Uzufructuarul n'are drept... nici asupra comoarei care s'ar putea găsì în cursul uzufructului său“* (art. 538), adică: veri-un drept de bucurare ca uzufructuar, cum comoara nu este un fruct al fondului în care se află, de care se deosebeşte însă spre diferenţă cu minele, pietrăriile, nisipurile. Neapărat însă că, calitatea de uzufructuar nu va împiedeca pe acesta de a aveà dreptul la jumătatea comoarei ca descoperitor al ei (art. 649).

III. In ceeace priveşte drepturile proprietarului.

1296. *a)* „*Proprietarul nu poate prin faptul său nici cu orice chip vătămà drepturile uzufructuarului*“ (art. 539 al. I), astfel, cum ştim, el nu poate abuzà, cu toate că are dreptul de dispoziţiune, după cum nici uzufructuarul nu poate compromite substanţa lucrului în dauna proprietarului. Iată limita drepturilor proprietarului şi uzufructuarului, primul neavând a asigurà veri-o folosinţă ultimului ca locatorul locatarului, ci numai a nu-i împiedeca bucurarea.

1297. *b)* „*Uzufructuarul nu poate la încetarea uzufructului, cere vre-o despăgubire pentru îmbunătăţirea ce ar pretinde că a făcut, chiar când printr'însele ar fi sporit valoarea lucrului. El sau moştenitorii săi pot însă ridicà oglinzi, tablouri şi alte ornamente, pe care le-ar fi aşezat, cu îndatorire de a restabilì localul în starea ce a fost mai înainte*“ (art. 539 al. II). Este de necontestat că prima dispoziţiune se aplică schimbărilor care fără a da naştere unor noi valori, augmentă pe acea a fondului, aşà, uscări de teren, nivelări. Deasemenea a doua dispoziţiune acordă dreptul de ridicare unor obiecte mişcătoare aşezate de uzufructuar, care ar fi devenit imobile prin destinaţiune dacă ar fi fost aşezate de proprietar. Aceste reguli nu par dar aplicabile construcţiunilor şi plantaţiunilor, valori noi cu privire la care uzufructuarul are situaţiunea unui posesor de rea credinţă, dar care constituesc imobile prin incorporaţiune şi ce pot şi fi considerate ca dăruite de uzufructuar, fiind dată precaritatea titlului său faţă de proprietar. In orice caz, scopul textului de faţă este, a pune la adăpost pe proprietar de îndatoriri grele ca urmare a unor lucrări efectuate de uzufructuar pe care proprietarul nu le-ar fi întreprins, făcând să se evite în acelaş timp neînţelegeri greu de tranşat între proprietar şi uzufructuar.

1298. Cât despre acţiunile destinate a protejà drepturile uzufructuarului, ele urmăresc asigurarea posesiunii lucrului în uzufruct, posesiune indispensabilă bucurărei uzufructuare. Această posesiune este de căpătat dela proprietar pe cale de cerere personală contra lui de punere în posesiune, sau de urmărit în mâi-

nele oricui pe cale de acţiune confesorie sau de acţiuni posesorii [1]).

SECŢIUNEA II.

Despre obligaţiunile uzufructuarului.

1299. Legiuitorul face să corespundă bucurărei uzufructuare următoarele îndatoriri:

A. **„Uzufructuarul iea lucrurile în starea în care se află; el însă nu poate intrà în folosinţa lor, decât după ce va face în prezenţa proprietarului, sau după ce-l va chemà, formal inventariu lucrurilor mişcătoare şi constatarea stării în care se vor aflà cele nemişcătoare, supuse uzufructului“** (art. 540).

1300. Dacă uzufructuarul, *„iea lucrurile în starea în care se află...“* ca unul ce are un drept real asupra lor [2]), el este însă obligat de a *„...face... inventariu lucrurilor mişcătoare şi constatarea stării în care se vor aflà cele nemişcătoare...“* pentru ca să poată dovedì ce valori a primit la deschiderea dreptului său şi prin urmare ce va aveà de restituit la sfârşitul uzufructului (§ 669 c. Calim.).

„...el însă nu poate intrà în folosinţa lor...“, ce înseamnă că proprietarul are dreptul de a împiedeca pe uzufructuar să facă aceasta cât timp nu va fi îndeplinit formalităţile inventariului sau stării nemişcătoarelor [3]). Singura luare în posesiune poate dar fi oprită astfel, lucru ce e bine înţeles, fără influenţă asupra situaţiunii juridice a uzufructuarului care rămâne titular al dreptului său de bucurare asupra tuturor fructelor. Cât despre violarea legii, ea s'ar putea dovedì prin toate mijloacele, o stare bună însă nu credem să se poată presupune în lipsa unui text de lege.

---

1) Şi în adevăr, uzufructuarul posedă pentru el, fiind vorba de uzufruct. Toate acestea însă neapărat cu respectul prescripţiunii instantanee în materie imobiliară.

2) Spre diferenţă cu locatarul cărui i se asigură folosinţa succesivă.

3) Formalităţi dela care nu se poate sustrage uzufructuarul, fapt ce '-iar permite de a păgubì pe erezii proprietarului, chiar în caz de stipulaţiune contrarie care pare a violà ordinea publică.

„...va face...“, adică uzufructuarul, care dar va fi ţinut şi de cheltueli, el putând, când nu e vorba de incapabili, întrebuinţà şi formà semnăturii private.

„...inventariu şi constatarea stării...“, măsuri deosebite după cum e vorba de mişcătoare sau nemişcătoare. Cât despre evaluare, cum scopul tuturor îndatoririlor uzufructuarului este asigurarea restituirii la finele uzufructului, ea nu va putea fi privită ca însemnând intenţiune de vânzare, ci ca fiind destinată a arătà valoarea de restituit în caz de nerestituire în natură.

B. **„Este dator a da cauţiune** (adică uzufructuarul), **că se va folosì ca un bun părinte de familie, de nu va fi scutit prin actul constitutiv al uzufructului...“** (art. 541). (Vezi § 672 c. Calim).

1301. De astădată legiuitorul vreà să organizeze un mijloc de punere la adăpost a proprietarului faţă de abuzuri din partea uzufructuarului, obligând pe acesta de a-şi asocia o cauţiune, adică un garant responsabil de o asemenea purtare. Iar cum principalul scop în materie de uzufruct este asigurarea unei restituiri drepte a lucrului în uzufruct la finitul acestuia, acea cauţiune va garantà acest fapt chiar când el n'ar fi compromis de o lipsă de folosinţă ca un bun părinte de familie şi ea va putea fi înlocuită şi prin orice alte garanţii (depozit de valori, amanet, ipotecă...)

„Este dator (adică orice uzufructuar deci şi quasi-uzufructuarul) *a da cauţiune...“* solvabilă, bine înţeles, ceeace se va aprecia după cazuri şi împrejurări, obligaţiune decurgând din lege, dar, de unde şi denumirea ei de legală.

„...de nu va fi scutit (în mod expres sau tacit) *prin actul constitutiv de uzufruct...“ :* dispensa de cauţiune este dar admisă spre diferenţă cu dispensa de inventar, şi într'adevăr, constituitorul uzufructului putea să nu-l constitue.

1302. Legiuitorul vizând asigurarea unei bucurări conform legii atât în avantajul uzufructuarului cât şi în acel al proprietarului, nu putea decât să recurgă la diverse măsuri, mijloace, în previziunea cazului imposibilităţii de a se găsì o cauţiune : siguranţă care, în aceeaş ordine de idei, am arătat că s'ar putea înlocuì prin alte diverse garanţii (v. § 673 c. Calim.).

Iată acum aceste noi măsuri :

1303. I. Art. 542. *„Dacă uzufructuarul nu găseşte cau-*

ţiune, nemişcătoarele se dau cu arendă, sumele de bani cuprinse în uzufruct se pun la dobândă, productele se vând şi preţul lor se pune asemenea la dobândă; dobânzile acestor sume şi preţul arendelor se cuvin uzufructuarului". Toate, măsuri, cum se vede, care au de scop a împiedeca pe uzufructuar de a abuzà luându-i exerciţiul dreptului său, posesiunea obiectului în uzufruct, fără a-l lipsì de beneficiile bucurărei sale: scop ce se urmăreşte.

1304. II. Art. 543. *„In lipsă de cauţiune din partea uzufructuarului, proprietarul poate cere ca mobilele supuse periciunei prin întrebuinţare, să se vândă spre a se pune preţul la dobândă, şi uzufructuarul se foloseşte de dobânzi în cursul uzufructului; cu toate acestea uzufructuarul va putea cere, şi judecătorii vor putea ordonà după împrejurări, ca o parte din lucrurile mişcătoare necesare pentru propriile sale trebuinţe, să i se lase sub simpla sa depunere de jurământ şi cu îndatorire de a le predà la curmarea uzufructului"*: latitudine conferită în spre acelaş scop proprietarului, întrucât nu preferă mişcătoarele lui în natură şi sub rezerva drepturilor uzufructuarului, cu privire la întrebuinţarea în profitu-i: cum bucurarea acestuia cată a fi respectată. Dar legiuitorul nu uită nici interesele proprietarului faţă de întrebuinţarea asigurată uzufructuarului, ceeace-l determină: de a impune ca garanţie uzufructuarului jurământ că se va bucurà conform legii, de a-l îndatorà la predare, uzufructul luând sfârşit, conform normei în această materie.

1305. III. In fine, legiuitorul iar pentru asigurarea bucurărei uzufructuarului dispune: art. 544: *„Intârzierea de a da cauţiune nu ridică uzufructuarului dreptul de a se folosì de fructele la care el aveà drept; ele i se cuvin din momentul de când s'a deschis uzufructul"*: bineînţeles, întrucât bucurarea uzufructuarului nu începe mai târziu, căci atunci şi dreptul la fructe nu va putea aveà loc din momentul deschiderii uzufructului ci din acel al începerei bucurărei: aşà cu privire la: *„...legatarul singular..."* care *„...nu va putea intrà în posesiunea lucrului legat,* **nici a pretinde fructele sau interesele decât din ziua în care a făcut**

1) Sunt autori însă cari nu recunosc acest drept de dispensă decât cu rezerva drepturilor unor terţe persoane: ca erezii rezervatari ai constituitorului faţă de cari dispensa ar cădea.

cerere în judecată, sau din ziua în care predarea legatului i s'a încuviinţat de bună voie" (art. 899 II) cu toate că dreptul său de uzufruct se va fi deschis din ziua morţii testatorului (v. al. I acelaş text).

Art. 541 însă continuă: *„...cu toate acestea taţii, mamele ce vor aveà uzufruct legal al averii copiilor lor, vânzătorul sau donatorul cari şi-au rezervat uzufructul, nu sunt obligaţi a da cauţiune"*.

Nu sunt dar obligaţi a depune cauţiune:

1306. *a) „...taţii, mamele ce vor aveà uzufruct legal al averii copiilor lor..."*: adică ca atribut al puterii părinteşti, conform art. 338, aceasta, fiind dată garanţia iubirii ce legiuitorul presupune că au pentru copiii lor. Excepţiunile fiind de strictă interpretare, această dispensă nu se va aplicà părinţilor uzufructuari legali conform art. 285, nici oricărui alt uzufructuar legal afară de bărbat asupra averii dotale a soţiei sale, scutit de cauţiune prin art. 1244.

1307. *b) „...vânzătorul sau donatorul care şi-au rezervat uzufructul..."* transmiţând astfel numai nuda proprietate cumpărătorului sau donatarului. Şi într'adevăr, vânzarea, darul,... legea părţilor, păstrând tăcerea cu privire la veri-o cauţiune, nu se poate decât presupune că acestea au înţeles a o exclude, fie că dobânditorii nudei proprietăţi au încredere în transmiţători a căror administraţiune cunosc, fie că e naturală contractarea din partea acestora fără a înţelege supunerea lor la veri-o măsură asigurătoare, precum e indicată nepretinderea în acest sens din partea donatarului în contra donatorului binefăcătorul său. Textul de faţă derogator caşi precedentul, este însă tot de strictă interpretare, deci, nu se poate întinde la alte contracte şi chiar la vânzare sau dar în alte ipoteze d. ex. de transmitere directă de uzufruct.

1307 *bis*. După cum se vede, îndatoririle de a face inventar şi a constată starea, precum şi obligaţiunea de a da cauţiune, sunt antimergătoare bucurărei uzufructuare.

1308. C. Art. 545. **„Uzufructuarul nu este obligat decât la reparaţiunile de întreţinere..."**: deci este ţinut de a le face pe când: *„...Reparaţiunile cele mari rămân în sarcina proprietarului..."* (art. 545) şi aceasta, de orice obiecte reparabile ar fi vorba, cum legea nu distinge. Prin urmare, uzufructuarul va

aveà de făcut orice reparaţiuni altele decât cele ale art. 546 care dispune: „*Reparaţiunile cele mari sunt acele ale zidurilor celor mari* (chiar de despărţire, legea nedistingând) *şi ale boltelor, restabilirea grinzilor şi acoperişului întreg, acelea ale zăgazelor şi ale zidurilor de sprijinire şi de împrejmuire în total, toate celelalte reparaţiuni sunt de întreţinere.*“: aşà: umplerea unei crăpături, reparaţia unei părţi din acoperiş, stabilirea de deschizături, scânduri, pentru duşumele, plafond, curăţirea de puţuri, latrine, precum şi refacerile parţiale de zăgazuri, ziduri, împrejmuiri: întrucât nu e cestiune de refacerea ultimelor chiar în parte dar în înălţime întreagă. Trebuiesc dar considerate ca reparaţiuni de întreţinere, acele care au de scop păstrarea fără modificare, fiind necesare în mod repetat, cu cheltueli ce nu scad simţitor, de obicei, veniturile. Pe când reparaţiunile cele mari înseamnă refacerea parţială a unui lucru în spre continuarea fiinţei, spre cel mai mare folos conform destinaţiei lui.

Acum, reparaţiunile cele mari putând devenì necesare în urma celor de întreţinere neglijate, este natural ca art. 545 să încheie: „...*afară numai dacă aceste* (adică reparaţiunile mari) *s'ar fi cauzat din lipsa reparaţiunilor de întreţinere dela deschiderea uzufructului, în care caz uzufructuarul este obligat de-a le face şi pe aceste*“.. Şi într'adevăr, este drept ca acesta să suporte urmările greşelei sale de a nu fi întreţinut obiectul în uzufruct.

1309. Cât despre baza raţională a acestui sistem legislativ, ea este de găsit în bucurarea uzufructuară, care pricinuind stricăciunile ce fac necesare reparaţiunile de întreţinere, cheltuelile pentru acestea cată să fie suportate de uzufructuar care are acea bucurare. Uzufructuarul este dar obligat de a face reparaţiunile de întreţinere ca sarcină a bucurărei sale pe când: „*Reparaţiunile cele mari* **rămân** *în sarcina propietarului*“: adică în condiţiunile de mai înainte: ceeace înseamnă că acesta nu e obligat să le facă el având numai a nu împiedeca exerciţiul dreptului real al uzufructuarului [1]). Tocmai în spre aplicarea acestor principii dispune art. 547: „*Nici proprietarul, nici uzufructuarul nu sunt obligaţi a reclădi ceeace a căzut de vechime sau s'a distruit din caz fortuit.*“ Reparaţiunile de întreţinere fiind impuse de bucurarea uzufruc-

1) V. § 666 c. Calimach,

tuară, vor fi datorite, aceasta odată realizată, fără ca uzufructuarul să se poată liberà restituind fructele percepute, încetând însă bucurarea, şi uzufructuarul se va află liberat din acel moment de sarcina reparaţiunilor de întreţinere : rezultat ce va putea atinge pe cale de renunţare la uzufruct.

1310. D. Art. 548 : „**Uzufructuarul este obligat** (deci : personal iar nu pentru nudul proprietar ca locatarul pentru proprietar) *în cursul folosinţei sale* (cât timp numele lui figurează pe rol iar nu al proprietarului ca faţă de locatar), *la toate sarcinele anuale* (şi chiar neanuale, legea statuând de eo quod plerumque fit) *ale fondului, precum contribuţiunile şi altele ce după obiceiu sunt considerate ca sarcine ale fructelor*", astfel cheltuelile pentru curăţitul şanţurilor, pentru întreţinerea şi paza drumurilor, toate venituri pasive, deci socotite ca datorite zi cu zi (arg. art. 525).

1311. E. Art. 549 : „**In privinţa sarcinelor ce pot fi impuse pe proprietate în cursul uzufructului...**", sarcini publice, neobişnuite ca : contribuţiile de resbel, împrumuturlie silite, „*...proprietarul şi uzufructuarul...*" (căci amândoi îşi împart dreptul de proprietate supus acelor sarcini), „*...contribuesc după modul următor: proprietarul este obligat a le plăti...*", capitalul privindu-l, „*...şi uzufructuarul a-i răspunde dobânzile...*", folosinţă în mai puţin corespunzând celei active care aparţine uzufructuarului. După aceeaş directivă textul încheie : „*...iar dacă uzufructuarul le-a plătit, el are dreptul a cere capetele plătite dela proprietar la expirarea uzufructului*".

„*...în cursul uzufructului...*", ceeace exclude sarcinele anterioare uzufructului care nu privesc întru nimic pe uzufructuar.

„*...contribuesc...*", căci e vorba de o repartiţie între proprietar şi uzufructuar.

„*...proprietarul este obligat...*", iar nu uzufructuarul care are numai de contribuit când proprietarul îşi îndeplineşte obligaţiunea plătind sau când el însuş a binevoit a plăti în locul proprietarului cum presupune art. 549 in fine, că a făcut.

1312. F. Art. 550 : „**Acel ce câştigă cu titlu gratuit un uzufruct universal sau cu titlu universal, este dator a achità în proporţiune cu folosinţa sa, şi fără nici un drept de repetiţiune, legaturile, pensiunile alimentare şi veniturile ren-**

telor perpetue sau pe vieaţă care privesc asupra patrimoniului". Şi într'adevăr este just ca acel ce are toate bunurile (universalitatea juridică a lor) sau o câtime a lor ($^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$), aci veniturile active astfel, să aibă a suportă şi veniturile pasive în aceleaşi limite, pe când: *„Uzufructuarul cu titlu particular nu se obligă la plata datoriilor pentru care fondul este ipotecat"*, (art. 551), căci datoriile nu sunt sarcini ale bunurilor particulare care constituesc patrimoniul, ci ale acestuia ca universalitate cel puţin în parte, ce e adevărat şi cu privire la drepturi asupra folosinţei numai. Textul însă încheie: *„...şi de va fi silit să le plătească, are acţiune în contra proprietarului"*, (sau, bine înţeles, în contra oricărei alte persoane cărei aparţine datoria ipotecară), dar aceasta nu presupune un rezultat al obligaţiunii uzufructuarului cu titlu particular, ci al dreptului de urmărire ipotecară, care e de natură a determină pe uzufructuar la plată. Fiind date aceste principii, art. 552 reglementează contribuţia la datorii a uzufructuarului universal sau cu titlul universal în modul următor: *„Uzufructuarul fie universal, fie cu titlu universal, trebuie să contribuiască împreună cu proprietarul la plata datoriilor, după cum urmează: se preţueşte valoarea fondului supus uzufructului, se defige în urmă cătimea cu care urmează a contribui la plata datoriilor în proporţiune cu valoarea zisului fond. Dacă uzufructuarul voieşte să avanseze suma pentru care trebuie fondul să contribue, capitalul i se înapoiază la sfârşitul uzufructului fără nici o dobândă. Iar de nu va voi uzufructuarul a face acest avans, proprietarul poate, după a sa voinţă sau să plătească dânsul acea sumă, şi atunci uzufructuarul îi plăteşte dobânzile în tot cursul uzufructului, sau să pună în vânzare o parte din averea supusă uzufructului până se va dobândi un preţ analog sumei datorite"*, ce înseamnă repartiţie, în spre realizarea principiului: capitalul pe seama proprietarului, dobânda pe aceea a uzufructuarului.

1313. G. Art. 553. **„Uzufructuarul e dator a plăti numai cheltuelile proceselor ce privesc folosinţa şi ale acelorlalte condemnaţiuni la care procesele arătate pot da naştere"**, căci numai ceeace se va fi făcut pentru folosinţă e de natură a profită uzufructuarului, acesta neavând drept la altceva. Acelaş lucru este adevărat pentru proprietar cu privire la nuda proprietate. Prin

urmare atât proprietarul cât şi uzufructuarul sunt datori a plăti cheltuelile proceselor ce privesc nuda proprietate şi folosinţa, adică: plina proprietate şi anume proporţional cu aceste drepturi relativ la fiecare din ei după bazele arătate.

1314. H. Art. 554. **„Dacă în cursul uzufructului, o a treia persoană face vre-o uzurpaţiune asupra fondului, sau vre-o altă încercare spre a călcà drepturile proprietarului, uzufructuarul este ţinut a-l denunţà proprietarului, căci la din contră, uzufructuarul rămâne răspunzător pentru toate daunele ce ar putea rezultà pentru proprietar, precum ar fi răspunzător pentru orice stricăciune s'ar face de el însuş“,** ce se înţelege uşor, uzufructuarul trebuind a se folosì ca un bun proprietar şi aceasta în vederea restituirei obiectului în uzufruct la sfârşitul acestuia, mai cu seamă că el singur e în măsură a aveà cunoştinţă despre acele uzurpări, călcări... proprietarul de cele mai multe ori lipsind dela faţa locului.

1315. I. Obligaţiunilor art. 548—554 care toate sunt impuse uzufructuarului pe timpul duratei uzufructului, se mai poate adăoga, tot ca fiind impusă în timpul acestei durate: obligaţiunea de a da cauţiune în cazul când existând dispensă de aceasta, titlul constitutiv al uzufructului, împrejurări ulterioare, fac să fie loc la ea în decursul duratei uzufructului, astfel în caz de folosinţă alta decât aceea a unui bun proprietar, de purtare păgubitoare pentru proprietar din partea uzufructuarului, în cazul când uzufructuarul ar devenì insolvabil.

1316. K. Art. 555. **„Dacă uzufructul are de obiect un animal şi dacă acesta va pierì fără culpa uzufructuarului, el nu este obligat a da proprietarului alt animal în loc, nici de a-i plăti preţul“,** căci uzufructuarul datorind un obiect cert nu este ţinut de rizicuri, ci numai de stricăciunile pricinuite de dânsul. Cum însă, în specie, uzufructul se va fi stins prin pierderea substanţei (animal viu), proprietarului vor aparţine resturile animalului. Aceleaşi principii îşi găsesc consacrare în art. 556 care dispune: *„Dacă turma pe care un uzufruct a fost constituit, din întâmplare sau din boală, va pierì cu totul şi fără culpa uzufructuarului, acesta nu este obligat decât a-i da seamă de piei sau de valoarea lor“. „Dacă turma nu va pierì cu totul, uzufructuarul este dator de a înlocuì numărul vitelor pier-*

dute, prin vitele ce dă sporul". Şi într'adevăr, turma constituind de astădată substanţa uzufructului iar nu animalele din care se compune, primul aliniat al art. 556 dispune în sensul explicaţiunilor date, turma pierind, iar ultimul aliniat obligă pe uzufructuar a lucrà în sensul păstrării substanţei.

„...*nu va pieri* **cu totul...**", este dar suficient să rămâie câteva capete, ori cât de puţine la număr pentru ca art. 556 al. II să se aplice.

„...*ce dă* **sporul...**", adică pe viitor, sporul trecut fiind intrat în proprietatea uzufructuarului cărui aparţin fructele în definitivă stăpânire.

1317. Obligaţiunile art. 555 şi 556 sunt, după cum se vede, impuse uzufructuarului la sfârşitul uzufructului.

1318. Toate aceste îndatoriri impuse uzufructuarului de art. 540—556, au ca obiect de a asigurà restituirea lucrului în uzufruct de uzufructuar la sfârşitul uzufructului.

SECŢIUNEA III.

Despre stingerea uzufructului.

1319. Faţă de proprietate, vocaţiune la tot, uzufructul: restricţiune a dreptului de proprietate, reducând pe acesta la o valoare pur nominală, nu putea fi perpetuu fără a luà orice valoare reală proprietăţii. Deaceea, numeroase cauze de stingere a uzufructului stabilite şi reglementate de art. 557 şi următoare, care fac ca proprietatea să recadă în deplinătatea ei normală, de unde obligaţiune de restituire a lucrului în uzufruct de către uzufructuar.

Iată aceste cauze de stingere a uzufructului:

1320. A. Art. 557: **„Uzufructul se stinge prin moartea uzufructuarului..."**: cum e stabilit în vederea persoanei acestuia, a satisfacerei trebuinţelor lui. Legea nedistingând, moartea uzufructuarului va stinge în totdeauna uzufructul, în orice condiţiuni s'ar fi produs şi oricând ar fi avut loc, fără ca existenţa lui să se poată prelungì peste vieaţa uzufructuarului: ceeace ar fi contrariu ordinei publice, cel puţin întrucât o persoană trebuind într'un ordin succesiv să fie uzufructuară, n'ar fi încă născută în momentul consti-

tuirii uzufructului. Sfârşitul normal al uzufructului e dar independent de o durată fixă neputându-i-se nici aplică art. 1645 de strictă interpretare.

1321. B. Art. 557: **„Uzufructul se stinge... prin expiraţiunea termenului pentru care uzufructul a fost acordat...“:** sfârşit anormal al uzufructului, de realizare chiar anterioară morţii uzufructuarului neputând, însă, aveà loc în caz de moarte a uzufructuarului înainte de expiraţiunea acelui termen, cum uzufructul nu poate durà mai mult decât vieaţa uzufructuarului. Astfel: *„Uzufructul constituit până ce o altă persoană va ajunge la o vârstă hotărîtă ţine până la acea epocă, chiar de ar muri zisa persoană înaintea vârstei hotărîte“*, art. 560: text de interpretaţiune legislativă a intenţiunii constituantului care ar cădeà dacă s'ar putea dovedì, fie printr'o stipulaţiune, ori din împrejurări, că, constituantul a subordonat existenţa uzufructului vieţei celui după a cărui vârstă l'a măsurat.

1322. C. Art. 557. **„Uzufructul se stinge... prin consolidarea sau întrunirea asupra aceleeaş persoane a ambelor calităţi de proprietar şi uzufructuar“:** cum această întrunire numită consolidare va face să existe deplină proprietate pentru acela în persoana căruia se va fi realizat, fie că nudul proprietar va fi redobândit folosinţa [1]), ori uzufructuarul nuda proprietate, sau o terţă persoană pe amândouă.

1323. *„...Uzufructul...“*: adică, *restricţiunea* proprietăţii: şi într'adevăr atât se stinge, căci, dreptul de folosinţă va continuà, unit în aceleaşi mâini cu nuda proprietate.

1324. *„...se stinge...“:* însă numai ca rezultat al imposibilităţii existenţei sale în mâinile unui titular care e şi nud proprietar: de unde rezultă că luarea de sfârşit a acelei întruniri numită consolidare va lăsà uzufructul în aceeaş stare ca înainte de pretinsa lui stingere cu toate îndatoririle ce-l caracteriză.

„...prin întrunirea...“: bine înţeles alta decât cea naturală, normală, cuvenită şi anume: moartea uzufructuarului, expirarea termenului uzufructului, cauze deosebite de extincţiune [2]).

1324 *bis.* D. Art. 557. **„Uzufructul se stinge...** *„Prin*

1) Astfel în cazul când uzufructuarul îi va fi dăruit dreptul său de uzufruct.
2) V. însă Planiol op. cit. t. I, No. 1783.

neuzul *dreptului de uzufructuar în curs de 30 ani*": prescripţiune[1]) extinctivă (v. art. 1890) ce se înţelege cu atât mai uşor, fiind vorba de uzufruct, derogare la norma proprietăţii individuale, libere, absolute şi aceasta: pentru satisfacerea trebuinţelor uzufructuarului, care tocmai în specie nu se foloseşte timp îndelungat. Lucrurile stând astfel, ce este mai natural decât recăderea în stare normală a proprietăţii nedesmembrate, depline?

„*Prin* **neuzul...**": care e suficient chiar dacă altcineva n'a exercitat bucurarea uzufructuară în locul uzufructuarului, spre diferenţă cu proprietatea: regula, care nu se poate stinge decât dacă o prescripţiune achizitivă se va fi îndeplinit în profitul cuiva[2]).

„*...în curs de 30 ani*": şi în mod continuu, căci un singur act de bucurare chiar parţială îndeplinit de uzufructuar în decursul a celor 30 ani, face ca să nu fie: neuz „*...în curs de 30 ani*" conform legii.

1324 *ter.* E. Art. 557. **„Uzufructul se stinge...**" „*...Prin totala desfiinţare a lucrului asupra cărui uzufructul erà constituit*", căci substanţa lui de întreţinut şi restituit fiind astfel pierită, nu se mai poate concepe nici uzufruct, toate acestea bine înţeles, fiind vorba de desfiinţare prin caz fortuit; deci, sub rezerva drepturilor proprietarului şi uzufructuarului când obiectul ar fi pierit din culpa unuia din ei sau a unei terţe persoane. In aplicarea acestor principii dispune art. 564: „*De va fi uzufructul constituit numai asupra unei clădiri, şi această clădire va arde sau se va distruì din altă întâmplare, sau se va dărâmà de vechime, uzufructuarul nu va aveà drept a se folosì de pământul pe care a fost clădirea, nici de materialurile rămase*": acestea neconstituind substanţa, care erà: casa distrusă (comp. art. 555).

„*...totala desfiinţare...*" „*...şi această clădire va arde sau se va distruì... sau se va dărâmà...*". Pentru ca uzufructul să se stingă trebuieşte dar ca lucrul să se fi transformat astfel încât să nu mai poată servì pentru destinaţia ce aveà: aşà, materialul clădirii arse, distruse, dărâmate..., terenul pe care se află această clădire, nu mai pot servì de locuinţă. Acelaş lucru s'ar putea zice în ceeace priveşte un pământ devenit impropriu culturii în general, dar nu unei anumite culturi.

1) Deci care nu curge contra minorilor şi interzişilor.

2) De altfel şi uzufructul se poate stinge prin prescripţiune achizitivă şi anume de 10 sau 20 ani, îndeplinită în profitul altuia decât uzufructuarul.

1325. Păstrarea în orice condiţiuni: deci chiar parţială, a substanţei uzufructului fiind suficientă pentru sprijinirea acestuia, art. 563 dispune: *„Dacă o parte numai a lucrului supus la uzufruct s'a distruit, uzufructul se păstrează asupra părţii rămase“*. De aceea: *„Dacă uzufructul s'ar află constituit asupra unui domeniu din care făcea parte şi clădirea* (distrusă conform alin. I), *uzufructuarul se va folosì de pământ“* (art. 564 al. II): căci domeniul ce n'a pierit constitue substanţa uzufructului (comp. art. 556).

1326. F. Art. 558. **„Uzufructul poate încetà asemenea prin abuzul ce face uzufructuarul de folosinţa sa, sau aducând stricăciuni fondului...“**: căci dacă prin uzufruct este vorba de a se purtà grije de persoana uzufructuarului satisfăcându-i trebuinţele, aceasta, cu condiţiunea unor numeroase îndatoriri, din care una de căpetenie este tocmai: folosinţa ca un bun proprietar: contrariul unui abuz *„...de folosinţă“*. Orice folosinţă abuzivă, prin urmare, chiar străină de viclenie, constitue o cauză de extincţiune a uzufructului.

1327. Extincţiunea uzufructului pentru folosinţă abuzivă constituind mai puţin o decădere de drept decât un mijloc de protejare a situaţiunii proprietarului, nu se produce prin singurul efect al legii, dar: *„Uzufructul* **poate** *încetà... prin abuzul ce face uzufructuarul de folosinţa sa...„* şi anume în cazul când autoritatea judecătorească apreciând nu numai dacă e bucurare abuzivă ci şi dacă e loc la protejarea situaţiunii proprietarului, decide stingerea uzufructului; ce e de primă importanţă nu numai pentru uzufructuar dar şi pentru creditorii săi. Deaceia: *„Creditorii uzufructuarului pot interveni în contestaţiunile pornite în contră-i pentru conservarea drepturilor lor, ei pot propune repararea degradaţiunilor făcute şi a da garanţii pentru viitor.“—Judecătorii pot, după gravitatea împrejurărilor, sau a hotărî stingerea uzufructului, sau a lăsà pe proprietar să se bucure de fructele obiectului supus la uzufruct, cu îndatorire de a plăti pe fiecare an uzufructuarului sau celor ce prezintă drepturile sale, o sumă hotărîtă până în ziua când uzufructul urmà să înceteze“* (art. 558 al I şi II): soluţiune care fără a compromite dreptul proprietarului, căci permite: hotărîrea stingerei uzufructului: neapărat abuzul fiind grav, nu sacrifică nici folosinţa uzufructuarului şi anume: întrucât ea n'ar pune în pericol situaţiunea proprietarului de unde prescrierea enunţatei măsuri.

1328. G. Art. 559. „**Uzufructul care nu e acordat particularilor, nu poate trece peste 30 ani**“ : adică peste vieaţa omenească mijlocie cum colectivităţile de care este vorba pot durà veşnic pe când dreptul de proprietate nu putea să fie sacrificat pe cale de desmembrare perpetuă (comp. No. 1319) de unde rezultă că uzufructul unei persoane morale n'ar putea fi prelungit peste acest termen. Caracterul strict personal însă al uzufructului, neapărat că împiedecă pe acesta de a durà 30 ani în caz de luare de sfârşit a colectivităţii cărei aparţine înainte de curgerea acestui termen, întâmplare care punând capăt persoanei morale stinge şi uzufructul.

1329. H. Art. 561 : „**Vânzarea lucrului** (adică de către nudul proprietar) **supus la uzufruct nu aduce nici o schimbare dreptului uzufructuarului ; el continuă a se folosì de uzufructul său,** (cum nudul proprietar n'a putut dispune de uzufruct), **de nu a renunţat la dânsul în mod formal:**“ altă cauză de extincţiune a uzufructului în cazul când uzufructuarul participând la vânzare, rezultă din acest fapt în mod cert intenţiunea lui de a renunţà la uzufructul său. Renunţarea tacită la uzufruct fiind astfel recunoscută, cu atât mai mult trebuieşte admisă o renunţare expresă la el din partea uzufructuarului pe care de altfel, acelaş text presupune şi în vederea căreia art. 562 dispune : *„Creditorii uzufructuarului pot să ceară a se anulà renunţarea făcută în paguba lor :* aplicare a art. 975.

1330. I. In fine, uzufructul se poate stinge conform regulelor de drept comun pe cale de rezoluţiune sau revocare : aşà în caz de constituire a lui sub condiţie rezolutorie aceasta îndeplinindu-se, de vânzare a lui cu pact de rescumpărare aceasta fiind exercitată : singurele cauze împreună cu primele trei stingând şi quasi-uzufructul.

CAPITOLUL II.

Despre uz şi abitaţiune.

1331. Adică : drepturi de pură întrebuinţare în general şi şi a unei case, deci părţi din uzufruct care implică uzul.

De aceea :

Art. 565 : „*Drepturile de uz şi de abitaţiune se stabilesc şi*

se pierd în acelaş chip caşi uzufructul", cu singura excepţiune că nu există uz şi abitaţie legale, cel puţin în afară de art. 1279.

Art. 566: „*Caşi în cazul de uzufruct, nu se poate folosi cineva de aceste drepturi* (adică: de uz şi abitaţiune), *fără a da mai întâiu cauţiune şi fără a face inventariu*", motivele fiind aceleaşi.

Art. 567: „*Uzuarul şi cel ce are drept de abitaţiune trebuie să se folosească de ele* (adică: de obiectele asupra căror poartă aceste drepturi) *ca un bun părinte de familie*".

Art. 568: „*Drepturile de uz şi de abitaţiune se regulează prin titlul care le-a înfiinţat şi primesc după cuprinderea lui mai multă sau mai puţină întindere*", caşi uzufructul şi drepturile în general.

1332. In sistemul nostru legislativ însă uzul nu constitue un drept de pură întrebuinţare, nici abitaţia caşi uzul, uzajul numai de o casă în profitul celui învestit de acest drept. In adevăr, art. 569 dispune: „*Dacă titlul nu se explică asupra întinderei acestor drepturi, ele se regulează precum urmează*" şi anume art. 570: „*Cel ce are uzul unui loc, nu poate pretinde mai multe fructe din acest loc decât se cuvine pentru trebuinţele sale şi ale familiei sale.*" „*Poate pretinde şi pentru trebuinţele copiilor ce va avea în urma constituirii dreptului de uz*". Iar art. 572 (al. I) statuează: „*Cel ce are un drept de abitaţiune pe o casă, poate şedea într'însa cu familia sa, chiar de n'ar fi fost însurat la epoca când i s'a dat acest drept*". Prin urmare, uzul şi abitaţia sunt destinate a servi nu numai la satisfacerea trebuinţelor uzuarului şi abitatorului, dar şi la ale familiei acestora, adică: soţ (soţie), copii (legitimi, legitimaţi, adoptivi şi chiar naturali, fiind vorbă de mumă), personal de serviciu. Cât despre uz, după cum se vede, el dă drept şi la o porţiune de fructe, adică: în limitele trebuinţelor personale ale uzuarului şi familiei sale, constituind astfel un uzufruct redus. De aceea: „*Dacă uzuarul absoarbe toate fructele fondului sau dacă ocupă toată casa, e dator să facă cheltuelile de cultură, reparaţiunile de întreţinere şi să plătească contribuţiunile caşi uzufructuarul. Dacă nu iea decât o parte din fructe sau dacă nu ocupă decât o parte din casă, el contribueşte în proporţiune cu lucrul de care se foloseşte...*" (art. 574), dispoziţiune aplicabilă şi abitaţiunei în ceeace priveşte reparaţiunile de întreţinere.

1332 *bis.* In fine, uzul şi abitaţia prezintă următoarele caractere particulare faţă de uzufruct:

Art. 571: *„Uzuarul nu poate cedà nici închirià dreptul său altuia“*. Art. 573: *„Dreptul de abitaţiune nu poate fi nici cesionat nici închiriat afară de excepţiunea adusă sub art. 572 al. II“* şi anume: *„Cel ce are dreptul de abitaţiune, poate* **închirià** *partea casei ce nu locuieşte“*.

1333. Cât despre art. 575 care dispune: *„Uzul pădurilor se va regulà prin legi particulare“* (în acelaş sens art. 131/7 constit.), el n'a fost executat de legiuitor, aşà că, chiar astăzi trăim în această privinţă sub legile anterioare codului [1]). Mai este de observat că uzul, neabsorbind tot folosul real al proprietăţii, ca uzufructul, pentru a compromite cu totul dreptul de proprietate, pe când el purtând asupra pădurilor, este de folos social să servească locuitorilor comunelor, — pare indicat, în aceste împrejurări, a fi învestit, fără inconvenient, cu un caracter de perpetuitate care îl apropie de servituţile propriu zise la al căror studiu trecem.

TITLUL IV.

Despre servitudini.

1334. Iată drepturi reale, în ce consistă aceste servituţi, şi anume: propriu zise; reale, nu numai în sensul de autorităţi asupra unor lucruri faţă de toţi, dar şi întrucât: independente de o persoană determinată, spre diferenţă cu precedentele servituţi personale, aparţin unui fond cărui sunt datorite, în sarcina altui fond care le datoreşte. Dacă mai adăogăm că servituţile de faţă, spre deosebire cu uzufructul şi uzul, sunt excluzive de orice folosinţă nefiind privitoare decât la o pură întrebuinţare, avem o primă noţiune despre aceste servituţi numite şi prediale, cum există între

1) V. Regulamentul organic al Munteniei art. 140/4 şi 146. — Legile Moldovei din 1848 pentru embaticuri şi 1851 pentru reglementarea raporturilor între proprietari şi locuitori. — Legea Munteniei din 23 Aprilie 1851 tot în acest punct de vedere şi cea rurală din 1864 art. 9 şi 44.

fonduri, servituţi pe care art. 576 le defineşte: *„Servitudinea este o sarcină impusă asupra unui imobil* (fond servant) *pentru uzul şi utilitatea unui imobil având un alt stăpân“* (fond dominant) ceeace este echivalent cu formula: *Servitutea este o autoritate conferită în profitul unui imobil* (fond dominant) *pentru uzul şi utilitatea sa, asupra unui imobil având un alt stăpân* (fond servant). Aceste două formule una lângă alta scot bine în relief partea activă (dreptul) şi cea pasivă (îndatorirea) din care sunt constituite aceste raporturi juridice.

„...o sarcină...“: care consistă în a suferi ca proprietarul fondului dominant să-şi exercite autoritatea ce constitue servitutea în punctul de vedere activ. Deşi proprietarul fondului servant n'are, dar, a desfăşură veri-o activitate faţă de cel d'intâiu, stare de lucruri exclusă de caracterul real al servituţilor, atitudinea pasivă însă care i se impune, îi micşorează în orice caz autoritatea sa de proprietar al unui anumit fond, în avantajul altui fond, ceeace face să apară servituţile ca calităţi pasive cu privire la fondul servant şi active faţă de cel dominant, calităţi strâns legate cu acele fonduri: urmând deci soarta lor [1]).

„...impusă...“: vom vedeà pe ce cale interpretând articolul următor.

„...asupra unui imobil...“: neapărat întrucât destinaţia lui permite raportul servituţii, care poate, dar, purtà şi asupra unor bunuri în afară de comerţ: ca străzile ce au a primì scurgerea straşinilor caselor. Servituţile prediale sunt dar raporturi reale imobiliare.

„...imobil...“: teren sau construcţiune; singurele nemişcătoare destinate a durà în mod potrivit cu caracterul perpetuu al servituţilor prediale.

„...pentru uzul şi utilitatea sa...“: precum şi pentru plăcerea sa, se admite; neapărat însă, numai întrucât acea plăcere măreşte

1) Astfel servituţile prediale, atât în punctul de vedere activ caşi pasiv, nu pot fi transmise asupra altor fonduri; se transmit cu fondurile căror aparţin, pier cu ele, sufer afectările ce ating fondul (aşà ipoteca), nu pot fi răscumpărate. (Comp. § 633 c. Calimach). In aceeaş ordine de idei nu s'ar putea concepe servituţi prediale purtând asupra unor drepturi chiar reale: uzufruct, altă servitute.

valoarea imobilului dominant, căci acestuia. trebuieşte să profite servitutea; aşà: servitutea de prospect.

„...*unui imobil*...“ : fond dominant chiar nevecin, sau depărtat de fondul servant, cum legea nu distinge, fiind suficient ca raportul juridic al servituţii să se poată stabili.

„...*având un alt stăpân*...“ : legea considerând pe stăpânul comun al unor fonduri între cari există raporturi ca de servitute, în acest punct de privire, într'o stare de simplă acomodare în exerciţiul drepturilor sale de proprietar.

1335. Acum în ceeace priveşte naşterea raporturilor juridice ce ne ocupă: *servituţile izvorăsc sau din situaţiunea naturală a locurilor, sau din obligaţiunea pusă de lege, sau din convenţiunea dintre proprietari*“ (art. 577): ori mai bine zis din faptul omului; toate, neapărat, recunoaşteri de-ale legilor fără de care nu poate există nici un raport juridic, primele însă fiind astfel recunoscute ca urmare a unei necesităţi naturale, cele de-al doilea ca consecinţe ale unor trebuinţe sociale: categorii apărând dar ca constitutive ale regimului proprietăţii, ultimele servituţi primindu-şi consacrare in fine ca urmări ale libertăţei oamenilor de a contractà.

CAPITOLUL I.

1336. **„Despre servitudini ce se nasc din situaţiunea locurilor“**, numite şi naturale: cum natura cere recunoaşterea lor.

1337. A. Art. 578. **„Locurile inferioare sunt supuse a primì apele ce curg fireşte din locurile superioare, fără ca mâna omului să fi contribuit la aceasta“**: primirea apelor fiind acì sarcina, lăsarea lor să curgă prerogativa, care amândouă constituesc servitutea naturală cerută de situaţiunea locurilor şi recunoscută de lege pentru toate felurile de proprietăţi, spre a se evità neînţelegeri veşnice între proprietari.

„...*a primì* **apele...**“ : oricare, cum legea nu distinge, însă numai: „...*cele ce curg fireşte*...“: ceeace exclude pe cele ce curg ca urmare a intervenţiunii omului. Aşà vor trebuì să fie primite apele de ploaie, zăpezi, izvoarele cu toate substanţele ca: nisip, pietriş,... ce atrag cu ele, însă nu apele canalurilor, conductelor, izvoarelor scoase la iveală chiar întâmplător.

Ca consecinţe ale acestor principii art. 578 continuă în urmare a alin. I:

1338. Intr'un aliniat II: *„Proprietarul inferior nu poate ridică stavili ca să oprească această scurgere“:* căci dacă ar face aceasta, nu s'ar supune sarcinei în care consistă servitutea, sarcină de a nu împiedecà scurgerea naturală a apelor în orice mod, cel puţin păgubitor fondului dominant.

1339. Intr'un aliniat III: *„Proprietarul superior nu poate face nici o lucrare spre agravarea servitudinii fondului inferior“:* ca conducte, străşini, canaluri, destinaţie industrială infectând apele, etc... căci numai primirea apelor de scurgere *pur naturală* e impusă proprietarului fondului servant (v. Cas. Bulet. 1902 p. 743).

1340. *Observaţiuni: a)* Proprietarul fondului inferior nu poate dar fi obligat a lucrà în sensul înleznirii scurgerii apelor, atitudinea lui neavând a fi decât pasivă. *b)* O mică agravare a servituţii nu e de natură a împiedecà o cultură sistematică, aşà pe cale de inundări ale fondului superior (cultură a orezului). *c)* Servitutea art. 578 este singura adevărat naturală în înţelesul explicat.

1341. B. Art. 579: **„Cel ce are un izvor pe proprietatea sa poate face orice întrebuinţare cu dânsul...“:** consecinţă a dreptului de proprietate asupra solului unde se iveşte izvorul, fie că se consideră proprietarul solului caşi al izvorului [1]), ori că el ar aveà numai un drept de dispoziţiune asupra izvorului care e res nullius [2]). Aşà, proprietarul solului îşi va putea aproprià oricâtă cantitate de apă din izvor pentru orice uz, va putea absorbì întreg izvorul, îl va putea secà, sau va fi liber de a-i da un alt curs, precum tăindu-i vinele va putea lipsì pe proprietarii inferiori de apa lui: dacă nu preferă a lăsà ca izvorul să-şi urmeze curgerea naturală, toate acestea, ori că ivirea izvorului a fost naturală sau rezultat al unei acţiuni omeneşti desfăşurate, legea nedistingând, şi la orice epocă, fiind vorba, dacă nu de dreptul de proprietate asupra izvorului care nu se pierde prin simplul neuz, de o pură facultate.

1) Pe baza întinderii dreptului de proprietate şi asupra întregului subsol de unde vine izvorul.

2) Cum el a trecut poate prin nenumărate proprietăţi în subsol ca curs de apă (v. art. fr. 643 modif. prin l. 8 Apr. 1898).

1342. Dacă însă proprietarii fondurilor inferioare nu se pot plânge de întrebuinţarea ce proprietarul solului de ivire face cu izvorul ivit conform art. 579, nici ei nu e just să sufere în drepturile lor de o asemenea întrebuinţare, deaceea acelaş text continuă: „*...fără însă a vătămà dreptul ce proprietarul fondului inferior are dobândit sau prin vre-un titlu sau prin prescripţiune asupra acelui izvor*“: adevărată servitute în profitul acestui proprietar.

Iată acum aplicările în această ordine de idei:

I. Art. 580: „*In acest caz prescripţiunea nu se poate dobândì decât prin o folosinţă neîntreruptă în timp de 30 ani, socotiţi din ziua când proprietarul fondului inferior a făcut şi a săvârşit lucrări aparenţi destinate a înlesnì trecerea şi scurgerea apei în proprietatea sa*“.

1343. Intr'adevăr, singura: „*...folosinţă neîntreruptă în timp de 30 ani...*“, nefiind decât urmarea exerciţiului din partea proprietarului solului de ivire a facultăţii sale de a lăsà izvorului curgerea-i naturală şi din partea proprietarului inferior, executarea sarcinei sale de a primì apele în curgerea lor firească (art. 578 al. I), o asemenea stare de lucruri nu putea să dea veri-un drept acestuia. Dar: „*...din ziua când* **proprietarul fondului inferior** *a făcut şi* **săvârşit** *lucrări* **aparenţi** *destinate* **a înlesnì trecerea şi scurgerea apei în proprietatea sa**“, legiuitorul consideră folosinţa neîntreruptă de ape din partea proprietarului inferior ca vizând prescrierea uzului apei şi inacţiunea proprietarului superior care continuă a lăsà apele să curgă, ca o aprobare în acelaş sens, de unde prescriere, această stare de lucruri durând 30 ani [1]). Dacă însă nici un alt fapt, dar numai lucrări aparente (pentru publicitate faţă de proprietarul superior), săvârşite (ceeace exclude un simplu proiect), făcute de proprietarul inferior şi destinate a înlesnì trecerea apelor pe fondul său [2]), pot îndrumà spre această prescripţiune, legiuitorul necerând, nu pare a trebuì ca acele lu-

1) Dreptul 1902 No. 82.

2) Intr'adevăr, lucrări de acestea făcute de proprietarul superior, nu pot fi presupuse destinate a înlesnì curgerea apelor în profitul fondului inferior (v. art. 492 în ceeace priveşte dovada).

crări să fie şi făcute pe terenul proprietarului superior [1]), care dacă nu poate să le împiedece fiind executate pe proprietatea inferioară străină, poate în orice caz să întrerupă prescripţiunea ce ameninţă[2]).

II. Art. 581: *„Proprietarul izvorului nu-i poate schimba cursul când izvorul dà apa trebuincioasă locuitorilor unei comune, unui sat sau unui cătun"*.

1344. De astădată dreptul proprietarului: *„...ce are un izvor pe proprietatea sa..."* de a *„...face orice întrebuinţare cu dânsul..."* (art. 579), este restrâns în interesul unor colectivităţi cărora legiuitorul vreà să le asigure astfel apa indispensabilă traiului lor zilnic fără ca ele să aibă a despăgubì pe proprietar al cărui drept de dispoziţiune este micşorat[3]). Iată prin urmare o derogare la principiul constituţional în virtutea căruia nimeni nu poate fi expropriat fără o prealabilă despăgubire[4]).

„**Proprietarul** *izvorului...*" şi cu atât mai mult, se pare, şi proprietarii fondurilor cuprinse între cel de ivire a izvorului şi comune, satul sau cătunul de alimentat, fonduri prin care trece apa. In adevăr, scopul legii nu e de a evità ca nişte colectivităţi să fie lipsite de apă? ceeace n'ar fi realizat dacă acei proprietari de mijloc ar putea schimba cursul apei ce trece pe terenul lor.

„...izvorului..." şi anume: care dă naştere unui curs de apă, căci e vorba de schimbarea acestuia. Prin urmare, cum textul acesta e excepţional, el nu va fi aplicabil izvoarelor care dau naştere unor ape stătătoare, aşà puţurile, bălţile, unde locuitorii în cestiune ar trebuì să vie să scoată apa ce le trebuie.

„...nu-i poate schimba cursul...", chiar în parte, toată apa fiind trebuincioasă, precum nici nu poate infectà pe aceasta sau

---

1) Lucrările fiind însă făcute pe proprietatea inferioară, aceasta pare a trebuì să fie mărginaşe cu fondul superior, căci altfel acele lucrări n'ar putea să înlesnească trecerea şi scurgerea apelor *de pe fondul superior* (ce e necesar pentru încheierea raportului în spre prescrieri), ci numai *de pe un fond de separaţiune*.

2) Aceasta pare a fi intenţiunea autorilor codului Napoleon. O lege însă din 8 Aprilie 1898 cere în Franţa lucrări pe fondul unde se iveşte izvorul pentru admiterea prescripţiei.

3) In adevăr art. 581 nu reproduce dispoziţiunea care încheia art. coresp. 643 c. N.: *„...mais si les habitants n'en ont pas acquis ou prescrit l'usage, le propriétaire peut réclamer une indemnité laquelle est réglée par experts"*.

4) Art. 19.

a o absorbì, acţiuni care toate lipsesc pe numiţii locuitori de apa ce legiuitorul vreà să le asigure.

„...*apă trebuincioasă*...“ şi anume: pentru consumarea zilnică numai, ceeace tocmai face ca ea să satisfacă unor trebuinţe urgente. Textul acesta nu se va aplicà dar când ar fi nevoie de apă pentru cultura fondului[1]). După cum se vede, simpla utilitate a apei iarăş nu e suficientă, de unde rezultă că acele colectivităţi n'ar putea invocà textul de faţă dacă ar aveà apa necesară chiar în condiţiuni mai desavantajoase.

„...*locuitorilor unei comune, unui sat sau unui cătun*“, ce exclude persoane private, chiar compunând familii [2]).

1345. Dreptul de dispoziţiune al celui ce are un izvor pe proprietatea sa mai poate fi restrâns şi prin „...*vre-un titlu*...“ (art. 579), convenţiune ori testament precum şi prin destinaţiunea proprietarului (art. 625), restricţiuni care constituesc servituţi active pentru cei căror profită caşi restricţiunile art. 580 şi 581 [3])

C. Art. 582: **„Acela, a cărui proprietate este pe marginea unei ape curgătoare, afară de apele care sunt declarate dependenţi de domeniul public prin art. 476 la titlul: „Despre distincţiunea bunurilor, poate luà apă pentru irigaţiunea proprietăţilor sale, fără însă a o abate de tot“. „Acela prin al cărui fond trece apa o poate chiar întrebuinţà în toată întinderea prin care ar aveà curgere, cu îndatorire numai a-i lăsà cursul firesc la eşirea din proprietatea sa“.**

1346. „Cursurile de apă care nu sunt de domeniu public aparţinând proprietarilor mărginaşi şi celor prin ale căror proprietăţi trec, este natural ca toţi aceşti proprietari să-şi poată apropria şi apele lor, res nullius, şi anume cei d'intâiu, pentru irigaţiunea proprietăţilor lor, fără a abate de tot cursul de apă, cum ei trebuie să aibă în vedere şi pe ceilalţi mărginaşi, iar cei din urmă: pentru orice întrebuinţare în toată întinderea, cum stăpâni absoluţi astfel,

---

1) Ce au voit şi autorii codului Napoleon.

2) Iată, însă art. 643 c. Nap. modificat de legea din 8 Apriie 1898: *si, dès la sortie du fonds où elles surgissent, les eaux de source forment un cours d'eau offrant le caractère d'eaux publiques et courantes, le propriétaire ne peut les détourner de leurs cours naturel au préjudice des usagers inférieurs.*

3) Fiind vorba de titlu şi prescripţiune, se susţine că limitarea dreptului de dispunere a proprietarului fondului cu izvor, poate proveni şi dintr'un drept de proprietate constituit.

nu cată să se preocupe decât de cursul firesc la eşirea din proprietatea lor, epocă când e vorba de alţi proprietari cu drepturi. Cât în ceeace priveşte cursurile de apă de domeniul public, mărginaşii precum şi proprietarii fondurilor prin care trec, vor aveà nevoie de autorizaţiunea Statului pentru a se putea folosì de apele lor, a căror curgere e de interes general.

„...*pe* **marginea** *unei ape...*“, ce exclude proprietăţile despărţite de cursul apei chiar de un drum, numai, aparţinând altui proprietar care el e riveran, aşà Statul, judeţul, comuna, după cum e vorba de un drum naţional, judeţian, comunal.

„...*ape* **curgătoare...**“, apele stătătoare ca bălţile, puţurile, nu cad dar sub aplicaţiunea art. 582.

„...*pentru irigaţiunea...*“, se admite însă, motiv de deosebire neexistând, că apa poate fi luată de fiecare din proprietarii mărginaşi şi pentru alte uzuri întrucât nu se absoarbe în întreg, sau i se schimbă cursul în paguba celorlalţi mărginaşi. Aşà, ea ar putea servì la trebuinţele zilnice, la alimentarea unei uzine. Cât despre irigaţiune, îndeplinirea ei se admite pe o scară foarte întinsă, oricât de mari ar fi proprietăţile de irigat şi chiar în profitul unor fonduri altele decât cele mărginaşe, fie dobândite în urmă ori separate de proprietatea mărginaşe. (V. Bul. cas. s. I 1884 p. 1004).

„...*o poate întrebuinţà în toată întinderea...*“, schimbându-i chiar cursul pe proprietatea prin care trece, cum aceasta e mărginaşe la ambele maluri aşà că nu se păgubeşte un alt proprietar. Şi de astădată trebuieşte însă evitat de a atinge drepturile altora; astfel proprietarul fondului de trecere va aveà nu numai de îngrijit ca la eşirea din proprietatea sa apele să nu-şi fi modificat direcţiunea curgerii, dar nu le va putea nici corupe, toate aceste cu privire la drepturile proprietarilor inferiori.

„...*cursul* **firesc...**“, ceeace e cazul de cele mai multe ori. Când însă pe cale de înţelegere între toţi interesaţii se va fi modificat acest curs, el în *această stare* va trebuì să fie avut în vedere, deci nu în acea firească. Socotim dar că termenul, *obişnuit:* ar fi fost mai la locul său.

1347. Art. 582 presupunând diferiţi proprietari ale căror trebuinţe sunt de satisfăcut asupra aceluiaş curs de apă cu volum poate insuficient, importă a da o soluţiune neînţelegerilor ce această

stare de lucruri e de natură a aduce între ei, ce face articolul următor 583 dispunând: *„De se ridică vre-o contestaţiune între proprietarii căror aceste ape* (adică ale art. precedent) *pot fi trebuincioase, tribunalele* (proprietatea fiind în joc), *la darea hotărîrei, sunt datoare să caute a împăca interesul agriculturii cu respectul cuvenit proprietăţii, observând în totdeauna regulamentele particulare şi locale asupra curgerii şi uzului apelor*“, ceeace înseamnă că magistratul este jude al echităţii cu o oarecare putere discreţionară, dar că în acelaş timp are de aplicat şi regulamente, de respectat drepturi.

1348. D. Art. 584: **„Orice proprietar poate îndatorà pe vecinul său la grăniţuirea proprietăţii lipite cu a sa...“,** adică la stabilirea graniţelor, limitelor hotarelor, între proprietatea sa şi aceea a vecinului lipită de ea, prin aşezarea de moşoroaie, movili, şanţuri, garduri, etc., ce fiind refuzat de vecin, se poate obţine judecătoreşte pe calea unei acţiuni numită în grăniţuire. Iar cum grăniţuirea serveşte ambilor proprietari între cari se efectuează, art. 584 continuă: *„...cheltuelele grăniţuirei se vor face pe jumătate“*, prin urmare, oricare ar fi deosebirea de valoare sau întindere între proprietăţile grăniţuite, cum legiuitorul nu distinge.

„Orice proprietar..., fie şi în indiviziune precum şi orice alt titular de drepturi reale, uzufructuar, uzuar, formulă care exclude pe simplii detentori [1]).

„...poate...“ este dar vorba de o simplă facultate imprescriptibilă [2]).

„...îndatorà...“, fiind vorba de o acţiune comună spre deosebire cu îngrădirea, operaţiune unilaterală din partea acelui ce vreà să se îngrădească.

„...grăniţuirea...“, care se efectuează aflându-se prin măsurătoare şi cercetarea titlurilor de proprietate, conţinutul proprietăţii fiecărui proprietar, pentru a se aşeza semne distinctive la fiecare unghiu despărţitor, aşà că linii drepte unind imaginar aceste semne, să formeze graniţa de despărţire. In caz când proprietatea sau titlurile sunt contestate, grăniţuirea nu poate fi efectuată decât de

1) Ca arendaşii.

2) Acţiunea în grăniţuire fiind admisibilă chiar în caz de existenţă a unei graniţi dacă lipseşte o reglementare cuvenită a ei.

cei ce au deplină putere, iar nu de acei cari n'au decât administraţiunea ca în ipoteza contrarie. Cu toate acestea din art. 19 al Regul. hotărniciilor din 1868, pare a rezultă că grăniţuirea nu poate ajunge decât la o simplă delimitare chiar dacă s'ar fi ordonat restituiri de teren, chestia proprietăţii rămânând întreagă. In fine, grăniţuirea se poate face prin bună înţelegere sau în justiţie, autoritatea competinte fiind tribunalul civil iar nu judele de ocol ca în materie de strămutare de hotare [1]).

1349. E. Art. 585: **„Tot proprietarul îşi poate îngrădi proprietatea...“** adică: o poate împrejmuì, închide, spre a împiedeca pătrunderea într'ânsa; căci nu e nimic mai natural decât ca titularul dreptului de proprietate să poată lucrà în sensul de a pune la adăpost de călcări, bunul său. (V. § 1149 c. Calim şi art. II l. poliţiei rurale din 1868). Dar este tot atât de indicat ca această urmare a dreptului de proprietate să nu atingă drepturile altora; de aceea art. 585 continuă: *„...afară de excepţiunea ce se face la art 615*, (citiţi 616). De aci rezultă că îngrădirea n'ar putea să aibă loc în paguba unui proprietar care neavând eşire la calea publică *„poate reclama o trecere pe locul“* de îngrădit, cel puţin în sensul că: proprietarul ce vreà să se îngrădească nu poate s'o facă fără a asigurà trecerea cuvenită proprietarului fără eşire. Aceeaş restricţiune a facultăţei de îngrădire va aveà loc nu numai faţă de servituţi legale, dar şi faţă de cele naturale ori convenţionale pe baza principiului respectului drepturilor individuale.

„Tot proprietarul“: cel în indiviziune însă va aveà nevoie de acordul codevălmaşilor săi.

„...îşi **poate** *îngrădì...“* pură facultate spre deosebire cu datoria de îngrădire a art. 600.

1350. F. Dacă singura servitute adevărat naturală din capitolul de faţă este ace a a art. 578, servitutea art. 581 fiind legală iar drepturile art. 579, 580, 582—585: extensiuni de-ale dreptului de proprietate şi obligaţiuni de vecinătate, legiuitorul uită de a reglementà special în vederea situaţiunii locurilor relativ la apele alte decât cele curgătoare şi anume: la apele de ploaie,

1) Pe lângă articolul de faţă, materia grăniţuirei e reglementată de sus citatul regulament cât şi de legea rurală din 1864 şi ultima în ceeace priveşte izlazurile. (Vezi şi c. Car. P. Il. C. 3 art. 1 urm. şi c. Calim. § 1128—1143 precum şi Regul. org. ale Munteniei şi Moldovei art. 343—348, 391—397).

ninsoare... Art. 578 însă, pare cu totul indicat a se aplică şi acestei specii, cu particularitatea că proprietarul solului de cădere a apelor acestora devenind proprietar şi al lor res nullius din momentul căderii, fie prin accesiune ori incorporaţiune, poate dispune în întreg de ele întrucât proprietarii inferiori n'ar fi dobândit un drept asupra lor.

CAPITOLUL II.

1351. „**Despre servitudini stabilite de lege**“ : sau legale : anume în virtutea de trebuinţi sociale : şi în adevăr, art. 586 dispune : „*Servitudinile stabilite de lege au de obiect* **utilitatea publică** *sau a comunelor, ori aceea a particularilor.*“

A. Despre servituţile de utilitate publică sau a comunelor.

Art. 587 : „*Acele* (adică servituţile) *stabilite pentru utilitatea publică sau comunală, au de obiect cărarea sau poteca pe lângă marginea râurilor navigabile sau flotabile, construcţiunea sau reparaţiunea drumurilor, sau alte lucrări publice sau comunale*“.

I. Servitutea cărărei sau potecei.

1351 *bis.* Această servitute îndatorează, în interesul general al navigaţiei, pe proprietarii malurilor (fonduri servante) a menajà o cărare sau potecă de-a lungul malurilor cursurilor de apă navigabile sau plutitoare, pentru ca vasele, plutele, să pot fi conduse, îndreptate, conform destinaţiunii lor. Sarcina proprietarului fondului servant (maluri) consistă dar în a nu îndeplinì nici un act (ca construcţie, plantaţie, circulaţie...) care ar împiedecà acele operaţiuni, pe o lărgime de apreciat după cazuri şi împrejurări.

II. Servitutea construcţiunii sau reparaţiunii drumurilor.

1352. Această servitute pare a fi relativă la extragerea de materialuri (pietriş, nisipuri), fără nici o despăgubire, pentru construcţiunea şi întreţinerea drumurilor, precum şi la lărgimea aces-

tora. Dacă însă în ultimul punct de privire codul se putea referi la art. 79 al legii pentru expropiere din 20 Oct. 1864, cu privire la acele extrageri nu putea vizà nici o lege cum acea care reglementează materia acordând despăgubire pentru suprafață, este ulterioară codului şi anume dela 1868 (l. pentru drumuri art. 12) astăzi art. 13 l. 11 Fevruarie 1906.

III. Servituți relative la alte lucrări publice sau comunale.

1353. Aceste servituți sunt diverse şi multiple aşà : cele privitoare la modul de clădire, la distanța de observat,... precum şi servitutea art. 581 (v. Alex. loc. cit. p, 687)

1354. Toate aceste servituți interesează mai de aproape dreptul public. Iar art. 587 încheie cu privire la ele : *„Tot ce priveşte acest fel de servituți, se determină de către legile şi regulamentele particulare.“*

B. Despre servituțile de utilitate particulară.

1355. Art. 588 : *„Legea supune pe proprietari la osebite obligațiuni unul către altul, fără chiar să existe vre-o convențiune între dânşii“*, de unde ar părea să rezulte că legiuitorul face aluzie la obligațiuni (drepturi personale) reciproce între proprietari pe când el vizează servituți : drepturi reale cu îndatoriri reciproce şi unilaterale în spre scopul de a pune capăt neînțelegerilor între vecini.

1355 *bis.* *„Parte din aceste obligațiuni...“* (adică servituți) continuă art. 589, *„...e regulată de către legile asupra poliției rurale“*, adevărul fiind că n'a fost astfel regulată decât în urmă prin legea rurală din 25 Decemvrie 1868.

In fine, legiuitorul încheie împreună cu art. 589 şi partea generală a capitolului de față enumărând : *„Celelalte* (adică servituți nereglementate a parte) *sunt relative la zidul sau la şanțul comun între vecini, la cazul când se poate înălța un contra-zid, la privirea asupra proprietății vecinului, la scurgerea străşinilor, la drumul de trecere“*, toate servituți de zid sau şanț comun, de

vedere, de scurgere, de trecere, pe care le vom studià interpretând articolele următoare.

1356. *Secţiunea I. „Despre zidul sau şanţul comun“*, precum gardurile comune şi distanţa de observat pentru plantaţiuni.

I. Despre zidul comun.

1356 *bis. a) Generalităţi:* Este indicat ca un zid, şanţ, gard, de despărţire între proprietăţi megieşe să se ridice deasupra liniei de hotar cu întindere egală laterală, să fie înălţate cu cheltueli deopotrivă din partea fiecărui megieş, deci să le aparţină în comun, stare destinată a nu luà capăt. Or, această stare constitue comunitatea particulară de care se ocupă legiuitorul sub secţia de faţă, spre deosebire cu comunitatea în general, coproprietate a mai multora asupra aceluiaş obiect indiviz, din care oricine este liber să iasă (art. 728). Şi într'adevăr, fiind dat atât interesul particular cât şi general ca proprietăţile să fie despărţite, interes comun şi între megieşi cari dacă n'au a face sacrificii de teren neegale pentru despărţire, e just să suporte în mod egal cheltuelile ei, comunitatea specială ce ne ocupă pare menită a se impune, caracter ce o deosebeşte în principal de coproprietatea indiviză obişnuită a cărei luare de sfârşit pare conformă actualei organizări sociale. De altfel, împărţeala despărţirii comune ar însemnà desfiinţarea ei.

1357. Semnalata stare fiind naturală, pe când dovada ei grea, mai cu seamă cu privire la cheltuelile comune sau dobândirea comunităţii din partea unui megieş, art. 590 dispune: *„In oraşe şi la ţară, orice zid care serveşte de despărţire între clădiri, sau între curte şi grădină, şi între ograde la ţară* **se socoteşte comun...“,** deci prezumţie de comunitate a zidurilor de despărţire, conform cu ceeace în imensa majoritate a cazurilor va fi adevărat [1]) *„...dacă nu există titlu sau semn care ar probà contrariul“* (art. 590) şi astfel iată multe contestaţiuni evitate.

---

1) Căci dacă se presupune unul din vecini proprietar excluziv al zidului, celalt, având interes, nu va fi întârziat a dobândì comunitatea, fapt la care este autorizat cum vom vedeà.

După cum se vede, comunitatea de faţă se bazează pe interesul comun al megieşilor, care prin urmare ne va călăuzi în această materie, de unde ar părea să rezulte că: dacă o singură proprietate îngrădită n'ar trebui să poată da naştere unei prezumţii de comunitate a îngrădirii, nu numai zidurile de despărţire *„între clădiri, sau între curte şi grădină, şi între ograde...“*, impun prezumţia de comunitate, dar şi cele între o clădire deoparte şi curte, grădină sau ogradă de altăparte. Cu toate acestea, pe bază că e vorba de excepţiuni de strictă interpretare, deabia se admite prezumţia cu privire la zidul între o curte şi o grădină, iar pe de altă parte întrebuinţarea termenului *„...ograde...“* (care nu presupune neapărat îngrădire) în loc de expresiunea franceză *„...enclos...“*, pare a autorizà prezumţia de comunitate chiar independent de o îngrădire reciprocă.

1358. In orice caz, formula: *„...orice zid* **care serveşte de despărţire** *între clădiri...“* arată că acest serviciu atrage prezumţia de comunitate, de unde căderea acesteia întrucât el lipseşte, aşà în ceeace priveşte zidurile între clădiri neegale care nu vor putea fi privite ca comune decât până la înălţimea clădirii celei mai joase, deşi textul nostru n'a adăogat expresiunile din art. cor. c. N. 653: *„...jusqu'à l'héberge...“*.

„...titlu...“ adică negoţiu juridic ca vânzarea iar nu actul (instrumentum), cestie de dovadă, fără a fi nevoie ca el să fi avut loc între cei doi megiaşi cum legea nu distinge. Aşà nu va fi comunitate când titlul conferă excluziva proprietate a zidului unuia din megiaşi.

1359. Cât în ceeace priveşte semnul care ar dovedì necomunitatea, art. 591 dispune: *„Este semn de necomunitate când culmea zidului este dreaptă şi perpendiculară despre păretele de o parte, iar despre cealaltă parte înfăţişează un plan înclinat; în acest caz zidul se presupune că aparţine excluziv proprietarului despre care există planul înclinat“*, căci altfel acest proprietar n'ar suferì ca apa de scurgere a întregului zid să fie condusă de planul înclinat numai pe proprietatea sa, ci ar impune întreg planul înclinat vecinului, zidul fiind al lui, sau o jumătate din el, primind el o altă jumătate, zidul fiind comun. Iată dar un semn ce fundează de astădată o prezumţie de necomunitate care fiind de strictă interpretare, orice altă împrejurare pare exclusă

ca având virtutea de a doborî prezumţia de comunitate a art. 590. Acest raţionament pare a trebui să se aplice în acelaş sens şi modului de dobândire: prescripţiune faţă de titlul singur admis (art. 590) [1]). Dacă însă este greu de a nesocoti un mod de dobândire ce interesează ordinea socială ca prescripţiunea, nu trebuieşte scăpat din vedere că aceasta mai că nu este de natură a se îndeplini asupra unui zid, fiind dată destinaţia lui, în orice caz, multe acte desfăşurate cu privire la el, tolerate între vecini, nu pot fundà prescripţiunea.

b) Despre îndatoririle comunităţii.

1360. Aceste îndatoriri fiind atrase de comunitate, este natural să corespundă în mod exact ei, să-i urmeze soarta, ceeace face că: *„Reparaţiunea şi reclădirea zidului comun sunt în sarcina tuturor devălmaşilor* (cari toţi profită de codevălmăşie) *şi în proporţiune cu dreptul fiecărui“* (cum în afară de această proporţiune o îndatorire ar rămâne fără sprijin) (art. 592). Pentru aceleaşi motive: *„Cu toate acestea, fiecare proprietar al unui zid comun poate fi apărat de a contribuì la reparaţiuni şi reclădiri, renunţând la dreptul său, dacă însă zidul comun nu ar sprijinì vre-o clădire a sa“*, (art. 593): cum o asemenea renunţare desfiinţând comunitatea fără ca zidul să profite vecinului renunţător, acesta desbrăcat de orice drepturi asupra zidului care nu-i dă nici un avantaj, nu poate a mai fi ţinut nici de veri-o îndatorire cu privire la el.

1361. *Observaţiune.* Sus explicatele texte, bine înţeles, nu sunt aplicabile cazului unor reparaţiuni şi clădiri necesare în urma culpei unui codevălmaş când acesta singur va trebuì să le facă, oricine fiind ţinut de greşelile sale.

c) Despre drepturile comunităţii.

1362. 1. Art. 594. *„Fiecare coproprietar poate să zidească în contra unui zid comun şi să bage grinzi sau legături în toată grosimea zidului lăsând 54 milimetri despre vecin, fără preju-*

1) V. însă Alex. l. cit. p. 700.

diciul dreptului ce are vecinul ca să scurteze acele grinzi până în jumătatea zidului, în caz când şi el ar voi a pune grinzi tot în acele locuri, sau a lipi un coş" : text care, după cum se vede, are de scop a menaja o întrebuinţare comună şi deopotrivă a zidului de către ambii vecini: conform destinaţiunii acestuia [1]).

2. Art. 595. *„Orice coproprietar poate să înalţe zidul comun, dar e dator a face singur cheltuiala înălţării, reparaţiunile de întreţinere pentru partea înălţată şi tot odată păgubirile pentru sarcina cauzată zidului comun în proporţiune cu înălţimea"*.

1363. Dacă se cuvine ca legiuitorul să nu împiedece pe coproprietarul unui zid de a-l modificà în sensul de a putea trage din el tot folosul [2]) ceeace l-a determinat să autorize înălţarea lui din parte-i, este drept ca coproprietarul ce a efectuat înălţarea spre a profità de ea, să suporte toate cheltuelile ce ea pricinueşte: sens în care statuează sus citatul text.

„...pentru partea înălţată..." : căci profitul acesteia o urmăreşte numai, cel ce o efectuează.

„...în proporţiune cu înălţimea..." : căci numai în această măsură se augmentă pentru zid greutatea ce rezultă din înălţare.

1364. Dar legiuitorul vreà să asigure unui coproprietar de zid comun în orice caz posibilitatea de a profità de o înălţime a lui potrivită cu trebuinţele sale, de aceea art. 596 care dispune: *„Dacă zidul comun nu e în stare a purtà greutatea înălţării, cel ce vreà să-l înalţe e dator a-l face din întreg din temelie cu cheltuiala sa, şi orice adaos în grosime să-l facă pe locul său"* : căci el urmăreşte avantajiile unui zid mai înalt. Cât despre cheltuelile păgubirilor pentru sarcină, nu poate fi loc la ele acì cum e vorba de un zid nou construit proporţional cu înălţimea ce i se dă.

1365. Cum însă întrebuinţarea comună şi deopotrivă a zidului de către ambii vecini trebuie să fie conformă destinaţiei acestuia şi presupune limitarea fiecăruia din ei în drepturile sale, art. 599 statuează: *„Unul din vecini nu poate găurì zidul comun, nici să alăture sau să sprijine de dânsul vre-o lucrare fără consimţimântul celuilalt"*. — *In caz de împotrivire el nu poate face aceasta fără a regulà mai întâiu prin experţi mijloacele necesare*

1) V. § 1144 c. Calim.

2) Comp. C. Besançon 9 Janvier 1909, Gaz. du Palais 3 Févr. 1909.

pentru ca acea lucrare să nu vatăme drepturile celuilalt“ : text de aplicaţiune generală, prin urmare, aplicabil şi lucrărilor art. 594—596.

1366. Dacă coproprietarul unui zid nu poate datorì despăgubire ca consecinţă a exerciţiului veri-unui drept al său, el va fi ţinut de cheltuelile necesitate în urma acestui exerciţiu, precum va aveà de reaşezat în aceeaş stare tot ce se va fi deteriorat în urma acţiunii lui.

d) *Despre dobândirea comunităţii zidurilor.*

1367. După cum indiviziunea în general este contrarie organizării proprietăţii, comunitatea zidurilor e de interes social pentru a se evità ziduri duble unul lângă altul, pricinuind pierderi inutile de teren. Dacă dar se înţelege ca legiuitorul să favorizeze eşirile din indiviziune, este tot atât de natural ca el să autorize dobândirea comunităţii zidurilor în spre care sfârşit art. 597 şi 598 dispun : „*Vecinul care n'a contribuit la înălţare, poate câştigà dreptul de comunitate plătind cheltuiala jumătate, precum şi preţul pe jumătate al locului, ce s'ar fi întrebuinţat pentru îngroşirea zidului...*“. „*Orice vecin al unui zid poate să-l facă comun în parte sau tot, plătind stăpânului zidului jumătate din valoarea sa, sau jumătate din valoarea părţii ce vreà să facă comună, precum şi jumătate din valoarea locului pe care este clădit zidul*“ : adevărate exproprieri în profitul unui particular, fiind dat însă că interesul general al economiei de teren este în joc, pe când cel expropriat deabià că are interes de a păstrà proprietatea excluzivă a zidului ce devine comun [1]).

„*Vecinul...*“ „*orice vecin...*“ : neapărat : vecin cu privire la terenul ce atinge zidul, şi într'adevăr, legiuitorul continuă : „*...al unui zid...*“ : de unde rezultă : că trebuieşte să fie vorba dacă nu numai decât de proprietar, de un titular de drept real asupra terenului în cestiune [2]), şi că zidul trebuie să fie ridicat pe linia de despăr-

1) Mai mult decât atât, poate e satisfăcut de a fi expropriat pentru a încasa jumătatea cheltuelilor.

2) Arendaşul este dar exclus.

ţire a proprietăţilor iar nu în întreg pe terenul celui cu proprietate excluzivă, lăsând şi o fâşie de pământ despărţitoare: caz când dobândirea comunităţii ar atrage după sine în plus, căpătarea unei porţiuni de teren străin.

„...care n'a contribuit la înălţare...“: căci altfel ar cădea în categoria celui care a înălţat zidul împreună cu acesta.

„...unui zid...“: oricare ar fi şi oriunde s'ar află, bine înţeles dacă e ridicat pe linia despărţitoare a proprietăţilor.

„...poate *câştigà dreptul de comunitate...“* **„...poate** *să-l facă comun...“*: simplă facultate, deci imprescriptibilă, la care poate să şi renunţe, ordinea publică nefiind în joc.

„...în parte sau tot...“: adică în înălţime, căci în lăţime măsura n'ar modificà drepturile; toate acestea după cum interesul îi va dictà.

„...plătind... jumătate... preţul pe jumătate...“, *„...plătind... jumătate din valoarea...“* [1]), proporţional cu ce dobândeşte. E dar vorba de o vânzare de bunăvoie ori silită: de unde toate regulile vânzărilor.

1368. *Observaţiune.* 1) După cum se vede, cel ce dobândeşte comunitatea asupra unei părţi din zid înălţate, are de plătit: *cheltueli* [2]): *preţ,* de ordinar mai ridicate decât *valoarea* pe care trebuie să o plătească dobânditorul comunităţii zidului întreg (comp. art. 597 cu 598). 2) In orice caz zidul se va dobândì în starea de drepturi în care se află fiind proprietate excluzivă; bine-înţeles întrucât luarea de sfârşit a acesteia nu cere modificări; aşà relativ la servituţi în general faţă de dreptul de a deschide luminătoare (Cas. fr. 15 juil. 1875, S. 75, 1, 407, D. 76, 1, 151. Rouen, 9 déc. 1878, S. 79, 2, 144, Cas. fr. 13 janv. 1879 S. 79. 1, 264, D., 79, 1, 48).

II. Despre îngrădirea silită.

Art. 600. *„Fiecare poate în oraşe şi suburbie a îndatorà pe vecinul său a contribuì la clădirea şi repararea îngrădirii ce desparte casele, curţile şi grădinile lor; înălţimea îngrădirii se*

1) Valoare din momentul dobândirii.

2) Gand 22 juin 1907, Pas. 1907, 2, 313.

va hotărî după reglementele particulare, sau după obiceiul obştesc şi în lipsă de reglemente şi de obicei, înălţimea zidului va fi cel mult de 2 metri socotindu-se şi coama".

1369. Iată o îndatorire contrarie caracterului absolut al dreptului de proprietate în virtutea căruia proprietarul poate stăpâni cum găseşte de cuviinţă, îndatorire şi derogatorie art. 12 al legii poliţiei rurale din 1868, în virtutea căruia pe baza precedentului caracter: împrejmuirea nu e decât facultativă. Această dispoziţie excepţională se justifică prin interesul chiar al proprietarilor de a se împrejmuì unde populaţiunea e densă pe lângă interesul social de securitate, bună înţelegere între vecini şi regulată administrare a fondurilor.

Art. 600 este dar derogatoriu şi se bazează pe un interes social.

1370. *a)* Art. 600 fiind derogatoriu este de strictă interpretare, deci: 1) Nu este aplicabil decât îngrădirilor: *„...în oraşe şi suburbie...“*, unde e aglomeraţiune, iar nu îngrădirilor dela ţară, care vor rămâneà dar în acest punct de privire sub cârmuirea caracterului absolut al dreptului de proprietate şi al art. 12 din suscitata lege. 2) Art. de faţă neîndatorând decât la: contribuirea *de a clădì, reparà,* nu e de natură a îndreptăţì la reclamarea jumătăţii cheltuielilor din partea celui ce a clădit, reparat singur. 3) Textul acesta nereglementând decât cu privire la ziduri, (arg. cuvint.: *„...clădirea... zidului...“*) nu este aplicabil oricăror alte despărţiri. Raţiunea lui de a fi însă impune să fie aplicat zidurilor care despart: case de curţi ori grădini, curţi de grădini [1]).

1371. *b)* Art. 600 fiind de interes social, priveşte ordinea publică, prin urmare, orice abatere dela el cată dar a fi considerată ca neavenită, ori de unde ar parvenì ea: convenţiune, renunţare ori părăsire a îngrădirii pentru a evità reparaţiunile [2]). Cât despre art. 593 şi 632, ele par străine instituţiunii îngrădirii silite, de ordine socială. In orice caz, cererea îngrădirii e facultativă (argum. cuvint.: **„...poate...** *îndatorà...“*): deci, imprescriptibilă.

---

1) Comp. Liège 19 déc. 1906. Pas. 1907, 2, 189.

2) V. însă Alexandrescu l. cit. p. 683 urm.

III. Despre şanţul comun.

Art. 602: „*Toate şanţurile între două proprietăţi* (adică, pe linia lor separativă) *se socotesc comune de nu va fi titlu sau semn contrariu*“. Art. 605: „*Şanţul comun trebuie întreţinut cu cheltuială comună*“.

1372. Aceste texte, după cum se vede, nu fac decât a aplică principiile recunoscute în materie de comunitate a zidurilor, la şanţuri: de unde aceeaş interpretare care se impune [1]). Dar pentru adaptarea acestor principii materiei de faţă, legiuitorul dispune: art. 603: „*Este semn de necomunitate când pământul e înălţat sau aruncat numai de oparte a şanţului*“. Şi art. 604: „*Şanţul se socoteşte a fi excluziv al acelui în partea cărui pământul e aruncat*“. Şi într'adevăr, nu se poate presupune decât că cineva săpând un şanţ, aruncă pământul ce scoate astfel, pe proprietatea sa, fie pentru a-l întrebuinţa, ori pentru ca singur să-i suporte inconvenientele, vecinul fiind străin de orice drept ori îndatorire în această privinţă întrucât stă inactiv, afară de cazul unei cooperări din parte-i, când, trebuind a se presupune că procedează la fel, aruncăturile vor fi în ambele părţi ale şanţului [2]). Dacă menirea zidurilor, îngrădirilor, face din art. 598, 600, dispoziţiuni speciale lor, art. 593 însă va fi aplicabil şi şanţurilor întrucât cel care-l invoacă nu continuă a se servi de şanţ pentru scurgerea apelor sale.

IV. Despre gardul comun.

„*Orice gard ce desparte două proprietăţi se socoteşte comun, afară dacă numai una singură din două proprietăţi va fi îngrădită, sau de nu va fi un titlu sau posesiune îndestulătoare care să constate din contră*“ (art. 606).

1373. Acest text, după cum se vede, nu face decât a aplică gardurilor principiile pe care art. 602—605 le aplică şanţurilor [3]).

1) V. No. 1357 urm.

2) In ceeace priveşte cestiunea de a se şti dacă se pot admite şi alte semne contrarii doborînd prezumpţia de comunitate, vezi No. 1359.

3) V. No. 1372.

Şi gardurile se socotesc dar comune când se află pe linia separativă a fondurilor, şi ele au a fi întreţinute în comun sub rezerva dreptului de a se renunţă la coproprietatea asupra lor (art. 593), nici lor nu sunt aplicabile art. 598 şi 600. (Curier jud. 1904 No. 61).

Cu privire însă la semnul contrariu comunităţii, art. 606 fiind vorba de garduri, consacră împrejurarea îngrădirii numai a uneia din proprietăţi, ca răsturnând prezumpţia comunităţii. Şi într'adevăr, când una din proprietăţi numai, e îngrădită, lipseşte interesul de o potrivă la îngrădire al ambelor proprietăţi vecine, interes care sprijineşte prezumpţia comunităţii şi care este acelaş în caz de îngrădire a ambelor proprietăţi sau de lipsă a ei la amândouă. Tragem concluziunea, dar, că împrejurarea de faţă este de natură a doborî prezumpţia de comunitate, şi relativ la ziduri şi şanţuri.

„...afară dacă numai una singură din două proprietăţi va fi îngrădită...“: împrejurare care nu face decât să doboare prezumpţia comunităţii după cum se vede, singurul ei efect; ea dar, în lipsa unui text de lege formal, nu va putea aveà acea virtute de a funda o prezumpţie legală de proprietate exclusivă în profitul proprietarului singur îngrădit, ci cel mult o simplă prezumpţie în spre dovadă în limitele admise de lege.

„...posesiune îndestulătoare care să constate din contra“, adică: posesiune ducând la prescripţiune: mod de dobândire caşi titlul.

1374. In fine, art. 609 aplică principiile comunităţii gardurilor la o ipoteză particulară statuând: *„Arborii ce se află în gardul comun sunt comuni caşi gardul, şi fiecare din ambii proprietari e în drept a cere să-i taie“*: aceasta prin urmare, chiar dacă aflându-se pe linia separativă a celor două proprietăţi, se întind mai mult într'una din ele. De acì rezultă că şi fructele acelor arbori vor aparţine pe din două celor două proprietăţi vecine.

„...să-i taie...“ sau să-i scoată din rădăcină: cum e cestiune ca ei să fie întrebuinţaţi fiind în acelaş timp înlăturaţi în interesul agriculturii căreia pot să aducă pagubi.

1375. *Observaţiune generală.* Raţiunea legii cere adaptarea tuturor acestor principii de comunitate şi oricăror alte despărţituri decât zidurile, şanţurile, gardurile. O lege franceză din 20 August 1881 a statuat în sensul acestei generalizări.

V. Despre depărtarea ce vecinii trebuie să menajeze sădind.

Art. 607. „*Nu e iertat a sădì arbori cari cresc înalţi, decât în depărtarea hotărîtă de reglementele particulare, sau de obiceiurile constante şi recunoscute, şi în lipsă de reglemente şi de obiceiuri, în depărtare de 2 metri dela linia despărţitoare a acelor două proprietăţi pentru arborii înalţi, şi de o jumătate metru pentru celelalte plantaţiuni şi garduri vii*".

1376. Iată iar o derogare la caracterul absolut al dreptului de proprietate, în virtutea cărui caracter proprietarul cată să poată sădì pe toată suprafaţa bunului său până la limitele lui, ceeace este cazul în genere la clădire. Această derogare e impusă pentru respectul proprietăţii vecinului, al cărui drept de dispoziţiune asupra bunului său ar fi împiedecat prin păgubile, călcările ce i-ar pricinuì rădăcinile, ramurile unor plantaţiuni prea apropiate de limita proprietăţii sale.

„*Nu este iertat a* **sădì**...", de unde s'ar părea că este iertat *a aveà:* ca urmare a unei creşteri naturale, interdicţiunile fiind de strictă interpretare. Nu trebuieşte însă scăpat din vedere că raţiunea legii este aceeaş şi în ultima ipoteză la care noul legiuitor francez din 1881 întinde art. 671 corespunzător.

„...*arborii*...", oricum ar fi plantaţi, legea nedistingând, deci chiar dacă modul lor de sădire ar împiedecà veri-o supărare pentru vecin, astfel, când s'ar aflà adaptaţi, lipiţi de-alungul zidului. Legea însă îşi pierde raţiunea ei de a fi pentru o asemenea ipoteză.

„...*cari* **cresc** *înalţi*..." de unde pare a rezultà că dacă nu cresc înalţi, din orice motiv, arborii nu pot fi consideraţi ca astfel chiar când felul lor este de a fi înalţi; aşà în ceeace priveşte arborii de neam înalt ca: ştejarul, bradul,... amenajaţi însă pentru a nu creşte înalţi. Şi în adevăr, amenajarea aceasta împiedecă şi arborii de neam înalt a se întinde mai mult chiar prin rădăcini, aşà că ei într'o astfel de stare nu vor fi mai păgubitori vecinului decât celelalte plantaţiuni din fire mai puţin înalte. In acest sens se pronunţă şi art. 671 coresp. c. N. modificat în 1881 în spre curmarea controversei, fiind dat că o altă părere prescria luarea în consideraţiune a firei arborilor. In orice caz judecătorii vor aveà de apreciat asupra lungimii dela care un arbore trebuie să fie con-

siderat ca înalt pe când noul legiuitor francez o fixează la doui metrii.

„...*în depărtare...*", şi anume măsurată dela inima arborilor la linia despărţitoare a fondurilor.

„...*hotărîtă de reglementele particulare...*", prin urmare, chiar posterioare codului civil, legiuitorul nedistingând [1]), regulamente ce vor aveà putere de lege în virtutea unei delegări din partea legiuitorului.

„...*sau de obiceiurile* **constante** *şi* **recunoscute...**", caractere fără de care tot ce se tolerează ar putea ajunge a fi considerat ca permis în virtutea unei legi.

„...*de doi metri... şi de o jumătate metru...*", întrucât aceste distanţe nu sunt modificate de semnalatele regulamente ori obiceiuri.

1377. In fine, interdicţiunea art. 607 este sancţionată de art. 608 care dispune în aliniatul său I: „*Vecinul poate cere ca arborii şi gardurile vii puşi la o distanţă mai mică să se scoată*", în spre depărtarea cauzei pricinuitoare de păgubi pentru el, bine înţeles cât timp nu s'ar fi dobândit dreptul de a aveà aceşti arbori în zona de interdicţiune [2]). Şi cum ramurile sau rădăcinile chiar ale unor arbori ce nu ating zona de interdicţiune pot supărà pe vecin, art. 608 continuă în două aliniate următoare: „*Acela pe a cărui proprietate se întind crăcile arborilor vecinului poate să-l îndatoreze a le tăià*". „*Dacă rădăcinile se întind pe pământul său are dreptul a le tăià singur*". Şi în adevăr, cultura pământului de către proprietar impune ultima soluţie, pe când în primul caz prescrierea intervenţiunii proprietarului arborilor va asigurà acestora o tăiere cu pricepere, metodică, a ramurilor lor.

„...*poate cere...*", simplă facultate, deci imprescriptibilă, nefiind dar de natură a întâlnì decât obstacolul semnalatei prescripţiuni achizitive.

„...*la o distanţă mai mică...*", adică decât cea legală sau

---

1) Şi aceasta cu atât mai mult că nu reproduce expresiunile art. 671 coresp c. Nap. „...*actuellement existants...*".

2) Ce se poate realizà nu numai prin titlu şi prescripţiune de 30 ani dar şi prin destinaţiunea proprietarului când e admisă, ea atunci înlocuind titlul, cum vom arătà. Cât despre prescripţiune, ea nu va putea să facă să se dobândească mai mult decât s'a prescris, adică, dreptul numai cu privire la arborele sădit, iar nu relativ la sădirea în general.

reglementară. Prima fiind de doi metri pentru arborii înalţi, scoaterea acestora va putea fi cerută chiar dacă distanţa minimă de o jumătate de metru e respectată. Totuş, părerea susţinută de noi şi anume că nu trebuieşte avută în vedere firea arborelui ci amenajarea lui, împiedecă pe vecin a cere scoaterea arborilor din fire înalţi amenajaţi însă a nu fi înalţi, chiar dacă ei ar fi plantaţi la mai puţin de doi metri de linia de hotar, însă cu respectul distanţei minime legale de o jumătate de metru.

SECŢIUNEA II.

Despre distanţa şi lucrările intermediare cerute pentru oarecari construcţiuni.

(C. Car. P. II, C. III, art. 28.—C. Calim. § 1144).

1377 *bis.* Construcţiunile prin ele însele nefiind păgubitoare pentru vecini ca plantaţiunile cu ramurile şi rădăcinile lor, sunt libere până la limita extremă a proprietăţii cuiva în spre realizarea dreptului de absolută dispoziţie a proprietarului asupra fondului său. Cu toate acestea art. 610 dispune: „*Cel ce face un puţ sau o privată lângă un zid fie comun sau nu*“ ;—„*Cel ce vreà să clădească un cămin sau vatră, o ferărie, un cuptor sau sobă, să-i alăture un ocol de vite sau cel ce vreà să puie lângă zid un magazin de sare sau grămezi de materii corozive.*“—„*E îndatorat să lase depărtarea prescrisă de reglemente şi obiceiurile particulare asupra unor asemenea obiecte, sau să facă lucrările prescrise de aceleaşi legi şi reglemente spre a nu aduce vătămare vecinului*“. Restricţiune impusă de vătămările pe care clădirile enumărate sunt de natură a aduce proprietăţilor, construcţiunilor, prea apropiate de ele, pentru a se evità compromiterea bunurilor raporturi între vecini, a siguranţei, a sănătăţii publice, consideraţiuni de ordine socială care reclamă aplicarea sus citatului text chiar în afară de enumărarea lui ce trebuieşte a fi considerată ca dată exempli graţia. De altfel, pe de altă parte, textul el însuş aşà cum e redactat, n'ar fi aplicabil lipsind acele consideraţiuni care fundează raţiunea legii; aşà, în caz de clădire conform art. 610 care fără a vătămà proprietatea vecină pune în

pericol zidul, proprietate *exclusivă* a constructorului, cu toate că legea prevede zidul comun ori nu fără a arătă însă cui trebuie să aparţie el. Din toate acestea rezultă că înţelegerile pentru înlăturarea art. 610 ar trebuì să fie considerate nule fiind contrarii ordinei sociale, iar prescripţiunea posibilă numai când simple interese particulare ar fi în joc.

„...lângă un zid...“, „...lângă zid...“. Clădirile vătămătoare ce nu s'ar executà lângă un zid nu cad dar sub aplicaţiunea textului de faţă, ci rămân supuse principiilor generale de despăgubire în caz de vătămări pricinuite.

„E îndatorat...“, sub pedeapsă ca vecinul vătămat să ceară executarea lucrărilor sau dărâmarea lor (Cas. Bulet. s. I, 1879 p. 384) şi daune interese fiind loc la ele.

„...reglemente...“, şi anume de ale administraţiunii, ca regulamentul pentru construcţii şi alinieri în Bucureşti din 1890, cel pentru industriile insalubre din 20 Septemvrie 1894. Aceste regulamente chiar fiind observate precum şi *„...obiceiurile particulare...“*, neapărat că constructorul va rămânea supus principiilor de despăgubire ale dreptului comun în caz de vătămare a vecinului, iar în caz de lipsă a unor asemenea regulamente şi obiceiuri, se admite în tăcerea legii, că justiţia va aveà de cercetat şi determinat măsurile ce trebuiesc luate în interesul vecinilor şi al societăţii.

1378. *„Secţiunea III. Despre vederea în proprietatea vecinului“*, adică, dreptul de a aveà deschizături, ferestre prin care, pe lângă aerul şi lumina ce pătrund prin ele, să se poată privì pe proprietatea vecină.

1379. Zidul având ca scop numai îngrădirea şi sprijinirea, este cu totul indicat ca art. 611 să dispună: *„Unul din vecini nu poate face fără consimţimântul celuilalt nici într'un chip fereastră sau deschidere într'un zid comun“*, ceeace de altfel ar însemnà, însuşire în stăpânire absolută şi excluzivă a zidului în toată partea găurită; situaţiune care n'ar putea fi decât urmarea unei dobândiri, fie prin titlu sau prescripţiune ori destinaţiune a proprietarului.

1380. Precedentele consideraţiuni dispărând faţă de dreptul de dispoziţiune al proprietarilor, în caz când zidul e proprietatea excluzivă a celui ce vreà să practice deschizături într'ânsul,

se pare că o asemenea acţiune din partea acestuia nu poate fi decât cu totul liberă. Privirea însă pe proprietatea vecină fiind de natură a aduce acesteia turburări, vexaţiuni, cel puţin jenă, legiuitorul în art. 612—614 restrânge libertatea acelei acţiuni în ceeace priveşte vederea în chipul următor:

1381. A. Art. 612: **„Nimeni nu poate aveà vedere sau ferestre spre vedere, nici balcoane sau alte asemenea asupra proprietăţii îngrădite sau neîngrădite a vecinului său, de nu va fi o distanţă de 19 decimetre între zidul pe care se deschid aceste vederi şi proprietatea“**, ce înseamnă că numai întrucât s'ar fi observat această distanţă vederea ar fi legală, cazul contrariu constituind o călcare a drepturilor vecinului care însă poate conduce la dobândirea prin prescripţie a servituţii active de a aveà vedere la o depărtare interzisă, când vecinul nu va mai putea plantà sau construì decât respectând acea distanţă, pentru a nu împiedecà dreptul de servitute astfel dobândit.

„...o distanţă de 19 decimetre...“ chiar în caz de existenţă a unei proprietăţi intermediare, alta, decât un drum public care cere ferestre în spre el; nu însă în ipoteza unui obstacol material împiedecând vederea pe proprietate, vedere care deci nu are loc neputând bineînţeles fundà nici prescripţiune.

„...între zidul...“ fie de casă ori de simplă îngrădire, legiuitorul nedistingând. Deasemenea zidul poate fi proprietate exclusivă a celui ce practică deschizăturile, sau comun (când însă trebuieşte să fie înţelegere asupra deschiderii, comp. art. 611), în prima ipoteză măsurându-se distanţa dela suprafaţa externă a zidului, în a doua dela centrul său. Cât pentru balcoane, distanţa se măsoară dela proiecţia lor verticală pe sol la linia despărţitoare a fondurilor.

1382. B. Art. 613: **„Nimeni nu poate aveà vederi piezişe pe proprietatea vecinului de nu va fi o distanţă de 6 decimetre“**, distanţă mai mică, după cum se vede, fiind vorba de vederi piezişe, adică cu privire la direcţia axei de deschidere [1]), ceeace necesitează aplecări şi întoarceri spre a vedeà, situaţie mai puţin supărătoare pentru vecin.

1) Stare a lucrurilor care presupune un zid neparalel cu direcţia proprietăţii vecine.

„...*de şease decimetre*...“, de astădată dela extremitatea cea mai apropiată de vecin a deschizăturii până la linia despărţitoare. Cât pentru rest, se vor aplică cele spuse relativ la privirile drepte.

1383. In acest sens trebuieşte înţeles şi art. 614 care încheie secţiunea dispunând: „*Distanţa de care este vorba în cele două articole precedente se socoteşte dela faţada zidului pe care s'a deschis vederea, şi de va fi balcoane sau alte asemenea, dela linia lor cea din afară până la linia de despărţire a celor două proprietăţi*“ [1]).

SECŢIUNEA III.

Despre picătura străşinilor.

1384. Un proprietar neavând libera dispoziţiune decât asupra bunului său, e natural ca art. 615 să dispună: „*Tot proprietarul este dator a-şi face straşina casei sale astfel în cât apele din ploi să se scurgă pe terenul său, sau pe uliţă, iar nu pe locul vecinului său*“. Iar lipsa unei asemenea îndatoriri nu şi-ar găsi fundament juridic decât într'un drept de servitute activă a picărei străşinilor aparţinând acelui proprietar asupra fondului vecin, sau într'o îndreptăţire la scurgerea apelor în profitul proprietarului acestui fond [2]).

„...*să se scurgă*...“, cuvinte care fac aluzie la picarea de pe straşine, căci: apa odată căzută asupra fondului unde se află casa, va aparţine pe calea dreptului de ocupaţiune sau accesiune proprietarului acestui fond care va putea dispune de ea cum îi va place pe când vecinul inferior va trebui s'o primească în condiţiunile art. 578.

„...*pe terenul său*...“, punct de dovedit, neexistând prezum-

1) Codul tăcând relativ la servituţile de lumini, deschizături pe unde intră numai lumina, practicarea lor într'un zid comun rămâne singură exclusă în condiţiunile art. 611. Proprietatea excluzivă a zidului va conferi dar deplină libertate titularului ei la deschiderea acelor lumini în lipsă de restricţiuni stabilite prin lege (v. Alex. l. cit. p. 770).

2) Drepturi ce se pot dobândi conform principiilor generale (comp. § 640 c. Calim.).

ţie legală de proprietate asupra solului de sub straşine în profitul proprietarilor caselor, ci cel mult o prezumţie simplă în majoritatea cazurilor, inadmisibilă, cum de cele mai multe ori dovada cu martori care-i dă acces va fi exclusă.

„...*iar nu pe locul vecinului său*", căci altfel dreptul de proprietate al vecinului asupra fondului său ar fi ştirbit.

SECŢIUNEA V.

Despre dreptul de trecere.

1385. Caracterul absolut al dreptului de proprietate autoriză pe titularul acestuia a interzice oricui veri-ce întrebuinţare a bunului asupra căruia acest drept poartă, deci şi facultatea naturală de a trece pe el. O asemenea interzicere însă ar paraliză în detrimentul social libera desfăşurare a individului dacă s'ar realizà relativ la: „*Proprietarul al cărui loc este înfundat, care nu are nici o eşire la calea publică...*" (art. 616); de acea textul de faţă continuă, că un asemenea proprietar: „...*poate reclama o trecere pe locul vecinului său pentru exploatarea fondului...*", iar pentru a acoperì pagubele ce această trecere ar putea pricinuì vecinului, aşà ceva numai: „...*cu îndatorire de a-l despăgubì în proporţiune cu pagubele ce s'ar putea ocaziona..,*" dispoziţiune generală aplicabilă oricăror bunuri: de proprietate colectivă ca particulară, inalienabile ca alienabile [1]) neîngrădite ca îngrădite; şi aceasta conciliându-se pe cât posibil interesele proprietarului înfundat cu cele ale proprietăţii de trecere, ceeace face că: „*Trecerea trebuie regulat făcută pe partea ce ar scurtà calea proprietarului fondului închis, ca să iasă la drum*" (art. 617) şi „*Cu toate acestea trebuie a se alege trecerea prin locul ce ar pricinuì o mai puţinà pagubă acelui pe al cărui loc trecerea urmează a fi deschisă*" (art. 618). In spre aceeaş conciliere, scopul legiuitorului fiind aceasta, trebuie decis că s'ar putea chiar derogà la precedentele două reguli, la aplicarea lor exactă; aşà trecerea s'ar putea stabilì chiar pe o parte care ar mai lungì calea proprietarului fondului închis în avan-

1) Bulet. Cas. 1903/683.

tajul bănesc al acestuia, sau s'ar putea fixa şi pe o altă proprietate căreia ar pricinui mai puţină pagubă.

1386. Dreptul de trecere de care ne ocupăm poate însă fi şi dobândit nu numai prin titlu dar şi prin prescripţiune, aceasta însă numai cu privire la locul şi modul de exerciţiu al lui cum servitutea există dejà prin lege şi atunci sus citatele texte nu mai sunt de aplicat. Şi într'adevăr art. 619 dispune: „*Acţiunea de despăgubire în cazul prevăzut prin art. 616 este prescriptibilă; iară trecerea trebuie să urmeze după prescripţiune, deşi acţiunea de indemnitate nu s'ar mai putea admite*", prin urmare, trecerea cum s'a practicat timp de treizeci ani va determinà locul şi modul [1]) de exerciţiu al servituţii liberând pe dobânditorul acesteia de îndatorirea de despăgubire, aceasta stingându-se şi prin simpla inacţiune timp de 30 ani chiar în cazul când s'ar fi stabilit locul şi modul de exerciţiu al servituţii prin titlu.

„*Proprietarul*" precum şi orice titular de alt drept real asupra fondului închis.

„*...al cărui loc este înfundat, care nu are nici o eşire la calea publică...*" (neapărat fără vina lui): formule ce par a exclude fondurile cu asemenea eşire insuficientă. Totuş credem că ar trebui considerată ca neexistând, o eşire prin care nu s'ar putea transportà producte la timp sau un drum de trecere periculoasă (Cr. jud. 905/58).

„*...poate reclamà*"... facultate: deci imprescriptibilă (v. Cr. jud. 1901 No. 83).

„*...pentru exploatarea fondului...*" industrială ca agricolă, raţiunea fiind aceeaş, (mai mult: v. Bulet. Cas. 1882 p. 163.)

„*...de a-l despăgubi...*", neapărat în mod prealabil, conform principiului constituţional.

„*...în proporţiune cu pagubele...*", deci independent de avantajul procurat fondului închis: ce se va stabilì prin justiţie. [2])

---

1) Adică trecere pe jos, călare, cu carul, etc...

2) Toate acestea numai în caz de lipsă de acces la calea publică străină unei intervenţiuni a vecinilor: aşà în ipoteza unui caz fortuit sau de forţă majoră ce aduce acea situaţie.

CAPITOLUL III.

1387. „**Despre servitudinile stabilite prin faptul omului**“ : adică recunoscute în spre realizarea principiului liberei contractări sau desfăşurări a individualităţii omeneşti, aceste servituţi numindu-se şi propriu zise cum constituesc adevărate restricţiuni ce se pot aduce dreptului de proprietate în folosul unui fond.

1388. „*Secţiunea I. Despre osebite feluri de servituţi ce se pot stabili asupra bunurilor*“ : feluri forţamente varii, multiple, nenumărate, cum e vorba de a aduce prin ele la realizare libera desfăşurare a facultăţilor omeneşti. Deaceea art. 620 dispune : „*Este iertat proprietarilor a stabili pe proprietăţile lor, sau în folosul proprietăţilor lor, veri-ce servitute vor găsi de cuviinţă...*“ bine înţeles, însă numai întrucât organizarea socială n'ar fi compromisă; de aceea textul continuă : „*...pe cât timp aceste servituţi nu vor impune persoanei proprietarului fondului serviente obligaţiunea unui fapt personal şi pe cât timp aceste servituţi nu vor fi contrarie ordinei publice.*

„*...pe cât timp aceste servituţi nu vor* **impune persoanei...** *obligaţiunea unui* **fapt personal...**“ sau nu vor fi stabilite în profitul numai al persoanei proprietarului ori proprietarilor fondului dominant; trebuieşte adăogat, căci este vorba de a se păstrà caracterul servituţilor prediale de a fi sarcini de fonduri în profitul unor fonduri; ceeace neapărat că nu împiedecă angajamente cu privire la servicii personale stipulate de proprietari de fonduri, însă numai pe timp determinat (art. 1471), angajamente ce vor constituì simple obligaţiuni între persoane. Condiţiunea de faţă este într'atât relativă la ordinea socială, că a fost destinată a pune capăt regimului feodal cu îndatoririle personale ale vasalilor ca posesori de fonduri în profitul altor posesori de fonduri superiori [1]).

„*...pe cât timp aceste servituţi nu vor fi contrarii ordinei publice*“ : adică, legilor de organizare a societăţii în general ; astfel ar fi servituţile de trecere de mărfuri înlesnind contravenţii la legile vamale.

---

1) V. Alexandrescu l. cit. p. 792, nota 2.

1389. Fiind vorba de aducerea la realizare a principiului libertăţii de a contractà, este natural ca art. 620 într'un aliniat II, să dispună: *„Uzul şi întreţinerea servitudinelor stabilite astfel se regulează prin titlul ce le constitue...“*, care neexistând acelaş text încheie: *„...şi în lipsă de titlu după regulele următoare“*. (V. art. 630 urm.).

1390. Cât despre art. 621 şi 622, ele clasifică servituţile în modul următor:

Art. 621. *„Servituţile sunt stabilite sau în folosul clădirilor, sau în folosul pământului.—Cele de felul d'intâiu se numesc urbane chiar când clădirile pentru care servituţile sunt instituite se vor află nu numai în oraş dar şi la ţară; cele de al doilea fel se numesc rurale“*, — Art. 622. *„Servituţile sunt sau continue sau necontinue. — Servituţile continue sunt acelea al căror exerciţiu este sau poate fi continuu fără să aibă trebuinţă de faptul actual al omului; astfel sunt apăducele, scursurile apelor, ferestrele şi alte asemenea. Servituţile necontinue sunt acelea care au trebuinţă de faptul actual al omului spre a fi exercitate, astfel este dreptul de trecere, de a luà apă din fântână, de a paşte vite şi alte asemenea. — Servituţile sunt aparenţi sau neaparenţi. Servituţile aparinţi sunt acelea care se cunosc prin lucrări exterioare precum: o uşe, o fereastră, o apăducere; servituţile neaparenţi sunt acelea ce n'au semn exterior de existenţa lor, precum spre exemplu, proibiţiunea de a zidì pe un fond, sau de a nu zidì decât până la o înălţime determinată“*.

1391. După cum se vede, explicatele caractere, de rurale, ori urbane, continue sau necontinue, aparente şi neaparente, clasifică în sistemul nostru legislativ servituţile prediale; aşà că acestea rurale ori urbane pot fi: *a) necontinue şi neaparente ca:* servituţile de trecere fără drum anume constituit, de a luà apă dela fântână, de a paşte vite; *b)* continue şi neaparente ca: apăducele sub pământ, proibiţiunile de zidire; *c)* necontinue şi aparente, aşà: dreptul de trecere, de luare de apă, asigurate prin lucrări exterioare ce se văd; *d)* continue şi aparente, astfel: ferestrele, scurgerile străşinilor.

Singurele caractere de deosebită importanţă practică din toate acestea însă, sunt cel al continuităţii şi aparenţii: anume cu pri-

vire la modul de constituire a servituţilor [1]), cum primul face ca servitutea să se exercite singură şi la infinit fără faptul omului, iar al doilea ca ea să se exercite la văzul tuturor [2]). Şi într'adevăr, dacă trebuieşte intervenţia omului pentru deschiderea unei ferestre sau construirea unui apăduct, acestea fiind realizate, fereastra în continuu ameninţă cu vedere, chiar dacă nimeni nu se află în dreptul ei [3]), iar apăductul se arată mereu vederii tuturor.

1392. *„Secţiunea II. Despre modul cu care se stabilesc servituţile“:* în orice caz: rezultat al liberei voinţe a omului, fie pe cale de manifestaţie unilaterală a acesteia, ori prin înţelegere reciprocă. Pe baza acestor principii legiuitorul dispune: art. 623: *„Servituţile continue şi aparinţi se dobândesc prin titlu sau prin posesiune de 30 ani“*, art. 624: *„Servituţile continue neaparinţi şi servituţile necontinue şi neaparente, nu se pot stabili decât prin titluri“*, art. 625: *„Destinaţiunea proprietarului ţine loc de titlu în privinţa servituţilor continue şi aparinţi“:* de unde rezultă că: titlul, prescripţia, destinaţia proprietarului, constituesc actele de voinţă ale omului, de natură a aduce dreptului de proprietate restricţiunile în care consistă servituţile ce ne ocupă.

A. Despre titlu ca mod de stabilire a servituţilor.

1393. Se înţelege acì prin titlu, actul juridic care de obiceiu se constată printr'un act scris: aşà: contractele în general ce independent de un înscris, pot da naştere la servituţi în principiu, înscrisul neinteresând decât dovada [4]), opozabilitatea terţilor [5]) şi nefiind necesar decât pentru oarecare acte ca testamentul, dona-

1) Aceste caractere mai îndreptăţind încă în principiu şi la acţiunile posesorii.

2) Cât despre caracterele de: urbană şi rurală, ele nu prezintă nici o importanţă.

3) Ceeace este şi cazul canalului de scurgere, nu numai a apelor de ploaie, dar şi a lăturilor. (V. însă Planiol l. cit No. 1839 şi Alexandrescu l. cit p. 618 nota 2).

4) Care se poate obţine şi pe cale de recunoaştere, jurământ şi chiar martori, însă aceştia numai pentru valori care nu esced 150 franci: cel puţin în lipsa unui început de dovadă în scris.

5) Pentru care trebuieşte o transcripţiune fiind vorba de convenţiuni.

ţiunea (v. însă Cas. fr. 16 Iunie 1890, S, 90. 1. 385). Şi într'adevăr: art. 623 dispune: *„Servituţile continue şi aparinţi se dobândesc prin titlu...“*, iar art. 624 continuă: *„Servituţile continue şi neaparenţi şi servituţile necontinue şi neaparente, nu se pot stabili decât prin titluri“*: ceeace înseamnă: că oricare ar fi felul unei servituţi, ea se poate stabili prin titlu. Cât în ceeace priveşte titlul ca act scris, art. 628 statuează: *„Titlul constitutiv al servituţii, în privinţa servituţilor ce nu se pot dobândi prin prescripţiune nu poate fi înlocuit decât prin un titlu de recunoaşterea servituţii şi dat din partea proprietarului locului servit“* (citiţi: aservit).

B. **Despre prescripţiune ca mod de stabilire a servituţilor.**

1394. Art. 623: *„Servituţile continue şi aparenţi* **se dobândesc... prin posesiune de 30 ani“:** şi numai acestea, cum cele căror lipseşte sau caracterul continuităţii sau al aparenţei nu se pot stabili decât prin titlu (art. 624): astfel o servitute de vedere, de scurgere a straşinilor, se va putea stabili prin prescripţiune, iar nu o servitute de trecere, de a nu zidi. Şi într'adevăr, lipsind unul din menţionatele caractere, o posesiune continuă şi publică: singura care poate duce la prescripţiune (art. 1847), pare exclusă, pe lângă că admiterea prescripţiunii ca mod de dobândire a servituţilor discontinue, ar împiedeca, în detrimentul raporturilor de bună vecinătate, tolerarea între vecini a unor acte de servituţi discontinue ca trecerea pe teritoriul lor, luarea de apă la ei: din cauză că ei s'ar teme ca un exerciţiu prelungit al acestora să nu le afecteze fondul cu o servitute în profitul vecinului. Orice s'ar zice însă, exerciţiul unei servituţi discontinue nu se confundă în totdeauna cu un act tolerat, nefiind nici lipsit numaidecât de o continuitate potrivită împrejurărilor, precum nici neaparenţa nu exclude publicitatea: aşà: trecerea regulată în timpul zilei pe acelaş loc pentru adăparea vitelor la ora obişnuită în localitate, nu e lipsită nici de publicitate, nici de continuitate, şi dacă drumul de trecere s'a pavat dinadins în spre acel sfârşit: iată că nu poate fi cestiune de un act de simplă toleranţă. Deaceea credem că legiuitorul nostru ar fi făcut mai bine să lase de astădată la o parte

sistemul codului Napoleon, păstrând vechiul nostru drept tradiţional în virtutea căruia: *robirile* **de orice natură** [1]), se dobândeau prin prescripţiune, rămânând ca interpretul să cerceteze în fiecare specie dacă lipsesc ori nu condiţiunile de continuitate şi publicitate ale posesiei, dacă se află cineva sau nu în prezenţa unui act de simplă toleranţă, care existând, prescripţiunea ar trebui să fie exclusă.

„...de 30 ani...“, cuvinte ce exclud prescripţiunea de 10 sau 20 ani, oricât de generale s'ar părea art. 1895 şi urm. care reglementează acest gen de prescripţie. De altfel, exerciţiul unei servituţi nelipsind pe proprietarul fondului servant de folosul întreg al lucrului ca uzurparea proprietăţii, prima acţiune nu se poate asimilà cu ultima în punctul de vedere al unei prescripţiuni mai repede.

C. Despre destinaţiunea proprietarului ca mod de stabilire a servituţilor.

1395. Art. 626. *„Nu poate fi destinaţiune a proprietarului decât numai când se va dovedi că cele două fonduri acum despărţite au fost averea aceluiaş proprietar şi că* **printr'însul s'au pus lucrurile în starea din care a rezultat servitutea“,** şi anume după ce cele două fonduri au căzut în mâinile unor proprietari deosebiţi. După cum se vede, acea punere de către proprietar a lucrurilor în starea din care cu căderea proprietăţilor în mâni deosebite rezultă servitute, constitue, cum denumirea arată: destinaţiunea proprietarului. Astfel, punerea lucrurilor în stare ca apa de ploaie depe acoperământul caselor mele să se scurgă pe alt fond al meu, constitue destinaţia proprietarului, stare de lucruri ce nu este o servitute cât timp fondurile amândouă îmi aparţin mie, căci nimeni nu-şi poate aservì propriul său lucru, dar care va consistà într'o servitute din momentul ce de exemplu voiu fi vândut pe unul din acele două fonduri, şi atunci iată că destinaţia mea, a proprietarului, va fi stabilit o servitute de curgere a apelor. Pare dar indicat ca art. 625 să dispună: *„Destinaţiunea proprietarului ţine loc de titlu...“;* acelaş text însă continuă: *„...în*

1) V. c. Car. P. II. C. 2 art. 4.. — § 1927 c. Calim.

privința servituților **continue** *și* **aparinți“.** Și în adevăr, știm că *„servituțile continue neaparenți și servituțile necontinue și neaparinte, nu se pot stabili* **decât prin titluri“** (art. 624). De astădată e de netăgăduit, fundamentul chiar al destinației proprietarului ca mod de stabilire a servituților, pare a fi strâns legat cu caracterele de continuitate și aparență ale acestora, fundament care consistă în presupunerea că în momentul căderei fondurilor în mâini deosebite, proprietarii au înțeles a păstrà starea lucrurilor înființată de proprietarul unic, care situație trebuește dar a fi de natură să ajungă la cunoștința acelor proprietari sau proprietarului nou, ceeace nu poate fi cazul pentru un raport neaparent (ascuns) sau nesocotit, ca considerat a constituì un act de simplă toleranță (cazul necontinuității). Iată însă art. 627 care dispune: *„Dacă proprietarul a două proprietăți, între care există* **un semn văzut** *de servitute, înstrăinează una din proprietăți, fără ca contractul să conțină nici o convenție atingătoare de servitute, ea urmează de a existà într'un mod activ sau pasiv în favoarea fondului neînstrăinat“*. Oare această dispoziție modifică art. 625 întrucât se mulțumește cu: *un semn văzut* de servitute, adică cu caracterul aparenței, pe când ultimul text cere și continuitatea pentru posibilitatea de dobândire prin destinația proprietarului a servituților? Afirmativa pare riscată cum atrage cu ea sacrificarea unui text de prime principii ca art. 625 fără a prezinta un fundament rațional solid, de unde necesitatea de conciliere a acelor două articole. Or, un asemenea rezultat, deși puțin satisfăcător în punctul de vedere rațional, se poate obține grație textului art. 627. Și în adevăr, acest text zice: *„...între care* **există** *un semn văzut...“* ce ar putea exclude cazul *stabilirii*, lăsând loc numai *menținerei* în punctul de vedere al punerei în acea stare, care constitue destinația proprietarului. Deaci ar rezultà că continuitatea și aparența sunt necesare conform art. 625 oridecâteori pe cale de destinație a proprietarului s'a *stabilit* raportul servituții, iar că aparența e suficientă oridecâteori destinația n'a făcut decât a *menține* starea unei servituți anterioare, așà când fonduri între care există o servitute cad în mâinile aceluiaș proprietar care menține raportul ei până ce fondurile ajung iar a aparține unor proprietari deosebiți. Dar art. 627 mai formulează: *„...fără ca contractul să conțină nici o convenție atingătoare de servitute...“* de unde s'a tras

concluziunea că această împrejurare trebuieşte dovedită prin arătarea acelui contract pentru *posibilitatea dobândirei* servituţii pe calea destinaţiei proprietarului, dacă servitutea e aparentă pe când aceeaş împrejurare ar trebui dovedită numai pentru a *împiedecà dobândirea* servituţii, aceasta fiind continuă şi aparentă. (Comp. cas. fr. D. 88 1. 364 şi S. 1907. 1. 284. — Cr. jud. 1904, No. 46 cu nota d-lui Alexandrescu).

1396. In fine, deabia mai este nevoie a se dispune „*Când se stabileşte o servitute se înţelege că se acordă totdeodată şi toate mijloacele spre întrebuinţarea ei. Astfel servitutea de a luà apă din fântâna altuia trage cu sine şi dreptul de trecere*“ (art. 629), şi într'adevăr, altfel servitutea ar fi într'atât în parte sau în întreg pur nominală, pe când părţile vor fi urmărit o restricţiune reală a dreptului de proprietate, pentru care tocmai acele mijloace, bineînţeles numai cât durează servitutea, sunt necesare.

1397. „*Secţiunea III. Despre drepturile proprietarului fondului căruì se cuvine servitutea*“ *:* autorităţi necesare exerciţiului acesteia caşi mijloacele precedentului text (comp. c. Car. P. II, C. II, art. 3), în vederea cărora legiuitorul dispune :

1398. A. Art. 630 : „*Acelui căruì se cuvine o servitute are dreptul a face toate lucrările trebuincioase spre a se slujì cu dânsa şi spre a o păstrà*“ *:* lucrări pe care nu poate să le ceară dela proprietarul fondului servant ţinut numai de a nu împiedecà exerciţiul servituţii ; astfel titularii unor servituţi de apăduct, trecere, vor aveà de întreţinut apăductul, drumul de trecere,... fapte fără de care nu se vor putea slujì in continuu de servituţile lor, nu le vor putea păstrà. Deaceea art. 631 dispune : „*Aceste lucrări se fac cu cheltuiala sa, iar nu cu cheltuiala proprietarului fondului supus, afară numai când se va stabilì altfel în titlul de stabilirea servituţii...*“ *:* cum e vorba de aducerea la realizare a principiului libertăţii voinţei, ce nu poate merge însă până la obligarea proprietarului fondului servant de a face mai mult decât a uşurà exerciţiul servituţii : de exemplu a-l aduce chiar la realizare când cel puţin n'ar mai fi vorba de o servitute predială. Iar cum într'o asemenea ipoteză proprietarul fondului servant este ţinut *propter rem,* deci : cată să fie liberat părăsind acel lucru, art. 632 statuează : „*In cazul chiar unde proprietarul fondului supus este însărcinat prin titlu a face cu cheltuiala sa*

lucrările trebuincioase pentru a se servi de servitute sau a o păstrà, el poate totdeauna (facultate, deci imprescriptibilă) *a se scuti de această sarcină, lăsând fondul supus în dispoziţiunea proprietarului fondului cărui se cuvine servitutea"*: sau, lăsând astfel partea fondului supusă. Dar dacă *„proprietarul fondului supus servituţii..."* poate fi ţinut a intervenì în spre uşurarea exerciţiului ei, neapărat că *„...nu poate face nimic spre a-i scădeà întrebuinţarea sau a-i o îngreunà..."* (art. 634); ceeace ar atinge drepturile proprietarului fondului dominant. *„...Astfel nu poate schimba starea lucrurilor, nici strămutà exercitarea dintr'un loc într'altul, decât acela unde servitutea a fost din început stabilită"*: continuă acelaş text. Cum însă această interzicere n'are ca scop decât a apărà drepturile proprietarului fondului dominant, tot acest text încheie: *„Cu toate acestea, dacă acea stabilire primitivă a devenit mai împovărătoare proprietarului fondului supus, sau dacă-l opreşte a-şi face pe dânsul reparaţiuni folositoare, va putea oferì proprietarului celuilalt fond un loc ce ar aveà aceeaş înlesnire pentru exercitarea drepturilor sale şi acesta nu va putea refuzà.*

1399. B. Dar dacă se cuvine a se respectà drepturile proprietarului fondului dominant, nu trebuieşte a i se permite depăşirea limitelor lor în paguba proprietarului fondului servant; consideraţie ce a determinat pe legiuitor a statuà sub art. 635: *„Insă şi acela ce are un drept de servitute nu-l poate întrebuinţà decât după cuprinderea titlului său fără a putea face nici în fondul supus servituţii, nici în fondul pentru care servitutea este întrebuinţată, veri-o schimbare împovărătoare celui d'intâiu fond.*

1400. C. Cât despre art. 633 el reglementează ipoteza: *„Dacă proprietatea pentru care s'a stabilit* (citiţi servitutea) *s'ar împărţi..."* statuând: *„...servitutea rămâne tot aceeaş pentru fiecare parte, fără ca fondul supus să se îngreuneze. Astfel de va fi un drept de trecere toţi devălmaşii vor fi îndatoraţi a-l exercità prin acelaş loc"*: iar când exerciţiul servituţii e divizibil, neapărat că se va împărţì între diverşii codevălmaşi.

1401. *Secţiunea IV. „Despre modul stingerei servituţilor"*: fapt care face ca proprietatea: vocaţiunea la tot, să-şi redobândească deplinătatea ei, fie de *fapt* numai ori şi de *drept.*

Iată ce prevede legea în această privinţă:

A. Moduri de stingere a servituţilor care fac ca proprietatea să-şi redobândească deplinătatea ei de fapt numai.

Aceste moduri de stingere constituiesc obstacole materiale la exerciţiul servituţii, care în urma lor nu se va află stinsă în mod propriu zis şi sunt: neputinţa de a exercità servitutea şi confuziunea.

I. Despre neputinţa de a exercità servitutea.

1402. Art. 636. *„Servituţile încetează când lucrurile se găsesc în astfel de stare, încât servitudinea nu se mai poate exercità“ :* de unde deplinătate de fapt a dreptului de proprietate care astfel încetează de a mai fi restrâns; cum însă servitutea e numai împedecată în exerciţiul ei fără a fi stinsă, art. 637 dispune: *„Ele* (adică servituţile) *renasc dacă lucrurile sunt restabilite într'un chip în cât servituţile să se poată exercità, afară numai de nu ar fi trecut un spaţiu de timp îndestulător spre a se putea presupune că s'a desfiinţat servitutea după cum se zice la art. 640“* şi în adevăr excluzându-se ultima împrejurare care atrage adevărată stingere a servituţii: *„restabilirea într'un chip...“* a lucrurilor *„...în cât servitutea să se poată exercità...“*, ridică obstacolul la exercitarea ei. După cum se vede dar, textul de faţă înţelege că servituţile *„...încetează... renasc...“* cu privire la *exerciţiul lor numai*, sens în care dispune şi art. 601: *„Când se reclădeşte un zid comun sau o casă, toate servituţile active şi pasive se perpetuă în privirea noului zid sau a noei case, fără a se putea însă îngreuna dacă reclădirea s'a făcut mai înainte de împlinirea prescripţiunii.*

II. Despre Confuziune.

1403. Art. 638; *„Orice servitute este stinsă, când fondul către care este datorită şi acela ce o datoreşte cad în aceeaş mână“*, fie că proprietarul fondului dominant devine proprietar şi al celui servant ori invers, sau că o terţă persoană dobândeşte proprietatea ambelor fonduri între care există servitutea: fapte

care constituiesc confuziunea: obstacol material la exercitarea servituţii cum nimeni nu-şi poate aservì propriul său lucru. De acì ar trebuì să rezulte că recăderea fondurilor de servitute în mâini de proprietari deosebiţi, ridicând obstacolul la exerciţiul servituţii, aceasta ar trebuì să fie considerată ca redeşteptată din amorţeala în care căzuse ca restricţiune a dreptului de proprietate. Totuş această soluţiune nu se admite decât în caz de încetare a confuziunii cu efect retroactiv: când aceasta se poate considera caşi cum n'a existat niciodată: de unde rezultă că, sistemul nostru legislativ în această privinţă se interpretă caşi cum confuziunea ar stinge în realitate servitutea: cel puţin când ea nu mai poate încetà decât pentru viitor. Astfel, în caz de înlăturare a dreptului care realizează confuziuni prin rezoluţiune, servitutea ar renaşte, iar nu în ipoteza înlăturărei lui pe cale de transmisiune.

B. Mod de stingere a servituţilor care face ca proprietatea să-şi redobândească deplinătatea ei în mod absolut adică şi de drept.

1404. Numai un mod de acest fel e prevăzut de lege şi anume: *neuzul în curs de treizeci ani* în privinţa căruia codul dispune.

1405. I. Art. 639: *„Servitutea este stinsă prin neuz în curs de treizeci ani"*, deci: ori din ce cauză ar provenì acel neuz cum legea nu distinge, prin urmare, nu numai când el ar fi voluntar, dar chiar în ipoteza unui neuz impus de forţe naturale, superioare; căci dacă o asemenea stare de fapt n'ar atrage stingerea servituţii: derogare la norma: proprietatea, aceasta s'ar aflà prea compromisă ca drept absolut, vocaţiune la tot [1]) toate aceste fără a mai vorbì de atitudinea celui ce în mod voluntar nu uzează de servitute aşà că se poate considera că a renunţat la ea.

II. Semnalata stare de fapt fiind determinantă în materie de neuz, codul continuă:

1406. *a)* art. 640: *„Aceşti treizeci de ani se numără după*

1) De aceea, pe când numai servituţile continue şi aparente se pot dobândì prin prescripţiune, orice servitute se stinge pe cale de neuz. (Comp. Cas. fr. reg. 12 Janv. 1909, gaz. Pal. II Févr. 1909.)

osebite feluri de servituţi, sau din ziua de când a încetat de a se folosi de dânsa, când este vorba de servituţi necontinue, sau din ziua de când s'a făcut un act contrariu servituţii continue." Şi într'adevăr, în prima ipoteză încetarea de fapt a restricţiunii la dreptul de proprietate începe odată cu luarea de sfârşit a folosinţei, pe când în ultimul caz servitutea este considerată ca exercitându-se prin ea însăş fără intervenţiunea cuiva: aşà că lipsa unei întrebuinţări nu poate fi luată în consideraţiune. De altfel, legea nedistingând, actul contrariu servituţii poate fi de orice provenienţă şi chiar rezultatul unui caz fortuit. (Cas. fr. 3 Mars. 1890, D. 91. 1. 37, S. 90. I. 245).

1407. *b)* Art. 641: „*Modul servituţii se poate prescrie caşi servitutea, şi cu acelaş chip*", căci starea de fapt a încetărei derogaţiunii la dreptul de proprietate fiind privitoare numai la acel mod, şi dreptul corespunzător acelei derogări nu poate fi stins decât în aceeaş măsură, soluţiune adevărată şi relativ la *dobândirea* unui mod mai întins, însă numai cu privire la servituţile continue şi aparente, singurele putându-se dobândi prin prescripţiune.

1408. *c)* Art. 642: „*Dacă proprietatea în folosul cărei s'a stabilit servitutea este a mai multor coproprietari, întrebuinţarea din partea unuia popreşte prescripţiunea în privinţa celorlalţi*", chiar servitutea fiind divizibilă cum legea nu distinge. Şi într'adevăr, intervenind unul din proprietari, nu se poate considera starea de fapt a restricţiunii ca neavând loc, cum se vede în coproprietarul ce se foloseşte de servitute şi un reprezentant al celorlalţi coproprietari cari stau în neactivitate, sau al întregului fond dominant, idee ce justifică şi art. 643 care dispune: „*Dacă dintre coproprietari se găseşte unul în contra cărui prescripţiunea nu s'a putut aplică, precum un minor, acela păstrează dreptul tuturor celorlalţi coproprietari*", deci prescripţiunea nu va curge nici în contra celorlalţi coproprietari.

1409. *Observaţiune. a)* După cum ni s'a părut că servituţile, bineînţeles continue şi aparente, nu pot fi dobândite prin prescripţiunea de 10 sau 20 ani, credem că servituţile, de astădată oricare, nu se pot nici stinge prin aceeaş prescripţie. Într'adevăr, dacă în tăcerea legiuitorului asupra timpului posesiunii, prescripţiunea de 30 ani se impune ca de drept comun, cum

să nu se excludă altă perscripţiune când legiuitorul stabileşte: neuzul de *treizeci ani* ca atrăgând stingerea servituţilor ? Cât despre art. 1800 el nu ni se pare aplicabil în specie, cum e destinat materiei particulare a privilegiilor şi ipotecilor.

b) Afară de aceste moduri de stingere a servituţilor prevăzute şi reglementate de secţiunea de faţă, servituţile constituind drepturi, vor fi supuse tuturor cauzelor de stingere de drept comun a drepturilor în general. Astfel şi servituţile se vor stinge pe cale de rezoluţiune, renunţare, curgere a termenului.

c) Codul nu prevede şi reglementează cauzele de extincţiune ale servituţilor decât cu privire la servituţile stabilite prin faptul omului. Aceasta de oarece servituţile naturale şi legale sunt menite a se menţine cât timp durează necesitatea naturală sau socială cărei corespund. In afară de aceste consideraţiuni însă, şi servituţile naturale şi legale cad sub aceleaşi principii generale, astfel pot face obiectul de prescripţiuni, renunţări, întrucât e vorba numai de interese particulare, fără a mai vorbi de confuziune eficace pentru toate servituţile.

TABLĂ DE ARTICOLE

Articole	*Numere*	*Articole*	*Numere*
1	117—144	25	252
2	148—165	26	253
3	168	27	255
4	168 bis.	28	256
5	168 ter.	29	257
6	187, 188, 226	30	258
7	187/II	31	259
8	190, 193, 194—199	32	261—263
9	209	33	265
10	190—192, 203, 204	34	266, 267
11	187, 226	35	260
12	210—212	36	269
13	227—237	37, 38	270
14	227, 236	39, 40	271
15	238	41	274
16	189, 204 bis, 208	42	275, 276
17	215—217	43	278
18	203, 204	44	278
19	218	45, 46, 47	278 bis.
20	204, 219	48	278 ter.
21	250	49	380
22	250, 251	50	382, 383
23	246	51	382
24	284	52	410

Articole	Numere	Articole	Numere
53	411	128	357
54	390, 394	129	358 bis, 421
55	390, 410	130	359
56	384, 385	131—133	360—366
57, 58	385	139	368
59	367, 386	141	360, 1060
60	389	143	370
61	389 bis.	144	371, 372
62	390	145	373
63	280, 282	146—148	374
64—72	281—284	149	375
73—83	285	150	372
84	288	151	389, 389 bis.
85	289	152	391
86	290	153	395, 396
87	293—295	154	395, 397—402
88	298, 299	155	395, 403. 406—409
89	300	156	404
90	301	157	412
91, 92	302, 303	158	414
93	304, 308	159	414 bis
94	307, 308	160	415. 416
95	296	161	417
96	295	162	447—453
97	311 bis, 315	163	454, 455
98	321	164	457—461
99	322	165	462
100	323	166	427, 431, 438, 442 444, 445
101	325		
102—105	326—328	167	428
106—109	325, 333, 337, 339	168	429, 430
110—119	334—346	169	438, 439, 444
120—123	348, 349	170	438, 439, 443
124	351	171	431
125	352	172	438, 445
126	353	173	433—438
127	356 bis.	174	434

Articole	*Numere*	*Articole*	*Numere*
175	434, 435	216	634—636
176	477, 478	217	637
177	479	218	640, 641
178	481—483	219	641, 642
179	484—489	220	642—645
180	490—493	221	645, 646
181	495	222	647
182	496	223	648—653
183, 184	465—476	224—227	655, 656
185	500—506	228	657
186	506—508	229—231	658
187	510—513	232—235	659—661
188	514—523	236, 237	662
189	510, 514	238	663
190	524, 530	239	664
191	525	240	665
192, 193	526, 527, 531	241	666
194	533—537	242	667
195	538, 539, 540, 541	243	668
196	540, 541	244	671—675
197	542, 544, 545—548, 565, 567	245	676—678
		246	681—684
198	548 bis 549, 565	247	685
199	550 b.—554, 568 569	248	686
200, 201	571, 572, 582, 584	249	689—694
202	563, 588	250	695—701
203—205	573—583	251	703
206	585—587	252	705
207	590—601	253	706
208	562	254	712
209	602	255	714
210	603—608	256	713, 715
211	613—616	257	716
212	617—621	558	718, 719
213	622—627	259	720, 721
214	631	260	723
215	628	261	724

Articole	*Numere*	*Articole*	*Numere*
262	725	306	834
263	726	307	836—842, 847
264	727	308	836—843—847
265	728	309	870, 871
266—268	729	310	872, 881
269	730, 731	311	882, 897
270	732—734	312	890
271—273	735	313	889, 891
274, 275	736	314	892
276	738	315	893—895
277	742	316. 317	896
278	743	318	900
279	744	319—322	901
280	754—761	323	902
281	745—747	324	904
282	750, 751	325	910 bis
283	749	326, 327	909
284	748	328	910 ter.
285	762—766, 868—772	329	911
286	779—787 bis	330—336	912—917
287	787 ter, 788	337	918
288	789—792	338	919, 922, 927
289	802	339	920, 928
290, 291	797—799	340	923, 924
292	806	341	920
293	809	342	940
294	808	343	930—937
295	810—812	344	943
296	814—818	345	945, 946
297	817	346	946 bis
298	820	347	947, 948
299	822	348	949
300	823	349	950—955
301	825	350	955
302, 303	826	351	956
304	830—833	352—354	957—960
305	831	355	961

Articole	*Numere*	*Articole*	*Numere*
356	969	401, 402	1032—1035
357	964	403	1033
358	965	404	1035
359	967, 968	405, 406	1027, 1030
360	967	407	1028
361	970	408	1029
362	971	409—412	1031
363	972	413	1036
364	973	414	1003
365	974	415	1043—1045
366	975	416, 417	1046—1049
367, 368	977—980	418	1050—1057
369	981	419	1058
370	987	420	1059
371—372	988	421	1062
373	989	422, 423	1064—1068
374	985, 986	424	1066
375	983	425	1072
376	990	426	1073
377	991	427	1070, 1071
378	991	428	1074, 1075
379	993	429	1079
380	994	430	1080, 1081, 1083, 1084
381, 382	995	431	1085
383	997	432	1086
384	998	433	1088
385	999	434	1090
386	1001	435	1093
387—389	1000	436	1094
390	1003—1008, 1037—1039	437	1096, 1097
		438	1099, 1100
391	1010	439	1100
392—395	1009, 1010, 1011	440	1102
396, 397	1012—1014, 1026	441	1103
398	1015—1019	442	1105
399	1020—1024	443	1106
400	1020—1023	444	1107

Articole	*Numere*	*Articole*	*Numere*
445	1108	498	1202, 1203
446	1107	499, 500	1204,—1207
447	1109	501, 502	1208—1210
448	1109,1111,1112,1124	503	1211—1214
449	1111	504	1216
450	1113	505	1218
451, 452	1114	506	1217
453	1117	507	1219—1221
454	1115	508—510	1222—1225
455	1118	511, 512	1226
456	1119	513	1227
457	1120	514	1228
458, 459	1122, 1123	515	1229
460	1124	516	1230
461	1127—1129	517	1241—1248
462—471	1131—1153	518	1249—1251
472	1154	519	1252
473	1155	520	1253—1255
474	1156—1158	521	1256, 1257
475	1160, 1161	522, 523	1258—1259
476—478	1164—1165	524	1260—1264
479	1166	525	1265, 1266
480	1170, 1171	526	1268—1270
481	1172, 1173	527	1271—1273 bis
482	1174, 1175	528	1274
483	1177, 1178	529	1275—1279
484	1179, 1180	530	1279—1280
485	1181	531	1281
486	1182	532	1282
487	1183	533	1283—1284
488	1184	534	1289—1290 bis
489	1186	535	1291
490	1187	536	1292, 1293
491	1188	537, 538	1294, 1295
492	1189	539	1296—1298
493, 494	1190—1197	540	1299, 1300
495—497	1198—1201	541	1301, 1302, 1306—1307 bis

Articole	*Numere*	*Articole*	*Numere*
542	339, 1302, 1303	594	1362
543	339, 1304	595	1363
544	1305	596	1364
545—548	1308—1310	597, 598	1367, 1368
549	1311	599	1365
550—552	1312	600	1369—1371
553	1313	601	1402
554	1314, 1315	602—605	1372
555, 556	1316—1318, 1324ter.	606	1373
557	1320—1324 ter.	607	1376
558	1326, 1327	608	1377
559	1328	609	1374
560	1321	610	1377 bis
561	1329	611	1379, 1380
562	1329	612	1381
563	1325	613	1382
564	1324	614	1383
565—575	1332—1333	615	1384
576	1334	616—619	1385, 1386
577	1335	620	1388, 1389
578	1337—1340	621, 622	1390, 1391
579	1341, 1342	623	1392, 1393
580	1343	624	1392—1394
581	1344	625—627, 629	1395, 1396
582, 583	1346, 1347	628	1393
584	1348	630—632, 634	1398
585	1349	633	1400
586	1351	636, 637	1402
587	1351 bis, 1354	638	1403
588	1355	639	1405
589	1355 bis	640	1406
590	1357, 1358	641	1407
591	1359	642, 643	1408
592, 593	1360		

TABLA ALFABETICĂ A MATERIILOR *)

Abandon. V. *Părăsire.*

Abitaţie (Drept de...). Nemişcător incorporal prin obiectul cărui se aplică, 1153. Restricţie a dreptului de proprietate, 1236—1238. Servitute personală, teorie, constituire, cârmuire şi stingere, 1331—1333.

Abrogare. A legilor, 111—113.

Absenţă. Teorie, 316—319. Abs. prezumată, 320—324. Declaraţia abs., 324 bis—328. Efectele absenţii, 329—349. Trimiterea în posesiune provizorie, 332—344. Trimit. în poses. definitivă, 345, 346. Drepturi eventuale ale absentului, 347—349. Privegherea copiilor minori ai absentului, 350—352. Autoritatea părintească, 351, 352. Autorizare a bărbatului, 573, 579. Bucurare legală, 927.

Abus de folosinţă. De către uzufructuar, 1326, 1327.

Accesiune (Drept de...). Teorie, 1174, 1175. Bunuri asupra căror poartă, 1176—1232.

Accesorii, Bunuri. 1130. Faţă de proprietar, 1176—1234. Faţă de uzufructuar, 1291—1294.

Act. 157—162.

Act confirmativ. V. *Confirmare.*

Act recognitiv. 1393.

Act sub semnătură privată. V. *Dată certă.*

Acte conservatorii. V. *Măsuri conservatorii.*

Acte de administraţie. V. *Administratori.*

Acte de notorietate. 385.

Acte de stare civilă. Teorie, 239 — 241. Redactare şi păs-

*) Ţifrele trimit la numerile din volum.

trare, 243—261. Eficacitate, 262, 263. Inlocuire a lor, 264—267. Sancţiune, 268—272. Acte de naştere, 273—278 bis. Act de recunoaştere, 278 ter. Acte de căsătorie, publicaţiune şi afipt, 380—383; Dovezi, 384—387; Celebrare, 388—391. Acte de încetare din vieaţă, 279—285. Act de adopţie, 898—905.

Acte extrajudiciare. Autorizaţiune a bărbatului, 565—570.

Acte judiciare. 565—570.

Acte solemne. Căsătoria, 355, 388—389 bis. Recunoaşterea copiilor naturali, 831 bis, 832, 854. Adopţia, 864, 898—905.

Acţiune (în justiţie). Nemişcătoare prin obiectul căreia se aplică, 1153.

Acţiune civilă. Autorizare a bărbatului, 565—570. V. *Reparaţiuni.*

Acţiune confesorie. Uzufruct, 1298.

Acţiune de in rem verso. Capacitate a femeiei măritate, 556.

Acţiune indirectă a art. 974. V. *Exerciţiul drepturilor şi acţiunilor debitorului.*

Acţiune în contestaţie de legitimitate. 802.

Acţiune în contestaţie de stat. 821—826.

Acţiune în împărţeală. V. *Împărţeală de moştenire.*

Acţiune în justiţie. V. *Acţiune.*

Acţiune în nulitate. V. *Nulitate.*

Acţiune în petiţiune de moştenire. V. *Petiţiunea eredităţii.*

Acţiune în reciziune. V. *Reciziune.*

Acţiune în reclamaţie de stat. 821—826. V. *Paternitate.*

Acţiune în reducţie. V. *Reducere.*

Acţiune în repetiţiune. V. *Obligaţiune naturală.*

Acţiune în revendicare. V. *Revendicare.*

Acţiune în revocare. V. *Revocare.*

Acţiune în rezoluţiune. V. *Rezoluţiune.*

Acţiune în tăgadă. V. *Tăgadă de paternitate.*

Acţiune pauliană a art. 975. Renunţare la uzufruct, 1329.

Acţiune publică. Autorizare a bărbatului, 548 bis—549.

Acţiune reală. 1166, 1167.

Acţiuni de societăţi. Mişcătoare prin determinaţia legii, 1157.

Acţiuni personale şi reale. 1166, 1167.

Acţiuni posesorii. Uzufruct, 1298. Servitute, 1334.

Adăpare. Servitute relativ la luare de apă, 1391.

Administrator provizoriu. In caz de provocare a inderdicţiei, 1106, 1107. In caz de internare, 1125 bis.

Administratori. Trimişi în posesiune provizorie, 334, 335. Tutori, 1002, 1007, 1008. Minori emancipaţi, 1061, 1070.

Administratori legali. Părinţi, 930—935.

Adopţie. Definiţie, 864. Vechie legiuire, 865, 866. Condiţiuni cerute, 868—888. Efecte, 889—897. Forme, 898—905.

Adulter. Violarea datoriei de credinţă, 534. Despărţenie, 614—616, 708, 709. Tăgadă de paternitate, 787 ter—788. Filiaţiune naturală, 827, 830, 837.

Afinitate. V. *Cuscrie.*

Afipt. Mijloc de publicitate pentru căsătorie, 381—383.

Agenţi diplomatici. 391. V. *Ascendenţi.*

Ajutor. Indatorire între soţi, 536, 537. Efectul despărţeniei, 773.

Albine. Nemişcătoare prin destinaţie, 1144.

Alianţă. V. *Cuscrie.*

Alienare. V. *Instrăinare.*

Alienaţi. Neinterzişi şi internaţi, 1125 bis. V. *Interdicţiune.*

Alimente. Indatorire alimentară, 509. Persoane între care există, rude, 469, 510—513; Afini, 514—521. Ordine ierarhică, 522 Cadruri, 523—527. Caractere, 528—531. Obligaţie la alim. între soţi, 467, 471, 535, 541, 745—747. Alim. între adoptat şi adoptator, 892. Faţă de dăruitor, 509. Prestare, 527. Procurare, 526. Câtime, 524, 525. Caracter personal, intransmisibilitate, 529. Realizare proporţională, divizibilitate, 530. Necesibilitate, nesezisabilitate, necompensabilă dar justificând beneficiul competenţii al alimentarului precum şi caracter de solidaritate. ultime două moduri de a fi însă nerecunoscute, 531. Descărcare şi reducere, 525. Nedemnitate a alimentar., 524. Despărţenie, 666, 697—701. Cercetare de paternitate, 840. Drept de corecţie, 911. Folosinţă legală, 928.

Aluviune şi terenuri. 1198—1201. Cu privire la uzufruct, 1291.

Amelioraţiune. V. *Imbunătăţiri.*

Analogie (Argument de...). 170.

Anexiune. 213, 221.

Animale. Semi-sălbatice, 1211—1214. Nemişcătoare prin destinaţie, 1143, 1144. Uzufruct, 1316, 1324 ter.

Antidată. Forţă probantă, acte autentice, 263. V. *Dată.*

Apăduct. Servitute, 1390, 1391.

Apărare. De prestare sau plată de alimente, 525.

Ape. Curgătoare, drept de accesiune, 1198—1210. Servitute naturală, 1337—1340. Izvor, 1341—1345. Drept de întrebuinţare, 1346, 1347.

Ape de ploaie. 1350.

Aprobare. V. *Incuviinţare.*

Arături. V. *Cheltueli.*

Arbori. Nemişcătoare prin destinaţie, 1132, 1137 urm. Drept de accesiune, 1189 urm. Uzufruct, 1275—1284. Gard comun, 1374. Distanţă reglementară pentru sădire, 1376.

Arendare. V. *Locaţiune,*

Arenzi. Pentru minor emancipat, 1070. Fructe civile, 1265—1267. V. *Locaţiune.*

Argumente. Interpretare, 170.

Ascendente. Tutelă, 997.

Ascendenţi. Consimţimânt la căsătorie, 360—367. Opoziţiune la căsăt., 397—402. Nulităţi ale căsăt., 439, 440, 457—462. Putere părintească, 907, 908. Tutelă, 942, 957—960.

Asistenţă. A curatorului, 1072—1079. A consiliului judiciar. 1108, 1122, 1124. V. *Ajutor.*

Asociaţii. 1157.

Aşezăminte publice. 179.

Autoritate a lucrului judecat. Căsătorie, 493. Despărţenie 686. Tăgadă de paternitate, 801.

Autorizare a bărbatului. 542—601. Acte de autorizat, 544-554 Acte libere, 555—562. Autorizarea emană dela bărbat, 565—570. Autoriz. expresă şi tacită, 565—569. Poate fi retrasă, 570. Autoriz. justiţiei, 571—584. Cazuri în care are loc, 571—581. Mod de realizare, 583—584. Specialitate, 585—588. Efecte, 589. Sancţiune 590—601. Ratificare, 591.

Avere. V. *Bunuri.*

Avulsiune. 1202, 1203.

B.

Balcoane. Distanţă reglementară, 1381, 1383.

Balustradă. Distanţă reglementară, 1381—1383.

Bărbat. Indatoriri faţă de femeie, 532—541. Autoritate faţă de ea, 542—570.

Beneficiu de competenţă. 531.

Bezman. V. *Emfiteuză.*

Bigamie. Absenţă, 353. Impiedecarea căsătoriei, 359. Nulitatea căsăt., 431.

Bucurare de drepturi. 186—188.

Bună credinţă. Căsătorie putativă, 465, 469, 471—474, 476. Dobândire de fructe, 1181—1183. Clădiri şi sădiri pe sol străin, 1195—1197.

Bune moravuri. V. Ordine publică.

Bunuri. Definiţie, 1126. Distincţiune, 1127—1158. Drepturi, 1159—1168. Proprietate colectivă, 1164, 1165. Averi vacante, 1164. V. *Lucruri.*

C.

Capacitate. 182. Căsătorie, 356—377. Recunoaştere, 857. Adopţie, 869—888. Tutelă, 997. Interdicţie, 1110—1119. Consiliu judiciar, 1124, 1125. Alienaţi internaţi, 1125 bis. V. Incapacitate, Minor, Interzişi, Consiliu judiciar, Femeie măritată, Autorizare maritală, Emancipare, Străin, Tutor, Nulitate.

Capitalizare. Absenţă, 342. V. *Intrebuinţare.*

Cariere. V. *Pietrării.*

Casă. Abitaţie, 1331—1333. Ingrădire silită, 1369—1371.

Cauţiune. Obligaţie de a o da, trimişi în posesiune provizorie, 337—339. Uzufructuar, 1301, 1307 bis. Uzuar şi abitator, 1331. Ridicare, 345.

Cauţiune judicatum solvi. 238.

Cauţiune juratorie. 1304.

Caz fortuit sau de forţă majoră. 1386.

Căi de atac. Refuz de consimţimânt la căsătorie, 366. In materie de ridicare de opoziţie 414 bis—415. In mat. de despărţenie, 671—680, 732—737. In mat. de drept de corecţiune, 911. In mat. de scuză de tutelă, 994.

Călugărie. Impiedecări la căsătorie, 377.

Cămin. V. *Vatră.*

Căsătorie. Dobândire de naţionalitate, 195, 200, 210—212.

Pierdere de naţion., 218. Acte de stare civilă, 246, 389 bis. Situaţie a absentului, 353. Definiţie, 355. Insuşiri şi condiţiuni, 356—377. Formalităţi, 378—391. Opoziţiuni, 392—418. Nulităţi, 419—464. Căsătorii putative, 465—476. Dovadă a căsăt., 477—497. Drepturi şi datorii ale soţilor, 532—541. Putere maritală, 542—601. Desfacere a căsătoriei, 602—608.

Cârciumi. 226.

Câtime disponibilă. Retroactivitate, 135, 137. Teoria statutelor, 153, 154.

Cercetări. Absenţă, 327. Despărţenie, 662 urmare. Interdicţie, 1106.

Cerere reconvenţională. Despărţenie, 670.

Cestiune prealabilă. Căsătorie. 431. Despărţenie, 637. Filiaţiune, 823, 824.

Cestiuni de Stat. 821—826.

Cetăţean. 186, 187.

Cheltueli. Opoziţiuni la căsătorie, 417. Indatoriri între soţi, 499 urm. Folosinţă legală, 928 urm. Uzufruct, 1260 urm., 1313.

Cheltueli pentru îmbunătăţire. Făcute de trimişi în posesiune definitivă, 345. De Uzufructuar, 1297.

Chirii. V. *Arenzi.*

Citaţiune în conciliaţiune. V. *Conciliaţie.*

Clandestinitate. A căsătoriei, 433, 434, 439 urm. V. *Publicitate.*

Clădiri. Nemişcătoare prin natură, 1134, 1134. V. Construcţiuni, imobile.

Codul Andronachi Donici. 67.

Codul Calimach. 68, 69.

Codul Caragea. 68, 69.

Codul Civil. Introducere, 73—76. Principii, 77—88. Modificări ce se impun, 89—96.

Codul de comerciu. 72.

Codul de procedură civilă. 72.

Codul justiţiei militare. 72.

Codul penal şi de instrucţie criminală. 72.

Colaterali. Căsătorie, 355. Opoziţie, 403, 406 urm. Nulitate, 444.

Colonaj parţiar. Uzufruct, 1260, 1261.

Comerciant. Capacitatea minorului, 1088. Femeie măritată, 548, 588.

Comerţ. Bunuri în afară, 1235.

Comoară. Nu se atribuie uzufructuarului, 1295.

Compensaţie. Datorie alimentară, 531.

Competenţă. Judecată între români şi străini, 227—237. A ofiţerilor stării civile, 244, 245. Prezumţie de absenţă, 321, 322. Declaraţie de absenţă, 325. Căsătorie, 435—438 urm. Despărţenie, 634 urm. Reclamaţie şi contestaţie de stat, 822 urm. Recunoaştere, 854. Adopţie, 900. Consiliu de familie, 969. Emancipare, 1066, 1068. Interdicţie, 1099. Materie mobiliară sau imobiliară, 1129. Grăniţuire, 1348.

Complice. Adulter, 744.

Compromis. Minor neemancipat, 1040. Minor emancipat, 1082.

Comune. Persoane morale, 176. Bunuri, 1165. Drept de uz, 1333. Izvor, 1344. Servitute legală, 1351—1351 bis.

Comunitate. Servituţi, Uzufruct, 1238, Zid şi şanţ, 1356—1368. Gard, 1373—1375. Servituţi, 1408.

Comunitate de achiziţiuni. Intre soţi, 92.

Comunităţi religioase. Biserici, mânăstiri, 179.

Concepţie. Inceputul personalităţii, 175. Naţionalitate, 192. Filiaţiune legitimă, 779, 782, 785, 786, 787 bis, 787 ter, 789. Legitimare, 827, 830.

Conciliaţie. Despărţire, 642—646.

Condamnaţiune penală. Autorizare maritală, 573—577. Despărţenie, 622—627.

Condiţie. Uzufruct, 1252.

Confirmare. Căsătorie, 428, 429, 454—456, 461, 462. Autorizare maritală, 591. Interdicţie, 1112. Consiliu judiciar, 1124.

Confuziune. Mod de stingere, Uzufruct, 1322—1324, Servituţi reale, 1403.

Concediu. 12.

Consiliu de familie. Mumă recăsătorită, 947—949. Tutelă, 961—975. Tutelă dativă, 961. Definiţie, 962, Atribuţiuni, 963. Compunere, 964—968. Adunare, 969—974. Funcţionare, 975. Căi de atac ale deciziunilor sale, 976. Incapacitate de a fi membru al lui, 997. Excludere, 998—1001. Acte pentru care are de intervenit, 1025, 1027—1036. Emancipare, 1066. 1068, 1073. Interdicţie, 1102—1105, 1113.

Consiliu de Stat. 75, 107.

Consiliu îngrijitor de tutelă. 945, 946.

Consiliu judiciar. Scop, 1122. Autoritate competentă, 1122. Acte de protejat, 1123. Situaţiunea persoanei sub cons., 1124. Luare de sfârşit a cons., 1125.

Consimţimânt. Căsătorie, viitori soţi 358 bis.; Anumite persoane, 360—368. Nulitate, viţii, 447—456; Lipsă de învrednicire, 457—462. Despărţenie, 631, 632, 710—743, 768—773. Adopţie, 882.

Consolidare. V. *Confuziune.*

Constituire de zestre. V. *Zestre.*

Constituţie. 75, 102.

Constrângere corporală. 112, 125.

Construcţiuni. Imobile, 1134—1135. Accesiune, 1187—1197. Constr. ale proprietarului cu materie străină, 1187—1192. Constr. ale unor terţe persoane, 1192—1197. Constr. ale posesorilor de bună credinţă, 1195—1197. Construcţiuni ale uzufructuarului, 1297. Distanţe reglementare, 1377 bis.

Consuli. V. Agenţi diplomatici.

Contract. Liberă contractare, 83. Restricţie, 168 ter. Retroactivitate, 122, 123.

Contribuţiuni. V. Dări.

Convenţiune. V. Contract, Ordine socială.

Copie de acte sau titluri. Acte de stare civilă, 262, 263.

Copii. Privegherea lor în caz de absenţă a părinţilor, 350—354. Educaţie, 500—508. Alimente, 509—531. Măsuri provizorii în timpul despărţenii, 690—694. Situaţia copiilor după despărţenia părinţilor, 748—752, 762—772.

Copii adoptivi. Situaţia lor, 889—896.

Copii adulterini şi incestuoşi. Puşi sub acelaş regim ca şi copiii naturali simplii, 83, 90. Tăgadă de paternitate, 792. Legitimare, 830. V. Filiaţiune.

Copii legitimi. Naţionalitate, 190—193. Domiciliu legal, 305. Căsătorie, 360—368. Dovada filiaţiunii lor, 778—826. Putere părintească, 906—937.

Copii naturali. Naţionalitate, 192. Domiciliu, 305. Alimente, 512. Legitimare, 776, 827 urm. Dovada filiaţiunii, 836—863. Adopţie, 877, 885. Putere părintească, 938. Tutelă, 1060.

Copii nelegitimi. V. *Copii naturali.*

Coproprietate. V. Comunitate.

Coptor. Distanţă reglementară, 1377 bis.

Corecţiune („Drept de“) Absenţă, 351. Despărţenie, 690—694, 749—751. Teorie, 911—918. Părinţi legitimi, 911—917. Părinţi naturali, 918. Tutore, 1003.

Cotutore. 949.

Creanţe. 1166. Mişcătoare prin determinaţie, 1157. Uzufruct, 1285—1287. Plată în mâinile trimişilor în posesie provizorie, 334, Tutorelui, 941, 1004, 1006, 1007, 1008, Minorului emancipat, 1075, Persoanei puse sub consiliu, 1123.

Credinţă. Căsătorie, 533, 534. Despărţenie, 614.

Creditori. Prezumţie de absenţă, 321. Declaraţie de absenţă, 325. Nulitate a căsătoriei, 444. V. Acţiune pauliană, Exerciţiul drepturilor şi acţiunilor debitorului, Măsuri conservatorii.

Creditorii soţilor. V. Exerciţiul drepturilor debitorului.

Creştere. V. *Educaţie.*

Creşteri. 1198.

Cruzimi. V. Excese.

Culpă contractuală. Trimişi în posesie provizorie, 334—336. Tutori, 1007, 1008, Uzufructuari, 1248, 1301. V. Răspundere.

Curator. Prezumţie de absenţă, 321, 322. Minor emancipat, opoziţie la căsătorie, 404, Nominaţie, 1072, Funcţionare, 1073—1077.

Cuscrie. 355. Cu privire la insuşire pentru căsătorie, 369—372. Nulitate de căsăt., 432—438. Alimente, 509, 514—522. Despărţenie, efecte, 773. Compunere a consiliului de familie, 964—968. Tutelă, 989. Interdicţie, 1094.

D.

Dar prin contract de căsătorie. 745—747, 754—761.

Daruri între vii. Absenţă, 333. Despărţenie, 754—761. Adopţie, 896. V. Daruri între soţi.

Daruri între soţi. 754—761.

Dată. Acte de stare civilă, 249, 250, 263.

Dată certă. 1058.

Datorie alimentară. V. *Alimente.*

Datorii. 1157, 1166, 1167. Ale absentului cu privire la trimişii în posesie 334, 335. Adopţie, 896. Ale uzufructuarului, 1312. V. Creanţe şi obligaţiuni.

Daune interese. V. Culpă contractuală.

Dări. Domiciliu, 301. Uzufructuar, 1310.

Decăderi. Absenţă, 346. Putere maritală, 573—577. Despărţenie, 753—773. Tăgadă de paternitate, 797—799.

Deces. Acte de stare civilă, 265, 279—284. Absenţă, 317, 344, 346.

Decrete. 39, 40.

Delăsare. V. *Părăsire.*

Delict. Capacitate a femeiei măritate, 557.

Demenţă. Căsătorie, Consimţimânt, 358, Opoziţie, 406, 408, 409. Interdicţie, 1092, 1093, 1096. Consiliu judiciar, 1108. Internaţi, 1125 bis.

Denegare a dreptăţii. 168.

Depozitari. Trimişi în posesie provizorie, 334.

Desfiinţare a lucrului. Mod de stingere, Uzufruct, 1324, Uz şi abitaţie, 1331.

Despăgubire. V. *Cheltuieli.*

Despărţenie. 609—775. Definiţie, 609. Istoric, 610. Fundament, Mijloace, 611, 612. Cauze, 613—632. Desp. prin consimţimânt mutual, 631, 632. Desp. pentru cauză determinată, Procedură, 633, Competenţă, 634—637, Procedură înaintea prezidentului, Cerere introductivă, 640, 641, Conciliere, 642—646, Procedură înaintea tribunalului, 647—670, Căi de atac, 671—680, Măsuri provizorii, 689—701, Cauze de respingere, 702—709. Desp. prin consimţimânt mutual, 710, Condiţiuni, 711—721, Procedură, 722—738. Efecte ale desp. 739—775.

Destinaţia proprietarului. Drept la ape restrâns, 1345. Drept dobândit a sădi în violarea distanţei reglementare, 1376. Drept la vederi, 1379. Mod de stingere a servituţilor, 1392, 1395.

Destinaţiune. V. *Imobile.*

Destituire. V. *Excludere.*

Destituţiune. Din tutelă, 996, 998—1001.

Dezistare. Despărţenie, 655.

Dispensă. A vârstei pentru căsătorie, 357. Relativ la rudenie sau cuscrie, 372.

Dispoziţiuni gratuite. V. Daruri, Testament.

Dividende. 1157.

Divizibilitate. V. *Indivizibilitate.*

Divorţ. V. *Despărţenie.*

Dobânzi. V. Acţiuni de societăţi şi Fructe civile.

Dol. Căsătorie, 452.

Domeniu public şi particular. De proprietate colectivă 1164, 1165.

Domiciliu. Definiţie, 291. Distincţie, 292. Locul dom. 293, 294. Dom. ordinar, real, general, 295, 296. Dom. ordinar voluntar, 297—301. Dom. ordin legal, 302—310. Dom. electiv special, 311, urm. Dom. elect. volunt., 311 bis. Dom. electiv impus, 312—315 Absenţă, 325. Căsătorie, 389, 412, 540, 541. Adopţiune 899, 900. Tutelă, 968. Interdicţie, 1099.

Dovada. Retroactivitate, 122. Teorie a statutelor, 157—162. Stare civilă, 239 urm. Căsătorie, 378 urm. Filiaţiune, 778 urm.

Dovadă prin martori. Acte de stare civilă, 248. Despărţenie, 659—677. Filiaţiune, 813—820, 843—846.

Drept. Obiectiv. 1. Subiectiv, 2. Ca ştiinţă 3. Ca artă, 3. Sens fundamental, 4. Clasificări, 16—35. Dr. natural şi pozitiv, 17—19. Dr. referitor la propria persoană şi la alte fiinţe sau lucruri 20—23. Dr. obişnuelnic şi formulat, 24—27. Dr. codificat şi necodificat, 28, 29. Dr. naţional şi internaţional, 30—34. Dr. civil şi al ginţilor, 35.

Drept român. Istorie, 46—76. Dr. popoarelor care au locuit în ţările noastre, 49—54. Dr. Pravilelor, 55—72. Codul civil actual 73 urm.

Dreptate. Definiţiune, 5.

Drepturi. Civile, 183 urm.; Faţă cu cele politice, 187. Bucurare, 186—188. Pierdere, 214. Dr. reale şi personale, 1166. Caractere ale dr. reale, 1167. Enumărare, 1168.

Drepturi strict personale. Alimente, 529. Uzufruct, uz, abitaţie, 1239 urm. V. Căsătorie, Recunoaştere, Tăgadă de paternitate.

Drumuri. Bunuri colective, 1164. Pentru conducerea vaselor, 1200. V. Trecere.

E.

Echitate. Definiţie, 6. Bază pentru interpret, 168.

Educaţie. (Datorie de...) 500—508.

Efect retroactiv. V. *Retroactivitate.*

Elecţiune de domiciliu. Opoziţie la căsătorie, 412.

Eleşteuri. V. Lacuri.

Emancipare. 1061—1089. De drept, 1062. Expresă, 1063. Persoane ce pot emancipà, 1064—1066. Procedură, 1068. Revocare, 1085—1087. V. Minor.

Embatic. V. *Emfiteuză.*

Emfiteuză. 1168.

Erede. V. *Moştenitor.*

Ereditate. V. Moştenire.

Eroare. Căsătorie, 448—450, 465 urm. Recunoaştere, 862. Dobândire de fructe, 1181—1183.

Excepţiune a lucrului judecat. V. *Autoritate a lucrului judecat.*

Estimaţie. V. *Preţuire.*

Etate. Pentru căsătorie, 356 bis—358. Pentru adopţie, 871, 882, 884. Pentru a fi protejat, 906, 940. Pentru scuză din tutelă, 985, 986. Pentru emancipare, 1061, 1067. Pentru capacitate, 1090, 1091.

Excese, Despărţenie. 617—621.

Excluderea din tutelă şi consiliu de familie. 996, 998—1001.

Exerciţiul drepturilor şi acţiunilor debitorului. Cerere în nulitate de căsătorie pentru viţiu de consimţimânt, 453; Pentru lipsă de învrednicire, 458. Cerere de despărţenie, 632. Tăgadă de paternitate, 794. Cercetarea filiaţiunii faţă de mumă, 846. Folosinţa legală a părinţilor, 927, 929.

Exploatări agricole, industriale, comerciale. Uzufruct, 1288.

Expropriere pentru cauză de utilitate publică. Garantare a dreptului de proprietate, 1172—1173.

Extracte de acte de naştere. V. *Acte de stare civilă.*

F.

Facultate. Comunitate a zidurilor, 1357. Prescripţie a servituţilor, 1394.

Făgăduieli de căsătorie. 355.

Fals incident. V. Inscripţie în fals.

Familie. Totalitate de rude, 355· Nulitate de căsătorie 429, 430, 438. Adopţie, 889, 890. Uz şi Abitaţie, 1332.

Femeie. Martori, 248. Etate, Căsătorie, 356 bis, 357. Despărţenie, 712, 713. Tutelă, 943—960, 964, 984.

Femeie măritată. Domiciliu, 304. Incapacitate, 539—601. Reşedinţă, 540, 541,. Sancţiune a prescripţiilor de autorizare maritală, 590—601. Curatelă, 1072. Interdicţie, 1114.

Fidelitate. V. *Credinţă.*

Filiaţiune. 776 urm. Copii legitimi, 778—826. Copii naturali, 827—863. Copii adoptivi, 777, 864 urm. Copii spirituali, 777.

Fine de neprimire. Căsătorie, Cerere de anulare pentru lipsă de vârstă, 427, 428; Pentru viţiu de consimţimânt, 453—635; Pentru lipsă de învrednicire, 461, 462. Despărţenie, Cauze de respingere, 702—709.

Fluvii. V. Rîuri.

Folosinţă legală a părinţilor. Absenţă, 351. Definiţie şi limitaţie, 919—922. Moduri de stingere, 923—926. Persoane titulare, 927. Sarcini, 928, 929.

Fonduri de pământ. Bunuri imobile prin natură, 1132, 1133.

Forţă majoră. V. *Caz fortuit.*

Forţă publică. Căsătorie, Sancţiune a îndatoririi de locuinţă, 541.

Fructe. Atribuţiune trimişilor în posesiune provizorie, 336. Atrib. proprietarului, 1177—1179, 1180. Atrib. posesorului de bună credinţă, 1181, Uzufructuarului, 1260 urm., Uzuarului, 1332. Caracterul lor, 1137—1141. Clasificare: 1177, 1178, 1260 urm.

Funcţie publică. Domiciliul legal, 303. Scuze de tutelă, 987, 988.

G.

Gard. Ingrădire silită, 1369—1371. Gard comun, 1373—1375. Gard viu, distanţă reglementară, 1376, 1377.

Grăniţuire. 1348.

I.

Iazuri. V. *Lacuri.*

Iepuri de casă. 1144.

Imbunătăţiri. Uzufruct, 1297.

Imobile. Teoria statutelor, 148 urm. Distincţiune de mobile, 1127—1129. Imob. prin natură, 1132—1141. Prin destinaţie, 1142—1152. Prin obiectul la care se aplică, 1153.

Imobilizare. Pe cale de destinaţie, 1142—1148. De perpetuă aşezare, 1147—1152.

Impăcare. Despărţenie, 702—706.

Impărţeală de moştenire. Prezumţie de absenţă, 322. Trimişi în posesie provizorie, 334. Trim. în poses. definitivă, 345.

Imprescriptibilitate. Reclamaţie de stat, 825. Drept de a dobândi comunitatea: 1367.

Imprumut. Minori, 1032—1035, 1079.

Impubertate. Căsătorie, 365 bis, 357, 426—430, 438 urm.

Imputernicire. V. *Mandat, Procură.*

Incapabili. V. Alienaţi. Consiliul judiciar. Femeie măritată. Interzişi. Minor.

Inceput de dovadă scrisă. Filiaţiune, Legitimă, 816, 817 Naturală, 843, 845, 846.

Incercare de conciliere. V. *Despărţenie.*

Incesibilitate. Alimente, 531. Folosinţă legală a părinţilor, 929. Drept de uz, 1332 bis. Drept de abitaţie, 1332 bis.

Incest. Căsătorie, 369—374, 426, 432, 438 urm. Filiaţiune, 83, 90, 827, 830. Adopţie, 891.

Inchiriere. V. *Locaţiune.*

Incompetenţă. Căsătorie, 435—438 urm.

Incuviinţare. Despărţenie, 669. Adopţie, 901. Tutelă, 1029, 1032—1036. Emancipare, 1078—1082.

Indemnitate. V. *Cheltuieli.*

Indivizibilitate. Alimente, 530. Servituţi reale, 1400.

Infans conceptus. Inceputul personalităţii, 175. Adopţie, 870.

Infirmitate. Cauză de apărare de tutelă, 983.

Infundare. 1385, 1386.

Ingratitudine. Alimente, 524.

Ingrădire. Facultativă, 1349. Obligatorie, 1369—1371. Comunitate, 1373, 1375. V. *Comunitate.*

Injurii. V. *Insulte.*

Insanitate de spirit. V. *Demenţă.*

Inscripţie în falş. Acte de stare civilă, 263.

Insezisabilitate. Alimente, 531. Folosinţă legală, 929.

Insoţiri de al doilea. Preoţie, 377. Alimente, 516—519. Termen de viduitate, 603—608. Drept de corecţiune, 915—917. Folosinţă legală, 924. Restrângere a caracterului de misiune socială al tutelii, 947—949, 955, 956.

Instrăinare. Femeie măritată, 552, 556. Minor, 1033—1035, 1040, 1080—1082. Interzis, 1113 urm. Individ pus sub consiliu, 1123.

Instrumente aratorii. Imobile prin destinaţie, 1144.

Insule. Proprietate a statului ori a particularilor, 1204—1210.

Insulte. Despărţenie, Cauze, 617—621.

Insuşiri pentru căsătorie. Etate, 356 bis, 357. Consimţimântul viitorilor soţi, 358 bis. Lipsa unei căsătorii anterioare nedesfăcute, 359. Consimţim. unor anumite persoane, 360—368. Lipsa înrudirei sau cuscriei la un anumit grad, 369—374. Lipsa calităţii de tutor sau rudă cu acesta, 375. Termen de viduitate, 376. Lipsa despărţenii, 376. Autorizare ierarhică, 376. Lipsa stării de absenţă, 376. Starea de prezenţă 376.

Interdicţie. Opoziţie la căsătorie, 407—409. *Definiţie.* 1092. Cine se interzice, 1093. Cine are de cerut interd. 1004—1096. Forme, 1098—1109. Cerere, 1099. Mod de a procedà în justiţie, 1101—1109. Situaţia interzisului, 1110—1119. Acte îndeplinite de interzis, 1111, 1112. Interzisul sub tutelă, 1113—1119. Moduri de încetare a interdicţiei, 1120.

Interogator. Interdicţie, 1105.

Interpretare. A legilor, 169, 170.

Interzişi. Domiciliu la tutore, 306. Autorizare maritală, 573—578. Recunoaştere, 857. Putere părintească, 909. Incapacitate de a fi tutor sau membru în consiliul de familie, 997.

Intrebuinţare. Ape de izvor, 1344; A râurilor, 1346, 1347.

Intrebuinţare. Tutelă, 1020—1024. V. *Capitalizare.*

Intrerupere a prescripţiei. Servituţi reale, 1408.

Inventar. Impus: Trimişilor în posesie provizorie, 337, 340, Uzufructuarului, 1299, 1300; Uzuarului, 1331; Abitatorului, 1331.

Invenţiune. V. *Comoara.*

Ipotecă. Absenţă, 335. Minori, 1033, 1080, 1081. Consiliu judiciar, 1122, 1123.

Izvor. Servituţi, 1341—1345.

J.

Judecător. Retroactivitate, 119. Aplicare a legilor, 167—170. Competenţă, 237. Interdicţie, 1111. Uzufruct, 1327.

Judecător de pace. Adopţie, 899. Consiliu de familie, 969. Grăniţuire, 1348.

Jurisprudenţă. Faţă de dreptul obişnuelnic, 26.

Just titlu. Dobândire de fructe, 1181—1183. Construcţiuni de către posesor de bună credinţă, 1195.

Justiţie. V. Dreptate, Judecător, Putere judecătorească.

L.

Lacuri. 1199.

Legalizare. Acte de stare civilă, 262.

Legatari. Declarare de absenţă, 325. Sarcini ale uzufructuarului, 1312.

Lege. Definiţie, 8. Natură, 9. Caractere, 10—15. Clasificare, 36—43. Izvoare, 44, 45. Confecţiune, 100-102. Promulgare, 103-109. Publicare, 103—109. Abrogare, 111—113. Efecte, 114—166. Aplicare, 167—170.

Legi transitorii. 43.

Legitimare. Căsătorie putativă, 474. Tăgadă de paternitate 791. Teorie, 829. Cine poate fi legitimat, 830, 831. Mod de îndeplinire a legitimaţiei, 831 bis.—833. Efecte, 834, 835.

Liberalităţi. V. *Daruri.*

Locaţiune. Trimişi în posesie provizorie, 334. Minor emancipat, 1070, 1071. Uzufructuar, 1289.

Locuinţă. Faţă de domiciliu şi reşedinţă, 291.

Locus regit actum. Teorie a statutelor, 157—162. Căsătorie, 266, 391.

Logodnă. V. *Căsătorie.*

Lozuri. Drept al uzufructuarului, 1286.

Luare de apă. Servitute reală discontinuă, 1390. Mod de dobândire, 1392 urm. Intindere, 1396.

Lucru judecat. V. *Autoritatea lucrului judecat.*

Lucruri. V. *Bunuri.*

Lucruri cheltuitoare şi necheltuitoare. 1130. Quazi-uzufruct, 1268—1270.

Lucruri fungibile şi nefungibile. V. *Lucruri cheltuitoare şi necheltuitoare.*

Lucruri incorporale şi trupeşti. 1130. Nemişcătoare, 1153. Mişcătoare, 1156—1158.

Lumini. Servituţi reale, 1379, 1383.

M.

Majoritate. Retroactivitate, 120, 121. Teorie a statutelor, 154. Putere părintească, 909, 933. Minoritate, 940. Tutelă, 1050. Emancipare, 1087. Vârsta legală, 1090, 1091.

Mandat. Căsătorie, 246, 389 bis, 410. Consiliu de familie, 971. V. *Procură.*

Martori. Acte de stare civilă, 248. Despărţenie, 659, 663.

Mărturisire. Despărţenie, 669. Impăcare, 706. Paternitate legitimă, 790, 791.

Măsuri conservatorii. Prezumţie de absenţă, 320—323. Uzufruct, 1299—1318.

Materie corosivă. 1377 bis.

Maternitate. Dovadă a celei legitime, 779—782, 804—826. A celei naturale, 836, 837, 843—847.

Militari. Acte de stare civilă, 285. Căsătorie, 376, 387. Scuză de tutelă, 987.

Mine. Atribuţie proprietarului, 1188. Drept al uzufructuarului, 1294.

Minister public. Verificare a stării registrelor de stat civil, 271. Concluziuni de luat în materie de rectificare de acte de stare civilă, 288. Priveghere a presupuşilor absenţi, 323. Cerere de declaraţie de absenţă, 325—327. Opoziţie la căsătorie, 405. Nulitate a căsătoriei, 438, 439, 445, 446. Dovadă a căsătoriei, 495, 496. Cerere de interdicţie, 1096.

Minor. Retroactivitate, 120. Teorie a statutelor, 154. Domiciliu, 305. Căsătorie, 356 bis, 357, 360 urm., 457—462, 589. Adopţiune, 875, 882—884. Putere părintească, 906—909. Minoritate, 939, 940. Tutelă, 941 urm. Incapacitate de a fi tutore sau membru în consiliul de familie, 997. Persoana minorului neemancipat, 1003.

Patrimoniul lui, 1004—1024. Acte juridice de îndeplinit, 1025-1042. Socoteli de dat, 1043 urm. Minor emancipat, 1061 urm. Situaţiunea persoanei sale, 1069. Situaţiune cu privire la patrimoniu 1070 urm.

Minoritate. V. Majoritate, Minor, Putere părintească, Tutelă, Tutor.

Moară. Imobil prin natură, 1132. Imobil sau mobil, 1135.

Mobile. Teorie a statutelor, 150 urm. Capacitate de înstrăinare a trimişilor în posesie provizorie, 335. Indatorire a tutorelui de a vinde, 1012—1014. Acţiune în justiţie a minorului emancipat, 1074. A persoanei sub consiliu, 1123. Distincţiune a bunurilor, 1127. Definiţie, 1128. Clasificare, 1154. Mob. prin natură, 1155. Mobile prin determinaţiunea legii 1154—1158.

Mobile incorporale. Drept de a vinde al tutorelui, 1035. Instrăinare de minor emancipat, 1080.

Morală. Faţă de drept, 7.

Moştenire. V. Impărţeală de moştenire. Petiţiunea eredităţii.

Moştenitor. V. *Raport.*

Moştenitor aparent. Absenţă, 348.

Moştenitor prezumptiv. Absenţă, 321, 324 bis—326.

N.

Naştere. Inceput al personalităţii, 175. Român prin origină, 189—194. Act doveditor, 273—278 bis. V. *Acte de stare civilă.*

Naturalizaţiune. 204—209.

Naţionalitate. 186—238.

Nebunie. V. Demenţă.

Nedemnitate. Alimente, 524. Folosinţă legală a părinţilor, 924.

Negustor. V. *Comerciant.*

Neprezent. 317.

Neputinţă. Căsătorie, 377. Tăgadă de paternitate, 785.

Neretroactivitate. V. *Retroactivitate.*

Neuz. Mod de stingere a uzufructului, 1324 bis; A servituţilor reale, 1403—1406

Nisipuri. V. *Pietrării.*

Notorietate. Acte de: 384, 385.

Nulitate. Fundament, 419—424. Inexistenţă, 421. Nulităţi, 422—425; Absolute, 423; Relative, 424. Enumărări de nulit. abs.,

426—446. De nulit. relative, 447—462 Nulităţi virtuale, 463, 464. Nulit. neîmpiedecând eficacitate, 465—476. Nulit. pentru lipsă de autorizare maritală, 590—601. Convenţie săvârşită între tutore şi pupil, 1058, 1059. Acte îndeplinite de interzis, 1111, 1112. De persoana sub consiliu, 1124.

Nume. Act de naştere, 277. Rectificare de acte de stare civilă, 286. Despărţenie, 773. Adopţie, 890.

O.

Obiceiuri. Ingrădire silită, 1369, 1370. Distanţă reglementară pentru sădiri, 1376; Pentru clădiri, 1377 bis. V. *Uzuri.*

Obligaţie alimentară. V. *Alimente.*

Obligaţie naturală. De înzestrare, 507.

Obligaţiuni. Căsătoreşti, 499 urm.

Ofiţer de stare civilă. Generalităţi, 243—245. Sancţiuni, 368, 434, 435. Nulitate pentru incompetenţă, 435—445.

Oglinzi. Imobile prin destinaţie, 1147, 1148.

Omologare. V. *Incuviinţare.*

Opoziţiuni la căsătorie. Teorie, 392. Scop, 394. Restricţiuni, 395—418.

Ordine socială. Retroactivitate, 124—131. Teorie a statutelor, 156, 163. Aplicare a legilor, 168 ter.

P.

Paştere (Servitute: Drept de...) 1390.

Paternitate. Definiţie, 776. Feluri, 777. Legitimă, 778. Dovadă, 779 urm. Tăgadă, 783—802. Naturală, Cercetare, 838—842.

Păduri. Uz, 1333.

Pământuri lăsate de ape curgătoare. 1198, 1199.

Părăsire. Uzufructuar, 1309. Vecin, 1360. Proprietar de fond servant, 1398.

Pedepse. Retroactivitate, 124, 125, 128. Teorie a statutelor, 164, 165.

Pensiune alimentară sau de întreţinere. V. *Alimente.*

Permisiune de a cìtà. Despărţenie, 647, 648.

Persoane. Definiţie, 171. Clasificare, 172. Pers. naturale,

173, 175. Pers. morale, 176—182. Domiciliu, 309. Căsătorie, 389 bis, 448—450. Uzufruct, 1328.

Personal de serviciu. Uz, 1332.

Pescuire. V. *Vânare.*

Peşte din iaz. Nemişcător prin destinaţie, 1144.

Petiţiunea eredităţii şi posesiunea ei. 344, 346.

Pierdere. A naţionalităţii, A drepturilor civile, 214—222.

Pietrării. Uzufruct, 1294.

Poligamie. Căsătorie, 359

Pomi. V. *Arbori.*

Porumbi. Imobil prin destinaţie, 1144. Accesiune, 1212.

Posesiune. Distincţie a bunurilor, 1129. Noţiune, 1181. Fructe (dobândire), 1181 urm. Clădiri şi sădiri, 1193—1197.

Posesiune de stat. Căsătorie (dovadă), 479—489. Filiaţiune legitimă, 808—812, Naturală, 849.

Precaritate. A posesiunei provizorii (absenţă), 334, 349.

Preliminar de conciliaţie. Autorizaţie maritală, 546, Despărţenie, 642—646.

Prescripţie. Retroactivitate, 138—142. Prescr. achizitivă, Posesor de bună credinţă, 1183. Mod de dobândire a uzufructului, 1251. Mod de stingere a lui, 1324. Mod de dobând. a unui drept de folosinţă asupra apelor de izvor, 1343. Prezumţie de comunitate, 1359. Mod de dobând. a dr. de a aveà sădiri dincolo de limita legală, 1377. Mod de dobând. a dr. de vedere, 1379; De trecere, 1386. Mod de dobând, a servituţilor, reale, 1392, 1394. Mod de stingere a lor, 1404—1409. Prescripţie extinctivă, Acţiune în nulitate, 591, 599. Acţiune a minorului contra tutorelui, 1057. Mod de stingere a uzufructului 1324 bis. Acţiune în despăgubire pentru trecere, 1386. Mod de stingere a servituţilor reale, 1409.

Preţuire. 1269.

Prezumţie de absenţă. V. *Absenţă.*

Prezumţie legală. De paternitate, 779 urm. Concepţie, 782 urm.

Privată. Distanţă reglementară, 1377 bis.

Procură. Absenţă, 333. Căsătorie, 389 bis.

Promisiune de căsătorie. V. *Căsătorie.*

Promulgare a legilor. 103—109.

Proprietate. Raport juridic, 1159. Individuală, 1160. Colec-

tivă, 1161—1165. Definiţie, 1166, 1169—1170. Caractere, 1170, 1171. Garantare, 1172, 1173. Limite, 1174 urm.

Provizie ad litem. Despărţenie, 700.

Provizie alimentară. Despărţenie, 695.

Pubertate. Căsătorie, 356 bis, 358, 427—430, 438 urm.

Publicaţie. A legilor, 103—110. A căsătoriilor, 380, 387, 389, 434.

Publicitate. A registrelor stărei civile, 254 urm. A căsătoriei, 380, 381, 388 urm. Sancţiune, 433, 434, 438 urm. Despărţenie, 651, 655, 763 urm. Hotărîre de interdicţie, 1109.

Putere doveditoare a actelor stărei civile. 262, 263. V. Dovadă.

Putere executivă. V. *Putere legiuitoare.*

Putere judecătorească. V. *Putere legiuitoare.*

Putere legiuitoare. Caracter al legei de a emana dela ea, 10. Clasificare a legilor, 37 urm., Aplicarea lor, 168 urm.

Putere maritală. 542 urm.

Putere părintească. Absenţă, 350 urm. Căsătorie putativă, 469, 471. Despărţenie, 690—694. Fundament, 906, 907. Definiţie, 907. Titulari, 908—910. Drept la respect, 910 bis. Dr. de deţinere, 910 ter Dr. de corecţiune, 911—918. Drept de folosinţă, 919—929. Drept de administrare, 930—937. Puter. părint. asupra copiilor naturali, 938.

Puţ. Distanţă reglementară, 1377 bis.

Q.

Quazi-contract. Femeie măritată capabilă, 557.

Quazi-Uzufruct. 1248, 1254, 1268—1270.

R.

Raport. Retroactivitate, 135, 136.

Răpire. Nulitate de căsătorie, 452. Cercetare a paternităţei, 840, 841.

Răspundere. A depozitarilor registrelor stărei civile, 270.

Rea credinţă. V. Bună credinţă.

Recăsătorie. Alimente, 516—519. Tutelă, 947, 949.

Reciprocitatea culpelor. Despărţenie, 708.

Reciziune. Retroactivitate, 122.

Recolte. Imobile prin natură, 1136 urm.

Recunoaştere de copii naturali. Legitimare, 831 bis. urm. Stabilire de filiaţiune, 843-863.

Recurs în casaţiune. Opoziţie la căsătorie, 415. Despărţenie, 678—680, 736.

Reducere. Alimente, 525. Acte îndeplinite de minori emancipaţi, 1071, 1083 urm.

Registre ale stării civile. 254—261.

Registre şi înscrisuri de-ale părinţilor. Acte de stare civilă, 265. Dovadă a filiaţiunei, 817, 846.

Regulamente asupra curgerii apelor. 1347.

Reîntoarcere legală. A adoptatorului, 896.

Rente. Mobile prin determinaţie, 1157. Uzufruct asupra lor, 1271—1273 bis. Sarcini impuse uzufructuarului, 1312.

Renunţare. Mod de stingere a uzufructului, 1329. A servituţilor, 1409.

Reparaţiuni. Indatoriri ale uzufructuarului, 1308, 1300.

Reprezentaţie. Adopţie, 893.

Rescumpărare. A servituţilor reale, 1334.

Reşedinţă. Teoria statutelor, 151. Competinţă, 227, 229. Noţiune, 291. Consimţimânt la căsătorie, 360, 362. Celebrare a căsătoriei, 389. Datorie de trai împreună, 540, 541.

Retenţie. *(Drept de...)* Expropriere pentru cauză de utilitate publică, 1172. Posesor de bună credinţă constructor, 1197.

Retroactivitate. A legilor, Teorie, 117—119. Aplicaţiuni, Stat şi capacitate, 120, 121; Acte juridice, 122, 123; Ordine publică, 124—131. Moştenire, 132—137 bis; Prescripţie, 138—142; Caracter interpretativ, 142 bis 144. Nulităţi de căsătorie, 425. Despărţenie, 774, 775.

Revendicare. *(Acţiune în...)* Imobil prin obiectul cărui se aplică referindu-se la nemişcătoare, 1153.

Revocare. A mutaţiunilor de proprietate operate prin sentinţa de despărţenie, 764, 766. A emancipărei, 1085, 1086. Mod de stingere a uzufructului, 1330. A uzului şi abitaţiei, 1331. A servituţilor, 1409.

Rezervă. Retroactivitate, 135, 137. Teorie a statutelor, 153, 154. Adopţie, 894.

Rezoluţiune. Mod de stingere a uzufructului, 1330. A uzului şi abitaţiei, 1331. A servituţilor, 1409.

Ridicare. A cauţiunilor trimişilor în posesie provizorie, 345, A opoziţiunilor la căsătorie, 413—418, A interdicţiunilor, 1120.

Risipă. *Consiliu judiciar.*

Rîuri. Proprietate colectivă, fiind navigabile ori plutitoare, 1164. Aluviune, 1198—1201. Avulsiune, 1202. Insule şi prunturi, 1204—1207. Albie părăsită, 1208—1210 Proprietatea rîurilor, 1346, 1347. V. Ape.

Robie. 174.

Români. Moduri de a devenì român, 189. Prin origină, 190—193. Prin binefacerea legii, 195—201. Prin favoarea legii, 202—204. Prin naturalizare, 204—209. Prin căsătorie, 210—212. Prin anexiune, 213. Moduri de a pierde calitatea de român, 214. Prin naturalizare în ţară străină, 215, 220. Prin primire de funcţiuni publice străine, 216. Prin supunere unei protecţiuni străine, 217. Prin căsătorie, 218. Prin intrare în serviciul militar la străini, 219. Prin anexiune, 221.

Rudenie. Pentru a fi martor la acte de stare civilă, 248. Rezultat al căsătoriei, 355. Efecte, 355. Insuşire la căsătorie, 369—374. Opoziţiune la căsătorie, 395—404. Cauză de nulitate a căsătoriei, 432. Alimente, 509 urm. Despărţenie, 660. Paternitate şi filiaţiune, 776 urm. Adopţie, 864 urm. Consiliu de familie, 962 urm. Scuză de tutelă, 989. Cerere de interdicţie, 1094. Consiliu judiciar, 1122.

S.

Sancţiune. A legilor, 14. Act al puterii legiuitoare, 102. A regulilor actelor stării civile, 268—272.

Sarcină (a femeiei). Căsătorie, Lipsă de pubertate, 427, 428. Tăgadă de paternitate, Cauză, 789—792.

Sarcini. Ale uzufructuarului, 1299—1318. Servituţi reale, 1334, 1388.

Sădiri. Intindere a dreptului de proprietate, 1187 urm. Servitute cu privire la distanţa reglementară, 1376—1377 bis.

Sclavi. V. *Robie.*

Scurgere a lăturilor. 1391.

Scuze. Tutelă 982—995.

Secularizarea actelor stării civile. 240, 355.

Seducţie. Nu e cauză de nulitate a căsătoriei, 452.

Seminţe. Imobile prin destinaţie, 1144.

Separaţiunea puterilor. 102 urm.

Servitori. Domiciliu, 307, 308. Martori, 660.

Servituţi. Restricţiuni la dreptul de proprietate, 1236—1238. Reale şi personale, 1237, 1238. Personale, 1239—1333. Reale, Noţiune, 1334, 1335, Reale naturale, Curgere a apelor, 1337—1340. Izvor, 1341—1345 Intrebuinţare de ape curgătoare, 1346, 1347. Grăniţuire, 1348—1350. Servit. reale legale, De utilitate publică sau comunală, A cărărei, 1351; A drumurilor, 1352; A altor lucrări, 1353, 1354. De utilit. particulară, 1355, 1355 bis; Zid comun, 1356—1368; Ingrădire silită, 1369—1371. Şanţ comun, 1372; Gard comun, 1373—1375; Distanţă reglementară, 1376—1377 bis. Vedere, 1378—1383; Picătura străşinilor, 1384; Trecere, 1385, 1336. Servituţi prin faptul omului, 1387. Distincţiune, 1388—1391; Mod de stabilire, 1392; Titlu 1393. Prescripţie, 1394; Destinaţia proprietarului, 1395. Drepturile proprietarului fondului dominant, 1397—1400. Moduri de stingere, 1402—1409.

Sigilii. Obligaţiune impusă tutorelui, 1009.

Slăbiciune mintală. Consiliu judiciar, 1108, 1109, 1122.

Slugi. V. Servitori.

Societăţi comerciale. Persoane morale, 176. Pluralitate de domiciliuri, 309. Acţiunile şi interesele lor: mobile, 1157.

Socoteli. Trimişi în posesie, 336. Părinte administrator legal, 934. Tutore, 1043—1059.

Solemnitate. V. *Acte solemne.*

Solidaritate. Neconstituind caracter al datoriei alimentare, 531.

Soţ. Absenţă, 321, 325. Opoziţie la căsătorie, 396. Nulitate de căsătorie, 438, 439, 442, 443, 452.

Specialitate. A autorizaţiunii bărbatului, 585—588.

Stabilimente publice. V. *Aşezăminte publice.*

Stare civilă. V. *Acte de stare civilă.*

Starea imobilelor. Absenţă, 337. Servituţi personale, 1299, 1300, 1331.

Stat. Persoană morală, 176, 180. Bunuri de proprietate colectivă, 1164, 1165. Drept de accesiune, 1188, 1204, 1206.

Statul persoanelor. 182. Retroactivitate, 120. Statute, 148 urm. V. Acţiuni în reclamaţie, contestaţie de stat şi Legitimare.

Statut. Teorie, 145, 146. Istoric, 147. Cod, 148. Legi de statut personal şi real, 149—152. Mod de complectare a sistemului codului, 153—156. Legi relative la forma actelor, 157—162. Legi de ordine socială, 163—166.

Străini. Situaţia lor, 223—238. Bucurare de drepturi, 186—188. Naţionalitate, 210—212, 218. Acte de stare civilă, 248. Căsătorie, 391. Adopţie, 880.

Străzi. V. *Uliţe.*

Streaşină (Picătură). Servitute legală, 1384. Caracter de continuitate, 1390, 1391. Dobândirea ei prin prescripţie, 1394.

Subfaţă. Accesiune, 1186 urm.

Substanţă. De conservat, Uzufruct, 1241—1248.

Substituţie de copil. 811.

Succesiune. Retroactivitate a legilor, 132—137 bis. Teorie a statutelor, 153, 154. Domiciliu, 293. Absenţă, 348, 349. Adopţie, 893—896.

Succesiune anomală. A adoptatorului, 896.

Suprafaţă. Accesiune, 1186 urm.

Suprimare a stărei civile. 823.

Suspendare. A civilului până la judecarea penalului, 637. Invers, 823, 824.

Suspendare a prescripţiunii. Exerciţiu de servitute, 1408.

Şanţ comun. 1372.

T.

Ţară. Ingrădire silită, 1370.

Tăgadă a paternităţii. 783—802. Fundament, 783. Cazuri, 784—792. Strictă reglementare, 793—796, 797—799. Procedură, 800. Efecte, 801, 802.

Tăieri. V. *Arbori, Păduri.*

Termen. Publicare a legilor, 108, 109. Gestaţie, 782. Tăgadă de paternitate, 797—799. Tutelă (Scuză), 992, 993. Majoritate, 1090. Modalitate, Uzufruct, 1252. Servituţi reale, 1409.

Testament. Absenţă, 333. Uzufruct, 1250.

Tezaur. V. *Comoară.*

Titlu. Mod de constituire a uzufructului, 1250. A drepturilor de uz şi abitaţie, 1331. A dr. de întrebuinţare a apelor de izvor,

1342. Dovada contrarie prezumţiei de comunitate, 1357, 1372. Mod de dobândire a dr. de a avea sădiri în zona de interdicţie, 1376. Mod de dobând. de vederi, 1379. Mod de constituire a servituţilor reale, 1393. Regulator al uzului şi întinderii servituţilor, 1389.

Titlu de recunoaştere. 1393.

Titlu putativ. Dobândire de fructe de posesorul de bună credinţă, 1182.

Tocmeli. V. Contract, Convenţiune, Ordine socială.

Transcripţie. Retroactivitate a legilor, 158. Despărţenie, 681—688, 738, 763, 764, 774, 775. Adopţie, 902.

Tranzacţie. Cu privire la minori, Tutelă, 1036. Emancipare, 1081.

Trecere (Servitute de) In caz de înfundare, 1385, 1386. Discontinuă, 1390, 1391. Moduri de dobândire, 1392 urm.

Trimitere (în posesie). Absenţă, 332.

Turmă. Uzufruct, 1316, 1325.

Tutelă. A copiilor absenţilor, 351, 352. Instituire, 939. Definiţie, 941. Feluri, 942. Tutelă legitimă a părinţilor, 943—949. Numire de către tată sau mumă supravieţuitori, 950—956. A ascendenţilor (legală), 957—960. Tutela dativă a consiliului de familie, 961. Rolul consil. de fam. în materie de tutelă, 963. Al justiţii, 976—980. Cauze de apărare, 982—995. Despre necapacitate, excludere şi destituire, 996—1001. Administraţie şi gestiune, 1002—1041. Socoteli, 1043—1059. Tutelă a copiilor naturali, 1060. Regulile tutelei cu privire la minorul emancipat, 1061, 1078—1081, 1086. Tutela interzişilor, 1113, 1119.

Tutor. Căsătorie, Consimţimânt, 360, 365—368. Opoziţie, 404, 406—409. Tăgadă de paternitate, 795. Misiune a tutor. cu privire la persoana minorului, 941, 1003. Cu privire la patrimoniul său, 1004 urm. Indatoririle tutorului, 1007—1024. Formalităţi cerute lui, 1025 urm. Intervenţie a justiţiei pentru vânzare, 1026. Autorizare a consiliului de familie, 1027—1029. Autor. a cons. de fam. şi beneficiu de inventar, 1030. Aut. cons. de fam. şi intervenţ. justiţiei, 1031. Autor. a cons. de fam. şi încuviinţarea justiţiei, 1032—1035. Aut. cons. de fam., încuviinţ. justiţiei şi intervenirea a trei jurisconsulţi, 1036. Acte interzise tutorelui, 1037—1042 Obligaţie de a da seamă, 1043—1059.

Ţărmuri. Proprietate colectivă pe calea accesiunii, 1164, 1165.

U.

Uliţe. Domeniu comunal, 1164.

Universalităţi. Bunuri, 1130.

Uz **(Drept de...).** Imobil prin obiectul cărui se aplică, 1153. Servitute personală, 1239, 1331—1333.

Uzufruct. Imobil prin obiectul cărui se aplică, 1153. Drept real, 1166—1168. Restricţiune a proprietăţii, 1236. Natură, 1237, 1238, 1239. Servitute personală, Definiţie, 1240—1248. Constituire, 1249—1451. Modalităţi, 1252. Bunuri (obiect), 1253, 1254. Însuşiri pentru titulari, 1255. Perfecţiune faţă de terţi, 1255. Drepturi, 1256—1298. Obligaţiuni, 1299—1318. Stingere, 1319—1330.

Uzuri. Abrogare a legilor, 112. Păduri, 1279. V. *Obiceiuri.*

V.

Vatră. 1377 bis.

Vânare. 1239.

Vederi. Drepturi, 1378. Zid comun, 1379. Zid proprietate exclusivă, 1380—1383. Servitute continuă, 1390, 1391. Dobândire, Prin prescripţie, 1394, Prin destinaţia proprietarului, 1395 urm.

Venituri. 1157. Fructe civile, 1258. Drept al uzufructuarului, 1271—1273 bis.

Viabilitate. Persoană, 175.

Viduitate (Termen de...). V. *Insoţiri de al doilea.*

Violenţă. Viţiu de consimţimânt, Căsătorie, 451 urm.

Z.

Zămislire. V. *Concepţie*

Zestre. Caracter facultativ al acţiunii de înzestrare, 506, 507. Înzestrarea copilului interzisului, 1119. V. *Raport la moştenire.*

Ziduri. Reparaţiuni, 1308. Comunitate, 1356 urm.